УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

Мирко М. Живковић

КРИВИЧНОПРАВНА ЗАШТИТА ПОЛНЕ СЛОБОДЕ МАЛОЉЕТНИКА

- докторска дисертација -

Ниш, 2016.

UNIVERSITY OF NIŠ
FACULTY OF LAW

Mirko M. Živković

CRIMINAL PROTECTION OF JUVENILES' SEXUAL FREEDOM

- doctoral dissertation -

Niš, 2016.

Ментор:

Проф. др Драган Јовашевић, редовни професор
Правни факултет, Универзитет у Нишу

Чланови комисије:

Проф. др Борислав Петровић, редовни професор
Правни факултет, Универзитет у Сарајеву, предсједник комисије

Доц. др Душица Миладиновић Стефановић, доцент, Правни факултет, Универзитет у Нишу

Проф. др Драган Јовашевић, редовни професор
Правни факултет, Универзитет у Нишу

Датум одбране:
8. јун 2016.године

КРИВИЧНОПРАВНА ЗАШТИТА ПОЛНЕ СЛОБОДЕ МАЛОЉЕТНИКА

Резиме:

Радње које су прописане као кривична дјела којима се угрожава полна слобода уопште, а посебно малољетника, представљају један од најтежих облика угрожавања друштвеног система, односно појединачних људских права и слобода. Савремено друштво кроз разне облике заштите, а у крајњој мјери, и кривичноправној која је ultima ratio, штити грађане од радњи којима се угрожавају њихове слободе и права. Полна слобода је декларисана као једна од најзначајнијих цивилизацијских идеја. У оквиру заштите полне слободе појединца, посебно се истиче потреба за заштитом нарочито осјетљивих категорија друштва, односно дјеце и малољетника.

Заштита малољетника од угрожавања полне слободе представља комплексан проблем, а само питање потребе за овом посебном заштитом захтијева мултидисциплинаран приступ. Посебност угрожености дјеце и малољетника огледа се у њиховој недовољној психичкој и физичкој развијености која је узрок њихове недовољне спремности за ступање у полне односе.

Докторска дисертација: „Кривичноправна заштита полне слободе малољетника“ може се подијелити у два међусобно повезана сегмента која се надопуњују и чине комплетан приступ овом комплексном проблему. Први сегмент рада је теоријски у коме је систематизована теоријска грађа и извршена анализа система правне заштите полне слободе малољетника, док је у другом сегменту извршено истраживање учесталости појавних облика кривичних дјела којима се угрожава ова полна слобода, као и друштвене реакције кроз репресивне мјере.

У првој глави дисертације извршено је систематизовање доступне историјске грађе која се односи на заштиту полне слободе малољетника у свијету, а посебно на простору Републике Српске. Радње које данашње друштво описује као злоупотребу полне слободе, у складу са савременим свјетоназорима, могу се препознати у историјској грађи, као и различити облици друштвене реакције којима се друштво од њих покушавало заштитити.

У другој глави дисертације систематизовани су и анализирани најзначајнији међународни документи који штите људска права, а потом и најзначајнији међународни

документи који штите полну слободу малољетника, као и документи који се односе на заштиту малољетника као посебно осјетљиве категорије друштва која захтијева и посебан приступ. Потом је извршена систематизација упоредних кривичноправних рјешења у другим земљама и непосредном примјеном упоредноправних метода дошло се до сазнања о друштвеним свјетоназорима и непосредним нормативним рјешењима у заштити од угрожавања полне слободе малољетника. Примјеном ових метода, анализирана су кривична законодавства бивших југословенских република, законодавства земаља источноевропског подручја: Република Естонија, Република Литванија, Република Пољска, Руска Федерација, али и законодавства евроконтиненталног подручја: Краљевина Шведска, Краљевина Шпанија, Република Аустрија, Савезна република Њемачка и Република Француска.

У трећој, централној глави рада анализирано је позитивно кривично законодавство у Републици Српској и Босни и Херцеговини. Примјеном правно – догматског метода, извршена је анализа свих кривичних дјела прописаних у позитивним законодавствима којима се штити полна слобода малољетника. Поједина кривична дјела су индивидуална и непосредно штите дијете или малољетника, док је у већем броју, додатна заштита полне слободе дјетета или малољетника обезбијеђена квалификованим облицима и значајнијим прописаним репресивним мјерама.

Посебан сегмент ове дисертације чини емпиријски приступ кривичноправној заштити полне слободе малољетника. Емпиријски дио рада, обрађен у петој глави, обједињује, систематизује и анализира податке који се односе на учесталост и распрострањеност облика угрожавања полне слободе малољетника на подручју Републике Српске. Тако је овде обрађен обим, структура и динамика полног насиља према малољетницима, политика кривичног прогона и казнена политика у Републици Српској.

Кључне ријечи: кривично дјело, малољетник, полна слобода, угрожавање, одговорност, кривична санкција.

Научна област: право

Ужа научна област: кривичноправна

УДК: 343.541-053.6

CRIMINAL PROTECTION OF JUVENILES' SEXUAL FREEDOM

Summary:

Actions defined as criminal acts that endanger sexual freedom in general, especially sexual freedom of juveniles, are one of the most serious threats to the social system, individual rights and freedoms. Through various forms of aegis, such as criminal legal protection as ultima ratio, contemporary society protects its citizens from acts which endanger their freedom and rights. Sexual freedom is declared as one of the most important civilization ideas, and within the legal protection of sexual freedom of an individual, there was recognized need for special protection of specific categories of society, such as children and juveniles.

It is very complex to provide an adequate legal protection of minors' sexual freedom, and it requires multidisciplinary approach. Due to lack of mental and physical development of minors that makes them unready for sexual relationships, they represent a category that requires special treatment in criminal law.

Doctoral thesis *Criminal Legal protection of juveniles' sexual freedom* consists of two mutually connected segments which complement each other and form a complete approach to this complex problem. First part of the thesis represents theoretical part where theoretical material is systematized and analysis of the system of the legal protection of minors' sexual freedom has been conducted. Second part represents research of the frequency of the manifestations of these criminal acts, as well as social reaction through repressive measures.

Systematization of available historical material, which refers to the protection of minors' sexual freedom in the world, especially upon the territory of the Republic of Srpska, has been conducted within the first chapter. Actions that contemporary society recognizes as an abuse of sexual freedom, in accordance with the contemporary worldviews, can be recognized in the historical structure, as well as various forms of social reactions and endeavor of the society to protect itself from these actions.

In the second chapter of the thesis, the most important international documents that protect human rights are systematized and analyzed, as well as the most important international documents that protect sexual freedom of the minors, and documents relating protection of

juveniles as specifically vulnerable group of the society that requires special approach. Then, the systematization of comparative criminal law rescripts from other countries is carried out. With direct application of comparative legal methods, we learned about social worldviews and direct normative solutions which serve to protect sexual freedom of minors. Throughout the application of these methods, we have analyzed the criminal law of former Yugoslav republics, countries of Eastern European area, such as: the Republic of Estonia, the Republic of Lithuania, the Republic of Poland, the Russian Federation, but also the area of Continental Europe with countries like: the Kingdom of Sweden, the Kingdom of Spain, the Republic of Austria, the Federal Republic of Germany, and the French Republic.

A positive criminal legislation of the Republic of Srpska and Bosnia and Herzegovina is analyzed in the third, central chapter. All criminal acts, defined in positive legislation as acts of violation on sexual freedom of minors, are analyzed using legal dogmatics as method. While some of criminal acts are individual in the sense that directly provide protection of the minors, many others provide protection within qualified forms of criminal acts, as well as with more severe punishments.

Special part of this thesis is part where empirical approach to criminal legal protection of the sexual freedom of the minors is conducted. In the empirical part of the work, in the fifth chapter, information relating to the frequency and prevalence of the forms that endanger sexual freedom of minors on the territory of the Republic of Srpska, are being analyzed, unified and systematized. Volume, structure and dynamics of commiting those criminal acts on the territory of the Republic of Srpska, are also analyzed, such as policy of criminal prosecution and policy of criminal penalty in the Republic of Srpska.

Key words: criminal act, juvenile, sexual freedom, endangering, responsibility, criminal penalty.
Scientific area: Law
Specific scientific area: Criminal Law
UDK: 343.541-053.6

САДРЖАЈ

УВОД ..... 1.

Глава прва

ИСТОРИЈСКИ РАЗВОЈ КРИВИЧНОПРАВНЕ ЗАШТИТЕ ПОЛНЕ СЛОБОДЕ МАЛОЉЕТНИКА ..... 13.

1. УВОДНА РАЗМАТРАЊА ..... 13.

2. ЗАШТИТА ПОЛНЕ СЛОБОДЕ МАЛОЉЕТНИКА У ИСТОРИЈСКИМ ИЗВОРИМА У СВИЈЕТУ ..... 16.

1. Хамурабијев законик ..... 18.

2. Гортински законик ..... 20.

3. Салијски законик ..... 21.

4. Еклога ..... 23.

5. Душанов законик ..... 24.

3. ЗАШТИТА ПОЛНЕ СЛОБОДЕ МАЛОЉЕТНИКА У ИСТОРИЈСКИМ ИЗВОРИМА НА ПОДРУЧЈУ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ ..... 27.

1. Период прије Првог свјетског рата ..... 27.

1.1. Босанска држава ..... 28.

1.2. Османлијско царство ..... 34.

1.3. Аустро – Угарска ..... 45.

2. Период између два свјетска рата ..... 49.

2.1. Казнитељски законик за Књажевство Србију ..... 49.

2.1. Кривични законик Краљевине Југославије ..... 51.

3. Период послије Другог свјетског рата. ..... 54.

3.1. Кривични законик ФНРЈ ..... 54.

3.2. Кривични закон СР Босне и Херцеговине ..... 58.

4. Период послије 9. јануара 1992.године. ..... 61.

4.1. Кривични закон Републике Српске ..... 62.

Глава друга

КРИВИЧНОПРАВНА ЗАШТИТА ПОЛНЕ СЛОБОДЕ МАЛОЉЕТНИКА У МЕЂУНАРОДНОМ И УПОРЕДНОМ ПРАВУ .....67.

1. УВОДНА РАЗМАТРАЊА .....67.

2. ЗАШТИТА ПОЛНЕ СЛОБОДЕ МАЛОЉЕТНИКА У МЕЂУНАРОДНОМ ПРАВУ .....69.

1. Међународни стандарди заштите малољетника .....69.

2. Конвенција о правима дјетета.....75.

3. Европски стандарди заштите малољетника.....80.

3. ЗАШТИТА ПОЛНЕ СЛОБОДЕ МАЛОЉЕТНИКА У УПОРЕДНОМ ПРАВУ .....85.

1. Закони бивших југословенских република.....86.

1.1.Република Македонија .....86.

1.2. Република Словенија .....90.

1.3. Република Србија. .....93.

1.4. Република Хрватска.....102.

1.5. Република Црна Гора.....110.

2. Закони источноевропског правног подручја .....115.

2.1. Република Естонија .....115.

2.2. Република Литванија .....117.

2.3. Република Пољска .....120.

2.4. Руска Федерација .....122.

3. Закони евроконтиненталног правног подручја .....127.

3.1. Краљевина Шведска .....127.

3.2. Краљевина Шпанија .....130.

3.3. Република Аустрија .....138.

3.4. Савезна Република Њемачка.....146.

3.5. Република Француска.....150.

Глава трећа

КРИВИЧНОПРАВНА ЗАШТИТА ПОЛНЕ СЛОБОДЕ МАЛОЉЕТНИКА У ПРАВУ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ И БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ ..... 157.

1. УВОДНА РАЗМАТРАЊА ..... 157.

2. МАЛОЉЕТНИЦИ КАО ПОСЕБНА КАТЕГОРИЈА ДРУШТВА ..... 165.

1. Појам и категорије малољетника ..... 165.
2. Угроженост и осјетљивост личности малољетника ..... 172.
3. Полна злоупотреба малољетника ..... 175.

3. КРИВИЧНА ДЈЕЛА ПРОТИВ ПОЛНОГ ИНТЕГРИТЕТА МАЛОЉЕТНИКА ..... 180.

1. Појам и карактеристике кривичних дјела против полног интегритета малољетника ..... 180.
2. Поједина кривична дјела против полног интегритета малољетника ..... 187.
3. Силовање ..... 190.
   - 3.1. Појам и облици кривичног дјела ..... 190.
   - 3.2. Објект заштите ..... 192.
   - 3.3. Радња извршења ..... 194.
   - 3.4. Посљедице ..... 204.
   - 3.5. Облик кривице учиниоца ..... 207.
   - 3.6. Силовање у другим законима у Босни и Херцеговини ..... 209.
4. Обљуба над немоћним лицем ..... 212.
   - 4.1. Појам и елементи кривичног дјела ..... 212.
   - 4.2. Објект заштите ..... 212.
   - 4.3. Радња извршења ..... 213.
   - 4.4. Посљедице ..... 214.
   - 4.5. Облик кривице учиниоца ..... 214.
   - 4.6. Обљуба над немоћним лицем у другим законима у Босни и Херцеговини ..... 215.
5. Полно насиље над дјететом ..... 216.
   - 5.1. Појам и елементи кривичног дјела ..... 216.
   - 5.2. Објект заштите ..... 219.

5.3. Радња извршења ..... 220.
5.4. Посљедице ..... 224.
5.5. Облик кривице учиниоца ..... 256.
5.6. Полно насиље над дјететом у другим законима у Босни и Херцеговини ..... 227.
6. Обљуба злоупотребом положаја ..... 229.
6.1. Појам и елементи кривичног дјела ..... 229.
6.2. Објект заштите ..... 230.
6.3. Радња извршења ..... 232.
6.4. Посљедице ..... 233.
6.5. Облик кривице учиниоца ..... 234.
6.6. Обљуба злоупотребом положаја у другим законима у Босни и Херцеговини ..... 234.
7. Задовољавање полних страсти пред другим ..... 235.
7.1. Појам и елементи кривичног дјела ..... 235.
7.2. Објект заштите ..... 236.
7.3. Радња извршења ..... 237.
7.4. Посљедице ..... 238.
7.5. Облик кривице учиниоца ..... 239.
7.6. Задовољавање полних страсти пред другим у другим законима у Босни и Херцеговини ..... 240.
8. Навођење на проституцију ..... 241.
8.1. Појам и облици кривичног дјела ..... 241.
8.2. Објект заштите ..... 242.
8.3. Радња извршења ..... 242.
8.4. Посљедице ..... 246.
8.5. Облик кривице учиниоца ..... 246.
8.6. Навођење на проституцију у другим законима у Босни и Херцеговини ..... 247.
9. Трговина људима ..... 248.
9.1. Појам и облици кривичног дјела ..... 248.

9.2. Објект заштите ..... 253.
9.3. Радња извршења ..... 253.
9.4. Посљедице ..... 255.
9.5. Облик кривице учиниоца ..... 256.
9.6. Трговина људима у другим законима у Босни и Херцеговини. ..... 257.
10. Трговина малољетним лицима ..... 260.
10.1. Појам и облици кривичног дјела ..... 260.
10.2. Објект заштите ..... 262.
10.3. Радња извршења ..... 262.
10.4. Посљедице ..... 264.
10.5. Облик кривице учиниоца ..... 264.
10.6. Трговина малољетним лицима у другим законима у Босни и Херцеговини ..... 265.
11. Организовање групе или злочиначког удружења за извршење кривичних дјела трговине људима и трговине малољетним лицима ..... 265.
11.1. Појам и облици кривичног дјела ..... 265.
11.2. Објект заштите ..... 266.
11.3. Радња извршења ..... 266.
11.4. Посљедице ..... 267.
11.5. Облик кривице учиниоца ..... 268.
11.6. Организовање групе или злочиначког удружења за извршење кривичних дјела трговине људима и трговине малољетним лицима у другим законима у Босни и Херцеговини ..... 268.
12. Искоришћавање дјеце и малољетних лица за порнографију ..... 269.
12.1. Појам и облици кривичног дјела ..... 269.
12.2. Објект заштите ..... 270.
12.3. Радња извршења ..... 272.
12.4. Посљедице ..... 273.
12.5. Облик кривице учиниоца ..... 273.
12.6. Искоришћавање дјеце и малољетних лица за порнографију у

другим законима у Босни и Херцеговини.....273.
13. Производња, посједовање и приказивање дјечије порнографије.....274.
13.1. Појам и облици кривичног дјела .....274.
13.2. Објект заштите .....276.
13.3. Радња извршења.....277.
13.4. Посљедице .....279.
13.5. Облик кривице учиниоца .....279.
13.6. Производња, посједовање и приказивање дјечије порнографије у другим законима у Босни и Херцеговини .....280.
14. Навођење на проституцију.....280.
15. Родоскрвњење .....282.
15.1. Родоскрвњење као облик злоупотребе малољетника.....282.
15.2. Жртве родоскрвњења.....285.
15.3. Посљедице родоскрвњења .....287.
15.4. Родоскрвњење као кривично дјело.....290.
15.4.1. Објект заштите .....291.
15.4.2. Радња извршења.....292.
15.4.3. Својство учиниоца и жртве.....292.
15.4.4. Облик кривице учиниоца .....292.
15.4.5. Родоскрвњење у другим законима у Босни и Херцеговини .....293.
16. Полне злоупотребе малољетника као облик насиља у породици .....293.
16.1. Опште карактеристике насиља у породици и међународни стандарди.....293.
16.2. Кривично дјело насиље у породици или породичној заједници....296.
16.3. Кривично дјело насиље у породици или породичној заједници у другим законима у Босни и Херцеговини .....303.
16.4. Сексуално насиље над дјецом у породици.....304.

Глава четврта

ПОЛНО НАСИЉЕ НАД МАЛОЉЕТНИЦИМА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ У ПРАВОСУДНОЈ ПРАКСИ ..... 309.

1. УВОДНА РАЗМАТРАЊА ..... 309.

2. ОБИМ, СТРУКТУРА И ДИНАМИКА ПОЛНОГ НАСИЉА НАД МАЛОЉЕТНИЦИМА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ ..... 312.

3. ПОЛИТИКА КРИВИЧНОГ ПРОГОНА ЗА ПОЛНО НАСИЉЕ НАД МАЛОЉЕТНИЦИМА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ ..... 337.

1. Подручје Републике Српске ..... 337.
2. Подручје Окружног тужилаштва Бања Лука ..... 343.
3. Подручје Окружног тужилаштва Бијељина ..... 348.
4. Подручје Окружног тужилаштва Требиње ..... 352.
5. Начин рјешавања кривичних дјела ..... 356.

4. КАЗНЕНА ПОЛИТИКА СУДОВА ЗА ПОЛНО НАСИЉЕ НАД МАЛОЉЕТНИЦИМА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ ..... 368.

ЗАКЉУЧАК ..... 381.

ЛИТЕРАТУРА ..... 404.

ДРУГИ ИЗВОРИ ..... 431.

ИНТЕРНЕТ ИЗВОРИ ..... 439.

БИОГРАФИЈА ..... 442.

УВОД

Живот и тијело су највише човјекове и друштвене вриједности, непоновљиве, јединствене и својствене појединцу као биолошком и друштвеном бићу. Кроз историју човјек као појединац увијек је био први, односно, примарни заштитник свог тијела и живота. Развојем друштвених институција, државе, социјалног друштва, међусобног разумијевања и помоћи човјека као социјалног бића, та заштита постаје примарна обавеза државе, а право појединца да врши репресалије и одмазду над злочинцем се забрањује. Човјеково тијело, право располагања њиме и полна слобода су данас највише друштвене вриједности предвиђене и гарантоване низом међународних конвенција и националним законодавствима.

Однос према сексуалности и полним слободама се мијењао кроз вријеме. Тако се, полно општење, *copulations conjugations sexualisce,* по Миловановићу дефинише као тјелесно блиско и временски неограничено сједињавање двије особе у циљу задовољавања свог полног нагона.[1] Питање сексуалности и слободе ступања у сексуалне односе је једно од друштвених свјетоназора који се значајно мијења у социјалној историји.

У истом уџбенику дефинишу се и други појмови сексуалности, те се наводи да полно општење може бити природно: 1. први пут или поновљено, 2. добровољно или насилно, 3. законито или незаконито и 4. обичајно или противобичајно. Затим, оно може бити неприродно: 1. извршено између истополних или разнополних особа, 2. праћено тјелесним или душевним боловима партнера, 3. обављено непосредно или посредно, 4. једнострано или обострано и 5. између особа и животиња. Или, најзад, оно може бити не само свршено, него и покушано или припремано.[2] Битно је уочити тенденцију промјене друштвених свјетоназора у односу на сексуалност, сексуалне слободе и злоупотребу човјека као друштвеног и биолошког бића.

У савременој медицинској литератури се, у односу на наведено, иако је прошао кратак период, границе нормалних и патолошких, односно, друштвено дозвољених и друштвено недозвољених полних односа значајно другачије одређују. Тако савремени

[1] М. Миловановић, Судска медицина, Медицинска књига, Београд – Загреб, 1960.године, стр. 179.
[2] М. Миловановић, Судска медицина, ibid., стр. 179.

теоретичари сексуалност посматрају као сексуални однос који се врши у сврху задовољавања полног нагона између двоје људи, при томе не правећи разлику између хомосексуалних, хетеросексуалних или бисексуалних парова. Савремена медицина, психологија и психијатрија, а потом и позитивноправна кривичноправна рјешења, хомосексуалне или бисексуалне односе не посматрају као патолошку појаву, односно, као друштвено негативно понашање које се има као такво предвидјети у кривичном закону као кривично дјело чијег учиниоца треба казнити.

Пратећи савремене тенденције у психолошкој литератури и општедруштвеном схватању сексуалности, и сексуалне радње бивају дефинисане на нов начин. Тако обљуба или сношај (у ширем смислу) подразумијева сексуални однос који се састоји у пенетрацији пениса, другог дијела тијела или предмета од стране једног сексуалног партнера у вагину или анус другог партнера. У ужем смислу, обљуба подразумијева вагиналну или аналну пенетрацију пениса, тј. мушког полног органа. Често се под обљубом подразумијева и узајамна мастурбација и орални секс, код којег се полни орган стимулише оралним путем, односно, устима (уснама, језиком, зубима или грлом) и који не обухвата међусобни контакт мушког и женског полног органа. Орални секс се јавља у три вида: 1. felacio (орални секс који се изводи над мушкарцем), 2. kunilingus (орални секс који се изводи над женом) и 3. anilingus (орални секс којим се стимулише партнеров анус).[3]

Полна слобода значи слободу одлучивања човјека да ли ће, када, гдје, како, на који начин и са ким ступити у полне односе. Највећи број кривичних дјела против полне слободе усмјерен је на вршење обљубе или са њом изједначеног чина, употребом силе, пријетње, коришћењем немоћи, стања подређености и зависности или стања незрелости.[4] Најчешће карактеристике кривичних дјела против полне слободе јесу: 1. начин чињења, односно контакт полним органима или полних органа, или друге радње којима се задовољава полна страст и 2. изостанак пристанка жртве (изричит, вербални или фактички).

Заштита дјеце и малољетника у оквиру свеобухватне заштите друштва и појединаца од радњи којима се угрожава њихова полна слобода и полни интегритет,

[3] Д. Маринковић, Криминалистички релевантне класификације силовања, Журнал за криминалистику и право, Криминалистичко – полицијска академија Београд, Београд, 2012.године, стр. 54.
[4] В. Ђурђић, Д. Јовашевић, Кривично право, Посебни део, Номос, Београд, 2006.године, стр. 85.

посебно је истакнута у позитивном кривичном законодавству. Потреба посебне заштите најмлађе категорије чланова друштва се јавила из више разлога, а прије свега из чињенице да су дјеца и малољетници посебно угрожена и осјетљива категорија. У теорији се разликује низ дефиниција дјетета које полазе са разних аспеката посматрања и изучавања као што су: биолошки, психолошки, правни, филозофски и сл. Базична дефиниција која се узима као универзална и полазна основа за одређивање појма дјетета, јесте дефиниција која је одређена у члану 1. Конвенције о правима дјетета Организације Уједињених нација, а гласи: „У овој Конвенцији дијете значи свако људско биће млађе од 18 година, осим ако се по закону који се примјењује на дијете пунољетство не стиче раније".[5]

Данас, у складу са позитивноправним одређењем, у смислу кривичноправне одговорности и односа према човјеку, најчешће се људска доб дијели у три категорије: 1. дјетињство, 2. малољетништво и 3. пунољетништво. У оквиру малољетништва постоје двије поткатегорије: 1. млађи малољетник-лице узраста од 14 до 16 година и 2. старији малољетник – лице узраста од 16 до 18 година. Млађе пунољетно лице, односно, лице узраста од 18 до 21 године због своје специфичности у великој мјери ужива посебну кривичноправну заштиту, као и малољетно лице, како у материјалном, тако и у процесном смислу. Закон о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку Републике Српске даје дефиницију млађег пунољетног лица као лица које је у вријеме извршења кривичног дјела навршило 18, али није навршило 21 годину.[6]

Специфичност полних злоупотреба код дјетета и малољетника, у односу на жртве које су одрасле, огледа се у чињеници да се ради о људском бићу чији психофизички развој није у потпуности довршен. То су пасивни субјекти који због недовољне душевне развијености немају слободу, односно способност просуђивања и одлучивања у погледу задовољавања полног нагона. То стање искоришћава извршилац чиме се остварују елементи бића појединих кривичних дјела. У складу са тим, учинилац савладава, или боље речено обезбјеђује, услове за чињење полне злоупотребе, уз помоћ

[5] Конвенција о правима дјетета, усвојена на Генералној скупштини УН 20.11.1989.године резолуцијом број а/447736, ступила је на снагу 02.09.1990.године.
[6] Закон о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку, Службени гласник Републике Српске, број 13/2010.године, од 25.01.2010.године.

физичке или компулзивне силе или искоришћава чињеницу да се ради о лицу које није у потпуности психички и физички развијено, усљед чега не може схватити значај полних радњи, те одлучити да ли жели или не жели да их врши.

Посебно питање које се поставља јесу посљедице полних злоупотреба које су учињене над дјецом и малољетницима. Код појединих кривичних дјела, којима се угрожава полна слобода малољетника, учинилац употријебљава физичку силу или пријетњу, као и чињеницу да се ради о дјетету које није душевно развијено и не може схватити значај злоупотребе коју чини учинилац. Посљедице полне злоупотребе су, уопште, физичке и психичке (постоје и поремећаји у социјалној функцији). С обзиром на околности, односно средство, које учиниоцу омогућава чињење злоупотребе, тако и посљедице могу бити и физичке, док психичке посљедице редовно прате наведена дјела. Физичке посљедице огледају се у повреди тијела жртве, повреди њених полних органа и отвора. Физичке повреде могу бити реверзибилне и иреверзибилне. Психичке посљедице које настају код дјетета жртве су вишеструке.

Сврха заштите полних слобода је посебно питање које заслужује детаљан приступ чија је сврха двојака. Прије свега, друштво путем норме штити полну слободу појединца, односно слободу одлучивања о ступању у полне односе, а са друге стране, сврха полне заштите јесте омогућавање здраве и правилне репродукције друштва.

Заштита полног интегритета човјека представља једно од највиших цивилизацијских достигнућа у области људских права и слобода, а обавеза државе да заштити појединца од напада и агресије је једна од њених основних функција. Највећи број кривичних дјела против полне слободе усмјерен је на вршење обљубе и са њом изједначеног чина употребом силе, пријетње, коришћењем немоћи, стања подријеђености, зависности или незрелости. Кривична дјела полног насиља се називају сексуални криминалитет као укупност различитих облика контаката полним органима, устима, језиком, прстима или рукама са полним органима, чмаром или устима жртве у циљу задовољења сексуалног нагона иницијатора овог контакта. Поред тога, могуће је из ових мотива остварити контакт са полним органима, устима или чмаром жртве и неким другим предметом. Друга карактеристика ових кривичних дјела је да се ови

контакти остварују без пристанка жртве, било уз њено активно противљење и пружање отпора, или без њега.[7]

У позитивном Кривичном закону Републике Српске,[8] заштита полне слободе малољетника обезбијеђена је у више глава и чланова. Тако у оквиру главе деветнаесте Кривичног закона под називом: „Кривична дјела против полног интегритета“ обезбијеђен је посебан облик заштите полног интегритета малољетника кроз више законских одредби. Овим кривичним дјелима штити се, прије свега, полна слобода малољетника, с обзиром да је малољетник незрео или недовољно зрео у биоконституитивном и психолошком смислу, односно у специфичној фази развоја личности која је изузетно значајна за каснији психофизички развој.

Полни интегритет малољетника према позитивном праву Републике Српске штити се сљедећим кривичним дјелима:

1. члан 193. – силовање,

2. члан 194. – обљуба над немоћним лицем,

3. члан 195. – полно насиље над дјететом,

4. члан 196. – обљуба злоупотребом положаја,

5. члан 197. – задовољавање полних страсти пред другим,

6. члан 198. – навођење на проституцију,

7. члан 198 а. – трговина људима,

8. члан 198 б. – трговина малољетним лицима,

9. члан 198 в. – организовање групе или злочиначког удружења за извршење кривичних дјела трговине људима и трговине малољетним лицима,

10. члан 199. – искоришћавање дјеце и малољетних лица за порнографију,

11. члан 200. – производња, посједовање и приказивање дјечије порнографије и

12. члан 201. – родоскрвњење.

У глави двадесетој Кривичног закона под називом: „Кривична дјела против брака и породице", у члану 204., одријеђено је кривично дјело ванбрачна заједница са малољетним лицем.

---

[7] Д. Јовашевић, В. Икановић, Кривично право Републике Српске, Посебни дио, Апеирон, Бања Лука, 2012.године, стр. 78.

[8] Кривични закон Републике Српске, Службени гласник Републике Српске број 49/2003.године, измјене и допуне, Службени гласник Републике Српске број 1/2012.године и 67/2013.године.

У савременом тренутку, добу глобализационих процеса и усклађивања правних система, под утицајем међународних конвенција и уговора, државе из окружења и друге земље свијета, ипак имају своје специфичности у сагледавању проблема заштите човјека од полног насиља, као и заштите дјетета и малољетника од полног насиља. Изучавање и систематизовање ових упоредних правних система и традиција је значајно за боље разумијевање проблема, ширине приступа заштити полне слободе малољетника и могућности њене боље заштите у оквиру националног позитивног законодавства.

Проблематизовањем питања посебне заштите дјетета и малољетника од полног насиља и злоупотребе, прије свега се мора поћи од чињенице да се дјеца и малољетници налазе у специфичној фази развоја која је посебно осјетљива и захтијева већу пажњу. То су млади људи који се још увијек налазе у психичкој и физичкој фази развоја и погрешно је рећи да је дијете „човјек у малом", чиме се дијете изједначава са осталим пунољетним грађанима. То није исправно због низа специфичности које захтијевају посебан васпитно-педагошки и психолошки приступ. Малољетници нису биолошки, социјално и психолошки зреле личности. То је доба брзих и снажних биолошких и психолошких промјена, а повезано је и са временом мијењања друштвеног статуса у породици, школи и друштву уопште. У периоду адолесценције физичка снага достиже свој врхунац. Управо због вишезначно неизграђене личности, малољетници су посебно подложни разноврсним утицајима који могу њихов развој и понашање усмјерити у асоцијалном и антисоцијалном смислу.[9] То указује на посебан друштвени значај изучавања заштите малољетника.

Полно насиље, у зависности од низа фактора као што су: врста насиља, узраст учиниоца и жртве, психофизички развој жртве, околности насиља, помоћи/стигматизације социјалне средине, оставља снажне посљедице на појединца, али и на социјалну средину. Како су дјеца у специфичном развојном процесу, те посљедице могу бити непоправљиве и деструктивне, онемогућавајући здрав и правилан развој дјетета. Велика друштвена опасност и тешке посљедице кривичних дјела, условљене полном злоупотребом дјеце и малољетника, траже континуиран теоријски и емпиријски рад на утврђивању учесталости, анализи карактеристика, упоређивању,

[9] Т. Бујановић, Узроци, услови и феномен девијантног понашања малољетника, специјалистички рад, Факултет правних наука Апеирон, Бања Лука, 2007.године, стр. 8.

трагању за бољим рјешењима заштите и коначно квалитетнијој заштити ове најмлађе категорије друштва.

Питање сексуалности као нормалне, али и као патолошке појаве која се испољава кроз насиље и друге абнормалне облике задовољавања сексуалног нагона, истраживано је кроз бројне емпиријске и теоријске радове са медицинским, психолошким и социолошким аспектима. Посебна истраживања и пажња је у наведеним научним дисциплинама посвећена положају малољетника и дјеце као жртава сексуалних злоупотреба.

Истражујући савремену науку, научне и стручне часописе, објављена истраживања и друге облике изражавања научне мисли, опажа се недостатак научних и стручних радова из области кривичноправне заштите полне слободе малољетника. Ово изненађује, тим прије што савремено друштво, на бази међународних докумената, истиче појачано интересовање за специфичне облике заштите малољетника уопште, а посебно од разних облика насиља. Тако се указује на потребу примјене општих и посебних превентивних мјера како би се спријечило угрожавање малољетника уопште, а посебно од насиља и разних облика полних злоупотреба.

Посебно значајно интересовање друштва за радње којима се угрожава полна слобода малољетника, огледа се у прецизном одређивању појединих облика и видова криминалитета којима се угрожава и повриједђује то право, а тиме и право на здрав и неспутан психосоцијални и физички развој жртве. Даље су, кроз кривичноправну науку, та недозвољена понашања одриједђена као кривична дјела, за шта је и предвиђена санкција.

Савремена законодавства предвиђају посебне друштвене органе са различитим овлашћењима у супротстављању криминалитету на штету малољетника (нпр. орган старатељства, посебна одјељења у органима полиције, тужилаштва и судовима). Надаље, од државних органа: полиције, тужилаштва и суда, као и од адвоката – бранилаца и пуномоћника, се захтијева посебна специјализација из области права дјеце и малољетника, што обухвата и обуку ради пажљивог и обазривог поступања са малољетним жртвама и учиниоцима кривичних дјела.

Предмет истраживања ове докторске дисертације јесте анализа кривичноправне заштите малољетника од свих облика злоупотребе полне слободе кроз теоријски, историјски, упоредноправни, позитивноправни и емпиријски аспект.

Радом ће се, у складу са одређеним предметом истраживања, проучавати и анализирати сљедећи аспекти:

- истраживање историјског развоја заштите дјеце и малољетника од полне злоупотребе на територији данашње Републике Српске. У оквиру историјског аспекта потребно је пронаћи, објединити, систематизовати и анализирати кривичноправна рјешења која су кроз историју доношена на простору који данас чини Република Српска, од првих правних извора до савременог позитивноправног кривичног законодавства,
- обједињавање и систематизовање међународноправних оквира кривичноправне заштите малољетника од полних злоупотреба у међународним конвенцијама и уговорима (универзалним и регионалним),
- прикупљање, систематизовање и упоредноправна анализа позитивних кривичноправних рјешења заштите дјеце и малољетника од полног насиља на простору бивших република Социјалистичке Федеративне Републике Југославије и других земаља,
- теоријска анализа специфичности малољетника као најмлађег члана друштва и потреба посебне заштите са правнотеоријског, социолошког и психолошког аспекта,
- теоријскоправна анализа позитивноправних рјешења у кривичном законодавству Републике Српске и Босне и Херцеговине којима се штити полна слобода малољетника и
- употреба емпиријских метода са циљем анализе статистичких података о броју и учесталости кривичних дјела полне злоупотребе дјеце и малољетника у полицијским статистикама, статистикама тужилаштава и казненој политици судова.

Главни циљ докторске дисертације је анализа позитивноправних рјешења у Републици Српској којима се штити полна слобода малољетника кроз историјскоправни

и упоредноправни приказ и емпиријску анализу учесталости, обима и структуре ових кривичних дјела. У складу са одријеђеним циљем у раду се одређују посебни задаци:

- систематизовање и анализа заштите полне слободе малољетника у историјским изворима на подручју данашње Републике Српске, као и најзначајнијих историјских споменика у свијету,
- систематизовање најзначајнијих општих међународних докумената којима се штите људска права, а потом и најзначајнијих међународних докумената који штите полну слободу малољетника,
- систематизовање и анализа позитивноправних рјешења кривичноправне заштите полне слободе малољетника у земљама региона и појединим типичним представницима правних система са циљем препознавања тенденција у овој заштити, као и нових ефикаснијих рјешења у заштити,
- анализа позитивноправних рјешења у кривичним законодавствима у Републици Српској и Босни и Херцеговини у дијелу који се односи на заштиту полне слободе малољетника и
- утврђивање обима, структуре, динамике, учесталости и распрострањености кривичних дјела којима се штити полна слобода малољетника на подручју Републике Српске, а потом систематизовање и анализа добијених података.

Теоријску основу рада чиниће радови домаћих и страних аутора из опште теорије права, кривичног права, криминологије, криминалистике, виктимологије, социологије, психологије и других сродних наука чији се предмет истраживања непосредо односи и на предмет истраживања ове дисертације. У непосредном теоријском истраживању аутор ће се ослањати на радове професора Драгана Јовашевића, Миодрага Симовића, Милоша Бабића, Љубинка Митровића, Иванке Марковић, Борислава Петровића, Љубише Лазаревића, Симе Аврамовића, Авде Суђеске, Матјажа Амброжа, Џона Анкеберга, Џона Велдона, Зорана Стојановића, Драгољуба Атанацковића, Мехмеда Беговића, Миће Бошковића, Емила Диркема, Метода Доленца, Војислава Ђурђића, Леонида Жлебника, Владе Камбовског, Касима Трнке, Браце Ковачевића, Ратка Ковачевића, Владимира Кривокапића, Остоје Крстића, Ријада Мејданија, Александра Милића, Александра Соловљева, Станоја Станојевића, Боре Чејовића, Видоја Миладиновића, Михајла Чубинског, Звонимира Шепаровића, Cling – a J.B., Doliank

Davida – a, Ellsworth Laura – e, Erikson Homburger Erik – a, Kienapfel Diethelm – a, Schmoller Kurt – a, King Helena – e, Kinsey C. Alfred – a, Romepoy B. Wardell – a, Martin E. Clyde – a, Gebhard H. Paul – a, Muntarbhorn Vitita – e, Paludi A. Michael – a, Barickman B. Richard – a, Seto C. Michael – a, Zemach E. Dorothy – e и других.

Емпиријску основу тезе чиниће статистички подаци Окружног тужилаштва Бања Лука, Окружног тужилаштва Добој, Окружног тужилаштва Бијељина, Окружног тужилаштва Источно Сарајево, Окружног тужилаштва Требиње и годишњи извјештаји Министарства унутрашњих послова Републике Српске.

Основна, полазна хипотеза јесте да су позитивноправна рјешења у Републици Српској, којима се штити полна слобода малољетника, у значајној мјери конструисана у складу са стандардима и позитивноправним рјешењима земаља у окружењу које имају дужу научну традицију, а прије свега Србије и Хрватске. Позитивноправне одредбе у пуном обиму штите полну слободу малољетника, док се непосредним нормама у значајној мјери могу препознати догме и увријежени свјетоназори локалне заједнице који не морају у потпуности представљати израз савременог научног мишљења.

Прва посебна хипотеза: Историјски споменици правног карактера, како са подручја данашње Републике Српске, тако и свијета, не посједују значајније норме којима се штити полна слобода малољетника и уопште малољетници, и дјеца препознају као посебно угрожене категорије друштве све до почетка двадесетог вијека.

Друга посебна хипотеза: Постоји знатан број међународних уговора који препознају малољетника и дијете као посебно угрожену категорију. Међународни уговори који штите полну слободу малољетника и дјетета имају опште одреднице које се не могу директно примјењивати у националним законодавствима и подложне су различитим тумачењима и прилагођавањима локалним свјетоназорима.

Трећа посебна хипотеза: Позитивноправна рјешења земаља у региону, у значајној мјери су подударна са позитивноправним рјешењем у Републици Српској. Кривични закони скандинавских земаља посједују специфичан и другачије структурисани приступ овој заштити, док друге земље Европе на сличан начин, као и земље Балкана, обрађују ово питање.

Четврта посебна хипотеза: Позитивноправна рјешења у Републици Српској и Босни и Херцеговини у значајној мјери осликавају континуитет у кривичноправној

заштити земаља бивше Југославије. Кривични закон Републике Српске у пуном обиму обезбјеђује кривичноправну заштиту полне слободе малољетника гдје се у прописаним нормама могу препознати вјерске догме и увријежени свјетоназори локалног подручја.

Пета посебна хипотеза: Кривична дјела којима се угрожава полна слобода малољетника учествују у мањем обиму у укупном броју извршених кривичних дјела на подручју Републике Српске. Ова кривична дјела су равномјерно распоређена на цијелом подручју, и не постоје значајнија одступања њихове учесталости у односу на посматрани период.

У истраживању наведене проблематике користиће се сљедећи методи, и то:

- Анализа и синтеза: кроз поступак рашчлањивања научног материјала на елементе – чиниоце са циљем утврђивања суштинских чињеница и односа, односно, обједињавања и сублимирања појединачних чињеница и односа,
- Апстрација и конкретизација: кроз поступке издвајања појединачног из општег, кроз поступке изградње ставова и судова,
- Дедукција и индукција: кроз аналитички и синтетички поступак којим се на основу општег сазнања стичу посебна сазнања са великим степеном поузданости,
- Правни (јуристички) метод: кроз анализу појма, обиљежја и карактеристика појединих облика и видова кривичних дјела којима се напада полна слобода дјеце и малољетника у позитивном кривичном законодавству Републике Српске,
- Историјско – правни метод: којим ће се извршити систематизовање и анализа одредаба којима се штити полна слобода малољетника од најстаријих правних извора до данас,
- Компаративни метод: кроз изучавање и анализу позитивноправног регулисања кривичноправне заштите полне слободе малољетника у земљама региона и појединим типичним представницима правних система, а потом поређење са правном заштитом малољетника у правном систему Републике Српске и
- Статистички метод: кроз примјену у правосудној пракси са циљем анализе података који се односе на обим, структуру и динамику кривичних дјела против полне слободе малољетника на подручју Републике Српске у периоду од 2010. до 2014.године.

Извршеним предистраживањима, уочен је недостатак научних радова, литературе и непосредних емпиријских истраживања на тему заштите полне слободе дјеце и малољетника, док су право и слобода ступања у полне односе одраслих лица у значајној мјери разматрани и обрађени у домаћој и страној литератури. Питање заштите полне слободе малољетника и дјеце, као посебно угрожене категорије друштва, није у довољној мјери разматрано, иако је ово питање у цјелости препознато као значајан проблем и незаобилазан фактор у изради позитивних кривичних и других прописа.

Докторска дисертација на тему Кривичноправна заштита полне слободе малољетника, са теоријског аспекта, има као основни научни циљ обједињавање утврђених и доступних научних сазнања која се односе на непосредну заштиту дјетета и малољетника од свих облика полних злоупотреба, а потом анализу која ће довести у везу тако добијене податке и сазнања. Дисертација ће, потом, путем непосредног емпиријског истраживања, утврдити облике и дистрибуцију ових појава на предвиђеном узорку. Кроз закључна разматрања и препоруке, објединиће се и међусобно усмјерити теоријска сазнања и закључци са непосредним емпиријским подацима, те на тај начин препознати недостаци у позитивноправним рјешењима, као и уочити могућа рјешења и препоруке којима би се унаприједила ова заштита у Републици Српској.

У складу са наведеним смјерницама, методама и циљевима, ова докторска дисертација ће на један студиозан и цјеловит начин истражити питање кривичноправне заштите полне слободе малољетника. Посебан практични значај дисертације огледа се у чињеници да је сачињена од два међусобно повезана и усмјерена сегмента и то теоријског и емпиријског, гдје ће систематичан и плански научни приступ путем анализе података довести до препорука које су примјењиве у непосредном позитивноправном регулисању овог проблема, што ће омогућити додатну, ефикаснију заштиту полне слободе дјеце и малољетника у Републици Српској.

Глава прва

ИСТОРИЈСКИ РАЗВОЈ КРИВИЧНОПРАВНЕ ЗАШТИТЕ ПОЛНЕ СЛОБОДЕ МАЛОЉЕТНИКА

1. УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Приказ историјског развоја кривичног права је нужан ако се жели разумјети савремено кривично право. Ниједно друштво није могло избјећи тражење одговора на питање како реаговати на криминалитет. Историја кривичног права је историја људске цивилизације јер су кривичноправне одредбе одређене епохе израз постигнутог степена развоја цивилизације и културе.[10]

Да би се један проблем, обима и значаја као што је кривичноправна заштита полне слободе малољетника, свеобухватно и цјеловито изучио, неопходно је истражити историјски развој ове заштите. Историјски аспект је неопходан дио истраживачког пројекта како би се утврдио настанак и континуитет развоја заштите кроз општедруштвени и историјски контекст, посебно се осврћући на културну баштину. Утврђујући историјскоправни континуитет развоја кроз један посебан однос и анализу каузалности са општедруштвеним нормама и свјетоназорима, истраживање питања полности, полне заштите, а прије свега полне заштите малољетника, добиће потпун приказ.

Реакције људи на сексуално понашање других, а поготово на испољавање абнормалне сексуалне активности, мијењале су се током историје. Оне су се кретале од потпуне сексуалне слободе у вријеме старог Рима, преко смртног кажњавања свих сексуалних делинквената у Хитлеровој Њемачкој, до декриминализације већине сексуалних перверзија у савременим друштвеним системима. Починитељи сексуалних деликата увијек су били у жижи интересовања: психијатара, психолога и криминолога.[11]

У поглављу историјски развој кривичноправне заштите полне слободе малољетника биће, прије свега, истражен настанак и развој кривичноправне заштите полне слободе малољетника на територији данашње Републике Српске у саставу Босне

[10] П. Новоселец, И. Бојанић, Општи дио казненог права, Правни факултет, Загреб, 2013.године, стр. 30.
[11] Р. Ковачевић, Правна медицина, Правни факултет у Бањој Луци, Бања Лука, 2008.године, стр. 202.

и Херцеговине. Историјски преглед ће обухватити кључне историјске периоде и најзначајније историјскоправне изворе, без амбиције за детаљним историографским радом. Период који је обухваћен радом, креће се од настанка првих правних извора који се односе на ову заштиту, па до позитивноправног рјешења у Кривичном закону Републике Српске који је донесен 2003. године. Посебан сегмент чиниће преглед настанка и развоја првих правних норми у свијету којима се штити малољетник од полног насиља.

Питање кривичноправне заштите малољетника од полног насиља на подручју које данас представља Република Српска представља централно питање овог поглавља. Према формалној подјели на регије, Републику Српску сачињавају четири регије, и то: Бањалучка, Добојско – бијељинска, Сарајевско – зворничка и Требињско – србињска, односно, географски простори: Крајина, Посавина, Подриње и Источна Херцеговина. На географском простору данашње Републике Српске, кроз историју је егзистирао велики број држава, и то као аутохтоне и окупаторске.

Од десетог вијека, па све до 1463.године, на подручју Босне и Херцеговине, постоји Босанска држава, односно Краљевина Босна која обухвата највећим дијелом слив ријеке Босне, дијелове Крајине и област Соли, тј. дио средњег подриња, а у одређеним периодима и Херцеговину са појединим приморским мјестима. У периоду до османских освајања подручје данашње Источне Херцеговине, односно Требињске регије налази се под влашћу српских краљева и жупана, а повремено и дијелови приморја данашње Далмације, Црне Горе, те тадашња област Соли, а данашње шире подручје Сребренице. Са Босном је 1463. године нестала једна држава, која је и не само нестала, него и читав један вијек провела само као географска јединица.[12]

У развоју средњовјековне кривичноправне заштите малољетника од полног насиља посебно ће се анализирати Душанов законик из 1349.године. Важност Законика за средњовјековну Босну, па и његовог изучавања у овом раду је вишеструка: Босна се непосредно наслањала на Српско царство које је било високо развијено и под културним утицајем Византијског царства, дијелом је обухватало подручја данашње Републике Српске и Босне и Херцеговине, јединство хришћанске вјере, јединствени културни простор, чињеница да је у Босни живио велики број Срба као народа који је

[12] В.Ћоровић, Историја срба, Пи Прес, Пирот, 2011.године, стр. 430.

био већински народ у Српској царевини, као и чињеница да су последњи босански краљеви једини насљедници српске Немањићке круне. Босна се у том периоду одликује неким специфичностима, као што су постојање три вјере: православна, католичка и богумилска, а потом два већинска народа: српски и хрватски, снажан утицај католичке Угарске са запада, а православне Србије са истока, као и исламског Османлијског царства, са њиховим културним, вјерским и правнополитичким традицијама са истока.

У периоду од 1463.године до 1878.године цијело подручје данашње Босне и Херцеговине, па и Републике Српске, налази се под окупацијом Османлијског царства. Период Османлијске окупације Босне и Херцеговине условио је велике културне, вјерске и правнополитичке промјене у земљи. Значајан број властеле и кметова је примио ислам, а са њим и исламску правну традицију – шеријат, док је други дио становништва остао вјеран православљу и католичанству, а са тиме и ван исламског права, односно шеријата који се примјењивао на мухамеданце.

Период од 1878.године до 1918.године јесте период Аустро – Угарске окупације цијелог подручја данашње Босне и Херцеговине, па и Републике Српске. Наведени период карактерише снажан законодавни и управни концепт Аустро – угарске монархије кроз заједничко управљање Босном и Херцеговином путем заједничког Министарства финансија.

Ослобађањем подручја данашње Босне и Херцеговине од стране српске војске 1918.године, почиње период који се по историјском континуитету простире све до 1992.године. У периоду од 1918. до 1945.године егзистирају Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца и Краљевина Југославија, а у периоду од 1945. до 1992.године Демократска Федеративна Југославија, Федеративна Народна Република Југославија и Социјалистичка Федеративна Република Југославија на подручју данашње Босне и Херцеговине, односно, Републике Српске. У периоду од 1941. од 1945.године подручје цијеле Босне и Херцеговине налази се у специфичном правном положају под окупацијом непризнате нацистичке Независне државе Хрватске, у стању општег рата и законодавне неуређености.

За подручје Босне и Херцеговине, на коме је кроз историју доминирало више вјера, односно, држава у чијем је устројству била јасно и снажно утврђена вјерска компонента, као и чињеница да данас живи велики број друштвених скупина са

различитим вјерским исповједањима, значај утицаја вјерских догми је велики на друштвене свјетоназоре, а потом и казнену политику.[13] Тако ће се у раду обратити посебна пажња и на религијске ставове најзаступљенијих вјерских организација, и то хришћанства и ислама. Посебна пажња ће се обратити на вјерске догме и то хришћанску и исламску, које су у појединим периодима историје Босне и Херцеговине биле доминантне и државотворне религије, те као такве и значајне детерминанте у законодавној уређености државе.

Пре овог излагања ћемо одређено мјесто и пажњу посветити историјскоправном развоју кривичноправне заштите малољетника у најзначајнијим писаним правним споменицима старог и средњег вијека у свијету. Тако ћемо анализирати одредбе Хамурабијевог, Гортинског, Салијског и Душановог законика, као и Еклоге.

2. ЗАШТИТА ПОЛНЕ СЛОБОДЕ МАЛОЉЕТНИКА У ИСТОРИЈСКИМ ИЗВОРИМА У СВИЈЕТУ

Историјски гледано, силовање од постанка људског друштва изазива моралну осуду и казнену реакцију која је била различита с обзиром на вријеме и мјесто у коме је дјело извршено. Првобитна заштита полног интегритета се заснивала на усменим нормама и обичајном праву, све до раздобља око 2000.године прије Христа од када датирају први писани правни извори. Заштита од полног насиља се од најранијих извора односила искључиво на заштиту жене, гдје није вршена дистинкција оштећених лица на малољетна лица и дјецу.

Већ у законицима старог вијека,[14] помиње се кривично дјело силовање, као и нека друга дјела ове врсте. Најстаријим законом свијета, за сада, сматра се Законик владара Ур – Наму, настао у Јужној Месопотамији, који од сачуваних прописа садржи и норме о полном моралу (као што су прељуба, силовање). Ур – Намуов законик тако предвиђа да уколико неко насилно одузме дјевичанство туђој робињи, власнику мора да плати пет секела сребра.[15] Иако у наведеној норми није експлицитно одређено да се

[13] Више: Ф. Карчић, Упоредна религијска права, Правни факултет, Сарајево, 2005.године, стр. 217 – 237.
[14] Више о законику цара Хамурабија и Гортинском законику: Р. Фестић, Стари кодекси, Магистрат, Сарајево, 1998.године, стр. 15 – 33.
[15] С. Аврамовић, Општа правна историја, Стари и средњи век, Номос, Београд, 2004.године, стр. 84.

ради о заштити дјетета од полног насиља, односно о насилној обљуби, очито је да се она односила првенствено на малољетнике и дјецу, с обзиром да је период старог вијека био карактеристичан и по раним склапањима бракова и удајама.[16]

Стари вијек је у односу на каснији перио, у погледу друштвених свјетоназора, посебан из више разлога, а посебно у односу према хомосексуалним односима. Тако је мушка хомосексуална активност у извјесној мјери сматрана нормалном, али само ако је остајала у оквиру одређених, јасно дефинисаних норми. Везе између вршњака су биле непожељне. У античкој Атини хомосексуалне везе су имале особине обреда иницијације који се зачињао између младог дјечака и старијег ментора. Међутим, чак и такви односи били су оптерећени разним обичајима који се односе на процес удварања, давања и примања поклона и других ритуала, док је у античком атинском праву била укорјењена дубока забринутост због педерастије.[17]

У старом вијеку, када је *pater familias* имао неограничену власт над осталим члановима породичне заједнице, жене су се третирале као дио власништва мушкарца, те се оштећеним код силовања сматрао мушкарац коме та жена припада. Силовањем жене био је првенствено повријеђен њен муж, а силовањем кћери њен отац, те је силовање представљало срамоту за породицу. У ранијем римском праву,[18] држава није регулисала полни морал, већ је то препуштала родитељској власти *(patria potestas)* и шефу породице *(pater familias). Lex Aquilia plebiscit*, донијет почетком трећег вијека прије наше ере, на приједлог трибуна Аквилиуса, прописивао је да је делинквент у случају убиства или повреде роба или животиње, или каквог другог уништења ствари, дужан само да надокнади штету оштећеном. Тако је и силовање ропкиње по *Lex Aquilia* повлачило само имовинску одговорност. У вријеме Републике, у циљу борбе против великог разврата и распуштености у друштву, донесен је закон *Lex Julia de aqultariis* (осамнаест година прије нове ере), који је предвиђао кажњивост за силовање и друге развратне радње.[19]

---

[16] Текстови законика старе Мезопотамије са тумачењима архаичних појмова: М. Вишић, Законици древне Мезопотамије, Просвета, Београд, 1985.године, стр. 105 – 159.

[17] H. King, Sowing the feild: Greek and Roman sexology, Sexual Knowled Sexual Science, The History of Attitudes to Sexuality, University od Cambridge, Cambridge, 1994., page 30.

[18] Више: О. Робинсон, Увод у кривично право Рима, Годишњак Правног факултета у Бања Луци, број 24/2000.године, стр. 15 – 29.

[19] Д. Стојчевић, Римско право, I дио, Одбор за уџбенике стручног удружења студената права, Београд, 1947.године, стр. 224 и 225.

Сличан приступ је задржан и у средњем вијеку, све до појаве просветитељских и либералистичких поимања права и слобода када продиру идеје о праву на живот, достојанство и једнакост свих пред законом.

Најзначајнији правни споменици у свијету, који чине прве законике и правила, односно који одређују забрањена понашања антидруштвеног карактера, су Хамурабијев законик који је најбоље сачувани законик Мезопотамије, Салијски законик који је најстарији кодификовани франачки законик и, посебно за простор Балкана битан, Душанов законик као најстарији српски законик који уређује кривичноправна питања, а уједно одражава државноправну традицију Византијског царства на које се ослањало Српско царство на врхунцу развоја. Од значаја су и Гортински законик, као и Еклога.

1. Хамурабијев законик

Законик вавилонског цара Хамурабија[20] је без сумње најзначајнији клинописани правни споменик и један од најпотпунијих извора Старог вијека у цјелини. Он није изникао као усамљени цвијет, какав утисак често стичу људи који понешто знају о правној историји. Овај Законик, напротив, представља само најкрупнији драгуљ у ланцу сачуваних правних споменика старог истока.[21]

Цар Хамураби је имао божанско лице на земљи и сматран је послаником богова који су му дали право власти над народом, тако је и кодекс који је донио имао божанску слику и сматран је даром богова.[22]

Закоником су уређене области облигација, породична и насљедна питања и кривичноправна област, јасно правећи разлику између властеле, слободног човјека и роба, као типичан класни законик. У оквиру кривичноправне заштите Хамурабијев

[20] Више: Д. Николић, Фрагменти правне историје, Правни факултет, Ниш, 1977.године, стр. 66 – 73.
[21] С. Аврамовић, Општа правна историја, Стари и средњи век, op.cit., стр. 73.
[22] Кад су вишњи бог, краљ Анунаки – а, и Бел, господар неба и земље, који одређује судбину свијета, Мардуку, првенцу Еда, дали највишу власт над свима људима и прославили његово име међу Игигима; кад су Вавилон назвали његовим славним именом и на земљи учинили га великим; кад су овој вароши за овога Бога успоставили вјечно краљевство, чији су темељи постојани као небо и земља – тада ме Еа и Бел позваше по моме имену, мене Хамурабија, великог кнеза, који се боји богова, да унаприједим благостање људи, да прибавим важност праву у овој земљи, да истријебим поквареног и неваљалог, да спријечим моћнога да не угњетава слабога, да обасјам земљу, Хамураби, пастир кога је Бел изабрао, ја лично, који нагомилавам богатство и изобиље, који учиних све могуће за Нипур; Више: Р. Фестић, Стари кодекси, op. cit., стр. 15.

законик је заснован на принципу одмазде и права оштећеног да исту врши. Тако у члану 200. стоји једна од одредби која на најбољи начин осликава карактер Законика и гласи: „Ако неко избије зубе себи равном човјеку, да се избију његови зуби“.[23] У кривичноправном сегменту Законик се бави питањем заштите живота, тијела и имовине.

Законик садржи и одредбе којима се штити полна слобода. Независно од правно – филозофских поимања суштина силовања са аспекта учиниоца, жртве, жртвине породице и моралног становишта остала је иста.[24] У најстаријим историјскоправним изворима, међу које спада и Хамурабијев законик[25], који је донесен у раздобљу између 1792. и 1750. године прије Христа, за силовање се кажњавало смрћу. Тако у члану 130. Хамурабијевог законика стоји: „Ако авилум жени која је заручена за авилума, која још није упознала мушкарца и која станује у његовој кући, запријечи запомагање и лијеже јој на прса, те га затекну, авилум ће бити убијен, жена слободна“. Према члану 133. б истог Законика ако жена није бринула о себи, него је отишла у кућу другога, бациће се у воду. Према члану 129. Хамурабијевог законика ако је супруга авилума затечена да лежи са другим, они ће бити везани и бачени у воду.[26]

Видљиво је, дакле, да је према Хамурабијевом законику једина предвиђена санкција за дјело силовања била смртна казна која се разликовала само по начину извршења. Законик је предвиђао смртну казну, како због прељубе, тако и за силовање. Даље, уочава се да није прављена старосна дистинкција, тако да Законик није препознавао дјецу и младе као посебно угрожену и заштићену групу. Он је штитио искључиво жене од силовања, а предвиђао је и кажњавање удате жене за прељубу, као и мушкарца са којим је она прељубу извршила.

Хамурабијев кодекс садржи 69 кривичних дјела, за 30 кривичних дјела је предвиђена смртна казна, која се извршавала на различите начине (вјешање, спаљивање, бацање у воду и сл.). Као један од начина кажњавања се практиковало тјелесно

---

[23] Хамурабијев законик, Утопија, Београд, 2005.године, стр. 47.
[24] Б. Бркић, Казнена дјела против сполне слободе и сполног ћудорђа, те посебни осврт на силовање и блудне радње, Хрватска правна ревија, Загреб, broj 2/2003.године, стр. 6.
[25] Хамурабијев законик, http://ucionicaistorije.files.wordpress.com/2011/11/d185d0b0d0bcd183d180d0b0d0b1d0b8d198d0b5d0b2-d0b7d0b0d0bad0bed0bdd0b8d0ba.pdf приступ 20.07.2012.године.
[26] Р. Фестић, Стари кодекси, op. cit., стр. 81 – 84.

сакаћење (одсијецање руку, ушију или језика). Из наведеног разлога, многи историчари Хамурабијев кодекс називају казненим, а не кривичним.[27]

2. Гортински законик

Гортински законик је старогрчка правна кодификација из града полиса Гортин, а уједно и најстарија сачувана правна кодификација Европе. Законик је настао у петом вијеку прије нове ере, пронађен је 1884.године на каменим блоковима. Посебан значај Готинског законика огледа се у чињеници да представља прелаз из примитивног у развијено право, спона је између заосталог спартанског и модерног атинског права.[28] Овај Законик је једина сачувана правна кодификација из старог грчког права и потиче из петог вијека прије Христа. Законик је састављен од дванаест глава (колумни) које се баве приватноправном и кривичноправном материјом. Тако се прва глава бави кривичним поступком, друга кривичним материјалним правом, а остале главе насљедним правом и имовинскоправним односима.

У глави другој садржане су кривичноправне одредбе које се односе на заштиту полне слободе, док Законик не обрађује друга кривичноправна питања. У првој одредби стоји да ће се за силовање слободног мушкарца или слободне жене учинилац казнити са сто стартера, а у случају апетајра[29] са десет. Ако роб силује слободног мушкарца или слободну жену платиће дупло, а ако слободан мушкарац силује војкеја или војкејку[30], казниће се са пет драми. Ако војкеј силује војкеја или војкејку казниће се са пет стартера. Ако неко невину робињу силом обљуби платиће два стартера, а ако је она већ била обљубљена и ако је силована по дану – један ебол, ако је силована по ноћи два ебола. Код покушаја силовања слободне, неудате жене, извршилац ће се казнити са десет стартера.

---

[27] Е. Халапић, Codex Hamurabii, Годишњак Правног факултета, Сарајево, број 45/2003.године, стр. 427.

[28] Више, С. Аврамовић, Гортински законик, превод, стр.4. www.ius.bg.ac.rs/drakitic/gortinski_zakonik.doc приступ 23.03.2015.године.

[29] Апетајри представљају посебан друштвени слој слободних људи који не припадају аристократској групацији и који немају политичка права. Они се углавном баве занатима и трговином.

[30] Војкеји у Гортини представљају основну масу експлоатисаног становништва. То је посебна врста старих патријархалних робова, који имају законом признату породицу, право да се жене са слободним женама, чак и да посједују и располажу одређеном имовином.

Осим насилне обљубе, Законик штити породични морал и садржи посебне одредбе које се односе на прељубу. Са сто стартера казниће се онај ко буде ухваћен како врши прељубу у кући жене која је власништво њеног оца, брата или супрута, уколико је учинилац ухваћен у кући другог, педесет стартера, ако је ухваћен са женом апатајра десет стартера, а ако је роб ухваћен са слободном женом платиће дупло. Ако је роб ухваћен са робињом у прељуби казниће се са пет стартера.[31] Дакле, сталешка припадност учиниоца и жртве утиче на висину казне за учињено кривично дјело.

3. Салијски законик

Салијски законик је најзначајнији франачки законик настао у петом вијеку нове ере. Законик су донијела германска племена, и њиме су уређени живот, права и обавезе, како појединаца, тако и заједнице у периоду који карактерише настанак првих германских заједница и ослобођење од власти Римског царства, те осликава прелазак старог у средњи вијек.[32]

Законодавство Средњег вијека и тадашњи владари нису били окрутни у истој мјери као у Старом вијеку. Салијски законик[33] *(Lex Salica)* као један од најважнијих сачуваних законика тог доба, који датира са краја V и почетка VI вијека, предвиђа посебну заштиту од полног насиља. Законик у XXV глави под називом: „О блуду робиња“, описује деликте против полних слобода и одређује казне у девет чланова.

Посебност темељних закона у односу на неке друге неписане уставе (нпр. енглески) је била у њиховој апсолутној непромјењивости (тј. крутости), због чега их нити краљ, који је формално био суверен и који је посједовао неограничену законодавну власт, није могао самовољно мијењати. У ствари, темељни закони су били једино ограничење краљевске власти, те су то остали чак и у вријеме (формално)

[31] Д. Николић, А. Ђорђевић, Законски текстови старог и средњег вијека, Правни факултет, Ниш, 2010.године, стр. 32.
[32] Више: Д. Николић, Фрагменти правне историје, op. cit., стр.180 – 186.
[33] Интернет страница Правног Факултета Универзитета у Београду, www.ius.bg.ac.rs/drakitic/Salijski%20zakonik.doc, приступ 10.04.2012.године.

неограниченог апсолутизма у XVII и XVIII вијеку. У ствари, темељни закони су били једино ограничење краљеве власти.[34]

У члану 1. одређује се ако неко силује слободну дјевојку, пресудиће се да плати 62 1/2 солида. У складу са тадашњим друштвеним уређењем под слободном дјевојком се сматрала дјевојка која није робиња.

У члану 2. одређује се да ако неко обљуби слободну дјевојку уз њен пристанак и обострани споразум, мора да плати 1.800 динара[35], што износи 45 солида. Из наведеног описа дјела може се боље сагледати друштвени контекст у коме је Законик донесен. Наиме, слободна жена није носилац своје слободе и права одлучивања о свом животу и не посједује полну слободу, него њена породица, односно отац или брат.

У члану 3. кажњава се слободан човјек који обљуби туђу робињу и то му буде доказано. Он треба да господару робиње плати 600 динара, што износи 15 солида. Из наведеног законског рјешења увиђа се да робиња није носилац своје слободе и њено хтјење да ступи у полни однос је потпуно ирелевантно, па не ослобађа одговорности извршиоца будући да је оштећено лице власник робиње.

У члану 4. је прописано ако неко обљуби краљеву робињу, пресудиће се да плати 1.200 динара, што износи 30 солида.

У члану 5. стоји ако слободан човјек јавно живи са туђом робињом, остаће заједно са њом у ропству. Из наведеног рјешења се може закључити да је живот са робом било друштвено неприхватљиво понашање којим се вријеђао тадашњи морал и друштвени систем, за што се кажњавало губитком слободе.

У члану 6. стоји да слободна жена која се уда за туђег роба остаје у ропству.

У члану 7. је прописано ако роб обљуби туђу робињу и због тога злочина робиња умре, роб ће или платити господару робиње 240 динара, што износи 6 солида, или ће бити кастриран, а господар роба ће накнадити вредност робиње.

У члану 8. се наводи ако робиња од злочина обљубе не умре, роб ће или примити 300 батина, или господару робиње платити 120 динара, што износи 3 солида.

У члану 9. стоји ако роб отме туђу робињу против њене воље, платиће господару робиње 120 динара, што износи 3 солида. Наведеним описом указано је на субјективни

---

[34] П. Радошевић, Темељни закон француског краљевства, (lois fondamentales), Зборник радова Правног факултета у Сплиту број 4/2009.године, Сплит, стр. 809.

[35] У франачко – салијској држави је динар заједно са солидом био званично платежно средство.

однос жртве (роба) према злочину, гдје се једини пут констатује елемент воље роба (одбијање) као елемент кривичног дјела.

Анализирајући норме којима се штити полна слобода у Салијском законику, може се закључити да је заштита од полног насиља обезбијеђена на систематичнији и детаљнији начин. Члановима у XXV глави Законика, разрађени су и предвиђени одређени деликти понаособ и за исте је прописана казна која се разликује по врсти и по тежини. За ова дјела, је умјесто смртне, уведена новчана казна и тјелесно кажњавање. Једна од најбитнијих специфичности која указује на робовласнички систем у коме је Салијски законик примјењиван, јесте градирање жртве по статусу, односно да ли су слободни људи или робови, тј. чији су робови, као и по статусу извршилаца по истим критеријумима.

4. Еклога

Овај правни зборник донесен је у вријеме владавине Лава Исавријског (717 – 741.), највјероватније 726.године. У највећем дијелу садржи изводе из Јустинијанове кодификације. Имала је за циљ да се римско право прилагоди друштвеној стварности и новим потребама Византије, два вијека послије Јустинијановог законодавства. Садржи норме стварног, облигационог, породичног, наслиједног, кривичног и процесног права. Еклога је битно утицала, како на потоње византијско право, тако и на право у државама Јужних и Источних Словена.[36]

Законик се састоји од осамнаест глава (титула). Питања породичног права се разматрају у прве три главе што говори о његовом значају, док се питања материјалног кривичног права разматрају тек у претпосљедњој глави, с тим да је она и најобимнија. Тако су у првој глави садржане норме које се односе на вјеридбу и раскид вјеридбе, у другој глави о дозвољеним браковима и брачним сметњама, првом и другом писменом и без исправе (браку) и о разводу, и у трећој глави о обећаном, али непредатом миразу и о привилегији мираза.

Глава дванаеста садржи норме кривичног права. Овде је предвиђено педесет и два члана. Чланови од деветнаестог до тридесет и деветог садрже норме које се односе

[36] Д. Николић, А. Ђорђевић, Законски текстови старог и средњег вијека, op.cit., стр. 85.

на питања полне слободе и морала. Од двадесет чланова, шеснаест штити полни морал, породицу и ступање у брак по хришћанским нормама, док три члана одређују кривична дјела: отмица са силовањем, силовање и полно насиље над дјететом (дјевојчицом).

У члану двадесет и четвртом стоји да ће онај који отме монахињу или свјетовну (обичну) невину дјевојку из било ког мјеста, ако ју је полно искористио, бити кажњен сјечењем носа, а саучесници ће бити заточени. У члану тридесетом стоји да ће се одсјећи нос ономе који силује дјевицу. У члану тридесет и првом одређено је кривично дјело полно насиље над дјететом. Лицу које заведе дјевојчицу која нема законски узраст тј. прије њених тринаест година, одсјећиће се нос, а половина његове имовине ће се одузети и предати оштећеној.[37]

Законик Еклога у својим нормама предвиђа сличне или исте казне за прекршиоце норми полног морала и кривичних дјела против полне слободе. Тако се за полно општење са монахињом кажњава тјелесном казном – одсјецањем носа, а за полно општење или ступање у брак са кумчетом, прељубу са удатом женом, завођење туђе вјеренице и инцест, извршилац се кажњава такође одсјецањем носа. Предвиђена казна за хомосексуални однос мушкараца је смртна казна, односно: „мач“. Уколико је пасивни учесник хомосексуалног односа лице млађе од дванаест година опростиће се казна учиниоцу кривичног дјела.[38]

5. Душанов законик

Душанов законик, односно, Законик цара Стефана Уроша IV Душана (1308 – 1355.) донесен је 21.05.1349.године у Скопљу, престоници српског царства. Он представља општи правни акт који је објединио уставне, законске и подзаконске акте, који је извршио кодификовање дотадашњег српског обичајног права и византијског права које је наслиједио цар Душан као нови владар Грка и Срба од Византије која је била на високом друштвеном, културном и цивилизацијском развојном нивоу у односу на остале средњовјековне државе.[39] Географски положај средњовјековне српске државе

[37] Више: Ф. Карчић, Одабрани извори за опћу хисторију државе и права, Правни факултет, Сарајево, 2004.године, стр. 91 – 113.
[38] Д. Николић, А. Ђорђевић, Законски текстови старог и средњег вијека, op. cit., стр.108.
[39] Више: С. Стојчић, Душанов законик, Лесковац, 1970.године, стр. 10 – 17.

и њена удаљеност од Цариграда, као центра великог царства, условили су доток миленијумских цивилизацијских тековина.[40]

Као православни цар Срба и Грка, Душан није само преузео грчку правну традицију и грчко законодавство, него се прихватио кодификаторског и законодавног рада. Тако су византијски закони надограђивани за потребе српских судова у скраћеној верзији зборника названог Синтагма солунског калуђера Марије Властара, која је вјероватно настала 1348 – 1349.године. Из Византије је преузета још једна кратка компилација византијског права, позната као Јустинијанов закон. У Скраћеној Синтагми, као и у другим византијским правним зборницима, доста је одредаба посвећено кривичним дјелима против полног морала.[41]

Синтагма, као и остали византијски правни зборници, мање говоре о силовању, вјероватно с обзиром на схватање да је сваки полни однос ван брака кажњив, било да је остварен силом или добровољно. Синтагма садржи прописе о бигамији и противприродном блуду па се скотолоштво кажњавало одсјецањем полног уда, а педерастија смртном казном.[42] Нарочито се по Скраћеној Синтагми кажњавало родоскрвњење, чак и између сродника везаних духовним сродством: у зависности од врсте и степена сродства прописиване су различите казне, од смртне као најтеже, преко одсјецања носа до батињања. [43]

У свјетовном законодавству јављају се кривична дјела против полне слободе први пут у неким владалачким повељама.[44] У повељи краља Милутина манастиру Св.Георгија на Серави близу Скопља 1300.године, Стефана Дечанског манастиру Св.Николе Мрачког у Орехову 1330.године, Душановим повељама манастиру Хтетово 1337 – 1346.године и манастиру Трескавац послије 1337.године, помиње се силовање под називом „разбој“ или „разбој девички“.[45] Силовање се у овим повељама наводи непосредно послије вражде (убиства) и кажњава се глобом (новчаном казном) за коју је

---

[40] Н. Селаковић, Душанов законик, упоредно-правна студија, Правни факултет Београд, Београд, 2007.године, стр. 6.
[41] Више: Ж. Фајфрић, Законик цара Душана, Гласник АК Војводине, Нови Сад, број 3/1991.године, стр. 67 – 78.
[42] Љ.Кркљуш, Кривична дјела против полног морала у српским правним изворима, Сексуалност-Агресивност – Делинквентност, Матица српска, Нови Сад, 1999.године, стр. 79.
[43] А. Соловљев, Законодавство Стефана Душана, цара Срба и Грка, Београд 1928.године, стр. 179 – 180.
[44] Више: Т. Тарановски, Историја српског права у Немањићкој држави, Београд, 1931.године, стр. 156 – 169.
[45] А. Соловљев, Одабрани споменици српског права, Београд, 1926.године, стр. 21.

наглашено да припада цркви. Овај редосљед указује на то да се силовање не сматра искључиво дјелом којим се угрожава полни морал, него тешким кривичним дјелом против личности.[46]

Душанов законик се састоји, по најпознатијем и највјернијем препису из Призрена, од двијестотине и једног члана. У два члана Законик се бави блудним или насилним радњама као понашањем које је забрањено и кажњиво.

У члану 53. који носи назив „О насиљу“, стоји ако властелин властелинку узме силом да му се обе руке одсијеку и нос сажеже. Квалификовни облик овог дјела постоји ако обични грађанин „себар“ узме силом властелинку. Тада се он кажњавао вјешањем. У случају да „себар“ обичну грађанку узме силом, Законик је предвиђао да му се обе руке одсијеку и нос сажеже.

У члану 54. који носи назив „О блуду властелинке“ стоји ако властелинка учини блуд са својим човјеком, да им се обема руке одсијеку и нос сажеже.[47] Под блудом Законик је, у складу са друштвеним моралом, сматрао сваки неморални облик сексуалног чина, односно сексуални чин који не подразумијева искључиво вагинални сексуални однос. [48]

Како се види из наведених чланова којима се забрањују блудне радње и полно насиље и овај Законик, као и слични из периода Средњег вијека, штите полну слободу у ограниченом облику, при чему не праве разлику између старосне доби, нити врсте полног насиља.[49] Једини облик индивидуализације казне јесте сталешки принцип и појачана заштита властеле, односно вишег друштвеног слоја, из чега произилази да је за дјела против полне слободе другог лица Душанов законик, законик класног каратера. За разлику од претходних законика, Душанов законик, у зависности од тежине злочина, предвиђа како смртну, тако и тјелесну казну за учиниоце кривичних дјела блуда, али и новчану казну (глобу) у корист цркве.

Девич – разбој је појам којим се означава напад на тијело и част жене уопште и сходно савременом кривичноправном поимању одговара кривичном дјелу силовање.

---

[46] Љ. Кркљуш, Кривична дјела против полног морала у српским правним изворима, op.cit., стр. 79.
[47] http://www.dusanov-zakonik.com/ приступ 21.05.2012.године.
[48] Наведена инкриминација потиче од јаког утицаја православне црквене догме на државу у средњовјековном периоду.
[49] Више: Љ. Кркљуш, Кривична дела против полног морала у српским правним изворима, Зборник радова, Сексуалност, агресивност, делинквентност, Нови Сад, 1999.године, стр. 77 – 89.

Сасвим је оправдана претпоставка по којој се ту конкретно мисли на властелинку. И управо с тога што се ради о припадници горњих слојева друштва, држава осјећа потребу да правно интервенише. Скопска повеља у члану XLVIII, говори о овом кривичном дјелу.[50]

Душанов законик,[51] међутим, очевидно води рачуна о сталешкој припадности насилника и жртве, јер се покушај себра да силује племкињу кажњавао смрћу, док се насилник који силује жену из свога сталежа кажњавао сакаћењем. Али, карактеристично је да се у овом законском спису не узима у обзир могућност да племић силује жену из нижих слојева. Лако је претпоставити да је у пракси било много таквих примјера, и да је за такав преступ племић пролазио без казне, ако ни због чега другога, а оно макар зато што поменута „комбинација“ једноставно није обухваћена казненом реакцијом у самом Законику[52].

Специфичност и важност Душановог законика је и у томе што се он у разним облицима наставио примјењивати и након пропасти српског царства, а потом и деспотовине. Законик се примјењивао као облик обичајног права у Срба, са једне стране, док је, са друге стране, кроз конкретне чланове инкорпориран у правни систем Османлијског царства.[53]

3. ЗАШТИТА ПОЛНЕ СЛОБОДЕ МАЛОЉЕТНИКА У ИСТОРИЈСКИМ ИЗВОРИМА НА ПОДРУЧЈУ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

1. Период прије Првог свјетског рата

Временски посматрано, период прије Првог свјетског рата јесте најдужи период који је предмет овог историјскоправног истраживања. Овај период обухвата истраживање првих правних споменика на територији данашње Републике Српске,

[50] З. Стојановић, Кривично право средњовјековне Србије, Годишњак Правног факултета, Бања Лука, број 17 – 19/1993.године, стр. 195., Р. Грујић, Скопска повеља, Зборник за историју Јужне Србије и суседних области, Београд, 1936.године, стр. 16.
[51] А. Соловљев, Историја словенских права и законодавство Душана Стефана цара Срба и Грка, Београд, 1998.године, стр. 178 – 193.
[52] Ј. Станојевић, Силовање, Универзитетска ријеч, Никшић, 1988.године, стр. 164.
[53] Т. Безмаревић Јањић, Историја кривичног права у средњовековној Србији, Билтен судске праксе Првог општинског суда, Београд, број 13/2004.године, стр. 44 – 53.

обухватајући затим средњи и нови вијек, односно период од пропасти Римског царства до Првог свјетског рата. Период истраживања може се подијелити на период самосталне средњовјековне Босанске државе, као и окупационе периоде и то под Османлијском царевином и период под Аустро – Угарском царевином, трајући од првих писаних извора о постојању Босанске државе 958.године, па до 1918.године, односно до ослобођења од туђинске власти и уласка Босне и Херцеговине у нову јужнословенску државу – Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца.

1.1. Босанска држава

Босанска држава постојала је у периоду од 958. до 1463. године. У поређењу са правним изворима феудалне Србије, извори права средњовјековне Босне су сиромашнији и једноставнији. Из периода средњовјековне Босанске државе нема ниједног закона, ни законског зборника, тј. писаних општих правних норми, чему се узрок може тражити дијелом и у слабости, несређености и нестабилности централне власти у Босни. Извори босанског права се своде на: а) повеље и б) међународне уговоре.[54] Због недостатка прописа законског карактера и оскудице других извора, нема могућности да се ближе и у потпуности установи организација судства, врсте судова и начин суђења у средњовјековној Босни, као и систем кривичних дјела.

За сваки период у правној историји било које државе, карактеристична су одређена правна добра која, с обзиром на тренутне интересе класе на власти и на специфичне државне и друштвене прилике, треба правно штитити.[55] Паралелно са настанком феудалне државе, почео је процес изградње правног поретка примјереног владајућим односима ове нове друштвено економске формације.[56]

У феудалној Босни није било државних судова тј. судова које би постављала централна, државна власт. Онакви судови, какви су у Србији били „царски“ (државни) судови које на више мјеста помиње Душанов законик, непознати су у Босни. То је

[54] Д. Јанковић, М.Мирковић, Државноправна историја Југославије, Научна књига, Београд, 1984.године, стр. 66.
[55] Више о средњовјековном праву: З. Стојановић, Кривично право средњовјековне Србије, op. cit., стр. 194.
[56] В. Видовић, М. Томић, Кривично правно и казнени систем феудализма, Годишњак Правног факултета, Бања Лука, број 10/1986.године, стр. 115.

очигледно посљедица, а и истовремено један узрок више, слабости централне власти у средњовјековној Босни.[57] Односе између појединаца, група и регија које су биле подијељене по феудалним посједима у највећој мјери уређивало је обичајно право које је изграђено на снажном утицају вјерских учења, односно хришћанства.

Познато је, и у литератури се истиче да су основне карактеристике босанског феудалног друштва да се оно развијало релативно слободно од страних утицаја и да у себи носи низ елемената раније друштвене структуре. Једна од тих елемената је и веома значајна и изражена улога заједница заснованих на крвном сродству.[58]

У средњовјековном босанском праву важио је принцип талиона, ослањајући се на поменуте законике, а посебно Душанов законик у специфичној фази Босанске државе гдје слаби централна власт, а са друге стране, јача власт властеле и појединаца. Крвна освета представља једну од најзначајнијих правних установа друштвеног живота средњовјековне Босне. Поуздане податке о крвној освети налазимо у текстовима натписа на босанским стећцима и у појединим вијестима о Босни сачуваним у дубровачкој архивској грађи.[59]

Босанска држава кроз своје средњовјековно постојање, у околностима утицаја снажних сусједних држава у којима су религијски аспекти одређивали увелико спољну политику, више пута је мијењала своју вјерску оријентацију између православног и католичког хришћанства, све до коначног освајања Османлијског царства и завођења исламског вјерског учења као државне религије. У земљама савремене средње и западне Европе, прије свега Италије, Њемачке, Мађарске, Аустрије, Француске, Велике Британије и других, крајем средњег и почетком новог вијека, хришћанско учење имало је велики утицај у стварању савремених правних школа, а потом и система путем хришћанских свјетоназора који су били дубоко укорјењени у монархистички систем Европе.

Још од времена самог настанка хришћанских заједница, а потом и хришћанске цркве, држава је настојала да постави извјесне правне оквире који ће уређивати односе

---

[57] Група аутора, Историја државе и права народа Југославије, Институт за историју државе и права Правног факултета у Београду, Научна књига, Београд, 1972.године, стр. 131.

[58] В. Чучковић, Крвна освета у средњовјековном босанском праву, Годишњак Правног факултета, Сарајево, број 19/1971.године стр. 256.

[59] В. Чучковић, Крвна освета у средњовјековном босанском праву, Годишњак Правног факултета у Сарајеву, број XIX, Правни факултет у Сарајеву, Сарајево 1971.године, стр. 257.

ове двије историјски најмоћније институције, свјесна да то представља један од важнијих услова за обезбјеђење друштвене стабилности. Ти односи су у себи латентно садржавали супротстављеност владара и првосвештенства, свјетовног и духовног, царства земаљског и царства небеског.[60]

У вријеме Карла Великог (768 – 814.) црква и држава су имали складне односе, односно подјелу власти гдје је црква вршила духовну, а држава свјетовну власт, да би од једанаестог вијека црква добила превласт, па је тако папа, у складу са теоријом да је Божји заступник и да је свака власт од бога, имао право смјењивања и постављања владара, утицање на доношење закона. Тако су римске папе више личиле на римске императоре.[61]

Хришћанске вјерске догме из области полних слобода, брака и слободе полности произилазе, прије свега, из свете хришћанске књиге Библије. У Библији, Новом и Старом завјету, нису директно садржане одреднице и правила понашања хришћана и људи са аспекта полности, па је кроз филозофско разматрање дата основа хришћанског учења о полности и браку. Хришћански теоретичари су, потом, у својим теолошким и филозофским расправама, тумачили базична учења градећи коначне ставове Цркве. Тако настаје и посебна грана црквеног права – брачно право. Брачно право је скуп норми које регулишу односе у браку и питања узајамних права и дужности брачних другова и њихова права и дужности у погледу дјеце[62].

Теоријска схватања суштине брака и улоге брачних другова, а што са друге стране, говори и о правима брачних партнера у браку[63], у Средњем вијеку се разликују у зависности од теоријских погледа. Тако је римокатолички богослов Тома Аквински, заступник „реалистичке теорије“ јасно истакао: „Требало је, да се жена јави, како каже Свето писмо, у помоћ мужу, али разуме се, не у помоћ за какво друго дјело, како неки кажу, пошто у сваком другом дјелу муж би могао добити згоднију помоћ од другога

---

[60] С. Аврамовић, Прилози настанку државно – црквеног права у Србији, Правни факултет Универзитета у Београду, Православно богословски факултет Универзитета у Београду и Јавно предузеће „Службени гласник“, Београд, 2007.године, стр. 8.

[61] Више: Ф. Бачић, Општи поглед на средњовјековно кривично право, Зборник Правног факултета, Загреб, број 5/1988.године, стр. 687.

[62] Б. Цисарж, Брачно право II, Свети архијерејски синод Српске православне цркве, Београд, 1973.године, стр. 9.

[63] Између осталих о праву ступања у сексуалне односе, односно, слободно израженој вољи о неступању у сексуалне односе.

мужа, неголи од жене – него помоћ за рађање дјеце“.[64] За разлику од „реалистичке теорије“, „идеалистичка теорија“ поставља односе између брачних партнера на други начин: „Циљ брака није негдје ван брачног пара, није у дјеци или у постизању било каквог спољашњег добра. Он је иманентан у самом брачном пару и налази се у оној безграничној потпуној узајамној блискости мужа и жене, која од два лица ствара једно ново, надлично биће, подобно надличном тројичном Богу“. [65]

У вези односа полова став хришћанске православне цркве је јасан, гдје се као први услов склапања брачне заједнице захтјева да у брак ступају два лица различитог пола, затим заједничка пуноважна изјава воље оних који ступају у брак, а тек потом вјенчање у облику који прописује црква (церемонија). Однос цркве према развоју човјека, односно став да ли је неко психички и физички зрео за брак и ступање у сексуалне односе види се у чињеници да је у првом пропису о спремности за ступање у брак у смислу старости супружника из 1837.године одређено да мушкарац може ступати у брак од навршене 17.године, а дјевојка од навршене 14.године, да би од 1934.године став цркве дјелимично био помјерен и одређивао је да мушкарац може ступати у брак већ од 16.године. Иако у истраженој литератури нису пронађене конкретне норме којима се регулише полност и полна слобода мушкараца и жена ван брачне заједнице и у брачној заједници, једна од три принуде које се јављају као основ за „брачну сметњу“, односно основ развода брака је насиље. Насиље (vis) чини „брачну сметњу“, ако је брачно лице стварно присиљено да чини нешто или да трпи тако да се насиљу не може одупријети.[66]

У Јеврејској светој књизи, односно Трећој књизи Мојсијевој или Књизи Левитској, дате су дефиниције забрањених понашања и одређене казне за иста. Тако (Књига Левитска 18. 22; 20. 13) каже: „Са мушкарцем не лези као са женом; гадно је. Ко би мушкарца облежао као жену, учинише гадну ствар обојица; да се погубе; крв његова на њих“[67].

---

[64] Б. Цисарж, Брачно право II, op.cit., стр. 15.
[65] Б. Цисарж, Брачно право II, Ibid., стр. 15.
[66] Б. Цисарж, Брачно право II, ibid., стр. 100.
[67] Џ. Анкеберг, Џ. Велдон, Чињенице о хомосексуалности, Мушкарац и жена пред тајном тела, православље и полност, Православна мисионарска школа при храму светог Александра Невског, Београд, 2005.године, стр. 281.

Свето писмо, Стари завјет садржи конкретне одредбе, односно, правила којима се регулише питање инцеста. Тако у Трећој књизи Мојсијевој, у глави осамнаестој стоји: „6. Нико да не приступи родици својој по крви, да не открије голотињу њезину. Ја сам Господ. 7. Голотиње оца својега ни голотиње матере своје не откриј; мати ти је; не откриј голотиње њезине. 8. Голотиње жене оца свога не откриј; голотиња је оца твојега. 9. Голотиње сестре своје, кћери оца својега или кћери матере своје, која је рођена у кући или изван куће, не откриј голотиње њихове. 10. Голотиње кћери сина својега или кћери кћери своје не откриј; јер је твоја голотиња. 11. Голотиње кћери жене оца својега коју је родио отац твој, не откриј; сестра ти је. 12. Голотиње сестре оца својега не откриј; једна је крв са оцем твојим. 13. Голотиње сестре матере своје не откриј; јер је једна крв са матером твојом. 14. Голотиње брата оца својега не откриј приступајући к жени његовој; стрина ти је. 15. Голотиње жене сина својега не откриј; снаха ти је, не откриј голотиње њезине. 16. Голотиње жене брата својега не откриј; голотиња је брата твојега“.[68] Такође у истој глави у ставу 22. стоји: „Живинчета никаквога немој обиљежити скрвнећи се са њим; и жена да не легне под живинче; грдило је“.[69]

Казнене одредбе за дјела инцеста одређене су у Трећој књизи Мојсијевој, глава осамнаеста, у члановима од 6. до 16. као и за прељубу одређену у глави XX, у Трећој књизи Мојсијевој, у члановима од 10. до 19. за шта се одређује смртна казна. Даље, за полни однос са стрином и снајом не предвиђа се смртна казна, већ се одређује да „помру без дјеце“.[70]

Посебно је занимљиво да се силовање спомиње и у Библији и у Мојсијевом петокњижју који је дио Старог Завјета. Тако се у Књизи Петој, која носи поднаслов „Закони поновљени“ каже: „ако је дјевојка силована, кажњава се силеџија смрћу“.[71] У Петој књизи Мојсијевој у глави XX предвиђено је силовање као забрањена радња. Силовање се јасно раздваја од сексуалног чина који нема насилни карактер: „23. Кад дјевојка буде испрошена за кога, па је нађе когод у мјесту и обиљежи је; 24. Изведите их обоје на врата оног мјеста, и заспите их камењем да погину, дјевојку што није викала у мјесту, а човјека што је осрамотио жену ближњега својега. Тако извади зло из себе;

[68] Свето Писмо Старога и Новога завјета, Логин, Нови Сад, 2002.године, стр. 111 - 112.
[69] Свето Писмо Старога и Новога завјета, ibid., стр. 112.
[70] Свето Писмо Старога и Новога завјета, ibid., стр. 112.
[71] А. Гамс, Библија и друштво, Матица Српска, Нови Сад, 1979.године, стр. 44.

25. Ако ли у пољу нађе човјек дјевојку испрошену, и силом је обиљежи, тада да се погуби само човјек који је облежа; 26. А дјевојци не чини ништа, није учинила гријеха који заслужује смрт, јер као кад ко скочи на ближњега својега и убије га, така је и та ствар; 27. Јер нађе је у пољу, и дјевојка испрошена вика, али не би никога да је одбрани; 28. Ако ко нађе дјевојку која није испрошена и ухвати је и легне са њом, и затекну се; 29. Тада човјек онај који је легао са њом да да оцу дјевојчином педесет сикала сребра, и нека му она буде жена зато што је осрамоти; да је не може пустити док је жив.[72]

За врсте хомосексуалних гријехова који су наведени у Посланици Римљанима каже се да су посљедице ранијег отпадништва, као и Божије осуде. Павле указује на тенденцију: 1. Људи одбијају да прихвате знање о Богу које је сам Бог усадио у њих (стихови 18 – 20.), 2. Посљедица овога је побуна против Бога манифестована кроз идолопоклонство (постављање неких других ствари, било себе, било разних идола, на Божје мјесто у нашем животу (стих 23.), 3. Бог почиње процес почетне осуде одступањем од непокајивих грешника, или „предавање“ гријеху (стихови 24. и 25.), 4. Ово даље производи неприродне пожуде и перверзије (стихови 26. и 27.) и 5. Резултује у великом броју додатних гријехова и зала (стихови 28 – 32.).[73]

Нови завјет Светог писма не даје директне одреднице о полности и полном животу које имају облик правне норме као што је то било у Старом завјету. Тако у Посланици Римљанима Свети Петар каже, говорећи о Римљанима: „24. Зато их предаде Бог у жељама њиховијех срца у нечистоту, да се погане тјелеса њихова међу њима самима; 25. Који претворише истину Божију у лаж и већма поштоваше и послужише твар него творца, који је благословен ва вијек. Амин. 26. Зато их предаде Бог у срамне сласти; јер жене њихове претворише путно употребљавање у беспутно. 27. Тако и људи оставивши путно употребљавање женскога рода, распалише са жељом својом један на другога, и људи с људима чињаху срам, и плату која требаше за превару њихову примаше на себи.“[74]

---

[72] Свето Писмо Старога и Новога завјета, op. cit., стр. 188.
[73] Џ. Анкеберг, Џ. Велдон, Чињенице о хомосексуалности, Мушкарац и жена пред тајном тела православље и полност, op.cit., стр. 283.
[74] Свето Писмо Старога и Новога завјета, op.cit., стр. 157.

1.2. Османлијско царство

Период Османлијске владавине Босном траје је од 1463.године до 1878.године када турску окупацију замјењује аустроугарска окупација.

Прилике у Босни и Хереговини послије турског освајања разликују се од прилика које су настале у осталим српским земљама, особито тиме што је српски народ у тим покрајинама у доста великом броју почео прелазити у ислам. Обично се узима да је исламску вјеру примила босанска, махом богумилска властела да би сачувала своје повластице. Али, изгледа да је примање исламске вјере захватило и шире слојеве, особито почетком XVI вијека. Примањем ислама босанска властела сачувала је своје старе повластице.[75]

Тако је у Босни и Херцеговини створен засебан привилеговани сталеж Срба исламске вјере, који се као такав одржао за цијело вријеме турске власти у Босни и Херцеговини. Срби исламске вјере су, стога што су прешли у ислам, добили велика права. Осим тога, они су одмах од почетка турске власти давали турској држави велики број одличних војника. Стога су се њихове повластице проширили и на цијелу област, тако да је Босна и Херцеговина све више постајала држава у држави. Тежња за аутономним повластицама добила је у Босни и Херцеговини маха, особито од XVII вијека, када је турска моћ почела опадати. Насупрот повлашћеном сталежу Срба исламске вјере, дијелили су православни и католици у Босни и Херцеговини судбину српскога народа у свим осталим областима. Они су били потиштена раја, готово без икаквих права и њихов положај је од почетка XVI века бивао све тежи. Услијед тешког и несносног живота почео се већ од краја XV века народ из Босне и Херцеговине селити у покрајине, у којима су владали Млеци или Аустрија или чак и у крајеве у којима су владали Турци, а где је било мање зулума и мање гоњења.[76]

Турци су се брзим освајањем византијских области и области балканских народа нашли пред тешкоћом како уредити правне односе у новоосвојеним областима. Основна смјерница турске политике у том правцу била је прилагодити, уколико је то могуће, свој правни систем потребама и условима у присаједињеним крајевима. Турска се ту

[75] Више: Ф. Карчић, Одабрани извори за опћу хисторију државе и права, Правни факултет, Сарајево, 2004.године, стр. 125 – 137.
[76] С. Станојевић, Историја Босне и Херцеговине, Београд, Државна штампарија, 1909.године, стр. 33.

придржавала шеријатског правног начела да оно што постоји од давнина треба оставити у томе давнашњем стању. Турски правни систем при освајању наших крајева почивао је на следећим изворима: 1. шеријатски правни прописи као основни законски прописи, 2. уредбе са законском снагом (кануни и фермани), 3. пракса врховне управе и 4. обичајно право (адет).

Како је ислам био државна вјера у Османлијском царству чији дио је била и Босна, тако је у складу са средњовјековним државним уређењима, вјера била неодвојива од државне структуре. У случају османлијског друштва, та повезаност је била потпуна. Ако се узме у обзир непосредна примјена шеријатског права које је регулисало и лични живот појединца (муслимана), јасан је приказ чврсте повезаности државе, вјере и поданика.[77]

Основ старог османског кривичног права је било шеријатско право.[78] При освајању наших крајева, Турска нарочиту пажњу посвећује издавању кануна, закона или, боље речено, уредби са законском снагом, у жељи да допуни и прилагоди свој дотадашњи правни систем новонасталим условима и потребама.[79] За вријеме владавине султана Мурата II, српски утицај на двору био је доста јак: „Око тога тако толерантног господара било је, дакле и савјетника који су остали хришћани. Међу овим пријатељима његова царства византијског карактера није било само Грка, било је и Срба. Пошто је још била у животу удовица његовог оца, Мара, Мехмед је не само окруживао својом пажњом ту Српкињу, кћерку деспота Ђурађа, коју је називао „својом мајком“, него је на њега утицала српска група око ње“.[80]

У Османлијској империји дјеловала је посебна правосудна организација којој је, вјероватно до краја XV вијека, на челу стајао казаскер као врховни старјешина правосуђа. У Босни и Херцеговини се примјењивало исламско право – шеријат од XV

---

[77] Више о шеријатском праву у Босни и Херцеговини: Е. Дурмишевић, Примјена и интерпретација шеријатског права у Босни у вријеме османске власти, Годишњак Правног факултета, Сарајево, број 46/2004.године, стр. 167 – 178.

[78] М. Имамовић, Увод у хисторију и изворе босанског права, Правни факултет, Сарајево, 2006.године, стр. 50.

[79] М. Беговић, Трагови нашег средњовјековног кривичног права у турским законским споменицима, Историјски часопис VI Органа Историјског института Српске академије наука, Београд, 1956.године, стр. 2.

[80] Н. Јорга, Османлије и балкански народи, Књига о Балкану, Unusmundus, Београд, 1937.године, стр. 122. и 123.

вијека, па до 1964.године, када су укинути и последњи шеријатски судови. Право – фикх се заснивало на четири призната извора:

1. Куран је основни извор исламског права. Мада Куран није прави законик, он поставља извјесне опште принципе и правила правне природе, нарочито у погледу породице и породичних односа,

2. Традиција Божјег Посланика – хадиси је други велики извор исламског права. Хадиси су, наиме, шеријатске вриједности (ахкам) – исто као и сунет, исламска традиција,

3. Иџма је трећи извор исламског права. Неки теоретичари и правници кажу „најважнији правни појам у исламу“, иџма је првобитно значила сагласност уллеме о појединим правним питањима, а у каснијем периоду сагласне одлуке Исламске вјерске заједнице о одређеној правној проблематици и

4. основа фикха је кијас, тј. примјена аналогног закључивања у законодавству. Изворно, у терминологији исламског права значи трудити се, настојати, најприје да се формулише независан суд о неком правном питању. Кијас је, у ствари, друго име за иџтихад – принцип кретању структури ислама, који је садржан у динамичкој концепцији Курана.[81] Шеријатски судски поступак је углавном заснован на усмености, јавности, апелацији и касацији.[82]

Ниједан дио шеријатског права није тако неадекватно разрађен од стране муслиманских правника као што је то случај са кривичним правом[83]. Због тога су халифе и њихови везири имали на овом пољу више слободе него на другим подручјима да прогласе сопствене уредбе засноване на обичајима и прецедентима. Пошто се исламско право, у принципу, примјењује на муслимане, без обзира на њихово мјесто боравка, муслимани који изврше кривично дјело изван исламског свијета бивали су кажњени само када се врате у своју земљу. [84]

Изучавање кривичног права за вријеме Турака има велики значај за разумијевање

---

[81] И. Мухамед, The Reconstruction Thought in islam, Старјешинство исламске заједнице у СР Босни и Херцеговини, Сарајево, 1979.године, стр. 121.
[82] А. Бушатлић, Шеријатски судски поступак, Исламска дионичка штампарија, Сарајево, 1927.године, стр. 6.
[83] Принцип личне одговорности за кривична дјела установљен је kur`anskim ајетом : „свако ће само своје бреме носити“. (kur`anLII:21).
[84] Р. Мејдани, Укубат – шеријатско кривично правно, Law in the Middle East, ed. M. Khadduri and H.J Liebesny, vol.I Washington, 1955.године, стр. 223.

казнене политике коју су Турци проводили у нашим земљама. Подаци из општих[85] и посебних[86] канун – нама показују да та политика није била свугдје иста, јер није био исти положај свих наших земаља под Турцима. У земљама у којима је био успостављен класични тимарски систем, важило је слично кривично право, док је у земљама које су уживале већу или мању аутономију стање било другачије. Примјере за то код нас представљају Црна Гора и Пољица.

Термин „турско кривично право“ треба узети условно. Турци османлије су преузели у основи кривичноправни систем који се раније развио у првој исламској држави (арапском халифату), прилагодивши га потребама своје државе. То значи да је основу кривичног права у Османском царству чинило шеријатско право у оквиру кога су турски султани казнени систем прилагодили потребама своје државе. То се види по томе што је у казненој политици давано првенство имовинским казнама (глоба) и што су у турском кривичном праву и поступку били присутни елементи права из освојених земаља.[87] Према начину одређивања казни шеријатско право познаје три врсте кривичних дјела:

1. кривична дјела за која су тачно утврђене казне (хадд). Ту спадају: блуд (зина), лажно оптуживање (клевета) за блуд (кадф), употреба алкохолних пића (шураб ал – хамр), крађа (серика), разбојништво (кат – ул тарик) и отпадништво од вјере. За та дјела се сматра да су уперена против вјере и јавног морала, па су кажњива у смислу прописа ислама и на овом и на будућем свијету,

2. кривична дјела за која је предвиђена одмазда (кисас) или плаћање крвнине – компензације (дијет). То су дјела против живота и тијела (убиство, тјелесне повреде). Гоне се на захтјев оштећене стране, а не по службеној дужности. За ова дјела предвиђене су алтернативне казне, већ према томе како се странке нагоде и

3. кривична дјела за која је предвиђена као врста казне – батинање (та зир) или новчана казна (цериме). Право прописивања кривичних дјела и одмјеравање казне за

[85] У двије опште канун – наме налазе се и прописи кривичног права. То су канун – нама султана Мехмеда II и канун-нама султана Сулејмана II из првих година његове владавине.
[86] Прописе кривичног права у већем обиму садржи једна канун – нама за Црну Гору из 1523.године и једна канун – нама из 1637.године која се односи на Босну.
[87] Више: М. Беговић, Преглед шеријатског кривичног права, Глас САНУ, Београд, књига 7., 1990.године, стр. 1 – 18.

ова дјела признато је шефу исламске државе и по његовој делегацији судском органу (кадији).

За блуд (зина) учињену од лица у браку (прељуба) шеријатом је предвиђена казна каменовања, за неожењене, немуслимане и робове тјелесна казна батинања од 100 штапова. За лажно оптуживање за прељубу слободан човјек (муслиман) кажњаван је са 80 батина, роб са 40 батина, док је право одређивања броја батина за немуслимана припадало кадији.[88]

Закони из турског периода на подручју Босне и Херцеговине познају три врсте казни за кривична дјела, односно, непридржавање правила одређених у канунима и канун – намама. Те казне су одређиване појединачно или кумулативно, осим у случају казни вјешања, као и великог и малог батинања[89] када је изричито забрањено наметање и материјалне казне[90]. Дакле у том периоду се разликују:

1. тјелесне казне које су предвиђане и примјењиване за убиство (вјешањем), сјечење руке, велико батинање (хадд) и мало батинање (тазир),

2. материјалне казне које су предвиђане и примјењиване као: новчане казне (у злату или сребру) и као одузимање материјалних добара (домаће животиње најчешће) и

3. принудни рад, најчешће рад на изградњи и одржавању војних инсталација и објеката.[91]

Најстарији законски документ сачуван од турског времена, са подручја данашње Босне и Херцеговине, је канун из 1477.године који уређује права и дужности влаха у Херцеговачком и Босанском санџаку, као и Кануни рударских крајева Фојнице и Крешева објављени у општинском дефтеру Херцеговачког санџака. Потом, на подручју данашње Босне и Херцеговине, објављени су и други законски прописи, као што је

---

[88] А. Суђеска, Неке особености кривичног права у југословенским земљама за вријеме Турака, Годишњак Правног факултета XIX, Правни факултет Сарајево, Сарајево 1971.године, стр. 244.

[89] Више о положају жене у шеријатском праву и муслиманском друштву: Ф. Карчић, Студије о шеријатском праву, Бемуст, Сарајево, 1997.године, стр. 67 – 80.

[90] Сијасети кариме – глоба за злочин који је допунски одређивана самовољно од стране локалних феудалаца.

[91] Б. Ђурђев, Н. Филиповић, Х. Хаџибегић, М. Мујић, Х. Шабановић, Кануни и канун – наме за Босански, Херцеговачки, Зворнички, Клишки, Црногорски и Скадарски санџак, Оријентални институт у Сарајеву, Сарајево, 1957.године, стр. 66.

Канун влаха области Павловића из 1478.године и опширни дефтер, Канун влаха Краљеве земље из 1479.године.[92]

Законски текстови које је, као прве, доносила турска власт у великој мјери су се односили на затечено стање и устаљене обичаје[93], затим наведени закони и правилници уређују односе и обавезе досељеника, старосједелаца (невјерника) и муслимана у односу на централну (царску) и локалну власт одређујући пореске и друге обавезе. Својеврсна кодификација и доношење првог комплетног законика у Босанском санџаку извршено је 1516.године. Следећи закон у Босанском санџаку, односно канун – нама донесен је 1530.године који на сличан начин уређује односе и обавезе као и претходна. Касније значајни законски списи, односно канун – наме за Босански санџак донесени су 1542. и 1565.године, док је посебна канун – нама Херцеговачког санџака донесена 1638.године. А Канун – нама Клишког санџака донесена је 1574.године.

Први закони донесени од стране турске власти на подручју данашње Босне и Херцеговине, као и они у каснијем периоду владавине, не садрже кривичноправне одредбе које се односе на заштиту полне слободе уопште, па ни полне слободе малољетника. Кануни и канун – наме, прије свега, односе се на порезе, облигације и дужности становника (вјерника и невјерника) према локалној и царској власти, посебно према војној обавези и обавези на одржавању војних инсталација и објеката, као и одредбе које се тичу изградње, односно, рушења вјерских објеката и симбола немуслимана, тек у дијеловима уређујући односе из кривичноправне области.

У општој канун – нами Мехмеда II (1451 – 1481.), као и у општој канун – нами Сулејмана II (Законодавца) (1520 – 1566.) чак и за најтежа дјела била је прописана имовинска казна, као што је, на примјер, блуд. Казна је при томе прилагођавана, односно индивидуализована, зависно од имовинског стања учиниоца дјела. За ожењеног мушкарца муслимана предвиђена је новчана казна, ако је богат у износу од 300 акчи, ако је средњег имовинског стања 200 акчи, а ако је сиромашан 100 акчи и ако је сасвим сиромашан само 40 акчи. Слично прилагођавање казне је учињено и за неожењеног

[92] Више: Б. Ђурђев, Н. Филиповић, Х. Хаџибегић, М. Мујић, Х. Шабановић, Кануни и канун – наме за Босански, Херцеговачки, Зворнички, Клишки, Црногорски и Скадарски санџак, ibid., стр. 62.
[93] Власт се придржавала шеријатског начела да оно што постоји од давнина треба оставити у томе у давнашњем стању.

мушкарца. За удату жену прописана је крвнина ожењена човјека, а за блуд учињен од стране немуслимана одређена је половина казне која се узима од муслимана.

За отмицу дјевојке или дјечака, као и за улажење у туђу кућу са злом намјером да се одведе туђа жена или дјевојка у Сулејмановој канун – нами је прописана казна одсјецање руке. С тим у вези предвиђена је посебна одговорност за лице које вјенча силом отету дјевојку или жену. За то лице канун – нама одређује да му се „обрије брада и добро измлати“. За проституцију, тј. „ономе који се одао јавном неморалу“ Сулејманова канун – нама одређује „нека ставе жиг на чело“.[94] Ту је кадија овлашћен да жену казни батинањем и да узме по једну акчу на име глобе за сваке двије батине.[95] Кур`ан налаже: „блудницу и блудника избичујте са стотину удара бичем сваког од њих, и нека вас при вршењу Аллахових прописа не обузима према њима никакво сажаљење, ако у Аллаха и онај свијет вјерујете, и нека кажњавању њиховом једна скупина вјерника присуствује. (Кур`ан, XXIV:2). Казна за блуд је, према томе, изричито утврђена на сто удараца бичем, а начин извршења казне је био јаван.

Карактеристично је да се у канун – намама за Црну Гору из дефтера од 1523.године предвиђају одредбе које се односе на полност, односно заштиту од сексуалних злоупотреба и блуда. Наведене кривичноправне одредбе систематизоване су у дио закона о глобама и бадухави вилајета.[96]

Законом је одређен блуд мушкарца као забрањено понашање. Казна за блуд мушкарца је прилагођена његовом имовинском стању тако да, ако невјерник учини блуд, а то се судски потврди, а ожењен је и имућан тако да му имање вриједи шест стотина акчи, казниће се са осамдесет акчи глобе, ако је средњег имовног стања да се казни са педесет акчи глобе, а ако је сиромашан да се казни са двадесет или тридесет акчи глобе. Даље, ако је онај који учини блуд неожењен и имућан тако да му имање вриједи шест стотина акчи казниће се са педест акчи глобе, ако је средњег имовног стања да се казни са тридесет акчи глобе, а ако је сиромашан да се казни са петнаест или двадесет акчи глобе.

---

[94] А. Суђеска, Неке особености кривичног права у југословенским земљама за вријеме Турака, op.cit., стр. 246.
[95] Х. Хаџибегић, Канун – нама султана Сулејмана Законодавца, Гласник Земаљског музеја, нова серија, свеска IV, 1949.године, стр. 310.
[96] Б. Ђурђев, Н. Филиповић, Х. Хаџибегић, М. Мујић, Х. Шабановић, Кануни и канун – наме за Босански, Херцеговачки, Зворнички, Клишки, Црногорски и Скадарски санџак, op.cit., стр. 165.

У случају да жена изврши блуд и то буде судски потврђено, казниће се као ожењени мушкарци за исто дјело. Закон предвиђа и дјело ниског морала, који је очигледан како стоји у закону, а који може извршити само жена. Предвиђена казна за то дјело у случају да је муж задржи, односно не разведе се, такође је условљена имовним стањем, али у овом случају супруга. У том случају од супруга ће се у случају да је имућан узети педесет акчи глобе, ако је средњег имовног стања тридесет акчи глобе, а ако је сиромашан петнаест или двадесет акчи глобе.

Предвиђена је и одговорност за жену која се бави проституцијом. За њу је прописана казна батинања до осамдесет удараца уз кумулативну казну материјалног карактера гдје ће се за сваке двије батине казнити једном акчом глобе.

Закон предвиђа и казну за лажно указивање на блуд, гдје се учинилац, жена или дјевојка, кажњава батинањем и по једном акчом глобе на сваке двије батине, без тачног одређивања колико батина износи казна, а мушкарац на кога је указано ће се заклети пред судијом. У случају да мушкарац лажно укаже на жену, односно изјави: „обљубио сам те“, а она то порекне, она ће се заклети пред судијом, а он ће се казнити батинањем и по једном акчом глобе на сваке двије батине, без тачног одређивања колико батина износи казна. Иста казна је предвиђена и за улазак у туђу кућу са намјером вршења блуда. Последње забрањено понашање ове врсте постоји ако неко туђу жену пољуби, затражи да је опипа или је опипа, за шта ће се казнити батинањем уз казну глобе за сваке двије батине једну акчу. На крају, одређено је да се неће казнити лице које зна за туђи блуд, али га не пријави.[97]

Кануни су некада били у супротности са шеријатским правом, јер су се сводили на султанове одлуке, гдје је важило правило: „све што султан наређује, његов је закон“. Врло често, султани су одбијали било какво ограничење своје политичке моћи, мада је сваки ферман или свечани султанов закон садржавао фразу да је у сагласности са шеријатским правом и претходним канун – намама.[98]

Правници, тумачи закона, отишли су даље у правцу установљења разлика у кажњавању лица „мухасн“ (прекршилац који је у браку) и лица „гајр мухсан“

[97] Више: Б. Ђурђев, Н. Филиповић, Х. Хаџибегић, М. Мујић, Х. Шабановић, Кануни и канун – наме за Босански, Херцеговачки, Зворнички, Клишки, Црногорски и Скадарски санџак, ibid., стр. 166.
[98] Е. Дурмишевић, Примјена и интерпретација шеријатског права у Босни у вријеме османске власти, op. cit., стр. 174.

(прекршилац који није у браку). Ако је прекршилац неудат, односно неожењен примјењује се наведена казна. У случају да се ради о прекршиоцу који је у браку, правници су, ослањајући се искључиво на ауторитет Суннета, прописали каменовање као казну. Неки правници казни бичевања додају прогонство у трајању од годину дана, док други одбијају да прихвате каменовање на смрт пошто није прописано у Кур`ану. Они инсистирају на подвргавању Кур`анским прописима који не праве разлику између кажњавања лица која су у браку или не.[99]

Када говоримо о турском кривичном праву које има свој основ у сијасет – у може се поновити оно што је најприје опћенито казано, тј. да ни овај дио кривичног права као ни шеријатско право није прожето класношћу. Истовремено, у њему се не прави суштинска разлика у кажњавању муслимана и немуслимана што представља доказ да се ово право развило изван утицаја шеријатског права, односно под утицајем затеченог стања у освојеним земљама.[100]

Сматра са да је у исламу право оно што је теологија у хришћанству – најтипичнија манифестација вјерског учења. За муслимане право није само елеменат укупног исламског учења, већ његов функционални израз.[101]

Турско право, посматрано са становишта његових главних извора, представљали су:

1. муслиманско вјерско право – шеријат и

2. свјетовно, државно право – кануни.

У изворе шеријата убрајају се:

1. куран (основна света књига исламског учења о вјери и друштву која садржи и прописе породичног, насљедног, кривичног и ратног права);

2. сунет (збирка Мухамедових изрека, погледа и др.);

3. иџма – ул – умет (сагласно гледиште исламских правника о једном вјерском и правном питању) и

4. кијас (рјешења исламских правника изведена по аналогији).

---

[99] Р. Мејдани, Укубат – шеријатско кривично право, op.cit., стр. 229.

[100] А. Суђеска, Неке особености кривичног права у југословенским земљама за вријеме Турака op. cit., стр. 249.

[101] Ф. Карчић, Шеријатски судови у Југославији 1918 – 1941.године, Факултет исламских наука, Сарајево, 2005.године, стр. 11.

Света књига муслимана Куран у четвртом поглављу „Ен – ниса“[102] који уређује породична питања, у дијелу трећем под називом: „Поступак са женама“, у ајету петнаестом одређује: „За оне ваше жене које почине блуд (од оних који их убјеђује да су блудиле) нека доведу четворицу од вас као свједоке против њих; ако (та четворица), посвједоче, задржите их (жене – блуднице) у кућама док их смрт не умори или док им Аллах не учини какав пут.“

У ајету деветнаестом стоји: „О вјерници! Није вам дозвољено да узимате жене у присилно наслијеђе[103] (да их наслијеђујете као ствари) и не затварајте их (жене) да бисте одузели један дио онога што сте им дали, осим кад би починиле отворен блуд. Поступајте лијепо са њима (женама)! Ако их ви будете мрзили (не растављајте се због тога) јер је могуће да ви нешто мрзите, а Бог у томе даје многа добра. У дијелу шестом под називом: „О несугласицама између мужа и жене“[104] у ајету тридесет и четвртом стоји: „мушкарци управљају (и воде бригу о) женама, јер је Аллах одликовао (и уздигао) једне изнад других и јер они (мушкарци) троше своје иметке (за издржавање жена). Добре жене су покорне (Богу), чувају тајне (у одсуству мужа шта треба чувати: част и иметак) за то Аллах чува (њих).[105] А оне (жене) за које се бојите да ће бити непокорне, савјетујте их, оставите у постељама (не прилазите им) и истуците их[106], ако вам се покоре не изналазите против њих никаква начина (да им учините насиље). Заиста ја Бог узвишен (и) велик.

Шеријат има посебан однос према малољетницима, прихватајући посебан статус лица која нису постигла тјелесну и душевну зрелост и налазе се у процесу развоја и одрастања. У складу са правилом да се казна (хадд) не може примјенити на лице које није достигло зрелост, исламско право је одбацило кривичну одговорност дјеце. Малољетнике који изврше кривична дјела судије савјетују и укоравају, а некада им

---

[102] Куран, Стварност, Загреб, 1969.године, стр. 105. и 106.

[103] Прије ислама код Арапа је био обичај да жена умрлог припада у наслиједство најстаријем сину или неком другом рођаку. Ако би хтио он би је могао узети или би је могао другоме дати, а могао би јој и забранити да се уда за другога.

[104] Куран, op.cit., стр. 109.

[105] Овим се истиче да жена мора пазити на права свог мужа и чувати своју брачну невиност.

[106] Када жена покаже непокорност, тада је треба истући, али само када почини какав велик и тежак гријех. Наиме, према једном хадису у великој хадиској збирци „Сахиџи – Муслиму“, ово се може учинити само онда, кад жена прими у посјет једног мушкарца, чији посјет јој муж не дозвољава, али то физичко кажњавање не смије оставити никаквог трага на тијелу жене. Ибни – Аббас каже да се у оваквом случају може употријебити само мисвак (нарочито дрвце за чишћење зуба).

изричу и поправне мјере које су много блаже од казнених санкција прописаних за пунољетне учиниоце. Исто тако, умоболна и малоумна лица се не сматрају кривично одговорним.[107]

Судијску хијерархију сачињавало је пет редова: у прва два улазиле су кадије (турске судије) са звањем моле, у трећу муфетиши (као судски и економско – финансијски инспектори), у четврту остале кадије, а у пету маиби – судијски помоћници. Приликом суђења, кадије су се придржавале одредаба муслиманског вјерског права – шеријата и свјетовног права – кануна. У област њихове стварне надлежности улазиле су све кривичне ствари и грађанскоправни односи и спорови.[108]

У Босни и Херцеговини судску власт, за вријеме турске власти, чинила су три суда: грађански, казнителни – кривични и главни трговачки суд. Главни грађански суд је другостепени, у односу на грађанске судове у санџацима (територијалним областима вилајета) и њему је предсједавао сам начелник правосуђа. Од седам чланова суда, три су муслимани, три хришћани и један царски чиновник (секретар). Главни кривични суд је био идентично организован као и грађански.[109]

Специфичност односа исламске филозофије и теологије према жени најбоље осликава Муамед Ферид Вецеди у својој књизи „Муслиманска жена“ гдје пише: „Ми знамо, да је настојање жене на западу око еманциповања испод власти мушкарца и извођења апсолутне самосталности главни узрок свим оним претјераностима, чије ћемо ми жалосне посљедице у овој књизи изложити; знамо такође, да су ове погубне идеје, ширећи се под упливом којекаквих штетних сугестија, преношене и на исток; стога ћемо у овом одсјеку чврстим аргументима доказати да је уображена женска самосталност и еманципација једна врста природне немогућности и да је онај, који настоји, да ту немогућност реализује, сличан човјеку, који своје силе улаже, да измјени и обрне и преобрне непромјењиве принципе природних закона. Такав човјек нема од свог рада никаквог плода; он је са свих страна окружен само неуспјесима у својим

[107] Р. Мејдани, Укубат – шеријатско кривично право, op.cit., стр. 225.
[108] Група аутора, Историја држава и права народа Југославије, op.cit., стр. 187.
[109] Р. Нешковић, Недовршена држава, Политички систем Босне и Херцеговине, Fridrich – Ebert Stiftung, Сарајево, 2013.године, стр. 72.

настојањима.[110] Жена има у људском животу врло велику дужност која се састоји у чувању људског рода и осигуравању његовог трајног опстанка“.[111]

Од Берлинског конгреса 1878.године Босна и Херцеговина од Отоманске империје прелази под окупацију Аустро – Угарске монархије. Шеријатски судови (мехакими шарије) се ипак нису мијењали до 1883.године, када је наредбом Земаљске владе регулисана њихова надлежност. Стварна надлежност шеријатских судова у Босни и Херцеговини се огледала у:

1. свим женидбеним пословима муслимана и имовинско – правним пословима у вези са браком,

2. родитељским и родбинским пословима који се тичу права и дужности муслиманских родитеља и родбине према дјеци,

3. оставинским пословима муслимана у погледу мулк и мирије некретнина,

4. вакуфским пословима и тзв. закладама и

5. туторским и старатељским пословима муслимана уоште.

Видовданским уставом из 1921.године Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца је зајамчен даљи опстанак шеријатских судова, који су егзистирали до доношења Устава ФНРЈ из 1946.године.[112] Наиме, Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца је по завршетку Првог свјетског рата декларацијом приступила Сенжерменском мировном уговору од 5.деценабра 1919.године. Тим уговором обезбјеђује се заштита права и слобода мањина а посебно у члану 10. који се односни на вјерска права муслимана.[113]

1.3. Аустро – Угарска

Аустро – Угарска је владала Босном и Херцеговином од окупације, након одлуке Берлинског конгреса 1878.године, односно анексије 1908.године, па до краја 1918.године и краја Првог свјетског рата.

---

[110] М. Ферид Вецеди, Муслиманска жена, Прва муслиманска накладна књижара (Мухамед – Бекир Калајџић), Мостар, 1915.године, стр. 25.
[111] М. Ферид Вецеди, Муслиманска жена, ibid., стр. 18.
[112] С. Османовић, Шеријатска судска цивилна процедура у Босни и Херцеговини, Правни факултет, Сарајево, 2005.године, стр. 15.
[113] Више о примјени шеријатског права након успоставе српске власти: Е. Дурмишевић, Шеријатско право и наука шеријатског права у Босни и Херцеговини у првој половини XX вијека, Правни факултет, Сарајево, 2008.године, стр. 133 – 164.

Босна и Херцеговина је сматрана за крунску земљу Хабзбурговаца којом, по овлашћењима владара, заједнички управљају владе Аустрије и Угарске.[114] Кривични законик Аустро – Угарске донесен је 1852.године декретом цара Фрање Јосипа Првог.[115] Цијела четрнаеста глава Законика посвијећена је кривичним дјелима из области полног насиља под називом „О силовању, скрнављењу и другим тешким врстама блуда“. Овдје су одређена четири кривична дјела са квалификаторним околностима.

Тако је у члану 125. одређено кривично дјело силовање у основном и два квалификована облика. Силовање врши онај ко озбиљном смртном пријетњом, силом или лукавом обманом, женско стави у положај да му се не може одупријети[116] и у таквом стању је употријеби прије женидбе. Казнена одредба је предвиђена у следећем, тј. члану 126. гдје стоји да ће се учинилац за основни облик дјела силовања казнити казном затвора, тј. тешком тамницом од пет до десет година. Први квалификовани облик дјела постоји ако услијед силовања жртва тешко наруши здравље. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора, односно тешка тамница у времену од десет до двадесет година. Најтежи облик кривичног дјела силовања постоји ако је услијед предузете радње извршења наступила смрт жртве. Предвиђена казна за ово дјело је доживотни затвор, односно тешка тамница.

У члану 127. одређен је прилег[117] када се учини обљуба над женом са којом учинилац није у браку, која се некривицом учиниоца налази у стању у коме није способна да се брани или је у стању несвјести или још није навршила четрнаест година. И ово дјело се такође сматра силовањем, па су за његовог учиниоца прописане казне као и за силовање.

У члану 128. одређено је кривично дјело скрвњење. Дјело чини онај ко над дјечаком или дјевојчицом млађом од четрнаест година, или особом која се налази у стању у коме није у могућности да се брани, или је у стању несвјести, задовољи свој полни нагон на други начин од вршења прилега, под условом да наведена радња не испуни елементе силовања. За ово кривично дјело је предвиђена казна затвора, односно

---

[114] М. Имамовић, Основе управно – политичког развитка и државноправног положаја Босне и Херцеговине, Правни факултет, Сарајево, 2006.године, стр. 111.
[115] Das Strafgesetz, uber Verbrechen, Vergehen und Uebertretungen, fur das Kaiserthum Oesterrich, Aus der kaiserlich – koniglichen Hof und Staatsdruckeren, Wiena, 1853.године.
[116] Под овим архаизмима се има сматрати вршење обљубе.
[117] Архаизам за сексуални чин, односно, обљубу.

тешка тамица од једне до пет година. У истом члану предвиђено је да се учинилац казни тешком тамницом до десет година, ако је основни облик дјела скрвњења извршен под отежавајућим околностима, при чему се не наводи у чему се оне састоје. Квалификовани облик дјела постоји као и код кривичног дјела силовања, односно ако се услијед скрвњења жртви тешко наруши здравље или је наступила смрт жртве. У случају наведених квалификованих облика, учинилац се кажњава казном затвора, односно, тешком тамницом до двадесет година.

У члану 129. предвиђено је кривично дјело блуда. Блуд је предвиђен у четири основна облика гдје у првом облику блуд чини онај који живи: а) са животињама и б) са лицем истог пола. За ово кривично дјело је прописана казна затвора, односно тешка тамница од једне до пет година. Квалификовани облик дјела је предвиђен код блуда са истим лицем, гдје је прописана казна затвора од пет до десет година ако учинилац оствари елементе кривичног дјела силовања, описаног у члану 125., односно ако наступе посљедице по здравље или смрт жртве, учинилац ће се казнити казном затвора, односно тешком тамницом од десет до двадесет година, или казном доживотног затвора.

Други облик блуда предвиђен је у члану 131. под називом родоскрвњење. Радњу кривичног дјела чини родоскрвњење[118] међу родбином у узлазној и силазној линији. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора, односно тешка тамница од шест мјесеци до једне године. Трећи облик блуда јесте кривично дјело завођење. Радња овог дјела састоји се у завођењу лица које је учиниоцу повјерено на надзор, одхрањивање или поучавање, или у чињењу каквог блудног дјела над њим. Четврти облик блуда јесте кривично дјело сводство[119]. Дјело сводство постоји ако се заведе невина особа или ако родитељи, тутори, одхранитељи, или учитељи скриве сводство према својој дјеци, својим пупилом[120], или лицима која су им повјерена у одхрањивању и учењу. Предвиђена казна за кривична дјела завођење и сводство јесте казна затвора, односно тешка тамница од једне до пет година.

[118] Сексуални чин, обљуба.
[119] Сводништво.
[120] Сироче.

Наредбом Цара Фрање Јосипа од 26. јуна 1879.године, Босна и Херцеговина је добила свој први Казнени закон.[121] Казнени закон Босне и Херцеговине у глави деветој, под називом „О силовању, оскрвнућу и другим тешким случајевима блудности“ прописује кривична дјела којима се штити полни интегритет.

У члану 200. прописано је кривично дјело силовање. Силовање чини онај ко погибејном пријетњом, заиста извршеним насиљем, или лукавим онесвјешћењем, женско лице са којим није у браку, стави у такво стање да му се не може одупријети, те је у том стању полно злоупотријеби. Чланом 201. прописана је казна за силовање и састоји се у тешкој тамници од пет до десет година. Квалификовани облик дјела постоји ако је жртви нанесена знатна здравствена штета за шта је прописана казна од десет до двадесет година тешке тамнице. Уколико, услијед силовања, жена премине, извршилац се има казнити казном доживотне тешке тамнице.

Чланом 202. прописује се заштита немоћног лица и дјетета од полних злоупотреба. Тако се силовањем сматра полни однос, ван брака, са женским лицем које се, без утицаја извршиоца, налази у стању у коме се не може бранити и супротставити обљуби, као и полни однос са женским лицем које није навршило четрнаест година.

Чланом 203. прописано је кривично дјело оскрвнуће. Ово кривично дјело чини онај ко дјечака или дјевојку млађе од четрнаест година, или лице које се налази у стању у ком се не може бранити, или у стању несвјести, да би задовољио свој полни нагон, употријеби другачије од радње прописане у кривичном дјелу силовање, с тим да радња извршења не представља кривично дјело блуда. Прописана казна за ово дјело је казна тешке тамнице у трајању од једне до пет година, у случају да је наступила отежана посљедица, прописана је казна до десет година тешке тамнице. Уколико је нанесена тешка здравствена штета, или пасивни субјект премине, извршиоцу се има изрећи казна тешке тамнице до двадесет година.

Чланом 204. прописано је кривично дјело блудност које се састоји у вршењу блуда са: а) животињама и б) лицима истог пола, за шта је прописана казна тешке тамнице од једне до пет година. Уколико услијед вршења дјела наступи нека од

[121] Казнени закон о злочинствима и преступима за Босну и Херцеговину, са објема новелама, Казненом закону и Закону о лихви; Закон о каматама; Закон о штампи; Књижара и папирница Леон Финци, Сарајево 1914.године.

квалификованих посљедица описаних код кривичног дјела силовање, извршилац ће се казнити казном тешке тамнице у трајању од пет до десет година.

Чланом 206. прописано је кривично дјело родоскрвњење. Родоскрвњење се може извршити са рођацима узлазне и силазне линије, независно да ли њихово сродство потиче од брачног или ванбрачног рођења, за шта је прописана тамница од шест мјесеци до једне године.

Чланом 207. прописано је кривично дјело навођење на блудност које се састоји у навођењу лица које му је повјерено на надзор или учење, да учини или трпи блудну радњу. Истим чланом прописано је и сводство невиног лица које се састоји у завођењу невиног лица од стране родитеља, тутора, одгајатеља или учитеља према својим пупилима, или према лицима која су им повјерена ради одгајања и учења. Прописана казна за ова дјела јесте казна тешке робије у трајању од једне до пет година.

2. Период између два свјетска рата

У периоду између Првог и Другог свјетског рата, на подручју данашње Републике Српске, постојала је Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца, да би се од 1929.године до пропасти, односно 17.04.1941.године звала Краљевина Југославија. Била је директан насљедник правне традиције Краљевине Србије и ослањала се на историјскоправну традицију Србије. Казнитељски законик за Књажевство Србију из 1860.године је био основа на коме је почивао тадашњи кривичноправни систем до коначних законских и уставно – државних реформи 1929.године.

2.1. Казнитељски законик за Књажевство Србију

По коначном ослобођењу од турске власти, на дијеловима данашње Србије, образује се Књажевина Србија као и први органи законодавне, извршне и судске власти. Кривични или Казнитељски законик из 1860.године, својим указом, донио је Књаз Милош Обреновић. Законик садржи општи дио којим су, као и у савременом кривичном законодавству, описани општи кривичноправни институти и посебни дио који детаљно одређује поједина кривична дјела и предвиђа санкције за њихове учиниоце. Кривична

дјела којима се штити полни интегритет одређена су у глави двадесетпрвој кроз двадесетчетири члана под називом: „О злочинима и преступима против благорода“.[122]

У члану 196. одређено је ко са туђом женом блуд учини, казниће се он и жена затвором до дванаест година. У члану 197. прописано је ко туђу жену одведе са њеном сагласношћу, али без знања или уз противљење њеног мужа, казниће се затвором од три мјесеца до пет година. Другим ставом овог члана одређено је да ће извршења ова два дјела суд исљеђивати и казнити само у случају тужбе оштећеног супруга, а не по службеној дужности. У члану 198. одређено је да ће се онај ко дозвољава да његова жена са другима врши блудне радње и тиме од истих добија погодности, корист или новац, казнити затвором од три до шест мјесеци.

Члан 199. говори да ће се онај ко поред своје живе и неразведене жене у кућу доведе другу, па га жена тужи, казнити затвором од једног до шест мјесеци. Чланом 200. прописано је да ће се онај, ко дјевојку која је навршила петнаест година, али није навршила двадесетпрву годину без знања њених родитеља обљуби, одведе својој кући или вјенча, ако га туже оштећени родитељи, казнити затвором до шест мјесеци. У другом ставу овог члана стоји да се за ово дјело учинилац неће казнити уопште или да ће казна бити мања ако су за наведено дјело криви родитељи дјевојке.

Чланом 201. одређена је заштита дјетета од полног насиља на тај начин што је дјело учинио онај ко са лицем које још није навршило петнаест година учини блуд или га преварама и обећањима наведе да то са другима учини. Учинилац ће се казнити затвором од три мјесеца до четири године. У другом ставу истог члана је одређено кривично дјело које постоји и у случају када извршилац наведену радњу изврши са поштеном[123] дјевојком која је навршила петнаест година, али не и осамнаест година. За ово дјело ће се учинилац казнити затвором од једног мјесеца до једне године.[124]

У члану 204. се наводи да ће се казном затвора од пет година казнити тутори, управитељи, свештена и духовна лица и вјероисповједатељи који са својим непунољетним пупилама (дјевојкама које су им повјерене на старање) и ученицама блуд

---

[122] Ђ. Ценић, Казнитељски законик Србије из 1860.године, Правни факултет, Београд, 1979.године, стр. 69.

[123] Под поштеном дјевојком, у складу са друштвеним моралом, сматрала се дјевојка која до тада није имала сексуалне односе.

[124] Више: Д. Николић, Кривични законик Кнежевине Србије, монографија, Ниш, 1991.године, стр. 234 – 238.

учине. У другом ставу истог члана одређено је да ће се на исти начин казнити званичници и служитељи који учине блуд са лицима која због кривичног дјела испитују. У ставу трећем, одређено је да ће се иста казна изрећи и следећим лицима: званичницима, јавним службеницима, љекарима и хирурзима који су као управитељи, настојници или надзиратељи постављени, или раде у затвору или у дому за болеснике или сирота лица којима је помоћ потребна, ако са истима блуд учине.[125]

У члану 206. Кривичног законика одређено је кривично дјело-противприродна блуд. Дјело се састоји у чињењу блуда између лица истог пола, како мушког, тако и женског. Казна предвиђена за ово кривично дјело је затвор од шест мјесеци до четири године.

Анализом елемената бића кривичних дјела којима се напада полна слобода и независност, уочава се да се као заштитни објекат поставља породица малољетне жртве, али и сама жртва, односно, супруг обљубљене жене. Наведеним рјешењем Законик је извршио дјелимично преношење права на полну слободу и полни живот на лице са породице, односно оца.

2.2. Кривични законик Краљевине Југославије

Краљевина Југославија, која је у потпуности обухватала просторе данашње Републике Српске, у оквиру свеобухватних друштвено – политичких реформи 1929.године донијела је и нови Кривични законик. У глави двадесетчетвртој[126] кроз двадесет чланова одређена су: „Кривична дјела против јавног морала, односно кривична дјела којима се штити полни интегритет и слобода човјека“, док је у шест чланова описана радња кривичних дјела којима се угрожава слобода и полни интегритет малољетника и дјетета.

[125] Више: О. Перић, Положај малолетника у кривичном праву Србије од устанка до 1918.године, Зборник Правног факултета, Нови Сад, број 1 – 3/2000. – 2001.године, стр. 441 – 458.
[126] Кривични законик Краљевине Југославије од 16.02.1929.године, Збирка закона, Издавачка књижарница Геце Кона, Београд, 1929.године, стр. 103.

Овај је Законик изједначио кривичноправне прописе у цијелој држави, те се у више елемената разликује од свих казнених закона, који су до тада важили на територији Југославије.[127]

Чланом 269. Кривичног законика предвиђено је кривично дјело силовање. Силовање чини лице које женско лице, са којим није у браку, силом или пријетњом истовремене опасности по живот или тијело принуди на обљубу. У другом ставу одређен је посебни облик дјела у коме се предвиђа одговорност и кажњивост и када извршилац жртву доведе у несвјесно стање или је на други начин онеспособи, па онда изврши обљубу. Предвиђена казна за ова кривична дјела је затвор до десет година. Уочава се да оштећено, односно силовано лице може бити само лице женског пола са којим извршилац није у брачној заједници.[128]

У члану 273. Кривичног законика одређено је кривично дјело којим се штити полни интегритет дјетета. Дјело се састоји у обљуби женског лица које није навршило четрнаест година. Предвиђена казна за ово кривично дјело је затвор у трајању до десет година. У другом ставу одређено је да ће се за блудне радње извршене над дјететом које није навршило четрнаест година учинилац казнити строгим затвором, као и да се ово дјело гони по приједлогу. Заштитни објект овог дјела јесте женско дијете старости до четрнаест година, а радња извршења се састоји у обљуби, односно блудној радњи.

Полну зрелост жене установио је законодавац са навршеном четрнаестом годином. Криминализовано је тјелесно спајање или оскрвњење (блудна радња) без обзира на то да ли је жена virgo или није. Очигледно се ради о ставу о жени, која још није полно зрела, да се развије природним путем без превременог дражења полног нагона на физички или психички начин. За кажњивост радње потребан је умишљај по коме учинилац ради са знањем да жена није још напунила четрнаест година.[129]

---

[127] М. Чубински, Научни и практични коментар Кривичног законика Краљевине Југославије од 27. јануара 1929.године, Издавачко и књижарско предузеће Геце Кона, 1934.године, стр. 5.

[128] „У ревизији је истакнуто да је оптужени полно немоћан (импотентан) и да следствено није могао извршити ни покушај обљубе, будући да је и за овај потребно подобно средство. Овај разлог ревизије није основан, јер је за извршење дела из члана 264. односно 273. од 1. кр. з. према правилном тумачењу закона довољно да се мушки уд доведе у додир са женским полним органом, што и полно немоћно лице може да учини.“ Пресуда Касационог суда у Новом Саду од 01.11.1933.године, Кре 270/1933; Више из судске праксе: Ј. Весел, В. Тимошкин, Кривични законик Краљевине Југославије у 343 рјешења апелационих судова, Сарајево, 1935.године, стр. 198 – 205.

[129] М. Доленц, Тумач Кривичног законика Краљевине Југославије, Типографија, Загреб, 1930.године, стр. 350.

Чланом 274. Кривичног законика прописано је кривично дјело којим се штити полни интегритет малољетних лица. Наиме, казном затвора до пет година казниће се лице које мушко лице млађе, од четрнаест година, искористи за обљубу, као и онај ко ово дјело учини над својим малољетним пасторчетом, усвојеним дјететом, храњеником, храњеницом или штићеником. За блудне радње, према наведеним лицима, учинилац ће се казнити строгим затвором. Јасно је да се ради о обљуби над мушким лицима млађим од четрнаест година коју могу учинити само полно зреле жене, дакле старије од четрнаест година. За дјело је потребан умишљај који обухвата знање жене да мушко лице још није навршило четрнаесту годину и хтијење тјелесног спајања са тим мушким лицем. Пристанак злоупотријебљеног лица мушког пола не искључује кривицу.[130]

Члан 276. Кривичног законика прописује кривично дјело којим се штити полни интегритет женског дјетета са навршених четрнаест година. Ово кривично дјело остварује лице које, злоупотребом повјерења, наведе на обљубу полно непорочну малољетну дјевојку, која је навршила четрнаест година. Предвиђена казна за ово кривично дјело јесте затвор у трајању од најмање шест мјесеци. Извршилац овог дјела се неће казнити ако са оштећеном ступи у брак. Гоњење за ово кривично дјело предузима се по приједлогу. Том установом законодавац штити само дјевојке које су већ навршиле четрнаесту годину, али нису двадесет и прву годину, па су полно непорочне, дакле још су дјевице у физиолошком смислу.[131]

Чланом 278. Кривичног законика предвиђена је заштита од насилне обљубе дјетета. Дјело чини лице које силом, пријетњом или преваром одведе полно непорочно женско лице, у намјери да са њим он или друго лице у блуду живи. За ово дјело је прописана казна затвора до пет година. Квалификовани облик дјела постоји када је жртва женско лице старости до четрнаест година. Предвиђена казна за ово дјело је затвор до десет година.

Чланом 282. Кривичног законика је одређена заштита женског лица старости до осамнаест година од полне злоупотребе и подвођења. Радњу извршења – подвођење врши учинилац који лице млађе од осамнаест година или своју супругу, кћер, сестру, унуку, или лице које му је повјерено на старање или надзор доведе другом лицу ради

[130] М. Доленц, Тумач Кривичног законика Краљевине Југославије, ibid., стр. 351.
[131] М. Доленц, Тумач Кривичног законика Краљевине Југославије, ibid., стр. 354.

вршења сексуалних радњи, као и учинилац који какво лице старости до осамнаест година, ради блуда, одведе из његовог завичаја или пребивалишта у друго мјесто и тамо га остави или другоме преда. Заштитни објект, код овог кривичног дјела је: 1. женско лице млађе од осамнаест година, 2. женски чланови породице учиниоца, 3. женско лице повјерено на старање учиниоцу и 4. женско лице које учинилац ради подвођења доводи из завичаја остављајући га или предајући другоме. За ово дјело је прописана казна затвора до петнаест година.

На крају, у члану 289. Кривичног законика, дефинисана је блудна радња као свака радња којом учинилац иде на задовољавање своје тјелесне похоте.

3. Период послије Другог свјетског рата

Посматрајући историјскоправно, период који слиједи по окончању Другог свјетског рата траје до 9. маја 1992.године у ком периоду долази до престанка постојања Југославије, формирања самосталних држава и Републике Српске, касније као дијела Босне и Херцеговине.

У периоду трајања посљератне Југославије донесени су:

1. Кривични законик Федеративне Народне Републике Југославије из 1951.године,

2. Измјене Кривичног законика ФНРЈ из 1959.године и

3. Кривични закон Социјалистичке Републике Босне и Херцеговине из 1977.године.

3.1. Кривични законик ФНРЈ

Посљератна Југославија, као млада социјалистичка земља комунистичког опредјељења по настајању 1945.године, негирала је било какав правни континуитет са претходном монархијом. Иако је градила потпуно нови и независни правни систем, у дијелу који се односи на опште правне институте, Југославија се у највећем дијелу ослонила на Кривични законик Краљевине Југославије из 1929.године. Посебни дио Кривичног законика састојао се из више засебних закона на савезном нивоу који су

регулисали кривичноправну област. Коначно, у поступку кодификације казнених норми, Народна скупштина Федеративне Народне Републике Југославије је 1947.године донијела Општи дио кривичног закона, да би коначна кодификација била извршена тек 1951.године, када је донесен Кривични законик који је важио на цијелој територији Федеративне Народне Републике Југославије.[132] Кривична дјела којима се штити полна слобода одређена су у глави XVI: „Кривична дјела против достојанства личности и морала“. У оквиру ове главе, полна заштита је обезбијеђена кроз једанаест чланова, док је полна заштита малољетника и дјетета обезбијеђена кроз три законске одредбе.

У члану 179. Кривичног законика[133] одређено је кривично дјело силовање. Радња извршења се састоји у принуди на обљубу употребом силе или пријетње непосредним нападом на живот или тијело женског лица са којим извршилац није у брачној заједници. Предвиђена казна за ово кривично дјело је затвор до осам година. Квалификовани облик дјела постоји ако услијед предузете радње наступи тешка тјелесна повреда или смрт жртве. Предвиђена казна за квалификовани облик дјела је строги затвор од најмање двије године. Како се види из описа дјела, жртва силовања може бити само лице женског пола, и то само ако није у брачној заједници са учиниоцем.

У члану 181. Кривичног законика одређено је кривично дјело обљуба и противприродни блуд са малољетним лицем. Радња извршења се састоји у обљуби или противприродном блуду са лицем које није навршило четрнаест година. Наведено кривично дјело није полно неутрално. Наиме, сматра се да је могуће остварити радњу обљубе искључиво од стране мушког лица над пасивним субјектом који је женског пола, док се под противприродним блудом сматра истополна обљуба. Предвиђена казна за ово дјело је строги затвор од шест мјесеци до пет година.

Квалификовани облик овог дјела постоји у случају када је радња извршена над лицем које није навршило четрнаест година, уз употребу силе или пријетње да ће се непосредно напасти на живот и тијело. Предвиђена казна за квалификовани облик дјела је строги затвор до петнаест година. Најтежи облик овог дјела постоји ако је услијед

---

[132] Више: Д. Димитријевић, Кривично право ФНРЈ, Општи део, Универзитетско књижарско издавачко предузеће Веселин Маслеша, Сарајево, 1953.године, стр. 128.
[133] Кривични законик ФНРЈ са уводним напоменама, Службени лист ФНРЈ, број 15/1951.године, Београд, 1951.године, стр. 82.

предузете радње извршења дјела наступила тешка тјелесна повреда или смрт дјетета. Предвиђена казна за најтежи облик дјела је строги затвор од најмање пет година. Заштитни објект овог кривичног дјела је полна слобода и заштита женске дјеце до навршених четрнаест година од обљубе или друге полне радње, без обзира да ли жртва на ту радњу пристаје или не. Пасивни субјект је дијете до навршених четрнаест година, али искључиво женско дијете.

У члану 182. Кривичног законика одређено је кривично дјело обљуба или противприродни блуд злоупотребом положаја. Радња извршења дјела се састоји у навођењу на обљубу злоупотребом положаја женског лица које се према учиниоцу налази у односу какве подређености или зависности. Предвиђена казна за ово кривично дјело је затвор до три године. Квалификовани облик дјела постоји ако је учинилац: наставник, васпитач, старалац, усвојитељ, очух или друго лице које злоупотребом свог положаја изврши обљубу или противприродни блуд са малољетним лицем старијим од четрнаест година, а које му је повјерено ради учења, васпитања, чувања или његе. Предвиђена казна за квалификовани облик дјела јесте затвор од најмање три мјесеца, или строги затвор до пет година. Овим законским рјешењем штити се малољетник старости од четрнаест до осамнаест година од обљубе или друге полне радње лица којима је повјерен на чување, васпитање, учење или његу.

У члану 185. Кривичног законика одређено је кривично дјело завођење. Радња извршења се састоји у навођењу на обљубу малољетног женског лица које је навршило четрнаест година лажним обећањем брака. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од три мјесеца до двије године. Дјело се гони по приватној тужби.

У члану 186. Кривичног законика предвиђено је кривично дјело противприродни блуд. Дјело предвиђа кажњавање лица мушког пола за истополни блуд, из чега се може закључити да би се евентуално примјеном тог члана штитила и полна слобода мушкарца од силовања. Предвиђена казна за ово кривично дјело је затвор до двије године.

У члану 187. Кривичног законика одређено је кривично дјело подвођење. Радња извршења се састоји у подвођењу малољетног лица на вршење сексуалних радњи. Предвиђена казна за основни облик дјела је затвор од најмање три мјесеца или строги затвор до пет година. Посебан облик дјела чини лице које за награду подводи женско

лице или за награду, или у виду заната, омогућава вршење блуда. Предвиђена казна за овај облик дјела је новчана казна или затвор до двије године.

Закон о измјенама и допунама Кривичног законика Федеративне Народне Републике Југославије[134], донесен је 1959.године. Законом су у одређеној мјери измјењене и одредбе у глави XVI: „Кривична дјела против достојанства личности и морала“.

У члану 179. Кривичног законика[135], код кривичног дјела силовања диспозитив дјела, у односу на Законик из 1951.године, је остао идентичан, док су измјењене предвиђене казне за основни и квалификовани облик. Предвиђена казна за основни облик је са осам година затвора повећана на десет година строгог затвора, а за квалификовани облик дјела предвиђена казна је повећана са најмање двије године затвора на најмање три године затвора.

У члану 182. Кривичног законика, опис кривичног дјела обљуба или противприродни блуд злоупотребом положаја у основном и првом квалификованом облику, у односу на Законик из 1951.године, је остао идентичан, док је додат други квалификовани облик и измјењене су предвиђене казне за основни и први квалификовани облик. Предвиђена казна за основни облик је била до три године затвора, а сада је промијењена на казну затвора од најмање три мјесеца, а за квалификовани облик дјела предвиђена казна је повећана са казне затвора од три мјесеца и строгог затвора до пет година, на казну затвора од најмање шест мјесеци и строгог затвора до пет година. Додати други квалификовани облик дјела постоји ако је радња извршена над малољетним лицем које није навршило четрнаест година. За ово дјело учинилац ће се казнити строгим затвором до осам година.

У члану 185. Кривичног законика дјело завођење је задржало идентичан опис у односу на Законик из 1951.године, док је измјењена предвиђена казна са распона од три мјесеца до двије године, на најмање три мјесеца затвора.

У члану 186. Кривичног законика одређено је кривично дјело противприродан блуд. Дјело се састоји у употреби силе или пријетње од стране учиниоца да ће се непосредно напасти на живот или тијело, те се на тај начин принуди друго лице на

---

[134] Закон о измјенама и допунама Кривичног законика, Службени лист Федеративне Народне Републике Југославије, број 30/1959.године.
[135] Кривични законик ФНРЈ са уводним напоменама, op.cit., стр. 82.

противприродан блуд. Предвиђена казна за ово дјело је казна строгог затвора до десет година. Привилеговани облик дјела постоји ако је противприродан блуд извршен између лица мушког пола без употребе силе или пријетње, односно принуде уз обострани пристанак. Предвиђена санкција за ово дјело је казна затвора до једне године.

У члану 187. Кривичног законика кривично дјело подвођење и омогућавање вршења блуда, измјенама и допунама из 1959.године, није мијењано.

У члану 188. Кривичног законика одређено је кривично дјело посредовање у вршењу проституције. Сада се дјело састоји у врбовању, навођењу, подстицању или намамљивању женских лица на проституцију или у учествовању на било који други начин у предаји женског лица другоме, ради вршења проституције. Предвиђена санкција за ово дјело је казна строгог затвора до пет година. Квалификовани облик дјела постоји ако је дјело извршено према малољетном женском лицу или употребом силе, пријетње или обмане. Предвиђена казна за ово дјело је казна строгог затвора, без одређивања минималне и максималне границе.

3.2. Кривични закон СР Босне и Херцеговине

Социјалистичка Федеративна Република Југославија је 21.фебруара 1974.године донијела нови Устав[136]. Уставом је у глави другој, у члану 281., утврђена надлежност и обавезе државе Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, гдје су републике чланице добиле све остале надлежности, чиме су добиле широка права и обавезе, па тако и надлежност из области безбједности и заштите грађана од кривичних дјела којима се не угрожава цјеловитост и суверенитет Југославије.[137]

У новом кривичноправном систему[138], који је изграђен политичким, уставним и правним промјенама започетим 1971.године уставним амандманима, а завршен 1977.године, доношењем Кривичног закона Социјалистичке Републике Босне и Херцеговине долази до значајних измјена у правном систему Социјалистичке

[136] Устав Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, Уставни закон за провођење Устава, Образложење Устава, Новинско – издавачко предузеће „Књижевне новине“, Београд, 1974.године.
[137] Кривични закон Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, Службени лист СФРЈ број 44/1976.године.
[138] Више о специфичности подјеле кривичноправне надлежности у Југославији: Љ. Прљета, Карактеристике првог Кривичног закона СР Босне и Херцеговине, Адвокатура, Сарајево, број 8/1976.године, стр. 39 – 45.

Федеративне Републике Југославије. Кривични закон СФРЈ из 1976.године одређује опште институте и поједине групе кривичних дјела, док друге области уређују засебно републике, односно покрајине. Тако се област заштите живота и тијела и заштите човјека од полног насиља нашла у надлежности федералних јединица. Кривични закон Социјалистичке Републике Босне и Херцеговине[139], донесен 1977.године, одређује дјела којима се штите права појединца и то имовинска, радна, право на живот и тијело, морал и сл., односно дјела којима се не угрожава суверенитет или институције Југославије и других земаља. У глави једанаестој Кривичног закона СР БиХ одређена су: „Кривична дјела против достојанства личности и морала“. Инкриминацијама у оквиру ове главе Закон штити полне слободе.

У члану 88. Закона одређено је кривично дјело силовање. Силовање се састоји у принуди на обљубу женског лица са којим извршилац не живи у брачној заједници уз употребу физичке силе или пријетњом да ће непосредно напасти на живот или тијело тог или њему блиског лица. Предвиђена казна за ово кривично дјело је затвор од једне до десет година. Као што се види из описа дјела, заштитни објект је женско лице које није у брачној заједници са извршиоцем. Према наведеном законском рјешењу, силовање се не може извршити над мушким лицем, као ни над женским лицем са којим учинилац живи у брачној заједници.[140]

Пасивни субјект овог кривичног дјела је женско лице старије од четрнаест година са којим учинилац не живи у брачној заједници. Дакле, ово дјело се може извршити и према брачном другу, ако је престала фактичка заједница, иако брак правно још постоји.[141] То значи да ће дјело постојати ако се принуђује на обљубу женско лице са којим се не живи у привременој или трајној ванбрачној заједници, разведени брачни друг женског пола или брачни друг женског пола са којим брак није разведен, али са којим се фактички не живи у брачној заједници. Вршење насилне обљубе женског лица са којим се живи у брачној заједници не може бити основ за постојање кривичног дјела силовања, ни дјела принуде на обљубу (имајући у виду законски мотив инкриминације

---

[139] Кривични закон СР Босне и Херцеговине, Службени лист СР Босне и Херцеговине, број 16/1977.године од 10.06.1977.године.

[140] Више: Л. Бајић, Поједине разлике у инкриминисању силовања у новом југословенском кривичном законодавству, Гласник АК Војводине, Нови Сад, број 10/1980.године, стр. 31 – 42.

[141] М. Бабић, Кривична дјела против достојанства личности и морала, Правна мисао, Сарајево, број 9 – 10/1986.године, стр. 73.

дјела силовања), али се тада може радити о другом кривичном дјелу (на примјер, кривичном дјелу тјелесне повреде).[142]

Квалификовани облик дјела постоји: 1. ако је услијед вршења дјела наступила тешка тјелесна повреда, тешко нарушавање здравља или смрт женског лица, 2. ако је дјело извршено од стране два или више лица, на нарочито свиреп начин или нарочито понижавајући начин и 3. ако је дјело извршено према малољетном женском лицу које није навршило четрнаест година. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од најмање три године.

Кривичноправна заштита дјетета и малољетника од полног насиља обезбијеђена је чланом 91. под називом: „Обљуба или противприродни блуд са малољетником“. Ово дјело састоји се у вршењу обљубе или противприродног блуда са малољетним лицем које није навршило четрнаест година. Предвиђена казна за ово дјело је затвор од шест мјесеци до пет година. Закон познаје два квалификована облика. Први квалификовани облик дјела постоји када је основни облик дјела извршен над немоћним малољетним лицем које није навршило четрнаест година или употребом силе или пријетњом да ће се непосредно напасти на његов живот или тијело. Предвиђена казна за ово дјело је затвор од најмање три године. Други квалификовани облик дјела постоји када је услијед предузете радње извршења наступила тешка тјелесна повреда, тешко нарушавање здравља или смрт малољетног лица или је дјело извршено од стране два или више лица, или на нарочито свиреп или нарочито понижавајући начин. Предвиђена казна за најтежи облик овог дјела је затвор од најмање пет година.[143]

Анализирајући законско рјешење заштите дјетета од полног насиља, уочава се да Закон штити од полних радњи, односно од обљубе и противприродног блуда дијете до навршене четрнаесте године. Да би се остварили елементи бића основног облика кривичног дјела, није потребно да извршилац примјени физичку силу или пријетњу према жртви, што стоји као услов за квалификовани облик дјела. Наиме, гледајући са једног аспекта, ово кривично дјело је полно неутрално, за разлику од одредби које одређују кривично дјело силовање које може бити учињено само над женским лицем са којим учинилац није у брачној заједници. Међутим, у називу овог кривичног дјела

[142] З. Кандић Поповић, Кривично право, Посебни део, Научна књига, Београд, 1991.године, стр. 103.
[143] Више: Љ. Лазаревић, Кривично право, Посебни део, Нови Сад, 1979.године, стр. 156 – 162.

стоји: „Обљуба или противприродан блуд“, гдје се под полним насиљем над мушким дјететом сматра не само обљуба, него и противприродни блуд.

Кривично дјело обљуба или противприродни блуд, злоупотребом положаја, одређено је у члану 92. Кривичног закона СР Босне и Херцеговине. Радњу извршења основног облика дјела чини лице које злоупотребом свог положаја наведе на обљубу женско лице које се према њему налази у односу какве подређености или зависности. Предвиђена казна за основни облик дјела је затвор од три мјесеца до три године. Радњу првог квалификованог облика дјела чини наставник, васпитач, старалац, усвојитељ, очух или друго лице које злоупотребом свог положаја изврши обљубу или противприродни блуд са малољетним лицем старијим од четрнаест година које му је повјерено ради учења, васпитања, чувања или његе. Предвиђена казна за први квалификовани облик је затвор од шест мјесеци до пет година. Други квалификовани облик дјела чини наставник, васпитач, старалац, усвојитељ, очух или друго лице које злоупотребом свог положаја изврши обљубу или противприродни блуд са малољетним лицем млађим од четрнаест година које му је повјерено ради учења, васпитања, чувања или његе. Предвиђена казна за ово дјело је затвор од једне до десет година.[144]

4. Период послије 9. маја 1992.године

Након престанка постојања Социјалистичке Федеративне Републике Југославије и Социјалистичке Републике Босне и Херцеговине, на подручју Републике Српске примјењиван је Кривични закон СР Босне и Херцеговине из 1977.године до доношења првог Кривичног закона Републике Српске 2000.године.

[144] Љ. Прљета, Р. Николић, С. Соколовић, Кривични закон СР Босне и Херцеговине са објашњењима,V издање, Новинско издавачка организација Службени лист СР БиХ, Сарајево, 1983.године, стр. 67.

4.1. Кривични закон Републике Српске

Република Српска је донијела свој први Кривични закон 2000.године[145]. Он је важио до доношења Кривичног закона 2003.године[146]. Закон у глави XIX под називом: „Кривична дјела против полног интегритета“ предвиђа посебан облик заштите полног интегритета малољетника кроз више законских одредби.

Реформом кривичног законодавства из 2000.године извршене су значајне измјене у овој групи кривичних дјела које су се огледале не само у декриминализацији појединих кривичних дјела, већ и у увођењу нових, те иновирању и прекомпоновању већ постојећих инкриминација. Извршене измјене захтијевале су измјену назива ове групе кривичних дјела, јер достојанство личности и морал, као вриједности које су биле означене као вриједности у претходном кривичном закону, као групни заштитни објект, нису адекватан показатељ суштине и садржине сексуалних деликата.[147]

Полни интегритет малољетника у Закону штити се следећим кривичним дјелима:

1. члан 183. - силовање,
2. члан 184. - обљуба над немоћним лицем,
3. члан 185. - полно насиље над дјететом,
4. члан 186. - обљуба злоупотребом положаја,
5. члан 187. - задовољавање полних страсти пред другим,
6. члан 188. - трговина људима ради вршења проституције,
7. члан 189. - искоришћавање дјеце и малољетних лица за порнографију,
8. члан 190. - производња и приказивање дјечије порнографије и
9. члан 191. - родоскрвњење.[148]

Силовање је одређено у члану 183. Кривичног закона. Основни облик дјела се састоји у принуди на обљубу или другу полну радњу употребом силе или пријетњом да ће се непосредно напасти на живот или тијело жртве или њој блиског лица. Предвиђена казна за основни облик дјела јесте казна затвора од једне до десет година.

---

[145] Кривични закон Републике Српске, Службени гласник Републике Српске број 22/2000.године.
[146] Кривични закон Републике Српске, Службени гласник Републике Српске број 49/2003.године.
[147] И. Марковић, Кривична дјела против полног интегритета у кривичном законодавству Републике Српске, Наука, безбедност, полиција, Полицијска академија, Београд, број 1/2006.године, стр. 77.
[148] Д. Алагић, Т. Бубаловић, Кривични закони у Босни и Херцеговини, Стокхолм, 1999.године, стр. 281 – 284.

Први квалификовани облик дјела постоји ако је предузетом радњом остварена нека од следећих квалификованих околности: 1. својство пасивног субјекта и то ако је жртва малољетно лице, 2. ако је силовање извршено на нарочито свиреп или нарочито понижавајући начин или је извршено од стране више лица и 3. ако је усљед кривичног дјела наступила тешка тјелесна повреда, тешко нарушавање здравља или трудноћа силованог женског лица. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од три до петнаест година.

Други квалификовани облик овог дјела постоји ако је услијед предузете радње извршења наступила смрт жртве. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од најмање пет година.

Привилеговани облик дјела постоји ако је учинилац принудио жртву на обљубу или другу полну радњу сламајући њен отпор озбиљном пријетњом да ће за њу или њој блиско лице открити нешто што би шкодило њеној части или угледу, или пријетњом другим тешким злом. Предвиђена казна за привилеговани облик дјела јесте казна затвора од шест мјесеци до пет година.[149]

Обљуба над немоћним лицем одређена је у члану 184. Кривичног закона. Дјело се састоји у вршењу обљубе или друге полне радње искориштавајући душевно обољење, недовољну душевну развијеност, другу душевну поремећеност, немоћ или какво друго стање жртве услијед којег није способна за отпор. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од шест мјесеци до пет година.

Први квалификовани облик дјела постоји ако је дјело учињено према малољетном лицу, или на нарочито свиреп или нарочито понижавајући начин, или је истом приликом извршено више дјела од стране више лица, или је наступила тешка тјелесна повреда, тешко нарушавање здравља или трудноћа немоћног женског лица. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од три до петнаест година.

Други квалификовани облик дјела постоји ако је услијед вршења радње наступила смрт лица према коме је дјело извршено. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од најмање пет година.

---

[149] Више: М. Цетинић, Инкриминације силовања у најновијим кривичним законима земаља у транзицији у светлу већ дуже времена очекиване реформе југословенског кривичног законодавства, Темида, Београд, број 3/1998.године, стр. 13 – 24.

Полно насиље над дјететом одређено је у члану 185. Кривичног закона. Дјело се састоји у вршењу обљубе или друге полне радње са дјететом. Предвиђена казна за основни облик дјела јесте казна затвора од једне до осам година.[150]

Први квалификовани облик дјела састоји се у вршењу насилне обљубе или друге полне радње над дјететом. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од три до петнаест година.

Други квалификовани облик дјела постоји ако је полно насиље над дјететом извршио наставник, васпитач, старалац, усвојилац, љекар, вјерски службеник или друго лице злоупотребом свог положаја над дјететом које му је повјерено на учење, васпитање, чување или старање. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од пет до петнаест година.

Трећи квалификовани облик дјела постоји ако је полно насиље над дјететом извршено на нарочито свиреп или нарочито понижавајући начин, или је истом приликом извршено више дјела од стране више лица, или постоји велика несразмјера у зрелости и узрасту између учиниоца и жртве, или је усљед дјела наступила тешка тјелесна повреда, или тешко нарушавање здравља, или трудноћа женског лица. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од најмање пет година.

Четврти и најтежи облик овог дјела постоји ако је услијед предузете радње извршења наступила смрт дјетета. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора у трајању од најмање десет година или казна дуготрајног затвора.

Обљуба злоупотребом положаја одређена је у члану 186. Кривичног закона. Дјело се састоји у злоупотреби положаја од стране учиниоца у сврху навођења на обљубу или другу полну радњу лица које се у односу на извршиоца налази у подређеном положају или у стању зависности. Предвиђена казна за основни облик дјела јесте казна затвора до три године.

Квалификовани облик овог дјела постоји ако је од стране наставника, васпитача, стараоца, усвојиоца или другог лица злоупотребом положаја извршена обљуба или друга полна радња са малољетним лицем које му је повјерено ради учења, васпитања,

[150] Више: З. Стојановић, Кривично право, Посебни део, Правни факултет, Српско Сарајево, 2001.године, стр. 144 – 154.

чувања или његе. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од шест мјесеци до пет година.

Задовољавање полних страсти пред другим одређено је у члану 187. Кривичног закона. Дјело се састоји у вршењу полне радње на јавном мјесту пред другим лицем. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора до једне године.

Квалификовани облик дјела се састоји у вршењу полних радњи пред дјететом или малољетним лицем, или у навођењу дјетета или малољетног лица на вршење полних радњи пред учиниоцем или другим лицем. Предвиђена казна за ово дјело је новчана казна или казна затвора до три године.

Трговина људима ради вршења проституције одређена је у члану 188. Кривичног закона. Дјело се састоји у подстицању, намамљивању другога, или на други начин омогућавању предаје лица другом лицу ради пружања сексуалних услуга, или на било који други начин учествовању у организовању или вођењу пружања сексуалних услуга ради зараде. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од шест мјесеци до пет година.

Квалификовани облик дјела се састоји у употреби силе, пријетњи употребом силе или наношењу значајне штете у циљу принуђивања другога на пружање сексуалних услуга ради зараде, за шта је предвиђена казна затвора од једне до пет година.

Други квалификовани облик дјела постоји ако учинилац изврши први квалификовани облик дјела ради зараде, користећи тешку ситуацију проистеклу из боравка жртве у страној земљи, принуђавајући је или наводећи на пружање сексуалних услуга, или ако ради навођења на то учинилац ангажује друго професионално лице, за шта је предвиђена казна затвора од једне до пет година.

Трећи квалификовани облик дјела постоји ако је пасивни субјект дијете или малољетно лице, за шта је предвиђена казна затвора од једне до дванаест година.

Искоришћавање дјеце и малољетних лица за порнографију одређено је у члану 189. Кривичног закона. Дјело се састоји у злоупотреби дјетета или малољетног лица за израду слика, аудио – визуелног материјала или других предмета порнографске садржине, или у њиховој злоупотреби за порнографску представу. Предвиђена казна за ово кривично дјело јесте казна затвора од шест мјесеци до пет година.

Производња и приказивање дјечије порнографије одређено је у члану 190. Кривичног закона. Дјело се састоји у нуђењу, дистрибуирању, приказивању, јавном излагању, или на други начин чињењу доступним списа, слика, аудио – визуелних или других предмета који представљају дјечију порнографију и у производњи, набављању, држању или приказивању дјечије порнографске представе. Предвиђена казна за ово дјело је новчана казна или казна затвора до једне године.

Први квалификовани облик дјела постоји ако је радња извршења предузета према лицу млађем од шеснаест година. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора до три године.

Други квалификовани облик дјела постоји ако је основни или први квалификовани облик дјела извршен преко средстава јавног информисања или путем интернета. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од шест мјесеци до пет година.

Кад је у питању кривично законодавство Републике Српске, треба рећи да инкриминације којима се штити полни интегритет дјеце и малољетника датирају из периода у којем многи међународни акти нису били донесени или нису били потписани и ратификовани од стране Босне и Херцеговине. Из тога произилази јасан закључак да је неопходно извршити корекцију свих кривичних дјела којима се штити полни интегритет дјеце и малољетника, како би се оне ускладиле са међународним стандардима у овој области.[151]

Ова законска рјешења су у Републици Српској била у примјени до 1. марта 2003.године, када је у цијелој Босни и Херцеговини ступило на снагу ново кривично законодавство.

[151] И. Марковић, Усклађивање националног законодавства са међународним стандардима у области кривичноправне заштите полног интегритета дјеце, међународни научни скуп, Релевантна питања примене међународног кривичног права у националном праву, Интермекс, Тара, 2012.године, стр. 254.

Глава друга

КРИВИЧНОПРАВНА ЗАШТИТА ПОЛНЕ СЛОБОДЕ МАЛОЉЕТНИКА У МЕЂУНАРОДНОМ И УПОРЕДНОМ ПРАВУ

1. УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Питање полног насиља и реакције друштва на њега представља суверено право државе да законским и другим актима уређује и штити грађане. С обзиром на тежину и степен угрожености од полног насиља, не само појединца – жртве, него и друштвеног и културног система, потреба заштите је препозната на наднационалном нивоу, што је довело до низа међународних уговора, конвенција и смјерница којима се препоручује државама потписницама како да уреде ово питање. Државе су кроз наднационалне међудржавне организације као што су Организација Уједињених нација, Савјет Европе, Европска унија, друге међудржавне организације, као и путем билатералних и мултилатералних споразума, донијеле цијели низ докумената којима се штити полна слобода малољетника, од којих неки имају савјетодавни, а неки обавезујући карактер.[152]

Постојање људских права и основних слобода сваког грађанина, односно поштовање и остваривање њихове функције, условљено је постојањем и ефикасним дјеловањем правне државе.[153]

Најзначајнији документи којима се штити малољетник и полна слобода малољетника су:[154]

1. Декларација о правима дјетета из 1929.године (Декларација из Женеве),
2. Декларација о правима дјетета из 1959.године и
3. Конвенција о правима дјетета из 1989.године.

---

[152] Више о међународним уговорима којима се гарантују људска права и слободе: Т. Теофиловић, Нормативни концепт заштите људских права, Central and Eastern European Online Library, http://www.academia.edu/4887146/NORMATIVNI_KONCEPT_ZASTITE_LJUDSKIH_PRAVA, приступ 24.1.2016.године.

[153] Т. Фила, Кривична дјела против слобода и права човјека, Нове тенденције у савременој науци кривичног права и наше кривично законодавство, Удружење за кривично право и криминологију Србије и Црне Горе, Златибор, 2005.године, стр. 159.

[154] Више: В. Василијевић, Права човека – зборник докумената о правима човека, Прометеј, Београд, 1991.године, стр. 22.

Уз наведена три најзначајнија документа, постоји низ других уговора који су донесени у оквиру Уједињених нација, Савјета Европе и кроз друге организације, а којима се директно и индиректно штите права и слободе малољетника.

Уставом Босне и Херцеговине[155] предвиђено је да ће Босна и Херцеговина остати или постати уговорна страна међународних споразума који су наведени у Анексу I Устава. Анексом IV, члан два, тачка седам, Устава предвиђено је да Босна и Херцеговина преузима по принципу континуитета све међународне уговоре које је претходно ратификовала СФР Југославија.

На тај начин Босна и Херцеговина је инкорпорирала у национални правни систем најзначајније међународне споразуме о заштити људских права, постављајући их као уставне одредбе. Међу најзначајнијим међународним документима који су наведени у Анексу I Устава, односно Додатном споразуму о људским правима, а који се тичу заштите малољетника и њихове полне слободе су: 1. Конвенција о елиминацији свих облика дискриминације жена из 1979.године и 2. Конвенција о правима дјетета из 1989.године.[156]

Устав Босне и Херцеговине у себи инкорпорира импресивне стандарде инаугурације и заштите људских права и фундаменталних слобода. Не ради се само о листи права и слобода, у члану II Устава, него и о наглашеној међународној компоненти у овом домену, како садржински, тако и у односу на институционалне механизме заштите људских права и слобода. Према Уставу Босне и Херцеговине, права и слободе одређене у Европској конвенцији за заштиту људских права и основних слобода не само да се непосредно примјењују у Босни и Херцеговини, него ова Конвенција има приоритет над домаћим законима.[157]

Осим међународних конвенција и преузетих стандарда, Устав Републике Српске и Устав Босне и Херцеговине садрже посебне одредбе којима се штити малољетник и

---

[155] Т. Касим, Н. Милићевић, М. Симовић, М. Дмичић, Устав Федерације Босне и Херцеговине и Устав Републике Српске, Коментар, Центар за промоцију цивилног друштва, Сарајево, 2004.године.
[156] Т. Касим, Н. Милићевић, М. Симовић, М. Дмичић, Устав Федерације Босне и Херцеговине и Устав Републике Српске, Коментар, ibid., стр. 540.
[157] К. Бегић, Уставноправни оквири заштите људских права у Босни и Херцеговини, Босна и Херцеговина и људска права, Правни факултет, Сарајево, 1999.године, стр. 25.

дијете. Тако Устав Републике Српске[158], у глави другој, којом се уређује питање људских права и слобода, у члану 36. одређује да посебну заштиту заслужују породица, мајка и дијете. Устав у глави десетој, у којој се уређује организација, рад и поступање судова и тужилаштава, у члану 124., уз остале набројане околности, предвиђа и изузетак од принципа јавности суђења у случајевима када постоји посебан интерес заштите малољетника. Устав Босне и Херцеговине у члану 13. под називом: „Људско достојанство, тјелесни и духовни интегритет, човјекова приватност и породични живот су неповредиви“, поставља стандарде у заштити људских права на којима се заснива цјелокупно уставно уређење и правни систем Босне и Херцеговине.[159]

2. ЗАШТИТА ПОЛНЕ СЛОБОДЕ МАЛОЉЕТНИКА У МЕЂУНАРОДНОМ ПРАВУ

1. Међународни стандарди заштите малољетника

Данас заштита од полног насиља, а посебно од насиља над малољетницима, представља друштвено и цивилизацијско достигнуће највишег степена. Питање полне заштите и заштите полних слобода се развијало кроз историју, градећи формални и нормативни оквир, у оквиру међудржавних организација и уговора којима су постављени стандарди те заштите.

Од првих закона донесених у раним цивилизацијама, препознаје се потреба издвајања дјеце у посебно заштићену категорију, у смислу оштећених лица, али и као извршилаца деликата. Међународни документи о заштити малољетника настају тек у првој декади двадесетог вијека, када се оснивају и прве међународне институције ове намјене.[160]

Да би норме међународног права биле прихватљиве за велики број његових субјеката, оне настају усаглашавањем ставова. Ти ставови су у првом реду условљени

---

[158] Устав Републике Српске, Службеник гласник Републике Српске, број 21/1992. – пречишћен текст, измјене и допуне број 28/1994., 8/1996., 13/1996., 15/1996., 16/1996., 21/1996., 21/2002., 26/2002., 30/2002., 31/2002., 69/2002., 31/2003., 98/2003., 115/2005. и 117/2005.године.

[159] Т. Касим, Н. Милићевић, М. Симовић, М. Дмичић, Устав Федерације Босне и Херцеговине и Устав Републике Српске, Коментар, op.cit., стр. 317.

[160] Више: М. Костић, Историјски приказ заштите детета на међународном и националном плану, Хуманитас, Ниш, број 1 – 4/1996.године, стр. 37 – 44.

интересима појединих субјеката, али су сигурно, у одређеној мјери, условљени одликама преовлађујуће културе субјекта. Из овог разлога, норме међународног права нужно морају да буду високо неодређене и широко постављене, а приликом израде превода на друге језике морају да се употребљавају што општији појмови.[161]

Први документ међународног карактера који је препознао потребу посебне заштите дјетета, јесте Декларација о правима дјетета коју је донијело 1924.године Друштво народа. Овом Декларацијом о правима дјетета, општепознатом под називом „Декларација из Женеве“, мушкарци и жене свих нација, признајући да човјечанство дугује дјетету оно најбоље што има, објављују и прихватају као своју дужност да без обзира на расу, националност или увјерење:[162]

1. дијете има право на одговарајуће материјалне и духовне услове за правилан развој;

2. дијете које је гладно мора бити нахрањено; болесно дијете мора бити лијечено; дијете које је заостало мора добити помоћ; дијете делинквент мора бити поново прихваћено; сироче и бескућник морају добити помоћ и заштиту;

3. дијете мора прво добити помоћ у кризним тренуцима;

4. дјетету се мора обезбједити издржавање и заштита од сваког облика експлоатације и

5. дијете мора да се одгаја уз свјест да његове способности треба да служе његовим ближњима.[163]

Декларација о правима дјетета не помиње на директан начин питање заштите од полног насиља, али кроз изношење општих захтјева за заштитом дјетета, на један свеобухватан начин штити дијете од свих облика злоупотреба и захтјева посебан третман према угроженом дјетету. Са друге стране, Декларацијом се нису обезбједили механизми којима би се провјеравало њено провођење у живот од стране држава потписница, због чега је Декларација добила карактер прогласа и молбе за љубав и

[161] Б. Ристивојевић, Утицај вредносних садржаја културе на развој и уобличавање међународног кривичног права, Зборник радова, Правни факултет, Нови Сад, број 3/2011.године, стр. 443 – 466.
[162] Права детета у међународним документима, Уницеф Србија, Заштитник грађана, Повереник за заштиту равноправности, Београд, 2011.године, стр. 89.
[163] Више: В. Димитријевић, Универзална декларација о правима после четрдесет година, Архив за правне и друштвене науке, Београд, број 4/1988.године, стр. 603 – 621.

пажњу према дјетету. Неизградњу свјести и потребе заштите дјетета на најбољи начин је осликао Други свјетски рат и страдање које је он донио.

У периоду који слиједи након Другог свјетског рата и великих страдања долази до снажног развоја друштвене мисли, демократије, поштовања људских права и слобода и потребе поштовања дјетета као члана друштва који је посебно осјетљив. У постратном периоду долази до настанка првих међународних уговора којима се посебно штите права малољетника и дјеце, као и до надоградње позитивноправних система из области кривичноправне заштите ових лица у појединим земљама.

Други међународни документ јесте: „Декларација о правима дјетета“[164], коју је донијела Генерална скупштина Организације Уједињених нација 1959.године. Шта је Генерална скупштина хтјела постићи овим документом на једноставан и директан начин речено је у преамбули „Повеље“ гдје стоји: „Човјечанство дугује дјеци најбоље што има“. У самој Декларацији, кроз десет основних принципа, таксативно су наведена права дјетета и обавезе његове заштите. У принципима се тражи заштита дјетета: од злостављања, мучења, рада и рата. Од држава потписница се захтјева омогућавање равноправности дјеце у расном, вјерском, полном и националном смислу, као и омогућавање њиховог правилног развоја, образовања, здравствене заштите и други облици заштите и пажње као што су:[165]

1. Дијете ужива сва права прописана у овој Декларацији. Сваком дјетету без икаквог изузетка припадају ова права без разлике или дискриминације због расе, боје, пола, језика, вјероисповјести, политичког или другог мишљења, националног или друштвеног поријекла, имовине, рођења или других својстава дјетета или његове породице,

2. Дијете ужива посебну заштиту и законом или на други начин му се обезбјеђују могућности и средства за здрав и правилан физички, психички, морални, духовни и друштвени развој у условима слободе и достојанства. У извршењу закона у овом циљу најбољи интереси дјетета биће од највећег значаја,

3. Дијете од рођења ужива право на име и држављанство,

---

[164] Декларација о правима дјетета, резолуција број 1386, Генерална скупштина Организације Уједињених нација од 10.11.1959.године.

[165] Више: М. Костић, Међународноправно признање и заштита основних права детета, Теме, Ниш, број 1 – 2/1998.године, стр. 151 – 167.

4. Дијете ужива право на услуге социјалне заштите. Оно има право да расте и развија се у здрављу; у том циљу, обезбјеђује се посебна њега и заштита дјетету и његовој мајци, укључујући и одговарајућу пренаталну и постнаталну његу. Дијете има право на одговарајућу исхрану, смјештај, рекреацију и медицинске услуге,

5. Дијете које је физички, ментално или душевно хендикепирано има право на посебан третман, образовање и његу у складу са његовим специфичним стањем,

6. Дјетету су за потпун и хармоничан развој његове личности потребни љубав и разумијевање. Дијете ће, гдје год је то могуће, расти под родитељском његом и одговорношћу и, у сваком случају, у атмосфери љубави и моралне и материјалне сигурности; дијете у осјетљивим годинама неће бити одвајано од мајке, изузев у изузетним околностима. Друштво и јавне власти дужни су да прошире бригу на дјецу без породице и дјецу без одговарајућих средстава подршке. Новчана давања државе и друга подршка ради издржавања дјеце у великим породицама су пожељни,

7. Дијете има право на образовање које је најмање на основном нивоу, бесплатно и обавезно. Дјетету се обезбјеђује образовање које развија његову општу културу и омогућава му се да, на основама једнаких могућности, развија своје способности, индивидуалне ставове и осјећај морала и друштвене одговорности и да постане користан члан заједнице. Најбољи интереси дјетета биће руководећи принцип за оне који су одговорни за дјететово образовање и усмјеравање; ова одговорност лежи превасходно на родитељима. Дјетету се у пуном обиму обезбјеђује могућност игре и рекреације која је усмјерена ка истим циљевима као и процес образовања; друштво и јавне власти предузимају мјере ради остваривања овог права,

8. У свим ситуацијама, заштита и помоћ пружају се најприје дјетету,

9. Дијете ужива заштиту од свих облика занемаривања, окрутности и експлоатације. Дијете неће бити предмет трговине у било ком облику. Дијете неће ступати у радни однос прије него што достигне одговарајући минимални узраст; у сваком случају дијете неће бити подстицано, нити ће му се одобрити обављање послова или запошљавање које може угрозити његово здравље или

образовање или штетно утицати на дјететов физички, психички или морални развој и

10. Дијете ужива заштиту од пракси које подстичу и његују расну, вјерску или какву другу дискриминацију. Дијете се одгаја у духу разумијевања, толеранције, пријатељства међу народима, мира и универзалног братства и уз пуну свијест да његова енергија и способности треба да служе његовим ближњима.“[166]

Декларација о правима дјетета је међународни документ факултативног и савјетодавног карактера, и као такав није обавезујући за потписнице. Она није била обавезујућа и није остварила циљеве, будући да државе потписнице нису у потпуности инкорпорирале у своја позитивна законодавства њене препоруке. Како су уочени недостаци у практичној примјени Декларације, и у циљу побољшања заштите дјетета, у оквиру Генералне скупштине Организације Уједињених нација, покренута је иницијатива да се донесе нови међународни уговор којим ће се додатно заштитити права дјетета и надоградити ова „Декларација“. Тако је 1989.године донијета Конвенција о правима дјетета.[167]

Осим наведених међународних докумената, којима се штите малољетници, постоје и други документи ове врсте значајни за заштиту полног интегритета малољетника:[168]

1. Конвенција о уклањању свих облика дискриминације жена[169],

2. Факултативни протокол уз Конвенцију о укидању свих облика дискриминације жена[170],

3. Стандардна минимална правила Уједињених нација за малољетничко правосуђе из 1985.године, такозвана „Пекиншка правила“[171],

4. Правила Уједињених нација о заштити лица лишених слободе, такозвана „Хаванска правила“[172],

---

[166] Права детета у међународним документима, Уницеф Србија, op.cit., стр. 90.

[167] Више: М. Милојевић, Конвенција о правима детета, Безбедност и друштвена самозаштита, Београд, број 1/1990.године, стр. 27 – 32.

[168] Више: С. Јанковић, Међународне конвенције из области кривичног права, Београд, 2003.године.

[169] Резолуција Опште скупшине Уједињених нација број: A/РЕС/50/202, од 22. децембра 1995.године, ратификована и објављена у Службеном гласнику Босне и Херцеговине – Међународни уговори, број 4/2012.године.

[170] Службени гласник Босне и Херцеговине – Међународни уговори, број 5/2002.године,

[171] Стандардна минимална правила Уједињених нација за малољетничко правосуђе усвојена на Генералној скупштини ОУН 29.11.1985.године резолуцијом број 40/33.

5. Смјернице Уједињених нација за превенцију малољетничке делинквенције, такозване „Ријадске смјернице“[173],

6. Стандардна минимална правила Уједињених нација за мјере алтернативне институционалном третману из 1990.године, такозвана „Токијска правила“[174],

7. Универзална декларација о људским правима из 1948.године[175],

8. Конвенција Уједињених нација о грађанским и политичким правима из 1966.године.

9. Допунска Конвенција о укидању ропства, трговине робљем и установа и праксе сличне ропству из 1956.године[176],

10. Конвенција о сузбијању трговине људима и искоришћавања проституције других[177],

11. Факултативни протокол уз Конвенцију о правима дјетета који се односи на продају дјеце, дјечију проституцију и дјечију порнографију[178],

12. Факултативни протокол уз Конвенцију о правима дјетета који се односи на ангажовање дјеце у оружаним сукобима[179],

13. Међународна конвенција о заштити свих лица од присилног нестанка[180],

14. Конвенција Међународне организације рада о забрани и тренутној акцији на елиминацији најтежих облика рада дјеце [181] и

15. Протокол о спречавању, заустављању и кажњавању трговине људима, нарочито женама и дјецом, којим се допуњује Конвенција Уједињених нација против

---

[172] Правила Уједињених нација о заштити лица лишених слободе усвојена на Генералној скупштини ОУН 14.12.1990.године резолуцијом број 45/113.

[173] Смјернице Уједињених нација за превенцију малољетничке делинквенције усвојена на Генералној скупштини ОУН 14.12.1990.године резолуцијом број 45/112.

[174] Стандардна минимална правила Уједињених нација за мјере алтернативне институционалном третману усвојена на Генералној скупштини ОУН 14.12.1990.године резолуцијом број 45/110.

[175] Митровић Љ., Стандарди УН и други међународни документи у позитивном и „будућем“ малолетничком казненом праву Републике Српске, Контрола криминалитета и европски стандарди: стање у Србији, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2009.године, стр. 247.

[176] Службени лист ФНРЈ, Међународни уговори и други споразуми, број 7/1958.године.

[177] Конвенција Савјета Европе о борби против трговине људима, Council of Europe Treaty Series – № 19, Варшава 16.5.2005.године.

[178] Службени гласник Босне и Херцеговине, Међународни уговори, број 5/2002.године.

[179] Службени гласник Босне и Херцеговине, Међународни уговори, број 3/2002.године.

[180] Службени гласник Босне и Херцеговине, Међународни уговори, број 10/2011.године.

[181] Службени гласник Босне и Херцеговине, Међународни уговори, број 3/2001.године.

транснационалног организованог криминала (Конвенција из Палерма) из 2000.године[182].

2. Конвенција о правима дјетета

Трећи и најзначајнији међународни универзални документ настаје као резултат десетогодишњих консултација, када Генерална скупштина Организације Уједињених нација 20.11.1989.године усваја „Конвенцију о правима дјетета“[183]. По ратификацији, државе су дужне да инкорпоришу усвојене међународне стандарде заштите дјеце и малољетника у свој позитивноправни систем. Конвенција се састоји из преамбуле и три међусобно условљена и повезана дијела. У преамбули се позива на доградњу Универзалне декларације о људским правима из 1948.године и Декларацију о правима дјетета из 1959.године, Повељу Уједињених нација, право на слободу, једнакост, неотуђива права, те право на урођено достојанство.

Листа права дјетета, коју садржи Конвенција, веома је блиска грађанским, условно речено политичким, економским, социјалним и културним правима у прилагођеном облику. На основу њих израста слика дјетета коме је заштићен физички, психички, морални и друштвени интегритет личности, да посједује развијен идентитет, да одраста у породици у којој ужива друштвену бригу и заштиту, ако нема породицу да ужива адекватну заштиту друштва, да има могућност уравнотеженог физичког, психичког и моралног развоја, да буде социјално заштићено, образовано и да користи културна, научна и техничка достигнућа цивилизације.[184]

У примјени Конвенције се уочава тенденција да се права из тог документа класификују на разне начине у намјери да се олакша информисање јавности о правима дјетета и сама примјена тих права, па се ова права могу подијелити на[185]:

- грађанска, политичка, економска, социјална и културна права,

---

[182] Службени гласник Босне и Херцеговине, Међународни уговори, број 3/2002.године, Више о Конвенцији: Б. Ристивојевић, Недостаци легислативно – техничког обликовања пристанка повређеног код трговине људима: да ли Палермо протокол забрањује проституцију, Зборник радова, Правни факултет, Нови Сад, број 1/2015.године, стр. 133 – 146.

[183] Конвенција о правима дјетета, Уницеф Београд, Београд, 2001. године, Службени лист СФРЈ – Међународни уговори, број 15/1990.године.

[184] Ј. Бакшић Мустафић, Систем људских права, Магистрат, Сарајево, 2002.године, стр. 327.

[185] С. Видовић, В. Дејановић, Вршњачка медијација – од свађе слађе, Канцеларија немачке агенције за техничку сарадњу – ГТЗ, Београд, 2012.године, стр. 4.

- партиципативна, протективна и права којима се обезбјеђује развој и
- права на преживљавање, права на заштиту, права на развој и права на учешће у животу заједнице (партиципативна права).[186]

Комитет за права дјетета усвојио је посебну класификацију помоћу које би се државама олакшало извјештавање о спровођењу преузетих обавеза из „Конвенције“. Комитет издваја дефиницију дјетета, основне принципе, грађанска и политичка права, породичну средину и алтернативну бригу о дјетету, права на здравствену и социјалну заштиту, права на образовање, слободно вријеме, рекреацију и културне активности, као и права дјетета које се налази у посебним ситуацијама.

Централни дио Конвенције уобличен је у оквиру првог дијела. Ту су одређена основна права и слободе дјетета, као и препоруке у циљу заштите, односно каталог права. Налажу се државама потписницама механизми и мјере за инкорпорисање највиших стандарда и налаже им се спровођење механизама заштите дјетета. Други дио Конвенције има за циљ да обезбиједи механизме који би требало да омогуће њено ефикасно провођење и примјену, из разлога што је непосредна примјена претходних међународних докумената била један од њихових основних недостатака.

Тако у члану 43. стоји: „У циљу провјере напретка који су стране уговорнице постигле у спровођењу обавеза преузетих овом Конвенцијом, биће установљен Комитет за права дјетета“. Комитет, састављен од десет експерата, има задатак да прихвата и разматра извјештаје држава чланица о спровођењу мјера на инкорпорисању права загарантованих Конвенцијом и да тражи додатне информације. Трећи дио Конвенције односи се на приступање, односно потписивање и ратификацију, гдје стоји да је Конвенција отворена за приступање свим заинтересованим државама.

У члану 1. Конвенције стране уговорнице су одредиле појам дјетета, односно, старосну доб до када се човјек сматра дјететом, те подлијеже посебној заштити предвиђеној у Конвенцији. Ту стоји: „За потребе ове Конвенције дијете је свако људско биће које није навршило осамнаест година, уколико се, по закону који се примјењује на дијете, пунољетство не стиче раније“. Читањем одређења појма дјетета јасно се уочава

[186] Више: Љ. Радуловић, Конвенција УН о правима детета и инкриминације у југословенском кривичном законодавству, Зборник радова, Научно наслеђе Правног факултета, Београд, 1994.године, стр. 283 – 297.

да је, по Конвенцији, термин „дијете“ директно везан за појам пунољетства, односно временског оквира и тренутка стицања пунољетства.

Конвенција у члану 34. обавезује чланице да штите дјецу од свих облика сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања и да предузимају одговарајуће националне, билатералне и мултилатералне мјере за спречавање, и то: а) навођења и присиљавања дјетета на учешће у ма којој незаконитој сексуалној активности, б) искоришћавања дјеце за проституцију и друге незаконите радње и в) искоришћавања дјеце у порнографским представама и материјалима.[187]

Конвенцијом нису предвиђене конкретне мјере и радње које би требало да онемоге угрожавање полне слободе дјеце, али су кроз три наведене тачке, у општем смислу, обухваћене злоупотребе, а стране уговорнице су позване на развијање конкретних мјера и радњи у билатералним односима и националним системима. Иако нису предвиђене конкретне мјере заштите, дијете је у Конвенцији, приказано као титулар права на слободу, као човјек, а не као у претходним међународним документима, гдје је дијете посматрано искључиво са аспекта неопходности заштите и угрожености.

Суштина члана 34. Конвенције је заговарање различитих интердисциплинарних мјера против сексуалног искоришћавања дјеце и злостављања укључујући законе, политичко дјеловање, ефикасне мјере и механизме, примјену ресурса друштва кроз образовање, социјализацију и свеопшту мобилизацију друштва. Постоје различити нивои могућег дјеловања који произилазе из члана 34. Конвенције. То су: 1. национални, 2. билатерални и 3. мултилатерални. Термини регионални и субрегионални се не појављују експлицитно, али такви нивои ангажовања постају све важнији посљедних година са појавом регионалних и субрегионалних активности на заштити дјеце. Из угла акције и сарадње, члан 34. треба тумачити као неисцрпан.[188]

Потреба за класификацијом права из Конвенције произилази из чињенице да су права декларативно наведена без посебног конкретизовања, а ратификацијом државе преузимају обавезу инкорпорисања тих права у национално законодавство и детаљнију

---

[187] Више: Ј. Бакшић Мустафић., Систем људских права, op. cit.

[188] V. Muntarbhorn, A Commentary on the United Nations Convention of the Rights of the Child, Article 34 Sexual Exploitation and Sexual Abuse of Children, Martinus Nijhoff publishers, Leiden – Boston, 2007., godine, str. 4.

разраду њихове заштите. Заштита дјетета је обезбијеђена кроз широк спектар основних права која омогућавају дјетету безбрижно одрастање, право на образовање, мирно дјетињство, заштиту друштва, грађанска, економска и друга права. Од коликог је значаја потпуна примјена међународних стандарда у области заштите дјеце и малољетника и прилагођавање националног законодавства том циљу, говоре и подаци „УНИЦЕФ – а“ који на директан и јасан начин указују на потребу пуне примјене „Конвенције о правима дјетета“, а која и данас након двадесет и пет година није у потпуности примјењена од стране држава потписница:

„У претходној генерацији дневно је умирало 70.000 дјеце, данас је тај број преполовљен. Прије тридесет година свако четврто дијете је умирало прије навршене пете године, а данас умире мање од сваког десетог дјетета; године 1980. десет процената дјеце свијета је вакцинисано од шест смртоносних болести, а данас се вакцинише преко 75 процената дјеце. Ове године свој пети рођендан ће дочекати три милиона дјеце више него што је то био случај 1990.године, а десетине милиона дјеце ће живјети здравије и продуктивније животе; године 2008. први пут у савременој историји је број дјеце која умиру прије навршене пете године пао на испод 10 милиона.“[189]

Уочавајући недостатке, у циљу квалитетније и прецизније заштите дјетета, као допуну Конвенцији о правима дјетета из 1989.године, 25. маја 2000.године, Генерална скупштина Уједињених нација усвојила је Факултативни протокол уз Конвенцију о продаји дјеце, дјечијој проституцији и дјечијој порнографији.[190]

У протоколу се јасно наглашава потреба за отклањање узрока који доприносе овим појавама (неразвијеност појединих подручја, сиромаштво, раздвојеност породице, мањкаво васпитање, сексуална дискриминација, неодговорно сексуално понашање одраслих, традиционалне предрасуде и сл.). Протокол је донесен и са циљем сензибилисања јавности за овакве појаве које су ту, међу нама, те с циљем нужног оснажења партнерства на свјетском нивоу, а опет са циљем побољшања примјене законодавства на националном нивоу.[191]

---

[189] http://www.unicef.rs/sta-smo-postigli.html, приступ 08.06.2012.године.

[190] Факултативни протокол уз Конвенцију о продаји дјеце, дјечијој проституцији и дјечијој порнографији http://www.unicef.org/crc/index_protocols.html, и http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/OPACCRC.aspx приступ 11.8.2014.године.

[191] Д. Јаковац Лазић, Међународноправна заштита дјеце од сексуалног искоришћавања у комерцијалне сврхе, Зборник Правног факултета, Мостар, број 15/2002.године, стр. 15.

Протокол је састављен од уводног дијела у коме се истиче потреба додатне и детаљније заштите дјетета, и потом од седамнаест чланова. Ови чланови Протокола би се могли условно подијелити на три сегмента и то: први дио са члановима од један до три, у коме су дефинисане злоупотребе дјеце и дате смјернице државама чланицама које минималне мјере заштите кроз прописивања кривичних дјела у позитивном кривичном праву имају предузети на заштити дјеце, други дио, од трећег до дванаестог члана, који садржи одредбе намјењене усмјеравању држава чланица на предузимање мјера ка омогућавању ефикасне и потпуне примјене Протокола и трећи дио, од дванаестог до седамнаестог члана, који садржи прелазне и завршне одредбе које се тичу приступања, одустајања од чланства и важења Протокола.

У уводном дијелу, Протокол се позива на потребу ширења мјера заштите како би се квалитетније заштитила и спријечила злоупотреба дјеце која је описана у Конвенцији, а посебно члановима којима се истиче:

1. Стране уговорнице се позивају на заштиту дјеце од злоупотреба и на пуну примјену Конвенције без обзира на расу, боју коже, пол, језик, вјероисповјест, политичко или друго увјерење, национално, етничко или социјално поријекло, имовинско стање, онеспособљеност, рођење или други статус дјетета, његовог родитеља или законског старатеља,

11. Незаконито пребацивање и задржавање дјеце у иностранству,

22. Заштита дјетета које има статус избјеглице,

33. Заштита дјеце од незаконите употребе наркотика или других психотропних супстанци,

34. Заштита дјеце од сексуалног злостављања и сексуалног искоришћавања,

35. Заштита дјеце од отмице, продаје или трговине,

36. Заштита дјеце од свих видова искоришћавања и

37. Иницијатива за доношење Протокола произилази из потребе заштите дјеце од незаконитог лишења слободе, мучења и непружања потребне правне помоћи, водећи се све значајнијим проблемом економског искоришћавања дјеце, растуће трговине дјецом, злоупотребом дјеце за вршење сексуалних услуга у туризму и све веће доступности дјечије порнографије на интернету и другим модерним технологијама.

Протоколом се намеће велики број обавеза државама потписницама, које имају за циљ јачање међународне сарадње у области спрјечавања, откривања, истраживања, судског гоњења и кажњавања лица одговорних за дјела која укључују продају дјеце, дјечију проституцију, дјечију порнографију и туризам у сврху сексуалног искоришћавања дјеце.[192]

Социјална средина која је препозната као посебно погодна за постојање и развој злоупотребе дјетета у сексуалне сврхе, а посебно за продају дјеце, дјечију проституцију и дјечију порнографију јесте: неразвијеност, сиромаштво, привредне разлике, неједнака социо – економска структура, породице са проблемима, недовољно образовање, градска и рурална миграција, дискриминација полова, неодговорно сексуално понашање одраслих, штетне традиционалне праксе, оружани сукоби и продаја дјеце.

3. Европски стандарди заштите малољетника

Поред универзалних докумената донијетих у оквиру ОУН и њених органа, за положај дјеце и малољетника и заштиту њиховог полног интегритета, значајни су и документи регионалних организација. Са аспекта Републике Српске, ту се посебно издвајају акти: 1. Савјета Европе (чији је члан Босна и Херцеговина) и 2. Европске уније (у чијим је интегративним процесима Босна и Херцеговина).

У оквиру Савјета Европе усвојени су документи којима се такође препоручују принципи у поступању са дјецом и малољетницима који су у сукобу са законом. Најзначајнији међународни документи којима се штите права малољетника регионалног карактера су:

1. Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода из 1950.године,

2. Европска правила о друштвеним санкцијама и мјерама за спровођење малољетничког кривичног правосуђа, такозвана „Бечка правила или смјернице“,[193]

---

[192] И. Марковић, Међународни стандарди кривичноправне заштите полног интегритета дјеце и малољетника, Годишњак Правног факултета, Бања Лука, број 33/2011.године, стр. 164.

[193] Европска правила о друштвеним санкцијама и мјерама за спровођење малољетничког кривичног правосуђа усвојена резолуцијом Економског и социјалног савјета Уједињених нација број 1997/30 од 21.07.1997.године.

3. Препорука П (87) 20 о друштвеном реаговању на делинквенцију малољетника (1987)[194]. Препорука, као и други документи међународног карактера, тежи ка увођењу нових поступака посебно прилагођених малољетницима како би се исти у што већој мјери заштитили од негативног утицаја кривичноправног система, односно кривичног поступка у класичном смислу. Препоручују се широка дискрециона овлашћења полицијским службеницима (у земљама у којима полицијски службеници носе поједина тужилачка овлашћења) и тужиоцима, односно широк обим примјене принципа опортунитета. Циљ наведених препорука јесте заштита малољетника, усмјеравање поступка ка помоћи малољетнику, скраћивање поступка, као и избјегавање етикетирања малољетника,

4. Препорука П (88) 6 о друштвеном реаговању на делинквентно понашање младих који потичу из миграционих породица (1989),

5. Европска правила за санкције и мјере заједнице (1989),

6. Резолуција Европског парламента о искоришћавању проституције других у трговини људима (1989),[195]

7. Препорука (1991) 11 о сексуалној експлоатацији, порнографији, проституцији и трговини млађим особама,[196]

8. Препорука Комитета министара Савјета Европе П (91)11 о сексуалном искоришћавању, порнографији и проституцији и трговини дјецом и омладином,[197]

9. Резолуције Европског парламента о трговини женама (1993),[198]

10. Резолуције Европског парламента о трговини људима (1995),[199]

11. Резолуција 1099 (1997) Парламентарне скупштине Савјета Европе о сексуалном искоришћавању дјеце,[200]

---

[194] Љ. Митровић, Стандарди УН и други међународни документи у позитивном и „будућем“ малољетничком казненом праву Републике Српске, Контрола криминалитета и европски стандарди: стање у Србији, op. cit., стр. 246.

[195] И. Марковић, Међународни оквири и стандарди кривичноправне заштите полног интегритета малољетника, op.cit., стр. 166.

[196] Посебан извјештај, Превенција експлоатације дјеце у Југоисточној Европи, Сексуална експлоатација дјеце у Републици Српској, Омбудсман за дјецу Републике Српске, број 535/2012., Бања Лука, 2012.године, стр. 22.

[197] Посебан извјештај, Превенција експлоатације дјеце у Југоисточној Европи, Сексуална експлоатација дјеце у Републици Српској, ibid., стр. 22.

[198] И. Марковић, Међународни оквири и стандарди кривичноправне заштите полног интегритета малољетника, op.cit., стр. 166.

[199] И. Марковић, Међународни оквири и стандарди кривичноправне заштите полног интегритета малољетника, ibid., стр. 166.

12. Заједничка акција Европске уније и Савјета Европе у вези са борбом против трговине људима и сексуалног искоришћавања дјеце (1997),[201]

13. Препорука (2000) 11 о дјеловању против трговине људима у сврху сексуалне експлоатације,[202]

14. Препорука (2001) 16 о заштити дјеце од сексуалног искоришћавања,[203]

15. Конвенција Савјета Европе о кибернетичком криминалу,[204]

16. Допунски протокол уз Конвенцију о кибернетичком криминалу,[205]

17. Конвенција Савјета Европе о обештећењу жртава насиља,[206]

18. Резолуција 1307 (2002) о сексуалном искоришћавању дјеце,[207]

19. Оквирна одлука Савјета Европске Уније о борби против трговине људима (2002.),[208]

20. Препорука (2003) 20 о новим начинима третирања малољетничког преступништва и о улози малољетничког правосуђа,

21. Оквирна одлука 2004 68 ПУП из 2003.године Европске уније о спрјечавању сексуалног искоришћавања дјеце и дјечије порнографије,[209]

22. Конвенција о контакту који се тиче дјеце,[210]

---

[200] Годишњи извјештај Омбудсмана за дјецу за 2013.годину, број 231 – I/14, Омбудсман за дјецу Републике Српске, Бања Лука 2014.године, стр. 95.

[201] EU Joint Action of 24 February 1997. concerning action to combat trafficing in human beings eksploitation of children , OJ L 063, 4.3.1997.godine.

[202] Приручник о заштити жртава трговине људима у Босни и Херцеговини, Канцеларија високог комесара за људска права у Босни и Херцеговини, Сарајево, 2010.године, стр. 11. http://www.msb.gov.ba/anti_trafficking/dokumenti/prirucnici/?id=3921, приступ 10.1.2016.године.

[203] Посебан извјештај, Превенција експлоатације дјеце у Југоисточној Европи, Сексуална експлоатација дјеце у Републици Српској, op.cit., стр. 23.

[204] Службени гласник Босне и Херцеговине – Међународни уговори, број 6/2006. *Convention on Cyber crime*, ETS12No.185, Budapest, 23. XI 2001.године, Попис мултилатералних и билатералних споразума из области међународне сарадње, Европска унија, Директорат за људска права и правне послове – одјељење за економски криминал, Стразбур, 2009.године, стр. 6.

[205] Службени гласник Босне и Херцеговине – Међународни уговори, број 6/2006.године.

[206] Службени гласник Босне и Херцеговине – Међународни уговори, број 3/2005. године.

[207] Resolution 1307 (2002) on sexual exploitation of children: zero tolerance, усвојена на Парламентарној скупштини 29.7.2002.године.

[208] Одлука предвиђа одговорност правних лица. Одговорност правног лица постоји у случају када за правно лице, поступајући самостално или као орган правног лица, неко физичко лице (које има водећу позицију у правном лицу засновано на овлашћењу да га представља, доноси одлуке за правно лице или врши контролу унутар њега) изврши ово дјело, односно када правно лице не спроводећи адекватну супервизију и контролу омогући да физичко лице са наведеним својством, и за рачун прваног лица, изврши ово дјело. Више: Б. Симеуновић Пантић, С. Јовановић, Заштита жртава трговине људима и њихова реинтеграција, Правни живот, Београд, број 9/2009.године, стр. 299.

[209] И. Марковић, Међународни оквири и стандарди кривичноправне заштите полног интегритета малољетника, Годишњак Правног факултета у Бања Луци, број 1/2012.године, стр. 171.

23. Конвенција Савјета Европе о борби против трговине људима (Варшава 2005),[211]

24. Конвенција о спрјечавању и борби против насиља над женама и насиља у породици (Истамбул 2010)[212] и

25. Конвенција Савјета Европе о заштити дјеце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања (Ланзарот)[213].

Ова Конвенција је један од најзначајнијих међународних докумената којима се директно штите права дјеце од сексуалних злоупотреба. На значај Конвенције за конкретну примјену, односно имплементацију њених закључака, указује садржај који на конкретан начин и директно даје смјернице за заштиту дјеце од сексуалног злостављања у кривичном материјалном праву и кривичном процесном праву. У првој глави, првом члану, у првом ставу, у три тачке одређена је сврха Конвенције као:

1. спречавање и борба против сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања дјеце,

2. заштита права дјеце – жртава сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања и

3. унапређење националне и међународне сарадње у борби против сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања дјеце.

Један од битних, базичних елемената у одређивању заштите дјетета од сексуалних злоупотреба јесте одређење старосне границе, што је, чак и у европским државама, веома разнолико. Тако у члану 3. став 1. Конвенција дефинише дијете као свако лице млађе од осамнаест година. Такође, Конвенција у члану 18. став 2. одређује да ће свака страна потписница, засебно одредити старосни узраст испод кога је забрањено бављење сексуалним активностима са дјететом, а члан 3. одређује да одредбе Конвенције немају за циљ уређивање сексуалних активности међу малољетницима које се одвијају уз обострани пристанак.

---

[210] Конвенција о контакту који се тиче дјеце, Ратификована и објављена у Службеном гласнику Босне и Херцеговине – Међународни уговори, број 6/2012.године.

[211] Службени гласник Босне и Херцеговине – Међународни уговори, број 14/2007.године.

[212] Службени гласник Босне и Херцеговине – Међународни уговори, број 19/2013.године.

[213] Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse, *Council of Europe Treaty Series* – № *201,* Lanzarote, 25. X 2007.године, ратификована и објављена у Службеном гласнику Босне и Херцеговине – Међународни уговори, број 11/2012.године.

Као важан механизам у обезбјеђењу реализације и практичне, најшире примјене Конвенције, одређено је у ставу 1. члана 18. гдје стоји да ће свака страна потписница предузети законодавне и друге мјере како би обезбиједила да видови намјерног понашања којима се остварује сексуално искоришћавање и сексуално злостављање дјеце, а које је предвиђено у глави шестој под насловом: „Суштинско кривично право“ буду криминализовани у позитивном законодавству.

Конкретна заштита у Конвенцији се обезбјеђује кроз чланове:

1. члан 19. „Кривична дјела у вези са дјечијом проституцијом“,
2. члан 20. „Кривична дјела у вези са дјечијом порнографијом“,
3. члан 21. „Кривична дјела у вези са учешћем дјетета у порнографским представама“,
4. члан 22. „Корумпирање (навођење у сексуалне сврхе) дјеце“,
5. члан 23. „Наговарање дјеце у сексуалне сврхе“ и
6. члан 24. „Покушај и помагање или одобравање кривичних дјела предвиђених Конвенцијом“.

Конвенција из Лазарота је први документ међународног карактера који штити дјецу од полне злоупотребе у пуном капацитету. Заштита се првенствено пружа у превентивном смислу како би се спријечили сви облици сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања дјеце, путем мјера репресије, заштите од секундарне виктимизације, а потом посебним сегментом уређују питања процесног карактера у кривичним поступцима који се воде на међународном нивоу како би се спријечило ово насиље. Конвенција се на непосредан и директан начин изражава према питањима заштите дјеце, што омогућава њену лакшу инкорпорацију у национална законодавства и онемогућава већу ширину тумачења која је била присутна код ранијих конвенција из ове области.

3. ЗАШТИТА ПОЛНЕ СЛОБОДЕ МАЛОЉЕТНИКА У УПОРЕДНОМ ПРАВУ

Кривична дјела која за објект заштите имају дјецу и малољетнике од различитих облика полног насиља и сексуалне злоупотребе чине саставни дио савремених кривичноправних система. У циљу потпуног сагледавања кривичноправних обиљежја и номотехничке заштите малољетника од полног насиља неопходно је одређену пажњу посветити упоредноправној (компаративној) анализи кривичних дјела којима се обезбјеђује заштита малољетника од полног насиља у савременим кривичноправним законодавствима. Упоређивањем таквих инкриминација са сличним законским рјешењима у Републици Српској, може се извући закључак о евентуалном унапријеђивању домаћих позитивноправних прописа и унапријеђивању полне заштите малољетника од различитих облика и видова искоришћавања њихове полне слободе.

Стога ћемо у наставку приказати и анализирати законска рјешења већег броја држава различитих правних система кроз анализу нормативних рјешења којима се остварује кривичноправна заштита малољетника од полног насиља.

Кривичноправну заштиту малољетника од полног насиља ћемо анализирати кроз следеће позитивноправне прописе:

1. закони бивших југословенских република:
   - Република Македонија,
   - Република Словенија,
   - Република Србија,
   - Република Хрватска и
   - Република Црна Гора,
2. закони источноевропског правног подручја:
   - Република Естонија
   - Република Литванија,
   - Република Пољска и
   - Руска Федерација и
3. закони евроконтиненталног правног подручја:
   - Краљевина Шведска,

- Краљевина Шпанија,
- Република Аустрија,
- Република Француска и
- Савезна Република Њемачка.

1. Закони бивших југословенских република

1.1. Република Македонија

Кривични законик Републике Македоније[214] из 1996.године у деветнаестом поглављу предвиђа групу кривичних дјела под називом: „Кривична дјела против полних слобода и полног морала“. Овде се налази једанаест кривичних дјела, и то:

1. силовање,

2. сексуално злостављање лица са инвалидитетом,

3. сексуални напад на малољетника испод четрнаест година,

4. сексуално злостављање злоупотребом положаја,

5. задовољавање сексуалне потребе пред другим,

6. посредовање у вршењу проституције,

7. подвођење и омогућавање полних односа,

8. гледање порнографских материјала са малољетником,

9. производња и дистрибуција дјечије порнографије,

10. намамљивање на сексуални однос или друге сексуалне радње малољетника старости испод четрнаест година и

11. инцест.

Посебна заштита полне слободе малољетника обезбјеђена је у члановима: 187. – сексуално злостављање лица са инвалидитетом, 188. – сексуални напад на малољетника испод четрнаест година, 189. – сексуално злостављање злоупотребом положаја, 190. – задовољавање сексуалне потребе пред другим, 192. – подвођење и омогућавање полних односа, 193. – гледање порнографских материјала са малољетником, 193 а. –

[214] Кривични законик Републике Македоније, Службени вјесник Републике Македоније број 37/1996.године, Закон о измјенама и допунама Кривичног законика Републике Македоније, Службени вјесник Републике Македоније број: 88/1999., 4/2002., 43/2003., 19/2004., 81/2005., 60/2006., 73/2006., 7/2008., 139/2008., 114/2009., 51/2011., 135/2011., 185/2011., 142/2012. и 55/2013.године.

производња и дистрибуција дјечије порнографије, 193 б. – намамљивање на сексуални однос или друге сексуалне радње малољетника старости испод четрнаест година и 194. – инцест.[215]

Кривично дјело предвиђено у члану 187. сексуално злостављање лица са инвалидитетом састоји се у обљуби малољетнице злоупотребом њеног стања услијед менталне болести, менталног поремећаја, беспомоћности, ретардације или другог стања услијед кога она није у могућности да пружи отпор. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од најмање осам година. Квалификовани облик дјела постоји ако је услијед радње извршења за жртву наступила тешка тјелесна повреда, смрт или друга озбиљна посљедица, или је дјело извршено од стране више лица или на нарочито свиреп или нарочито понижавајући начин. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од најмање десет година или казна доживотног затвора. Привилеговани облик дјела постоји ако се радња чињења не састоји у обљуби, већ у извршењу друге сексуалне радње, у ком случају је предвиђена за основни облик дјела казна затвора од три до пет година, а за квалификовани облик дјела казна затвора од три до десет година.

Кривично дјело сексуални напад на малољетника испод четрнаест година предвиђено је у члану 188. Кривичног законика. Дјело се састоји у вршењу сексуалног односа или друге сексуалне радње са малољетником узраста испод четрнаест година. За ово дјело предвиђена је казна затвора од најмање осам година. Први квалификовани облик дјела постоји ако је сексуални однос са малољетником испод четрнаест година извршио учинилац који је са жртвом сродник у правој линији, брат, сестра, наставник, васпитач, усвојилац, старалац, очух, родитељ, љекар или друго лице злоупотребом свог положаја, или је учинилац извршио насиље у породици. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора најмање десет година.

Други квалификовани облик дјела постоји ако је учинилац извршио сексуални однос или са њим изједначену полну радњу са лицем млађим од четрнаест година које због менталне болести, менталног поремећаја, беспомоћности, ретардираног менталног развоја или друге околности није било у стању да пружа отпор. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора најмање десет година. Трећи квалификовани облик дјела постоји ако је услијед извршења основног или првог квалификованог облика дјела настала

[215] Више: В. Камбовски, Кривично право, Посебен дел, Скопје, 1982.године, стр. 213 – 215.

тешка тјелесна повреда, смрт или друга тешка посљедица или је дјело извршено од стране више лица или на нарочито свиреп или нарочито понижавајући начин. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од најмање десет година.

Кривично дјело сексуално злостављање злоупотребом положаја предвиђено је у члану 189. Кривичног законика. Дјело се састоји у навођењу на обљубу или другу полну радњу злоупотребом положаја лица које се налази у подређеном положају у односу на учиниоца или из истих намјера у малтретирању лица, пријетњи или поступању на начин који вријеђа и понижава човјеково достојанство и његову личност. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од најмање пет година. Квалификовани облик дјела састоји се у злоупотреби положаја наставника, васпитача, усвојиоца, стараоца, очуха, љекара или другог лица у сврху навођења на обљубу или другу сексуалну радњу малољетника старијег од четрнаест година. За ово дјело је прописана казна затвора од најмање десет година уз коју се изриче и мјера безбједности забрана вршења позива, дјелатности и дужности.

Кривично дјело задовољавање сексуалне потребе пред другим предвиђено је у члану 190. Кривичног законика. Дјело се састоји у вршењу сексуалног чина на јавном мјесту пред другим лицима. Предвиђена казна за основни облик дјела је казна затвора до једне године. Квалификовани облик дјела састоји се у вршењу сексуалног чина пред дјететом или у навођењу дјетета да врши сексуални чин пред учиниоцем или другим лицем за које је дјело предвиђена казна затвора до три године.

Кривично дјело подвођење и омогућавање полних односа предвиђено је у члану 192. Кривичног законика. Дјело се састоји у подвођењу малољетног лица. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од најмање осам година. Радња извршења привилегованог облика дјела састоји се у омогућавању вршења полних радњи са малољетним лицем. Предвиђена казна за привилеговани облик дјела је казна затвора до пет година. За чињење овог кривичног дјела Законик је предвидио казну и за правно лице.

Кривично дјело приказивање порнографског материјала малољетнику предвиђено је чланом 193. Кривичног законика. Дјело се састоји у продаји, приказивању, јавном излагању или на други начин чињењу доступним малољетном лицу које није навршило четрнаест година слика, аудио – визуелних или других

предмета са порнографском садржином или у приказивању порнографске представе или у учествовању малољетника у тој представи. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од шест мјесеци до три године. Први квалификовани облик дјела се остварује ако је радња извршења предузета путем масовних медија. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од три до пет година.

Други квалификовани облик дјела се састоји у злоупотреби малољетног лица за израду аудио – визуелних садржаја, слика или других предмета са порнографским садржајем или порнографске представе. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од три до пет година. Трећи квалификовани облик дјела састоји се у принуди малољетног лица на израду и снимање фотографија или других предмета са порнографском садржином или за порнографске представе. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од најмање осам година. Четврти квалификовани облик дјела постоји ако је радња трећег квалификованог облика дјела извршена према малољетнику који није навршио четрнаест година. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од најмање четири године. Законом је изричито одређено да ће се за ово дјело казнити и правно лице, а предмети кривичног дјела се обавезно одузимају.

Кривично дјело призводња и дистрибуција дјечије порнографије одређено је у члану 193 а. Кривичног законика. Дјело се састоји у производњи дјечије порнографије са циљем њене дистрибуције и преношењу, понуди или на други начин чињењу доступним дјечије порнографије. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од најмање пет година. Први квалификовани облик дјела састоји се у куповању дјечије порнографије за себе или другог или у посједовању дјечије порнографије. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од пет до осам година. Други квалификовани облик дјела постоји ако су основни или први квалификовани облик дјела извршени путем рачунарских система или других средстава масовне комуникације. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од најмање осам година, а за ово дјело се кажњава и правно лице.

Кривично дјело намамљивање на сексуални однос или друге сексуалне радње малољетника испод четрнаест година предвиђено је у члану 193 б. Кривичног законика. Дјело се састоји у намамљивању малољетника узраста испод четрнаест година путем рачунарских или комуникационих система на сексуални однос, друге сексуалне

активности или за производњу дјечије порнографије или ради остварења непосредног сусрета са малољетником. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од једне до пет година.

Кривично дјело инцест предвиђено је у члану 194. Кривичног законика. Дјело се састоји у вршењу сексуалног односа са крвним сродником у правој линији или са братом или сестром. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од пет до десет година. Квалификовано дјело се састоји у вршењу сексуалног односа са малољетним крвним сродником у правој линији или са братом или сестром који су напунили четрнаест година. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од најмање десет година.

Чланом 194. „Објављивање пресуде“ у групи кривичних дјела под називом: „Кривична дјела против полних слобода и полног морала“ прописано је обавезно објављивање пресуде. То значи да приликом осуде учиниоца за кривична дјела из ове групе која су учињена над малољетником који није навршио четрнаест година, на захтјев јавности, тужилац одлучује да се објави пресуда о трошку осуђеног преко медија при чему ће се водити рачуна о заштити жртве од секундарне виктимизације.

1.2. Република Словенија

Државни збор Републике Словеније је донио нови Кривични (Казенски) законик 20. маја 2008.године.[216] У деветнаестом поглављу Законик је предвидио групу кривичних дјела под називом: „Кривична дјела против полног интегритета.“ У групи кривичних дјела против полног интегритета Законик је предвидио шест кривичних дјела, и то:[217]

1. силовање,
2. сексуално насиље,
3. сексуално злостављање беспомоћних лица,
4. сексуални напад на лице млађе од петнаест година,

[216] Кривични законик Републике Словеније, Урадни лист број 55/2008.године, Љубљана, 5. јуна 2008.године.
[217] Више: Lj. Selinšek, Kaznensko pravo, Splošni del in osnove posebnoga dela, Ljubljana, 2007.godine, str. 386 – 388.

5. повреда сексуалног интегритета злоупотребом положаја и

6. злоупотреба проституције и презентација, производња, посједовање и дистрибуција порнографског материјала.

Посебна заштита полне слободе малољетника обезбјеђена је у члановима: 173. – „сексуални напад на лице млађе од петнаест година“, 175. – „злоупотреба проституције“ и 176. – „презентација, производња, посједовање и дистрибуција порнографског материјала“. Кривично дјело силовање предвиђено је у члану 170. Кривичног законика Републике Словеније. Радња основног облика дјела састоји се у принуди другог лица истог или другог пола на сексуални однос или сексуално изједначено понашање коришћењем силе или пријетње непосредним нападом на живот и тијело. Предвиђена казна за основни облик дјела је казна затвора од једне до десет година. Први квалификовани облик дјела постоји ако је основни облик силовања извршен на посебно стравичан и понижавајући начин, од стране више лица узастопно или од више затвореника или других лица лишених слободе. Предвиђена казна за ово дјело јесте казна затвора од три до петнаест година.

Посебан облик дјела састоји се у принуди жртве истог или другог пола на сексуални однос са учиниоцем уз пријетњу да ће се о жртви или њој блиском лицу открити нешто што би могло да повреди њихову част и углед или да се жртви или њој блиском лицу учини нешто на штету њихове имовине. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од шест мјесеци до пет година. У последњем ставу овог члана стоји да се за основни или посебни облик дјела, ако је извршено према лицу са којим учинилац живи у браку, ванбрачној заједници или регистрованој истополној заједници гони по приједлогу.

У члану 173. одређено је кривично дјело сексуални напад на лице млађе од петнаест година. Радња основног облика дјела се састоји у вршењу сексуалног чина са лицем истог или супротног пола које је млађе од петнаест година. Предвиђена казна за основни облик дјела јесте казна затвора од три до осам година. Први квалификовани облик дјела састоји се у предузимању радње извршења са болесним лицем или уз коришћење силе или пријетње непосредним нападом на живот и тијело. Предвиђена казна за ово дјело јесте казна затвора од пет до петнаест година.

Радња другог квалификованог облика дјела постоји ако наставник, васпитач,

старалац, усвојилац, родитељ, свештеник, љекар или друго лице злоупотребом положаја изврши обљубу или други развратни акт са лицем млађим од петнаест година које му је повјерено на чување, образовање, заштиту или бригу. Предвиђена казна за ово дјело јесте казна затвора од три до десет година. Привилеговани облик дјела постоји ако учинилац предузме радњу којом се угрожава сексуални интегритет жртве млађе од петнаест година која се не састоји у сексуалном чину или са њом изједначеној радњи. Предвиђена казна за ово дјело јесте казна затвора до пет година.

У члану 175. одређено је кривично дјело злоупотреба проституције. Радња основног облика дјела састоји се у есплоатацији проституције других употребом силе, пријетње, обмане или подстицањем другог лица на проституцију. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од три мјесеца до пет година. Квалификовани облик дјела постоји ако је радња извршења учињена према малољетном лицу или према више лица, или у оквиру организованог криминала. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од једне до десет година.

У члану 176. одређено је кривично дјело презентација, производња, посједовање и дистрибуција порнографског материјала. Радња основног облика дјела састоји се у продавању, приказивању, јавном излагању или на други начин омогућавању приступа фајловима, фотографијама, аудио – визуелним или другим предметима порнографске садржине или у приказивању порнографских или других сексуалних перформанси лицу млађем од петнаест година. Предвиђена казна за ово дјело је новчана казна или казна затвора до двије године. Радња чињења првог квалификованог облика дјела састоји се у злоупотреби малољетника за производњу фотографија и аудио – визуелних или других предмета порнографске садржине користећи га за порнографске или друге сексуалне намјере. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од шест мјесеци до пет година.

Радња другог квалификованог облика дјела састоји се у производњи, дистрибуцији, продаји, увозу, извозу или на други начин обезбјеђивању порнографског, или на други начин направљеног сексуално експлицитног материјала који укључује малољетнике или њихове реалне фотографије или у посједовању таквог материјала, или у откривању идентитета малољетника у таквом материјалу. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од шест мјесеци до пет година. Радња трећег квалификованог облика дјела састоји се у чињењу претходна два квалификована облика у оквиру

криминалне организације. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од једне до осам година. Учиниоцу се уз казну изриче и мјера безбједности одузимање порнографског материјала.

Једна од медијски највише експонираних новина у Кривичном законику јесте тзв. „евиденција педофила" (популарни назив у публицистици). Законик у члану 84. став 2. предвиђа да ће одређени овлашћени субјекти: установе и удружења која се баве наставом, одгојем, заштитом или његом дјеце и малољетника добити податке о брисаним осудама за казнена дјела учињена на штету малољетних лица. Ријеч је о кривичним дјелима из члана 176. – приказивање, израда, посједовање и дистрибуција предмета порнографског садржаја, члана 173. – полни напад на особу млађу од петнаест година, члана 174. став 2. – одређени облици повреда полне недодирљивости злоупотребом положаја и члана 175. став. 2. – одређени облици злоупотребе проституције.

Технички се то уређује тако што се наведене осуде уносе у посебну евиденцију, а Законом о извршавању кривичних санкција прописани су услови, ограничења и поступак давања ових података у складу са чланом 84. став 3.[218] У реакцијама на приједлог Кривичног законика такво је рјешење оштро критиковано. Критике су упозоравале да такво рјешење полази од увјерења да свако ко једном злоупотријеби дијете представља пријетњу сигурности дјетета све до своје смрти, а да се предлагач није побринуо за емпиријску студију повратништва на том подручју, нити се упитао је ли то у сагласности с начелом сразмјерности које је према одлукама словеначког Уставног суда добило ранг општег уставног начела.[219]

1.3. Република Србија

Народна скупшина Републике Србије донијела је Кривични законик 2005.године[220] који је у протеклом периоду допуњаван и то: 2005., 2009., 2012., 2013. и 2014.године. У осамнаестом поглављу Кривични законик је предвидио групу кривичних

[218] М. Амброж, Нови словенски Казнени законик, Хрватски љетопис за казнено право и праксу, Загреб, број 1/2008.године, стр. 15.
[219] М. Амброж, Нови словенски Казнени законик, ibid., стр. 16.
[220] Кривични законик Републике Србије, Службени гласник Републике Србије број: 85/2005., 88/2005., 107/2005., 72/2009., 111/2009., 121/2012., 104/2013. и 108/2014.године.

дјела под називом: „Кривична дјела против полне слободе“. Објект заштите ових кривичних дјела јесте полна слобода, слобода одлучивања човјека у сфери полних односа, у погледу ступања у полне односе или на други начин задовољењу полног нагона. У поглављу деветнаестом, овај Законик, под називом: „Кривична дјела против брака и породице“ предвиђа кривично дјело родоскрвњење.[221]

У групи кривичних дјела против полне слободе Законик предвиђа десет кривичних дјела, и то:

1. силовање,

2. обљуба над немоћним лицем,

3. обљуба са дјететом,

4. обљуба злоупотребом положаја,

5. недозвољене полне радње,

6. подвођење и омогућавање полног односа,

7. посредовање у вршењу проституције,

8. приказивање, прибављање и посједовање порнографског материјала и коришћење малољетног лица за порнографију,

9. навођење малољетног лица на присуствовање полним радњама и

10. искоришћавање рачунарске мреже или комуникације другим техничким средствима за извршење кривичних дјела против полне слободе према малољетнику.[222]

Посебна заштита полне слободе малољетника обезбјеђена је у свим дјелима ове групе у основном или квалификованом облику.

У деветнаестом поглављу, у групи кривичих дјела којима се штити брак и породица, посебна заштита полне слободе малољетника обезбјеђена је у оквиру кривичног дјела родоскрвњење.

Кривично дјело силовање предвиђено је у члану 178. Кривичног законика. Радња основног облика дјела састоји се у принуди другог лица на обљубу или са њом изједначен чин употребом силе или пријетњом да ће се непосредно напасти на живот или тијело тог или другог лица. Предвиђена казна за основни облик дјела је казна затвора од три до дванаест година. Радња привилегованог облика дјела постоји ако је

---

[221] В. Ђурђић, Д. Јовашевић, Кривично право, Посебни део, op.cit., стр. 85.

[222] Више: И. Симић, М. Петровић, Кривични закон Републике Србије, практична примена, Службени гласник, Београд, 2002.године, стр. 93 – 109.

обљуба или са њом изједначен чин извршена пријетњом да ће за жртву или за друго лице учинилац открити нешто што би шкодило његовој части и угледу или пријетњом другим тешким злом. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од двије до десет година.[223]

Први квалификовани облик дјела постоји ако је приликом вршења обљубе или са њом изједначеног чина за жртву наступила тешка тјелесна повреда или ако је дјело извршено од стране више лица или на нарочито свиреп начин или нарочито понижавјући начин, или према малољетнику, или је дјело за посљедицу имало трудноћу женског лица. Предвиђена казна за први квалификовани облик дјела јесте казна затвора од пет до петнаест година. Други квалификовани облик дјела постоји ако је приликом вршења обљубе или са њом изједначеног чина наступила смрт жртве или је дјело извршено над дјететом. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од најмање десет година.

Кривично дјело обљуба над немоћним лицем предвиђено је у члану 179. Кривичног законика. Радња основног облика дјела састоји се у вршењу обљубе или са њом изједначеног чина искоришћавањем душевног обољења, заосталог душевног развоја, друге душевне поремећености, немоћи или каквог другог стања тог лица усљед кога оно није способно за отпор. Предвиђена казна за основни облик дјела је казна затвора од двије до десет година.

Код овог кривичног дјела није потребно да је дјело извршено силом или пријетњом, већ се дјело врши искоришћавањем душевног обољења, заосталости душевног развоја или друге душевне поремећености, немоћи или каквог другог стања услијед кога лице према коме се дјело врши није способно за отпор.[224]

Први квалификовани облик дјела постоји ако је приликом вршења обљубе или са њом изједначеног чина наступила тешка тјелесна повреда немоћног лица или је дјело извршено од стране више лица или на нарочито свиреп или нарочито понижавајући начин или је дјело учињено према малољетнику или је дјело имало за посљедицу трудноћу женског лица. За ово дјело је предвиђена казна затвора од пет до петнаест

---

[223] Више: М. Цетинић, Инкриминације силовања у најновијим кривичним законима неких земаља у транзицији и стање са предлогом у Југославији, Зборник радова, Србија – правна држава, Београд, 1999.године, стр. 259 – 271.

[224] Ђ. Ђорђевић, Кривично право, Посебни део, Криминалистичко полицијска академија, Беогад, 2011.године, стр. 71.

година. Други квалификовани облик дјела постоји ако је услијед радње извршења основног дјела наступила смрт жртве или ако је дјело учињено према дјетету. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од најмање десет година.

Кривично дјело обљуба са дјететом предвиђено је у члану 180. Кривичног законика. Кривично дјело у основном облику остварује се вршењем обљубе или са њом изједначеног чина са дјететом. За ово дјело предвиђена је казна затвора од три до дванаесет година. Квалификовани облик овог дјела постоји када услијед радње извршења наступи тешка тјелесна повреда дјетета или је дјело извршено од стране више лица или је као посљедица наступила трудноћа дјетета. За ово дјело Законик предвиђа казну затвора од пет до петнаест година. Најтежи облик дјела се остварује када је усљед предузете радње извршења наступила смрт дјетета – жртве. За најтежи облик дјела предвиђена је казна затвора од најмање десет година гдје није одређена горња граница. На крају Законик предвиђа посебан основ за искључење постојања кривичног дјела. Неће се казнити учинилац ако између њега и дјетета не постоји значајнија разлика у њиховој душевној и тјелесној зрелости.[225]

Објект заштите код кривичног дјела обљуба са дјететом јесте полна слобода дјеце, односно право дјетета на миран и правилан развој и васпитање. За разлику од силовања гдје је објект заштите слобода одлучивања о ступању у полне односе, код обљубе над дјететом штити се дијете од ступања у полне односе уопште. Законик штити дијете од полних односа због чињенице да оно није у стању због своје психичке и физичке неразвијености и неспособности просуђивања да одлучи о ступању у сексуални однос. Радња извршења је предузимање обљубе или са њом изједначеног чина као дјелатности којима се задовољава полни нагон учиниоца, а које су управљене према тијелу другог лица – дјетета.[226]

Радња извршења је постављена изузетно широко гдје обухвата обљубу или са њом изједначен чин са дјететом. То значи да се радња извршења остварује, како обљубом која представља сједињавање полних органа, односно вагиналну и аналну пенетрацију полним органом или другим предметом и оралну пенетрацију полним органом, тако и чином који је изједначен са обљубом, под чиме се подразумијева

[225] Више: И. Симић, А. Трешњев, Кривични законик са краћим коментаром, Београд, 2010.године, стр. 132 – 138.
[226] В. Ђурђић, Д. Јовашевић, Кривично право, Посебни део, op.cit., стр. 91.

свака активност извршиоца усмјерена на задовољавање полних страсти којом приликом учинилац користи жртву – дијете као активног или пасивног судионика. У смислу кривице, потребно је постојање умишљаја. Кривица учиниоца не изостаје ни у случају када дијете – жртва иницира и тражи обљубу или са њом изједначен чин са учиниоцем дјела.

Овом инкриминацијом штити се дијете, односно човјек узраста до четрнаест година од обљубе од стране пунољетног или малољетног лица. Разлози заштите дјетета на овај начин су вишеструки. Прије свега, они се огледају у посебној психо – физичкој незрелости дјетета и потреби да му се пружи мирно и безбрижно дјетињство како би могло правилно да се развија. За разлику од капиталног кривичног дјела против полне слободе (силовање) инкриминација кривичног дјела обљуба са дјететом не захтјева примјену силе или пријетње, односно неприхватање сексуалног односа од стране жртве. Наиме, са психолошког аспекта сматра се да дијете није у стању да схвати значај и разумно пристане на сексуални однос. Полази се од тога да се ради о пасивном субјекту који због недовољне душевне развијености нема потпуну слободу просуђивања и одлучивања у погледу задовољења полног нагона које стање управо искоришћава учинилац.

Кривично дјело обљуба злоупотребом положаја одређено је у члану 181. Кривичног законика. Радња основног облика дјела састоји се у злоупотреби положаја од стране учиниоца у циљу навођења на обљубу или са њом изједначеног чина лица које се налази у односу подређености или какве друге зависности. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од три мјесеца до три године. Радњу првог квалификованог облика дјела остварује наставник, васпитач, старалац, усвојилац, родитељ, очух, мађеха или друго лице које злоупотребом свог положаја или овлашћења изврши обљубу или са њом изједначен чин са малољетником који им је повјерен ради чувања, васпитања, старања или његе. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од једне до десет година.

Други квалификовани облик дјела постоји ако је радња извршења предузета према дјетету. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од три до дванаест година. Радња остварења трећег квалификованог облика је идентична првом и другом квалификованом облику са квалификованом посљедицом, а то је трудноћа жртве.

Предвиђена казна за ово дјело је одређена на тај начин што законодавац предвиђа, у случају трудноће жртве, основног облика кривичног дјела казну затвора од шест мјесеци до пет година, у случају трудноће жртве првог квалификованог облика дјела казну затвора од двије до дванаест година, и у случају трудноће жртве другог квалификованог облика дјела казну затвора од три до петнаест година. Четврти квалификовани облик дјела постоји ако је као посљедица извршења другог квалификованог облика дјела наступила смрт дјетета, за шта је предвиђена казна затвора од најмање десет година.

Кривично дјело недозвољене полне радње предвиђено је чланом 182. Кривичног законика. Основни облик дјела постоји када лице под условима предвиђеним за извршење кривичних дјела:

1. силовање у основном и првом квалификованом облику,

2. обљуба над немоћним лицем у основном облику и

3. обљуба злоупотребом положаја у основном и првом квалификованом облику,

изврши неку другу полну радњу.

Полне радње представљају фактичке, физичке радње намијењене задовољавању полног нагона. Ове радње у правилу немају карактер забрањености, већ представљају природан биолошко – физиолошки процес. Полне радње које нарушавају друштвене свјетоназоре и моралне ставове прописане су као кривично дјело и као такве су забрањене и кажњиве.

Учинилац дјела се кажњава новчаном казном или казном затвора до три године.

Први квалификовани облик дјела постоји када лице под условима предвиђеним за извршење кривичних дјела:

1. обљуба над дјететом у основном облику и

2. обљуба злоупотребом положаја у другом квалификованом облику,

изврши неку другу полну радњу.

За ово дјело је прописана казна затвора од шест мјесеци до пет година.

Други квалификовани облик дјела постоји ако је приликом вршења дјела наступила тешка тјелесна повреда лица или је дјело извршено од стране више лица или на нарочито свиреп или нарочито понижавајући начин. Предвиђена казна за други квалификовани облик дјела јесте казна затвора од двије до десет година. Трећи

квалификовани облик дјела постоји ако је при вршењу основног и првог квалификованог облика дјела наступила смрт пасивног субјекта. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од најмање пет година.

Кривично дјело подвођење и омогућавање вршења полног односа предвиђено је чланом 183. Кривичног законика. Радња основног облика дјела састоји се у подвођењу малољетног лица ради вршења обљубе, са њом изједначеног чина или друге полне радње. За ово дјело је прописана казна затвора од једне до осам година и новчана казна кумулативно. Привилеговани облик дјела се састоји у омогућавању вршења обљубе, са њом изједначеног чина или друге полне радње са малољетним лицем. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од шест мјесеци до пет година и новчана казна.

Кривично дјело посредовање у вршењу проституције предвиђено је у члану 184. Кривичног законика. Радња основног облика дјела састоји се у навођењу или подстицању другог на проституцију или у учествовању у предаји другог лица другоме ради вршења проституције или у пропагирању или рекламирању проституције путем средстава јавног информисања и других сличнх средстава. Предвиђена казна за ово дјело је новчана казна и казна затвора од шест мјесеци до пет година. Квалификовани облик дјела постоји ако је радња извршена према малољетном лицу када је предвиђена казна затвора од једне до десет година и новчана казна.

Кривично дјело приказивање, прибављање и посједовање порнографског материјала и искоришћавање малољетног лица за порнографију предвиђено је у члану 185. Кривичног законика. Радњу основног облика дјела чини лице које малољетнику прода, прикаже или јавним излагањем или на други начин учини доступним текстове, слике, аудио – визуелне или друге предмете порнографске садржине или му прикаже порнографску представу. Предвиђена казна за ово дјело је новчана казна или казна затвора до шест мјесеци. Радња првог квалификованог облика дјела се састоји у искоришћавању малољетника за производњу слика, аудио – визуелних или других предмета порнографске садржине или за порнографску представу. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од шест мјесеци до пет година.

Други квалификовани облик дјела постоји ако је радња извршена према дјетету. За основни облик дјела учињеног према дјетету учинилац ће се казнити казном затвора од шест мјесеци до три године, а за први квалификовани облик дјела казном затвора од

једне до осам година. Трећи квалификовани облик дјела постоји уколико учинилац прибавља за себе или другог, посједује, продаје, приказује, јавно излаже или електронски или на други начин чини доступним слике, аудио – визуелне или друге предмете порнографске садржине настале искоришћавањем малољетног лица. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од три мјесеца до три године. Уз казну се од учиниоца обавезно одузимају предмети – порнографски материјал.

Кривично дјело навођење малољетног лица на присуствовање полним радњама предвиђено је у члану 185 а. Кривичног законика. Радња основног облика дјела састоји се у навођењу малољетника да присуствује силовању, обљуби или са њом изједначеном чину или другој полној радњи. Предвиђена казна за ово дјело је новчана казна и казна затвора од шест мјесеци до пет година. Квалификовани облик дјела постоји ако је дјело извршено употребом силе или пријетње, или према дјетету. Предвиђена казна за квалификовани облик дјела је казна затвора од једне до осам година.

Кривично дјело искоришћавање рачунарске мреже или телекомуникације другим техничким средствима за извршење кривичних дјела против полне слободе према малољетном лицу, предвиђено је у члану 185 б. Кривичног законика. Основни облик дјела постоји када учинилац у намјери извршења кривичних дјела:

1. силовање у трећем квалификованом облику,
2. обљуба над немоћним лицем у другом квалификованом облику,
3. обљуба над дјететом у основном и првом квалификованом облику,
4. обљуба злоупотребом положаја у првом и другом квалификованом облику,
5. недозвољене полне радње у основном облику,
6. подвођење и омогућавање вршења полног односа у квалификованом облику,
7. посредовање у вршењу проституције у квалификованом облику,
8. приказивање, прибављање и посједовање порнографског материјала и искоришћавање малољетног лица за порнографију у првом квалификованом облику и
9. навођење малољетног лица на присуствовање полним радњама,

користи рачунарску мрежу или комуникацију другим техничким средствима да договори са малољетником састанак и појави се на договореном мјесту ради састанка. Предвиђена казна за ово дјело је новчана казна и казна затвора од шест мјесеци до пет година.

Квалификовани облик дјела постоји ако је радња извршена према дјетету, за шта је предвиђена казна затвора од једне до осам година.

Члан 186. Кривичног законика одређује да се гоњење за кривична дјела силовање и обљуба над немоћним лицем, уколико су учињена према брачном другу, предузима по приједлогу оштећеног лица.

Закон о посебним мјерама за спречавање вршења кривичних дјела против полне слободе према малољетницима[227] Народна скупштина Републике Србије донијела је 2013.године. Овај Закон предвиђа посебне мјере које се примјењују према учиниоцима следећих кривичних дјела: силовање; обљуба над немоћним лицем; обљуба са дјететом; обљуба злоупотребом положаја; недозвољене полне радње; подвођење и омогућавање вршења полног односа; посредовање у вршењу проституције; приказивање, прибављање и посједовање порнографског материјала и искоришћавање малољетног лица за порнографију; навођење малољетног лица на присуствовање полним радњама и искоришћавање рачунарске мреже или комуникације другим техничким средствима за извршење кривичних дјела против полне слободе према малољетном лицу под условом да су ова дјела извршена према малољетницима.[228]

Мјере које овај Закон предвиђа за осуђено лице су следеће:

1. обавезно јављање надлежном органу полиције и Управе за извршење кривичних санкција,

2. забрана посјећивања мјеста на којима се окупљају малољетна лица,

3. обавезно посјећивање професионалних савјетовалишта и установа,

4. обавезно обавјештавање о промјени пребивалишта, боравишта или радног мјеста и

5. обавезно обавјештавање о путовању у иностранство.

У поглављу деветнаестом под називом: „Кривична дјела против брака и породице“ у члану 197. Кривичног законика предвиђено је кривично дјело родоскрвњење. Ово дјело се састоји у вршењу обљубе или са њом изједначеног полног чина од стране пунољетног лица са малољетним сродником у правој линији или

[227] Закон о посебним мјерама за спречавање вршења кривичних дјела против полне слободе малољетника, Службени гласник Републике Србије, број 32/2013.године

[228] Д. Јовашевић, Посебне кривичноправне мјере у кривичном праву Србије, Кривично законодавство – de lege lata et de lege ferenda, Министарство правде Републике Српске и др., Приједор, 2015.године, стр. 250.

малољетним братом, односно сестром. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од шест мјесеци до пет година.

Поред Кривичног законика, Република Србија је и другим законским и подзаконским актима одредила ближу заштиту малољетника и дјеце од угрожавања полне слободе. Посебан Протокол о поступању правосудних органа у заштити малољетних лица од злостављања и занемаривања ближе одређује поједине термине, предвиђа механизме заштите и органе који проводе заштиту. Тако Протокол у глави трећој, под називом „Дефиниција злостављања и занемаривања малољетних лица“, у члану трећем, дефинише сексуалну злоупотребу малољетних лица као укључивање лица у сексуални однос који не схватају у потпуности, са којим нису сагласна, или за који нису довољно дорасла и нису у стању да се са њим сагласе.[229]

1.4. Република Хрватска

Нови Кривични закон Републике Хрватске[230] из 2011.године који је почео да се примјењује од 01. јануара 2013.године, у глави седамнаестој, под називом „Казнена дјела сполног злостављања и искоришћавања дјетета“[231], предвиђа дјела којима се штите полна права и слободе дјетета. За разлику од других позитивних рјешења у регији, нови хрватски Кривични закон предвиђа статус дјетета до петнаесте године и у складу са тим и посебну заштиту лица млађег од петнаест година од свих облика полног злостављања и искоришћавања.

У наведеној глави предвиђено је више кривичних дјела ове врсте. То су:

1. сполна злоупотреба дјетета млађег од петнаест година,
2. сполна злоупотреба дјетета старијег од петнаест година,
3. задовољавање похоте пред дјететом млађим од петнаест година,
4. упознавање дјеце са порнографијом,
5. искоришћавање дјеце за порнографске представе,

---

[229] Посебан протокол о поступању правосудних органа у заштити малољетних лица од злостављања и занемаривања, Министарство правде Републике Србије, Београд, 2009.године, стр 11.

[230] Кривични закон Републике Хрватске, Народне новине, број 125/2011., измјене и допуне број: 144/2012., 56/2015. и 61/2015.године

[231] „Казнени закон је изоставио сполно ћудорђе као објект казненоправне заштите. То је оправдано с обзиром да је тај назив био проблематичан; више: Д. Деренчиновић, Л. Цвитановић, М. Муниврана Вајда, К. Турковић, Посебни дио казненог права, Правни факултет, Загреб, 2013.године, стр. 158.

6. искоришћавање дјеце за порнографију,

7. подвођење дјетета,

8. мамљење дјеце за задовољавање полне потребе и

9. тешка казнена дјела сполног злостављања и искоришћавања дјеце.[232]

Кривично дјело сполна злоупотреба дјетета млађег од петнаест година прописано је у члану 158. Кривичног закона. Ово дјело садржи два основна, два привилегована, један посебни и два квалификована облика. Први основни облик дјела предвиђа полни однос или са њим изједначену полну радњу са лицем млађим од петнаест година, као и навођење малољетника да исте радње врши са трећим лицем или над самим собом. Други основни облик дјела прописује блудне радње са дјететом млађим од петнаест година, навођење да дијете ове радње врши са трећим лицем или над самим собом. За први основни облик дјела предвиђена је казна затвора од једне до десет година, а за други основни облик дјела казна затвора од шест мјесеци до пет година.[233]

Два привилегована облика дјела постоје: 1. када је извршилац дјела лице млађе доби, односно када разлика у старости лица које је извршило дјело и жртве није већа од три године, када уопште нема кривичног дјела и 2. када је извршилац дјела био у стварној заблуди да жртва има најмање петнаест година.

Посебан облик овог кривичног дјела карактерише се специфичним субјективним односом учиниоца према жртви. Наиме, ако је учинилац био у отклоњивој заблуди да је жртва дијете, па оствари елементе бића овог кривичног дјела, казниће се затвором од шест мјесеци до пет година, а ако је био у отклоњивој заблуди да је жртва лице млађе од петнаест година, па оствари елементе бића кривичног дјела, казниће се затвором до три године. За разлику од Кривичног законика Србије, који недовољно прецизно одређује привилеговани облик дјела који се односи на разлику у старости, односно зрелости извршиоца и жртве, у Кривичном закону Хрватске се јасно и недвосмислено одређује

[232] „Дјело има више модалитета: 1. обљубу с дјететом, 2. обљубу с дјететом уз злоупотребу повјерења, 3. обљубу под криминалним условима примјене насиља итд., 4. обљубу са неким тешким посљедицама или под нарочито тешким околностима (више лица, нарочито окрутан и понижавајући начин) и 5. када наступи смрт дјетета услијед обљубе. Ова степеновања од основног до већег броја квалификованих облика дјела, служе за степеновање друштвене опасности и одговарајуће мјере репресије изражене у запријећеним казнама“; више: З. Шепаровић, Кривично право, Посебни дио, Заштита човјека и његових вриједности, Правни факултет, Загреб, 1979.године, стр. 87.

[233] Више из судске праксе: Д. Шутеј, Кривично дјело силовања – суђење код нас и у другим земљама, Одвјетник, Загреб, број 1 – 2/1978.године, стр. 25 – 37.

добна граница која чини радњу лакшом, односно препознаје нижи степен кривице извршиоца.

Први квалификовани облик дјела постоји када се изврши полни однос или са њим изједначена полна радња са лицем које нема навршених петнаест година уз примјену силе, пријетње, обмане, преваре, злоупотребом овлашћења, тешког положаја или положаја зависности. За ово дјело је прописана казна затвора од три до петнаест година.

Други квалификовани облик дјела се односи на блудне радње које су извршене над дјететом које нема навршених петнаест година под условима идентичним као и у претходном облику. Прописана казна за ово дјело је казна затвора од једне до осам година.

Кривично дјело сполна злоупотреба дјетета старијег од петнаест година одређено је у члану 159. Кривичног закона. Ово дјело се јавља у два облика. Прва инкриминација штити дијете које је навршило петнаест година од полног односа, са њим изједначене полне радње, навођења на полни однос или другу полну радњу са трећим лицем или над самим собом, док извршилац дјела може да буде лице коме је дијете повјерено ради одгоја, учења, чувања, душебрижништва или његе. Други облик дјела штити дијете које је навршило петнаест година од полног односа, са њом изједначене полне радње, навођења на полни однос или полну радњу са трећим лицем или над самим собом, док извршилац дјела може да буде сродник по крви или по усвојењу у правој линији, очух или мађеха, односно ванбрачни друг или животни партнер или неформални животни партнер родитеља дјетета. Предвиђена казна за оба облика дјела је затвор од шест мјесеци до пет година.

Кривично дјело задовољавање похоте[234] пред дјететом млађим од петнаест година одређено је у члану 160. Кривичног закона.[235] Радња извршења овог дјела се састоји у полној радњи која је намијењена задовољавању сопствене или туђе похоте пред лицем млађим од петнаест година. Под радњом извршења подразумијева се

[234] „Ваља измијенити наслов „блудне радње“. Можда би то могао бити наслов „друге кажњиве полне радње“, а можда би требало нагласити насилност дјеловања и у наслову дјела.“ Више: Г. Хершак, Сексуални деликти у Кривичном закону СР Хрватске: неколико приједлога de lege ferenda, Законитост, број 3/1990.године, стр. 471.

[235] Више: Б. Павишић, В. Грозданић, П. Вејић, Коментар Казненог закона, Загреб, 2007.године, стр. 494 – 514.

вршење сваке полне радње која има за циљ задовољавање полног нагона, с тим да извршилац дјела нема физички контакт са оштећеним. Предвиђена казна за ово дјело је затвор до једне године, с тим што је покушај дјела кажњив. Тежи облик дјела постоји ако неко пред дјететом млађим од петнаест година изврши кривично дјело из члана: 152. – сполни одношај без пристанка, 155. – блудне радње, 158. – сполна злоупотреба дјетета млађег од петнаест година и 159. – сполна злоупотреба дјетета старијег од петнаест година. Прописана казна за ово дјело је казна затвора до три године, с тим што је покушај дјела кажњив.[236]

Кривично дјело мамљење дјеце за задовољавање полне потребе одређено је у члану 161. Кривичног закона. Радња извршења се састоји у предлагању сусрета и предузимању мјера да до сусрета дође од стране пунољетног лица са малољетним лицем млађим од петнаест година или другом особом путем средстава информацијско комуникацијских технологија или на други начин у циљу вршења кривичног дјела полне злоупотребе дјетета млађег од петнаест година. Предвиђена казна за ово дјело је затвор до три године. Радња извршења се састоји у предлагању сусрета и предузимању мјера да се сусрет оствари, па се дјело сматра свршеним самим приједлогом гдје није потребно да се исти и реализује.

Активни субјект је лице које има навршених осамнаест година, а пасивни субјект је лице које нема навршених петнаест година. У погледу кривице потребан је директан умишљај. Под средствима информацијско – комуникационих технологија, подразумијевају се уређаји за аутоматску обраду података и пренос информација као што су: компјутери, мобилни и фиксни телефони.

Лакши облик дјела врши лице које прикупља, даје или преноси податке о лицу млађем од петнаест година ради остварења основног облика дјела. Прописана казна за ово дјело је казна затвора до једне године. Покушај основног или лакшег облика дјела је кажњив.

Кривично дјело подвођење дјетета одређено је у члану 162. Кривичног закона. Радња извршења се састоји у намамљивању, врбовању или потицању дјетета на вршење полних услуга или у организовању или омогућавању пружања полних услуга са

[236] Више: К. Турковић, и други, Коментар Казненог закона, Народне новине, Загреб, 2013.године, стр. 205 – 225.

дјететом ради зараде или друге користи. У погледу кривице потребно је да постоји директан умишљај, односно да је учинилац знао или могао знати да се ради о дјетету. Заштитни објект код овог дјела је дијете. Предвиђена казна за ово дјело је затвор од једне до десет година.

Постоје два лакша облика дјела. Први лакши облик дјела постоји када пунољетно лице користи полне услуге дјетета које је навршило петнаест година уз давање какве надокнаде или противуслуге, при чему зна, или је могао знати да се ради о дјетету. Предвиђена казна за овај облик дјела је затвор од шест мјесеци до пет година. Други лакши облик дјела остварује лице које врши оглашавање искоришћавања полних услуга дјетета, за шта је прописана казна затвора од шест мјесеци до пет година.

Радња квалификованог облика дјела састоји се у примјени силе, пријетње, обмане, преваре, злоупотребе овлашћења, тешког положаја или односа зависности у сврху присиљавања или навођења дјетета на пружање сексуалних услуга или у коришћењу полне услуге дјетета уз наплату. Предвиђена казна за ово дјело је затвор од три до петнаест година.

Кривично дјело искоришћавање дјеце за порнографију одређено је у члану 163. Кривичног закона. Радња првог основног облика дјела се састоји у намамљивању, врбовању или подстицању дјетета на судјеловање у снимању дјечије порнографије или организовању и омогућавању таквог снимања. Други облик дјела остварује лице које неовлашћено снима, производи, нуди, чини доступним, дистрибуира, шири, увози, извози, прибавља за себе или другога, продаје, даје, приказује или посједује дјечију порнографију или јој свјесно приступа путем информацијско – комуникационих технологија. Предвиђена казна за оба основна облика дјела је затвор од једне до осам година.

Квалификовани облик овог дјела се састоји у примјени силе, пријетње, обмане, преваре, злоупотребе овлашћења, тешког положаја или односа зависности са циљем присиле или навођења на снимање дјечије порнографије лица старости до петнаест година. Предвиђена казна за овај квалификовани облик дјела је затвор од три до дванаест година, уз који се обавезно изриче мјера безбједности одузимање посебних направа, средстава, компјутерских програма или података намијењених, прилагођених или употребљених за вршење или олакшавање овог кривичног дјела, као и

порнографског материјала који је настао чињењем кривичног дјела који се обавезно уништава. Прописано је такође да се дијете неће казнити за производњу и посједовање порнографског материјала који приказује њега самог или њега и друго дијете, ако су они сами тај материјал произвели и посједују га уз пристанак сваког од њих и искључиво за њихову личну употребу.

Закон дефинише појам дјечије порнографије: „Дјечија порнографија је материјал који визуелно, или на други начин, приказује право дијете или реално непостојеће дијете, или особу која изгледа као дијете, у правом или симулираном полно експлицитном понашању, или који приказује полне органе дјеце у полне сврхе. Материјали који имају умјетнички, медицински, научни, информативни или сличан значај не сматрају се порнографским материјалом у смислу члана 163. Кривичног закона.

Кривично дјело искоришћавање дјеце за порнографске представе одређено је у члану 164. Кривичног закона. Радња основног облика дјела се остварује намамљивањем, врбовањем или подстицањем дјетета да учествује у порнографским представама. Учинилац наводи дијете обманом, манипулисањем и искоришћавањем чињенице да је недовољно зрело и способно да се одупре навођењу. Под порнографском представом подразумијева се омогућавање вршења сексуалног чина или било које друге радње намијењене задовољавању полне похоте пред гледаоцима. За ово дјело је предвиђена казна затвора од једне до осам година. Други основни облик дјела остварује лице које зарађује од порнографских представа у којима учествује дијете или које на други начин искоришћава дијете за порнографске представе. За ово дјело је предвиђена казна затвора од једне до десет година.

Специфичност радње квалификованог облика овог дјела огледа се у употреби силе, пријетње, обмане, преваре, злоупотребе овлашћења, тешког положаја или односа зависности са циљем да се присили или наведе дијете на учествовање у порнографској представи. Предвиђена казна за ово дјело је затвор од три до дванаест година.

Код овог дјела је предвиђена и одговорност гледаоца порнографске представе уживо или путем комуникацијских средстава, ако је знао или је морао или могао знати да у њој учествује дијете. Предвиђена казна за лице које је гледало порнографску представу је затвор од једне до осам година. Закон одређује обавезно одузимање

посебних направа, средстава, компјутерских програма или података намијењених, прилагођених или употријебљених за вршење или олакшавање овог кривичног дјела и уништавање порнографског материјала који је настао чињењем дјела.

Кривично дјело упознавање дјеце са порнографијом одређено је у члану 165. Кривичног закона. Радња извршења се састоји у продавању, поклањању, приказивању или јавном излагању дјетету млађем од петнаест година посредством рачунарског система, мреже или медија за похрањивање компјутерских података или на други начин чињењу приступачним списа, слика, аудио – визуелних садржаја или других предмета порнографског садржаја и/или у приказивању порнографске представе дјетету. Предвиђена казна за ово дјело је затвор до три године. Предмети, посебне направе, средства, компјутерски програми или подаци намијењени, прилагођени или употријебљени за чињење или олакшавање чињења овог дјела се обавезно одузимају, при чему се порнографски материјал уништава.

Закон дефинише порнографију као материјал који визуелно, или на други начин, приказује лице у правом или симулованом полно експлицитном понашању, или који приказује полне органе људи у полне сврхе. Закон даље одређује да се материјали који имају умјетнички, медицински или научни значај не сматрају порнографијом.

Тешка казнена дјела сполног злостављања и искоришћавања дјеце одређена су у члану 166. Кривичног закона. Закон предвиђа квалификоване облике више кривичних дјела из главе: „Казнена дјела против сполног злостављања и искориштавања дјетета“.

Први облик овог дјела постоји ако се кривичним дјелом из:

1. члана 158. став 1. – полна злоупотреба дјетета млађег од петнаест година,
2. члана 162. став 1. и 2. – подвођење дјетета,
3. члана 163. став 1. и 2. – искоришћавање дјеце за порнографију и
4. члана 164. став 1. – искоришћавање дјеце за порнографске представе,

дјетету нанесе тешка тјелесна повреда или наруши његов тјелесни или емоционални развој, или дијете остане трудно, ако је у дјелу учествовало више учинилаца, или је дјело учињено над посебно рањивим дјететом, или је дјело учињено од стране блиског лица или лица са којим дијете живи у заједничком домаћинству, или је дјело учињено на посебно окрутан или посебно понижавајући начин. Предвиђена казна за ово дјело је затвор од три до петнаест година.

Други квалификовани облик дјела постоји ако се кривичним дјелом из:

1. члана 158. став 5. – сполна злоупотреба дјетета млађег од петнаест година,

2. члана 162. став 3. – подвођење дјетета,

3. члана 163. став 3. – искоришћавање дјеце за порнографију и

4. члана 164. став 2. – искоришћавање дјеце за порнографске представе,

дјетету нанесе тешка тјелесна повреда или наруши његов тјелесни или емоционални развој, или је дијете остало трудно, ако је у дјелу учествовало више учинилаца, или је дјело извршено над посебно рањивим дјететом, или је дјело учињено од блиског лица, или лица са којим дијете живи у заједничком домаћинству, или је дјело извршено на нарочито окрутан или понижавајући начин. Предвиђена казна за ово кривично дјело је затвор од најмање пет година.

Трећи и најтежи облик дјела постоји ако је радњама из:

1. члана 158. – сполна злоупотреба дјетета млађег од петнаест година,

2. члана 162. – подвођење дјетета,

3. члана 163. – искоришћавање дјеце за порнографију и

4. члана 164. – искоришћавање дјеце за порнографске представе,

проузрокована смрт дјетета. Предвиђена казна за овај најтежи облик дјела је затвор од најмање десет година или дуготрајни затвор.

Компаративно посматрање рјешења којима је законодавац Хрватске прибјегао у заштити дјетета и малољетника од полног насиља и полних радњи, указује да нови Кривични закон у већој мјери и детаљније штити дјецу од полног насиља и полних радњи. Наиме, у овом Закону штити се дијете до навршених петнаест година и са навршених петнаест година, што је новина у кривичним законодавствима регије. Посебно се штити дијете које има навршених петнаест година, и то од лица којима је повјерено да се старају о његовом одгоју.

1.5. Република Црна Гора

Скупштина Црне Горе је донијела Кривични законик 23. децембра 2003.године који је у протеклом периоду допуњаван и то 2004., 2006., 2008., 2010. и 2013. године.[237] У осамнаестом поглављу Кривични законик је предвидио групу кривичних дјела под називом: „Кривична дјела против полне слободе“, а у поглављу деветнаестом под називом: „Кривична дјела против брака и породице“ и кривично дјело родоскрвњење.

У групи кривичних дјела против полне слободе, Законик предвиђа десет кривичних дјела, и то:

1. силовање,
2. обљуба над немоћним лицем,
3. обљуба са дјететом,
4. обљуба злоупотребом положаја,
5. недозвољене полне радње,
6. подвођење и омогућавање полног односа,
7. посредовање у вршењу проституције,
8. приказивање порнографског материјала дјеци и производња и посједовање дјечије порнографије,
9. навођење малољетног лица да присуствује вршењу кривичних дјела против полне слободе и
10. мамљење дјетета у циљу вршења кривичних дјела против полне слободе.[238]

Кривично дјело силовање предвиђено је у члану 204. Кривичног законика. Радња основног облика дјела састоји се у принуди другог лица на обљубу или са њом изједначен чин употребом силе или пријетњом да ће се непосредно напасти на живот или тијело тог или другог лица. Предвиђена казна за основни облик дјела је казна затвора од двије до десет година. Радња привилегованог облика дјела постоји ако је обљуба, или са њом изједначен чин, изршена пријетњом да ће за жртву или друго лице учинилац открити нешто што би шкодило његовој части и угледу или пријетњом

[237] Кривични законик Црне Горе, Службени лист Републике Црне Горе, број: 70/2003., 13/2004., 47/2006. и Службени лист Црне Горе, број: 40/2008., 25/2010. и 40/2013.године.

[238] Више: Љ. Лазаревић, Б. Вучковић, Коментар Кривичног законика Црне Горе, Обод, Цетиње, 2004.године, стр. 512 – 538.

другим тешким злом. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од једне до осам година.

Први квалификовани облик дјела постоји ако је приликом вршења обљубе, или са њом изједначеног чина, за жртву наступила тешка тјелесна повреда, или ако је дјело извршено од стране више лица или на нарочито свиреп, или нарочито понижавајући начин, или према малољетнику, или је дјело за посљедицу имало трудноћу женског лица. Предвиђена казна за први квалификовани облик дјела јесте казна затвора од три до петнаест година. Други квалификовани облик дјела постоји ако је приликом вршења обљубе или са њом изједначеног чина наступила смрт жртве или је дјело извршено над дјететом. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од најмање десет година.[239]

Кривично дјело обљуба над немоћним лицем предвиђено је у члану 205. Кривичног законика. Радња основног облика дјела састоји се у вршењу обљубе или са њом изједначеног чина искоришћавањем душевног обољења, заосталог душевног развоја, друге душевне поремећености, немоћи или каквог другог стања тог лица усљед кога оно није способно за отпор. Предвиђена казна за основни облик дјела је казна затвора од двије до десет година. Први квалификовани облик дјела постоји ако је приликом вршења обљубе или са њом изједначеног чина наступила тешка тјелесна повреда немоћног лица или је дјело извршено од стране више лица или на нарочито свиреп или нарочито понижавајући начин или је дјело учињено према малољетнику или је наступила трудноћа женског лица. За ово дјело је предвиђена казна затвора од пет до петнаест година. Други квалификовани облик дјела постоји ако је услијед радње извршења основног дјела наступила смрт жртве или ако је дјело учињено према дјетету. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од најмање десет година.

Кривично дјело обљуба са дјететом предвиђено је у члану 206. Кривичног законика. Радња основног облика дјела састоји се у вршењу обљубе или са њом изједначеног чина са дјететом. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од три до дванаест година. Први квалификовани облик дјела постоји ако је услијед извршења основног дјела наступила тешка тјелесна повреда дјетета над којим је дјело извршено или је дјело извршено од стране више лица или је наступила трудноћа дјетета. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од пет до петнаест година. Други

[239] Више: Б. Томковић, Кривично право, Посебни дио, Графос, Подгорица, 1998.године, стр. 134 – 139.

квалификовани облик, дјела постоји ако је приликом предузимања радње извршења наступила смрт дјетета. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од најмање десет година. Привилеговани облик дјела постоји ако између учиниоца и жртве на постоји значајна разлика у душевној и тјелесној зрелости, те се учинилац неће казнити.

Кривично дјело обљуба злоупотребом положаја одређено је у члану 207. Кривичног законика. Радња основног облика дјела састоји се у злоупотреби положаја од стране учиниоца у циљу навођења на обљубу или са њом изједначеног чина лица које се налази у односу подређености или какве друге зависности. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од три мјесеца до три године. Радњу првог квалификованог облика дјела остварује наставник, васпитач, старалац, усвојилац, родитељ, очух, мађеха или друго лице које злоупотребом свог положаја или овлашћења изврши обљубу или са њом изједначен чин са малољетником који им је повјерен ради чувања, васпитања, старања или његе. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од једне до десет година.

Други квалификовани облик дјела постоји ако је радња извршења предузета према дјетету. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од три до дванаест година. Радња остварења трећег квалификованог облика дјела је идентична првом и другом квалификованом облику са квалификованом посљедицом, а то је трудноћа жртве. Предвиђена казна за ово дјело је одређена на тај начин што законодавац предвиђа, у случају трудноће жртве основног облика кривичног дјела казну затвора од шест мјесеци до пет година, у случају трудноће жртве првог квалификованог облика дјела казну затвора од двије до дванаест година, и у случају трудноће жртве другог квалификованог облика дјела казну затвора од три до петнаест година. Четврти квалификовани облик дјела постоји ако је као посљедица извршења другог квалификованог облика дјела наступила смрт дјетета, за шта је предвиђена казна затвора од најмање десет година.

Кривично дјело недозвољене полне радње предвиђено је чланом 208. Кривичног законика. Основни облик дјела постоји када лице, под условима предвиђеним у кривичним дјелима:

1. силовање у основном и првом квалификованом облику,

2. обљуба над немоћним лицем у основном и квалификованом облику,

3. обљуба са дјететом у основном облику и

4. обљуба злоупотребом положаја у основном и прва два квалификована облика, изврши неку другу полну радњу, када ће се казнити новчаном казном или казном затвора до двије године.

Први квалификовани облик дјела постоји ако је приликом извршења дјела наступила тешка тјелесна повреда пасивног субјекта или је дјело извршено од стране више лица или на нарочито свиреп или нарочито понижавајући начин. Предвиђена казна за први квалификовани облик дјела јесте казна затвора од двије до десет година. Други квалификовани облик дјела постоји ако је при вршењу основног дјела наступила смрт пасивног субјекта. Предвиђена казна за овај облик дјела јесте казна затвора од двије до десет година.

Кривично дјело подвођење и омогућавање вршења полног односа предвиђено је чланом 209. Кривичног законика. Радња основног облика дјела састоји се у подвођењу малољетног лица ради вршења обљубе, са њом изједначеног чина или друге полне радње. За ово дјело је прописана казна затвора од једне до осам година. Привилеговани облик дјела се састоји у омогућавању вршења обљубе, са њом изједначеног чина или друге полне радње са малољетним лицем. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од шест мјесеци до пет година.

Кривично дјело посредовање у вршењу проституције предвиђено је у члану 210. Кривичног законика. Радња основног облика дјела састоји се у навођењу или подстицању другог на проституцију или у учествовању у предаји другог лица другоме ради вршења проституције или у пропагирању или рекламирању проституције путем средстава јавног информисања и других сличних средстава. Предвиђена казна за ово дјело је новчана казна или казна затвора до једне године. Квалификовани облик дјела постоји ако је дјело извршено према малољетном лицу када је предвиђена казна затвора од двије до десет година.

Кривично дјело дјечија порнографија предвиђено је у члану 211. Кривичног законика. Радњу извршења основног облика дјела чини лице које прода, прикаже, јавно изложи или на други начин учини доступним дјетету текстове, слике, аудиовизуелне или друге предмете порнографске садржине или му прикаже порнографску представу. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од шест мјесеци до пет година. Први

квалификовани облик дјела се састоји у искоришћавању малољетника за производњу слика, аудиовизуелних или других предмета порнографске садржине или за порнографску представу. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора до једне до осам година. Истом казном казниће се и лице које неовлашћено снима, производи, нуди, чини доступним, дистрибуира, увози, извози, прибавља за себе или другога, продаје, даје, приказује, јавно излаже или посједује слике, аудиовизуелне или друге предмете порнографске садржине.

Трећи квалификовани облик дјела постоји ако је радња извршења предузета према малољетнику. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од три мјесеца до три године. Четврти квалификовани облик дјела постоји ако је први квалификовани облик дјела извршен употребом силе или пријетње за шта је предвиђена казна затвора од пет до десет година.

Кривично дјело навођење малољетног лица да присуствује вршењу кривичних дјела против полне слободе предвиђено је у члану 211 а. Кривичног законика. Основни облик дјела се састоји у навођењу дјетета да присуствује силовању, обљуби или са њом изједначеном чину или другој недозвољеној полној радњи, за шта је прописана казна затвора од три мјесеца до три године.

Квалификовани облик дјела постоји ако је радња учињена према малољетнику употребом силе или пријетње за шта је прописана казна затвора од шест мјесеци до пет година. Други квалификовани облик дјела постоји ако је основно дјело извршено уз употребу силе или пријетње за шта је прописана казна затвора у трајању од једне до осам година.

Кривично дјело мамљење дјетета у циљу вршења кривичних дјела против полне слободе прописано је у члану 211 б. Кривичног законика. Радња извршења се састоји у поступању пунољетног лица који коришћењем средстава информационо – комуникационих технологија, или на други начин договара сусрет са дјететом и предузимање радњи да до сусрета дође како би извршио над истим силовање, обљубу над немоћним лицем, обљубу злоупотребом положаја, недозвољене полне радње, подвођење и омогућавање вршења полног односа и посредовање у вршењу проституције или дјечије порнографије.

У поглављу деветнаестом под називом: „Кривична дјела против брака и породице“ предвиђено је кривично дјело родоскрвњење. Ово дјело се састоји у вршењу обљубе или са њом изједначеног полног чина од стране пунољетног лица са малољетним сродником у правој линији или малољетним братом, односно сестром. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од шест мјесеци до пет година.

2. Закони источноевропског правног подручја

2.1. Република Естонија

Република Естонија је донијела Кривични закон 2001.године[240], а потом су извршене измјене и допуне 2003. и 2006.године. „Кривична дјела против полног самоопредјељења“ одређена су у глави осмој. У групи кривичних дјела против полног самоопредјељења Закон предвиђа седам кривичних дјела, и то:

1. силовање,
2. задовољавање полног нагона употребом насиља,
3. навођење лица на полни однос,
4. навођење на задовољавање полног нагона,
5. вршење полног односа са потомцима,
6. обљуба са дјететом и
7. задовољавање полног нагона са дјететом.

Кривично дјело силовање предвиђено је чланом 141. Основни облик дјела чини лице које оствари полни однос са лицем против његове воље употребом силе или коришћењем околности услијед којих пасивни субјект није у могућности да пружи отпор или у потпуности схвати значај радњи и околности у којима се налази. Предвиђена казна за основни облик дјела јесте затвор од једне до пет година. Квалификовани облик дјела постоји у следећим случајевима: 1. ако је учинилац дјело извршио над лицем млађим од осамнаест година, 2. ако је дјело извршено од стране два или више лица, 3. ако су услијед извршења дјела нанесене тешке повреде по живот и здравље пасивног субјекта, 4. уколико је извршењем дјела проузрокована смрт пасивног

[240] Эстония Уголовный кодекс, Юридический центр Пресс, Санкт – Петербург, 2001.године.

субјекта, 5. уколико је дјело навело пасивног субјекта на самоубиство или покушај самоубиства и 6. уколико је извршилац раније вршио дјела против полне слободе. Уколико је услијед извршења основног облика дјела остварена нека од квалификованих околности или посљедица предвиђена је казна затвора од шест до петнаест година.

Кривично дјело задовољавање сексуалног нагона употребом насиља предвиђено је чланом 142. Основни облик дјела састоји се у коришћењу пасивног субјекта против његове воље за задовољавање полног нагона учиниоца вршењем других полних радњи уз употребу силе или коришћењем околности у којима пасивни субјект није у стању да пружи отпор или у потпуности схвати значај радњи и околности у којима се налази. Предвиђена казна за ово дјело јесте казна затвора до пет година. Квалификовани облик дјела постоји у следећим случајевима: 1. ако је дјело извршено над пасивним субјектом млађим од осамнаест година и 2. уколико је извршилац раније вршио дјела против полне слободе. Предвиђена казна за квалификовани облик дјела јесте казна затвора од једне до десет година.

Кривично дјело навођење лица на полни однос предвиђено је чланом 143. Основни облик дјела састоји се у вршењу полног односа са пасивним субјектом против његове воље коришћењем зависности жртве од извршиоца без употребе силе или у околностима које не искључују способност пасивног субјекта да пружи отпор или у потпуности схвати значај радњи и околности у којима се налази. Предвиђена казна за ово дјело јесте казна затвора до три године. Квалификовани облик дјела постоји: 1. ако је основно дјело извршено над пасивним субјектом који је млађи од осамнаест година и 2. уколико је извршилац раније вршио дјела против полне слободе. Предвиђена казна за квалификовани облик дјела јесте казна затвора до пет година.

Кривично дјело навођење на задовољавање полног нагона предвиђено је чланом 143 а. Основни облик дјела састоји се у коришћењу пасивног субјекта ради задовољавања полног нагона учиниоца вршењем друге полне радње без употребе силе или у околностима које не искључују способност пасивног субјекта да пружи отпор или у потпуности схвати значај радњи и околности у којима се налази. Предвиђена казна за ово дјело јесте казна затвора до двије године. Квалификовани облик дјела постоји: 1. ако је основно дјело извршено над пасивним субјектом који је млађи од осамнаест

година и 2. уколико је извршилац раније вршио дјела против полне слободе. Предвиђена казна за квалификовани облик дјела јесте казна затвора до пет година.

Кривично дјело вршење полног односа са потомцима предвиђено је чланом 144. Кривчног закона. Радњу извршења дјела остварује родитељ, лице са правима родитеља или баба и дјед који изврше полни однос са својим дјететом или унучетом, за шта је прописана казна затвора до пет година.

Кривично дјело обљуба са дјететом предвиђена је чланом 145. Дјело остварује пунољетно лице које изврши полни однос са лицем млађим од четрнаест година. Прописана казна за ово дјело јесте казна затвора до пет година.

Кривично дјело задовољавање полног нагона са дјететом предвиђено је чланом 146. Кривчног закона. Дјело остварује извршилац који користи лице млађе од четрнаест година ради задовољавања полног нагона вршењем других полних радњи, за шта је прописана казна затвора до пет година.

2.2. Република Литванија

Република Литванија је донијела нови Кривични закон 2000.године[241], а последње измјене кроз амандмане извршене су 2010.године. „Злочини и прекршаји против полне слободе и полне неповредивости“ одређени су у глави двадесет и првој. У групи кривичних дјела против полног самоопредјељења Закон предвиђа шест кривичних дјела, и то:

1. силовање,
2. сексуални напад,
3. сексуално злостављање,
4. задовољавање полног нагона кршењем права малољетног лица на слободно сексуално самоопредјељење или неповредивост,
5. сексуално узнемиравање и
6. сексуално злостављање дјетета.

Кривично дјело силовање прописано је чланом 149. Кривичног закона. Основни облик дјела састоји се у вршењу полног односа са пасивним субјектом против његове

[241] Латышски Уголовный кодекс, Юридический центр Пресс, Санкт – Петербург, 2001.године.

воље уз употребу физичке силе или пријетње или на други начин лишавањем могућности отпора или искоришћавања стања беспомоћности. Прописана казна за ово дјело јесте казна затвора до седам година.

Први квалификовани облик дјела постоји ако је радња извршена од стране више лица, за шта је прописана казна затвора до десет година. Други квалификовани облик дјела постоји ако је дјело извршено над малољетним пасивним субјектом, за шта је прописана казна затвора од три до десет година. Трећи квалификовани облик дјела постоји ако је силовање извршено над дјететом, за шта је прописана казна затвора од три до петнаест година. Законом је изричито одређено да ће се основни облик дјела гонити по службеној дужности само по пријави жртве, овлашћеног представника или по захтјеву тужиоца. За ово дјело ће и правно лице бити одговорно ако се ради о другом или трећем квалификованом облику дјела.

Кривично дјело сексуални напад прописано је чланом 150. Кривичног закона. Основни облик дјела чини лице које задовољава свој сексуални нагон против воље пасивног субјекта наводећи га на орални полни однос, или inter femoral[242], уз помоћ физичке силе или пријетње употребом физичке силе, или на други начин, лишавајући жртву могућности да пружи отпор или искоришћавањем немоћног стања жртве. За ово дјело прописана је казна затвора до седам година.

Први квалификовани облик дјела постоји ако је дјело извршено од стране више лица, за шта је прописана казна затвора до осам година. Други квалификовани облик дјела постоји ако је дјело извршено над пасивним субјектом који је малољетан, за шта је прописана казна затвора од двије до десет година. Трећи квалификовани облик дјела постоји ако је основно дјело извршено над дјететом, за шта је прописана казна затвора у трајању од три до тринаест година. За основни облик дјела се гоњење предузима по службеној дужности само по пријави жртве, овлашћеног представника или по захтјеву тужиоца. Правно лице ће бити одговорно за други и трећи квалификовани облик овог дјела.

Кривично дјело сексуално злостављање прописано је чланом 151. Кривчног закона. Основни облик дјела чини лице које уз пријетњу употребом физичке силе,

[242] Овај медицински термин подразумијева задовољавање сексуалног нагона трљањем полног органа о бутине другог лица.

коришћењем психичке принуде или искоришћавањем зависности примора пасивног субјекта на полни однос или други облик задовољавања полног нагона извршиоца или другог лица. Прописана казна за ово дјело јесте казна затвора до три године. Квалификовани облик дјела постоји ако је дјело извршено над малољетним, лицем за шта је прописана казна затвора у трајању до пет година. Основни облик дјела ће се гонити по службеној дужности само по пријави жртве, овлашћеног представника, или по захтјеву тужиоца. Правно лице ће бити одговорно за квалификовани облик овог дјела.

Кривично дјело задовољавање полног нагона кршењем права малољетног лица на слободно сексуално самоопредјељење или неповредивост предвиђено је у члану 151/1. Кривичног закона. Основни облик дјела чини лице које има полни однос, или на други начин задовољава свој полни нагон, са малољетним лицем, нуђењем, обећавајући или пружајући новац у околностима када радња не испуњава обиљежја кривичних дјела силовање, сексуални напад или сексуално злостављање. Прописана казна за ово дјело је рад за опште добро, новчана казна, ограничење слободе или казна затвора до три године. Квалификовани облик дјела постоји ако је основни облик дјела извршио отац, мајка, старатељ или други законски заступник или друго лице које има законска овлашћења за старање над малољетником. Прописана казна за ово дјело јесте новчана казна, казна ограничења слободе или казна затвора у трајању до четири године. Правно лице ће такође бити одговорно за ово дјело.

Кривично дјело сексуално узнемиравање предвиђено је чланом 152. Кривичног закона. Ово дјело чини лице које тражећи сексуални однос или други облик сексуалног задовољства узнемирава лица која се налазе у подређеном односу у односу на учиниоца на радном мјесту, упућујући вулгарне ријечи, понуде или сличне радње као што су понуде или савјети, за шта је предвиђена новчана казна или казна ограничења слободе. Гоњење за ово дјело се врши по пријави пасивног субјекта, овлашћеног представника или тужиоца.

Кривично дјело сексуално злостављање дјетета предвиђено је чланом 153. Кривичног закона. Ово дјело чини лице које злоставља дијете млађе од четрнаест година, за шта је прописана новчана казна, казна ограничења слободе или казна затвора до двије године.

2.3. Република Пољска

Кривични закон Републике Пољске донесен је 1997.године и са измјенама и допунама, од којих су последње донесене 2001.године, важи и данас.[243] „Кривична дјела против полне слободе и пристојности“ прописана су у глави двадесет и петој. Закон предвиђа једанаест кривичних дјела из ове области. У Кривичном закону Републике Пољске чланови не носе наслове.

Члан 197. прописује да ће се казнити затвором од двије до дванаест година лице које употребом силе, незаконитих пријетњи или преваре наведе друго лице на полни однос. Први квалификовани облик дјела постоји ако учинилац наведе друго лице да врши сексуални чин са пасивним субјектом или друге радње предвиђене у основном облику дјела. Учинилац овог дјела ће се казнити затвором од шест мјесеци до осам година. Други квалификовани облик дјела постоји ако је дјело извршено: 1. са више лица, 2. над малољетником млађим од петнаест година и 3. над дјететом, усвојеником, усвојиоцем, братом или сестром, за шта ће се учинилац казнити казном затвора у трајању од три године. Најтежи облик дјела постоји ако је дјело извршено уз посебну окрутност, за шта је предвиђена казна затвора од пет година.

Члан 198. прописује да ће се казном затвора од шест мјесеци до осам година казнити лице које, користећи беспомоћно стање пасивног субјекта или лице које због менталне ретардације или менталне болести није у стању да схвати значај поступка и усмјери своје понашање, наводи на полни однос или други полни чин или такву радњу изврши.

Члан 199. прописује да ће се казном затвора до три године казнити лице које, злоупотребом односа зависности или критичне ситуације, наводи друго лице на полни однос или други полни чин или такву радњу изврши. Квалификовани облик дјела постоји ако је пасивни субјект малољетно лице у ком случају је прописана казна затвора у трајању од три мјесеца до пет година. Казном затвора од три мјесеца до пет година казниће се и оно лице које наводи малољетника на полни однос или други полни чин

[243] Уголовный кодекс Республики Польша (с изменениями и дополнениями на 1. августа 2001.г.), Юрисдический центр Пресс, Санкт – Петербург, 2001.г.

или изврши таква дјела злоупотребљавајући повјерење, дајући материјалну или личну корист или обећање користи.

Члан 200. прописује да ће се казном затвора од двије до дванаест година казнити лице које има полни однос или изврши другу полну радњу са лицем млађим од петнаест година или омогући тај однос. Истом казном казниће се и лице које подводи малољетника млађег од петнаест година ради вршења полног односа или других полних радњи.

Члан 200 а. прописује да ће се казном затвора до три године казнити лице које, у сврху вршења кривичног дјела силовање из квалификованог облика који подразумијева пасивног субјекта млађег од петнаест година или кривичног дјела вршење полног односа са лицем млађим од петнаест година, као и за производњу порнографског материјала, оствари комуникацију путем телекомуникационих система са малољетником млађим од петнаест година, са намјером да се састане са истим, користећи превару, заблуду или другу неспособност пасивног субјекта да правилно схвати значај радњи и управља својим поступцима или коришћењем пријетње. Привилеговани облик дјела за који је прописана новчана казна или казна затвора до двије године постоји ако лице путем телекомуникационих, система лицу млађем од петнаест година, предложи полни однос или другу полну радњу, или учествује у производњи порнографских садржаја.

Члан 200 б. прописује да ће се казном затвора до двије године казнити лице које јавно подстиче или одобрава педофилију.

Члан 201. прописује да ће се казном затвора од три мјесеца до пет година казнити лице које изврши полни однос са дјететом, унучетом, усвојиоцем, усвојеником, братом или сестром.

Члан 202. прописује да ће се новчаном казном или казном затвора до годину дана казнити лице које јавно презентује порнографски материјал на такав начин да се презентација наметне лицима која то не желе да посматрају. Новчаном казном или казном затвора до двије године, казниће се лице које презентује порнографски материјал лицу млађем од петнаест година, преда му предмете који садрже порнографске приказе, или дистрибуира овај материјал тако да буде доступан лицима млађим од петнаест година. Казном затвора од шест мјесеци до осам година, казниће се

лице које, ради дистрибуције, производи, чува, набавља, држи, дистрибуира, или јавно представља порнографски материјал у коме су коришћена малољетна лица или порнографски материјал који садржи приказе насиља или насиља у којима учествују животиње.

Казном затвора од једне до десет година, казниће се лице које сними порнографски материјал у коме учествују малољетна лица млађа од петнаест година. Казном затвора од три мјесеца до пет година казниће се лице које набавља, продаје или држи порнографски материјал који приказује лица млађа од петнаест година. Новчаном казном или казном затвора до двије године казниће се лице које дистрибуира, производи, продаје, поклања или посједује порнографски материјал који приказује слику малољетника који учествује у полној активности. Суд може наредити одузимање предмета порнографске садржине, чак и ако нису имовина учиниоца.

Члан 203. прописује да ће се казном затвора од једне до десет година казнити лице које, употребом пријетње, насиља, положаја зависности или тешке ситуације, наведе друго лице на проституцију.

Члан 204. прописује да ће се казном затвора до три године казнити лице које, ради финансијске добити, наведе другог на проституцију или је олакшава. Истом казном казниће се и лица која имају користи од проституције других. Уколико је пасивни субјект малољетно лице, учинилац ће се казнити казном затвора до десет година.

Члан 205. прописује да ће се поступак за дјела одређена члановима 197., 198. и 199. водити на захтјев жртве ако одређено стање жртве, није посљедица трајног менталног поремећаја.

2.4. Руска Федерација

Руска Федерација је донијела Кривични законик 24. маја 1996.године[244], који у глави осамнаестој предвиђа групу кривичних дјела којима се штити полна слобода под називом: „Кривична дјела против полне неповрједивости и сексуалних слобода“.

[244] Уголовный кодекс Российской Федерации (УК РФ) от 13.06.1996.г. N 63 – ФЗ (принят ГД ФС РФ 24.05.1996.).

Измјене и допуне Законика донесене су 29. фебруара 2012.године Законом о измјенама и допунама Кривичног законика Руске Федерације и одређених законских аката Руске Федерације у циљу јачања одговорности за сексуалне деликте извршене против малолетника".[245] Законик је у глави осамнаестој предвидио пет кривичних дјела и то:[246]

1. силовање,
2. сексуални напад,
3. принуда на сексуални чин,
4. обљуба и друге полне радње са лицем млађим од шеснаест година и
5. сексуално злостављање.

Кривично дјело силовање је предвиђено у члану 131. Дјело се састоји у сексуалном односу, уз примјену силе или пријетње силом против жртве или других блиских лица или против жртве која је у беспомоћном стању. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од три до шест година.[247]

Први квалификовани облик дјела састоји се у: а) силовању од стране групе лица, групе лица по претходном договору или од стране организоване групе; б) силовању уз пријетњу смрћу или наношења тешких тјелесних повреда, уз екстремно окрутно понашање према жртви или другом лицу и в) изазивању инфекције жртве полно преносивим болестима. Предвиђена казна за ово дјело је затвор од четири до десет година. Радња другог квалификованог облика дјела постоји: а) ако је силовање извршено над малољетником и б) ако су приликом силовања намјерно изазване тешке тјелесне повреде, инфекција сидом или друга тешка посљедица. Предвиђена казна за други квалификовани облик дјела јесте казна затвора од осам до петнаест година, уз лишавање права заузимања појединих позиција и обављања дјелатности до двадесет година, или без тога, са ограничавањем слободе до двије године.

Трећи квалификовани облик дјела постоји: а) ако је учинилац нехатно проузроковао смрт жртве и б) ако је жртва млађа од четрнаест година, за шта је предвиђена казна затвора од дванаест до двадесет година и забрана обављања дјелатности до двадесет година или без ње, са ограничавањем слободе до двије године.

---

[245] Федеральный закон Российской Федерации от 29. февраля 2012. г. N 14 – ФЗ, објављен 2. марта 2012.г., „РГ“ савезно идање број 5719.

[246] Више: Ј. Федосова, Т. Скуратова, Уголовный кодекс Российской Федерации, Москва, 2005.г., стр. 92 – 97.

[247] Више: А. И. Рарог, Уголовное, право Росии, Особенная част, Москва, 2008.г., стр. 99 – 110.

Лица која изврше силовање у трећем квалификованом облику дјела над малољетником који није навршио четрнаест година, а претходно су већ кажњавана за такво дјело, казниће се казном затвора од петнаест до двадесет година, са лишавањем права да заузимају одређене позиције или да обављају одређене дјелатности у трајању до двадесет година или доживотним затвором.

Кривично дјело сексуални напад одређено је у члану 132. Дјело се састоји у вршењу педерастије, лезбејства или друге полне радње са елементима насиља, или под пријетњом насиља жртви или другом лицу, или користећи беспомоћно стање жртве, за шта је предвиђена казна затвора од три до шест година. Први квалификовани облик дјела постоји ако је радња извршена: а) од стране групе лица или од стране групе лица по претходном договору или од стране организоване групе и б) под пријетњом смрћу жртви или наношења тешке тјелесне повреде или уз екстремну окрутност према жртви или другом лицу, или ако је изазвана инфекција жртве – мушкарца полно преносивим болестима. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од четири до десет година, уз ограничење слободе до двије године или без ње.[248]

Други квалификовани облик дјела постоји ако је радња учињена према малољетном лицу, или је са намјером нанесена тешка тјелесна повреда мушког лица, заражавање жртве сидом или јој је нанесена друга тешка посљедица. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од осам до петнаест година, уз лишавање права заузимања одређених функција или обављања одређених дужности до двадесет година или без ње, са ограничавањем слободе до двије године.

Трећи квалификовани облик дјела постоји ако је услијед вршења основног или првог квалификованог облика дјела наступила смрт жртве или је дјело извршено према лицу које није навршило четрнаест година. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од дванаест до двадесет година, уз лишавање права заузимања одређених функција или обављања одређених дужности до двадесет година или без тога са ограничавањем слободе до двије године. Лице које учини трећи квалификовани облик дјела, и то према малољетнику који није навршио четрнаест година, а повратник је у вршењу кривичних дјела против сексуалне слободе малољетника, ће бити кажњено

[248] Више: А. И. Рарог, Г. А. Есаков, А. И. Чучаев, В. П. Степалин, Уголовное право России, Части общая и оссобенная, Москва, 2007.г., стр. 240 – 251.

казном затвора од петнаест до двадесет година уз лишавање права заузимања одређених функција или обављања одређених дужности до двадесет година или доживотним затвором.

Кривично дјело принуда на сексуални чин одређено је чланом 133. Дјело се састоји у принуди на вршење сексуалног чина, содомије, лезбејства или другог акта сексуалне природе уз помоћ уцјена, пријетњи уништењем, оштећењем или одузимањем имовине или користећи материјалну или другу зависност жртве. Предвиђена казна за ово дјело је новчана казна од сто двадесет хиљада рубаља, или у висини зараде, или других прихода осуђеног, у периоду од једне године, односно обавезан рад у периоду од четири стотине сати или колективни рад у периоду од двије године или тешки рад у трајању од једне године, или казна затвора у истом трајању. Квалификовани облик дјела постоји ако је основни облик дјела извршен према малољетнику. Предвиђена казна за ово дјело је принудни рад у трајању до пет година, уз лишавање права заузимања одређених позиција или обављања одређених дјелатности у периоду до три године, или без тога.

Кривично дјело обљуба и друге полне радње са лицем млађим од шеснаест година одређено је у члану 134. Дјело се састоји у вршењу обљубе или друге полне радње са лицем млађим од шеснаест година. Учинилац дјела је лице старије од осамнаест година. Предвиђена казна за ово дјело је казна обавезног рада од највише четири стотине и седамдесет часова рада, односно, ограничење слободе у трајању до четири године или обавезан рад у периоду од четири године, уз одузимање права учиниоцу да заузима одређене позиције или да обавља одређене дјелатности у року од три године или без тога.

Први квалификовани облик дјела јесте вршење педерастије или лезбејства са лицем млађим од шеснаест година. Предвиђена казна за ово дјело је казна принудног рада у трајању од пет година уз одузимање права учиниоцу да заузима одређене позиције, или да обавља одређене дјелатности у року од три године, или без тога, или казна затвора у трајању до шест година, уз лишавање права да заузима одређене позиције и обавља одређене дјелатности до десет година или без тога.

Други квалификовани облик дјела постоји ако је основни или први квалификовани облик дјела извршен над лицем које је млађе од четрнаест година.

Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од три до десет година, уз одузимање права учиниоцу да заузима одређене позиције, или да обавља одређене дјелатности у року од петнаест година са ограничавањем слободе до двије године или без тога.

Трећи квалификовани облик дјела постоји ако су основни, први или други квалификовани облик дјела извршени над два или више лица. Предвиђена казна за ово дјело јесте казна затвора од осам до петнаест година, уз одузимање права учиниоцу да заузима одређене позиције, или да обавља одређене дјелатности у року од двадесет године или без тога.

Четврти квалификовани облик дјела постоји ако су основни, први, други или трећи квалификовани облик дјела извршени од стране групе по претходном договору, или од стране организоване групе. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од дванаест до двадесет година, уз одузимање права учиниоцу да заузима одређене позиције, или да обавља одређене дјелатности до двадесет година или без тога, или ограничење слободе до двије године. Лица која учине други квалификовани облик дјела, а претходно су већ осуђивана за кривична дјела којима се нарушава сексуална неповрједивост малољетника, ће бити кажњена казном затвора од петнаест до двадесет година, уз одузимање права учиниоцу да заузима одређене позиције, или да обавља одређене дјелатности до двадесет година, или без тога, или доживотним затвором.

Привилеговани облик дјела постоји ако након извршеног основног облика дјела учинилац и оштећени склопе брак, те тако престане да постоји друштвена опасност. У том случају законодавац је одредио да се учинилац ослобађа од казне.

Кривично дјело сексуално злостављање одређено је у члану 135. Дјело се састоји у вршењу блудних радњи без насиља од стране лица која нису навршила осамнаест година, над лицима која нису навршила шеснаест година. Предвиђена казна за ово дјело је обавезан рад у периоду од највише четири стотине четрдесет часова, или одузимање слободе до три године, или тежак рад у трајању до пет година, уз одузимање права учиниоцу да заузима одређене позиције или да обавља одређене дјелатности до три године, или без тога.

Први квалификовани облик дјела постоји ако је радња извршена над лицем које је навршило дванаест, али није навршило четрнаест година. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора у трајању од три до осам година, уз одузимање права учиниоцу да

заузима одређене позиције или да обавља одређене дјелатности у периоду од петнаест година, или без тога, и ограничавање слободе до двије године или без тога.

Други квалификовани облик дјела постоји ако су основни или први квалификовани облик дјела извршени над два или више лица. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од пет до петнаест година, уз одузимање права учиниоцу да заузима одређене позиције или да обавља одређене дјелатности у периоду до двадесет година, или без тога.

Трећи квалификовани облик дјела постоји ако је извршена радња основног, првог или другог квалификованог облика дјела од стране групе лица по претходном договору, или од стране организоване групе. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од седам до петнаест година, уз одузимање права учиниоцу да заузима одређене позиције, или да обавља одређене дјелатности у периоду до двадесет година, или без тога, и ограничавање слободе до двије године или без тога.

Четврти квалификовани облик дјела постоји ако је први квалификовани облик дјела извршен од стране лица које је у претходном периоду кажњавано за кривична дјела против сексуалне неповрједивости малољетника. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од десет до петнаест година, уз одузимање права учиниоцу да заузима одређене позиције или да обавља одређене дјелатности у периоду од двадесет година.

Привилеговани облик дјела постоји код основног облика сексуалног злостављања у случају да је старосна разлика између учиниоца и жртве мања од четири године. Тада законодавац одређује да према учиниоцу неће бити примјењена казна затвора.

3. Закони евроконтиненталног правног подручја

3.1. Краљевина Шведска

Кривични закон Краљевине Шведске[249] донесен је 1962.године, а ступио је на снагу 1965.године. Закон у глави шестој под називом „Полни злочини“, кроз тринаест чланова, који немају наслове штити полни интегритет појединца.

[249] Уголовный кодекс Швеции, Юридический центр Пресс, Санкт – Петербург, 2001.г.

Члан први прописује казну затвора у трајању од двије до шест година за лице које употребом насиља или пријетњом насиљем, или излагањем непосредној опасности, присили другога на полни однос или изједначену полну радњу, имајући у виду природу такве принуде. Искоришћавање стања беспомоћности или онеспособљавање пасивног субјекта да управља својим поступцима и одлучује, изједначава се са употребом насиља. Привилеговани облик дјела постоји у случају када се природа примјењеног насиља или пријетње у цјелости квалификује као мање озбиљна. У том случају извршилац ће се казнити казном затвора до четири године.

Уколико је изршилац осуђен за више кривичних дјела полног насиља, укупна казна затвора одређује се у распону од четири до десет година. Приликом процјене тежине извршених дјела узима се посебно у обзир да ли је извршилац довео у опасност живот пасивног субјекта, интензитет примјењене силе, да ли је нанио повреде или узроковао болест, односно да ли је исказао посебан степен бруталности и безобзирности приликом вршења дјела.

У члану другом прописано је да ће се лице које учествује у вршењу кривичног дјела, прописаног у првом члану, казнити казном затвора у трајању до двије године. Уколико је извршилац исказао посебну безобзирност, већу од оне која је уобичајена код дјела ове врсте, казниће се казном затвора у трајању од шест мјесеци до четири године.

Чланом трећим прописано је да ће се казном затвора до двије године казнити лице које подстиче другога на вршење кривичних дјела полног насиља. Истом казном казниће се и извршилац који изврши полни однос са лицем за које погрешно закључи да се не ради о лицу које је беспомоћно, онеспособљено да одлучује или болује од менталне болести. Уколико је извршилац исказао посебан ниво безобзирности, значајнији од уобичајеног код ових кривичних дјела, прописана је казна затвора у трајању од шест мјесеци до шест година.

Чланом четвртим прописано је да ће се, на казну затвора до четири године, казнити лице које изврши полни однос са лицем млађим од осамнаест година, а које је његов потомак, или му је дато на старање, чување и васпитање. Истом казном казниће се и извршилац који оствари полни однос са лицем млађим од петнаест година. Уколико је извршилац приликом извршења дјела остварио посебан ниво безобзирности према

малољетној жртви, значајнији од уобичајеног код ових кривичних дјела, казниће се казном затвора у трајању од двије до осам година.

Члан пети је брисан приликом измјена и допуна Закона 1994.године.

Чланом шестим прописана је казна затвора до двије године за извршиоца који има полни однос са својим дјететом или унучетом, док ће се казном затвора до једне године казнити извршилац који има полни однос са братом или сестром.

Чланом седмим прописана је новчана казна или казна затвора до двије године за лице које додирује пасивног субјекта млађег од петнаест година на другачији начин од начина наведених у претходним члановима, или подстиче дијете да учествује у полним експлицитним радњама. Истом казном казниће се и лице које принудом, завођењем или другим намјерним утицајем, наведе лице старости од петнаест до осамнаест година да учествује у производњи порнографских материјала са експлицитним полним радњама. Истом казном казниће се и лице које приказује себе на такав начин да омогућава вршење кривичних дјела, или се на други начин понаша недолично, ријечју или дјелом и на тај начин флагрантно крши осјећај пристојности.

Чланом осмим одређено је да ће се лице које подстиче и експлоатише полне односе другог лица осудити на казну затвора у трајању до четири године. Лице које уступа просторије за бављење проституцијом, сматраће се да промовише и подстиче проституцију и казниће се казном затвора у трајању до четири године.

Чланом деветим одређено је да ће се извршилац који учини више кривичних дјела, прописаних чланом осмим, казнити затвором од двије до шест година. У истом члану се даље одређује да ће се приликом разматрања о одређивању казне узети у обзир да ли је оптужени промовисао проституцију и на ком нивоу, или је вршио њену експлоатацију.

Чланом десетим прописано је да ће се новчаном казном или казном затвора до шест мјесеци, казнити лице које оствари, или покуша да оствари, повремене полне односе са малољетним лицем обећањем или давањем поклона, или другог облика надокнаде.

Чланом једанаестим одређено је да је за постојање кривичне одговорности учиниоца, гдје је битно обиљежје бића кривичног дјела старост пасивног субјекта,

потребна његова свијест да се ради о лицу одређене старосне доби које је објект кривичноправне заштите.

Чланом дванаестим одређено је да ће се покушај силовања, силовање, принуда, полни напади, сва дјела полне експлоатације, сва дјела полне експлоатације малољетника, појединачне или организоване, у кривичном поступку рјешавати у складу са одредбама поглавља двадесет и три, а које се односи на питања покушаја, припреме, договора и саучесништва у вршењу кривичних дјела. То се односи и на припрему за удруживање у извршењу ових кривичних дјела.

Члан дванаести прописује да у случајевима извршеног или покушаног кривичног дјела из члана четвртог, став први, или полног искоришћавања из члана седмог, став први, а уколико постоји мала разлика у старости и развоју између извршиоца и пасивног субјекта (дјетета), јавно гоњење се неће спровести, осим у случају када се ради о општем интересу.

3.2. Краљевина Шпанија

Краљевина Шпанија донијела је Кривични закон 1995.године.[250] „Кривична дјела против полне слободе“ одређена су у глави осмој. Закон предвиђа укупно седам кривичних дјела из ове области. То су:

1. силовање,
2. сексуална злоупотреба,
3. полно злостављање и напад на дјецу млађу од тринаест година,
4. полно узнемиравање,
5. полни егзибиционизам и полне провокације,
6. проституција и учествовање малољетника и
7. остала кривична дјела којима се штити полна слобода.

Кривично дјело силовање прописано је у поглављу првом у три члана. Основни облик дјела предвиђен чланом 178., прописује казну затвора у трајању од једне до пет

[250] Кривични закон Краљевине Шпаније, Службени гласник, број 281/1995.године, Уголовный кодекс Испании, Зерцало, Москва, 1998.г.

година за учиниоца који повриједи полну слободу другог лица користећи насиље или застрашивање.

Квалификовани облик дјела, за који је прописана казна затвора од шест до дванаест година, предвиђен је чланом 179. Дјело се састоји у сексуалном злостављању које се састоји од вагиналне, аналне или оралне пенетрације полним органом, дијеловима тијела или другим предметом.

Чланом 180. одређено је да ће се казном затвора од пет до десет година казнити лице које врши основни облик силовања, односно казном затвора од дванаест до петнаест година које врши квалификовани облик дјела у следећим случајевима: 1. ако је дјело извршено на посебно понижавајући начин, 2. ако је дјело извршено од стране два или више лица, 3. ако је жртва посебно угрожена због старости, болести, хендикепа или других околности, изузев околности када је пасивни субјект млађи од тринаест година, када се ради о другом кривичном дјелу, 4. ако је извршилац у надређеном положају, положају надмоћи, потомак, брат, сестра, биолошки или усвојени или зет пасивног субјекта, 5. ако је извршилац користио оружје или друго опасно средство које може изазвати смрт или тешке тјелесне повреде и 6. уколико се двије или више околности остваре у једном кривичном дјелу, извршилац ће се казнити у распону горње половине предвиђене казне затвора.

Кривично дјело сексуална злоупотреба прописано је у другом поглављу у два члана. Основни облик дјела, прописан чланом 181., предвиђа казну затвора у трајању од једне до три године или новчану казну од осамнаест до двадесет и четири мјесечне рате за учиниоца који без употребе насиља или застрашивања, без сагласности пасивног субјекта, изврши дјело против полне слободе или другу полну злоупотребу. Сматра се да је изостала сагласност пасивног субјекта за предузимање полне радње, ако је он био у несвјести, уколико душевни поремећај недозвољава правилно разумијевање значаја полног односа, а тиме и немогућност доношења одлуке о ступању у полни однос, као и ако је до утицања на вољу пасивног субјекта дошло употребом алкохола или наркотичких средстава, односно било којих других природних или хемијских супстанци погодних за ту сврху.

Иста казна је прописана и када извршилац добије пристанак пасивног субјекта на полни однос услијед очигледне супериорности која пасивног субјекта лишава могућности слободног доношења одлуке.

Квалификовани облик дјела постоји уколико се полна радња основног облика дјела састоји од вагиналне, аналне и оралне пенетрације полног органа или убацивања дијелова тијела или предмета у вагинални или анални отвор пасивног субјекта за шта је прописана казна затвора од четири до десет година.

Чланом 182. прописано је да ће се казном затвора од једне до двије године, или новчаном казном од дванаест до двадесет и четири мјесечне рате, казнити извршилац који уз обману изврши полну радњу са лицем старијим од тринаест, а млађим од шеснаест година. Уколико се полна радња изврши са малољетником старости од тринаест до шеснаест година вагиналном, аналном или оралном пенетрацијом полног органа или убацивањем дијелова тијела или предмета у вагинални или анални отвор пасивног субјекта, прописана је казна затвора од двије до шест година.

Казна затвора се одређује у горњој половини прописане казне уколико је остварена нека од алтернативно постављених околности и то: 1. ако је дјело извршено на посебно понижавајући начин, 2. ако је дјело извршено од стране два или више лица, 3. ако је жртва посебно угрожена због старости, болести, хендикепа или других околности, изузев околности када је пасивни субјект млађи од тринаест година, када се ради о другом кривичном дјелу, 4. ако је извршилац у надређеном положају, положају надмоћи, потомак, брат, сестра, биолошки, или усвојени, или зет пасивног субјекта и 5. ако је извршилац користио оружје или друго опасно средство које може изазвати смрт или тешке тјелесне повреде.

Кривично дјело полно злостављање и напад на дјецу млађу од тринаест година прописано је у другом поглављу у два члана.

Чланом 183. прописано је да ће се казном затвора у трајању од двије до шест година казнити лице које изврши напад на полну слободу малољетника млађег од тринаест година. Први квалификовани облик дјела за који је прописана казна затвора од пет до десет година, постоји уколико је извршилац уз употребу силе или застрашивања извршио кривично дјело против полне слободе дјетета млађег од тринаест година. Уколико је полна радња извршена вагиналном, аналном или оралном пенетрацијом

полног органа или убацивањем дијелова тијела или предмета у вагинални или анални отвор пасивног субјекта, прописана је казна затвора од осам до дванаест година код основног облика дјела, док је код квалификованог облика дјела прописана казна затвора од дванаест до петнаест година.

Тежи облик дјела за који се изриче казна затвора у горњем прописаном распону постоји у следећим случајевима:

1. уколико је интелектуална инсуфицијенција или физички развој узроковао ситуацију потпуне неспособности пасивног субјекта да одбије полну радњу,

2. уколико је дјело извршено од стране два или више лица,

3. уколико је насиље или застрашивање примјењено на посебно деградирајући или понижавајући начин,

4. уколико је извршилац ради остваривања дјела искористио околност надмоћи из разлога што је надређен, потомак, брат, биолошки, усвојени или по тазбини пасивног субјекта,

5. уколико је извршењем дјела угрожен живот дјетета и

6. уколико је дјело извршено у оквиру организоване криминалне групе која је организована у сврху вршења кривичних дјела против полне слободе.

Уколико је извршилац злоупотријебио свој положај ауторитета, агента или јавног службеника, изриче се и мјера безбједности забране вршења дјелатности у распону од шест до дванаест година.

Чланом 183 б. прописано је да ће се казном затвора од једне до три године, без обзира на кажњивост других радњи, казнити извршилац који користећи интернет, телефон, или било који други вид комуникационе технологије контактира лице млађе од тринаест година и предложи му састанак како би извршио неко од кривичних дјела предвиђених у члановима 178., 183. и 189., док такву намјеру прате и материјалне припреме за извршење. Прописана казна биће изречена у горњој половини распона, уколико је дјело извршено уз употребу принуде, застрашивања или преваре.

Кривично дјело полно узнемиравање прописано је у трећем поглављу, у једном члану. Основни облик дјела, прописан чланом 184., састоји се у захтијевању полних услуга за себе или друго лице константно, у околностима радног амбијента, наставе или пружања других услуга чиме се пасивни субјект доведе у ситуацију у којој је објективно

и озбиљно застрашен услијед непријатељског и понижавајућег понашања учиниоца. За ово дјело је прописана казна затвора од три до пет мјесеци или новчана казна од шест до десет мјесечних рата.

Квалификовани облик дјела постоји уколико лице, које је криво за полно узнемиравање, настави са радњама које представљају полно узнемиравање на радном мјесту, у околностима хијерархијске надређености, уз директно или прећутно упозорење на штетност таквих радњи. Такво лице ће се казнити затвором од пет до седам мјесеци или новчаном казном од десет до четрнаест мјесечних рата.

Уколико је пасивни субјект посебно рањив услијед старости, болести или друге околности, тада је за основни облик дјела прописана казна затвора од пет до седам мјесеци или новчана казна од десет до четрнаест мјесечних рата, а за квалификовани облик дјела казна затвора у трајању од шест мјесеци до годину дана.

Уколико је пасивни субјект посебно рањив услијед старости, болести или друге околности, тада је за основни облик дјела прописана казна затвора од пет до седам мјесеци, или новчана казна од десет до четрнаест мјесечних рата, а за квалификовани облик дјела, казна затвора у трајању од шест мјесеци до годину дана.

Кривично дјело полни егзибиционизам и полне провокације прописано је у четвртом поглављу у два члана. Основни облик дјела, прописан чланом 185., састоји се у вршењу егзибиционизма пред малољетним или немоћним лицем. Прописана казна за ово дјело јесте казна затвора од шест мјесеци до једне године или новчана казна од дванаест до двадесет и четири мјесечне рате. Чланом 186. одређено је да ће се казном затвора од шест мјесеци до једне године, или новчаном казном од дванаест до двадесет и четири мјесечне рате, казнити лице које врши дистрибуцију, нуди на продају или врши јавно излагање порнографског материјала у коме учествују малољетна или немоћна лица.

Кривична дјела проституције и учествовања малољетника прописана су у поглављу петом у пет чланова. Основни облик дјела прописан чланом 187. састоји се у навођењу, подстицању, фаворизовању или на други начин олакшавању проституције малољетних лица, за шта је прописана казна затвора од једне до пет година или новчана казна од дванаест до двадесет и четири мјесечне рате. Казна ће бити изречена

извршиоцу који захтијева, прихвата или добија полни однос са малољетним или неспособним лицем у замјену за надокнаду или обећање надокнаде.

Први квалификовани облик дјела постоји уколико је дјело извршено над лицем млађим од тринаест година, за шта је прописана казна затвора од четири до шест година. Други квалификовани облик дјела постоји ако је извршилац лице које наступа са хијерархијског положаја, које је руководилац или јавни службеник. За извршено дјело, учиниоцу ће бити одређена казна у горњој половини прописаног распона и забрана вршења дјелатности у трајању од шест до дванаест година. Казна ће се изрећи у горњој граници и учиниоцу који је припадник организације или групе. Казна ће се одредити извршиоцу без прејудицирања наступјеле штете по пасивног субјекта.

Чланом 188. предвиђено је дјело гдје извршилац користи насиље, застрашивање, превару, злоупотребу ситуације надређености, потребе или угрожености, па пасивног субјекта који је пунољетан натјера да се бави проституцијом или да настави да то чини. Предвиђена казна за ово дјело јесте казна затвора од двије до четири године или новчана казна од дванаест до двадесет и четири мјесечне рате. Дјело постоји у околностима у којима извршилац стиче материјалну корист од проституције пасивног субјекта, иако га не принуђује на то.

Квалификовани облик дјела постоји уколико је пасивни субјект малољетно или неспособно лице, за шта је прописана казна затвора од четири до шест година. Уколико је пасивни субјект лице млађе од тринаест година, извршилац ће се казнити затвором од пет до десет година.

Извршилац ће се казнити затвором у горњој половини прописаног распона казне у следећим случајевима: 1. уколико је извршилац наступио са аспекта ауторитета, руководиоца или јавног службеника, у ком случају ће се уз изречену казну одредити и мјера безбједности забрана бављења занимањем у трајању од шест до дванаест година, 2. уколико извршилац припада криминалној организацији или другој групи организованој ради вршења кривичних дјела ове врсте и 3. уколико је приликом вршења дјела пасивном субјекту злонамјерно, или услијед озбиљног немара, угрожен живот или здравље.

Законом предвиђена казна биће одређена извршиоцу и у случају када је пасивни субјект лице које се иначе бави проституцијом.

Чланом 189. одређено је да ће се казном затвора у трајању од једне до пет година казнити лице које:

1. врбује или користи малољетно или неспособно лице за егзибиционизам, сачињавање порнографских материјала јавно или приватно или припреми било какав други порнографски материјал без обзира на медиј, сврху и начин финансирања и

2. производи, продаје, дистрибуира, приказује, нуди или омогућава производњу, продају, дистрибуцију или приказивање било ког порнографског материјала који приказује малољетна или неспособна лица, односно посједује или користи такав материјал без обзира да ли је материјал страног или непознатог поријекла.

Казна затвора од три мјесеца до једне године, или новчана казна од шест мјесеци до двије године, прописана је за посједовање порнографског материјала за своје потребе на коме су приказана малољетна или неспособна лица.

Казном затвора од пет до девет година казниће се лице које изврши основни облик дјела, уколико је остварена нека од следећих квалификованих околности, и то:

1. ако је пасивни субјект лице млађе од тринаест година,

2. ако је дјело извршено на посебно понижавајући начин,

3. ако дјело карактерише посебна тежина у погледу финансијске вриједности порнографског материјала,

4. ако порнографски материјал приказује дјецу или неспособна лица која су жртве физичког или сексуалног насиља,

5. ако је извршилац припадник организације или групе која врши ова кривична дјела и

6. ако је извршилац у односу на пасивног субјекта надређено лице, учитељ, старатељ, наставник или било које друго лице које је формално или правно задужено за старање над малољетником.

Казна затвора од шест мјесеци до једне године прописана је за извршиоца који омогући да малољетно или неспособно лице учествује у полним радњама које оштећују његов развој.

Лице које је задужено за старање или други надзор над малољетником које зна да се он бави проституцијом, па не учини све како би то спријечио или то не пријави надлежном органу, казниће се затвором од три до шест мјесеци или новчаном казном у

трајању од шест до дванаест мјесеци. Јавни тужилац ће радити на превенцији радњи којима родитељ и старатељ не спрјечава малољетна или неспособна лица под својим надзором да се баве проституцијом.

Казна затвора од три мјесеца до три године или новчана казна од шест мјесеци до двије године, прописана је за извршиоца који производи, продаје, дистрибуира, репродукује или на било који други начин омогућава гледање порнографског материјала у коме су приказана малољетна или неспособна лица, или је коришћен њихов измијењен глас или слика.

Члан 189 –2., одређује да ће се правно лице, у складу са правилима по којима правно лице сноси кривичну одговорност, казнити у следећим случајевима:

1. новчаном казном од три до пет пута већом од добити, уколико је дјело извршено од стране физичког лица у правном лицу када ће се исти казнити затвором дуже од пет година,

2. новчаном казном од два до четири пута већом од добити, уколико је дјело извршено од стране физичког лица у правном лицу, који ће се казнити затвором дуже од двије године и

3. новчаном казном од два до три пута већом од добити у другим случајевима.

Чланом 190. одређено је да ће се изречене казне за ова кривична дјела прилагодити од стране судија и судова Шпаније чињеници да је дјело извршено од стране рецидивисте.

Поглавље шесто прописује правне посљедице извршених кривичних дјела којима се штити полна слобода.

Члан 191. одређује да ће се кривична дјела полног насиља, узнемиравања или злостављања гонити по службеној дужности од стране јавног тужиоца. Опрост жртве или њеног правног заступника не ослобађа извршиоца кривице и дужности гоњења за дјело од стране јавног тужиоца.

Чланом 192. одређено је да ће лица осуђена за једно или више кривичних дјела против полне слободе, након издржане казне затвора, бити предмет посматрања у времену од пет до десет година, уколико је једно од извршених дјела теже, а уколико се ради о лакшим дјелима, у трајању од једне до пет година. Родитељи, старатељи, наставници или друга лица, одговорна фактички или формално за старање над

малољетним или неспособним лицем, биће кажњени за извршено кривично дјело против полне слободе над таквим лицем прописаним казнама. Ово правило се не примјењује када је та околност већ укључена у биће кривичног дјела. Суд може изрећи образложену казну посебне забране вршења родитељског права, старатељства, бриге, чувања, рада у јавном сектору, вршења професије или занимања у периоду од шест мјесеци до шест година, а родитељско право може одузети и трајно.

Чланом 193. одређено је да пресуде за кривична дјела против полне слободе треба да садрже, поред одредаба грађанског права, и одредбе у вези дјетињства, а које се тичу надокнаде.

3.3. Република Аустрија

Кривични законик Републике Аустрије[251] са измјенама и допунама је у примјени од 1974.године. Законик у глави десетој, под називом: „Кривична дјела против сексуалног интегритета и самоопредјељења“ у двадесет и једном члану штити полну слободу човјека и предвиђа радње које представљају угрожавање полне слободе као кривично дјело.

Посебна заштита малољетника од полне злоупотребе и насиља предвиђена је у дванаест чланова. Дјела којима се посебно штити полни интегритет малољетника су:[252]

1. члан 206. – тешко сексуално злостављање малољетника,

2. члан 207. – сексуална злоупотреба малољетника,

3. члан 207 а. – искоришћавање малољетника за порнографију и порнографске представе,

4. члан 207 б. – сексуална злоупотреба младих[253],

5. члан 208. – сексуалне радње са лицима испод шеснаест година,

---

[251] Савезни кривични закон Републике Аустрије од 23. јануара 1974.године, Савезни гласник број 60/1974.године, (NR: GPXIIIRV 30 u. 1000 AB 959 u. 1011 S. 84. u. 98. BR: S. 326.) са измјенама и допунама од 4. новембра 2013.године.

[252] Више: E. Foregger, E. Serini, Strafgesetzbuch, STGB, Wien, 1989.godine, str. 87 – 92.

[253] Члан 209., у облику до 2002.године, предвиђао је посебну заштиту за младе особе мушког пола од хомосексуалних радњи одраслих. Након што је Уставни суд укинуо овај пропис, законодавац је 2002.године, чланом 207 б., донио пропис који је неутралан у погледу пола за заштиту младих од сексуалних радњи у посебним ситуацијама. Више: D. Kienapfel, K. Schmoller, Studienbuch, Strafrecht, Besonderer Teil, Band III, Delikte gegen sonstige Individual und Gemeinschaftsworte, Menzsche Verlags – und Univerzsitatsbuchhandlung, Wien, 2009.godine, стр. 165.

6. члан 208 а. – иницирање сексуалних односа са малољетницима,

7. члан 211. – инцест,

8. члан 212. – злоупотреба положаја,

9. члан 213. – навођење на сексуални однос,

10. члан 214. – наплаћивање спајања са малољетницима ради остваривања сексуалног односа,

11. члан 215. – навођење на проституцију и

12. члан 215 а. – промовисање проституције и приказивања порнографских представа са малољетницима.

Под појмом малољетник Кривични законик подразумијева дијете старости до четрнаест година.

Кривично дјело тешко сексуално злостављање малољетника одређено је у члану 206. Основни облик дјела штити малољетника старости до четрнаест година од сексуалног односа, односно коитуса или друге полне радње. За основни облик дјела је прописана казна затвора од једне до десет година.

Први квалификовани облик дјела постоји ако учинилац наведе или допусти полни однос, или другу полну радњу, изједначену са полним односом малољетника млађег од четрнаест година, са другим лицем, или ако малољетник такву радњу изврши на себи, како би себе или трећу особу сексуално узбудио или задовољио. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од једне до десет година.

Други квалификовани облик дјела постоји ако је услијед радње извршења основног дјела, учинилац пасивном субјекту нанио тешке тјелесне повреде, ако је малољетно женско лице остало трудно и ако је дјело вршено у дужем, периоду услијед чега су проузроковане патње пасивног субјекта. За ово дјело учинилац ће се казнити затвором од пет до петнаест година. Ако је услијед предузете радње извршења наступила смрт пасивног субјекта, учинилац ће се казнити затвором од десет до двадесет година или казном доживотног затвора.

Привилеговани облик дјела постоји: 1. ако разлика у узрасту између учиниоца и жртве, малољетника млађег од четрнаест година, није већа од три године, 2. уколико дјело не траје дужи период и 3. ако нису наступиле озбиљне повреде, нити смрт

пасивног субјекта. За привилеговани облик дјела учинилац се неће казнити, осим у случају ако је пасивни субјект лице млађе од тринаест година.

Кривично дјело сексуална злоупотреба малољетника одређено је у члану 207. Основни облик дјела састоји се у вршењу полних радњи које нису описане у дјелу тешко сексуално злостављање малољетника из члана 206. КЗ над малољетним лицем млађим од четрнаест година, или у навођењу дјетета да врши полне радње пред учиниоцем ради задовољења сексуалног нагона. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од шест мјесеци до пет година.

Први квалификовани облик дјела постоји ако учинилац наведе малољетно лице, млађе од четрнаест година, да са другим лицем, или над собом, врши сексуалне радње у сврху сексуалног узбуђења или задовољења трећег лица. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од шест мјесеци до пет година.

Други квалификовани облик дјела постоји у два случаја и то: 1. ако је приликом вршења дјела наступила тешка тјелесна повреда пасивног субјекта, за шта ће се учинилац казнити затвором од пет до петнаест година и 2. ако је као посљедица вршења дјела наступила смрт пасивног субјекта, за шта ће се учинилац казнити затвором од десет до двадесет година или казном доживотног затвора.

Привилеговани облик дјела постоји ако разлика у старости између учиниоца и пасивног субјекта није већа од четири године, у случају да није наступила тешка тјелесна повреда или смрт лица, као и ако пасивни субјект није млађи од дванаест година. За привилеговани облик дјела је предвиђено да се учинилац неће казнити.

У члановима 206. и 207. полне радње са малољетницима (лица испод 14 година; члан 74. став 1. ред 1.) генерално су кажњиве. Члан 207. представља „основно кривично дело“ за кажњавање полне радње. У случају сексуалног односа, или сексуалном односу сличне радње, примјењује се тежи облик дјела из члана 206.[254]

Кривично дјело искоришћавање малољетника за порнографију и порнографске представе одређено је у члану 207 а. Основни облик дјела се састоји у израђивању, нуђењу, набављању, уступању, приказивању, или на други начин чињењу доступним

[254] D. Kienapfel, K. Schmoller, Studienbuch, Strafrecht Besonderer Teil, Band III, Delikte gegen sonstige Individual und Gemeinschaftsworte, op.cit., str. 168.

другима порнографски снимак малољетног лица. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од шест мјесеци до три године.

Квалификовани облик дјела предвиђен је у два облика: 1. ако учинилац порнографске снимке малољетног лица израђује, увози, транспортује или извози у сврху дистрибуирања, или је учинио лукративно кривично дјело. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од шест мјесеци до пет година и 2. уколико је дјело извршено у оквиру криминалног удружења или на начин који је проузроковао изузетно тешке посљедице по малољетну особу, као и уколико је дјело извршено примјеном тешког насиља ради сачињавања порнографских снимака, или је приликом сачињавања снимака намјерно или грубом непажњом угрожен живот пасивног субјекта. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од једне до десет година.

Други квалификовани облик дјела се остварује на два начина, и то: 1. ако учинилац набавља или посједује порнографске снимке старијег малољетног лица и 2. ако лице путем интернета свјесно приступа интернет сајтовима са порнографским снимцима малољетних лица. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора до двије године.

У ставу четвртом истог члана дефинишу се порнографски снимци као:

1. реални снимци полних радњи над малољетном особом или малољетне особе самостално над неком другом особом или са животињом;

2. реални снимци догађаја са малољетном особом који остављају утисак да се ради о полним радњама над малољетном особом, њеним самосталним полним радњама над неком другом особом или са животињом;

3. реални снимци: а) порнографске радње у смислу тачке 1. или догађаја у смислу тачке 2. са старијим малољетним особама или б) гениталија или интимних делова тела малољетника, уколико се ради о издвојеним, само на те делове фокусираним, снимцима који су намијењени за сексуално узбуђење гледалаца и

4. визуелни материјал који у одређеним околностима оставља утисак да се ради о снимцима из става 1., 2. и 3.

Привилеговани облик дјела се остварује у два облика: 1. ако се сачињавају или посједују порнографски снимци старијег малољетног лица, уз његово одобрење и за његову личну употребу и 2. ако се сачињавају порнографски снимци старијег

малољетног лица у виду визуелног материјала који оставља утисак да се ради о реалним снимцима за личну употребу, или њихово посједовање и уколико са дјелом није повезана опасност од дистрибуирања предметних снимака.

Кривично дјело сексуална злоупотреба младих одређено је у члану 207 б. Дјело остварује лице које над особом која још није навршила шеснаест година, те још није довољно зрела да схвати значај дела, коришћењем њене недовољне зрелости и надмоћи сопственог узраста, врши полне радње, наводи ту особу на вршење полних радњи над њом или над трећим лицем, или трећег лица над том особом. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора до једне године или новчана казна до 360 дневница.

Први квалификовани облик дјела чини лице које предузме полну радњу над особом која није навршила шеснаест година живота, искоришћавајући тежак положај те особе, које допусти да таква особа предузме такву радњу над њим, или наведе такву особу да полну радњу предузме над трећом особом, или допусти да је трећа особа предузме на њом. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора до три године.

Други квалификовани облик дјела чини лице које непосредно подстакне особу, која није напунила осамнаест година живота, да за надокнаду предузме полну радњу над учиниоцем или над трећом особом, или да допусти да он или трећа особа предузму такву радњу над њом. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора до три године.

Кривично дјело сексуалне радње са лицима испод шеснаест година одређено је у члану 208. Основни облик дјела састоји се у предузимању полне радње над малољетним лицем које није напунило шеснаест година у сврху сексуалног задовољавања себе или трећег лица, чиме се може угрозити његов морални, здравствени или душевни развој, или у предузимању исте радње према малољетним особама испод шеснаест година које су учиниоцу повјерене на васпитање, образовање или надзор. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора до три године. У другом ставу је одређено да ће се истом казном казнити извршилац који изврши радње у циљу сексуалног задовољења себе или треће особе, а које нису предвиђене у основном облику.

Квалификовани облик дјела постоји ако извршилац наведе малољетно лице да изврши следећа дјела: силовање предвиђено у члану 201., принуда на сексуални однос предвиђено у члану 202., сексуално злостављање беспомоћног или ментално поремећеног лица, предвиђено у члану 205., тешко сексуално злостављање

малољетника предвиђено у члану 206., сексуално злостављање малољетника предвиђено у члану 207., искоришћавање малољетника за порнографске представе предвиђено у члану 207 а., и сексуална злоупотреба младих предвиђено у члану 207 б., са намјером да себе или треће лице сексуално узбуди или задовољи. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора до двије године.

Привилеговани облик дјела постоји ако учинилац није старији више од четири године од пасивног субјекта. Учинилац се у овим околностима неће казнити, под условом да пасивни субјект није навршио четрнаест година.

Кривично дјело иницирање сексуалних односа са малољетницима предвиђено је у члану 208 а. Дјело чини лице које са малољетним лицем у намјери да над њим изврши кривично дјело: силовање предвиђено у члану 201., принуда на сексуални однос предвиђено у члану 202., сексуално злостављање беспомоћног или ментално поремећеног лица предвиђено у члану 205., тешко сексуално злостављање малољетника предвиђено у члану 206. и сексуално злостављање малољетника предвиђено у члану 207. став 1. оствари контакт на следеће законом предвиђене начине:

1. путем средстава телекомуникације, користећи компјутерске системе или
2. на други начин, користећи превару у намјери заказивања, предлагања или договарања сусретања, или предузимања конкретне радње која води до личног сусрета.

Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора до двије године.

Привилеговани облик дјела постоји ако извршилац са малољетним лицем успостави контакт са намјером да изврши кривично дјело искоришћавање малољетника за порнографију или порнографске представе у: 1. квалификованом облику дјела гдје се дјело остварује на два начина, и то: а) ако учинилац набавља или посједује порнографске снимке старијег малољетног лица и б) ако учинилац путем интернета свјесно приступа интернет сајтовима са порнографским снимцима малољетних лица, 2. у привилегованом облику дјела у вези са порнографским приказивањем пасивног субјекта остварујући га у два облика: а) ако се сачињавају порнографски снимци старијег малољетног лица уз његово одобрење и за његову личну употребу или посједовање и б) ако се сачињавају или посједују порнографски снимци старијег малољетног лица у виду визуелног материјала који оставља утисак да се ради о реалним снимцима за личну употребу, уколико са дјелом није повезана опасност од

дистрибуирања предметних снимака путем телекомуникација или компјутерских система. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора до једне године или новчана казна до 360 дневница.

Други привилеговани облик дјела постоји ако учинилац који оствари основни облик дјела, прије него што службени органи гоњења предузму радње на покретању и вођењу кривичног поступка, добровољно одустане од дјела и о томе обавјести службене органе. За ово дјело учинилац се неће казнити.

Кривично дјело инцест предвиђено је у члану 211. Основни облик дјела постоји ако лице оствари сексуални однос са лицем у крвном сродству у правој линији. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора до једне године.

Први квалификовани облик дјела остварује извршилац који оствари сексуални однос са лицем са којим је у директном сродству у односу родитељ – потомак. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора до три године.

Привилеговани облик дјела постоји ако извршилац оствари сексуални однос са братом или сестром. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора до шест мјесеци.

Други привилеговани облик дјела постоји ако је учесник инцеста који није имао напуњених деветнаест година наведен на сексуални однос. У том случају се он неће казнити.

Кривично дјело злоупотреба повјерења одређено је у члану 212. Основни облик дјела чини лице које изврши једну од алтернативно постављених радњи и то:

1. са малољетним лицем са којим је у крвном сродству, малољетним усвојеником, пасторком или штићеником или
2. са малољетним лицем које му је повјерено на васпитање, школовање или надзор,

искоришћавањем своје позиције, предузме сексуалну радњу према том лицу или дозволи сексуалну радњу од стране таквог лица према себи како би себе, или треће лице, сексуално узбудио или задовољио, или подстакне предузимање сексуалне радње према себи. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од три године.

Други облик дјела, за који је предвиђена иста казна, остварује лице које:

1. као љекар, психолог, клинички психолог, психотерапеут, припадник здравственог, његоватељског или вјерског особља, које професионално води бригу о лицу,
2. је запослено у васпитној установи или се на други начин бави васпитањем лица о коме се брине или
3. као службеник са лицем које му је повјерено на његу,

искористи своју позицију и предузме сексуалну радњу или дозволи сексуалну радњу од стране таквог лица над собом, са намјером да себе или треће лице сексуално узбуди или задовољи, или ако изврши подстицање тог лица на предузимање такве радње према себи.

Кривично дјело навођење на сексуални однос одређено је у члану 213. Основни облик дјела остварује лице које пасивног субјекта, са којим је у односу предвиђеном у кривичном дјелу злоупотреба повјерења и под наведеним условима, наведе на сексуални однос са другим лицем, или утиче на лично зближавање пасивног субјекта и треће особе, у циљу остваривања сексуалног односа између њих. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора до три године.

Квалификовани облик дјела постоји када извршилац оствари дјело са намјером стицања материјалне користи за себе или друго лице, за шта је предвиђена казна затвора од шест мјесеци до пет година.

Кривично дјело наплаћивање спајања са малољетницима ради остваривања сексуалног односа предвиђено је у члану 214. Основни облик дјела остварује лице које утиче на лично зближавање млађег малољетног лица са другим лицем ради остваривања сексуалног односа, са намјером стицања материјалне користи за себе или друго лице, за шта се кажњава затвором од шест мјесеци до пет година.

Привилеговани облик дјела постоји у случају утицања на лично зближавање малољетног лица са другим лицем ради остваривања сексуалног односа, у намјери стицања материјалне користи за себе или друго лице, за шта се извршилац кажњава казном затвора од шест мјесеци до двије године.

Кривично дјело навођење на проституцију је предвиђено у члану 215. Дјело остварује лице које наводи пасивног субјекта на вршење проституције, за шта је предвиђена казна затвора до двије године.

Кривично дјело промовисање проституције и приказивања малољетника у порнографским материјалима предвиђено је у члану 215 а. Дјело се састоји у навођењу малољетног лица на бављење проституцијом и учествовању у сачињавању порнографских материјала, нуђењу малољетног лица у те сврхе или таквом посредовању. Чињеница да се малољетно лице већ бави проституцијом не ослобађа одговорности учиниоца. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од шест мјесеци до пет година. Други основни облик дјела, за који је предвиђена иста казна, састоји се у искоришћавању малољетног лица које се већ бави проституцијом да учествује у сачињавању порнографских материјала ради прибављања имовинске користи за себе или друго лице.

Квалификовани облик дјела постоји ако је дјело извршено у оквиру криминалног удружења, уз примјену тешког насиља, или на такав начин да је дошло до угрожавања живота или наступања тешких посљедица по малољетно лице. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора до десет година.

Привилеговани облик дјела се састоји у свјесном посматрању порнографских представа у којима учествује старије малољетно лице, за шта је предвиђена казна затвора до једне године. Други привилеговани облик дјела се састоји у свјесном посматрању порнографских представа млађег малољетног лица, за шта је предвиђена казна затвора до двије године. У трећем ставу је одређен појам учествовања у порнографској представи као радњи ослобођеној утицаја других лица која је извршена својевољно.

3.4. Савезна Република Њемачка

Кривични законик Савезне Републике Њемачке[255] донесен је 1998.године, а допуњен је 2009.године. Тако се у члану 176. под дјететом подразумијева лице млађе од четрнаест година. Стога посебна заштита дјетета од полне злоупотребе и насиља подразумијева чињеницу да је жртва – лице млађе од четрнаест година. Законик у глави тринаестој: „Дјела против полне слободе“, у четири члана, првенствено штити

[255] Кривични законик Савезне Републике Њемачке проглашен 13.11.1998.године, објављен у Савезном листу број И П 3322, допуњен 02.10.2009.године и објављен у Савезном листу број 3214.

малољетника од полне злоупотребе. Предвиђена су следећа кривична дјела ове врсте:

1. сексуална злоупотреба дјеце,
2. сексуална злоупотреба дјеце са смртном посљедицом,
3. тешка сексуална злоупотреба дјеце и
4. силовање.

Кривично дјело сексуална злоупотреба дјеце одређено је у члану 176. став 1. Кривичног законика. Оно штити лице млађе од четрнаест година од сексуалне радње, без посебног одређења шта се под сексуалном радњом подразумијева. Ово дјело чини лице које дозволи да дијете врши над њим радње које имају за циљ задовољавање његовог сексуалног нагона, чиме се инкриминише и нечињење, односно неспречавање дјетета да врши сексуалне радње самоиницијативно. За основни облик дјела је прописана казна затвора од шест мјесеци до десет година.

Први квалификовани облик дјела састоји се у принуди дјетета да врши сексуалне радње над трећим лицем или у дозвољавању да треће лице такве радње врши над дјететом. Санкција за овај облик дјела је казна затвора од шест мјесеци до десет година. Овим дјелом се одређује и обавеза лица да онемогући трећа лица да приморају дијете на вршење сексуалне радње. Други квалификовани облик дјела постоји када се радња извршења предузима у нарочито тешким случајевима. Под нарочито тешким случајевима се подразумијевају радње вршења дјела које по свом интензитету превазилазе уобичајен ниво посљедице која се наноси дјетету. То значи несразмјерну тј. прекомјерну силу и понижавање. За ово дјело је прописана казна затвора најмање једну годину.

У ставу 4. истог члана законодавац је предвидио заштиту дјетета од вршења сексуалних радњи пред њим или од приморавања дјетета да врши сексуалне радње. Дијете се штити и од утицања писаним материјалима који имају за циљ навођење на сексуалне радње које би дијете вршило над, или пред, учиниоцем или трећим лицем, или то треће лице над њим, или показивањем порнографских слика или другог материјала, емитовањем тонских записа порнографског садржаја, или одговарајућом причом, чиме се врши утицај на дијете. За ово дјело је прописана казна затвора од три мјесеца до пет година.

Законодавац је у ставу 5. предвидио и посебан квалификовани облик дјела који

се састоји у принуди дјетета, или у обећању дјетета трећем лицу за вршење сексуалне злоупотребе, или у договарању чињења са трећим лицем таквог кривичног дјела. Предвиђена санкција за ово дјело је казна затвора од три мјесеца до пет година. Покушај овог дјела је кажњив, осим у случају када се дјетету – лицу млађем од четрнаест година приказују порнографске фотографије или други материјал или емитују тонски записи порнографског садржаја, или када се одговарајућом причом утиче на жртву, односно када се дијете нуди или обећа за вршење кривичног дјела сексуална злоупотреба дјетета, или са трећим лицем договори вршење наведеног дјела.

У члану 176 а. одређено је кривично дјело тешка сексуална злоупотреба дјеце, чиме је законодавац одредио додатне, квалификоване облике овог дјела. У првом облику дјела предвиђена је строжија казна за специјалне повратнике, који прије него што протекне пет година понове кривично дјело сексуалне злоупотребе дјеце, и то: 1. ко над лицем млађим од четрнаест година врши сексуалне радње или дозволи да то дијете врши над њим и 2. ко примора дијете да врши сексуалне радње над трећим лицем или дозволи да треће лице такве радње врши над њим. Због специјалног рецидивизма као квалификаторне околности, у овом случају, законодавац одређује да санкција учиниоцу не може бити блажа од казне затвора у трајању од једне године.

У другом облику дјела законодавац је одредио да се за учиниоца старијег од осамнаест година који учини кривично дјело сексуалне злоупотребе дјеце, и то: 1. ко над лицем млађим од четрнаест година врши сексуалне радње или дозволи да то дијете врши над њим, 2. ко примора дијете да врши сексуалне радње над трећим лицем или дозволи да треће лице то врши над њим и то дјелатношћу која је повезана са продирањем у тијело и 3. када сексуалну радњу над дјететом изврши више лица или када је дијете доведено у опасност по здравље или када се доведе до знатног оштећења његовог тјелесног или душевног развоја, прописује казна затвора која не може бити краћа од двије године.

У трећем облику дјела одређено је да се затвором, не краћим од двије године, кажњава лице које као учинилац или саучесник учини кривично дјело сексуалне злоупотребе дјеце: 1. ко над лицем млађим од четрнаест година врши сексуалне радње или дозволи да то дијете врши над њим, 2. ко примора дијете да врши сексуалне радње над трећим лицем или дозволи да треће лице то врши над њим и 3. ко врши сексуалне

радње пред дјететом и ко приморава дијете да врши сексуалне радње, а дјелује у намјери да дјело учини предметом порнографског материјала који би се потом дистрибуирао јавности.

У четвртом облику дјела предвиђено је да се у мање тешким случајевима од сексуалне злоупотребе штити дијете старости до четрнаест година, када се изриче казна затвора од три мјесеца до пет година. Код сексуалне злоупотребе којом је због начина извршења жртви нанесена већа патња и бол, изриче се казна затвора од једне до десет година.

У петом облику дјела одређено је да казна затвора не може бити краћа од пет година за лице: 1. које над лицем млађим од четрнаест година врши сексуалне радње или дозволи да то дијете врши над њим, 2. које примора дијете да врши сексуалне радње над трећим лицем или дозволи да треће лице то врши над њим и 3. које врши сексуалне радње пред дјететом или које приморава дијете да врши сексуалне радње у случајевима када је дијете тешко физички злостављано или је доведено у смртну опасност.

Кривично дјело сексуална злоупотреба са смртном посљедицом одређено је у члану 176 б. Дјело остварује учинилац који, чинећи кривична дјела сексуална злоупотреба дјеце или тешка сексуална злоупотреба дјеце, лакомислено проузрокује смрт дјетета. Смрт дјетета која наступа као посљедица сексуалне злоупотребе, представља квалификаторну околност дјела. У смислу кривице, лакомисленост подразумијева свјесни нехат[256], гдје је учинилац био свјестан да сексуалном злоупотребом, односно тешком сексуалном злоупотребом дјетета може проузроковати смрт жртве, али је олако (лакомислено) сматрао да то тога неће доћи или да ће то моћи спријечити. Предвиђена казна за ово дјело је доживотни затвор или казна затвора не краћа од десет година.

Кривично дјело силовање је одређено у члану 177. Основни облик дјела се дефинише на следећи начин: „Онај ко друго лице, уз примјену силе, пријетње, уз истовремено угрожавање тијела и живота, или уз искоришћавање ситуације у којој је жртва без заштите изложена утицају учиниоца, приморава да трпи сексуалне радње

[256] Више о умишљају у Кривичном законику Савезне Републике Њемачке: C. Roxin, О евентуалном умишљају, Анали, Правни факултет, Београд, број 1/2010.године, стр. 5 – 17.

учиниоца или трећег лица, или да исте врши над учиниоцем или трећим лицем, кажњава се казном затвора не краћом од годину дана“.

Радња извршења дјела се састоји из два елемента: 1. принуде која се остварује кроз примјену физичке силе, пријетње, угрожавањем тијела и живота или искоришћавањем других околности са намјером присиле на сексуалне радње и 2. сексуалне радње коју учинилац врши над жртвом, односно присиљава жртву да ове радње врши над њим или над трећим лицем. Активни и пасивни субјекти су полно неутрални, односно, учинилац и жртва могу бити лица оба пола. Наведеном инкриминацијом, штити се полни интегритет жртве од приморавања на сексуалну радњу. Као што је видљиво, за разлику од инкриминација у законодавству Србије, Републике Српске и Хрватске, овде не постоји опис сексуалне радње, односно не наводе се које дјелатности чине сексуалну радњу.

Први квалификовани облик дјела се јавља у следећим случајевима: 1. када су присилне сексуалне радње извршене уз посебно понижавајуће околности по жртву, а нарочито ако су те радње повезане са продирањем у тијело жртве (силовање) и 2. када је дјело извршено од стране више лица. Прописана казна за ово дјело је казна затвора не мања од двије године. Други квалификовани облик дјела постоји када учинилац приликом извршења силовања носи оружје или други опасан предмет, односно предмет или средство за сламање отпора жртве, као и у случају када жртву доведе у опасност од тешких посљедица по здравље. Прописана казна за овај облик дјела је казна затвора не краћа од три године.

3.5. Република Француска

Кривични законик Републике Француске[257], донесен 1992.године, који је ступио на снагу 1. марта 1994.године, до сада је више пута допуњаван и мијењан. Заштиту полне слободе Законик обезбјеђује у секцији 3.под називом: „Сексуални напади“.

Законик у члановима од 222 – 22. до 222 – 33 – 3. дефинише, одређује елементе и прописује санкције за кривична дјела:

[257] Кривични законик Републике Француске Loi № 92 – 1336 du 16 Décembre art 340 Journal officiel 23 décembre 1992 au sein vigueur le 1er mars 1994.

1. члан 222 – 23. – силовање,

2. члан 222 – 27. – остали сексуални напади,

3. члан 222–31–1. – инцест над малољетницима,

4. члан 222 – 32. – сексуални егзибиционизам и сексуално узнемиравање,

5. члан 222 – 32. – морално злостављање и

6. члан 222 – 33 – 3. – снимање и дистрибуција слика насиља.

У члану 222 – 22. Законик одређује: [258]

1. сексуално злостављање је кривично дјело из области сексуалних деликата извршено насиљем, ограничењем, пријетњом и изненађењем,

2. силовање и остали сексуални напади, који представљају дјела наметнута жртви у околностима предвиђеним у кривичним дјелима описаним у секцији 3: „Сексуални напади“ без обзира на природу од раније постојећег односа између извршиоца и пасивног субјекта, те не искључује постојање кривичног дјела ни у случају када су вјенчани и

3. у случају када су кривична дјела против полног интегритета малољетног лица извршена ван граница Француске од стране француског држављанина или лица које претежно борави у Француској, биће надлежан Кривични законик Француске, у складу са чланом 113 – 6. Законика који одређује надлежност и чланом 113 – 8. који одређује да ће гоњење бити спроведено по налогу тужиоца.

У члану 222 – 22 – 1.[259] дефинише се појам ограничења које се одређује као једна од радњи извршења сексуалног злостављања. Ограничење може бити морално и физичко. Морално ограничење се одређује као посљедица старосне разлике између малољетног пасивног субјекта и извршиоца, владавина права и насиља које извршилац остварује над жртвом. Физичко ограничење се не дефинише посебно.

Основни облик кривичног дјела силовање одређено је у члану 222 – 23.[260] Силовање је сваки чин сексуалне пенетрације, било које природе, учињен над другим

[258] Кривични законик Републике Француске, измјене и допуне члана: 1. 18. јун 1998. Loin°98-468 du 17 juin 1998 - art. 19 Journal officiel 18 juin 1998, 2. 5. април 2006. Loin°2006-399 du 4 avril 2006 - art. 11 Journal officiel 5 avril 2006, 3. 11. Јун 2010. LOI n°2010-769 du 9 juillet 2010 - art. 36 Journal officiel 11 juillet 2010. године.

[259] Измјене и допуне Законика од 10. фебруара 2010.године, LOI n°2010-121 du 8 février 2010 - art. 1.

[260] Измјене и допуне Законика од 13. октобра 2010.године, документ објављен 7. децембра 2010.године, LOI n°2010-121 du 10 octobre 2010 - art. 1.

лицем насиљем, ограничењем, пријетњом или изненађењем. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора до петнаест година.

Квалификовани облик дјела одређен је у члану 222 – 24.[261] Он постоји у следећим случајевима:

1. када је наступило сакаћење или трајни инвалидитет пасивног субјекта,
2. када је извршено над малољетником старости до петнаест година,
3. када је извршено над лицем чија је посебна рањивост, због своје старости, болести, инвалидности, недостатка физичке или психичке развијености или стања трудноће, уочљива или позната извршиоцу,
4. када је извршено од стране лица која су у родбинском односу и побочној линији са жртвом, или од лица које има законом или фактичким стањем успостављен однос ауторитета над пасивним субјектом,
5. када је извршено од стране лица које је злоупотребило вршење функције,
6. када је извршено од стране више лица као учинилаца или саучесника,
7. када је извршено употребом или пријетњом оружјем,
8. када је жртва ступила у контакт са учиниоцем путем мрежа телекомуникације за емитовање порука које је су намијењена неодређеном броју лица,
9. када је извршено због сексуалне орјентације жртве,
10. када је извршено непосредно поред једног или више силовања над другим жртвама,
11. када је извршено од стране супружника или латентног партнера жртве или партнера који се са пасивним субјектом налази у ванбрачној заједници и
12. када је извршено од стране лица које је под очигледним утицајем алкохола или опојних дрога.

Предвиђена казна за квалификовани облик дјела је казна затвора до двадесет година.

---

[261] Члан је више пута мијењан и допуњаван, и то измјенама закона 18. јуна 1998.године, Loi n°98-468 du 17 juin 1998 - art. 13 JORF 18 juin 1998, измјенама закона 19. марта 2003.године, Loi n°2003-239 du 18 mars 2003 - art. 47 JORF 19 mars 2003, измјенама закона 13. децембра 2005.године, Loi n°2005-1549 du 12 décembre 2005 - art. 32 JORF 13 décembre 2005, измјенама закона 5. априла 2006.године, Loi n°2006-399 du 4 avril 2006 - art. 11 JORF 5 avril 2006, измјенама закона 7. марта 2007.године, Loi 2007-297 2007-03-05 art. 54 3° JORF 7 mars 2007, измјенама закона 10. фебруара 2010.године, LOI n°2010-121 du 8 février 2010 - art. 2, измјенама закона 19. маја 2011.године, LOI n°2011-525 du 17 mai 2011 - art. 150, последња измјена, на снази од 8. августа 2012.године, LOIn°2012-954 du 6 août 2012 - art. 4.

Други квалификовани облик дјела одређен је чланом 222 – 25. Дјело постоји ако је услијед вршења основног дјела наступила смрт пасивног субјекта, за шта се извршилац кажњава затвором до тридесет година.

Трећи квалификовани облик дјела одређен је чланом 222 – 26. Дјело постоји ако силовању претходи, прати га или слиједи мучење, или акти варварства над пасивним субјектом, за шта је предвиђена казна доживотног затвора.

Кривично дјело остали сексуални напади одређено је чланом 222 – 27.[262] Под сексуалним нападом се подразумијевају сексуална злостављања која не испуњавају обиљежја силовања, за шта је предвиђена казна затвора до пет година и новчана казна до 75.000 евра.

Први квалификовани облик дјела одређен је у члану 222 – 28.[263] Радња квалификованог облика дјела је постављена алтернативно. Она постоји:

1. када је вршењем дјела извршилац узроковао повреду или озљеду пасивног субјекта,
2. када је извршена од стране лица које је у родбинским односима са жртвом или лица које има, законом или фактичким стањем, успостављен однос ауторитета над пасивним субјектом,
3. када је извршена злоупотребом овлашћења и функција,
4. када је извршена од стране више лица као саизвршилаца или саучесника,
5. када је извршена уз пријетњу или употребу оружја,
6. када је жртва ступила у контакт са учиниоцем путем мрежа телекомуникације за емитовање порука намјењене неодређеном броју лица,
7. када је извршена од стране супружника или латентног партнера жртве или партнера који се са пасивним субјектом налази у ванбрачној заједници и

[262] Измјена и допуна члана извршена 1. јануара 2002.године, Ordonnance n°2000-916 du 19 septembre 2000 - art. 3 (V) JORF 22 septembre 2000 en vigueur le 1er janvier 2002.

[263] Члан је више пута мијењан и допуњаван и то, измјена закона 18. јун 1998. године, Loin°98-468 du 17 juin 1998 - art. 13 JORF 18 juin 1998, измјена закона 1. јануар 2002.године, Ordonnance n°2000-916 du 19 septembre 2000 - art. 3 (V) JORF 22 septembre 2000 en vigueur le 1er janvier 2002, измјена закона 5. април 2006.године, Loi n°2006-399 du 4 avril 2006 - art. 11 JORF 5 avril 2006, измјена закона 7. март 2007.године, Loi 2007-297 2007-03-05 art. 54 4° JORF 7 mars 2007, измјена закона 10. фебруар 2010.године, LOI n°2010-121 du 8 février 2010 - art. 2, на снази измјена од 19. маја 2011.године, LOI n°2011-525 du 17 mai 2011 - art. 150.

8. када је извршена од стране лица које је под очигледним утицајем алкохола или опојних дрога.

Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора до седам година и новчана казна до 100.000 евра.

Други квалификовани облик дјела одређен је у члану 222 – 29.[264] Дјело постоји ако је сексуално злостављање које нема обиљежја силовања извршено:

1. над малољетником млађим од петнаест година и
2. над лицем чија је посебна рањивост због своје старости, болести, инвалидности, недостатка физичке или психичке развијености или стања трудноће уочљива или позната извршиоцу.

Предвиђена казна за ово дјело је казна до седам година затвора и новчана казна до 100.000 евра.

У члану 222 – 30.[265]одређено је да ће се казном до десет година затвора и новчаном казном до 100.000 евра казнити учинилац који врши квалификовани облик дјела из предходног члана, под следећим околностима:

1. када је вршењем дјела проузрокована повреда или озљеда пасивног субјекта,
2. када је дјело извршено од стране лица које је у родбинским односима са жртвом или од лица које има законом или фактичким стањем успостављен однос ауторитета над пасивним субјектом,
3. када је дјело извршено злоупотребом овлашћења и функција,
4. када је дјело извршено од стране више лица као саизвршилаца или саучесника,
5. када је дјело извшрено уз пријетњу или употребу оружја,
6. када је дјело извршено због сексуалне орјентације жртве и
7. када је дјело извршено од стране лица које је под очигледним утицајем алкохола или опојних дрога.

---

[264] На снази је измјена и допуна од 1. јануара 2002.године, Ordonnance n°2000-916 du 19 septembre 2000 - art. 3 (V) JORF 22 septembre 2000 en vigueur le 1er janvier 2002.

[265] Члан је више пута мијењан и допуњаван и то, измјена закона од 1. јануара 2002.године, Ordonnance n°2000-916 du 19 septembre 2000 - art. 3 (V) JORF 22 septembre 2000 en vigueur le 1er janvier 2002, измјена закона 19. марта 2003.године, Loi n°2003-239 du 18 mars 2003 - art. 47 JORF 19 mars 2003, измјена закона 7. марта 2007.године, Loi 2007-297 2007-03-05 art. 53 5° JORF 7 mars 2007, измјена закона 10. фебруара 2010.године, LOI n°2010-121 du 8 février 2010 - art. 2, и последња измјена закона 8. августа 2012.године, LOIn°2012-954 du 6 août 2012 - art. 4.

У члану 222 – 31. одређено је да ће се извршилац казнити и за покушај кривичног дјела остали „сексуални напади“.

У члану 222 – 31 – 1. дефинише се инцест као силовање или сексуални напад који је извршен од старијег лица – извршиоца које је у родбинском односу према пасивном субјекту, брату, сестри или другом лицу које живи у породици са пасивним субјектом, укључујући и лице које има законом или фактичким стањем успостављен однос ауторитета над пасивним субјектом.

У члану 222 – 31 – 2.[266] одређено је да у случају силовања или сексуалног злостављања које је извршено над малољетним лицем од стране извршиоца који има старатељство, првостепени суд доноси одлуку о потпуном или дјелимичном одузимању тог старатељства. Суд може да одлучи о одузимању старатељства које се односи на млађу браћу или сестре које су жртва силовања или сексуалног злостављања.

Кривично дјело сексуални егзибиционизам и сексуално узнемиравање одређено је у члану 222 – 32.[267] Дјело се остварује вршењем сексуалних радњи или излагањем полних органа на јавном мјесту. За ово дјело предвиђена је казна затвора до годину дана и новчана казна до 15.000 евра.

Сексуално узнемиравање је одређено у члану 222 – 33.[268] Оно се одређује као наметање лицу у више наврата примједбе или понашања са сексуалном конотацијом које угрожава његово достојанство или због њиховог омаловажавајућег или понижавајућег карактера ствара против воље пасивног субјекта застрашујућу, непријатељску или увредљиву ситуацију. Као радња извршења дјела такође се одређује и употреба било каквог тешког притиска у директном или индиректном смислу ради придобијања пасивног субјекта на вршење радње сексуалног карактера у корист извршиоца или трећег лица. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора до једне године и новчана казна до 30.000 евра.

---

[266] На снази је измјена и допуна од 7. августа 2013.године, LOI n°2013-711 du 5 août 2013 - art. 6.

[267] На снази је измјена и допуна од 1. јануара 2002.године Ordonnance n°2000-916 du 19 septembre 2000 - art. 3 (V) JORF 22 septembre 2000 en vigueur le 1er janvier 2002.

[268] Члан је више пута мијењан и допуњаван и то, измјена закона 18. јун 1998.године Loin°98-468 du 17 juin 1998 - art. 11 JORF 18 juin 1998 rectificatifJORF 2 juillet 1998, измена 1. јануар 2002.године Ordonnancen°2000-916 du 19 septembre 2000 - art. 3 (V) JORF 22 septembre 2000 envigueurle 1erjanvier 2002, донесене измјене 18. јануар 2002.године Loin°2002-73 du 17 janvier 2002 - art. 179 JORF 18 janvier 2002, проглашен неважећим 5. маја 2012.године одлуком Décisionn°2012-240 QPCdu 4 mai 2012, v. init., тренутно на снази измјене од 8. августа 2012.године LOIn°2012-954 du 6 août 2012 - art. 1.

За квалификовани облик дјела предвиђена је казна затвора до три године и новчана казна до 30.000 евра. Радња извршења квалификованог облика дјела се може предузети на следеће начине:

1. злоупотребом овлашћења и функција,
2. над малољетником млађим од петнаест година,
3. над лицем чија је посебна рањивост због своје старости, болести, инвалидности, недостатка физичког или психичког развоја или трудноће очигледна или позната извршиоцу,
4. над лицем чија посебна рањивост и зависност произилази из његове незавидне економске и социјалне ситуације која је очигледна или позната извршиоцу и
5. од стране више лица која су дјело извршила као саизвршиоци или саучесници.

Глава трећа

КРИВИЧНОПРАВНА ЗАШТИТА ПОЛНЕ СЛОБОДЕ МАЛОЉЕТНИКА У ПРАВУ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ И БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

1. УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Питање морала, достојанства, сексуалности, као и границе слободе човјека у задовољавању својих сексуалних нагона и тренутка када то право почиње да угрожава право другог на слободу, као и слободну одлуку о ступању у полне односе, је кроз историју имало различите одговоре друштва у смислу постављања друштвених и правних норми којима се исте ограничавају и санкционишу. Један вид слободе човјека је и слобода одлучивања о полном животу. Како је полност посебно осјетљив дио личности човјека, тако угрожавање те слободе представља тешко нарушавање психичког и физичког интегритета човјека. Повреда такве слободе представља атак на достојанство личности, човјекову сигурност, па и тјелесни, односно душевни интегритет.

С друге стране, слобода човјека да одлучује о полном животу треба бити усклађена са одређеним нормама и моралним кодексом друштва. Појединац може дјеловати у тој сфери слободно до границе до које не угрожава друштвени морал, односно морална осјећања других људи. У складу са ранијим друштвеним свјетоназорима који проистичу из патријархалног културног наслијеђа, пасивни субјект ових кривичних дјела је било искључиво женско лице и то женско лице са којим извршилац не живи у брачној заједници. Тако по Атанацковићу, уџбенику из 1985.године стоји: „Искључиво женско лице може бити пасивни субјект код кривичних дјела: силовање, принуда на обљубу, обљуба над немоћним лицем, првог облика обљубе или противприродног блуда злоупотребом положаја и завођења.

Код свих ових кривичних дјела битан услов за њихово постојање је да учинилац са женским лицем не живи у брачној заједници. Овај услов закон изричито одређује у бићу сваког од ових кривичних дјела, осим у бићу кривичног дјела завођења, гдје је то и непотребно, због саме природе тог дјела. Овај услов није такође одређен ни код обљубе

са подређеним или зависним женским лицем, јер у реалности тешко може да се догоди да лица која живе у брачној заједници – у било којој области живота – међусобно дођу у такав однос подређености или зависности који би могао бити искоришћен за извршење овог кривичног дјела.“ [269]

О заштити приватности породичног живота, као и аспекта сексуалности као највишег интимног сегмента човјека, могу се наћи разматрања са почетка двадесетог вијека која су имала иста полазна становишта као данашње модерне конвенције и правна теорија. Тако Чубински у коментару Кривичног законика Краљевине Југославије из 1929.године наводи: „С једне стране се тврди да је полни живот појединца његова интимна и приватна ствар и према томе треба да се држава са својим казненим апаратом што мање меша у ту ствар. Човечанство је дуго патило од мешања религијских и моралних појмова са правним, те су одатле дошла недела инквизиције и Савонароле, насилно провођење у живот калуђерских и уопште аскетичких идеала, притисци на слободу итд. Чак и у рај не треба људи да се терају тољагом и треба их пустити да се у сфери полног морала руководе само својим уверењима и гласом своје савести. Са друге стране, обратно, наглашава се да је полни проблем од изванредне важности за друштво и државу. Криза моралних појмова и све веће и веће опадање полног моралног нивоа тражи да држава што интензивније предузима мере.”[270]

Кривично право, односно интервенција државе кроз норме забрањеног понашања у области кривичних дјела против полног морала јесте ultima ratio, гдје позитивно законодавство ограничава, односно предвиђа одређене радње сексуалног карактера као кривична дјела и прописује казну. При томе, потребно је посебно водити рачуна о слободи сексуалности као једној од основних биолошких и друштвених људских слобода и права, и тиме пазити да се иста не угрозе преобимним ограничењима и забранама. Са друге стране, јасна је неопходност заштите сексуалних слобода кроз позитивни кривичноправни систем, са аспекта друштвених моралних свјетоназора.[271]

---

[269] Д. Атанацковић, Кривично право, Посебни део, Службени гласник, Београд, 1985.године, стр. 270.
[270] М. Чубински, Научни и практични коментар Кривичног законика Краљевине Југославије, op.cit., стр. 462.
[271] Више о праву и обавези државе да криминализује одређена сексуална понашања и тиме заштити чланове друшва и јавни морал: М. Трајковић, Право и морал у светлу прихватања и принуде, Зборник радова, Правни факултет, Нови Сад, број 1/2011.године, стр. 257 – 268.

То је разлог да кривичноправна интервенција, када је реч о полним деликтима, не слиједи само када је повријеђена човјекова слобода да одлучује о полном животу, већ и у ситуацијама када слободно полно одлучивање повријеђује друштвени морал и норме установљене у том домену.[272]

Човјек је не само биолошко, већ и друштвено биће. Његова се судбина одређује и друштвено, не само генетски. Одатле и закључак (Witter) да су сексуални делинквенти врло ријетко изразито душено болесни. Већином се ради о неуротично – психопатској особи или пак о личностима абнормалног нагонског понашања, иначе просјечног човјека. Одатле и спор како поступити према овим делинквентима. Примјетна је тенденција напуштања стајалишта моралне осуде и одмазде у корист социјално и терапеутски усмјерене санкције. Сексуалних деликата у нас има, према службеним статистикама, мање од 1% укупног познатог криминала (око 1500 годишње осуђених у СФРЈ или око 180 у Социјалистичкој Републици Хрватској).[273]

Старија законодавства су предвиђала много већи број кривичних дјела против полног морала него што је то случај у савременом кривичном законодавству. Са развојем науке и филозофије, као и са ослобођењем људске свијести од традиционалних и конзервативних схватања у области полних односа, све више се увиђа да је нецјелисходно да друштво репресивним путем обезбјеђује заштиту моралних норми које регулишу ову област. Због тога се у савременом кривичном законодавству осјећа тенденција да се многа, до сада постојећа, кривична дјела против полног морала декриминализују и препусте слободној оцјени појединаца и јавног мњења.[274]

Савремена кривична законодавства у знатној мјери другачије посматрају и штите полне слободе у смислу препознавања, прије свега, слободе одлучивања о ступању у сексуалне односе, врсте сексуалних односа, укидања појединих случајева дискриминације пасивног субјекта, а посебно се штите полне слободе у брачним заједницама и полне слободе дјеце и малољетника.

Из тих разлога, у нашем кривичном законодавству су инкриминисана само она кривична дјела против полног морала која, вријеђајући полни морал, истовремено

---

[272] З. Кандић Поповић, Кривично право, Посебни део, op.cit., стр. 101.

[273] З. Шепаровић, Заштита човјека, Кривично право, Посебни дио: заштита човјека и његових вриједности, Правни факултет у Загребу, Загреб – Београд, 1987.године, стр. 69.

[274] Више: Б. Чејовић, Кривично право, Посебни део, Привредна књига, Горњи Милановац, 1978.године, стр. 213 – 221.

вријеђају и друге друштвене вриједности, због којих повреда полног морала добија посебан друштвено опасан карактер или која сам полни морал вријеђају на нарочито тежак начин или нарочито штетним средствима.[275] У савременом међународном и нашем законодавству запажа се тенденција да се у што већем обиму смањи број кривичних дјела против достојанства личности и морала и да се ова сведу само на кривична дјела која су најопаснија и која се могу означити као најтипичнија дјела ове врсте. На ово је утицао развој друштвених односа и усљед тога настале су промјене схватања у погледу полне слободе и полног морала. Због тога се данас све мање нормира интимни живот људи, инкриминишу се само оне повреде полног живота ако се њима у исто вријеме наноси и повреда другом заштићеном добру, као што је слобода одлучивања у полном животу или полни морал према схватањима једног друштва.[276]

Законодавна регулатива полних деликата у савременим кривичним законодавствима је последњих неколико деценија доживјела велике промјене. За разлику од старијег законодавства у којем је већи број понашања у овој области човјековог живота био инкриминисан, независно од тога да ли их је појединац вршио добровољно или не, модерна концепција законске регулативе полази од става да је човјекова сексуалност дио његове интиме у коју држава не треба да задире нормама кривичног права, па чак и онда када се ради о полно инверзивном понашању, осим ако их не прати насиље или различити облици злоупотребе. У складу са тим, и кривичноправна репресија се све више ограничава на она полна понашања која се предузимају против воље другог човјека, односно на таква понашања која повриједјују полно достојанство човјека као саставни дио укупног интегритета личности и слободе човјека.

Полни односи у друштву не могу се у цјелини регулисати правним нормама. Још мање се то може учинити кривичноправним нормама. У овој области постоје извјесна друштвена правила која нису фиксирана у законодавству и према којима се људи управљају у својим односима према лицима супротног пола. Та неписана правила била су различита на различитим степенима друштвеног развитка, а у савременом друштву су различита према томе какав је културни ниво у одређеној друштвеној заједници, на

[275] Д. Р. Атанацковић, Кривично право, Посебни део, Привредна штампа, Београд 1981.године, стр. 260.
[276] М. Радовановић, М. Ђорђевић, Кривично право, Посебни део, Савремена администрација, Београд 1973.године, стр. 128.

којим тенденцијама се заснивају понашања људи у полним односима и колики је утицај прогресивних снага у овом домену. Кривично право у регулисању сексуалних односа има задатак да путем кажњавања спречава само оне дјелатности које су неспојиве са слободом одлучивања човјека у његовом настојању да оствари свој полни нагон. Услијед тога се, као кривична дјела из ове групе, јављају прије свега дјелатности које су повезане са насиљем према неком лицу да би се оно принудило на тјелесни додир са другим лицем, а затим и дјелатности које су посебно управљене на слободу одлучивања у задовољавању полног нагона.[277]

Овакво становиште, које се чини потпуно легитимним када су у питању одрасла лица, добија сасвим друге димензије ако је ријеч о младим лицима, поготово ако су у питању дјеца. У том смислу је, у савременом кривичном, праву евидентна сасвим друга тенденција која подразумијева ширење и јачање кривичноправне заштите полног интегритета малољетних лица. Криминалнополитички основ таквог правца појачане кривичноправне заштите ових лица је посве разумљив и оправдан, ако се имају у виду негативне посљедице које такво понашање, макар се оно одвијало и на добровољној основи, има на несметани, не само полни, већ и на укупни психофизички и морални развој младих људи.[278]

Циљ прописивања кривичних дјела против полне слободе је двојаке природе:

1. да се обезбиједи слобода опредјељења човјека у погледу ступања у полне односе, при избору партнера и осталих услова сагласно својим осјећањима и
2. да се очувају природни и здрави полни односи између лица различитог пола у складу са схватањима и осјећањима која чине јавни морал.

Полазећи од чињенице да је полни живот најинтимнији дио човјекове личности, гдје је он и најосјетљивији на спољна задирања, у теорији се разматра питање да ли, и у којој, мјери друштво треба да се мијеша у ову личну сферу кривичноправним нормама. Ово питање је оправдано када се зна да се сфера полног живота тешко може регулисати правним нормама, а да се при томе непотребно не задире у интимну страну човјекове

[277] А. Стајић, М. Вешовић, Кривично право, Посебни дио, Свјетлост, Сарајево, 1987.године, стр. 112.
[278] М. Бабић, И. Марковић, Кривично право, Посебни дио, Правни факултет, Бања Лука 2007.године, стр. 111 – 112.

личности, која тежи да се понаша слободно у складу са својим биолошким потребама, осјећањима и схватањима.[279]

Највећи број оваквих кривичних дјела усмјерен је на вршење обљубе или противприродног блуда употребом силе или пријетње или коришћењем немоћи, зависности или стања незрелости.[280] Таква дјела су: силовање, обљуба над немоћном особом, полно насиље над дјететом и обљуба злоупотребом положаја. Овим дјелима се напада на слободу одлучивања или се користи неспособност жртве за одлучивање у сфери полних односа и тако повриједђује полна част и достојанство које из ње извире.[281] Природа кривичних дјела против достојанства личности и морала је таква да се могу извршити само са умишљајем. Ни за једно од ових дјела закон не предвиђа одговорност за нехатно извршење.[282]

Дуго времена централно питање код ових кривичних дјела (за која се обично користи и термин сексуални деликти) било је како их законом регулисати, односно гдје поставити границу између дозвољеног друштвено прихватљивог понашања и радњи које су друштвено неприхватљиве и одређене као криминалне.[283] Ово питање је и данас актуелно, мада не у оној мјери као што је то било прије неколико деценија када је дошло до таласа законодавне реформе у овој области у многим земљама. Но, и данас су актуелна многа криминалнополитичка питања, а и у погледу правнодогматских питања скоро да нема кривичног дјела ове врсте код кога се она, у примјени, не постављају. Друштвена контрола сексуалности је вишеструка и креће се у широком дијапазону од благог друштвеног ограничавања до коришћења репресије. У прошлости је постојала изразита репресија према сексуалности, на шта је посебно утицало хришћанство, али и усвајање неких заблуда.[284]

Савремено кривично право у Босни и Херцеговини, у области заштите полних слобода, прати међународне стандарде водећи се уговорима као што су прије свега:

---

[279] В. Ђурђић, Д. Јовашевић, Кривично право, Посебни дио, op.cit., стр. 79.
[280] Више: М. Петровић, Кривично право СФРЈ, Никшић, 1990.године, стр. 326 – 330.
[281] Б. Петровић, Д. Јовашевић, Кривично право, Посебни дио, Правни факултет, Сарајево, 2005.године, стр. 191.
[282] Љ. Лазаревић, Кривично право, Посебни део, Савремена администрација, Београд, 1992.године, стр. 176.
[283] Више: Н. Срзетић, А. Стајић, Кривично право, Општи и посебни дио, Завод за издавање уџбеника, Сарајево, 1966.године, стр. 348 – 349.
[284] З. Стојановић, Коментар Кривичног законика, треће допуњено издање, Службени гласник, 2009.године, стр. 437.

1. „Повеља о правима дјетета“ из 1959.године и 2. „Конвенција о правима дјетета“ из 1989.године. Заштита малољетника као жртава кривичних дјела огледа се, прије свега, у позитивноправном рјешењу Кривичног закона Републике Српске[285], Кривичног закона Федерације Босне и Херцеговине и Кривичног закона Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине, као и закона о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку Републике Српске из 2010.године[286], Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине из 2011.године[287] и Федерације Босне и Херцеговине из 2014.године[288].

Европска конвенција о људским правима и основним слободама[289], представљајући каталог основних људских права и слобода у члану 8., предвиђа право на поштовање приватног и породичног живота. Када се посматра редакција члана 8. Европске конвенције о људским правима и основним слободама, види се да норма, у првом реду, обавезује државу да се уздржи од задирања у приватну сферу појединца.[290] Кршење права на приватност не мора да потиче само од државних органа. Напротив, могуће је да, било појединци, било институције приватног права наруше право на приватност индивидуе, и то, на примјер, неовлашћеним фотографисањем, тонским и аудио снимањем, објављивањем података или фотографија и сл., чак и када особа вољно саопштава ове податке или фотографије.[291]

Заштита малољетника као жртве, односно објекта од напада код кривичних дјела у Кривичном закону Републике Српске може се пронаћи у више глава и то:

1. глава XVI – кривична дјела против живота и тијела,
2. глава XVII – кривична дјела против слобода и права грађана,
3. глава XIX – кривична дјела против полног интегритета,

---

[285] Кривични закон Републике Српске, Службени гласник Републике Српске, број 49 од 25.06.2003.године.

[286] Закон о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку, Службени гласник Републике Српске, број 13/2010.године од 22. фебруара 2010.године.

[287] Закон о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку, Службени гласник Брчко Дистрикта БиХ, број 44/2011.године од 10. новембра 2011.године.

[288] Закон о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку, Службене новине Федерације Босне и Херцеговине, број 7/2014.године од 29. јануара 2014.године.

[289] Европска конвенција о људским правима и основним слободама, Службени гласник Босне и Херцеговине, Међународни уговори, број 6/1999.године од 19. маја 1999.године.

[290] А. Јакшић, Европска конвенција о људским правима, Коментар, Правни факултет, Београд, 2006.године, стр. 246.

[291] А. Јакшић, Европска конвенција о људским правима, op.cit., стр. 246., Van Dijak/van Hof, str. 284; Cohen – Johnatan, str. 411; Loucaides, Personality and Privacy under the European Convention on Human Rights, BYIL, 1990., str. 175.

4. глава XX – кривична дјела против брака и породице и

5. глава XXI – кривична дјела против здравља људи.

У ранијим законским рјешењима, група кривичних дјела којом се штитио полни интегритет називана је: „Кривична дјела против достојанства личности и морала“.

С обзиром на специфичност уставног уређења Босне и Херцеговине[292], надлежност у гоњењу учинилаца ових кривичних дјела подјељена је на тај начин да је право и дужност гоњења учинилаца кривичних дјела против живота и тијела, те кривичних дјела против полног интегритета, припала ентитетима и Брчко Дистрикту. У глави деветнаестој Кривичног закона Републике Српске одређена су: „Кривична дјела против полног интегритета“. Она су заснована на најзначајнијем документу којим се конкретно предвиђа заштита дјетета од полног насиља и то Конвенцији о правима дјетета. Конвенција у члану 34. одређује да су стране уговорнице обавезне да штите дјецу од свих облика сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања. Даље се захтијева да стране уговорнице предузимају мјере на националном и међународном нивоу у циљу спрјечавања:[293]

1. навођења и присиљавања дјетета на учешће у било којој сексуалној активности,

2. искоришћавања дјеце за проституцију или друге незаконите сексуалне радње и

3. искоришћавања дјеце у порнографским представама и материјалима.

Заједно са овом Конвенцијом, усвојен је и Факултативни протокол уз Конвенцију о правима дјетета о продаји дјеце, дјечијој проституцији и дјечијој порнографији из 2000.године којим је детаљније одређена потреба и конкретна обавеза држава на заштиту дјеце од полне злоупотребе. Посебан међународни документ јесте Хашка конвенција о правима дјетета из 1989.године[294] којом се штите шира права дјетета у оквиру породице и друштвене заједнице.

---

[292] Више: Н. Адемовић, Ј. Марко, Г. Марковић, Уставно право Босне и Херцеговине, Konrad Adenauer Stiftung, Сарајево, 2012.године.

[293] Више: М. Јовић, Основи кривичног права, Виша школа унутрашњих послова, Београд, 2005.године, стр. 178 – 181.

[294] Хашка конвенција о правима дјетета усвојена на генералној скупштини УН 20.11.1989.године, http://www.unicef.org/magic/media/documents/CRC_serbian_language_version.pdf, приступ 10.09.2012. године.

У Уставу Републике Српске[295] у члану 13. стоји да су људско достојанство, тјелесни и душевни интегритет, човјекова приватност, лични и породични живот неповредиви. У члану 36. Устава одређује се да породица, мајка и дијете имају посебну заштиту.

2. МАЛОЉЕТНИЦИ КАО ПОСЕБНА КАТЕГОРИЈА ДРУШТВА

1. Појам и категорије малољетника

У најранијим фазама развоја људског друштва и историје нису прављене разлике између људских бића с обзиром на узраст. Развој друштвене и научне (у први мах је то била филозофска) свијести о дјетињству и дјетету као категорији која је различита од одраслих лица трајао је више вијекова. Период сазријевања те свијести подудара се са настанком првих школа, образовних институција и развоја друштвених заједница. У историјском периоду у коме се развија свијест о дјетињству и дјетету као посебној категорији, јављају се теоретичари који дјецу, прије свега, препознају у квантитативном смислу, без посебног разматрања и проучавања посебности дјетета. Даљим развојем друштва, биолошких и друштвених наука, сазријева свијест о квалитативним, суштинским разликама, прије свега, у смислу биолошких, психолошких, развојних, мисаоних, емотивних, моралних и других карактеристика дјетета. Данас, у савремено доба, дјетињство и младост се различито препознају и дефинишу с обзиром на различите културне, вјерске и друге карактеристике појединих народа.

Значајан период одрастања и формирања образаца (модела) понашања код човјека јесте период дјетињства и младалаштва. Тежња родитеља и других лица у васпитању и вођењу дјеце и малољетника, а и одраслих, јесте апсолутна нормалност човјека која је у основи готово увијек релативна. Поред успјешности у тим тежњама које су доминантне, у процесу одрастања човјека настају и бројне тешкоће и поремећаји

[295] Устав Републике Српске, Службени гласник Републике Српске, број 3/1992.године са амандманима XXVI – XLIII, XLIV – LI, LII, LIII, LIV – LXV, LXVI – XCVIII, XCIX – CIII, CIV – CV, CVI – CXIII, CXIV и CXV – CXXI.

који се, поред осталог, манифестују и поремећајима у понашању које је симптоматично по бројним обрасцима, димензијама и посљедицама.[296]

Дјеца одрастају, прије свега, у оквиру своје породице, а потом и друштвене заједнице кроз процесе социјализације. Када се данас каже „породица“, најчешће се мисли на друштвену групу која у себе укључује мужа (оца), жену (мајку) и дјецу. Дакле, данас се најчешће под породицом подразумијева моногамна породица, и у том смислу се дефинише на следећи начин: „Породица је друштвена група коју карактерише заједничко пребивање, економска сарадња и размножавање. Породица укључује одрасле особе оба пола, од којих најмање двоје одржавају друштвено одобрену полну везу, и једно или више дјеце, властите или усвојене од одраслих који полно кохабитирају“.[297]

Приликом одређивања образаца и поступања са младима, прије свега, мора се поћи од чињенице да се дјеца и малољетници налазе у специфичној фази развоја која је посебно осјетљива и захтијева већу пажњу. То су млади људи који се још увијек налазе у психичкој и физичкој фази развоја и погрешно је рећи да је дијете „човјек у малом“ чиме се дијете изједначава са осталим пунољетним грађанима, што није исправно због низа специфичности које захтијевају посебан васпитно – педагошки и психолошки приступ. Малољетници нису биолошки, социјално и психолошки зреле личности. То је доба брзих и снажних биолошких и психолошких промјена, а повезано је и са временом мијењања друштвеног статуса у породици, школи и друштву уопште. У овом периоду физичка снага достиже свој врхунац. Управо због вишезначно неизграђене личности, малољетници су посебно подложни разноврсним утицајима који могу њихов развој и понашање усмјерити у асоцијалном и антисоцијалном смислу.[298]

У теорији се разликује низ дефиниција дјетета које полазе са разних аспеката посматрања и изучавања као што су: биолошки, психолошки, правни, филозофски и сл. Основна дефиниција која се узима као универзална и полазна основа за одређивање појма дјетета јесте дефиниција која је дата у члану 1. Конвенције о правима дјетета Организације Уједињених нација и гласи: „У овој Конвенцији дијете значи свако

---

[296] А. Милић, Превенција малољетничке делинквенције, Безбједност, грађани, полиција, Бања Лука, број 2/2006.године, стр. 752.
[297] Б. Ковачевић, Породично насиље, Правни факултет, Бања Лука, 1999.године, стр. 35.
[298] Т. Бујановић, Узроци, услови и феномен девијантног понашања малољетника, специјалистички рад, Факултет правних наука „Апеирон“, Бања Лука, 2007.године, стр. 8.

људско биће млађе од 18 година, осим ако се по закону који се примјењује на дијете, пунољетство не стиче раније“.[299]

У складу са Конвенцијом, а у поступку провођења Факултативног протокола уз Конвенцију о продаји дјеце, дјечијој проституцији и дјечијој порнографији, у смислу члана 8.[300] којим се државама чланицама налаже провођење конкретних мјера на заштити дјетета у кривичном поступку, како у својству окривљеног, тако и свједока или оштећеног, Република Српска је донијела Закон о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку. Факултативним протоколом се изричито тражи: 1. признавање рањивости дјеци жртвама и усвајање посебних поступака заштите, 2. информисање дјеце о правима у поступку, 3. пружање услуга дјеци у смислу помоћи у поступку, 4. заштита приватности и идентитета дјеце жртава, 5. обезбјеђење заштите од одмазде дјеци и њиховим породицама, као и 6. посебна обука лица која учествују у кривичном поступку са дјецом.

Питање малољетништва као свеобухватног појма који одређује специфичност човјека старости до осамнаест година, може се посматрати са анатомско – физиолошког, психолошког и социолошког аспекта. Посматрајући малољетника са анатомско – физиолошког аспекта, непобитно се уочава чињеница да се ради о младом човјеку који се налази у животној фази која обилује снажним развојем физичке грађе, те стављањем у функцију органа и органских система. Један од најзначајнијих органских система јесте репродуктивни систем. Развојем репродуктивног система, под утицајем жљезда са унутрашњим лучењем, долази до значајне преобразбе анатомских и физиолошких карактеристика младог човјека. Те, нове, карактеристике га диференцирају од другог пола и представљају у друштву као сексуалну јединку.

Полни развој, а то је само један дио цјелокупног пубертетског развоја, почиње настајањем и завршава се сазријевањем секундарних полних ознака, које су од великог значаја за полну привлачност. Разумије се да се ови знаци не развијају сви одједном, а исто тако сви одједном и не сазријевају.[301]

Посматрајући малољетника, са психолошког и социолошког аспекта, непобитно

---

[299] Конвенција о правима дјетета, усвојена на Генералној скупштини УН 20.11.1989.године, ступила је на снагу 02.09.1990.године, ратификована: Службени лист СФРЈ, Међународни уговори, број: 15/1990.године од 21. децембра 1991.године.
[300] Факултативни протокол уз Конвенцију о продаји дјеце, дјечијој проституцији и дјечијој порнографији.
[301] Л. Желебник, Психологија дјетета и младих, трећи дио, Делта Прес, Београд, 1972.године, стр. 35.

се уочава чињеница да се ради о младом човјеку који се налази у животној фази у којој се покушава прилагодити новим анатомским и физиолошким функцијама свог организма које још увијек нису у потпуности избалансиране и дефинисане, те дефинисати себе у односу на друштвену средину. Периоди кроз које пролази млади човјек подијељени су у складу са тенденцијом и значајем промјена и карактеристика које их прате. Ти периоди су релативно одређени и било би погрешно децидно их се држати приликом посматрања малољетника, не узимајући у обзир све специфичности појединца као личности. Тако раздобље дјетињства траје од прве до дванаесте године.

Период адолесценције, као свеукупност психичких промјена малољетника, почиње са периодом пубертета, а траје и након завршетка физичких промјена младог човјека. Рана адолесценција траје релативно узимајући од 12. до 15. године, средња од 15. до 21. године, а позна од 21. до 25. године. Млади данас раније улазе у пубертет, што се доводи у везу са порастом здравственог и укупног стандарда живљења, али касније излазе из адолесценције због продужене припреме за занимања и друге све сложеније захтјеве савременог друштва. За рану и средњу адолесценцију карактеристичан је брз тјелесни развој и достизање репродуктивне зрелости, развија се апстрактно логично мишљење, обликовање идентитета, избор позива, релативно психолошко осамостаљивање од значајних других особа, како старијих, тако и вршњака, што ће се наставити у позној адолесценцији. За прелазак у одрасло доба није довољна само физичка зрелост. Адолесценција обухвата достизање и осталих видова психолошке зрелости: интелектуалне, емоционалне, социјалне и психосексуалне.[302]

Сам почетак адолесценције најчешће се карактерише појачаним интересовањем за сексуалне појаве, које прате идеје о начину прилагођавања новим потребама и новом тјелесном изгледу. Због тога је у почетку адолесцентног периода особа веома осјетљива на све промјене које се дешавају у физичкој сфери, а поготово на коментаре одраслих, па чак и вршњака.

Поред васпитања, управо је средина онај чинилац који значајно обликовно утиче на настајање младе личности. Средина као појава је нешто јако замршено и сложено јер садржи мноштво најразличитијих утицаја и јер је такође сама, по врсти и значају,

[302] А. Брковић, Развојна психологија, Регионални центар за развој запослених у образовању, Чачак, 2011.године, стр. 8.

различита и промјењива. Дјететов развој, већ у материци, наилази на утицаје одређене средине и већ са зачећем почињу да долазе до изражаја чиниоци средине. Тако је обликовање дјететове природе одмах у почетку изложено и „спољним“ чиниоцима.[303] Друштвена средина кроз породицу, школу и разне социјалне контакте, обликује социјални статус малољетника. Битна психо – социјална карактеристика малољетника, у периоду адолесценције, јесте потреба за издиференцираним идентитетом и припадности групи. Према Ериксону[304], потреба за идентитетом је урођена и она је покретач психо – социјалног развоја. То је потреба да знамо о себи више, да знамо ко смо, смисао нашег постојања итд. Та потрага за смислом и личним идентитетом је дуга, почиње рођењем и траје цијели живот – пролазећи кроз различите фазе и стадијуме.[305]

Ериксон је психо – социјални развој човјека подијелио у шест стадијума гдје први стадијум обухвата период од рођења до треће године, други од треће до пете године, трећи од пете до седме године, четврти од седме до дванаесте године, пети период који није тачно временски одређен и траје од дванаесте до двадесет и прве године, шести период, или млађе одрасло доба, од двадесет и прве до четрдесете године и седми период од четрдесете до шездесете године. Специфично је да у четвртом стадијуму дјеца постављају питања себи: Ко сам ја? Шта желим да будем? Ко желим да будем? Управо идентитет се постиже пролазећи кроз те развојне кризе и унутрашње конфликте и постављањем циљева шта се жели од живота. У петом стадијуму развоја пошто не могу наћи одговоре на кључна питања: Ко сам? Шта сам? Шта желим да будем? Шта би требао бити? итд. и пошто одрасли не показују нити стрпљење, нити разумијевање за њихове проблеме – и пошто тада млади почињу сумњати да са њима нешто није уреду – почињу да бјеже од куће и прикључују се групама које их прихватају.[306]

Утицај вршњачке групе на појединца у развоју је кроз научне радове доказан и детаљно изучаван. Утицај групе може бити вишеструк. Деструктиван утицај групе се остварује путем честих контаката и дружења малољетника са делинквентним групама, које кроз своје обрасце понашања утичу на формирање личности малољетника. Посебна

---

[303] Л. Желебник, Психологија дјетета и младих, први дио, op.cit., стр. 116.
[304] Више: E.Erikson, Identity Jouth und cisis, New York, N.Norton, 1980.године.
[305] П. Стојаковић, Педагошка психологија, Филозофски факултет, Бања Лука, 2002.године, стр. 137.
[306] Више: П. Стојаковић, Педагошка психологија, ibid., стр. 85.

појава представља формирање група асоцијалног карактера које гаје антидруштвене вриједности и ставове. На појаву криминалитета највише утичу неформалне делинквентне (криминалне) групе. Оне настоје да на разне начине придобију нове чланове, поготово млађег узраста. Својим понашањем, идеализовањем свијета криминалаца, прокламовањем непоштовања друштвених правила, норми понашања и закона, истицањем као највеће вриједности лако стицање зараде, игнорисање друштвених обавеза и сл., такве групе дјелују као „криминална инфекција“.[307]

Посебност дјетета у социјалном, биолошком, али и кривичноправном смислу препознају савремена законодавства. Закон о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку, представља општи правни акт који регулише права и дужности органа гоњења и других државних органа, институција и појединаца у кривичном поступку који се води против малољетника, као и у појединим поступцима гдје се малољетник појављује као жртва. Овај Закон исказује осјетљивост друштва и свијест о потреби заштите дјеце и малољетника од нарушавања њихових психо – физичких развојних функција.

Тако Закон у члану 12. тачки г) дефинише термин ширег смисла „дјеца у сукобу са законом“, који одређује да су то дјеца у контакту са кривичноправним системом због тога што су осумњичена, оптужена или осуђена за кривично дјело. „Млади у сукобу са законом“ је алтернативни термин којим могу бити обухваћена и млађа пунољетна лица, јер ријеч „млади“ нема јасно одређену добну границу. Такође у члану 12. у тачки д) Закона дефинисан је „малољетни учинилац кривичног дјела, малољетник у сукобу са законом и малољетни преступник“. Сви наведени термини се односе на малољетника, без обзира на то да ли је он осумњичен, оптужен или осуђен за кривично дјело.

У Закону није дефинисан термин дијете, али се из наведеног аналогијом може закључити да се у складу са Конвенцијом о правима дјетета под термином дијете подразумијева малољетник старости до 18 година. Појам кривице је неспојив (инкомпатибилан) са појмом дјетета, па чак и малољетника. Стога и сам Кривични закон употребљава прилично немушту формулацију „малолетник који је извршио противправно дело које је у закону предвиђено као кривично дело“.[308] Тако Закон у

[307] С. Константиновић Вилић, В. Николић Ристановић, М. Костић, Криминологија, Прометеј, Београд, 2010.године, стр. 337.
[308] Д. Јовашевић, Малолетничко кривично право, Беосинг, Београд, 2008.године, стр. 25.

члану 76. захтијева обазриво поступање према малољетнику осумњиченом да је извршио кривично дјело. Обазриво поступање се проводи водећи рачуна о зрелости, личним својствима и приватности малољетника, а како вођење кривичног поступка не би утицало на његов физички, ментални и когнитивни развој.

Закон о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку шесту главу посвећује заштити малољетника – жртве кривичног дјела. Посебна, Законом предвиђена, заштита дјетета и малољетника проводи се у складу с чланом 184., уколико је пасивни субјект дијете или малољетник код појединих таксативно наведених кривичних дјела, и то: 1. убиство, 2. тешко убиство, 3. убиство дјетета при порођају, 4. навођење на самоубиство и помагање у самоубиству, 5. тешка тјелесна повреда, 6. отмица, 7. противправно лишење слободе, 8. злостављање, 9. силовање, 10. обљуба над немоћним лицем, 11. полно насиље над дјететом, 12. обљуба злоупотребом положаја, 13. задовољавање полних страсти пред другим, 14. трговина људима ради вршења проституције, 15. искоришћавање дјеце или малољетних за порнографију, 16. производња и приказивање дјечије порнографије, 17. родоскрвњење, 18. ванбрачна заједница са малољеним лицем, 19. одузимање малољетног лица, 20. запуштање и злостављање малољетног лица, 21. насиље у породици или породичној заједници, 22. кршење породичних обавеза, 23. избјегавање давања издржавања, 24. омогућавање уживања опојних дрога, 25. разбојништво и 26. разбојничка крађа.[309]

У члану 186. став 1. Закон предвиђа посебно обазриво поступање, водећи рачуна о узрасту, особинама личности, образовању, породичним околностима у којима малољетник живи, а како би се избјегле посљедице по његов будући живот, развој и васпитање. У овим околностима, Закон предвиђа да се, у правилу, саслушање малољетника проводи уз помоћ педагога, психолога или другог стручног лица, што значи да саслушање не смије извршити директно тужилац, овлашћено службено лице, нити судија. Другим ставом, одређено је да се саслушање малољетника може провести највише два пута, као и да се врши уз помоћ техничких средстава за пренос звука и слике из друге просторије, без присуства тужиоца или овлашћеног службеног лица, а уз помоћ педагога, психолога или другог стручног лица. Чланом 187. забрањује се вршење

[309] Више о заштити дјеце жртава у кривичном поступку: И. Стевановић, Кривичноправни положај деце – жртава злостављања и занемаривања, Правни живот, Београд, број 9/2005.године, стр. 157 – 176.

истражне радње суочење малољетног оштећеног са осумњиченим, односно окривљеним.

Тако је у Републици Хрватској, од стране Вијећа за електронске медије, 2009.године донесен Правилник о заштити малољетника.[310] Овај Правилник одређује садржаје који утичу негативно на психо – физички развој малољетника, те даје смијернице медијима како да се проведе заштита од негативног утицаја на малољетнике путем медија. Правилник у члану 2. одређује да програми који садрже сцене грубог насиља, секса, вулгарних израза и призора, призора злоупотребе опојних дрога и дувана могу угрозити физички, ментални и морални развој малољетника.

2. Угроженост и осјетљивост личности малољетника

Малољетници су, пролазећи кроз процес развоја и сазријевања, изразито изложени и угрожени од разних облика насиља и других облика угрожавања. Та угроженост потиче од чињенице да се они налазе у посебној животној доби када ступају у друштво одраслих, стичући сва права и обавезе као слободу кретања, самосталност, али да истовремено нису у потпуности развијени у психосоцијалном смислу. Виктимологија, као наука која проучава узроке криминала из аспекта жртве у ужем смислу, под жртвама сматра само жртве кривичних дјела која су као таква одређена у позитивним прописима, док заговорници ширег схватања предмета виктимологије под жртвама сматрају све оне који су жртве насиља које није предвиђено као забрањено кривичним законом, а представља нарушавање права и мирног живота.

По дефиницији Свјетске здравствене организације[311], сексуална делинквенција је: „сексуални чин, покушај сексуалног чина, нежељен сексуални коментар или приједлог који је усмјерен против особе и њене сексуалности, а који може учинити друга особа, без обзира на однос са жртвом или ситуацију у којој се налази. Карактерише га употреба силе, пријетње или уцјене усмјерене према жртви или њој блиској особи“. Данас, у складу са позитивним кривичним прописима, жртве сексуалног насиља могу бити мушка и женска лица. Малољетна лица и дјеца до

[310] Правилник о заштити малољетника, „Народне новине Републике Хрватске“, број 153/2009.године.
[311] http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/global_campaign/en/chap6.pdf, приступ 05.11.2014.године.

четрнаесте године живота представљају посебно вулнерабилну и заштићену групу која се и посебно штити.[312]

Класификација менталних обољења и поремећаја ICD – X је ово дјело означила са Y 05, што садржи: силовање (покушај) и обљуба животиња (покушај). Силовање је дио деструктивног понашања и испољава се у годинама када је човјек најјачи. Дојаве сексуалног злостављања у јавности су ријетко лажне, а проблеми су већи због тамног броја: цифре непознатих силовања. Злочин жртву скрнави емоционално, конативно и когнитивно.[313]

Посебно питање у разматрању кривичних дјела којима се угрожава полни интегритет јесте улога жртве у извршењу дјела. Утврђивање тачне улоге, односно удјела пасивног субјекта у кривичном дјелу, посматрајући га и кроз све припремне фазе (ако постоје), може указивати на мотиве учиниоца, односно степен његове кривице. Узимајући за основу типологију жртава криминалитета уопште, коју је дао Фатах, имајући у виду постојећа сазнања о женама жртвама и сазнања до којих је дошла сопственим истраживањем виктимизације жена, В. Николић Ристановић је формирала типологију жена – жртава криминалитета.

У науци о жртви, у класификацији постоји врста такозваних предиспонираних жртви, а њена подврста су експониране жртве, дакле оне које излазе у сусрет.[314]

Николић – Ристановић разликује следеће типове жена жртава: [315]

1. латентна или предиспонирана жртва, или жена жртва са био – психолошким и психолошким предиспозицијама (женска дјеца, младе жене, трудне жене, душевно болесне, душевно поремећене и душевно заостале жене, жене научене на трпљење, беспомоћне, лаковјерне, неодлучне и сл.) и жене социјално предиспониране виктимизацији (неудате жене, жене са ниским нивоом образовања, студенткиње, домаћице, раднице у услужним дјелатностима, туристи, проститутке и сл.);

2. жене које постају жртве на основу свог односа са учиниоцем (супруге, љубавнице, кћерке, комшинице и др.);

---

[312] Више: В. Ђурђић, Сексуални деликти, Зборник радова, Нацрт Кривичног закона СР Југославије и заштита од криминалитета насиља, Правни факултет, Ниш, 1999.године, стр. 16 – 37.
[313] М. Новаковић, Форензички значај силовања, Медицински преглед, LIX (11 – 12), Нови Сад, 2006.године, стр. 567.
[314] Л. Грубић Радаковић, Сексуална делинквенција у савременом кривичном праву, Законитост, Загреб, број 7 – 8/1990.године, стр. 827.
[315] С. Константиновић Вилић, В. Николић Ристановић, М. Костић, Криминологија, op.cit., стр. 337.

3. жене које не стоје ни у каквом односу са учиниоцем (претежно жене жртве сексуалних деликата);

4. жене које не доприносе својој виктимизацији (женска дјеца, жене жртве учинилаца са којима се нису раније познавале);

5. жене које захтијевају извршење кривичног дјела, на њега пристају и у његовом извршењу сарађују (жене жртве недозвољеног прекида трудноће, обљубе или са њим изједначеним чином са лицем које није навршило 14 година, ванбрачне заједнице са малољетним лицем и сл.);

6. жена жртва – провокатор;

7. жена жртва која се не понаша провокативно, али учинилац њено понашање тако оцјењује (жена која напушта брачну или ванбрачну заједницу због малтретирања од стране учиниоца, жена која одбија заснивање љубавничког односа и сл.);

8. жена жртва која не спрјечава своју виктимизацију;

9. жена жртва која спрјечава своју виктимизацију;

10. жена жртва која не пријављује кривично дјело извршено према њој;

11. жена жртва која пријављује кривично дјело и бива изложена секундарној виктимизацији у кривичном поступку и

12. лажна жртва – жена пријављује кривично дјело које према њој није извршено.

Кривично дјело није увијек једини производ извршиоца. Како постоји склоност ка извршењу криминалних радњи, постоји и склоност да се постане жртва. Идентично повратнику, извршиоцу криминалне радње, постоји и повратник – жртва криминалне радње.[316]

Узимајући у обзир допринос жртве извршењу кривичног дјела, Менделсон је све жртве класификовао у шест група:[317]

1. потпуно невина жртва; не постоје докази о провокативном понашању жртве или доприносу жртве у извршењу кривичног дјела,
2. жртва због незнања; несвјесно уради нешто што је ставља у позицију да буде жртва,

[316] В. Кривокапић, О. Крстић, Криминалистичка тактика 2, Полицијска академија, Београд, 1999.године, стр. 91.
[317] З. Ђорђевић, Н. Радовић, Криминалистичка оператива, Криминалистичко – полицијска академија Београд, 2012.године, стр. 177.

3. добровољна жртва; проституција, лишење живота из самилости,
4. жртва више крива од учиниоца; жртва провоцира кривично дјело (на примјер, када жртва прва удари, али завршава са посљедицама које се могу квалификовати као тешке тјелесне повреде),
5. највише крива жртва; почетни нападач, али због околности које су изван његове контроле завршава као жртва и
6. симулација или имагинарна жртва.

Док, по схватању неких старијих виктимолога (нпр. Хентинг, Фатах и др.), жене представљају посебан тип жртава, у новијој виктимолошкој литератури постоји тенденција да се у оквиру ове групе жртава врше даље класификације и установи које су то жене које се могу сматрати посебно угроженим криминалитетом.

Какав је интерес скривања броја и начина силовања? Вишеструк! Жртва избјегава стигматизацију. Породица штити грешке у васпитању, као и у самодеструкцији „на нивоу улога у породици и емоционалног учешћа чланова породице“. Друштво штити околности (деликтне ситуације) јер га сврставају у несигурне системе без поштовања људских права.[318]

3. Полна злоупотреба малољетника

Шта је сексуално прихватљив, односно неприхватљив облик понашања зависи од личног става појединца, као и ширег друштвеног, културног и религијског амбијента у ком конкретна особа живи. Одступање у односу на уобичајену, нормалну сексуалност одраслих и сексуално опредјељење представљају сексуалне девијације, односно парафилије (paraphilia, од грчких ријечи para – девијантно, противприродно и philia – привлачење, љубав). Ријеч је о сексуалном интересовању усмјереном ка необичним предметима, неуобичајеним ритуалима или ситуацијама у којима се настоји остварити пуна сексуална сатисфакција. Према међународној класификацији поремећаја – болест парафилија је евидентирана под шифром ф65[319].

[318] М. Новаковић, Форензички значај силовања, op.cit., стр. 567.
[319] З. Ђурђевић, Д. Маринковић, Профил извршиоца кривичног дјела силовање, Супротстављање савременом организованом криминалу и тероризму, Криминалистичко полицијска академија, Београд, 2012.године, стр. 288.

Нагон за одржањем врсте представља један од два витална нагона који управљају човјеком, непосредно након нагона за самоодржањем. Нагони за одржањем врсте су потребе и активности којима се одржава врста. Овде спадају: а) сексуални нагон и б) родитељски нагон. Сексуални нагон обухвата потребу и жељу за полним општењем са особом супротног пола (сексуална жеља – либидо) и реализацију тога сексуалним односом – коитус. Он обухвата разне активности: тражење партнера, удварање, сексуалну игру и коитус. Психофизички здрава лица контролишу сексуални нагон (адекватна сексуална жеља и избор партнера и остваривање коитуса у складу са друштвеним, обичајним и моралним нормама).[320] По Р. Ковачевићу нагон је најједноставније схватити као биолошки потенцијал организма који служи задовољењу његових потреба.[321]

Бројни су поремећаји сексуалног нагона који узрокују асоцијално понашање које често има квалитет кривичног дјела. Тако С. Фројд поремећаје сексуалног нагона дијели на: а) поремећаје код којих је измјењен сексуални објект и б) поремећаје код којих је измјењен сексуални циљ. Под првом групом он обухвата поремећаје где долази до замјене међусобног сједињавања полних органа са сједињавањем полних органа са оралним и аналним отвором, и другу групу код кога је полни орган престао да буде носилац полног задовољавања и исто се остварује жудњом за другим објектима и предметима: женске груди, стопало, увојак косе. Даље препознаје групу гдје ни дио тијела није основ за задовољавање полног нагона, гдје одјевни предмети врше ту функцију као што су ципеле, рубље. То су фетишисти. У посебну групу Фројд убраја егзибиционисте, садисте и мазохисте.[322]

У полном животу човјека можемо да диференцирамо биолошку, психолошку и социјалну компоненту. Сношајна моћ мушкарца подразумијева његову способност да са особом женског пола обави полни однос (сношај). Полни нагон мушкарца јавља се у доба успостављања пуне полне зрелости. У нашем поднебљу, то је доба пубертета између 14. и 16. године. [323] Сношајна моћ жене представља способност жене да обави полни однос (сношај) са мушкарцем. Она је условљена органским и анатомским

[320] З. Ћирић, Б. Димитријевић, Основи судске психијатрије и психологије, Студентски центар, Ниш 2009.године, стр. 48.
[321] Више: Р. Ковачевић, Правна медицина, op.cit., стр.134.
[322] С. Фројд, Комплетан увод у психоанализу, Нова књига, Подгорица, 2006.године, стр. 326.
[323] Р. Ковачевић, Правна медицина, op.cit., стр. 56.

особинама полних органа и њиховим функционалним стањем. Полни органи жене треба по својој развијености и димензијама да одговарају величини просјечног полног уда мушкарца. Могуће су органске сметње у виду веома смањене усмине (вагине), чврстог дјевичњака, тумора и урођених аномалија. Сношајна моћ жене се стиче полном зрелошћу, тј. између 12. и 15. године.[324]

Сексуално злостављање започиње увођењем дјетета или адолесцента у сексуалне активности које оно не разумије, за које није развојно припремљено и за које не може дати зрели пристанак, при чему постоји разлика у доби, величини или моћи између злостављача и жртве сексуалног злостављања. Сексуалне активности се односе на све врсте сексуалних контаката и понашања. Дјецу могу злостављати чланови породице или лица ван ње. Најчешће су сексуални злостављачи дјетету познате особе и особе мушког пола.[325]

Сексуално злостављање и искоришћавање дјеце и малољетника обухвата различите дјелатности којима се на различите начине повређује или угрожава полни интегритет дјеце и малољетника. Поред обљубе и других полних радњи, ту су и дјечија проституција и дјечија порнографија, као и нека понашања којима се више повређује полни морал, а која ипак могу негативно дјеловати на правилан развој полног интегритета дјеце и малољетника.[326]

Неки аспекти сексуалног злостављања дјетета чине га различитим од силовања.[327] Жртве сексуалног злостављања су лица, како мушког, тако и женског пола. У општој популацији силовање је злочин који се обично врши према женама. Код особа које сексуално злостављају дјецу карактеристично је да су то често пријатељи и чланови породица жртава, док је преко 70% пријављених силоватеља било непознато жртвама (према истраживању чак 30% рођака и 45,5% познаника), а само их је 7% било међу члановима породице. Код сексуалног злостављања дјеце, много чешће него код силовања, постоји низ поновљених догађаја. Није неуобичајено да овај однос отпочне у

[324] Р. Ковачевић, Правна медицина, ibid., стр. 58.
[325] В. Чорић, Г. Буљан Фландер, Д. Штимац, Сексуално злостављање дјеце: дијагностичка обрада и чимбеници који утичу на разоткривање, Peadiatr Croat, Заргеб, број 52/2008.године, стр. 266.
[326] И. Марковић, Кривичноправна заштита полног интегритета дјеце и малољетника, Правна ријеч, Бања Лука, број 23/2010.године, стр.32.
[327] Више: З. Стојановић, Кривичноправни и криминолошки аспекти дела против достојанства личности и морала, Зборник радова, Сексуална агресија, Матица Српска, Нови Сад, 1995.године, стр. 19 – 28.

раним годинама живота дјетета и да се настави континуирано или у интервалима у трајању од пет до десет година, прије него буде откривен или прекинут.

Силовање се, по правилу, догађа само једном. Исто тако, сексуално злостављање дјеце садржи мање физичке силе и насиља, него силовање и врши се обично без сношаја, додиривањем гениталија, мастурбацијом и егзибиционизмом. Силовање је повезано са физичким нападом и скоро увјек обухвата сексуални однос или намјеру за односом. Сексуално злостављање дјеце најчешће се одвија у породичном кругу, што укључује више особа, док силовање врши један или двојица нападача.[328]

Дијете старости до четрнаест година, што је условно и зависно од индивидуалног развоја појединца, што је опет условљено насљедним фактором и утицајем околине, није у могућности да схвати значај и смисао полних радњи. Дијете, не схватајући значај полних радњи које се чине над њим, било да су то радње које обухватају и пенетрацију полног органа или другог предмета у полни орган или анални отвор жртве, односно пенетрацију полног органа у уста жртве или друге полне радње, није у могућности да тражи помоћ од родитеља и других одраслих чланова породице или наставника. Тако жртва, најчешће, одаје симптоме злостављања, обраћајући се вршњацима или показујући друге социјалне и физиолошке поремећаје који на први поглед немају директне везе са злостављањем. Промјене у понашању се најчешће јављају као издвајање из ранијег друштва, бјежање од куће, слаб успјех и незаинтересованост у школи, бјежање са часова, док се од физиолошких реакција најчешће јављају мучнина, повраћање, главобоља и бол у стомаку.

Постоје и други ставови, тако Далида Ритоса наводи: „У теорији су заступљена различита стајалишта је ли криминалнополитички оправдано поставити границу кажњивости добровољног сполног одношаја са дјететом на његовој 14. години живота. Још су крајем осамдесетих година прошлог стољећа Сингер, Микшај – Тодоровић и Полдругач указивали да је таква граница израз конзервативног морала грађанског друштва наводећи низ истраживања која су доказала како у добровољан сполни одношај ступају већином дјевојчице од 12 до 14 година с малодобним дјечацима. Дјеца у тој доби практицирају разноврсна сексуална понашања која су у супротности с

[328] М. Костић, Дете као жртва криминалитета, магистарска теза, Правни факултет, Ниш, 1995.године, стр. 57.

нормама Казненог права.[329] Дјеца кроз свој биофизички и психолошки развој, изложеност медијима и слободнији одгој, изражавају кроз висок степен сексуалног интереса и имају много шира сазнања о сексуалном животу. Као потпору својој теорији, аутори наводе да добровољни сполни одношај са дјететом чине већином старији малољетници и млађи пунољетници, него особе изнад 25 година живота, те да у више од 70% случајева дијете активно придоноси кажњивом сексуалном понашању.[330]

Као посљедица силовања јавља се дубоки психички поремећај када силовано лице буде приморано да са учиниоцем живи одређено вријеме.[331] Ово је посебно изражено ако се ради о лицу у пубертету или у раној адолесценцији, или лицу нижег социо – културног развоја, односно претходно недефлорисаног лица. По овом аспекту, силовање се прихвата као реална и трајна деградација тијела и личности, као и однос социјалне средине према жртви.[332]

Као психолошко – социолошки проблем, педофилија се дефинише са разних аспеката, али све дефиниције у основи имају патолошку сексуалну приврженост и намјеру одраслог човјека према дјетету. Педофилија је сексуално задовољство које се остварује са дјецом истог или супротног пола.[333] Она, заједно са хомосексуализмом, нарцизмом, геронтофилијом, некрофилијом и зоофилијом, представља облик сексуалног поремећаја у групи под називом „сексуалне инверзије“. Поремећај сексуалног нагона може бити квалитативни и квантитативни. Сексуалне инверзије, заједно са сексуалним перверзијама, спадају у групу квалитативних поремећаја сексуалног нагона. [334]

---

[329] Овом приликом, аутор из разматрања изоставља чињеницу да правилан психо – физички развој дјетета обухвата процес учења и сазријевања кроз вршњачке односе, па и сексуалне контакте који су биолошки, психолошки и свјетоназорно исправни. Такође, изостављена је чињеница степена друштвене опасности од декриминализације полног насиља над дјететом, њене либерализације или пак подизања границе старости у којој пунољетна лица или старији малољетници могу ступати у полне односе са дјететом.

[330] Д. Ритоса, Сексуални деликти на штету дјеце, Хрватско удружење за казнене знаности и праксу, Министарство унутрашњих послова Републике Хрватске, Загреб, 2007.године, стр. 30. и 31; по З. Шепаровић, Насиље у обитељи, појаве – узроци – рјешења, Зборник радова, Међународни скуп Насиље у обитељи, Дубровник, 1988.године, стр. 10.

[331] Ц. Маркова, Сексуални деликти са посебним освртом на кривично дјело силовање, магистарски рад, Правни факултет, Скопље, 2010.године, стр. 36. према М. Котески, М. Николовски, Методика истраживања општег криминалитета, Факултет безбједности, Скопље, 2008.године, стр. 264.

[332] Ц. Маркова, Сексуални деликти са посебним освртом на кривично дјело силовање, ibid., стр. 36

[333] З. Ћирић, Б. Димитријевић, Основи судске психијатрије и психологије, op.cit., стр. 49.

[334] З. Ћирић, Б. Димитријевић, Основи судске психијатрије и психологије, ibid., стр. 49.

Педофилија се одређује као заинтересованост за дјецу пубертетског узраста у сексуалном смислу. У пракси се педофилија односи на приступање дјеци у сексуалном смислу, односно у циљу задовољавања сексуалних нагона.[335] Иако се термин „педофилија“ често користи у медијским расправама сексуалних коментара са малољетницима, без обзира на старост малољетника, битна карактеристика ове појаве је да се ради о малољетницима у пред – пубертетском периоду одрастања. Тако, заинтересованост за старије малољетнике, рецимо физички зреле петнаестогодишњаке, није доказ педофилије, мада може представљати кривично дјело ако је законски регулисано да је сексуални однос са лицем млађим од шеснаест година забрањен, као што је у Канади и многим америчким земљама.[336]

Када је у питању кривичноправна заштита полног интегритета дјеце и малољетних лица, могли бисмо рећи да савремена законодавства полазе од концепције да дијете, односно малољетник, до одређене животне доби, због свог психофизичког развоја, не може дати правно ваљан пристанак на обљубу или другу полну радњу. С тога се, кроз норме кривичног права, поставља принцип апсолутне забране вршења обљубе или друге полне радње са лицима која не прелазе одређену животну доб.[337]

3. КРИВИЧНА ДЈЕЛА ПРОТИВ ПОЛНОГ ИНТЕГРИТЕТА МАЛОЉЕТНИКА

1. Појам и карактеристике кривичних дјела против полног интегритета малољетника

Специфичности које обједињавају кривична дјела којима се угрожава полни интегритет, огледају се у елементима бића појединих инкриминисаних дјела прописаних у Кривичном закону Републике Српске у глави XIX под називом: „Кривична дјела против полног интегритета“.

[335] M. C. Seto, The Annual Review of Clinical Psychology, Pedophilia 391 – 407, Royal Ottawa Health Care Group and University of Toronto, Ontario, 2009., page 392.
[336] M. C. Seto, Pedophilia, ibid., page 393.
[337] И. Марковић, Полно насиље над дјететом, Правни живот, број 10/2010.године, стр. 168 – 169.

Највећи број кривичних дјела којима се угрожава полна слобода и полни интегритет, усмјерен је на вршење обљубе или са њом изједначеног чина употребом силе, пријетње, коришћењем немоћи, стања подређености, зависности или незрелости.[338] Ова дјела се називају сексуални криминалитет као укупност различитих облика контаката полним органима, устима, језиком, прстима или рукама са полним органима, чмаром или устима жртве, у циљу задовољавања сексуалног нагона иницијатора овог контакта. Поред тога, могуће је из ових мотива остварити и контакт са полним органима, устима или чмаром жртве и неким другим предметом.[339]

Друга карактеристика ових кривичних дјела је да се ови контакти остварују без пристанка жртве, било уз њено активно противљење и пружање отпора или без њега.[340] У оквиру ове главе пружа се кривичноправна заштита двијема основним сферама: а) сфери слободе полног одлучивања и б) сфери јавног морала. С обзиром на то, могуће је извршити класификацију дјела против полног интегритета на следеће групе:[341]

а) дјела којима се повриједђује слобода одлучивања у полним односима (на примјер: силовање, принуда на обљубу и сл.),

б) дјела којима се слобода одлучивања повриједђује коришћењем неког стања жртве (обљуба над немоћним лицем, обљуба или противприродни блуд са лицем које није навршило 14 година) и

в) дјела којима се повриједђује јавни морал у сфери полних односа.

Поред изнијетих карактеристика, за ову групу деликата важе још и следећа обиљежја:[342]

1. Кривична дјела из ове групе су такозвана власторучна кривична дјела. То значи да могу бити извршена само личним дјеловањем учиниоца. У вези са тим, поставља се питање квалификације радњи других лица која учествују у извршењу

---

[338] Више: М. Сингер, Кривична дјела против достојанства личности и морала, те против брака, породице и омладине, Наша законитост, Загреб, број 3/1978.године, стр. 46 – 54.
[339] Више: С. Константиновић Вилић, Кривична дела против полне слободе (сексуална делинквенција), Зборник радова, Нацрт Кривичног законика СР Југославије и заштита од криминалитета насиља, Ниш, 1999.године, стр. 35 – 47.
[340] Д. Јовашевић, В. Икановић, Кривично право Републике Српске, Посебни дио, op.cit., стр. 78.
[341] Више: М. Цетинић, Ново законодавно рјешење кривичних дјела против полне неприкосновености и полне слободе личности, Правни живот, Београд, 3-4/1996.године, стр. 139 – 151.
[342] Више: И. Марковић, Новине у регулативи полних деликата у КЗ РС и приједлози de lege ferenda, Зборник радова, Актуелна питања у примјени кривичног законодавства, Бања Лука, 2011.године, стр. 257 – 267.

таквих кривичних дјела. Према владајућем мишљењу, у теорији и судској пракси, код власторучних кривичних дјела не може постојати саизвршилаштво. Радње других лица који учествују у остварењу ових дјела сматрају се саучесничким радњама (подстрекачи, помагачи).

Суштину ових дјела чини задовољавање полног нагона и зато се као извршилац појављује само оно лице које на инкриминисан начин задовољава или покушава да задовољи тај нагон. Оваква природа сексуалних деликата одражава се на разграничење извршилаштва од осталих облика саучесништва при вршењу ових дјела.[343]

2. Малољетна лица до 14 година старости уживају посебну кривичноправну заштиту код полних деликата. Постоји више различитих инкриминација којима се штити тјелесни интегритет и здравље малољетног лица, без обзира да ли се над њим врши насилна обљуба или противприродни блуд, или се ове радње обављају уз пристанак малољетника. То значи да ни сагласност малољетника млађег од 14 година за вршење ових радњи не искључује постојање кривичног дјела, јер се сматра да малољетно лице у том узрасту није зрело за полни живот.

Упоредо са сужавањем кривичне репресије у полној сфери пунољетних лица, евидентна је тенденција ширења и јачања кривичноправне заштите полног интегритета дјеце и малољетника. Полазну основу у томе чини чињеница да малољетници, а поготово дјеца, нису полно зреле личности, те да и она сексуална понашања која су иначе дозвољена и друштвено прихватљива, могу негативно утицати на њихов укупан психофизички развој.[344]

3. Одређена кривична дјела из ове групе постају квалификована ако је наступила тешка тјелесна повреда, тешко нарушавање здравља или смрт пасивног субјекта. Код ових кривичних дјела, квалификованих тежом посљедицом, мора постојати узрочна веза између радње основног дјела и наступјеле теже посљедице у односу на коју је нехат једини облик виности.[345] Бијесни и насилни људи обично су лица веће

[343] Љ. Лазаревић, Кривично право, Посебни део, op.cit., стр. 165.
[344] И. Марковић, Кривичноправна заштита полног интегритета, Српска правна мисао, Бања Лука, број 1 – 4/2006.године, стр. 104.
[345] З. Кандић, Поповић, Кривично право, Посебни део, op.cit., стр. 102.

непријатељске настројености него остали људи, и они у себи имају мање снаге да своја непријатељска осјећања обуздавају.[346]

Заједничке карактеристике кривичних дјела којима се угрожава полни интегритет такође јесу: 1. начин извршења, односно контакт полним органима или полних органа, или друге радње којима се задовољава полна страст и 2. изостанак пристанка жртве (изричит, вербални или фактички). У том смислу се код заштите малољетника и дјеце полази од схватања да дјеца немају способност да схвате значај полне радње, због чега се сматра да дијете и не може да пристане на полни однос. Циљ инкриминације ових кривичних дјела је двојаке природе: 1. да се обезбиједи слобода опредјељења човјека у погледу ступања у полне односе при избору партнера и осталих услова, сагласно својим осјећањима и 2. да се очувају природни и здрави полни односи између лица различитих полова у складу са схватањима и осјећањима који чине јавни морал.[347]

Објект заштите кривичних дјела против полног интегритета из главе деветнаесте Кривичног закона Републике Српске јесте полна слобода, односно, слобода одлучивања о ступању у сексуалне односе.

Једно од основних начелних питања које се јавља код ових кривичних дјела јесте шта је њихов објект заштите, а у вези са тим и да ли је назив главе у којој су та кривична дјела предвиђена адекватан. С обзиром да норме сексуалног морала саме по себи не могу бити објект кривичноправне заштите, које су то вриједности које кривично право у овој области треба да штити? Могло би се рећи да се заштитни објект може свести на једно основно добро или право, а то је право на сексуално самоопредјељење. У складу са тим, у сексуалној сфери, требало би инкриминисати само оне сексуалне радње гдје не постоји свјесни и вољни пристанак лица према коме се оне предузимају. То су у основи само двије ситуације: а) када се сексуална радња врши уз употребу принуде (односно када се користи стање немоћи) или б) када се сексуална радња врши према лицу коме се због психофизичке незрелости не може признати право на сексуално опредјељење.[348]

---

[346] А. Рамљак, А. Даутбеговић, Насилништво у крвним и сексуалним деликтима, Правна ријеч, Бања Лука, број 7/2006.године, стр. 324.
[347] В. Ђурђић, Д. Јовашевић, Кривично право, Посебни део, op.cit., стр. 85.
[348] З. Стојановић, Коментар Кривичног законика, op.cit., стр. 438.

Извјесна понашања која, с обзиром на постојеће друштвене односе и схватања медицинске науке представљају изопаченост, узимају такве размјере да је неопходна, поред осталог и интервенција кривичног права. Став који би значио немјешање кривичног права у ову област представљао би, поред наведене, другу крајност која се мора избјећи. Равнотежа је успостављена на тај начин што кривично право регулише само оне односе из ове области који вријеђају, не само добра и схватања појединца, већ су истовремено и напад на друштвене односе и схватања. На крају, као што су се данашња схватања о полној слободи измјенила у односу на ранија, извјесно је да ће у будућности тај процес доживљавати нове етапе развоја и мијењања, што ће нужно довести и до измјене одредаба кривичног права које регулишу ову област.[349]

Кривичноправна репресија се све више ограничава искључиво на понашања која се предузимају против воље другог човјека, односно на таква понашања која поврјеђују полно достојанство човјека као саставни дио укупног интегритета личности и слободе човјека. Позитивно кривично законодавство у Босни и Херцеговини, у складу са чланом 13. Устава[350], јемчи заштиту тијела, слободе, духовног и социјалног статуса човјека. Слобода, коју предвиђа Устав, је постављена водећи се највишим међународним стандардима. Тако је и питање слободе сексуалности, односно слободе у области одлучивања о ступању у сексуалне односе и начина задовољавања полног нагона одређено на овај начин.

Чињеница је да једно сексуално понашање, које се иначе сматра дозвољеним и друштвено прихватљивим, уколико се врши између пунољетних лица, извршено према малољетном лицу или дјетету, даје таквом понашању карактер друштвено неприхватљивог и кажњивог понашања. Стога, модерна законодавства предвиђају већи број инкриминација којима се обезбјеђује појачана кривичноправна репресија за различите облике сексуалног насиља над малољетницима и дјецом. Савремене тенденције и кретања у области кривичноправне регулативе сексуалних деликата имале

[349] Б. Чејовић, Кривично право, Општи и посебни део, Досије, Беогад, 2006.године, стр. 505.
[350] Т. Касим, Н. Милићевић, М. Симовић, М. Дмичић, Устав Федерације Босне и Херцеговине и Устав Републике Српске, коментар, op.cit., стр. 317.

су утицај и на кривичноправну регулативу полних деликата у кривичном законодавству Републике Српске.[351]

Наведено становиште, које се чини потпуно легитимним када су у питању одрасла лица, добија сасвим друге димензије ако је ријеч о младим лицима, поготово ако су у питању дјеца. У том смислу је у савременом кривичном праву евидентна сасвим супротна тенденција која подразумјева ширење и јачање кривичноправне заштите полног интегритета малољетних лица. Криминалнополитички основ таквог правца појачане кривичноправне заштите малољетних лица је разумљив и оправдан, ако се имају у виду негативне посљедице које такво понашање, макар се оно одвијало и на добровољној основи, има на несметани, не само полни, већ и укупни психофизички и морални развој младих људи.[352]

Заштита полног интегритета и достојанства човјека, а посебно жене, представља једно од највиших достигнућа у области људских права и слобода.[353] У складу са савременим свјетоназорима, полна слобода јесте једна од основних слобода човјека која уз право на живот, право на слободу, а заједно са правом на недодирљивост тјелесног интегритета одређује положај човјека у савременом друштву.

Групни објект заштите код кривичних дјела против полног интегритета јесте полна слобода. Овим кривичним дјелима штити се полна слобода појединца која се испољава у његовом праву да слободно и самостално доноси одлуке о сопственом полном животу и да ступа у полне односе с другим људима. Полна слобода, као слобода сваког појединца да ступа у полне односе и да у том погледу располаже својим тијелом, није законом посебно прописана, нити зајамчена, већ се подразумјева. Границе коришћења полне слободе одређене су једино казненим – прекршајним и кривичним законодавством (на примјер, прекршај код проституције, кривична дјела против полног интегритета).[354]

Сексуално насиље обухвата сексуално узнемиравање и сексуално злостављање.

---

[351] И. Марковић, Кривична дјела против полног интегритета у кривичном законодавству Републике Српске, Наука, безбедност, полиција, Београд, број 1/2006.године, стр. 76.
[352] Т. Касим, Н. Милићевић, М. Симовић, М. Дмичић,Устав Федерације Босне и Херцеговине и Устав Републике Српске, коментар, op. cit., стр. 1557.
[353] Више: З. Стојановић, Сексуална кривична дела и предстојећа реформа кривичног законодавства, op. cit., стр. 87 – 98.
[354] Н. Мрвић Петровић, Кривично право, Посебни део, Правни факултет Универзитета Унион, Службени гласник, Београд, 2011.године, стр. 123.

Сексуално узнемиравање може бити вербално, на примјер: упућивање непримјерених коментара, шала, непримјерени телефонски позиви, „sms“ поруке, рекламне поруке или приједлози на основу полно специфичних ознака. Савјет Европе је 1990.године у свом пословнику дефинисао сексуално узнемиравање и злостављање као: „свако непожељно понашање сексуалне природе или неко друго понашање засновано на полу које угрожава достојанство жене или мушкарца. Оно обухвата физичко, вербално или невербално понашање.“

Сексуално злостављање је једно од најтежих облика злостављања који оставља трајне психо – физичке и социјалне посљедице на жртву. Сексуално злостављање дјеце је посебно тешко дјело због самог положаја жртве која не разумије шта се дешава, врло често криви себе за такво понашање, а због односа зависности од родитеља боји се открити дјело, најчешће због пријетње да то „мора остати њихова тајна“. Злостављање директно нарушава емоционално и ментално здравље дјетета. Жртве сексуалног злостављања, по оцјени стручњака, пате од посљедица посттрауматског синдрома што за посљедицу има: шок, невјерицу, страх, понижење, а често се кривица тражи у себи самом, таква лица се осјећају другачијима у односу на другу дјецу, тешко успостављају везе и пријатељства и имају проблем у концентрацији.[355]

Изостанак пристанка жртве, као један од основних елемената бића кривичног дјела силовање као облика полног насиља, у теорији и пракси, има различита тумачења. Савремена правна теорија, што у посљедње вријеме прихвата и пракса, заступа став да изостанак пристанка жртве на полни однос може бити двојак. Тако се као изјава воље жртве препознаје физичка радња и изјава воље у вербалном смислу без предузимања физичке радње којом би се спријечила обљуба или са њом изједначена полна радња. Физичка радња као изјава воље, односно неприхватање обљубе или са њом изједначене полне радње може бити активан отпор жртве који се врши директним нападањем извршиоца (гребањем, ударањем, гурањем и другим сличним физичким радњама) или пасивним радњама којима се фактички извршилац онемогућава да својим полним органом дође до вагине, ануса или уста жртве, односно другим предметом или подесним средством до вагине или ануса (грчење, лијегање уз зид или другу препреку

[355] Годишњи извјештај о раду омбудсмана за дјецу Републике Српске, Омбудсман за дјецу Републике Српске, Бања Лука, 2009.године, стр. 60.

непрестаним помјерањем и другим сличним физичким радњама без директног физичког напада на извршиоца). Као други облик изјаве воље, односно неприхватања полног односа или са њом изједначене полне радње, представља изјава воље у вербалном смислу без предузимања било какве активне или пасивне физичке радње којом би се пружио отпор и покушало онемогућити извршење обљубе.

Постојање отпора од стране жртве силовања јасно истиче да лице не жели, односно да се не саглашава са полним односом. То неслагање често истиче физичку компоненту отпора. Са друге стране, непостојање физичког отпора не значи да је жртва пристала на овај насилни акт. Постоје, како у теорији, тако и у судској пракси, случајеви када, увидјевши да је у безизлазној ситуацији (прије свега у смислу своје физичке конституције, постојања групе извршилаца или слично), често изостаје физички отпор жртве што, са друге стране, не значи да је жртва пристала на полни однос. То свакако не значи да је пасивни субјект сагласан са полним актом. Чињеница да изостаје или постоји мањи интензитет физичког отпора треба цијенити у сваком конкретном случају.[356]

2. Поједина кривична дјела против полног интегритета малољетника

Кривични закон Републике Српске је у глави XIX под називом: „Кривична дјела против полног интегритета“ предвидио посебан облик заштите полног интегритета малољетника кроз више законских одредби.

Како степен физичке и психичке развијености, у погледу ступања у сексуалне односе, није исти код свих појединаца (неки достижу касније, неки раније) граница од четрнаест година ипак је најоптималнија као просјечно доба у коме већина тог узраста достиже биолошку полну зрелост.[357] Наведеним кривичним дјелима штити се, прије свега, полна слобода малољетника, с обзиром да је малољетник незрео или недовољно зрео у биоконституитивном и психолошком смислу, односно у специфичној фази развоја

[356] К. Маљановски, Кривичноправне и криминолошке карактеристике кривичног дјела силовање и његових починилаца на територији Републике Македоније, магистарски рад, Правни факултет Јустинијан Први, Скопље, 2005.године, стр. 65.
[357] М. Миловић, Сексуални деликти у новом Кривичном законику, Правни живот, Београд, број 9/2005.године, стр. 133.

личности која је изузетно значајна за каснији психофизички развој. Полни интегритет малољетника (и дјетета) у Кривичном закону Републике Српске штити се следећим кривичним дјелима:

1. члан 193. – силовање,

2. члан 194. – обљуба над немоћним лицем,

3. члан 195. – полно насиље над дјететом,

4. члан 196. – обљуба злоупотребом положаја,

5. члан 197. – задовољавање полних страсти пред другим,

6. члан 198. – навођење на проституцију,

7. члан 198 а. – трговина људима,

8. члан 198 б. – трговина малољетним лицима,[358]

9. члан 198 в. – организовање групе или злочиначког удружења за извршење кривичних дјела трговине људима и трговине малољетним лицима,

10. члан 199. – искоришћавање дјеце и малољетних лица за порнографију,

11. члан 200. – производња, посједовање и приказивање дјечије порнографије и

12. члан 201. – родоскрвњење.

Анализирајући кривична дјела којима се штити полни интегритет малољетника, могу се уочити заједничке, као и карактеристике које их истичу и разликују од других кривичних дјела против полног интегритета. То су:[359]

- извршилац и пасивни субјект могу бити лица оба пола, односно кривична дјела су полно неутрално одређена. Ова новина у Кривични закон Републике Српске је унесена 2003.године. У Кривичном закону Републике Српске из 2000.године[360] ова кривична дјела нису била одређена као полно неутрална, те су их могла учинити само лица мушког пола,

- специфичност радње извршења коју чини обљуба или са њом изједначена полна радња, као и други облици полне радње значи да је она извршена са циљем

[358] „Казнено дјело међународна проституција члан 178, Казнени закон Републике Хрватске“; више о инкриминацији која је у развоју кривичног права претходила кривичном дјелу трговина малољетним лицима: Ф. Бачић, Ш. Павловић, Казнено право, Посебни дио, Информатор, Загреб, 2001.године, стр. 160.
[359] Више о судској пракси: Б. Благојевић, Актуелна судска пракса из кривичног права, Пословни биро, Београд, 1996.године, стр. 96 – 104.
[360] Кривични закон Републике Српске, Службени гласник, број 22/2000.године.

задовољавања полног нагона, гдје за постојање елемената бића кривичног дјела није неопходна употреба силе или пријетње као код кривичног дјела силовање,[361]

- пристанак, односно непристанак пасивног субјекта, односно специфична неспособност дјетета да има слободну вољу и свијест у погледу задовољавања полног нагона тј. обљубе или друге полне радње. Иако постоји изјава воље дјетета која изражава пристанак на полни однос, она није основ за искључење постојања елемената бића кривичног дјела полно насиље над дјететом,

- старосна доб као специфична фаза у развоју личности жртве која узрокује недовољну психофизичку развијеност жртве. Ова посебност је значајна код кривичних дјела: полно насиље над дјететом, искоришћавање дјеце и малољетних лица за порнографију и производња и приказивање дјечије порнографије, гдје је формални и суштински услов за постојање кривичног дјела старост пасивног субјекта, односно старост до 14 година, док је код кривичних дјела: силовање, обљуба над немоћним лицем, полно насиље над дјететом, обљуба злоупотребом положаја, задовољавање полних страсти пред другим, трговина људима ради вршења проституције, искоришћавање дјеце и малољетних лица за порнографију и родоскрвњење, формални услов за постојање кривичног дјела старост пасивног субјекта до 18 година, односно малољетништво,

- искоришћавање стања жртве, односно положај подређености и зависности од родитеља, старатеља, усвојитеља, учитеља, васпитача, наставника и других лица предвиђених појединим члановима Кривичног закона, а која имају ауторитативни положај у односу на пасивног субјекта који је дијете или малољетно лице и

- посљедице по психички и физички развој жртве представљају посебно значајан квалитет из разлога што се ради о лицима која трпе посебно тешке посљедице, како физичке, тако и психичке, услијед полних злоупотреба или других полних радњи које имају за сврху задовољавање полног нагона учиниоца.

[361] Више: Ф. Бачић, Казнено право, Посебни дио, Загреб, 1979.године, стр. 134 – 138.

3. Силовање

3.1. Појам и облици кривичног дјела

Кривично дјело силовање јесте основно кривично дјело против полног интегритета, одређено у члану 193. Кривичног закона Републике Српске.[362] Дјело се састоји у принуди другог на обљубу или са њом изједначени чин употребом силе или пријетњом да ће се непосредно напасти на живот или тијело тог или њему блиског лица.[363] Силовање је неправо сложено кривично дјело[364], које чине два дјела: а) принуда (кривично дјело против слободе и права човјека и грађанина) и б) обљуба, односно са њом изједначен чин.[365] Из дефиниције, односно законског одређења, учинилац кривичног дјела може бити свако лице, односно лице мушког и женског пола. Такође, жртва овог кривичног дјела може бити свако лице, односно лице мушког или женског пола.[366]

Основни облик кривичног дјела силовање састоји се у принуди на обљубу или другу полну радњу употребом силе или пријетњом да ће се непосредно напасти на живот или тијело жртве или њој блиског лица. Предвиђена казна за основни облик дјела јесте казна затвора од двије до десет година.[367]

Први квалификовани облик дјела постоји ако је предузетом радњом остварена нека од следећих квалификованих околности: 1. својство пасивног субјекта, и то ако је жртва малољетно лице, 2. ако је силовање извршено на нарочито свиреп или нарочито понижавајући начин, или ако је силовање извршено од стране више лица или је дјело учињено из мржње[368] и 3. ако је усљед кривичног дјела наступила тешка тјелесна

---

[362] Више о елементима бића кривичног дјела силовање: Н. Мемедовић, Кривично дело силовања у југословенском кривичном праву, Београд, 1988.године, стр. 67 – 86.
[363] В.Ђурђић, Д. Јовашевић, Кривично право, Посебни део, op.cit., стр. 87.
[364] Више: Е. Дудо, Кривично дјело силовање као насилнички криминалитет, Зборник радова, Насилнички криминалитет – етиологија, феноменологија, сузбијање, Паневропски Апеирон Универзитет, Бања Лука, 2011.године, стр. 377.
[365] Више: И. Симић, Осврт на кривично дело силовања, Билтен Окружног суда, Београд, број 33 – 34/1990.године, стр. 1 – 14.
[366] Више: Б. Рутовић, Усклађивање инкриминације силовања са савременим кретањима у кривичном праву, Перјаник, Даниловград, број 5/2004.године, стр. 56 – 62.
[367] Више: Ј. Стојановић, Силовање, Никшић, 1988.године, стр. 78 – 92.
[368] Мржња као психолошки феномен и појава дефинише се од разних аутора на сличан начин гдје се као заједнички именилац може узети мисао да је то снажна емоција која нагони да се некоме учини зло, осјећај крајње одбојности према некоме или нечему и болесно стање непријатељства чији интензитет

повреда, тешко нарушавање здравља или трудноћа силованог женског лица. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од три до петнаест година.

Квалификовани облик дјела, у коме је малољетник жртва, постоји ако је силовано лице старости од 14 – 18 година гдје, у случају да је жртва млађа од 14 година, постоји друго кривично дјело, односно полно насиље над дјететом. У односу на основни облик дјела када је принуда, физичка или компулзивна, јасно постављена у смислу сламања отпора жртве, код овог квалификованог облика дјела постоје одређене специфичности. Наиме, приликом разматрања овог дјела битно је поменути кривично дјело полно насиље над дјететом код кога није потребно да постоји принуда у облику као код силовања, већ се сматра да дијете због своје недовољне психофизичке развијености није у стању да схвати значај поступка и сексуалног чина и није зато у могућности да разумно исти прихвати. У складу са наведеним, евидентно је да се малољетник налази у фази физичког и психичког развоја, у периоду адолесценције између одраслог човјека и дјетета, са свим својим специфичностима.[369]

Други квалификовани облик овог дјела постоји ако је услијед предузете радње извршења наступила смрт жртве. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од најмање десет година.

Извјесно је да принуда чини потенцијални извор ове посљедице, у односу на коју учинилац редовно не поступа са умишљајем. Али, да би се учиниоцу могла изрећи тежа казна за ове посљедице, оне се нужно имају приписати његовом нехату. Ту имамо претеринтенционалитет; остварење прекомјерне посљедице *in fine*. Но, то без сумње мора бити у узрочној вези између укупности радње извршења и наступјеле теже посљедице, тј. повреде тјелесног интегритета или смрти жртве. При томе, разумије се, учинилац треба имати свијест, односно могућности свијести, о наступању теже посљедице о којој је ријеч. То значи, ако је тежа посљедица у домену умишљаја учиниоца овог кривичног дјела, није ријеч о овом (квалификованом) облику. С друге стране, ако би се утврдило да је тежа посљедица резултирала нпр. случајношћу, односно

превазилази рационалне и реалне оквире друштвених свјетоназора. Појам мржње одређен је у Кривичном закону Републике Српске, глава 15. члан 147. став 25: „Кривично дјело из мржње је извршено у потпуности или дјелимично из расне, националне или етничке припадности, језика, вјерског увјерења, боје коже, пола или сексуалне орјентације, здравственог статуса или родног идентитета неког лица.“

[369] Више: В. Николић Ристановић, Кривична дела против достојанства личности и морала, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, Београд, број 2/1988.године, стр. 87 – 98.

немогућношћу знања учиниоца да она може наступити, тј. да у конкретним околностима није било предвиђено њено наступање, такође нема овог облика силовања, па ни одговорности за тежу посљедицу.[370]

Привилеговани облик овог дјела постоји ако је учинилац принудио жртву на обљубу или другу полну радњу, сламајући њен отпор озбиљном пријетњом да ће за њу или њој блиско лице открити нешто што би шкодило њеној части или угледу, или пријетњом другим тешким злом. Предвиђена казна за привилеговани облик дјела јесте казна затвора од шест мјесеци до пет година.

3.2. Објект заштите

Објект заштите овог кривичног дјела је слобода одлучивања другог лица у погледу ступања у полне односе, односно вршења других полних радњи. Право на слободу одлучивања о ступању у полне односе је неспорно и једно је од основних људских права које је загарантовано низом међународних конвенција, позитивним законским рјешењима Републике Српске, као и моралним цивилизацијским тековинама. Као што је већ истакнуто, слобода одлучивања о ступању у полне односе јесте, прије свега, социолошки феномен који је еволуирао и израстао почетком двадесетог вијека, да би потом био и загарантован формалним правним нормама и означен као фундаментално људско право.[371]

Полазећи од чињенице да је полни живот најинтимнији дио човјекове личности, гдје је човјек и најосјетљивији на спољна задирања, поставља се питање да ли, и у којој мјери, друштво треба да се мијеша у ову сферу правним, а посебно кривичноправним нормама. Ово питање је оправдано када се зна да се ова сфера односа тешко може регулисати правним нормама, а да се не задире у интимну страну личности која тежи да се понаша слободно и у складу са својим биолошким потребама, осјећањима и схватањима. Поштујући ту интиму личности и тежећи да се ослободи непотребне стеге, друштво препушта регулативу ових односа моралним нормама које се спонтано

[370] Н. Мемедовић, Убиство и телесне повреде при сексуалном насиљу, Правни живот, Београд, број 9/1996.године, стр. 90.
[371] Више: М. Цетинић, Прилог дискусији о потреби измјене инкриминације силовања, Зборник радова, Проблеми реинтеграције и реформе југословенског кривичног законодавства, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 1995.године, стр. 200 – 2013.

уграђују у свијест људи и дјелују исто тако спонтано на њихово вршење. Међутим, како се слобода једне личности као полне јединке може одвијати на штету полне слободе друге личности, то је у одређеним ситуацијама кривичноправна заштита личности неопходна.[372]

У теорији, позитивноправном одређењу, друштвеним ставовима и судској пракси, те посматрајући историјски, постоји значајна еволуција друштвене свијести по питањима шта је то принуда, врста силе, врста одбране, тј. одбијања обљубе, која радња представља обљубу или са њом изједначену полну радњу и др. Савремено кривично законодавство штити човјека као слободно и самосвјесно сексуално биће које улази у полне односе по слободно израженој вољи. То у пракси значи да је довољна изричита изјава жртве да не жели ступање у сексуалне односе, па да се непоштовање те воље, иако изостане фактички физички отпор, сматра насиљем, нападом на слободу одлучивања пасивног субјекта о ступању у полне односе, односно силовањем.[373]

Из позитивне легислативе су изостављене дискриминације[374] по питању пола, као и некада прећутно дозвољено „сексуално власништво“ супруга у брачној заједници над супругом. Тако је у Кривичном закону СР Босне и Херцеговине из 1977.године[375] силовање одређено на такав начин да жртва може бити искључиво лице женског пола. У литератури из времена важења кривичних закона гдје је учинилац могао бити само лице мушког пола, односно жртва искључиво само лице женског пола, објект кривичног дјела је одређен на начин који је био усклађен са позитивном легислативом.[376]

Објект напада кривичног дјела силовање је раније одређивано као женско лице са којим се не живи у брачној заједници. То је могло да буде свако женско лице под условом да је старије од четрнаест година. Уколико се није радило о таквом лицу, није постојало ово кривично дјело, већ кривично дјело обљубе или противприродног блуда са лицем које није навршило четрнаест година. Услов да се са женским лицем које се силује не живи у брачној заједници, схватало се у ширем смислу. Према томе, кривично

---

[372] Б. Петровић, Д. Јовашевић, Кривично право, Посебни дио, op.cit., стр. 191. – 192.
[373] Више: И. Симић, Силовање као кривично дело, 13. Мај, Београд, број 6/1988.године, стр. 14 – 23.
[374] Више: В. Казазић, Дискриминација и насиље над женом – међународни стандарди и босанскохерцеговачко законодавство, Зборник радова Правног факултета, Мостар, број 15/2002.године, стр. 127 – 135.
[375] Кривични закон СР Босне и Херцеговине.
[376] Више. М. Цетинић, Поглед на питање да ли је потребно преиспитивање инкриминације силовања, Анали Правног факултета, Београд, број 1 – 2/1995.године, стр. 80 – 95.

дјело је постојало иако се силовање вршило према женском лицу са којим је учинилац у браку, али међу њима нема брачне заједнице, односно заједничког живота који подразумјева и полне односе.[377]

3.3. Радња извршења

Нова концепција кривичног дјела силовања посебно долази до изражаја у опису радње извршења овог кривичног дјела.[378] Радња извршења кривичног дјела силовање јесте принуда на обљубу и са њом изједначен чин. То је дјелатност навођења, утицања на вољу пасивног субјекта да противно својој одлуци ступи у полни однос или са њим изједначени чин.[379] Ријеч је о сложеном кривичном дјелу које чине двије радње: 1. принуда и 2. обљуба (или са њом изједначен полни чин).[380]

По броју радњи, силовање је двоактно дјело. Оно је истовремено неправо сложено дјело, јер обухвата употребу принуде (што је посебно кривично дјело предвиђено у члану 135.) и вршење обљубе, што је иначе допуштено људско понашање. Између принуде и обљубе (или са њом изједначеног чина) мора да постоји функционална повезаност, јер се принуда користи како би омогућила одговарајућу полну радњу.[381] Постоји схватање да је принуда само средство извршења, те да силовање није кривично дјело са две кумулативне радње извршења. Ипак је схватање о двије врсте дјелатности прихватљиво, али дјелатности које су чврсто повезане и које једна другој дају нови квалитет.[382]

Основна функција принуде или силе код кривичног дјела силовања јесте савлађивање отпора жртве. Сила је употреба физичке, механичке или друге снаге против другог лица у циљу сламања његовог отпора или спрјечавања очекиваног отпора. Она може бити апсолутна и компулзивна.[383] Под силом се подразумијева и

---

[377] Б. Чејовић, В. Миладиновић, Кривично право, Посебни део, Студентски културни центар, Ниш, 1995.године, стр. 232 – 233.
[378] И. Марковић, Кривична дјела против полног интегритета у кривичном законодавству Републике Српске, op.cit., стр. 79.
[379] В.Ђурђић, Д. Јовашевић, Кривично право, Посебни део, op.cit., стр. 87.
[380] Више: Н. Мемедовић, Сила и претња као обележја кривичног дела силовање, Правни живот, Београд, број 8 – 9/1987.године, стр. 873 – 897.
[381] Н. Мрвић Петровић, Кривично право, Посебни део, op.cit., стр. 128.
[382] З. Стојановић, О. Перић, Кривично право, Посебни део, Правна књига, Београд, 2006.године, стр. 99.
[383] Д. Јовашевић, В. Икановић, Кривично право Републике Српске, Посебни дио, op.cit., стр. 79.

примјена хипнозе или омамљујућих средстава, с циљем да се неко против своје воље доведе у несвјесно стање или онеспособи за отпор.[384] Практични значај код силовања имају одређена средства (алкохол, опојне дроге, афродизијаци и сл.) која се могу подвести под појам омамљујућих средстава. Потребно је да је учинилац то средство жртви дао без њеног пристанка (принудом, преваром и сл.).[385] Сила може да се јави у два облика:[386]

1. апсолутна сила (vis apsoluta). Апсолутна сила је управљена искључиво према пасивном субјекту, односно жртви, док компулзивна сила може бити управљена према пасивном субјекту, односно жртви, као и према њој блиској особи.

Апсолутна сила подразумијева предузимање конкретних физичких радњи од стране учиниоца или употребу другог физичког средства које има за намјену и циљ онемогућавање пружања отпора жртве. Такође, под тим радњама се подразумијева и употреба омамљујућих средстава која дјелују на централни нервни систем жртве онемогућавајући даљи отпор и управљање тијелом. За постојање апсолутне силе битно је да је она неодољива у смислу да је пасивни субјект лишен сваке могућности да пружи отпор.[387]

Битно је за апсолутну силу да је неодољива физичка сила употријебљена услијед које је пасивни субјект лишен могућности да створи или оствари своју вољу. У омамљујућа средства свакако улазе и алкохол, дрога и друга сродна средства (медикаменти)[388] и

2. компулзивна сила (vis compulsiva). Сила може бити и компулзивна, тј. психичка, када пасивни субјект није лишен могућности пружања отпора, али под дејством те силе он је принуђен да дјелује у одређеном правцу. То је вербална или фактичка радња којом учинилац утиче на вољу жртве на такав начин да она против

[384] Кривични закон Републике Српске, члан 147. став 24.
[385] З. Стојановић, О. Перић, Кривично право, Посебни део, op.cit., стр. 103.
[386] Више: Т. Бубић, Кривичноправни значај силе и пријетње, Зборник радова, Кривично законодавство и превенција криминала, Брчко, 2011.године, стр. 415 – 422.
[387] Више: Б. Чејовић, Кривично право у судској пракси, Књига друга, Посебни део, Београд, 1986.године, стр. 451 – 462.
[388] Ф. Бачић, З. Шепаровић, Кривично право, Посебни дио, Правни факултет, Загреб, 1982.године, стр. 153.

своје воље омогућава обљубу. Те радње су пријетње, односно стављање у изглед зла које учинилац може нанијети жртви или њој блиској особи.[389]

Под принудом се сматра сламање отпора жртве, и то физичком радњом или пријетњом да ће се напасти на живот или тијело тог или њему блиског лица. Под сламањем отпора жртве сматра се и употреба само компулзивне силе када може и изостати физички отпор жртве.[390] По Јовашевићу[391], компулзивна сила значи примјену такве снаге према неком лицу услијед чега код њега није у потпуности искључена способност расуђивања и управљања својим поступцима, али је одлука коју ово лице доноси практично изнуђена од стране лица које предузима овакав вид силе. Да би компулзивна сила представљала елемент бића кривичног дјела, односно омогућила вршење насилне обљубе или изједначеног чина треба да буде неотклоњива.

Под компулзивном силом подразумијева се дјеловање на стварање воље принуђеног лица у одређеном правцу. За разлику од апсолутне, компулзивна сила није неодољива, већ се састоји у избору између два пријетећа зла. Такође, тзв. психичка сила може бити усмјерена непосредно на живот или тијело нападнуте жене, или посредно, када се ставља у изглед напад на живот или тијело њој блиског лица (нпр. наношење болова или других физичких радњи према дјетету или другом блиском лицу). О томе каква сила треба да буде приликом извршења силовања говори и пресуда Врховног суда Србије, број Кж I – 1915/72, која каже: „Употреба силе ради извршења насилне обљубе не мора увијек да буде таква да оставља физичке трагове у облику тјелесне повреде на тијелу женског лица, већ је довољна сила таквог интензитета којом се, и поред тога што она не оставља трагове на тијелу оштећене, ипак савлађује њен отпор.[392]

У питању је функционална принуда јер је ријеч о принуди која је циљно усмјерена – с једне стране, основни циљ принуде је вршење обљубе или друге полне радње, а с друге стране, циљ ове принуде је и сламање отпора, односно демотивисање

---

[389] Више: И. Топалов Пауновић, Кривично дело силовања у пракси одељења за малолетнике Окружног суда у Београду, Билтен Окружног суда, Београд, број 53/2000.године, стр. 54 – 68.

[390] У наведеном случају да би постојао елемент силовања, односно бића кривичног дјела – принуда, није неопходно да жртва врши физички отпор. Потребно је да се вербално изјасни да не жели сексуални однос, односно њен негативан субјективни однос према сексуалном чину. У наведеном случају, отпор може изостати због претпоставке жртве да се не може одупријети извршиоцу и да на тај начин, непружајући отпор, смањи себи патње и повреде које би јој извршилац нанио приликом сламања отпора.

[391] Д. Јовашевић, Лексикон кривичног права, Службени гласник, Београд, 2006.године, стр. 215.

[392] А. Бошковић, Кривичноправни аспекти кривичног дела силовање, Безбедност, Београд, број 6/2003.године, стр. 950.

жртве да уопште пружа отпор, чиме се такође омогућава принудна обљуба или друга полна радња.[393]

Други облик принуде код силовања јавља се у облику пријетње. Пријетња је најава учиниоца да ће учинити нешто лоше према жртви или блиском лицу. Квалификованост пријетње се огледа у чињеници да учинилац, у намјери остварења кривичног дјела, пријети тежим кривичним дјелом које том приликом ставља у изглед, односно лишењем живота или повредом тјелесног интегритета. Да би пријетња представљала елемент бића кривичног дјела и имала квалитет неопходно је да она буде: озбиљна, неотклоњива, стварна и могућа. Реалност, односно могућност остварења пријетње као елемента овог дјела, се процјењује у сваком појединачном случају у односу на дате околности и тренутну могућност пасивног субјекта да схвати стварни значај и угроженост у датом тренутку.

О значају пријетње, као радње извршења, говори и чињеница да се у Пекиншкој декларацији и платформи за акцију предвиђа као радња извршења насиља у породици, гдје стоји: „Сваки чин родно утемељеног насиља који доводи или може да доведе до физичке, психичке или сексуалне повреде или патње жена, укључујући и пријетњу таквим чином“.[394]

Пријетња може бити непосредна у смислу да пасивни субјект може очекивати непосредан напад на свој живот или тијело, или посредна када се пријетња ставља у изглед у односу на живот или тијело блиског лица пасивном субјекту уколико пружа отпор, односно уколико не пристане на полни однос или са њим изједначену полну радњу. Да би пријетња посједовала квалитет који представља елемент бића кривичног дјела, мора бити озбиљна у смислу да је пријетњу као такву доживјела жртва, независно од тога да ли учинилац своју пријетњу намјерава и остварити. Пријетња може бити управљена, како самом пасивном субјекту, тако и према њему блиским лицима.[395]

Најчешће се сила и пријетња у процесу принуђивања на обљубу комбинују. Тиме се на жртву у истој ситуацији остварује утицај физичким и психичким дјеловањем. И судска пракса указује на овај начин примјене принуде. Тако оптужени је: „оштећеној

---

[393] М. Шкулић, Малољетници као учиниоци и жртве кривичних дјела, Досије, Београд, 2003.године, стр. 413.
[394] Више: Д. Рељић, Насиље над женама, Годишњак Правног факултета у Источном Сарајеву, Источно Сарајево, број 1/2013.године, стр.147.
[395] З. Томић, Кривично право II, Посебни дио, Правни факултет, Сарајево, 2007.године, стр. 113.

опалио шамар, а затим употребио озбиљну пријетњу да ће напасти на живот и тијело оштећене, јер је у критичном моменту рекао да има нож и наредио јој да се скине, што значи на такав начин сломио отпор код оштећене и обавио сношај против њене воље“.[396]

Непосредност напада представља истовременост напада или напада који непосредно предстоји. То неће бити у случају ако до обљубе дође након што је престао напад или пријетња, или ако се пријети нападом који ће тек накнадно наступити.[397] Пријетња мора бити неотклоњива. При томе, није од значаја да ли је учинилац дјела и стварно имао намјеру да оствари пријетњу, односно да ли је објективно пријетњу могао остварити. Довољно је да лице које се принуђава на обљубу има основа, с обзиром на све околности, да вјерује у озбиљност и остваривост пријетње.[398] Односно, када је пријетња начин сламања воље пасивног субјекта, она мора имати одређени квалитет, тачније, мора се радити о такозваној квалификованој пријетњи, тако да се зло које се ставља у изглед односи на лишење живота или повреду тијела.[399]

Радња кривичног дјела силовања, као вољна дјелатност човјека, је свршена када су остварена оба недјељива сегмента, тј. принуда и обљуба или са њом изједначен чин. Принуда и полни однос су функционално повезани у смислу да принуда претходи обљуби и служи као средство за извршење обљубе, или са њом изједначеног чина.[400]

Полни однос значи обљубу, односно природан полни однос, сношај који настаје спајањем мушког и женског полног органа. За постојање кривичног дјела довољно је започињање продирања мушког у женски полни орган, без обзира у којој мјери је то остварено. Нема обљубе ако је дошло само до додиривања полних органа. Друга полна радња је сваки облик задовољавања полног нагона од стране учиниоца за који није прибављена сагласност воље пасивног субјекта (противприродни блуд).[401] Обљуба представља сједињавање полних органа, односно вагиналну (inter vaginam)

---

[396] Н. Мемедовић, Сила и претња као обележја кривичног дела силовање, op. cit., стр. 874.
[397] З. Шепаровић, Заштита човјека, Кривично право, Посебни дио: Заштита човјека и његових вриједности, Правни факултет Загреб, Загреб – Београд, 1987.године, стр. 75.
[398] Љ. Лазаревић, Коментар Кривичног законика, Правни факултет Универзитета Унион, Београд, 2011.године, стр. 615.
[399] Више: И. Марковић, Нова концепција кривичног дјела силовања у КЗ РС, Правни савјетник, Сарајево, број10/2004.године, стр. 7 – 17.
[400] Више: В. Ракочевић, Сексуални криминалитет, Перјаник, Даниловград, број 8/2005.године, стр. 86 – 94.
[401] Б. Петровић, Д. Јовашевић, Кривично право, Посебни дио, op.cit., стр. 195.

пенетрацију мушким полним органом, односно радњу којом се у фактичком смислу врши припрема за оплодњу и сама оплодња јајне ћелије жене.

За постојање обљубе, а и за свршено кривично дјело силовање, узима се да је довољно и дјелимично продирање мушког полног органа у женски, а не и да је обљуба у физиолошком смислу довршена.[402]

Поред обљубе, потребно је дефинисати „други изједначени чин“ као радњу којом се остварује кривично дјело силовање. Термином „други изједначени чин са обљубом“ се обухвата и замјењује инкриминација противприродни блуд из Кривичног закона СР Босне и Херцеговине. Тако термин „други изједначени чин са обљубом“ обухвата друге видове обљубе који нису у сврси припреме за оплодњу или оплодњу јајне ћелије, а то је анална пенетрација (inter anum) мушким полним органом или другим предметом и орална пенетрација (inter os) мушким полним органом, као и увлачење дијелова тијела (прсти, шака) или предмета (флаша, палица...) у женски полни орган и анус.[403]

Основни проблем који се јавља овде јесте које су то радње које се по свом значају могу изједначити са обљубом, а које су то пак друге радње сексуалног карактера које би, уколико су такође предузете коришћењем принуде, представљале кривично дјело недозвољених полних радњи из члана 182. Овај појам могуће је рестриктивно и екстензивно схватити. У првом случају то би било само продирање мушког полног органа у анални или орални отвор пасивног субјекта. То су двије врсте радњи које су према владајућем схватању у теорији и нашој судској пракси раније биле обухваћене појмом кривичног дјела противприродног блуда из члана 110. став 1. КЗС. Екстензивно схватање би, поред те двије радње, обухватало и друге врсте пенетрације. Одлучујући критеријум би био да се те радње, на основу свестране оцјене њиховог укупног дејства, облика испољавања и пропратним појавама, могу упоредити са обљубом, тј. вагиналним коитусом. Тај критеријум се прихвата у судској пракси неких земаља које имају овакво рјешење (нпр. Аустрија). Међутим, у

[402] З. Стојановић, О. Перић, Кривично право, Посебни део, Правна књига, Београд, 2009.године, стр. 81.
[403] Више: М. Миловић, Сексуални деликти са елементима насиља – противприродни блуд, Зборник радова, Деликти насиља – кривичноправни и криминолошки аспект, Београд, 2002.године, стр. 43 – 51.

том случају се губи јасна граница са недозвољеним полним радњама које представљају радњу извршења лакшег кривичног дјела.[404]

Полне радње, изједначене са полним односом, су све радње које су по свом учинку и пропратним појавама упоредиве са полним односом. Оне су прописане као један облик радње поред полног односа код кривичних дјела: силовање, полни однос са немоћним лицем, присила на полни однос, полни однос злоупотребом положаја и полни однос са дјететом. Према стајалишту судске праксе у тај појам улази, прије свега, продирање дијеловима тијела у тјелесне отворе жртве, нпр. увлачење мушког полног органа у уста или анус жртве, прстију или шаке у вагину. Но, ако није дошло до продирања, ради се само о блудној радњи, нпр. у случају лизања дјетета по полном органу код кога језик није продро у унутрашњост полног органа дјетета.

Начелно се са продирањем дијеловима тијела у тјелесне шупљине изједначава и продирање предметима, па је у складу са тим, са полним односом изједначено и увлачење полног органа пса у вагину жртве. Судови су ишли и корак даље, па су као полну радњу изједначену са полним односом третирали и неке радње без пенетрације, нпр. ејакулацију у уста жртве, без претходне имисије. Ипак, ваља нагласити да у нашој судској пракси још није заузет чврст став о томе на темељу чега се могу разлучити полне радње изједначене са полним односом од блудних радњи.[405]

Судска пракса мораће ближе утврдити које ће се радње сматрати полним радњама изједначеним са полним односом, а које ће радње даље бити подведене под појам блудних радњи. Проблем је веома осјетљив и са стајалишта легалитета, с обзиром на то да је за блудне радње запријећена само казна затвора од три мјесеца до три године, док оне радње које су изједначене са полним односом, потпадају под знатно строжији казнени оквир, па ако наступе квалификаторне околности, могуће је извршиоцу изрећи и казну дуготрајног затвора. Тако велике разлике у запријећеним казнама претпостављају да је радњама које се по степену и обиму задирања у интимну сферу сексуалности, јачини повреде интимне сфере жртве, као и по својој аморалности и одиозности реално и животно оправдавају велику разлику у запријећеним казнама, дакле у тежини кривичноправне реакције. С обзиром на разлике у тежини и обиму

[404] Више: З. Стојановић, О. Перић, Кривично право, Посебни део, op.cit., стр. 81.
[405] П. Новоселец, Посебни дио казненог права, Правни факултет Свеучилишта у Загребу, 2007.године, стр. 149.

казнених посљедица између силовања и блудних радњи, било би исправно под појам полне радње изједначене са полним односом подвести прије свега радње пенетративног карактера као што су на примјер анални coitus и орални однос.[406]

Кривично дјело силовање је свршено употребом физичке силе или пријетње како би се сломио отпор пасивног субјекта и започињањем или вршењем самог полног односа или са њим изједначене полне радње. Покушај силовања постоји чим је употријебљена сила или непосредна пријетња на живот и тијело са циљем извршења обљубе.[407] Наиме, заузет је став да за постојање кривичног дјела силовања у покушају није нужно да је дошло до додира између мушког и женског полног органа, односно додир ових полних органа није услов за постојање тог кривичног дјела. Исто тако и само додиривање мушког и женског полног органа не може се сматрати довршеном обљубом, већ је за постојање кривичног дјела силовања нужно да је дошло до спајања тих органа.[408] Ако се пође од двоактне радње извршења кривичног дјела силовања, у односу на покушај овог дјела, јављају се одређени проблеми. Гледиште широко прихваћено у теорији и судској пракси, да је покушај силовања остварен ако је принуда употријебљена ради обљубе свакако је доста непрецизно, јер недовољно објективно везује принуду и обљубу. Принуда по себи није такав критериј који би објективизирао радњу извршења у цјелини. Наиме, споменули смо да се не може тврдити да је свака сила предузета у циљу вршења обљубе. Уважавање искључиво субјективног критерија, као што је намјера учиниоца да врши обљубу, може изгледати непоуздано. Истина, усмјереност пријетње на обљубу за разлику од силе је релативно лако утврдити.[409]

Покушај кривичног дјела силовања постоји већ у моменту кад је према пасивном субјекту употријебљена сила или пријетња усмјерена на остваривање обљубе или друге полне радње, а сам чин обљубе или друге полне радње није реализован. Дакле, ако се из свих околности конкретног случаја може закључити да је у питању функционална

---

[406] Ф. Хирјан, М. Сингер, Коментар закона о судовима за младеж и казнених дјела на штету дјеце и малољетника, Накладни завод Глобус, Зареб, 2002.године, стр. 256.
[407] А. Стајић, М. Вешовић, Кривично право, Посебни дио, Свјетлост, Сарајево, 1983.године, стр. 110.
[408] М. Бошковић, Кривична дела обљубе и противприродног блуда (облици испољавања), Безбедност, Београд, број 6/1997.године, стр. 781.
[409] Више о разграничењу покушаја и свршеног кривичног дјела силовања: Н. Мемедовић, Покушај кривичног дјела силовања, Правни живот, Београд, број 2/1986.године, стр. 225.

принуда, односно принуда усмјерена на остваривање обљубе или друге полне радње, несумњиво је да постоји покушај силовања.[410]

Тако, осим изјаве воље жртве да не пристаје на полни однос или другу полну радњу, жртва у пракси пружа нападачу, односно силоватељу, и друге облике отпора као што је:[411]

1. физички отпор. Он, с обзиром на начин вршења може бити пасивни и активни. Пасивни физички отпор подразумијева вршење намјерних радњи од стране пасивног субјекта како би спријечио обљубу или другу полну радњу, али без директног агресивног понашања према силоватељу. То најчешће подразумијева заузимање разних позиција тијелом, бјежање, улазак у неприступачне просторе, константно помијерање и друге сличне радње којима се учинилац онемогућава у вршењу радње кривичног дјела. Активни физички отпор подразумијева предузимање конкретних физичких радњи од стране пасивног субјекта како би спријечио силоватеља у намјери вршења обљубе или друге полне радње. Тако жртва гребе, гризе, удара ногама и рукама учиниоца, употребљава или покушава да употријеби ватрено или хладно оружје, разно оруђе или приручна средства и предмете,
2. вербални отпор који подразумијева упућивање ријечи погрде, упозорења или разговора са учиниоцем како би се одговорио од намјере да изврши обљубу или другу полну радњу, као и галама, вриштање, позивање у помоћ или слично, како би неко дошао у помоћ и спријечио вршење, односно прекинуо већ започету полну радњу и
3. комбиновани отпор је најчешћи отпор који пружа жртва силовања. Тако уз пасивни физички отпор, гдје жртва заузима положаје тијела који онемогућавају вршење полне радње, она физички напада силоватеља и виче, односно позива у помоћ.

Отпор који се пружа треба да буде стваран, озбиљан и трајан.[412] Отпор жртве силовања огледа се у изјави воље којом одбија обљубу или са њом други изједначен

[410] И. Марковић, Нова концепција кривичног дјела силовања у КЗ РС, op.cit., стр. 13.
[411] Више: И. Марковић, Кривична дјела против полног интегритета у новом КЗ РС, Југословенска ревија за криминологију и Кривично право, Београд, број 2 – 3/2001.године, стр. 217 – 225.

чин. Та изјава може се исказивати вербално, без активног физичког отпора, вршењем активног физичког отпора, односно комбиновано. Савремена правна теорија и пракса сматрају да је за постојање силовања довољна изјава воље пасивног субјекта којим одбија обљубу или са њом други изједначени чин, гдје није неопходна конкретна физичка радња којом се слама отпор, односно еквивалентан отпор.[413]

Отпор који се пружа треба да буде озбиљан и трајан. Озбиљан је отпор када се њиме не симулира стид, нити тежи повећању узбуђења, већ је израз чврсте, непоколебљиве одлуке да се избјегне и одбије полни однос са извршиоцем. Отпор је трајан када се пружа од момента предузимања принуде, па до последњег момента, тј. до продирања мушког полног органа у женски полни орган.[414] Непосредност напада претпоставља истовременост напада или напад који непосредно предстоји. То неће бити у случају ако до обљубе дође након што је престао напад или пријетња, или ако се пријети нападом који ће тек накнадно наступити.[415]

Отпор је само средство за доказивање да је употријебљена сила. Постојање отпора доказује силу, али не и обрнуто. Захтјев да отпор увијек постоји, и то отпор јаког интензитета, представља рестриктивно тумачење појма силе и за резултат има неоправдано сужавање поља криминалне зоне код кривичног дјела силовање. За појам силе или пријетње битно је да су оне управљене да се онемогући вољно дјелање неког лица, да оно нешто чини или трпи против своје воље. Лице према коме је усмјерена принуда треба да се противи томе, али то не значи да се то противљење увијек мора манифестовати у давању физичког отпора одређеног интензитета, поготово не у давању сталног отпора у току трајања обљубе или са њом другог изједначеног чина, јер жртва може из разних разлога престати са давањем отпора, а да то ипак не значи њено накнадно саглашавање, односно пристанак.[416]

„Оштећена се као млада, њежна и слабашна петнаестогодишња дјевојчица, која је у часу извршења силовања била невина и као таква без довољно животног искуства, а

---

[412] В. Ракочевић, Кривична дела против полне слободе, Ревија за криминологију и кривично право, Београд, број 2 – 3/2005.године, стр. 108.
[413] Више: И. Марковић, Нова концепција кривичних дјела против полне слободе, Зборник радова, Примјена кривичног законика Црне Горе – дилеме и проблеми, Будва, 2007.године, стр. 155 – 189.
[414] Д. Јовашевић, Коментар Кривичног закона Републике Србије, Номос, Београд, 2003.године, стр. 185 – 186.
[415] Ф. Бачић, З. Шепаровић, Кривично право, Посебни дио, op.cit., стр. 153 – 154.
[416] З. Стојановић, Коментар Кривичног законика, op., cit., стр. 445.

поготово сексуалног искуства, а поред тога по мишљењу психијатра са очитим знацима физичке незрелости, нашла неочекивано у ситуацији у којој је оптужени с несразмјерно јачом физичком снагом и развијености, а на усамљеном мјесту, атакирао на њу, услијед чега је код оштећене очигледно дошло до таквог ступња препасти и физичког шока да непружање енергичнијег физичког отпора мора бити протумачено као посљедица с таквим шоком и с таквом психофизичком конституцијом оштећене повезане инхибиције моторних функција, а све то поготово с обзиром на безизгледност сваког покушаја према физички изнад просјека развијеном агресивном нападачу“.[417]

3.4. Посљедице

Посљедице криминалних понашања погађају жртву на различите начине. Жртва трпи материјалну и моралну штету, физичке повреде и/или психичка оштећења. Такође, посљедице могу погодити и односе жртве са другим људима и у том случају говоримо о друштвеним посљедицама, попут прекидања веза са другим људима, обиљежености (стигматизација), одбацивање од стране породице или шире околине, погоршање породичних односа, окривљавање, губитак посла, проблеми на послу и сл.[418]

Посљедице сексуалног насиља су двојаке:[419]

а) физичке (тјелесне) и

б) психичке.

Силовање или насилно сексуално општење нема нарочите везе са сексом. То је више акт насиља којим учинитељ жели да понизи жртву. Савремена психолошки и криминолошки орјентисана истраживања су потврдила да делинквент силује, не зато да би задовољио свој нагон, већ да би показао мржњу и освету према жртви.[420]

Физичке посљедице зависе од радње, средства и начина којим је злостављање извршено. Наиме, како је већ изнијето, сексуално насиље не остварује се само примјеном непосредне физичке силе ради сламања отпора и пенетрацијом мушког

---

[417] Пресуда Врховног суда Републике Хрватске (КЖ 1104/70); више: Ф. Хирјан, М. Сингер, Коментар закона о судовима за младеж и казнених дјела на штету дјеце и малољетника, op. cit., стр. 257.
[418] С. Константиновић Вилић, В. Николић Ристановић, М. Костић, Криминологија, op.cit., стр. 473.
[419] Више о посљедицама кривичних дјела против полног интегритета: Н. Грузинов Миловановић, Жртве сексуалног криминалитета, Безбедност и друштвена самозаштита, Београд, број 12/1990.године, стр. 50 – 62.
[420] Р. Ковачевић, Правна медицина, op.cit., стр. 203.

полног органа (coitus – ом), већ постоји цијели низ радњи којима се угрожава полна слобода без непосредне пенетрације полног уда или другог предмета у вагинални или анални отвор жртве.

Тјелесне повреде на тијелу жртве се могу јавити у три облика:[421]

а) повреде нанесене жртви од стране извршиоца радњама којима се слама отпор (спутавање удова и спрјечавање заузимања положаја тијела жртве који онемогућава пенетрацију мушког полног органа),

б) повреде настале на тијелу жртве приликом бјекства или предузимања других радњи како би спријечила насилну обљубу (те повреде могу настати изласком из аутомобила у покрету, прескакањем ограде, скакањем са балкона или кроз прозор и сл.) и

в) повреде полних органа жртве настале насилном пенетрацијом мушког полног органа или предмета.

Примјена апсолутне (неодољиве) физичке силе којом се слама отпор жртве има за посљедицу физичке повреде на тијелу, док примјена разних хемијских супстанци којима учинилац утиче на вољу, доводи до поремећаја у организму жртве. Посебну групу физичких повреда представљају повреде полних органа које настају приликом насилне пенетрације (у случају koitusa) полног органа или предмета у вагину или анални отвор, односно полног органа у уста жртве.

Код примјене компулзивне силе, физичке повреде од стране учиниоца могу бити нанесене и особи блиској жртви. Не смије се заборавити да жртве сексуалног насиља сносе велики ризик од изложености сексуално преносивих болести као што су: гонореја, хламидија, сифилис, херпес, као и крвљу преносивих болести (сида и хепатитис).[422]

За разлику од физичких посљедица које, прије свега, зависе од врсте предузете радње од стране учиниоца и степена физичког отпора које је евентуално пружала жртва, те као такве могу и изостати, психичке посљедице редовно прате сваки облик сексуалног насиља. Психичке посљедице насиља могу бити различите по квантитативним и квалитативним карактеристикама, често су повезане са тјелесним

[421] Више: Н. Мемедовић, Стицај кривичних дела силовања и лаке телесне повреде, Билтен судске праксе Окружног суда, Београд, број 29 – 30/1998.године, стр. 15 – 27.
[422] D. Doliank, E. Matshes, E. Lew, Forenzic pathology, Principles and Practice, Elsevier Academic press, London, 2005., page 484.

повредама, што је обично у вези са њиховом тежином или са начином на који су нанијете. Такође, психичка оштећења могу настати и као посљедица ненасилних кривичних дјела. Све ове посљедице представљају посљедице примарне виктимизације и оне стварају читав низ додатних проблема за жртву (финансијских, здравствених и сл.).[423] Док психолошки стрес представља нормалан дио живота којим се човјек учи сусретати са проблемима, жалостима и губицима, психичка траума представља снажан утицај на човјека који није уобичајен.[424]

Трауматски догађај, тј. догађај који проузрокује трауму, погађа мање или више људе. Ријеч траума потиче од грчке ријечи (trauma) и значи рана, озљеда, повриједа (тјелесна или душевна). Психичка траума је веома јак и неизгладљив душевни потрес који настаје као посљедица неког страшног и по живот опасног доживљаја.[425] Трауматски догађај је најчешће изван контроле трауматизоване особе. Другим ријечима, угрожена особа не може да утиче на сам догађај.[426] Психичка траума је драматичан догађај са насиљем или јасном животном опасношћу. Они који су били изложени психичкој трауми или су били очевици таквог догађаја ризикују да добију психичке сметње.

Под највећим ризиком су они који су изложени непосредној животној опасности или сексуалном понижењу. Стрес који се јавља код свих људи који су били изложени или су били очевици психичке трауме се зове трауматски стрес.[427] Посебну групу посљедица, у оквиру психо – социјалних поремећаја насталих након дјела којим се угрожава полна слобода, чине посљедице узроковане секундарном виктимизацијом жртве. Жртва је изложена, прије свега, стресорима приликом кривичног поступка и дужности да свједочи о дјелу и по њу непријатним детаљима, што стално подстиче асоцијације на стресни догађај, а потом и ставом социјалне средине о жртви, учиниоцу и околностима дјела.[428]

---

[423] С. Константиновић Вилић, В. Николић Ристановић, М. Костић, Криминологија, op.cit., стр. 473.
[424] T. Lundin, Reaktoiner vid omskakande handelser, Kunskapscentrum for trumatisk stress, Akademiska sjukhusen Uppsala, 2005., page 4.
[425] М. Вујаклија, Лексикон страних речи и израза, op.cit., стр. 901.
[426] T. Lundin, Reaktoiner vid omskakande handelser, Kunskapscentrum for trumatisk stress, op.cit., page 4.
[427] T. Lundin, Reaktoiner vid omskakande handelser, Kunskapscentrum for trumatisk stress, ibid., page 8.
[428] Више: З. Копривица, Нека обиљежја и особине извршилаца и оштећених код кривичног дјела силовање, Адвокатура, Сарајево, број 4/1975.године, стр. 18 – 22.

Физички бол и страх узроковани вршењем кривичног дјела настају у тренутку радње извршења, али и у току лијечења, односно у посттрауматском периоду. У зависности од интензитета и тежине физичке повреде, као и интезитета страха, зависи процес лијечења, али и потпуно излијечење пасивног субјекта.[429]

3.5. Облик кривице учиниоца

Мотиви кривичног дјела су психички покретачи, који су детерминисани спољним и унутрашњим факторима и који, преломљени кроз призму личности, орјентишу дјелатност у вриједносно негативном смислу, услијед чега личност своје циљеве остварује антисоцијалним дјеловањем.[430]

У смислу кривице учиниоца код кривичног дјела силовање потребно је постојање умишљаја који обухвата свијест учиниоца да употребом физичке силе или пријетње по живот и тијело, односно другог облика принуде врши обљубу или другу полну радњу над пасивним субјектом.[431] Код квалификованог облика дјела који предвиђа старосну доб пасивног субјекта испод осамнаест година, потребно је постојање свијести извршиоца у погледу те старости.

Поред тога, умишљај учиниоца обухвата и његово хтјење или бар пристајање да се под дејством принуде изврши обљуба или са њом изједначен чин са пасивним субјектом.

Код тежег облика овог кривичног дјела, наступање тешке тјелесне повреде лица према којем је дјело извршено мора бити обухваћено нехатом извршиоца. Уколико би тешка тјелесна повреда била обухваћена умишљајем, радило би се о стицају кривичног дјела силовање и кривичног дјела тешка тјелесна повреда. Иначе,

---

[429] Више: З. Петровић, Н. Мрвић Петровић, Надокнада штете, одговорност и надокнада штете због повреде физичког интегритета, Интермекс, Београд, 2006.године, стр.108 – 109.

[430] З. Ђурђевић, Н. Радовић, Д. Коларић, Мотивациони модели серијских сексуално мотивисаних убистава, НБП – Журнал за криминалистику и право, Криминалистичко – полицијска академија, Београд, 2012.године, стр. 68.

[431] Више: М. Костић, Злочин из страсти, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 1998.године, стр. 167 – 181.

између обљубе или са њом изједначеним чином и наступања тешке тјелесне повреде мора постојати узрочна веза.[432]

Аутори откривају код сексуалних делинквената неуротске поремећаје, психотичне поремећаје и поремећаје личности. У њиховом психичком стању, *tempore criminis*, доминирају једноставна алкохолна опијеност и психотични садржаји. Аутори нису открили специфични психички профил личности сексуалног делинквента.[433] Сексуални делинквенти углавном негирају дјело (66,00%), док имовински извршиоци имају осјећај кривице (47,06%) или пројектују кривицу на друга лица (29,41%). Овакве реакције сматрамо ангажманом одговарајућих механизама одбране личности која настаје након извршења дјела. Међу најчешће коришћене механизме одбране спадају: рационализација, негација, пројекција и пројективна идентификација.[434]

Питање саучесништва и утврђивање одговорности појединих саизвршилаца, односно саучесника код кривичног дјела силовање представља једно од најкомплекснијих облика саучесништва (у ширем смислу посматрано), с обзиром на двоактну природу овог кривичног дјела.

Најзначајније теорије којима се у кривичном праву многи институти покушавају објаснити, па и када је ријеч о саучесништву, не дају нам задовољавајући одговор, када је ријеч о саизвршилаштву код силовања. Објективна теорија полази од тога да када неко лице међу извршиоцима предузме ма и дјелимично радњу извршења у ужем смислу која је садржана у бићу кривичног дјела, оно је саизвршилац. Та дјелатност објективно је саизвршилачка. Према субјективној теорији, одлучујућа је воља учесника, смијер воље *(animus auctoris)*, док теорија о диоби рада види саизвршилаштво у подијељеним улогама учесника при извршењу кривичног дјела, тако да је сваки извршилац на бази договора о заједничкој акцији и да при томе сваки учесник дјело хоће као своје и као другог. Имајући у виду да код сложених кривичних дјела (какво је у ширем смислу силовање) постоји више аката

---

[432] В. Делибашић, Кривично дело силовање, Архив за правне и друштвене науке, Београд, број 1 – 2/2009.године, стр. 69.

[433] Р. Ковачевић, Б. Кецман, Психопатолошке и криминолошке особине личности сексуалних делинквената, Српска правна мисао, Бања Лука, број 41/2007.године, стр.125.

[434] Р. Ковачевић, Б. Кецман, Психопатолошке и криминолошке особине личности сексуалних делинквената, ibid., стр. 138.

радње извршења, те уколико је остварена претпоставка споразума учесника у извршењу дјела не мали број аутора у нашој старијој, али донекле и релативно новијој доктрини, сматрају да се и вршењем једног акта радње извршења од стране учесника, његово понашање може квалификовати као саизвршилаштво.[435]

Данас, како у домаћој, тако и у њемачкој и аустријској литератури, преовладава схватање да је код кривичног дјела силовања, поред подстицаја и помагања, могуће и саизвршилаштво. Према теорији о власти над дјелом, усвојеном у Кривичном закону, саизвршилац је свако ко примјењује силу према жртви, без обзира на то учини ли то с циљем да сам или неко други обави полни однос или са њим изједначену полну радњу јер и он остварује „битан допринос у стадијуму извршења" кривичног дјела силовања; при том је неодлучан властити интерес или хтјење дјела као својег, што је, уосталом остатак субјективних теорија саизвршилашатва.[436]

3.6. Силовање у другим законима у Босни и Херцеговини

У Босни и Херцеговини положај малољетника, односно кривичноправна заштита малољетника одређена је кривичним законодавством ентитета. На нивоу државе не постоје посебни законски и подзаконски акти који ближе одређују заштиту малољетника у кривичноматеријалном смислу. Правосудни систем Босне и Херцеговине подијељен је у складу са државним уређењем гдје је извршена подјела надлежности између државе и ентитета, односно Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине. У складу са наведеном подјелом, надлежност за кривичноправну заштиту полне слободе од поступања која представљају угрожавање живота и тијела или породице је додијељена ентитетима и Брчко Дистрикту Босне и Херцеговине.

Кривично дјело силовање одређено је у члану 203. Кривичног закона Федерације Босне и Херцеговине[437] у оквиру главе девет: „Кривична дјела против сполне слободе и ћудоређа". Дјело у основном облику врши лице које употребом силе или пријетње да ће

---

[435] Више о саизвршилаштву код силовања: Н. Мемедовић, Проблем саизвршилаштва код кривичног дела силовања, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, Београд, број 3/1987.године, стр. 73 – 87.
[436] П. Новоселец, Посебни дио казненог права, Правни факултет, Загреб, 2011.године, стр. 156.
[437] Кривични закон Федерације Босне и Херцеговине, Службени лист Федерације БиХ број: 36/2003., 37/2003., 21/2004., 69/2004., 18/2005., 42/2010., 42/2011., 59/2014 и 76/2014.године.

директно напасти на живот или тијело тог или њему блиског лица присили друго лице на полни однос или са њом изједначену полну радњу. Предвиђена казна за ово дјело је затвор од једне до десет година. Као и у другим позитивним рјешењима у региону, и у Кривичном закону Федерације Босне и Херцеговине силовање је одређено као полно неутрално дјело, гдје извршилац и пасивни субјект могу били лица оба пола, независно да ли су у браку или не.

Радњу овог кривичног дјела чине принуда и обљуба или другим ријечима, то је полни однос или с њим изједначена полна радња на коју је пасивни субјект принуђен употребом силе или директне пријетње од стране учиниоца. Принуда и полни однос или с њим изједначена полна радња су функционално повезани у смислу да принуда претходи обљуби и служи као средство за њено извршење. Према ранијем законском рјешењу могло се рећи да је силовање кривично дјело које спада у ред такозваних неправих сложених кривичних дјела, јер је било састављено од принуде која је сама по себи представљала кривично дјело и обљубе која сама по себи то и није била. Након измјена из 2005.године[438], Кривични закон Федерације Босне и Херцеговине више не садржи принуду као засебно кривично дјело, иако се она јавља као средство чињења разних кривичних дјела. Такав је случај и код овог кривичног дјела код којег је принуда у функцији обљубе, када је она средство да би се извршила обљуба, тј. полни однос или са њим изједначена полна радња.[439]

Први квалификовани облик овог дјела постоји када је силовање учињено на нарочито окрутан или нарочито понижавајући начин, или ако је том приликом над жртвом учињено више полних односа или са њим изједначених полних радњи од више учинилаца. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од три до петнаест година.

Други квалификовани облик дјела постоји ако је силовањем проузрокована смрт силованог лица, или је оно тешко повријеђено, или му је тешко нарушено здравље, или је силовано женско лице остало трудно. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора у трајању од најмање три године.

---

[438] Измјене и допуне Кривичног закона Федерације Босне и Херцеговине, Службени лист Федерације Босне и Херцеговине број 18/2005.године.
[439] З. Томић, Кривично право II, Посебни дио, op.cit., стр. 113.

Трећи квалификовани облик дјела постоји ако је силовање извршено због етничке, народне, расне, вјерске или језичке нетрпељивости према жртви, за шта је предвиђена казна затвора у трајању од три до петнаест година.

Четврти квалификовани облик дјела постоји ако је пасивни субјект малољетно лице. Код овог облика силовања квалификовану околност чини узраст жртве – малољетство. Чињеница да је жртва силовања малољетно лице мора бити обухваћена умишљајем учиниоца. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора у трајању од најмање три године.

Пети квалификовани облик дјела постоји ако је силовање учињено над малољетним лицем на нарочито окрутан или нарочито понижавајући начин, или ако је том приликом учињено више полних односа или са њима изједначених полних радњи од стране више учинилаца, ако је проузрокована смрт малољетника, тешка тјелесна повреда или му је здравље тешко нарушено, ако је женско малољетно лице остало трудно, односно ако је дјело учињено из етничке, расне, вјерске или језичке нетрпељивости према малољетној жртви. Предвиђена казна за овај квалификовани облик дјела јесте казна затвора у трајању од најмање пет година.

Шести квалификовани облик дјела постоји ако је силовање учињено на нарочито окрутан или нарочито понижавајући начин, или ако је том приликом учињено више полних односа или са њима изједначених полних радњи од стране више учинилаца, услијед чега је проузрокована смрт, тешка тјелесна повреда или је здравље жртве тешко нарушено или ако је женско малољетно лице остало трудно. Предвиђена казна за овај квалификовани облик дјела јесте казна затвора у трајању од најмање пет година.

Кривично дјело силовање је у Кривичном закону Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине[440] одређено у глави деветнаестој под називом: „Кривична дјела против полне слободе и морала“, у члану 200. на идентичан начин као и у Кривичном закону Федерације Босне и Херцеговине.

[440] Кривични закон Брчко дистрикта Босне и Херцеговине, Службени гласник Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине, број 10/2003., 45/2004., 06/2005., 21/2010., 52/2011. и 9/2013.године.

4. Обљуба над немоћним лицем

4.1. Појам и облици кривичног дјела

Кривично дјело обљуба над немоћним лицем одређено је у члану 194. Кривичног закона Републике Српске. Дјело се састоји у вршењу обљубе или друге полне радње искоришћавањем душевног обољења, недовољне душевне развијености, друге душевне поремећености, немоћи или каквог другог стања жртве услијед којег није способна за отпор. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од једне до десет година.

Први квалификовани облик дјела постоји ако је радња учињена према малољетном лицу, или на нарочито свиреп или нарочито понижавајући начин, или је истом приликом извршено више дјела од стране више лица или је наступила тешка тјелесна повреда, тешко нарушавање здравља, или трудноћа немоћног женског лица. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од најмање пет година.

Други квалификовани облик дјела постоји ако је приликом предузимања радње извршења наступила смрт лица према коме је дјело извршено. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од најмање десет година.

4.2. Објект заштите

Објект заштите овог дјела је полна слобода немоћног лица. Под полном слободом као објектом кривичноправне заштите, сматра се слобода и право лица да доноси одлуке о ступању у полне односе или о предузимању полне радње на основу слободног одлучивања. У смислу инкриминације, под немоћним лицем сматра се лице које није способно да пружи отпор акту извршиоца који представља обљубу или са њом изједначеном чину услијед: душевног обољења, заосталог душевног развоја, друге душевне поремећености, немоћи или другог тешког стања.[441]

Код овог дјела ради се о објекту заштите који је у основи полна слобода квалификована чињеницом да жртва услијед душевног или физичког стања у коме се налази није у стању да доноси одлуку о ступању у полне односе или полне радње, или

[441] В. Ђурђић, Д. Јовашевић, Кривично право, Посебни део, op.cit., стр. 89.

није способно да пружи отпор радњи учиниоца који врши обљубу или другу полну радњу над њом.[442]

4.3. Радња извршења

Радња извршења дјела састоји се у вршењу обљубе или друге полне радње са жртвом која је немоћно лице, односно лице које услијед душевних или физичких поремећаја није у стању да доноси одлуке о слободном ступању у полне радње или да конкретном физичком радњом одбије такав акт. Радња чињења, с обзиром на својство пасивног субјекта који није у стању да пружи физички отпор или чак да донесе одлуку, не мора да садржи елементе насиља које би било усмјерено на савладавање отпора жртве као код силовања и других дјела против полне слободе насилног карактера.

Појам обљубе или друге полне радње који представљају елемент бића овог дјела, идентични су са појмовима код кривичног дјела силовање.

Обљуба треба да се врши искоришћавањем стања немоћи. Стање немоћи може бити физичког или психичког карактера. Психичка немоћ постоји када је лице душевно болесно или душевно поремећено. Овим стањима, која закон изричито наводи, треба додати и стање душевне заосталости. Стања психичке немоћи треба да су таквог интензитета да услијед њиховог постојања лице није у стању да пружи отпор, односно није у стању да има праву представу или представу уопште о акту обљубе, па стога ни способност да пружи отпор.

Пристанак жртве на полни акт није релевантан и не искључује постојање дјела. Постојање стварне заблуде учиниоца може да буде од значаја ако се ради о смањеној урачунљивости која за лаика није видљива. Стање немоћи у психичком смислу постоји и за вријеме трајања опијености алкохолом, опојним дрогама или другим средствима.

---

[442] „Не може се усвојити правно схватање првостепеног суда да је оптужени који је 1982.године наговорио своју кћерку, тада стару десет година, на полни однос – што је трајало све до 1991.године – говорећи јој да ће у супротном затражити развод од њезине мајке, напустити породицу и извршити самоубиство, употребом силе извршио полни однос са немоћним дјететом, а тиме и кривично дјело полни однос са дјететом из члана 192. став 2. КЗ са кривичним дјелом родоскрвњења из члана 198. став 3. Оштећена је у вријеме полног односа била физички развијенија од својих вршњакиња и чак нешто изнад просјечне интелигенције, па се не може сматрати немоћним дјететом. Немоћним дјететом треба сматрати само такво дијете које је због својих физичких и психичких недостатака, какви иначе нису својствени нормалној дјечијој популацији истог узраста, потпуно онемогућено у пружању било каквог отпора; Више: Ф. Бачић, Ш. Павловић, Коментар Казненог закона, Организатор, Загреб, 2004.године стр. 697.

Ту спадају и све врсте омамљености отровним материјама. Физичка немоћ је свака немогућност да се пружи отпор акту обљубе или противприродног блуда.[443]

4.4. Посљедице

Посљедице овог дјела могу се подијелити на физичке и психичке. Физичке посљедице могу бити повреде настале услијед обљубе или друге полне радње коју врши извршилац као што су: повреде гениталних органа или ануса услијед продирања полног органа, предмета или предузимања других радњи сексуалне природе којима учинилац задовољава свој сексуални нагон. У односу на друга дјела полне злоупотребе овдје се ради о жртви која због својих физичких или психичких недостатака није у стању да донесе одлуку о полном односу, односно да пружи отпор извршиоцу.

Психичке посљедице овог дјела у знатној мјери исказују специфичности у односу на друга дјела против полног интегритета, с обзиром да се ради о лицима која су душевно обољела, недовољно душевно развијена, која имају другу душевну поремећеност, немоћ, односно која се налазе у другом стању које им онемогућава пружање отпора и одбијање полне радње. Под другим стањем, у смислу инкриминације, подразумијева се стање физичке неспособности услијед болести, опијености алкохолом или опојним дрогама, повреде или друге физичке спутаности.

4.5. Облик кривице учиниоца

У смислу кривице код кривичног дјела обљуба над немоћним лицем, код учиниоца је потребно постојање умишљаја. Умишљај учиниоца треба да обухвати: 1. свијест да је пасивни субјект немоћно лице које услијед душевног обољења, недовољне душевне развијености, друге душевне поремећености, немоћи, или каквог другог стања, није способно да пружи отпор и 2. жељу за извршење дјела и наступање посљедице. Уколико учинилац нема свијест да је пасивни субјект немоћно лице, неће постојати ово кривично дјело.

---

[443] Љ. Јовановић, Д. Јовашевић, Кривично право, Посебни део, Полицијска академија, Београд, 1995.године, стр. 217.

4.6. Обљуба над немоћним лицем у другим законима у Босни и Херцеговини

У члану 204. Кривичног закона Федерације Босне и Хецеговине одређено је кривично дјело сполни одношај са немоћном особом. Основни облик дјела састоји се у вршењу полног односа или са њом изједначене полне радње са другим лицем, искоришћавајући његову душевну болест, душевну поремећеност, недовољну душевну развијеност, неку другу тежу душевну сметњу, или какво друго стање тог лица због кога оно није способно за отпор. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од једне до осам година.

Први квалификовани облик дјела постоји ако учинилац дјело изврши према лицу чију је неспособност за отпор сам изазвао или је у томе судјеловао, за шта ће се казнити од једне до осам година затвора. Ово кривично дјело не познаје Кривични закон Републике Српске.

Други квалификовани облик дјела постоји ако учинилац изврши радњу предвиђену у основном облику дјела на нарочито окрутан или нарочито понижавајући начин, или ако је извршено више полних односа или са њим изједначених полних радњи од стране више учинилаца. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од једне до десет година.

Трећи квалификовани облик дјела постоји ако учинилац изврши радњу предвиђену у првом квалификованом облику дјела на нарочито окрутан или нарочито понижавајући начин, или ако је извршено више полних односа или са њим изједначених полних радњи од стране више учинилаца. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од три до петнаест година.

Четврти квалификовани облик дјела постоји ако је радњом основног облика дјела проузрокована смрт жртве или је она тешко повријеђена, тешко јој здравље нарушено, или је остала трудна. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од једне до десет година.

Пети квалификовани облик дјела постоји ако је учинилац, вршећи један од квалификованих облика дјела, проузроковао смрт жртве, тешку повреду или тешко

нарушавање здравља, или је жртва остала трудна, за шта ће се казнити затвором од најмање три године.

Кривично дјело сполни однос с немоћном особом је у Кривичном закону Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине одређено у члану 201. на идентичан начин као и у Кривичном закону Федерације Босне и Херцеговине.

5. Полно насиље над дјететом

5.1. Појам и облици кривичног дјела

Човјек је биолошки од рођења најнезаштићеније биће на земљи. Он то остаје кроз цијело вријеме живота, нарочито у раним раздобљима. Стога, брига за дјецу и младе данас улази у најважније дијелове социјалне политике.[444]

Полни однос са дјететом, односно обљуба, или са њом изједначена полна радња, представља насиље чак и када би дијете евентуално декларативно пристало на те радње. Као што је раније изложено, друштвена и кривичноправна заштита полног интегритета људског бића је једно од највиших друштвених и цивилизацијских добара. Полни интегритет штити се од насиља у складу са устаљеним друштвеним нормама понашања и потребом за очување дјеце и здравог друштва у социолошком и биолошко – репродуктивном смислу.[445]

Заштита дјетета представља посебно осјетљив сегмент друштвене бриге. Посебност дјетета огледа се у његовој незрелости у психолошком и биолошком смислу, као и у дужности родитеља и заједнице да се баве васпитањем и одгајањем потомства. У складу са психолошким теоријама које се заснивају на егзактним емпиријским и теоријским анализама, сматра се да дијете, односно човјек узраста до четрнаест година живота, није у могућности да управља својим поступцима, да схвати значај својих дјела, да доноси разумне судове и да одлучује о ступању у

---

[444] З. Шепаровић, Кривичноправна заштита дјеце и малољетника, Наша законитост, Загреб, број 7 -10/1983.године, стр. 135.

[445] Више: М. Костић, Против дететове воље: дете, породица и сексуално васпитање, Зборник радова, Сексуалност, агресивност, делинквентност – медицински, правни и социјални аспекти сексуалне делинквенције, Нови Сад, 1998.године, стр. 141 – 156.

сексуалне односе.[446] У Кривичном закону Републике Српске, дијете се посебно штити од лица којима је повјерено на старање и васпитање, што у случају обљубе, или са њом изједначене радње, представља квалификовани облик овог кривичног дјела.

Жртве сексуалног насиља, независно од пола, могу бити дјеца од рођења до краја адолесценције. Међутим, сматра се да су дјеца између четврте и девете године живота у повећаном ризику од сексуалног злостављања због своје наивности, незрелости и повјерења које имају у одрасла лица.[447]

Кривично дјело полно насиље над дјететом одређено је у члану 195. Кривичног закона Републике Српске. Дјело се састоји у вршењу обљубе или друге полне радње са дјететом.[448] Предвиђена казна за основни облик дјела јесте казна затвора од једне до десет година. Основни облик дјела карактерише поступање учиниоца који врши полне радње без употребе насиља искоришћавајући душевну неразвијеност дјетета и његову неспремност да схвати значај полног акта. Дијете не пружа активан, нити пасиван отпор извршиоцу прихватајући обљубу или другу полну радњу у смислу психичке неразвијености и неспособности да схвати значај тих радњи. Битно је да се ове радње врше уз пристанак и сагласност дјетета. То значи да не смије да постоји сила, пријетња, обмана или уцјена како би дијете дало свој пристанак на вршење акта.[449]

Први квалификовани облик дјела састоји се у вршењу насилне обљубе или друге полне радње над дјететом или у вршењу насилне обљубе, или друге полне радње са немоћним лицем. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од три до петнаест година. Дакле, квалификаторне околности дјела одређене су алтернативно и тичу се начина извршења дјела и својства пасивног субјекта. Из законске формулације дјела произилази да се, заправо, ради о извршењу два посебна кривична дјела, тј. силовања и обљубе над дјететом и немоћним лицем која су из правнотехничких разлога одређена као посебан

---

[446] Више: С. Ђопић, Деца жртве насиља – криминолошки, кривичноправни и кривичнопроцесни аспект, Темида, Београд, број 1/2000.године, стр. 13 – 19.
[447] И. Стевановић, Осврт на нека питања сексуалног насиља према деци, Темида, Београд, број 3/2002.године, стр. 36.
[448] Више о елементима бића кривичног дјела: Ф. Хирјан, Сполне злоупотребе дјеце и омладине (кривичноправни и криминолошки приступ), Приручник, Загреб, број 5 – 6/1978.године, стр. 356 – 376.
[449] Д. Јовашевић, Коментар Кривичног закона Републике Србије, op.cit., стр. 196.

квалификовани облик полног насиља над дјететом, јер је пасивни субјект дијете – лице узраста до 14 година.[450]

Други квалификовани облик дјела постоји ако је полно насиље над дјететом извршио наставник, васпитач, старалац, усвојилац, љекар, вјерски службеник или друго лице злоупотребом свог положаја над дјететом које му је повјерено на учење, васпитање, чување или старање. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од пет до петнаест година. Наиме, ради се о квалификованом облику обљубе злоупотребом положаја које је из правнотехничких разлога систематизовано као квалификовано дјело полног насиља над дјететом јер се ради о пасивном субјекту – дјетету.

Посебна друштвена опасност од угрожавања полне слободе дјеце од стране лица која су задужена за њихово старање и васпитање одражава се, с једне стране, у неопходности постојања ових друштвених институција, препуштања дјеце у неконтролисано притежање тих лица као друштвених институција које штите и подижу нове нараштаје, а са друге стране, у постојању реалне опасности од угрожавања дјеце од тих истих лица. У тим околностима, у случају повећаног страха родитеља и старатеља по безбједност дјеце, апстрактан страх од угрожавања дјеце пријети ка урушавању ових друштвених институција или поремећајима њиховог функционисања.[451]

Трећи квалификовани облик дјела постоји ако је полно насиље над дјететом извршено на нарочито свиреп или нарочито понижавајући начин, или је истом приликом извршено више дјела од стране више лица, или ако постоји велика несразмјера у зрелости и узрасту између учиниоца и жртве, или је услијед предузете радње извршења наступила тешка тјелесна повреда, тешко нарушавање здравља или трудноћа женског лица. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од најмање пет година.

Наведене квалификоване околности су предвиђене и код кривичног дјела силовање у квалификованом облику. Специфичност дјела се огледа у околности да је пасивни субјект дијете. Посебна друштвена опасност огледа се у чињеници да је дијете, због свог психо – физичког стања и неразвијености у значајном броју

[450] Бабић М., Филиповић Љ., Марковић И., Рајић З., Коментари кривичних/казнених закона у Босни и Херцеговини, Савјет/Вијеће Европе и Европска комисија, Канцеларија Сарајево, Сарајево, 2005.године, стр. 1579.

[451] Више о заштити дјеце од сексуалног насиља: М. Шкулић, Деца – жртве сексуалног насиља (кривичноправни и кривичнопроцесни положај), Темида, Београд, број 3/2001.године, стр. 3 – 11.

случајева, потпуно неспособно да схвати значај полних радњи и да пружи отпор, гдје свирепост и нарочито понижавајући поступци извршиоца у знатнијој мјери исказују патолошку потребу за задовољавањем абнормалног полног нагона и наношење психичких и физичких повреда дјетету, у знатно већој мјери од уобичајене, да би се сломио отпор и извршила обљуба или изједначена полна радња.

Степен озбиљности, односно подобности пријетње да се сломи отпор жртве не може се, када је у питању дијете, просуђивати искључиво објективним мјерилима, већ је и овдје потребно водити рачуна о доби дјетета, његовој психичкој и социјалној зрелости и осталим околностима под којим је пријетња учињена.[452]

Четврти и најтежи облик овог дјела постоји ако је услијед предузете радње извршења наступила смрт дјетета.[453] Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора у трајању од најмање десет година или казна дуготрајног затвора. Наведена квалификована околност је предвиђена и код кривичног дјела силовање у квалификованом облику. Смрт дјетета као пасивног субјекта мора бити резултат предузете радње извршења основног дјела. У односу на њу, учинилац поступа са нехатом.

5.2. Објект заштите

Објект заштите код кривичног дјела полно насиље над дјететом јесте полна слобода дјеце. За разлику од силовања, гдје је објект заштите слобода одлучивања у погледу ступања у полне односе, код полног насиља над дјететом штити се дијете од ступања у полне односе уопште.[454] Закон посебно штити дијете од полних односа због:

1. психичке неразвијености и неспособности да разумно просуди и одлучи о ступању у сексуални однос и

[452] Више о узрасту дјетета – пасивног субјекта кривичних дјела против полне слободе као квалификованом елементу: Ф. Хирјан, Сполне злоупотребе дјеце и омладине (правни и криминолошки приступ), Зборник радова, Судскомедицинске и правне актуалности, Загреб, 1978.године, стр. 73.

[453] Више: В. Дожић, Љ. Христић, С. Мичић, М. Станојевић, Комбиновано силовање и убиство малолетница, Прилог проучавању полне злоупотребе деце и омладине, Зборник радова, Судскомедицинске и правне актуалности, Загреб, број 2/1979.године, стр. 56 – 59.

[454] Р. Бокоњић, Сексуалне настраности и њихов правномедицински значај, Годишњак Правног факултета у Сарајеву, 1980.године, стр. 61 – 86.

2. физичке развијености која је недовољна за вршење полних радњи услијед недовољне развијености полних органа и укупног тијела.

Дјецу треба заштитити од тога да буду превремено искоришћена за, по правилу, једностране орјентације ка пожуди – сексуалне радње од стране старијих лица.[455] Како би се омогућила што ефикаснија заштита, сексуални интегритет малољетника је у великој мјери заштићен низом законских одредби. У појединачним случајевима није потребно доказивати ни проузроковани развојни поремећај, ни конкретну опасност у вези са тим, нити једнострану орјентацију ка пожуди, нити сексуалну незрелост малољетника. Овде се не ради о заштити сексуалног самоопредељења јер евентуална сагласност малољетника је генерално безначајна, а нарочито није потребно доказивање конкретне способности за самоопредељивање.[456]

5.3. Радња извршења

Радња извршења овог дјела је предузимање обљубе или друге полне радње као дјелатности којима се задовољава полни нагон учиниоца, а које су управљене према тијелу другог лица – дјетета.[457]

Из наведеног произилази да се радња овог кривичног дјела остварује, како обљубом која представља сједињавање полних органа, односно вагиналну и аналну пенетрацију полним органом или другим предметом и оралну пенетрацију полним органом, тако и сваком другом полном радњом. Под полном радњом подразумијева се свака активност извршиоца која је усмјерена на задовољавање полних страсти којом приликом учинилац користи жртву као активног или пасивног судионика. Наиме, специфичности полних радњи које учинилац предузима над жртвом – дјететом огледају се у његовој физичкој и психичкој незрелости. Тако полне радње, нису као код силовања, по правилу *coitus*, већ често се врше кроз разне друге облике

[455] Више: М. Букарица, Сексуално искоришћавање дјеце и малољетника, Зборник радова, Примјена савремених метода и средстава у сузбијању криминалитета, Брчко, 2008.године, стр. 406 – 411.
[456] D. Kienapfel, K. Schmoller, Studienbuch Strafrecht Besonderer Teil, Band III Delikte gegen sonstige Individual und Gemeinschaftsworte, op.cit., str. 169.
[457] В. Ђурђић, Д. Јовашевић, Кривично право, Посебни део, op.cit., стр. 91.

задовољавања полног нагона учиниоца путем додиривања полног органа дјетета или *defloracia* прстом дјевојчица.[458]

У конкретним радњама, обухваћено је различито понашање које подразумијева: вербалну злоупотребу без физичке грубости, или читав низ понашања, као што је додиривање, гледање, „прегледање“ тијела дјетета, са физичким контактом или без њега, до силовања, са принудом на различите облике полног акта (орални сношај или покушај, вагинални или анални сношај или покушај сношаја). [459]

Приликом припреме и саме обљубе, или друге полне радње коју извршилац остварује над пасивним субјектом који је млађи од четрнаест година, као обиљежје бића кривичног дјела, није прописана употреба силе или озбиљне пријетње као радња којом се слама отпор.[460] Како се сматра да пасивни субјект старости до четрнаест година није у стању да, услијед своје психо – физичке незрелости, схвати значај полних радњи и донесе одлуку о ступању у полне односе, ово кривично дјело је свршено и без наведених облика принуде.

Правна теорија и јудикатура јединствене су у гледишту да је пристанак дјетета до одређене доби на полни однос без значаја за постојање тог кривичног дјела. Штавише, на примјер, и када иницијатива за обљубу потекне од дјевојчице старости од тринаест или четрнаест година, остаје кривичноправна одговорност извршиоца, а наведена чињеница може евентуално бити узета у обзир само при одмјеравању казне.[461]

Озљеђивање дјевичњака при раздјевичењу врши се на одређени начин. Приликом првог и јединог продирања укрућеног уда одраслог мушкарца у усмину полно зреле жене, најприје се отвор дјевичњака, услијед растегљивости отвора, максимално прошири. Пошто, по правилу, то проширење није довољно за пролазак

---

[458] Више о превенцији и заштити дјеце од полних злоупотреба: Д. Модли, Превенција насиља над дјецом, Криминалистичке теме, Сарајево, број 3 – 4/2004.године, стр. 69 – 102.

[459] М. Бошковић, Криминолошка обележја кривичних дела против полних слобода, Зборник радова, Правни факултет, Нови Сад, број 2/2009.године, стр. 121 – 140.

[460] Као што је случај код кривичног дјела силовање.

[461] „Иницијатива или пристанак дјетета на сполни одношај нема утјецаја на постојање дјела. Наиме, управо зато што дјеца због своје непотпуне физичке и психичке развијености не могу пружити одговарајући отпор нити схватити значење сполне слободе и нежељеног сполног одношаја, законодавац је пружио посебну заштиту казненоправном репресијом тој популацији, која је често мета сексуалног насиља“; више: Б. Цвјетко, М. Сингер, Казненоправна заштита дјеце, Закладни завод Глобус, Загреб, 2013.године, стр. 115 – 116.

уда, то по прекорачењу границе његове растегљивости, поред огуљотина, крвних подлива и нагњечина, настаје зацјепљивање обода, и то почев од ивице ка основици.[462] Поред наведених хименских озљеда дјевичњака, при раздјевичењу могу настати и циркумхименске озљеде околних, спољашњих и унутрашњих полних органа, усмине, улаза усмине, тријема усмине, усана стиднице, па чак и мећице. Оне су посљедице несразмјерности полних органа партнера, незгодног положаја, неспретности или суровости приликом раздјевичења. Такве озљеде су рјеђе код полно зрелих и одраслих женских лица, али су чешће код женске дјеце и старица. Код првих услијед неразвијености, а код других због смањености полних органа.[463]

Код женске дјеце узраста испод шест година увлачење уда одраслог мушкарца у усмину је немогуће. Код женске дјеце од шест до једанаест година продирање уда одраслих мушких полних органа у усмину је веома отежано, али изводљиво са озљедама, чешће тешким, а изузетно и смртоносним. Код женске дјеце узраста од једанаесте године навише продирање уда одраслих у усмину је остварљиво са цијепањем дјевичњака без икаквих других нарочито тешких посљедица.[464] Осим тога, при покушају раздјевичења женских лица испод једанаест година и поодмаклих старица, дјевичњак остаје нетакнут стога што уд није могао уопште продријети у усмину, него је дјевичњак био само потиснут и растегнут, али не и зацијепљен. Поред покушаног, код женских лица узраста од шест до једанаест година, може бити и свршено раздјевичење, остварено управо на рачун циркуменхименских озљеда.[465]

Треба напоменути да је обљуба могућа у случајевима гдје је малољетно женско лице било физички развијено у степену који то омогућава.[466] Чињеница да је обљуба вршена углавном са жртвама чија старост није била знатно испод границе од 14 година, што значи са лицима код којих су већ биле дјелимично или потпуно развијене примарне и секундарне сексуалне тјелесне карактеристике, указује и на то да су учиниоци били лица код којих нису постојали неки изражени поремећаји личности или поремећаји сексуалног нагона. Зато се у судској пракси нису ни јављали никакви

---

[462] М. Миловановић, Судска медицина, Медицинска књига, Београд – Загреб, 1970.године, стр. 182.
[463] Више: Н. Мемедовић, Кривична дела против достојанства личности и морала, Правни живот, Београд, број 10/1970.године, стр. 51 – 64.
[464] М. Миловановић, Судска медицина, op.cit., стр.183.
[465] М. Миловановић, Судска медицина, ibid., стр.184.
[466] Сматра се да је обљуба над женским лицем млађим од једанаест година само изузетно могућа и то само са лакшим или тежим повредама полног органа.

посебни проблеми у погледу утврђивања њихове урачунљивости, иако се у литератури често истиче проблем педофила и њихове урачунљивости.[467]

Када се у Кривичном закону у опису обиљежја кривичног дјела употребљавају изрази „више лица“, „група“ и „већи број људи“, треба подразумијевати:

- више лица, као најмање два лица,
- група, као најмање три лица и
- већи број људи, као најмање десет лица.[468]

у том смислу наводимо примјере из судске праксе:

„Учинилац је крив што је знајући да је малољетни оштећени Т. Б. дијете и да између њих двојице постоји велика несразмјера у зрелости и узрасту, те знајући да се оштећени плаши мрака, крајем децембра 2010.године пристао да спава са њим у соби, те је у више наврата у континуитету, давајући оштећеном новац – џепарац, док је спавао са оштећеним, своју руку завлачио у доњи веш оштећеног. У почетку га је додиривао за полни орган, да би потом полни орган оштећног, а у намјери задовољења свог полног нагона, стављао у своја уста, те у више наврата, истовремено једном руком додиривао свој полни орган, а другом полни орган оштећеног. Потом је у више наврата свој полни орган стављао на анус оштећеног захтијевајући од оштећеног да на тај начин има полни однос са њим, што је оштећени упорно одбијао. Те полне радње учинилац је вршио до краја фебруара 2011.године када се оштећени одселио заједно са мајком.“ (Пресуда Окружног суда у Добоју од 12.10.2012.године).

„Учинилац је крив што је неутврђеног дана у октобру – новембру мјесецу 2010.године за вријеме док је малољетне оштећене – дјецу превозио својим трактором, стављао их у крило, руком дирао по полном органу, прво Ј. П., а затим и М. Д. Неутврђеног дана, оштећеној М. Д., у својој аутомеханичарској радионици, у два наврата скинуо је одјећу и лизао је по полном органу. У једном наврату у ходнику своје куће, откопчао је шлиц на својим панталонама, извадио полни орган и показао га оштећеној. Једне прилике, када је дошао у кућу оштећене док је она спавала, ушао је у њену собу, пробудио је и испод јоргана гурао свој прст у полни орган оштећене.“ (Пресуда Окружног суда у Бања Луци од 1.11.2012.године).

---

[467] З. Стојановић, Критеријуми одређивања инкриминација – уопште и у сфери сексуалних односа, докторска дисертација, Универзитет у Љубљани, Правни факултет, 1981.године, стр. 308.
[468] Билтен, Врховни касациони суд, Београд, број 1/2004.године, стр. 23.

5.4. Посљедице

Посљедице које се јављају код жртава кривичног дјела полно насиље над дјететом су вишеструке. Те посљедице могу бити физичке и психичке[469], а потом и акутне и хроничне.

Као посљедица пенетрације полног органа или другог предмета у полни отвор жртве која није до тада имала сексуални однос, приликом прегледа, затиче се отворен химен, слободне ивице, велика прокрвљеност околних области, задебљање, промјене облика и анатомије.[470]

Трауматизација се може јавити и када жртва има потешкоћа у суочавању са насилном ситуацијом у емотивном смислу и у смислу понашања. Трауматизација је искуство које не доживи свака жртва сексуалног злостављања, али је она заснована на перцепцији дјетета онога што се дешава и других фактора.[471]

Тешко је недвосмислено се изјаснити о типичним симптомима сексуалног насиља над дјецом. Међутим, у том смислу постоје извјесне смјернице: дијете у предшколском узрасту може испољавати незрело понашање, на примјер претјерани интерес за секс. У школском узрасту дијете може имати потешкоћа у концентрацији и психосоматске симптоме као што су бол у стомаку и глави, а на часовима физичког васпитања може одбијати да се пресвлачи заједно са вршњацима.[472]

Приликом трагања за механизмом преживљавања, дјеца могу да изаберу да се носе са емоционалним болом скрећући пажњу на физичке болове када се изјашњавају да трпе физички бол. Дјеца такође знају развијати самоштетан начин понашања како би се носили са емоционалним болом. Ово понашање може укључивати самоповреде: сјечење ножевима, бритвама, спаљивање коже уз помоћ топљења гуме, чупање косе или самозапаљивање. Постоји значајна веза између сексуално злостављане дјеце и разних

---

[469] Више, примјери из праксе: Н. Ханчевић Рајаковић, М. Кларић, З. Зелић, Л. Руес, Приказ реактивних стања у сполно злоупотријебљене дјеце и омладине с психијатријско – психолошко – социјалног аспекта, Зборник радова, Судскомедицинске и правне актуалности, Загреб, број 2/1979.године, стр. 60 – 67.

[470] D. Doliank, E. Matshes, E. Lew, Forenzic pathology, Principles and Practice, London, 2005., page 471.

[471] L. Ellsworth, Choosing to Heal, Using Reality Therapy in the Treatment of Sexually Abused Children, Reutledge Taylor and Francis goup, New York, 2007., page 23.

[472] С. Живковић, Судски поступак – дјеца жртве сексуалног злостављања, саслушање жртве, свједоци, државна стратегија за борбу против насиља над дјецом у Босни и Херцеговини, Дјеца имају право на заштиту од сексуалног злостављања и искоришћавања, јесмо ли довољно учинили да их заштитимо, Зборник радова, Омбудсман за дјецу Републике Српске, Бања Лука, 2010.године, стр. 48.

облика самоповриједђивања у каснијем животу као што су покушаји самоубиства, сјечења, изгладњивања. Дјеца бирају самоповриједђивање јер овакво понашање служи различитим сврхама:[473]

1. физичко оштећење потврђује да су они били повриједђени,
2. физичка бол привремено одвраћа од психичке боли и
3. скрећу пажњу на себе.[474]

Тако дјеца, ученици, у школи избјегавају наставу, повраћају на јавним мјестима пред наставницима и другим школским особљем, жалећи се на болове који се могу конкретно описати и лоцирати. Причају другој дјеци и школском особљу измишљене приче са описима сличног карактера као у бајкама. Том приликом лицима из свог непосредног окружења која су над њима извршила насиље дају мјесто и конкретну улогу у тим причама.

Као посебан проблем код процесуирања ових кривичних дјела јавља се секундарна виктимизација која може продубити трауматско искуство дјетета узроковано сексуалним деликтом. Стога ваља радити на даљем усавршавању метода испитивања дјеце – жртава као свједока, те увођењу посебних мјера заштите дјеце – жртава полног насиља.[475]

Goldwater i Duffi (1990.) испитали су 182 психијатријске пацијенткиње које су као мале биле жртве сексуалног злоупотребљавања. Жене које имају такво искуство испољавају патолошке вриједности MMPI[476] скалама параноидности и психопатских девијација. Оне су преплављене осјећајем бијеса и имају хостилан став према свијету, неповјерљиве су, индиректне у комуникацијама, несвјесне својих негативних осјећања и неспособне да их изразе директно.[477]

---

[473] Више: З. Мршевић, Сексуална злоупотреба и уцењивање – кривично дело или цивилни деликт, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, Београд, број 1 – 2/1995.године, стр. 145 – 156.
[474] L. Ellsworth, Choosing to Heal, Using Reality Therapy in the Treatment of Sexually Abused Children, op. cit., page 27.
[475] П. Новоселец, Посебни дио казненог права, op.cit., стр. 167.
[476] Психолошки тест Мултифазни Минесота инвентар личности.
[477] Л. Крон, З. Николић, Анатомија сексуалне агресивности, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2009.године, стр. 104.

5.5. Облик кривице учиниоца

У смислу кривице учиниоца, код кривичног дјела полно насиље над дјететом, постоји посебност јер је потребно постојање умишљаја који обухвата свјесност учиниоца о својству пасивног субјекта и жељу за извршење радње која испуњава биће кривичног дјела. Кривица учиниоца не изостаје ни у случају када жртва сама иницира и тражи обљубу или другу полну радњу.

Сва ова кривична[478] дјела могу бити извршена искључиво са умишљајем. Умишљај учиниоца, при томе, мора да обухвати свијест о својствима пасивног субјекта и околностима под којима се дјело врши.[479]

Кривични закон Републике Српске не одређује егзактно старосну доб учиниоца, из чега се закључује да учинилац може да буде било које лице, наравно водећи се основом кривичне одговорности гдје лица испод четрнаест година нису кривично одговорна.[480]

Правна формулација о „постојању свијести“, са психијатријско – психолошког аспекта, одговара постојању спознаје код извршиоца да је његово дјело забрањено, тј. противправно. Тиме је овај појам кривице повезан са стањем сазнајних (когнитивних) функција, односно интелектуалним способностима.[481]

Субјективну страну дјела чини умишљај који мора да обухвати и свјесност извршиоца у погледу узраста пасивног субјекта. Уколико извршилац није био свјестан чињенице да је пасивни субјект лице које није навршило четрнаест година живота, постојаће стварна заблуда.[482] Утврђивање постојања стварне заблуде код

---

[478] Кривично дјело обљуба над немоћним лицем, обљуба над дјететом и обљуба злоупотребом положаја.

[479] Н. Мрвић Петровић, Кривично право, Правни факултет Универзитета Унион, Службени гласник, Београд, 2008.године, стр. 238.

[480] „Сексуално мотивисана кривична дјела чине лица из свих старосних група и лица која могу припадати свим психијатријским категоријама као и она која су без психијатријских и психопатолошких обиљежја и код којих нема никакве аберације полног нагона. Значајно је да при овим дјелима постоји врло велико учешће алкохола као егзогеног чинитеља, према свјетским статистикама, чак у око 90% свих сексуалних кривичних дјела.“ Више: К. Поспишал Завршки, Форензичко – психијатријска оцјена и просудба учинилаца сексуално мотивисаних кривичних дјела, Наша законитост, Загреб, број 3/1984.године, стр. 198 – 199.

[481] З. Ћирић, Б. Димитријевић, Основи судске психијатрије и психологије, op.cit., стр. 18.

[482] Више: З. Мршевић, Савремена концепција сексуалних деликата и предложена рјешења у КЗ РС и инкриминација силовања, Зборник радова, Кривично законодавство и правна држава, Београд, 1994.године, стр. 81 – 98.

учиниоца кривичног дјела врши се на основу свих околности конкретног случаја, а нарочито на основу психофизичких карактеристика пасивног субјекта, начина његовог понашања, дужине познанства између извршиоца и пасивног субјекта и слично.[483]

Посебан проблем представља питање постојања стварне заблуде у погледу узраста пасивног субјекта. Та могућност је сасвим реална, нарочито у случајевима када пасивни субјект није био знатно испод старосне доби и када према физичком изгледу одговара лицу које има навршених четрнаест година.[484]

У случају неотклоњиве заблуде, односно постојања погрешне свијести у односу на старост жртве, постоји основ за искључење кривичне одговорности учиниоца. Пошто и отклоњива стварна заблуда искључује кривицу, за постојање кривичног дјела, односно субјективног елемента бића кривичног дјела, није довољно да је учинилац могао на одређени начин да сазна старосну доб пасивног субјекта, а поставља се и начелно питање да ли је неко прије ступања у сексуалне односе са другим лицем дужан да утврђује његове године старости.[485]

5.6. Полно насиље над дјететом у другим законима у Босни и Херцеговини

У Кривичном закону Федерације Босне и Херцеговине из 2003.године у члану 2. став 9. дијете се дефинише као лице које није навршило четрнаест година, а у ставу 10. истог члана, малољетник се одређује као лице које није навршило осамнаест година. Заштита малољетника од полног насиља је обезбијеђена у оквиру главе деветнаесте: „Кривична дјела против полне слободе и морала“.

---

[483] И. Марковић, Сексуално насиље над дјецом, Дјеца имају право на заштиту од сексуалног злостављања и искоришћавања, јесмо ли довољно учинили да их заштитимо, Зборник радова, Омбудсман за дјецу Републике Српске, Бања Лука, 2010.године, стр. 24.

[484] З. Стојановић, О. Перић, Кривично право, Посебни део, op., cit., стр. 92.

[485] „Недостатак свјесности као психичког елемента искључује урачунљивост, а недостатак свјесности као интелектуалног елемента искључује умишљај и свјесни нехат. Код несвјесног нехата се не тражи свјесност, али се као конститутивни елемент захтијева дужност и могућност постојања свјесности. Погрешна представа о битним обиљежјима кривичног дјела стварног карактера или непостојање свјесности о тим околностима, чини стварну заблуду која искључује умишљај.“ Види више: М. Кокољ, Свест и свесност у судској психијатрији и кривичном праву, Наука безбедност полиција, Криминалистичко – полицијска академија, Београд, број 3/2007.године, стр. 16.

Кривично дјело сполни одношај са дјететом одређено је у члану 207. Ово кривично дјело представља најзначајнију инкриминацију којом се штити полни интегритет дјетета. Радња извршења је вршење полног односа, или са њом изједначене полне радње, са дјететом или немоћним лицем. Заштитни објект јесте дијете, односно лице до навршених четрнаест година и немоћно лице. За остваривање бића основног облика дјела није потребно да учинилац вршећи полни однос, или са њим изједначену полну радњу, употребљава силу или принуду како би сломио вољу, тј. отпор жртве. Наиме, сматра се да дијете и немоћно лице нису способни да свјесно и вољно одлучују о ступању у полни однос због своје незрелости, како физичке, тако и психичке. Предвиђена казна за ово дјело је затвор од једне до осам година.

Први квалификовани облик дјела се остварује насилним полним односом или са њим изједначеном полном радњом са дјететом или немоћним лицем. Дјело се остварује употребом насиља како би се сломио физички отпор жртве. Предвиђена казна за ово дјело је затвор од најмање три године.

Други квалификовани облик дјела остварује се вршењем полног односа, или са њим изједначеном полном радњом, са дјететом, злоупотребом положаја: наставника, одгојитеља, родитеља, усвојитеља, старатеља, очуха, мађехе или другог лица које искоришћава свој положај или однос према дјетету које му је повјерено ради учења, одгоја, чувања или његе. Предвиђена казна за овај квалификовани облик дјела је затвор од једне до десет година. Злоупотребом положаја, учинилац на специфичан и ненасилан начин слама отпор жртве, присиљавајући је на полни однос или другу полну радњу злоупотребом свог положаја моћи.

Трећи квалификовани облик дјела остварује се вршењем обљубе, или са њом изједначене полне радње, са дјететом на посебно окрутан или посебно понижавајући начин, или ако је том приликом над жртвом учињено више полних односа или са њим изједначених полних радњи од стране више учинилаца. Присилна обљуба подразумијева понижавање жртве и окрутност чина и учиниоца, а да би представљала додатно тежу квалификацију, неопходно је да има посебан интензитет. Посебан интензитет окрутности и понижавања пасивног субјекта огледа се у чињеници да учинилац поступа окрутније и са већим степеном понижавања жртве него што је то

потребно да би извршио обљубу и што је уобичајено код вршења насилне обљубе. Предвиђена казна за овај квалификовани облик дјела је затвор од најмање пет година.

Најтежи облик дјела постоји када је услијед вршења сполног одношаја са дјететом проузрокована његова смрт, или је дијете тешко тјелесно повријеђено, или му је здравље тешко нарушено, или је женско дијете остало трудно. Предвиђена казна за овај квалификовани облик дјела је затвор у трајању од најмање пет година или казна дуготрајног затвора.

У Кривичном закону Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине кривично дјело сполни однос са дјететом одређено је у члану 204. на идентичан начин као и у Кривичном закону Федерације Босне и Херцеговине.

6. Обљуба злоупотребом положаја

6.1. Појам и облици кривичног дјела

Кривично дјело обљуба злоупотребом положаја одређено је у члану 196. Кривичног закона Републике Српске. Дјело се састоји у злоупотреби положаја од стране учиниоца у сврху навођења на обљубу или другу полну радњу лица које се у односу на њега налази у подређеном положају или у стању зависности. Предвиђена казна за основни облик дјела јесте казна затвора од шест мјесеци до пет година.

Квалификовани облик овог дјела постоји ако је од стране наставника, васпитача, стараоца, усвојиоца, или другог лица, злоупотребом положаја извршена обљуба или друга полна радња са малољетним лицем које му је повјерено ради учења, васпитања, чувања или његе. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од једне до осам година. Овим кривичним дјелом додатно се разрађује и детаљније одређује кривичноправна заштита дјетета од лица којима је оно повјерено на чување, старање, васпитање и његу.

Квалификаторну околност код кривичног дјела обљуба, злоупотребом положаја, представља специфичан однос између извршиоца и пасивног субјекта, те узраст пасивног субјекта и својство учиниоца. Наиме, извршилац овог кривичног дјела може бити наставник, васпитач, старалац, усвојилац или друго лице које злоупотребом свог положаја изврши обљубу или другу полну радњу са малољетним лицем које му је

повјерено ради учења, васпитања, чувања и његе.[486] У Законом предвиђеном односу који постоји између учиниоца и жртве код квалификованог облика, а који је успостављен ради учења, васпитања, чувања и његе, произилази да се као учинилац квалификованог облика дјела може јавити и љекар, послодавац, стручно лице у служби за рад и његу дјеце, као и сва друга лица која на формални или неформални начин имају посебан однос са жртвом.[487]

Из наведених околности, учинилац има континуитет са жртвом и блискост коју често прати указано повјерење од родитеља, друштва и дјетета, односно малољетника. Овде се ради о знатно тежем дјелу у квалитативном смислу. Пасивни субјект је осјетљивији, посљедице дјела су у већој мјери изражене и неријетко трајне, док је природа односа и зависности извршилац – пасивни субјект у суштини другачија.

6.2. Објект заштите

Овим дјелом штити се слобода одлучивања у сфери сексуалности лица која се налазе у односу подређености или зависности према другим лицима. Заправо, у питању је кривично дјело у чијој суштини је принуда на обљубу или другу полну радњу која се манифестује кроз навођење на обљубу или другу полну радњу злоупотребом положаја од стране лица према којем се пасивни субјект налази у односу зависности и подређености. Ради се о идентичном механизму дјеловања психичке принуде као код такозване полне уцјене. Наиме, и код овог кривичног дјела нема вањске манифестације отпора пасивног субјекта према сексуалним радњама извршиоца, иако их пасивни субјект не жели, али пристаје на њих због свог односа подређености и зависности према извршиоцу.[488]

---

[486] М. Бабић, Љ. Филиповић, И. Марковић, З. Рајић, Коментар кривичних/казнених закона у Босни и Херцеговини, op.cit., стр. 1585.

[487] "Криминолошка испитивања у Хрватској показала су да противно често раширеном мишљењу постојање брака, па и одржавање редовних сексуалних односа с брачним партнером, није брана завођењу малољетних чланова обитељи или кућанства злоурабом положаја. Више од половице испитаника имало је редовне односе са брачним/ванбрачним партнером, а једна трећина је те односе означила као повремене. Међутим, стамбене и економске прилике, у више од двије трећине починитеља казненог дјела сполни одношај с малољетном особом злоупорабом положаја, могу се означити као испод просјечне." Више: М. Сингер, Казненоправна одговорност и заштита младежи, Накладни завод Глобус, Министарство унутрашњих послова Републике Хрватске, Загреб, 1998.године, стр. 212.

[488] Приказ ранијег става теорије: „Пракса примјене досадашњег члана 182. КЗ – а није указивала потребу да под удар кривичне санкције долази навођење на обљубу коришћењем односа голе подређености, па

Заправо, пасивни субјект пристаје на сексуалне радње извршиоца због тога да се његов положај не би још више погоршао, или да би се тај положај поправио.[489] Под зависношћу и подређеношћу у смислу овог кривичног дјела, може се подразумијевати фактичко стање или субјективни осјећај пасивног субјекта гдје је исти условљен и под надзором другог лица које одлучује о битним питањима која се тичу његове егзистенције.

Значај утицаја извршиоца мјери се по посљедицама које ставља у изглед пасивном субјекту ако не пристане на полне радње. Тако значај утицаја може бити квалитативно различит, од чињенице да пасивни субјект може остати без радног мјеста и прихода којима обезбјеђује егзистенцију породице до напредовања, личне сатисфакције или заштите и посебног статуса у предузећу. Пасивни субјект пристаје на полне радње рационално и свјесно, без физичке присиле, прихватајући акте којима га извршилац наводи на обљубу или другу полну радњу, свјестан чињенице да таквим прихватањем обезбјеђује наклоност извршиоца, стабилност на послу или напредовање. Како З. Стојановић наводи: „С обзиром на то да се ради о блажем степену утицаја на вољу пасивног субјекта, којем би се он могао одупријети, као и да се може радити о добровољној „размјени услуга“, оправданост прописивања овог кривичног дјела није спорна.“[490]

Дефинисање сексуалног узнемиравања је битно јер се тиме едукује заједница, а запослени на радном мјесту дискусијом о том проблему размијењују искуства. Ово је од кључног значаја за процес помоћи жртвама јер већина људи – жртава сексуалног узнемиравања нису ни свјесни тога.[491]

У неким случајевима код овог дјела једноставно је ријеч о добровољној размјени услуга, тј. женско лице пристаје на обљубу да би на тај начин остварило одређене

нити зависности која се не би састојала у стању тешких прилика жртве (имовинских, стамбених, у погледу запослења и сл.). Новом редакцијом става 1. криминална стигматизација остала је резервисана за она понашања која заиста заслужују такав интензитет друштвеног пријекора, док обљуба, злоупотребом положаја изван тих оквира, не представља криминалну вриједност која би оправдала криминализацију.“ Више: Ф. Хирјан, Кривична дјела против достојанства личности и морала, те против брака, породице и омладине у Кривичном закону СР Хрватске, op. cit., стр 49.

[489] М. Бабић, Љ. Филиповић, И. Марковић, З. Рајић, Коментар кривичних/казнених закона у Босни и Херцеговини, op.cit., стр. 1584.

[490] З. Стојановић, Коментар Кривичног законика, op.cit., стр. 455.

[491] M. A. Paludi, R. B. Barickman, Academic and Workpace Sexual Harassment, State University of New Jork Press Albany, New Jork, 1991., page 2.

циљеве, тј. некада жртва не заслужује ништа мање морални пријекор од извршиоца. С друге стране, заиста има тешких случајева злоупотребе, па се поставља питање који је степен зависности и подређености потребан за постојање ове инкриминације.[492]

6.3. Радња извршења

Радња извршења овог дјела се састоји у навођењу на обљубу или другу полну радњу злоупотребљујући положај надређености, односно зависности пасивног субјекта. Активни и пасивни субјект су предвиђени као лица полно неутрална, тако да могу бити мушког или женског пола. У погледу старости, пасивни субјект може бити било које лице старије од четрнаест година. Дјело врши онај ко без принуде, искоришћавајући положај зависности или подређености због ког се жртва није у стању одупријети полним захтјевима извршиоца, оствари обљубу или другу полну радњу.

Двоактни карактер овог дјела састоји се у радњи извршења која се остварује у двије међусобно повезане радње: у навођењу и обљуби, или другој полној радњи. Навођење је фактичка радња која произилази из низа дјелатности које су непосредно условљене положајем подређености и зависности пасивног субјекта, а имају за сврху вршење обљубе или друге полне радње.

Однос подређености постоји када је једно лице обавезно да поступа по наређењима или упутствима другог лица, док зависност значи да је положај једног лица такав да се може погоршати или побољшати по вољи другог лица.[493]

Навођење у смислу ове инкриминације треба схватити као стварање и учвршћивање воље другог лица да изврши обљубу или другу полну радњу са извршиоцем, без употребе силе или озбиљне пријетње. Специфичност овог дјела је у томе што се навођење на обљубу или другу полну радњу врши злоупотребом положаја извршиоца, тако да се злоупотреба положаја јавља као средство којим се пасивни субјект наводи на обљубу или другу полну радњу.[494]

---

[492] З. Стојановић, Сексуална кривична дјела и предстојећа реформа кривичног законодавства, Сексуалност – агресивност – делинквентност, Матица Српска, Нови Сад, 1999.године, стр. 91.
[493] М. Бабић, Љ. Филиповић, И. Марковић, З. Рајић, Коментари кривичних/казнених закона у Босни и Херцеговини, op.cit., стр. 1583.
[494] М. Бабић, Љ. Филиповић, И. Марковић, З. Рајић, Коментари кривичних/казнених закона у Босни и Херцеговини, ibid., стр. 1584.

Закон није у потпуности предвидио све могућности, односно није прецизније одређен положај подређености и зависности. Полни интегритет, односно слобода одлучивања о ступању у сексуалне односе јесте суверено право сваког човјека. Та слобода се не угрожава само употребом физичке силе или принуде као што је то случај код силовања, већ притисцима и дјеловањем на слободну вољу и право одлучивања пасивног субјекта на друге начине.

6.4. Посљедице

Посљедице дјела су специфичне у односу на посљедице других кривичних дјела из групе кривичних дјела против полног интегритета. Код радње извршења дјела није предвиђена употреба силе или другог понашања којим би учинилац физички или психички повриједио жртву. С обзиром на радње које проводи извршилац при остварењу дјела, не наступају посљедице у виду тјелесне повреде. Настале посљедице су углавном психичког карактера.

Већина *херасираних* жена је изјавила да је понижена, узнемирена, збуњена. Жене које су лично доживјеле сексуалну злоупотребу и уцјену пате од посљедица у виду психичких симптома као што су: несаница, депресија, нервоза, деконцентрација и физичких симптома као што су: главобоља, повраћање, болови у леђима, губитак или повећање тјелесне тежине. Једно истраживање наводи податак да 63% *херасираних* жена пати од физичких симптома, а 96% од психичких симптома карактеристичних за стрес.[495]

Код квалификованог облика, дјела посљедице су знатно теже и комплексније. Посебно тешке посљедице узрокује чињеница да је жртва малољетно лице које је повјерено извршиоцу, који је изневјерио повјерење жртве, родитеља и друштва, злоупотријебивши права и овлашћења која је добио како би учио, васпитавао, чувао или његовао жртву. Са друге стране, посљедице које трпи пасивни субјект су медицинског, односно психолошког карактера, као и ефекат секундарне виктимизације.

---

[495] З. Мршевић, Sexual herassment – Сексулна злоупотреба и уцењивање: кривично дело или цивилни деликт, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, Београд, број 1 – 2/1995.године, стр. 152.

6.5. Облик кривице учиниоца

Да би постојало дјело, потребан је умишљај као облик кривице учиниоца. Учинилац мора бити свјестан чињенице да врши обљубу или другу полну радњу са лицем које се у односу на њега налази у односу подређености или зависности, на основу злоупотребе свог положаја. Односно, учинилац је свјестан да је положај који заузима у односу на пасивног субјекта основ притиска на његову вољу да пристане на полну радњу, као и да хоће или пристаје да тај положај искористи за вршење обљубе или друге полне радње.

Код квалификованог облика дјела потребно је постојање свијести учиниоца, да је лице над којим је извршио обљубу, или другу полну радњу, малољетно, да му је оно повјерено ради учења, васпитања, чувања или његе, као и о чињеници да је радњу извршио на основу злоупотребе свог положаја. Под злоупотребом положаја, у смислу фактичких радњи, може се сматрати околност боравка у истој просторији, љекарски преглед или њега, заједнички боравак у природи, разговори, учење, однос свештеник – вјерник, као и друге околности које могу произаћи из законом предвиђеног односа. И друго, учинилац хоће или пристаје да на овакав начин према пасивном субјекту предузме радњу извршења.

6.6. Обљуба злоупотребом положаја у другим законима у Босни и Херцеговини

Кривично дјело сполни одношај злоупотребом положаја одређено је у члану 205. Кривичног закона Федерације Босне и Херцеговине. Радњу основног облика дјела остварује лице које злоупотребом свог положаја наведе на полни однос или са њом изједначену полну радњу друго лице које се због имовинског, породичног, друштвеног, здравственог или другог стања или тешких прилика налази према њему у односу зависности. Радња извршења се састоји из два елемента и то: 1. навођење и 2. полни однос или са њом изједначена полна радња.

У овом случају навођење на полни однос, за разлику од дјела силовања, не обухвата употребу силе у физичком смислу. Код овог дјела учинилац употребљава

специфичан облик присиле – а то је моћ над жртвом. Та моћ се огледа кроз надређеност учиниоца над жртвом која је у незавидном положају и не може да слободном вољом одлучује о ступању у полни однос или извршење друге полне радње. Из наведеног произилази да учинилац на специфичан начин слама вољу жртве, што има исти резултат као и силовање, само што је учинилац искористио друго средство за сламање воље. Специфичност радње извршења огледа се у односу учиниоца и пасивног субјекта као средства које омогућава сламање воље пасивног субјекта и навођења на обљубу или са њом изједначену полну радњу. Пасивни субјект који се налази у инфериорном положају, односно у положају зависности, у односу на извршиоца, пристаје на обљубу како би задржао своју позицију или стекао позицију у професионалној хијерархији и обезбиједио даљу економску егзистенцију. Предвиђена казна за ово дјело јесте затвор од три мјесеца до три године.

Квалификовани облик дјела постоји када се као учиниоци јаве лица којима је жртва – дијете повјерено на чување, васпитање и одгој и то: наставник, одгојитељ, родитељ, усвојитељ, старатељ, очух, мађеха или друга особа која искористи свој однос надређености и моћи над жртвом, те злоупотребом истог присили жртву на полни однос. Заштитни објект је малољетно лице, што значи, лице старости до осамнаест година. Предвиђена казна за квалификовани облик дјела јесте затвор од шест мјесеци до пет година.

Ово дјело је у члану 202. Кривичног закона Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине одређено на идентичан начин као и у Кривичном закону Федерације Босне и Херцеговине.

7. Задовољавање полних страсти пред другим

7.1. Појам и облици кривичног дјела

Кривично дјело задовољавање полних страсти пред другим одређено је у члану 197. Кривичног закона Републике Српске. Законодавац је, предвиђајући ову радњу као кривично дјело, заштитио јавни морал у складу са друштвеним нормама гдје се сматра неморалним и некоректним задовољавање полне страсти на јавном мјесту. Основни облик дјела састоји се у предузимању полне радње на јавном мјесту пред другим лицем.

Под полном радњом подразумијевају се радње које имају за циљ задовољење полних страсти, а радњу може извршити једно или више лица. Задовољавање полних страсти само по себи не представља забрањену радњу, али ако је то чињење предузето на јавном мјесту и пред другим лицем, тада представља кривично дјело. За основни облик дјела предвиђена је новчана казна или казна затвора до једне године. Јавно мјесто јесте свако мјесто које је доступно погледима неодређеног броја људи као што су: тргови, улице, јавни објекти, угоститељски објекти, па и балкони породичних кућа који су изложени погледима неодређеног броја људи.

Квалификовани облик дјела додатно штити дјецу и малољетна лица. Ово дјело постоји ако се врше радње намијењене задовољавању полне страсти извршиоца или другог лица пред дјететом или малољетним лицем, као и у навођењу дјетета да врши полне радње пред извршиоцем или другим лицем. Овдје се штити дијете и малољетно лице од посматрања, те дијете од коришћења у ритуалима у којима пунољетна лица задовољавају полне страсти на тај начин што врше полне радње пред истима, односно наводе их да они врше полне радње пред другим лицима. Квалификованим дјелом законодавац штити јавни морал, посебно правилан развој и здравље, те васпитање дјетета. За квалификовани облик кривичног дјела предвиђена је новчана казна или казна затвора до три године.[496]

7.2. Објект заштите

Објект заштите кривичног дјела задовољавање полне страсти пред другим јесте јавни морал, односно јавни ред и мир. Задовољавање полне страсти има обиљежје кривичног дјела само ако је извршено на јавном мјесту и пред другим лицем. Јавно мјесто се по Закону о јавном реду и миру[497] дефинише као: „мјесто на коме је слободан приступ појединачно неодређеним лицима без услова или под одређеним условима, као и просторије државних органа, предузећа, других правних лица и друга мјеста када је усљед близине или изложености видику или чујности извршеном радњом дошло до

[496] Приказ судске праксе са практичним примјерима вршења блудних радњи и односу са употребом силе или пријетње: С. Смиљанић, Појам блудних радњи са посебним освртом на употребу силе или пријетње према женском лицу, Правни живот, Београд, број 4/1985.године, стр. 503 – 516.
[497] Закон о јавном реду и миру, Службени гласник Републике Српске, број 11/2015.године.

узнемирења или негодовања грађана“. Законодавац није предвидио задовољавање полних страсти пред другим на мјесту које нема обиљежје јавног као инкриминисану радњу. Друго лице у смислу основног облика овог дјела подразумијева свако пунољетно лице.

Код квалификованог облика дјела, објект заштите је, поред јавног морала, и дијете. Дијете се код инкриминације овог дјела штити од нарушавања права на миран и здрав развој и васпитање из разлога што оно због своје биопсихичке неразвијености није полно зрело и није у стању да схвати значај полних радни и да правилно расуђује о њима.

7.3. Радња извршења

Радња задовољавања полне страсти пред другим се састоји у предузимању радњи полног карактера. Те радње имају квалитет који омогућава извршиоцу да њима задовољи своју полну страст. Радња којом се задовољава полна страст, посматрајући са аспекта сексуалности, може бити остварена разноврсним дјелатностима као што су: обљуба, показивање полног органа на јавном мјесту, мастурбација и сл.

Код квалификованог облика дјела предвиђена су два начина извршења. Први на чин вршења дјела састоји се у задовољавању полних страсти које врши сам учинилац или са другим лицем пред дјететом или малољетним лицем. Други начин вршења дјела састоји се у навођењу дјетета да пред извршиоцем или другим лицем врши радње намијењене задовољавању полне страсти.

Под навођењем треба схватити све радње којима се код дјетета ствара или учвршћује одлука да пред извршиоцем или другим лицем врши такве радње.[498] Радње навођења могу бити разноврсне, као што су: наговарање, удварање, превара и друге радње којима се наводи дијете да врши полне радње пред извршиоцем или другим лицем. Полне радње које су предмет овог кривичног дјела саме по себи немају квалитет радњи које представљају кривично дјело. Инкриминација се остварује, а штетна

[498] М. Бабић, Љ. Филиповић, И. Марковић, З. Рајић, Коментари кривичних/казнених закона у Босни и Херцеговини, op.cit., стр. 1588.

посљедица наступа када оне бивају извршене на јавном мјесту, односно пред дјететом или малољетником.

Под полном радњом се подразумијева свака активност извршиоца усмјерена на задовољавање полних страсти којом приликом се користи пасивни субјект као активни или пасивни судионик. Дефинисање полних радњи, у смислу ове инкриминације, је комплексно из разлога што се полне радње могу посматрати са објективног и субјективног становишта. Са објективног становишта, полне радње су оне радње које у стварности представљају полне радње, док са субјективног становишта су то оне радње које за извршиоца, односно жртву, представљају полне радње због њихове нормалне или абнормалне сексуалне оријентације, односно поремећаја сексуалног нагона.

Тако С. Фројд у својим предавањима наводи: „Озбиљно, није лако навести што све обухваћа садржај појма „сексуално“. Све оно што је повезано с разликом између обају сполова, можда би било једино точно, но ви ћете изнаћи да је то безбојно и превише опсежно. Ако у средиште ставите сексуални чин, можда ћете изјавити да је сексуално све оно што се бави тијелом у намјери постизања задовољства, и то нарочито спољним дијеловима другог пола, те у крајњем смислу смјера ка сједињењу гениталија и извођењу сполног чина. Али, тада заиста, нисте јако удаљени од изједначења сексуалног с непристојним, па онда и порођај стварно не припада сексуалном. Но, ако размножавање сматрате језгром сексуалности, тада налијећете на опасност да искључите велик број ствари који није усмјерен на размножавање, а ипак је посве сигурно сексуалан, као што је мастурбација, па чак и цјеливање.“[499]

7.4. Посљедице

Посљедица вршења основног облика дјела јесте нарушавање јавног реда и мира, те угрожавање јавног морала.

Код квалификованог облика дјела, осим основних посљедица, штета је значајнија из разлога што је задовољавање полне страсти извршено пред дјететом или малољетником, или је он наговорен да врши полне радње, гдје се штета огледа и у

[499] С. Фројд, Предавања за увод у психоанализу, op.cit., стр. 324.

чињеници да дијете није психички зрело и способно да схвати значај полних радњи, што може довести до поремећаја у његовом психичком и сексуалном развоју.

7. 5. Облик кривице учиниоца

За ово дјело потребно је постојање умишљаја као облика кривице учиниоца. Учинилац мора бити свјестан чињенице да радње које врши представљају полне радње и да их врши ради задовољавања полне страсти, да их врши на јавном мјесту и пред другим лицем (једним или више) и да то хоће или бар на то пристаје.

Код законског описа овог дјела учинилац свесно врши полне радње на јавном мјесту, односно наводи дијете или малољетника на њихово вршење. Радње којима се остварује дјело представљају начин на који учинилац задовољава свој полни нагон, што представља изопаченост психосексуалног понашања и нагона учиниоца. Поремећај сексуалног нагона, односно задовољавање сексуалних потреба показивањем полних органа на јавном мјесту, те вршење полних радњи у присуству лица која нису партнери и на јавном мјесту, назива се егзибиционизам.

Егзибиционизам спада у групу квалитативних поремећаја сексуалног нагона, који се испољавају настраношћу у избору сексуалног партнера (инверзије) или измјењеним начином задовољења сексуалног нагона (перверзије). Тако егзибициониста задовољава свој полни нагон излажући свој полни орган на јавном мјесту неодређеном броју људи или, уопште, пред лицима са којима нема полни однос, а често се и не познају уопште.

Утврђивање субјективног елемента, тј. намјере задовољавања или побуђивања сексуалног нагона, треба вршити на основу предузетих радњи, као и осталих чињеница или околности конкретног случаја. Субјективни елемент, тј. намјеру, је веома тешко утврдити, нарочито онда када сама радња која је извршена нема искључиво сексуални карактер, већ може имати и друго значење.[500]

Код квалификованог облика дјела потребно је постојање свијести учиниоца у односу на лице пред којим врши полне радње, односно које наводи да врши те радње пред њим – дијете или малољетник, као и хтјење дјела.

---

[500] Љ. Нешић, Осврт на кривично дело блудне радње, Безбедност, Београд, број 2/1980.године, стр. 158.

7. 6. Задовољавање полних страсти пред другим у другим законима у Босни и Херцеговини

Кривично дјело задовољавање похоте пред дјететом или малољетником одређено је у члану 209. Кривичног закона Федерације Босне и Херцеговине.[501] Радњу извршења остварује лице које пред малољетником чини радње намијењене задовољавању властите или туђе похоте или које наведе дијете да пред њим или другим лицем врши такве радње. Дјело се може остварити на три начина и то: 1. задовољавањем властите полне страсти или похоте пред малољетником, 2. задовољавањем туђе полне страсти или похоте пред малољетником и 3. навођењем малољетника на задовољавање полне страсти или похоте пред другима. За извршење дјела није потребно да је радња предузета на јавном мјесту.

Објект заштите је полни морал и правилан развитак полног интегритета дјеце и малољетника.[502] Под појмом полних радњи, у смислу ове инкриминације, треба подразумијевати све радње које су намјењене задовољавању властите или туђе полне страсти, било да су у питању радње између два или више лица, или је у питању радња коју врши само једно лице, нпр. егзибиционизам. Дакле, у питању су такве радње које саме по себи нису забрањене, али које то постају уколико се врше пред другим лицима.[503] Предвиђена казна за ово дјело је затвор од три мјесеца до три године.

У Кривичном закону Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине кривично дјело задовољавање похоте пред дјететом одређено је у члану 206. на идентичан начин као и у Кривичном закону Федерације Босне и Херцеговине.

---

[501] Више: С. Хоровић, Казнено право, Посебни дио, Правни факултет, Мостар, 2003.године, стр. 118.
[502] М. Бабић, Љ. Филиповић, И. Марковић, З. Рајић, Коментари кривичних/казнених закона у Босни и Херцеговини, op.cit., стр.1587.
[503] М. Бабић, Љ. Филиповић, И. Марковић, З. Рајић, Коментари кривичних/казнених закона у Босни и Херцеговини, ibid., стр. 1587.

8. Навођење на проституцију

8.1. Појам и облици кривичног дјела

Кривично дјело навођење на проституцију одређено је у члану 198. Кривичног закона Републике Српске. Дјело се састоји у навођењу, подстицању, намамљивању другога или на други начин омогућавању предаје лица другом лицу ради пружања сексуалних услуга или на било који други начин учествовању у организовању или вођењу пружања сексуалних услуга ради зараде или друге користи. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од шест мјесеци до пет година.

У савременом кривичном законодавству постоји тенденција сужавања кривичноправне интервенције у сфери сексуалних односа. То се односи и на она понашања којима се доприноси сексуалној вези других лица која сама по себи нису кажњива. Криминална зона је ограничена на заштиту малољетних лица јер друштвена опасност оваквог понашања се огледа у томе што се на блуд[504] подводе малољетна лица, или се омогућава вршење блуда са њима. Ово се односи и на пунољетно женско лице, ако се врши из користољубља. Дакле, основни мотив законодавца код овог кривичног дјела је спречавање вршења дјелатности којима се поспјешује, организује или омогућава вршење блуда, а не самог вршења блуда.[505]

За постојање кривичног дјела није од значаја да ли се лице, пасивни субјект, раније бавило проституцијом на коју се овим дјелом наводи, подстиче и намамљује.

Већи број међународних докумената у оквиру Уједињених нација, Савјета Европе и других међународних организација донесен је како би се додатно утицало на државе чланице да појачано дјелују на спречавању и законској забрани злоупотребе проституције. Неки од докумената ове врсте су: Конвенција Уједињених нација из 1949.године о сузбијању трговине лицима и искоришћавању проституције других[506], Конвенција из Палерма из 2000.године[507], Конвенција Савјета Европе о заштити дјеце

---

[504] Проституција.
[505] М. Миловић, Подвођење и омогућавање вршења блуда, Правни живот, Београд, број 9/2004.године, стр. 802.
[506] M. Marcovich, Водич кроз УН – ову Конвенцију од 2. децембра 1949.године о сузбијању трговине лицима и искоришћавању проституције других, Центар за жене жртве рата – Роса, Загреб, 2005.године.
[507] Службени гласник Босне и Херцеговине, Међународни уговори број 3/2002.године.

од сексуалног искоришћавања и сексуалне злоупотребе из 2007.године[508], Резолуција Европског парламента из 2014.године о сексуалном искоришћавању и проституцији и утицају на једнакост полова.[509]

8.2. Објект заштите

Објект заштите код дјела навођење на проституцију је вишеструк: а) јавни морал, б) живот и тијело, в) полна слобода и г) слобода кретања.

Под проституцијом се подразумијева нуђење (и давање) свога тијела другом лицу ради сексуалног задовољења, уз тражење или давање противнадокнаде у новцу, другим вриједним стварима и уопште имовинској користи[510]. Проституција је социопатолошка појава којом се вриједају увријежена морална становишта и свјетоназори, односно јавни морал.[511]

Живот и тијело јесу највише људске вриједности. Ово дјело подразумијева онемогућавање слободе располагања својим тијелом, те подстрекивање на одавање проституцији зарад имовинске користи трећих лица.

Слобода располагања својим полним животом и слобода кретања као врсте фундаменталних људских права су, остварењем овог дјела, директно угрожене. Пасивни субјект је у подређеном положају. Извршилац, онемогућавајући пасивном субјекту полну слободу и слободу кретања, права на располагање својим животом и тијелом наводећи га, подстичући и мамећи на вршење проституције, у потпуности онемогућава његову полну слободу као једно од основних људских права.

8.3. Радња извршења

Радња извршења овог дјела је навођење, подстицање, намамљивање другога или на други начин омогућавање предаје лица другом лицу ради пружања сексуалних

---

[508] http://www.mhrr.gov.ba/PDF/djeca/ODGOVORI%20na%20upitnik%201%20Lanzarote%20komiteta_Opsti%20okvir_.pdf , приступ 9.9.2015.године.

[509] http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2013/2103(INI) приступ 10.09.2015.године.

[510] Д. Јовашевић, Лексикон кривичног права, op.cit., стр. 605.

[511] Више: Д. Радуловић, Проституција у Југославији, Филип Вишњић, Београд, 1986.године, стр. 67 – 87.

услуга или на било који други начин учествовање у организовању или вођењу пружања сексуалних услуга ради зараде или друге користи.[512]

Ово дјело подразумијева два вида:

1. Навођење, подстицање и намамљивање другога или омогућавање предаје лица другоме ради пружања сексуалних услуга и

2. Учествовање у организовању или вођење пружања сексуалних услуга на други начин.

Ове дјелатности се предузимају ради остваривања зараде или друге користи (материјалног или нематеријалног карактера). Овај циљ треба да постоји на страни учиниоца све вријеме предузимања радње извршења, али не мора бити остварен у сваком конкретном случају. Он указује на постојање директног умишљаја као облика кривице учиниоца.

Под навођењем, подстицањем или намамљивањем другог лица на пружање сексуалних услуга треба подразумијевати све радње којима се друго лице подстиче на пружање сексуалних услуга, односно радње којима се код другог лица ствара или учвршћује одлука да се бави пружањем сексуалних услуга. При томе, није од значаја да ли се друго лице заиста и бавило пружањем сексуалних услуга јер је законодавац инкриминисао саму радњу навођења, подстицања или намамљивања другог на пружање сексуалних услуга. Под омогућавањем предаје пасивног субјекта другоме ради пружања сексуалних услуга требало би подразумијевати стварање услова за вршење сексуалних услуга између тих лица, нпр. обезбјеђивање просторије за вршење сексуалних радњи, довођењу пасивног субјекта на одређено мјесто, посредовање између тих лица и сл.[513] Овде се ради о помагању као радњи извршења, а не облику саучесништва.

Извршење предметног кривичног дјела, учествовање у предаји женског[514] лица другом ради вршења проституције, најчешће се остварује одвођењем женских лица из свог дотадашњег пребивалишта или боравишта у друго мјесто или иностранство ради

---

[512] Више: Б. Милић, Посредовање у вршењу проституције са освртом на појам обмане, Безбедност, Београд, број 4/2002.године, стр. 610 – 617.

[513] М. Бабић, Љ. Филиповић, И. Марковић, З. Рајић, Коментар кривичних/казнених закона у Босни и Херцеговини, op.cit., стр. 1590.

[514] Чланак је објављен док је предметно позитивноправно рјешење у Кривичном законику Републике Србије било родно одређено.

вршења проституције и оваквим радњама се треба сматрати, на примјер, непосредно отправљање, односно упућивање, ових лица на одредиште, њихову предају ради одвођења, као и сваку другу дјелатност којом се омогућава овакво одвођење. Овај облик кривичног дјела ће постојати и у случају када се женско лице предаје другоме ради вршења проституције у мјесту у коме она има пребивалиште, односно боравиште, дакле мјесто извршења овог кривичног дјела може бити истовјетно са мјестом вршења проституције. Овај облик кривичног дјела ће постојати чак и у случају када се врши са пристанком жене која се предаје другом ради проституисања, па чак и када се то ради на њену жељу и иницијативу.[515]

Учинилац[516] овог дјела је свако лице које врбује, наводи, подстиче или намамљује женска лица на проституцију или које на било који други начин учествује у предаји женског тијела другоме ради вршења проституције. Овим дјелом се практично штити женско тијело од сексуалне експлоатације других уз надокнаду (зараду или другу корист).[517]

Оно што даје посебан квалитет овом дјелу је карактер организованости учинилаца, као и предузимање низа претходних радњи које учиниоци врше како би остварили своју намјеру. Припремне радње и радње извршења овог дјела најчешће имају особине организованог криминала. Посебност у вршењу кривичних дјела са карактером организованости испољава се у већем броју извршилаца (најмање три) саучесника, дужем трајању дјела, већем географском подручју на коме дјелују, често на подручју више држава, корупција, примјена насиља и сл.[518] Додатна специфичност код извршења овог дјела јесте да припрема, методи и средства вршења представљају самостална кривична дјела.

Учествовање у организовању или вођењу пружања сексуалних услуга је у експанзији као облик поступања организованог криминалног дјеловања. Оно је све присутније, а дрскост, перфидност, лукавост, професионалост, упорност и нехуманост

---

[515] Б. Милић, Посредовање у вршењу проституције са освртом на појам обмане, op. cit., стр. 611.
[516] Д. Јовашевић, Лексикон кривичног права, op.cit., стр. 605.
[517] Лексикон је сачињен када је у Републици Србији био на снази Кривични закон који у групи кривичних дјела против полне слободе силовање није предвиђао као полно неутрално кривично дјело, већ се радило о дјелу против полне слободе жене.
[518] Више, М. Бошковић, Организовани криминалитет и корупција, Висока школа унутрашњих послова Бања Лука, 2004.године, стр. 120 – 136.

учиниоца пратећи су елементи у извршењу тешких и сложених кривичних дјела.[519] С обзиром да је ријеч о често веома суровим начинима експлоатације с којима се жртве не могу помирити, учиниоци су принуђени да их одржавају у покорности примјеном различитих метода: успостављањем дужничког ропства, односно економске дужности жртве да ради за свог газду док му не исплати сва стварна или фиктивна дуговања; ограничењем слободе кретања; сталним физичким или видео надзором; одузимањем личних докумената; сталним физичким злостављањем; изгладњивањем; сталним пријетњама жртви или члановима њене породице; уцјењивањем да ће се открити да се жртва раније бавила проституцијом или да ће се пријавити полицији да илегално борави у земљи; убиством непослушних; стварањем неповјерења у државне органе довођењем сарадника из полиције, судија и тужилаца да експлоатишу жртву и на друге начине.[520]

Супротно неорганизованом облику, је организовани облик проституције[521] који обликује присуство посредника између проститутке и клијента. С обзиром на пол и старост жртве, организована проституција се манифестује кроз следеће облике: 1. организована женска проституција, 2. организована мушка проституција и 3. организована дјечија проституција. Организована дјечија проституција[522] подразумијева коришћење дјеце у сексуалним активностима за новчану или друге врсте надокнаде, или друге користи. Ријеч је о сексуалној злоупотреби дјеце која подразумијева: 1. нуђење дјетета, 2. добијање дјетета и 3. набављање (обезбјеђивање) дјетета за потребе дјечије проституције. Разлоге за дјечију проституцију треба тражити у: 1. порасту патолошке делинквенције (понуди) и потреби педофила (потражњи) и 2. мањој могућности инфекције полно преносивим болестима.[523]

---

[519] М. Бошковић, Организовани криминалитет, Први део, Криминолошки и криминалистички аспекти, Полицијска Академија, Београд, 1998.године, стр. 22.
[520] С. Мијалковић, Трговина људима као облик организованог криминала – основна феноменолошка обиљежја, Наука безбједност, полиција, Полицијска академија, Београд, 2006.године, стр. 119.
[521] Више: И. Марковић, Трговина људима ради вршења проституције, Гласник правде, Бања Лука, број 9/2002.године, стр. 54 – 66.
[522] Више: А. Џајић Дедовић, Организовани криминалитет – проституција у БиХ, Криминалистичке теме, Сарајево, број 3 – 4/2003.године, стр. 283 – 293.
[523] О. Крстић, Малољетничка делинквенција, op.cit., стр. 300.

8.4. Посљедице

Посљедице по жртве навођења на проституцију су физичке и психичке природе. Посљедице физичке природе огледају се у околностима настанка повреда вршењем обљубе или других полних радњи без вољног пристанка пасивног субјекта. Закон није предвидио постојање фактичког, физичког отпора жртве у ком случају би се радило о стицају са кривичним дјелом силовање. Иако нема физичког отпора, повреде гениталних органа, ануса или усне дупље су редовне посљедице које прате разни облици полних и других заразних болести.

Обљубу често прати употреба физичког насиља и насиља психичког карактера, с једне стране, од лица које врши подвођење, употребљавајући силу или пријетњу употребом силе, или наношењем значајне штете, како би принудио пасивног субјекта на пружање сексуалних услуга. Са друге стране, примјена насиља приликом обљубе или вршења других полних радњи од стране лица које за новац или другу имовинску корист полаже право на тијело пасивног субјекта често прате проституцију.

Посебно тешке психичке и физичке посљедице настају ако је дјело извршено према малољетном лицу гдје уз наведене посљедице долази до поремећаја у психосексуалном и физичком развоју жртве услијед одавања проституцији.

Посебан сегмент социопатолошких поремећаја у друштву и вријеђања друштвеног морала представља чињеница да се проституцијом, а посебно организованом проституцијом, коју прати формирање мреже посредника и угоститељских објеката, посебно вријеђа јавни морал и општеприхваћени друштвени свјетоназори.

8.5. Облик кривице учиниоца

За ово дјело потребно је постојање директног умишљаја као облика кривице учиниоца који карактерише намјера учиниоца да на овај начин прибавља зараду или другу корист.

Учинилац мора бити свјестан чињенице да радњама које врши спутава слободу, право на слободу кретања, право располагања тијелом и право на полну слободу

пасивног субјекта, те да наведене радње представљају навођење ради вршења проституције. Учинилац свјесно и вољно предузима радње с намјером наступања посљедице, односно стицања противправне имовинске користи.

8.6. Навођење на проституцију у другим законима у Босни и Херцеговини

У Кривичном закону Федерације Босне и Херцеговине, у члану 210., одређено је кривично дјело навођење на проституцију. Дјело се састоји у навођењу, подстицању или намамљивању другог на пружање сексуалних услуга и омогућавању предаје жртве другом лицу ради вршења сексуалних услуга или у судјеловању на било који начин у организовању или вођењу пружања сексуалних услуга ради остваривања користи. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од једне до пет година.

Први квалификовани облик дјела се састоји у употреби силе, пријетње употребом силе или у наношењу веће штете са намјером присиле или обмане другога на пружање сексуалних услуга, за шта је предвиђена казна затвора од једне до десет година.[524] Овај облик дјела не познаје Кривични закон Републике Српске.

Други квалификовани облик дјела постоји ако учинилац изврши први квалификовани облик дјела користећи тешку ситуацију проистеклу из боравка жртве у страној земљи, присиливши је на пружање сексуалних услуга, за шта ће се казнити затвором од једне до десет година.

Трећи квалификовани облик дјела постоји ако учинилац изврши дјело према дјетету или малољетнику, за шта ће се казнити затвором од три до петнаест година.

На крају, Закон одређује да је без утицаја на почињење овог кривичног дјела чињеница да се жртва прије извршења дјела бавила проституцијом.

Кажњавање одређених видова ангажовања у проституцији других омогућавају закони о јавном реду и миру, прописујући као прекршај одређене радње подстицања,

[524] Т. Бубаловић, Кривични закони Федерације Босне и Херцеговине, Сарајево, 2003.године, стр. 122.

помагања или посредовања у проституцији других, као и Кривични закон Федерације Босне и Херцеговине одређивањем кривичног дјела.[525]

У Кривичном закону Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине кривично дјело навођење на проституцију одређено је у члану 207. Дјело је прописано у идентичном облику као и кривично дјело навођење на проституцију из члана 198. Кривичног закона Републике Српске.

У члану 187. Кривичног закона Босне и Херцеговине[526] прописано је кривично дјело: „Међународно врбовање ради проституције“. Прописана је казна затвора од шест мјесеци до пет година за лице које врбује, намамљује или наводи другога на пружање сексуалних услуга ради зараде у некој држави, изузимајући државу у којој то лице има пребивалиште и чије држављанство има. Квалификовани облик дјела постоји уколико извршилац коришћењем силе, пријетње или преваре, присили или наведе друго лице како би отишло у државу у којој нема пребивалиште или чији држављанин није, ради пружања сексуалних услуга за новац. Предвиђена казна за квалификовани облик дјела је казна затвора од једне до десет година. Чињеница да се врбовано, намамљено, потакнуто, присиљено или заведено лице већ бавило проституцијом не утиче на постојање кривичног дјела.

9. Трговина људима

9.1. Појам и облици кривичног дјела

Трговина људима (људским бићима) подразумијева: а) врбовање, превожење, пребацивање, скривање и примање лица, путем пријетње силом или употребом силе, или других облика присиле, отмице, преваре, обмане, злоупотребе овлашћења или тешког положаја, или давања или примања новца или користи да би се добио пристанак лица које има контролу над другим лицем, у циљу експлоатације. Експлоатација жртве обухвата, као минимум, експлоатацију проституције других лица или друге облике

[525] Љ. Филиповић, Подвођење у вршењу проституције према Кривичном закону Федерације Босне и Херцеговине – поглед *de lege lata i de lege ferenda*, Право и правда, Сарајево, број 1/2002.године, стр. 145 – 146.

[526] Кривични закон Босне и Херцеговине, Службени гласник Босне и Херцеговине, број 3/2003., 32/2003., 37/2003., 54/2004., 61/2004., 30/2005., 53/2006., 55/2006., 32/2007. и 8/2010.године.

сексуалне експлоатације, принудни рад или службу, ропство, или однос сличан ропству, сервитут[527], или уклањање органа; б) пристанак жртве трговине људским бићима на намјеравану експлоатацију је без значаја у случајевима у којима је коришћена било која мјера изнијета у првом ставу; в) врбовање, превожење, пребацивање, скривање или примање дјетета у сврхе експлоатације сматра се трговином људским бићима, чак и ако не обухвата било које од средстава изнијетих у ставу првом и г) дијете је било које лице млађе од осамнаест година.[528]

Дефиниција јасно наводи да трговина људима не укључује само регрутацију жртава, већ и њихов транспорт из једног мјеста у друго и њихов прихват, тако да свако ко је укључен у кретање лица у циљу његове експлоатације учествује у процесу трговине људима.[529]

Критеријум за класификацију видова и облика трговине људима у овом случају јесте вид, односно облик експлоатације жртава. Ова класификација нема научну оправданост, али се наводи ради лакшег разумијевања одређених категорија које се свакодневно помињу у пракси.

Према видовима експлоатације жртава, сви видови трговине људима се могу класификовати као:

- сексуално ропство,
- радно ропство,
- илегално усвајање,
- принудни брак,
- узимање људских органа или дијелова тијела,
- принудно вршење криминалних радњи,
- принудно учешће у оружаним сукобима и
- трговина људима у ужем смислу.

Сексуално ропство представља вид ропства успостављеног над жртвом трговине људима, при чему је жртва сексуално експлоатисана. Овај вид експлоатације може

---

[527] Робовање, служење, потчињеност.

[528] Протокол о спрјечавању, заустављању и кажњавању трговине људима, нарочито женама и дјецом, Службени гласник Босне и Херцеговине, Међународни уговори, број 3/2002.године.

[529] В. Лалић, Трговина људима у БиХ – локална парадигма глобалног феномена, Дефендологија, Бања Лука, број 19 – 20/2007.године, стр.153.

имати више различитих облика, при чему жртве, зависно од облика, могу бити мушкарци, жене или дјеца:

- некомерцијално сексуално ропство,
- комерцијално сексуално ропство:

а) проституција (мушка, женска, дјечија),

б) порнографија (снимање порнографских филмова, извођење порнографских представа),

в) „секс туризам“ који заправо обухвата проституцију и порнографију (најчешће педофилију и педопорнографију) и

- комбиновано сексуално ропство.[530]

Трговина људима би се могла дефинисати као сложена појава угрожавања безбједности заснована на институцијама ропства и експлоатације, односно поступању према човјеку као да је роба или ствар, с циљем експлоатације његове радне снаге, знања и вјештина, тјелесног и полног интегритета и идентитета ради задовољавања личних или туђих нагонских, здравствених или емоционалних потреба или стицања директне или индиректне материјалне користи за себе или другог, при чему се угрожава безбједност државе на спољно – политичком плану и плану унутрашње стабилности, друштва у домену јавне безбједности и појединца у домену кршења људских права.[531] Неке од карактеристика трговине људима су: противправност, неморалност, организованост, специфичност етиологије, специфичност виктимолошке димензије, специфичност процеса реализације, мултиманифестност, специфичност састава организованих криминалних група, распрострањеност, интернационалност, висока профитабилност, висок степен друштвене опасности, насилност, константни пораст, латентност, висока тамна бројка, мобилност, динамичност, еластичност, непредвидивост, повезаност са другим облицима угрожавања безбједности, недовољна проученост и недовољна ефикасност у супротстављању трговини људима.[532]

Кривично дјело трговина људима одређено је у члану 198 а. Кривичног закона Републике Српске. Дјело се састоји у врбовању, превозу, пребацивању, предаји,

---

[530] С. Мијалковић, Видови и облици трговине људима, Темида, Београд, број 1/2005.године, стр. 40 – 41.
[531] С. Мијалковић, Теоријско одређивање појма трговине људима, Наука, безбедност, полиција, Београд, број 2 – 3/2004.године, стр. 186.
[532] Више: С. Мијалковић, Теоријско одређивање појма трговине људима, ibid., стр. 188.

продаји, куповини, посредовању у продаји, сакривању, примању или држању другог лица употребом силе или других облика принуде, отмицом, преваром или обманом, злоупотребом односа повјерења, зависности или беспомоћности, тешких прилика другог лица, давањем или примањем новца или друге користи у циљу искоришћавања или експлоатације њиховог рада, вршења кривичних дјела, проституције, коришћења у порнографске сврхе, успостављања ропског или неког сличног односа, присилног брака, присилне стерилизације, ради одузимања органа или дијелова тијела, ради коришћења у оружаним снагама или других облика искоришћавања. Предвиђена казна за ово кривично дјело јесте казна затвора од најмање три године.

Први квалификовани облик дјела се састоји у одузимању, задржавању, фалсификовању или уништавању личне идентификационе исправе жртве ради вршења дјела. Предвиђена казна за ово кривично дјело јесте казна затвора од двије до дванаест година.

Други квалификовани облик дјела постоји ако је основни или први квалификовани облик дјела извршен у саставу организоване групе, за шта је предвиђена казна затвора од најмање пет година.[533]

Трећи квалификовани облик дјела постоји ако неко користи или омогући другоме да користи сексуалне услуге или друге видове експлоатације, а да је свјестан да је ријеч о жртвама трговине људима. Предвиђена казна за ово кривично дјело јесте казна затвора од шест мјесеци до пет година.

Четврти квалификовани облик дјела постоји уколико је дјело извршено од стране службеног лица, за шта ће се учинилац казнити затвором од шест мјесеци до пет година.

Пети и најтежи квалификовани облик дјела постоји уколико је услијед вршења основног или другог квалификованог облика дјела наступила тешка тјелесна повреда, тешко нарушавање здравља пасивног субјекта или смрт једног или више лица. Предвиђена казна за ово кривично дјело јесте казна затвора од најмање десет година.[534]

Пристанак пасивног субјекта на било који облик искоришћавања не утиче на постојање кривичног дјела. Последњом одредбом члана одређено је да ће се предмети,

---

[533] Више: Д. Николић, Трговина људима као тешки облик криминалитета, Зборник радова, Тешки облици криминалитета, Београд, 2004.године, стр. 289 – 301.

[534] Више: С. Мијалковић, Угрожавање живота као последица трговине људима, Правни живот, Београд, број 9/2005.године, стр. 277 – 289.

превозна средства и објекти коришћени за извршење дјела одузети примјеном мјере безбједности одузимања предмета.[535]

Последњих година се интезивирају напори на изналажењу модела за сузбијање ове појаве. На међународној сцени питање трговине људским бићима се актуелизује, нарочито током деведесетих година двадесетог вијека, о чему свједоче бројне министарске конференције, састанци и активности: Европског парламента, Савјета Европе, Савјета за европску безбједност и сарадњу, Пакта за стабилност југоисточне Европе, као и доношење низа докумената у овој области (препорука, резолуција, конвенција, протокола, декларација). Њихова суштина је да се обезбједи боља заштита жена и дјеце на првом мјесту, и то кроз елиминисање свих видова дискриминације, насиља, сексуалне експлоатације и трговине људима уопште, уз измјене и допуне постојећих законских рјешења, којима би требало да се обезбједи кажњавање учинилаца.[536]

Већи број међународних докумената у оквиру Уједињених нација, Савјета Европе и других међународних организација, донесен је како би се додатно утицало на државе чланице да појачано дјелују на спречавање и законску забрану трговине људима. Најзначајнији документи који уређују ово питање су:

1. Протокол о спрјечавању, заустављању и кажњавању трговине људима, нарочито женама и дјецом, којим се допуњава Конвенција Уједињених нација против транснационалног организованог криминала (Конвенција из Палерма) из 2000.године[537],

2. Конвенција о сузбијању трговине људима и искоришћавања проституције других[538],

3. Факултативни протокол уз Конвенцију о правима дјетета који се односи на продају дјеце, дјечију проституцију и дјечију порнографију[539] и

---

[535] Више о непосредним примјерима, методама и начинима вршења трговине људима: В. Обрадовић, Трговина женама у Босни и Херцеговини, Факултет криминалистичких наука, Сарајево, 2004.године, стр. 78 – 92.

[536] С Ђопић., Кривично дело трговине људским бићима – међународни документи, савремена законска решења и Кривични закон СР Југославије, Темида, Београд, број 1/2002.године, стр. 36.

[537] Службени гласник Босне и Херцеговине, Међународни уговори, број 3/2002.године.

[538] Конвенција Савјета Европе о борби против трговине људима, Council of Europe Treaty Series – № 19, Варшава 16.5.2005.године.

[539] Службени гласник Босне и Херцеговине, Међународни уговори број 5/2002.године.

4. Допунска Конвенција о укидању ропства, трговине робљем и установа и праксе сличне ропству из 1956.године[540].

9.2. Објект заштите

Објект заштите код кривичног дјела трговина људима јесте вишеструк. Он се огледа у: а) праву на слободу кретања, б) праву на живот и тијело и в) праву на полну слободу. Онемогућавањем уживања наведених права, пасивном субјекту је онемогућено уживање цијелог корпуса људских права, прописаних међународним конвенцијама, Уставом и законима Републике Српске, а која су неостварива из разлога непосједовања слободе.

9.3. Радња извршења

Дјело се може предузети у виду:

1. употребе силе или других облика принуде, отмице, преваре или обмане, злоупотребе односа повјерења, зависности или беспомоћности, тешких прилика другог лица, давања или примању новца или друге користи, врбовања, превоза, пребацивања, предаје, продаје, куповине, посредовања у продаји, сакривања, примања или држања другог лица, одузимања, задржавања, фалсификовања или уништавања личне идентификационе исправе ради вршења дјела, наношења тешких тјелесних повреда, тешког нарушавања здравља пасивног субјекта или проузроковања смрти једног или више лица.[541]

Врбовање представља подстрекавање пасивног субјекта које може бити остварено било којом радњом која је подобна да код њега створи или учврсти одговарајућу одлуку. Само врбовање се остварује истицањем наводних добрих страна пребацивања у другу земљу и бављења проституцијом, или навођењем на друге радње

[540] Службени лист ФНРЈ, Међународни уговори и други споразуми, број 7/1958.године.

[541] За вријеме боравка у кући власника бара слобода кретања им је потпуно ограничена. Ван смију изаћи само у пратњи одређених лица, тако да је бијег и могућност тражења помоћи немогућа или минимална. Када отплате дуг, власник бара им почиње давати биједну надокнаду за посао који обављају, или их даље препрода па опет морају враћати дуг новом власнику; више: В. Обрадовић, Трговина женама у Босни и Херцеговини, op. cit., стр. 78 – 92.

које ће довести друго лице до тога да постане пасивни субјект кривичног дјела трговине људима.[542]

Превожење, пребацивање и продаја подразумијевају сваки начин транспортовања, довођења и предаје потенцијалне жртве, односно лица које је већ изложено експлоатацији. У пракси, у овим радњама извршења, по правилу, учествује више лица вршећи илегалан транспорт жртава преко границе. Извршиоци кривичног дјела трговине људима људе и купују и продају и посредују у тим активностима.

Предаја представља предузимање одређених активности којима се омогућава стављање пасивног субјекта на располагање неком другом лицу.[543]

Продаја, куповина и посредовање у продаји могу се манифестовати у виду договарања купопродаје и њених појединих елемената, као што је довођење у везу, односно ангажовање усмјерено на стварање услова за постизање договора о продаји лица чија се експлоатација намјерава/реализује. Скривање, односно држање као радње извршења кривичног дјела трговине људима могу се, такође, манифестовати на више начина, као смијештање лица на одређеној локацији, на начин који их чини недоступним другим лицима, односно као спрјечавање/онемогућавање удаљавања са одабраних локација, смијештање на удаљеним, напуштеним, неприступачним, непроходним теренима и објектима, али и на другим мјестима уз могуће спрјечавање или одвраћање од напуштања,[544]

2. искоришћавања или експлоатације рада пасивног субјекта, вршења кривичних дјела, проституције, коришћења у порнографске сврхе, успостављања ропског или неког сличног односа, присилног брака, присилне стерилизације, одузимања органа или дијелова тијела, коришћења у оружаним снагама или другим облицима искоришћавања.

Протоколом трговина људима није ограничена само на сексуалну експлоатацију, него и на присилан рад, ропство или праксу сличну ропству, узимање људских органа. То би значило да трговину људима имамо и уколико лице емигрира у другу земљу да

---

[542] З. Скакавац, Т. Симић, Трговина људима у домаћем законодавству, Темида, Београд, број, 4/2008.године, стр. 27.
[543] З. Скакавац, Т. Симић, Трговина људима у домаћем законодавству, ibid., стр. 27.
[544] Р. Драгичевић Дичић, Кривично дело трговине људима, Билтен, Врховни касациони суд, Београд, број 2/2013.године, стр. 39.

ради у пољопривреди, грађевинарству или кућним пословима, али ако је преварена и присиљена на радне услове које није првобитно прихватила.[545]

3. вршења дјела у саставу организоване групе.[546]

Квалитет организоване криминалне групе која врши трговину људима огледа се у примјени насиља, подјели послова, утицају на простору више земаља, па и континената, као и сарадња са другим криминалним групама које врше иста или слична кривична дјела, а која су компатибилна. На тај начин омогућава се стварање ланца трговине који обухвата све фазе, као што су: регрутовање, превоз и ангажовање код крајњег корисника.

Начешћи облик trafficking-а односи се на транспорт жена и дјевојака у сврху сексуалног искоришћавања, при чему се организовано усклађују: регрутовање, транспортовање, кријумчарење, продаја и препродаја. Користе се готово сви начини преваре, обмане, подмићивања, злоупотребе сиромаштва, угрожености, социјалне и емоционалне незрелости, до пријетњи, уцјена, присиле и отмице.[547]

и

4. вршења дјела од стране службеног лица.[548]

У контексту вршења кривичног дјела трговина људима, службена лице се јављају као саучесници у ширем смислу или непосредни извршиоци или саизвршиоци.

9.4. Посљедице

[545] Више о облицима и начинима извршења трговине људима: В. Лалић, Трговина људима у БиХ – локална парадигма глобалног феномена, op.cit., стр.153.

[546] „Организована криминална група“ је група од три или више лица, која постоји одређено вријеме и дјелује споразумно у циљу вршења једног или више кривичних дјела за која је прописана казна затвора од четири године или тежа казна, ради непосредног или посредног стицања финансијске или друге користи, Законик о кривичном поступку Републике Србије, Службени гласник Републике Србије, број 72/2011., 101/2011., 121/2012., 32/2013., 45/2 13. и 55/2014.године.

[547] В. Обрадовић, Трговина женама у смислу сексуалне експлоатације у Босни и Херцеговини, Криминалистичке теме, Сарајево, број 1 – 2/2005.године, стр. 67 – 68.

[548] „Овлашћено службено лице“ је лице које има одговарајућа овлашћења унутар полицијских органа Босне и Херцеговине, укључујући и Државу агенцију за истраге и заштиту и Граничну полицију Босне и Херцеговине, полицијских органа Републике Српске, судске полиције, царинских органа и пореских органа. Овлашћена службена лица су и стручни сарадници, односно истражиоци тужилаштва који раде по овлашћењима тужиоца. Закон о кривичном поступку Републике Српске, Службени гласник Републике Срспске, број 50/2003., 111/2004., 115/2004., 29/2007., 68/2007., 119/2008., 55/2009., 80/2009., 88/2009., 92/2009.године.

Настанак посљедица по жртве кривичног дјела трговина људима је условљена сличним околностима, односно радњама извршења, као и код кривичног дјела навођење на проституцију.[549] Посебно тешке посљедице у психичком и физичком смислу наступају услијед онемогућавања слободе кретања, примјене силе, наношења тјелесних повреда, присиле на пружање сексуалних услуга и одузимање органа или дијелова тијела. Најтежа посљедица и најтежи облик овог дјела је наступање смрти пасивног субјекта услијед остварења неке од радњи извршења.

Постоји низ емпиријских потврда о томе да су жртве трговине људима обично изложене страдању у континууму: од насиља у породици, сексуалног насиља и дискриминације, преко страдања од трговине људима (са посљедицама које често укључују тешке физичке и психолошке повреде, посттрауматски стресни поремећај, акутне и хроничке проблеме услијед венеричних и других обољења, присилних прекида трудноће, лоше исхране и хигијене), па све до секундарне виктимизације и ревиктимизације након „спасавања“.[550]

9.5. Облик кривице учиниоца

За ово дјело потребно је постојање директног умишљаја као облика кривице учиниоца који карактерише намјера учиниоца да, предузимањем радњи извршења, оствари пуну контролу над пасивним субјектом и истог примора на одговарајуће поступање.[551]

Учинилац мора бити свјестан чињенице да радњама које врши спутава право на слободу кретања, право на располагање тијелом и право на полну слободу пасивног субјекта, те да наведене радње представљају навођење на предузимање других активности пасивног субјекта против његове воље. Код трећег квалификованог облика, који се односи на коришћење сексуалних услуга лица која су жртве трговином људима од стране трећег лица, потребно је постојање директног умишљаја којом приликом је

[549] Више: Д. Петровић, Кривично дело трговина људима, Зборник радова, Кривично законодавство Државне заједнице Србија и Црна Гора, Београд, 2003.године, стр. 91 – 102.
[550] Б. Симеуновић Пантић, С. Јовановић, Заштита жртава трговине људима и њихова реинтеграција, op.cit., стр. 296.
[551] Више: М. Тешановић, Трговина децом, Правни живот, Београд, број 9/2005.године, стр. 1273 – 1284.

учинилац свјестан да су лица која пружају сексуалне услуге које користи жртве кривичног дјела трговина људима, и управо жели коришћење тих услуга.

9.6. Трговина људима у другим законима у Босни и Херцеговини

У Кривичном закону Федерације Босне и Херцеговине није прописано кривично дјело трговина људима у групи кривичних дјела против сполне слободе и морала.

У Кривичном закону Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине, кривично дјело трговина људима одређено је у члану 207 а. Основни облик дјела је прописан на идентичан начин као основни облик дјела трговина људима из Кривичног закона Републике Српске, са разликом да је прописана казна за ово дјело затвор од најмање пет година.[552]

Први квалификовани облик дјела остварује се врбовањем, превожењем, предајом, скривањем или примањем лица које није навршило осамнаест година у сврху искоришћавања проституцијом или другим облицима сексуалног искоришћавања, присилним радом или услугама, ропством или њему сличним односом, служењем, одстрањивањем дијелова људског тијела или каквим другим искоришћавањем. Предвиђена казна за ово кривично дјело јесте казна затвора од најмање десет година.[553]

Други квалификовани облик дјела је остварен ако је основни или први квалификовани облик дјела извршило службено лице приликом обављања службене дужности. Предвиђена казна за ово кривично дјело јесте казна затвора од најмање десет година.

Радње које извршиоци предузимају при вршењу кривичног дјела трговина људима, у највећем обиму испуњавају елементе који се постављају пред дефиницију организованог криминалитета. Радњом извршења другог квалификованог облика овог дјела остварује се и битан елемент – учешће лица која непосредно посједују овлашћења добијена од државе и исту на неки начин представљају.

---

[552] Више о позитивном одређењу трговине људима у контексту међународних конвенција: В. Голубовић, Трговина људима и други облици недозвољеног поступања са људима супротно правилима међународног права, Зборник радова, Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода и кривично законодавство Србије и Црне Горе, Београд, 2004.године, стр. 163 – 174.

[553] Више: С. Николић Гаротић, Кријумчарење људи, Билтен Окружног суда, Београд, број 55/2001.године, стр. 14 – 21.

Нећемо погријешити ако организовани криминалитет означимо као облик саучесништва у кривичноправном смислу. Тиме се у великој мјери избјегава његова наводна обавезна веза са државом и профитом, а проблем се своди на терен субјективне одговорности. Обавезна повезаност организованог криминала са државом, на чему инсистира већи број аутора, значи преношење проблема на терен објективне одговорности коју кривично право не познаје. Поистовјећивање појединаца из државног апарата, који су се евентуално нашли у криминалном ланцу, са државом је без основа. Штавише, због ауторитета државе, односно отежаности сузбијања, може дјеловати и криминогено.[554]

Трећи квалификовани облик дјела чини лице које кривотвори, прибави или изда путну или личну исправу, или користи, задржава, одузима, мијења, оштећује, уништава путну или личну исправу другог лица у сврху омогућавања трговине људима. За учињено дјело прописана је казна затвора од једне до пет година.

Четврти квалификовани облик састоји се у коришћењу услуга жртава трговине људима, за шта је прописана казна затвора од шест мјесеци до пет година.

Пети квалификовани облик дјела постоји уколико је извршилац, вршењем основног или првог квалификованог облика, дјела проузроковао теже нарушавање здравља, тешку тјелесну повреду, или смрт лица, за шта је прописана казна затвора у трајању од најмање десет година или казна дуготрајног затвора.[555]

Предмети, превозна средства и објекти употријебљени за извршење дјела се имају одузети. За постојање кривичног дјела трговина људима није од важности чињеница да је жртва пристала на искоришћавање.

Последњим ставом овог члана одређено је да се за кривична дјела које је пасивни субјект извршио услијед присиле од стране учиниоца неће водити кривични поступак, ако су поступања пасивног субјекта била непосредна посљедица њеног статуса жртве трговине људима.

Кривично дјело трговина људима у Кривичном закону Босне и Херцеговине прописано је чланом 186. Дјело чини онај ко употребом силе, пријетњом употребе силе,

---

[554] В. Кривокапић, Илегалне миграције и трговина људима као облик организованог криминалитета, Безбедност, Београд, број 6/2002.године, стр.14.

[555] Више: М. Бошковић, З. Скакавац, Трговина људима – основни и посебни облици регулације у националном и упоредном законодавству, Зборник радова, Казнено законодавство – прогресивна или регресивна решења, Будва, 2005.године, стр. 261 – 288.

или другим облицима принуде, отмицом, преваром или обманом, злоупотребом власти или утицаја, или положаја беспомоћности, или давањем, или примањем исплата, или других користи приволи лице које има контролу над другим лицем да врбује, превезе, преда, сакрије или прими лице у сврху искоришћавања проституцијом другог лица или тешких облика сексуалног искоришћавања, присилног рада или услуга, ропства или њему сличног односа, служења, одстрањивања дијелова људског тијела или другог искоришћавања. За ово је прописана казна затвора од најмање три године.

Квалификовани облик дјела прописује казну затвора од најмање пет година за лице које врбује, наводи, превезе, преда, сакрије или прими лица која нису навршила осамнаест година живота ради искоришћавања прописаног у основном облику дјела. Други квалификовани облик предвиђа да је радњу извршило службено лице приликом обављања службене радње, за шта прописује казну затвора у трајању од најмање пет година. Трећи квалификовани облик дјела постоји уколико извршилац кривотвори, прибави или изда путну или личну исправу, или користи, задржава, одузима, мијења, оштећује, уништава путну или личну исправу другог лица у сврху омогућавања трговине људима. Прописана казна за овај облик дјела је затвор у трајању од једне до пет година.

Четврти квалификовани, уједно и најтежи, облик дјела прописује казну затвора од најмање десет година или казну дуготрајног затвора за лице које организује или на било који начин руководи групом људи ради извршења овог кривичног дјела. За лице које користи услуге жртве трговине људима прописана је казна затвора од шест мјесеци до пет година. Уколико је извршењем дјела проузроковано теже нарушавање здравља, тешка тјелесна повреда или смрт лица, извршилац ће се казнити казном затвора у трајању од најмање пет година или казном дуготрајног затвора. Закон предвиђа одузимање предмета и превозних средстава који су употријебљени за извршење овог дјела, а објекти који су употријебљени могу се привремено или трајно затворити. Уколико је жртва трговине пристала, та чињеница не утиче на постојање кривичног дјела трговина људима.

10. Трговина малољетним лицима

10.1. Појам и облици кривичног дјела

Кривично дјело трговина малољетним лицима одређено је у члану 198 б. Кривичног закона Републике Српске. Дјело чини лице које врбује, превезе, пребаци, преда, прода, купи, посредује у продаји, сакрива, прима, држи или прихвати лице млађе од осамнаест година ради искоришћавања или експлоатације његовог рада, вршења кривичног дјела, проституције или других облика сексуалног искоришћавања, порнографије, успостављања ропског или другог сличног односа, присилног брака, присилне стерилизације, незаконитог усвојења или њему сличног односа, ради одузимања органа или дијелова тијела, ради коришћења у оружаним снагама или другим облицима искоришћавања. Предвиђена казна за ово кривично дјело јесте казна затвора од најмање пет година.[556]

Први квалификовани облик дјела чини онај ко врши основни облик дјела уз примјену силе, озбиљне пријетње или других облика принуде, довођењем у заблуду, отмицом, уцјеном, злоупотребом свог положаја, односа повјерења, зависности или беспомоћности, тешких прилика другог, давањем новца или друге користи. Предвиђена казна за ово дјело јесте казна затвора од најмање осам година.

Трговина људима, посебно женама и дјецом, оштро је осуђена од стране међународне заједнице као недопустиво и озбиљно кршење људских права, облик „модерног ропства“, и посебан облик насиља над женама. Код трговине женама и дјевојчицама, поставља се и питање женских људских права и положаја жене у друштву. Узроци и посљедице трговине имају импликације везане за род, а многи аспекти проблема захтијевају приступ са посебним освртом на равноправност полова.[557]

Други квалификовани облик дјела састоји се од коришћења или омогућавања другом да користи сексуалне услуге или других видова експлоатације малољетног лица.

---

[556] Више о упоредном приказу позитивног одређења кривичног дјела трговина малољетним лицима: Н. Теофиловић, Н. Радовић, Т. Теофиловић, Трговина људима у упоредном законодавству, Правна ријеч, Бања Лука, број 15/2008.године, стр. 283 – 297.

[557] Више: С. Ного, Кривично дело трговине људима, Правна ријеч, Бања Лука, број 19/2009. године, стр. 222 – 223.

Неопходна квалификована околност је свијест извршиоца да је малољетно лице жртва трговине људима. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од најмање пет година.

По једном истраживању у Сједињеним Америчким Државама, од укупно осам интервјуисаних жена жртава трговине људима, шест их је силовано од стране трговаца или муштерија. По истом истраживању, једна жртва је изјавила да је била силована од стране седам мушкараца у току једног часа. Контрола жртава и њихова сексуална експлоатација остварују се и пријетњом насиљем према члановима жртвиних породица или жртвиних пријатеља у земљи поријекла уколико жртва побјегне или покуша да пријави своје „трафикере“ властима.[558]

Трећи квалификовани облик дјела састоји се у одузимању, задржавању, фалсификовању или уништавању личних идентификационих докумената малољетног лица које је предмет трговине људима, а ради омогућавања врбовања, експлоатације његовог рада, вршења кривичног дјела, проституције или других облика сексуалног искоришћавања, порнографије, успостављања ропског или сличног односа, присилног брака, присилне стерилизације, незаконитог усвојења или њему сличног односа, ради одузимања органа или дијелова тијела, коришћења у оружаним снагама или других облика искоришћавања, као и у околностима када ради остварења дјела учинилац примјењује силу, озбиљну пријетњу или други облик принуде, довођење у заблуду, отмицу, уцјену, злоупотребу свог положаја, односа повјерења, зависности или беспомоћности, тешких прилика другог, давање новца или друге користи. Предвиђена казна за ово дјело јесте казна затвора од три до тринаест година.[559]

Четврти квалификовани облик постоји ако је дјело извршено у оквиру организоване криминалне групе, за шта је предвиђена казна затвора од најмање десет година.[560]

Пети квалификовани облик дјела постоји ако је дјело извршено у оквиру вршења службе, за шта је прописана казна затвора од најмање осам година.

---

[558] В. Лалић, Н. Радовић, Сузбијање трговине људима – практични аспекти и дилеме, Дефендологија, Бања Лука, број 25 – 26/2009.године, стр. 36.

[559] Више: И. Марковић, Трговина људима као облик организованог криминала, Криминалистичке теме, Сарајево, број 3 – 4/2003.године, стр. 125 – 139.

[560] Више: Н. Радовић, З. Ђурђевић, В. Лалић, Трговина људима као криминална активност организованих криминалних група, Дефендологија, Бања Лука, број 29 – 30/2003.године, стр. 56 – 66.

Шести, најтежи квалификовани облик дјела постоји ако је приликом предузимања радње извршења наступила тешка тјелесна повреда, тешко нарушавање здравља, или смрт једног или више лица, за шта је прописана казна затвора од најмање десет година.

Пристанак малољетног лица на било који облик искоришћавања садржан у основном облику дјела не утиче на постојање кривичног дјела. Законом је одређено да се предмети, превозна средства и објекти коришћени за извршење дјела одузимају примјеном мјере безбједности одузимања предмета.

10.2. Објект заштите

Објект заштите код кривичног дјела трговина малољетним лицима јесте вишеструк. Он се огледа у: а) праву на слободу кретања, б) праву на живот и тијело, в) праву на полну слободу и г) лицу старијем од четрнаест, а млађем од осамнаест година. Онемогућавањем уживања наведених права пасивном субјекту, који је малољетник, је онемогућено уживање цијелог корпуса људских права прописаних међународним конвенцијама, Уставом и законима Републике Српске, а која су неостварива из разлога непосједовања слободе у периоду који је посебно осјетљив за психофизички развој човјека.

10.3. Радња извршења

Радња извршења кривичног дјела трговина малољетним лицима састоји се у следећим дјелатностима: врбовању[561], превозу, пребацивању, предаји, продаји, куповини, посредовању у продаји, сакривању, примању, држању или прихватању другог лица.

Код извршења кривичног дјела трговина људима јасно се истичу три фазе, и то:

1. фаза контакта извршиоца и жртве (фаза регрутовања),

[561] Радња врбовања представља разне облике преварних активности којима извршиоци, обећавајући: добру зараду при раду у иностранству, добар провод на одморима, усавршавање, стицање искуства из разних области занимања и сл., наводе жртве на одлазак у иностранство након чега им одузимају путне и личне исправе стављајући их у робовски однос.

2. фаза транспорта и

3. фаза експлоатације (фаза дестинације).[562]

Прва фаза у трговини људима, односно фаза регрутовања, огледа се у предузимању радњи којима извршиоци (трговци и посредници) долазе у фактички посјед жртава. Радње које примјењују у фази регрутовања су: врбовање, намамљивање, отимање и куповина.[563] Фаза транспорта жртве трговине малољетним лицима, како се ради о облику криминала који у већем броју случајева има међународни карактер, предвиђа илегално превожење преко границе у друге земље или чак прелазак путем легалних граничних прелаза гдје се жртва још увијек држи у заблуди или под пријетњом по живот и тијело њој или блиских лица, користећи фалсификована документа и путне исправе. Експолоатација жртава трговине малољетним лицима одвија се најчешће кроз: сексуалну и радну експлоатацију[564], вађење органа и усвајање дјеце.[565]

За постојање дјела је битно да је радња извршења предузета:

1. према одређеном лицу – лицу узраста од четрнаест до осамнаест година у вријеме извршења кривичног дјела и

2. са одређеном намјером која постоји у вријеме извршења дјела, али која не мора бити остварена у сваком конкретном случају. Та намјера указује на директан умишљај учиниоца. Она може да се јави у више различитих облика као што су: а) ради искоришћавања или експлоатације рада, б) ради вршења кривичног дјела, проституције, других облика сексуалног искоришћавања или порнографије, в) ради успостављања ропског или сличног односа, г) ради присилног брака или стерилизације, незаконитог усвојења или сличног односа, д) ради одузимања органа или дијелова тијела и ђ) ради коришћења у оружаним снагама или другим облицима искоришћавања.

---

[562] Више: Р. Крунић, Илегалне миграције (кријумчарење људи и трговина људима), Безбедност, Београд, број 2/2005.године, стр. 255.

[563] „За један дио жена – дјевојака, куповина се одвија у земљи транзита гдје бораве de fakto заточене у илегалним становима у које долазе купци и препродавци да би се утаначила цијена и преузеле дјевојке“. Више: В. Обрадовић, Трговина женама у сврху сексуалне експлоатације у Босни и Херцеговини, op. cit., стр. 71.

[564] Више: Трговина људима у сврху радне експлоатације, OSCE, Сарајево, 2011.године, стр. 17 – 27.

[565] Више: Директна асистенција жртвама трговине људима, Међународна организација за миграције, Сарајево, 2008.године.

10.4. Посљедице

Посљедице по жртве кривичног дјела трговина малољетним лицима су условљене специфичношћу пасивног субјекта који се налази у посебно угроженом и осјетљивом периоду развоја и радњама извршења које на тежак начин угрожавају основна људска права и слободе, као и само право на неповредивост живота и тијела, односно полне слободе.

Посебно тешке посљедице у психичком и физичком смислу наступају услијед онемогућавања слободе кретања, контакта са породицом и родитељима, примјени силе, наношењу тјелесних повреда, присили на пружање сексуалних услуга и одузимању органа или дијелова тијела пасивног субјекта. Најтежа посљедица и најтежи облик овог дјела је наступање смрти пасивног субјекта услијед остварења неке од радњи извршења, а која је резултат нехата учиниоца.[566]

10.5. Облик кривице учиниоца

За ово дјело, као и код кривичног дјела трговина људима, потребно је постојање директног умишљаја као облика кривице учиниоца који карактерише намјера учиниоца да предузимањем радњи извршења оствари пуну контролу над пасивним субјектом и истог примора на одређена поступања. Извршилац мора бити свјестан да је пасивни субјект малољетно лице старости од четрнаест до осамнаест година.

Пристанак жртве на намјеравану експлоатацију без значаја је у случајевима у којима је коришћено неко од наведених средстава[567], док се врбовање, превожење, пребацивање, скривање или примање дјетета у сврхе експлоатације сматра трговином

---

[566] Више: Приручник о заштити жртава трговине људима у Босни и Херцеговини, Канцеларија Високог комесара за људска права у Босни и Херцеговини, Уједињене нације, https://www.google.ba/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwjZ34qz6tnKAhWIfiwKHf9jAUcQFggqMAA&url=http%3A%2F%2Fmsb.gov.ba%2Fanti_trafficking%2Fdokumenti%2Fprirucnici%2F%3Fid%3D3921&usg=AFQjCNH3D-bsQ84nBUanqyquWdtKoiMGrw&sig2=tncgUUyCL1-ttjSh9s7Gbg, приступ 20.1.2016.године.

[567] Начина извршења предметног кривичног дјела.

људима, чак и ако не укључује неко од наведених средстава заштићених међународним инструментима у овом домену.[568]

10.6. Трговина малољетним лицима у другим законима у Босни и Херцеговини

У Кривичном закону Федерације Босне и Херцеговине није прописано кривично дјело трговина малољетним лицима у групи кривичних дјела против сполне слободе и морала.

У Кривичном закону Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине кривично дјело трговина малољетним лицима није прописано као посебно дјело у групи кривичних дјела против сполне слободе и морала. Ово кривично дјело обухваћено је у ставу другом кривичног дјела трговина људима из члана 207 а.

11. Организовање групе или злочиначког удружења за извршење кривичних дјела трговине људима и трговине малољетним лицима

11.1. Појам и облици кривичног дјела

Кривично дјело организовање групе или злочиначког удружења за извршење кривичних дјела трговине људима и трговине малољетним лицима одређено је у члану 198 в. Кривичног закона Републике Српске. Ово дјело се састоји у организовању криминалне групе, удружења или злочиначког удружења за вршење кривичних дјела трговина људима и трговина малољетним лицима. Одређена казна за ово дјело јесте казна затвора од три до петнаест година.

Привилеговани облик дјела остварује лице које постане члан групе или на други начин помаже групу, за шта је прописана казна затвора од једне до десет година.

[568] Б. Сименуновић Пантић, С. Јовановић, Заштита жртава трговине људима и њихова реинтеграција, op.cit., стр. 297 – 298.

11.2. Објект заштите

Објект заштите код овог кривичног дјела јесте вишеструк. Он се огледа у: а) праву на слободу кретања, б) праву на живот и тијело, в) праву на полну слободу и г) лицу старијем од четрнаест, а млађем од осамнаест година. Онемогућавањем уживања наведених права пасивном субјекту – малољетнику кроз организовано, групно вршење кривичних дјела, је онемогућено уживање цијелог корпуса људских права прописаних међународним конвенцијама, Уставом и законима Републике Српске, а која су неостварива из разлога непосједовања слободе у периоду који је посебно осјетљив за психофизички развој човјека.

11.3. Радња извршења

Радња извршења овог дјела састоји се у организовању криминалне групе, удружења или другог злочиначког удружења за вршење кривичних дјела трговина људима и трговина малољетним лицима. Да би дјело било остварено, није потребно да такво удружење или група изврши трговину људима или малољетним лицима. Дјело је свршено самим организовањем.[569]

Није увијек могуће приступити извршењу радње кривичног дјела непосредно послије доношења одлуке, већ је за то потребно предузети одређене припремне радње, у смислу дјелатности којима се то кривично дјело омогућава или олакшава.[570]

Организовање кривичног дјела је припремна радња која је због посебног степена друштвене опасности кажњива. Под организовањем се подразумијева предузимање радњи које непосредно или посредно омогућавају извршење кривичног дјела као што је набављање или прављење предмета и средстава (алат, оруђе, оружје) за вршење кривичних дјела, радњи којима се обезбјеђује долазак у посјед средстава превоза, боравка, затим проналажење, ступање у контакт са другим лицима и њихово повезивање ради договора о вршењу кривичних дјела, прављење планова и договора,

[569] Више: Т. Бубаловић, Кривични закон Федерације Босне и Херцеговине, op.cit., стр. 216 – 218.
[570] Д. Јовашевић, Покушај у савременом кривичном праву, Анали, Правни факултет, Зеница, број 11/2006.године, стр. 57.

као и све друге радње које фактички стварају услове за настанак и функционисање криминалне групе за вршење кривичних дјела.

Организована криминална група је група од три или више лица, која постоји одређено вријеме и дјелује споразумно у циљу вршења једног или више кривичних дјела за која је прописана казна затвора од четири године или тежа казна, ради непосредног или посредног стицања финансијске користи.[571] Тако се под криминалном групом има сматрати група од три или више лица која врши кривична дјела. Битна разлика у суштини организоване криминалне групе и криминалне групе огледа се у организованости, односно високом степену планирања, договора и систематског предузимања криминалних радњи које су карактеристичне за организовану криминалну групу, а самим тим и виши степен друштвене опасности.[572]

Злочиначко удружење јесте организовано удружење које има за циљ вршење кривичних дјела за која се може изрећи казна затвора од три године или тежа казна.[573]

Злочиначка организација јесте организована група људи од најмање три лица, која постоји неко вријеме, дјелујући у циљу чињења једног или више кривичних дјела за која се по закону може изрећи казна затвора од три године.[574]

Ово кривично дјело се може (у привилегованом облику) извршити: а) ступањем у чланство неке од наведених група и б) помагањем рада неке од ових група на други начин. Радње помагања представљају типичне радње којима саучесник даје свој допринос извршењу кривичног дјела, као што су: помоћ при остваривању комуникације, обезбјеђивање или обећање обезбјеђења средстава неопходних за вршење овог дјела, обезбјеђивање потребних информација и слично.

11.4. Посљедице

Посљедице кривичног дјела организовање групе или злочиначког удружења за извршење кривичних дјела трговине људима и трговине малољетним лицима су

[571] Законик о кривичном поступку Републике Србије, Службени гласник Републике Србије, број 72/2011., 101/2011., 121/2012., 32/2013., 45/2013. и 55/2014.године.
[572] Више: М. Симовић, В. Симовић, Љ. Тодоровић, Кривични закони у Босни и Херцеговини, Сарајево, 2010.године, стр. 357 – 369.
[573] М. Бабић, Љ. Филиповић, И. Марковић, З. Рајић, Коментари кривичних/казнених закона у Босни и Херцеговини, op.cit., стр. 1796.
[574] Више: М. Бошковић, Организовани криминалитет и корупција, op.cit., стр. 23.

вишеструке. Како се ради о кривичном дјелу које се огледа у припремним радњама организовања, тако су и посљедице апстрактне природе јер представљају висок степен опасности по значајније нарушавање или повреду основних људских права малољетних и других лица која су жртве трговине људима.[575]

11.5. Облик кривице учиниоца

За ово дјело, као и код кривичног дјела трговина људима и трговина малољетним лицима, потребно је постојање директног умишљаја као облика кривице учиниоца који карактерише намјера учиниоца да организује криминалну групу, удружење или злочиначко удружење како би вршио ова кривична дјела, односно да буде члан таквог удружења или му на други начин помаже.

11.6. Организовање групе или злочиначког удружења за извршење кривичних дјела трговине људима и трговине малољетним лицима у другим законима у Босни и Херцеговини

У Кривичном закону Федерације Босне и Херцеговине није прописано кривично дјело организовање групе или злочиначког удружења за извршење кривичних дјела трговине људима и трговине малољетним лицима**.**

У Кривичном закону Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине није прописано као посебно кривично дјело организовање групе или злочиначког удружења за извршење кривичних дјела трговине људима и трговине малољетним лицима. У члану 207 б. прописано је кривично дјело организована трговина људима. Основни облик дјела састоји се у организовању или руковођењу организованом групом или злочиначком организацијом која заједничким дјеловањем учини или покуша да учини кривично дјело трговина људима. Прописана казна за ово дјело јесте казна затвора од најмање десет година или казна дуготрајног затвора.

[575] Више: В. Кривокапић, Илегалне миграције и трговина људима као облик организованог криминалитета, Перјаник, Даниловград, број 1/2003.године, стр. 39 – 44.

Други облик дјела чини лице које учини основни облик кривичног дјела као члан групе, за шта је прописана казна затвора од најмање десет година.

Привилеговани облик дјела чини лице које постане члан групе за вршење кривичних дјела трговине људима или малољетним лицима, без обзира да ли је у саставу групе уопште и учинио неко од планираних кривичних дјела. За ово дјело је прописана казна затвора од најмање једне године. Припадник групе се може ослободити од прописане казне уколико такву групу открије надлежним државним органима.

12. Искоришћавање дјеце и малољетних лица за порнографију

12.1. Појам и облици кривичног дјела

Кривично дјело искоришћавање дјеце и малољетних лица за порнографију одређено је у члану 199. Кривичног закона Републике Српске. Дјело се састоји у злоупотреби дјетета или малољетног лица за израду слика, аудио – визуелног материјала или других предмета порнографске садржине или за порнографску представу. Предвиђена казна за ово кривично дјело јесте казна затвора од једне до осам година. Уз казну се обавезно изриче и мјера безбједности одузимања предмета и средстава кривичног дјела. Овим дјелом се обезбјеђује додатна заштита дјетета и малољетника од полних злоупотреба.

Како предметно кривично дјело предвиђа пасивног субјекта дијете, тако није потребно разматрање питања дозвољености и оправданости умјетничке фотографије – слике голих тијела и других облика аудио – визуелног умјетничког изражавања. Одређивањем пасивног субјекта на овај начин, јасно су постављени циљеви кривичноправне заштите дјетета и потребе заштите његовог здравог психофизичког развоја.[576]

Факултативни протокол, уз Конвенцију о продаји дјеце, дјечијој проституцији и дјечијој порнографији из 2000.године, у члану 2. дефинише дјечију порнографију као: „приказивање било каквим средствима дјетета у правим или симулованим

[576] Више о наведеном: Д. Лакичевић, Осврт на кривично дело порнографије, Безбедност, Београд, број 6/1990.године, стр. 601 – 604.

експлицитним сексуалним активностима или приказивање сексуалних дијелова дјетета у првом реду у сексуалне сврхе“.[577]

Наиме, овом инкриминацијом, осим од сексуалног чина или са њом изједначене радње, штите се дијете и малољетник од искоришћавања за стварање порнографских електронских материјала или порнографске представе. Да би били испуњени елементи бића овог кривичног дјела није потребно да дијете или малољетник буду присиљени на искоришћавање ради израде порнографског материјала или да учествују у порнографској представи. Дијете и малољетник не могу схватити значај наведених радњи сексуалног карактера из разлога недовољне психо – физичке зрелости.[578]

12.2. Објект заштите

Објект заштите кривичног дјела искоришћавање дјеце и малољетних лица за порнографију је полна слобода дјетета и малољетних лица и јавни морал. Објект напада код овог дјела су порнографски материјал и порнографска представа. Овим дјелом се повријеђује друштвени морал у сфери сексуалних односа, полна слобода малољетника и право на здрав и правилан психо – физички развој малољетника.

Закон не одређује шта се подразумијева под појмом порнографије. При оцјени постојања порнографског садржаја требало би поћи од објективних критеријума који су прихваћени у савременој литератури и судској пракси. На основу њих, порнографским се може сматрати дјело које је, прво, намијењено задовољавању сексуалног интереса (стварање сексуалног узбуђења); друго, то дјело мора експлицитно приказивати сексуално понашање на очигледно увриједљив (понижавајући) начин и треће, томе дјелу, узетом као цјелина, мора недостајати свака озбиљна политичка, литерарна, умјетничка или научна вриједност.[579] У смислу законске, одредбе предмети порнографске садржине могу бити приказани у различитим медијима и то као аудио – визуелни садржај

[577] Више: Е. Врањ, Е. Хасановић, Дјечија порнографија и реакција полиције у Босни и Херцеговини, Зборник радова, Примјена савремених метода и средстава у сузбијању криминала, Брчко, 2011.године, стр. 366 – 384.
[578] Више: Љ. Прелић, Порнографија – порок или криминал, Филип Вишњић, Београд, 1987.године, стр. 116 – 123.
[579] М. Бабић, Љ. Филиповић, И. Марковић, З. Рајић, Коментар кривичних/казнених закона у Босни и Херцеговини, op.cit., стр. 1592.

(штампане публикације, филм, представа), слике и сваки други садржај који садржи порнографска обиљежја.

Уопште, појам порнографије[580] је флуидан и промјењив од земље до земље, и од времена до времена. Постоје, ипак, извјесна општа правила о томе шта је порнографија, па тек онда долази конкретан материјал. Дакле, постоје одређени критерији за порнографију, односно тестови:

а) материјал мора бити неупитно јасан и да одудара од одређених толерантних стандарда у сексуалном изражавању,

б) треба да поврјеђује елементарни осјећај стида са позиције моралне скрупулозности (али ту је и питање шта је стид?),

в) не смије постојати нека оправдавајућа друштвена вриједност,

г) да ли је потребан анимус да се надражује,

д) мора се радити о сексуалном моралу као о дјелу морала, иначе се не ради о порнографији и

ђ) важно је за сексуалну тему да је експлицитна – јасна, да није увијена.[581]

Практично, порнографија је представљање људске сексуалности на неуредан начин, непоштујући ни биолошку, ни психолошку сврху, већ је јавно злоупотребљавајући и нарушавајући. Ради се о изражавању сексуалности која се хипергенерализује, гдје је све оно што је људско и вриједно изгубљено или барем доведено у питање. Човјек који гледа у порнографски предмет остаје затворен у самога себе, заокупљен је слушањем ритма своје страсти и угоде, тражи индивидуалну сензуалност због ње саме.[582]

---

[580] Друге дефиниције појма порнографије и елемената; Г. Хершак, Порнографија – криминал, злоупотреба или жанр, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, Београд, број 2/1990.године, стр. 103 – 112.

[581] Н. Мемедовић, Шта је данас порнографија с обзиром на слободу испољавања личности, Правни живот, Београд, број 9/2005.године, стр. 727.

[582] П. Шолић, Феноменолошки приступ порнографији, Црква у свијету, стр. 58. file:///C:/Users/korisnik/Downloads/CUS1991_1_Solic.pdf , приступ 28.1.2016.године.

12.3. Радња извршења

Радња извршења кривичног дјела остварује се кроз двије неодвојиве радње: 1. навођењу дјетета и малољетника на вршење полних радњи или приказивање голог тијела, односно учествовање у порнографској представи и 2. сачињавање фотографског и аудио – видео материјала и других предмета порнографске садржине или предмета порнографске представе. За постојање свршеног кривичног дјела није потребно да порнографски материјал буде приказан.[583]

Дефиниција у Декларацији из Лазарота која се ослања на Конвенцију Уједињених нација о правима дјетета (члан 20. став 2.) одређује дјечију порнографију као: „било који материјал који визуелно приказује дијете у стварним или симулованим експлицитним сексуалним понашањима или приказивање полних органа дјетета у сексуалној конотацији“. Тумачење наводи да „сексуално експлицитно понашање“ мора да обухвати следеће стварне или симуловане акте:[584]

1. Сексуални однос, укључујући генитално – генитални однос, генитално – орални однос, анални или генитално – орално – анални однос, између дјеце или између дјеце и одраслог лица истог или различитог пола,
2. Бестијалност,
3. Мастурбацију,
4. Садистичку или мазохистичку злоупотребу дјеце у сексуалном контексту и
5. Сексуално орјентисано приказивање гениталија или пубичне кости дјетета.[585]

За постојање дјечије порнографије ирелевантно је да ли се ради о стварним или симулованим радњама.[586]

---

[583] “Често се прибјегава и сексуалној злоупотреби властите дјеце, но главни извор придошлица су дјеца одбјегла од својих домова. Неријетко се као извор наводе разна његовалишта, домови за напуштену дјецу, институције за ментално ретардиране, љетни кампови (извиђачки) и агенције за моделе, и отуда се врши попуњавање страница неког од 264 различитих магазина колико их је неко побројао у продаји широм САД“. Више: Г. Хершак, Порнографија – криминал, злоупотреба или жанр, op. cit., стр. 109.

[584] Више: Љ. Прелић, О кривичноправном нормирању порнографије, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, Београд, број 3/1996.године, стр. 67 – 81.

[585] Више: З. Стојановић, Кривичноправни аспект порнографије, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, Београд, број 1/1977.године, стр. 95 – 102.

[586] Protecting children against sexual violence, The criminal law benchmarks of the Budapest and Lanzarote Conventios, Global Project on Cybercrime, Council of Europe, Strasbourg, 4. December 2012., page 18.

Дјечија порнографија значи било какво представљање, било којим средствима дјетета у стварним или симулованим експлицитним сексуалним активностима или било какво приказивање дјетета или дијелова тијела дјетета првенствено у сексуалне сврхе.[587]

12.4. Посљедице

Како из саме радње извршења и објекта заштите произилазе посљедице овог дјела, оне се исказују приликом производње предмета кривичног дјела, односно вршења полних радњи којом приликом учинилац врши аудио – визуелно или само визуелно биљежење истих, или приказивање тих полних радњи као вид порнографске представе.

Ове посљедице се огледају у психофизичким поремећајима дјеце и малољетника који зависе од врсте полне радње која је предузета и начина вршења. Посљедице психичке природе су посебно квалификоване из разлога што је учинилац, уз навођење на вршење полне радње малољетника или дјетета, исте аудио – визуелно снимао, односно приказивао полне радње које они врше као порнографску представу.

12.5. Облик кривице учиниоца

Субјективну страну дјела чини умишљај гдје учинилац мора бити свјестан да је пасивни субјект дијете или малољетно лице. Поред тога, он вољно предузима радње на сачињавању предмета порнографског садржаја или порнографске представе.

12.6. Искоришћавање дјеце и малољетних лица за порнографију у другим законима у Босни и Херцеговини

Кривично дјело искоришћавање дјетета или малољетника ради порнографије одређено је у члану 211. Кривичног закона Федерације Босне и Херцеговине. Радња извршења се остварује снимањем дјетета или малољетника ради израде фотографија, аудио – визуелног материјала или других предмета порнографског садржаја или

[587] V. Muntarbhorn, A Commentary on the United Nations Convention of the Rights of the Child, Article 34 Sexual Exploitation and Sexual Abuse of Children, op.cit., page. 4.

посједовањем, увозом, продајом, распарчавањем или приказивањем таквог материјала. Ово дјело постоји и када се дијете или малољетник наведе на учествовање у порнографској представи.

Описом радње извршења, законодавац штити дијете или малољетника, како од учествовања у производњи порнографског материјала, тако и од омогућавања приказивања таквог материјала неодређеном броју лица. Предвиђена казна за ово дјело је затвор од једне до пет година. Уз казну се обавезно изриче мјера одузимања предмета који су били намијењени или су употријебљени за извршење кривичног дјела, као и предмета који су настали извршењем овог дјела.

У Кривичном закону Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине, кривично дјело искоришћавање дјетета или малољетника ради порнографије одређено је у члану 208. на идентичан начин као и у Кривичном закону Федерације Босне и Херцеговине.

13. Производња, посједовање и приказивање дјечије порнографије

13.1. Појам и облици кривичног дјела

Кривично дјело производња, посједовање и приказивање дјечије порнографије одређено је у члану 200. Кривичног закона Републике Српске. Основни облик дјела састоји се у посједовању, нуђењу, дистрибуирању, приказивању, јавном излагању или на други начин чињењу доступним списа, слика, аудио – визуелних или других предмета који представљају дјечију порнографију, у производњи, набављању или држању таквих порнографских предмета, или у приказивању дјечије порнографске представе. Предвиђена казна за ово дјело јесте новчана казна или казна затвора до три године. Уз казну се обавезно изриче и мјера безбједности одузимања предмета и средстава порнографске садржине.

У циљу заштите дјеце и малољетника од искоришћавања у учествовању у порнографским материјалима, кроз међународне документе, државе чланице Уједињених нација, Савјета Европе и друге међународне организације донијеле су низ конвенција, уговора и других докумената којима се штити дијете и малољетник као

посебно угрожена категорија друштва. Ту су најзначајнији[588]: 1. Конвенција о правима дјетета из 1989.године, 2. Факултативни протокол уз Конвенцију о правима дјетета који се односи на продају дјеце, дјечију проституцију и дјечију порнографију из 2002.године[589] и 3. Конвенција о сајбер (cyber) криминалу из 2001.године[590].

Први квалификовани облик дјела постоји ако је радња извршења предузета према лицу млађем од шеснаест година. Квалификаторна околност овог дјела састоји се у чињеници да је пасивни субјект лице млађе од шеснаест годна које је посебно осјетљиво, гдје предузимање радње извршења доводи до тежих психо – физичких посљедица. Уједно први квалификовани облик дјела представља стицај радњи извршења кривичних дјела искоришћавање дјеце и малољетних лица за порнографију и производњу, посједовање и приказивање дјечије порнографије. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од шест мјесеци до пет година.

Други квалификовани облик дјела постоји ако је основни или први квалификовани облик дјела извршен преко средстава јавног информисања или интернета. Квалификаторну околност чини начин предузимања радње извршења гдје се дјело остварује чињењем доступним дјечије порнографије неутврђеном броју лица путем средстава јавног информисања и интернета. Чињење доступним дјечије порнографије путем средстава масовне комуникације представља квалификаторну околност гдје се даља дистрибуција и контрола доступности таквог материјала више не може остварити. Примјеном наведених медија, омогућава се неконтролисани приступ лицима свих узраста, не постоји могућност ограничавања даљег посједовања и дистрибуција из разлога могућности снимања од стране корисника, као и немогућност одузимања предмета и списа кривичног дјела. Злоупотреба средстава масовне комуникације, прије свега интернета, јесте један од најопаснијих начина дистрибуције којим се неодређеном броју лица омогућава приступ порнографским материјалима, као и чињеница да је тај приступ неселективан, што даје могућност приступа и малољетним лицима и дјеци.

---

[588] Више: М. Писарић, Правни оквири Европске уније у борби против дјечије порнографије на интернету, Зборник радова, Правни факултет, Нови Сад, број 2/2012.године, стр. 471 – 486.
[589] Службени гласник Босне и Херцеговине, Међународни уговори број 5/2002.године.
[590] Љ. Ковачевић, Конвенција о сајбер криминалу.

„Суочавајући појединце, групе и нације са изазовима адаптирања, иновирања и реаговања на прилике и могућности које им се указују, информациона технологија врши неумитну трансформацију, под заједничким називом „информациона револуција“, из индустријског у информационо друштво, најављујући ново дигитално доба у коме ће нуле и јединице бити и знање и вјештине, алат и оружје, валута и роба, наука и умјетност, забава и спорт...“[591] Како кибер простор постаје посебан свијет за себе у коме теку информације, постављају се, дијеле, противправно узимају, држе као власништво виртуелни подаци и материјали, све то представља посебан изазов и пут за разне облике криминала, а посебно облике гдје је предмет кривичног дјела тако погодан за виртуелни пренос, као што је снимак или фотографија“.

Законодавни оквир, као и поступци на препознавању, проналаску и фиксирању материјала порнографског садржаја на интернету су изузетно компликовани и захтијевају посебне приступе, технику и технолошка средства.[592]

Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од једне до осам година.

13.2. Објект заштите

Објект заштите код овог дјела је двојаке природе. Прије свега, ради се о заштити полног интегритета жртве – пасивног субјекта узраста до 16 година који се излаже јавности кроз јавно приказивање и коришћење предмета порнографске садржине или порнографске представе у вршењу полних радњи. Други сегмент кривичноправне заштите јесте јавни морал, односно општедруштвени прихваћени свјетоназори.

Као објект напада код овог дјела се јављају предмети који чине дјечију порнографију и порнографска представа. У последњем ставу ове законске одредбе, дефинисан је појам дјечије порнографије која је одређена као порнографски материјал који визуелно приказује: „ а) дијете или малољетно лице које је учесник евидентног сексуалног понашања и б) реалистичне слике које приказују дијете или малољетно лице које учествује у евидентном сексуалном понашању.“

---

[591] С. Петровић, О неопходности националне стратегије заштите кибер – простора, Наука, безбедност, полиција, Криминалистичко полицијска академија, Београд, број 2 – 3/2006.године, стр. 9 – 10.

[592] Више: М. Милошевић, Актуелни проблеми сузбијања компјутерског криминала, Наука, безбедност, полиција, Криминалистичко полицијска академија, Београд, број 1 – 3/2007.године, стр. 69.

Под порнографским садржајем, у смислу овог кривичног дјела, може се сматрати дјело које на експлицитан начин даје приказ сексуалног односа, друге сексуалне радње или активности које имају за циљ изазивање сексуалног узбуђења или задовољења сексуалног нагона, а у коме учествује дијете. У смислу законске одредбе, предмети порнографске садржине могу бити приказани у различитим медијима и то као аудио – визуелни садржај (штампане публикације, филм, представа), слике и сваки други садржај који садржи порнографска обиљежја.

13.3. Радња извршења

Радња извршења овог кривичног дјела је постављена алтернативно, те је за извршење дјела довољно да буде предузета било која од више наведених дјелатности. По својој суштини оно се своди на омогућавање или олакшавање другим лицима да се упознају са предметима који представљају дјечију порнографију и дјечију порнографску представу.

Радња извршења се предузима у три облика. То су:

1. посједовање, нуђење, дистрибуирање, приказивање, јавно излагање и чињење доступним на други начин предмета дјечије порнографије. Ови термини подразумијевају трговину, односно припремне радње за трговине предметима дјечије порнографије, односно приказивање или уступање на други начин тих предмета другим лицима.[593]

Под посједовањем, нуђењем и дистрибуирањем, у овом смислу, може се сматрати држање предмета дјечије порнографије у свом притежењу у виду електронских записа на носачима или на виртуелним меморијским просторима „софтверима“[594] који се физички не налазе у посједу корисника, али исти има приступ

[593] “eDonky, eMule, LimeWire, Bere Share и други протоколи служе за размјену датотека P2P система који се заснивају на послужиоцима и клијентима. Укратко, спремање пријављених корисника се врши на тај начин да послужиоци датотеке дијеле са клијентима, а оне се евидентирају на серверима и као такве лако се прибављају и спремају размјеном на свој рачунар“. Више о начинима вршења размјене и дистрибуције порнографских материјала путем интернета и „алата“ којима се извршиоци служе: В. Бабић, Дјечја порнографија и интернет, Владица Бабић, Витез, 2013.године, стр. 97.

[594] „Педофили су организатору и добављачу „Marzoli“, с намјером дистрибуције порнографског садржаја, приступали на огласима „Lolita“ модела који нису ништа друго до плаћени модели који ће за њих направити посебне фотографије или видео исјечке. Такви „Lolita“ су модели плаћени по сеанси око 30

путем само њему одређене шифре и корисничког имена, затим стављање адреса и садржаја на за то предвиђене рекламне просторе на интернету, те на други начин омогућавање приступа заинтересованим лицима.

Под јавним излагањем треба подразумијевати свако омогућавање другим индивидуално неодређеним лицима да се упознају са садржајем порнографског предмета без стављања тог предмета у њихов посјед.[595] Ова радња у било ком облику се предузима у односу на аудио – визуелне записе и фотографије које садрже дјечију порнографију.

2. производња, набављање и држање дјечије порнографије. Производња подразумијева предузимање непосредног дјелања извршиоца на организовању и вршењу самог снимања, навођење дјеце на учествовање у снимању порнографских материјала. Набављање не подразумијева искључиво долажење у посјед ових материјала путем куповине, односно продаје. Овим термином обухваћени су сви могући начини доласка у посјед порнографских материјала малољетника који се могу појавити у пракси. Држање подразумијева притежење лица над предметима – дјечијом порнографијом. Давање другоме је омогућавање да дјечија порнографија, са или без надокнаде, дође у посјед другог лица и

3. приказивање порнографске представе. Приказивање порнографске представе обухвата све припремне радње које извршилац мора предузети како би обезбједио провођење саме представе, а то су: обезбјеђење простора, навођење дјеце на учествовање у порнографској представи, позивање публике и само провођење представе.

Када је у питању производња, набављање или држање предмета дјечије порнографије, за постојање дјела је потребна намјера учиниоца да се они учине доступним другим лицима.[596] Ово дјело не постоји ако учинилац не жели да наведене предмете учини доступним трећим или неутврђеном броју лица, односно ако предмети постану доступни неовлашћеним лицима без његове воље и хтјења. Наведена злоупотреба средстава за комуникацију и носача записа у доба високоразвијених

евра, што у Украјини износи пола просјечне мјесечне плате“. Више: В. Бабић, Дјечја порнографија и интернет, op. cit., стр. 94 – 142.

[595] Д. Атанацковић, Кривично право, Посебни део, op.cit., стр. 281.

[596] М. Бабић, Љ. Филиповић, И. Марковић, З. Рајић, Коментари кривичних/казнених закона у Босни и Херцеговини, op.cit., стр.1593.

система за електронску обраду и пренос снимака и звука има посебан значај и употпуњава заштиту дјетета од злоупотребе у порнографске сврхе.

Посједовање, нуђење, дистрибуција, приказивање и јавно излагање дјечије порнографије представљају фактичке радње којима учинилац чини доступним порнографски материјал трећим лицима.

13.4. Посљедице

Посљедица кривичног дјела производња, посједовање и приказивање дјечије порнографије је у значајној мјери идентична као код дјела искоришћавање дјеце и малољетних лица за порнографију.

Конкретна посљедица се огледа кроз психо – физичке поремећаје узроковане приказивањем вршења полних радњи дјеце и малољетника. Те посљедице које могу бити физичке и психичке природе зависе од специфичности пасивног субјекта, као и од његовог узраста. Посљедице су посебно изражене приликом приказивања порнографске представе у којој учествује малољетник или дијете. Те посљедице имају квалитет као и посљедице код кривичног дјела полно насиље над дјететом, уз квалификовану околност да се полна радња врши на мјесту које је изложено погледима већег броја лица, што узрокује додатне психичке и социјалне поремећаје код жртве.

13.5. Облик кривице учиниоца

Субјективну страну дјела чини умишљај гдје учинилац мора бити свјестан да је пасивни субјект дијете или малољетно лице, и да он вољно предузима радње које се могу разврстати у три катергорије по друштвној опасности. То су: 1. посједовање, нуђење, дистрибуција, приказивање, јавно излагање, или на други начин чињење доступним списе, аудио – визуелне или друге предмете који представљају дјечију порнографију, 2. Производња, набављање, или држање дјечије порнографије у намјери јавног излагања или чињења доступним предмета порнографског садржаја и 3. приказивање порнографске представе, уз присуство директног умишљаја који карактерише ове радње и намјере. Приликом вршења дјела, учинилац мора имати

свијест о чињеници да је пасивни субјект лице старости испод шеснаест година и хтјење да предузме радњу извршења дјела.

13.6. Производња, посједовање и приказивање дјечије порнографије у другим законима у Босни и Херцеговини

Кривично дјело упознавање дјетета са порнографијом одређено је у члану 212. Кривичног закона Федерације Босне и Херцеговине. Радњу извршења остварује лице које дјетету прода, прикаже и јавно изложи, или на други начин учини доступним списе, слике, аудио – визуелне или друге предмете порнографског садржаја, или му прикаже порнографску представу. Описаном радњом извршења учинилац више алтернативно постављених начина омогућава дјетету увид у порнографски садржај и то: 1. непосредном продајом дјеци предмета са порнографским садржајем, 2. приказивањем дјеци предмета са порнографским садржајем, 3. јавним излагањем или 4. на други начин чињењем доступним дјеци предмета са порнографским садржајем. Предвиђена казна за ово кривично дјело је новчана казна или затвор до једне године. Уз казну се изриче обавезна мјера одузимања предмета, односно медијума на којима се налази порнографски материјал и то списа, слика, аудио – визуелних или других предмета порнографског садржаја.

У Кривичном закону Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине ово кривично дјело одређено је у члану 209. на идентичан начин као и у Кривичном закону Федерације Босне и Херцеговине.

14. Навођење на проституцију

За разлику од Кривичног закона Републике Српске, гдје није прописано кривично дјело навођење на проституцију, ово дјело постоји у другим кривичним законима у Босни и Херцеговини.

Тако је кривично дјело навођење на проституцију одређено у члану 210. Кривичног закона Федерације Босне и Херцеговине. Радња извршења остварује се навођењем, потицањем или намамљивањем другога на пружање сексуалних услуга, или

на други начин омогућавањем предаје жртве другоме ради пружања сексуалних услуга, или на било који начин судјеловањем у организовању или вођењу пружања сексуалних услуга. Пасивни субјект може бити свако пунољетно лице мушког или женског пола. Битна карактеристика основног облика дјела јесте изостанак силе или принуде. Предвиђена казна за ово дјело је затвор од једне до пет година.

Први квалификовани облик дјела постоји ако је дјело извршено употребом силе, пријетњом употребе силе или наношења веће штете, присилом или обманом, за шта је прописана казна затвора од једне до десет година. Овде квалификаторну околност чини начин и средство предузимања радње извршења.

Други тежи облик дјела постоји ако је жртва предузете радње извршења дијете или малољетник за који је прописана казна затвора од три до петнаест година. Код овог квалификованог облика дјела, узраст пасивног субјекта је квалификаторна околност.

У Кривичном закону Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине ово кривично дјело одређено је у члану 207. на идентичан начин као и у Кривичном закону Федерације Босне и Херцеговине.

Најзначајнији међународни документи који уређују питање проституције, искоришћавања дјеце и малољетних лица за проституцију и друге облике сексуалне злоупотребе, поред основног документа као што је Декларација о правима дјетета, су и:

1. Протокол о спречавању, заустављању и кажњавању трговине људима, нарочито женама и дјецом, којим се допуњује Конвенција Уједињених нација против транснационалног организованог криминала (Конвенција из Палерма) из 2000.године[597],

2. Конвенција о сузбијању трговине људима и искоришћавања проституције други[598],

3. Факултативни протокол уз Конвенцију о правима дјетета који се односи на продају дјеце, дјечију проституцију и дјечију порнографију[599] и

4. Допунска Конвенција о укидању ропства, трговине робљем и установа и праксе сличне ропству из 1956.године[600].

---

[597] Службени гласник Босне и Херцеговине, Међународни уговори број 3/2002.године.
[598] Конвенција Савјета Европе о борби против трговине људима, Council of Europe Treaty Series – No. 19, Варшава 16.5.2005.године.
[599] Службени гласник Босне и Херцеговине, Међународни уговори број 5/2002.године.
[600] Службени лист ФНРЈ, Међународни уговори и други споразуми, број 7/1958.године.

15. Родоскрвњење

15.1. Родоскрвњење као облик злоупотребе малољетника

Родоскрвњење (инцест) је један од начина сексуалне злоупотребе дјетета који, по законској дефиницији, постоји када учинилац изврши обљубу, и са њом изједначен полни чин, са сродником по крви у правој линији или са братом, односно сестром. Шира, опште прихваћена дефиниција у феминистичким круговима, под родоскрвњењем подразумијева сваки вид сексуалног злостављања дјетета од стране старије особе од повјерења, која је у позицији моћи и представља ауторитет за дијете.[601] При томе, инцест не мора увек и обавезно да се остварује кроз физички контакт и сексуални чин. Родоскрвњење постоји и без додира и директног учешћа, у виду употребе скарадних речи или звукова, излагање дјетета ономе што не жели да види (сексуални чин две одрасле особе) или пак сваки вид непримјереног додиривања или мажења, које у својој позадини има задовољавање сексуалних или сексуално – емотивних потреба лица коме дијете не може да се супротстави.[602]

Шира, опште прихваћена дефиниција у феминистичким круговима, под инцестом или родоскрвњењем подразумијева сваки вид сексуалног злостављања дјетета од стране старијег лица од повјерења, које је у позицији моћи и представља ауторитет за дијете.[603]

Родоскрвњење[604] најчешће почиње наизглед безазленим додиривањем дјетета, гурањем, задиркивањем, мажењем, голицањем, тако да у почетку уопште не личи на насиље и на кршење друштвених норми. Радње сексуалне злоупотребе најчешће почињу у узрасту када дијете није свесно онога што се дешава, и да родитељ или друго одрасло лице може да га на било који начин повриједи.[605] Родоскрвњење карактерише да дијете нема ни вербалне, ни спознајне могућности да опише ни себи, ни другима шта

---

[601] Љ. Стевковић, Карактеристике насиља над децом и његове последице на здравље, Темида, Београд, број 3/2006.године, стр. 28.
[602] Љ. Стевковић, Карактеристике насиља над децом и његове последице на здравље, ibid., стр. 28.
[603] З. Мршевић, Инцест између мита и стварности, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 1997.године, стр. 15.
[604] Више о родоскрвњењу: З. Мршевић, Откривање и превенција сексуалне злоупотребе деце инцестног и параинцестног типа, Зборник радова, Превенција криминалитета, Београд, 1998.године, стр. 228 – 241.
[605] Ј. Миленковић Вуковић, Криминолошки и кривичноправни аспект инцеста, Зборник радова Нова научна едукативна мисао, број 5/2013.године, стр. 147.

му се дешава.[606] Оно може да има многа скривена лица: то може бити када стриц показује порнографске слике трогодишњем дјетету, отац који мастурбира поред дјететовог креветића или начин на који бебиситерка купа дјете. То може бити старији брат који присиљава млађу сестру да се скине или старији рођак и његов пријатељ који гурну мало дијете у угао подрума силећи га да их додирује „тамо“.[607]

Родоскрвњење[608] се може јавити већ у раном дјетињству. Уколико нико код дјетета не примјети препознатљиве знаке или уколико се само дијете некоме не повјери, што је ријеткост, сексуална злоупотреба се континуирано наставља наредних неколико мјесеци, често и година, и прекривена је велом породичне тајне. Ако дијете не открије тајну, инцестник ту ситуацију злоупотребљава и осећа се сигурнијим и ствара слику да и сама жртва постаје вољни учесник у злоупотреби, зато што сексуалну злоупотребу није раније пријавила.[609] Често је и само дијете „присиљено“ да чува тајну, како од стране инцестника, који на суптилан начин, развијајући код дјетета страх од одговорности за распад породице, штити своје интересе, тако и од стране саме породице, било због економске зависности од злостављача, било због жеље да се дијете заштити од секундарне виктимизације.[610] Одлика инцеста је дуготрајност ове неприродне сексуалне везе и његова изузетно велика тамна бројка. Исто тако, сматра се да инцестоидних веза има у свим социјалним слојевима, али се оне врло тешко откривају због настојања цијеле породице да се такви случајеви заташкају.[611]

Породице у којима је присутан овај вид сексуалног злостављања дјеце карактерише социјална изолација, коју потенцира сам злостављач, а све у циљу очувања „породичне тајне“.[612] У улози инцестника може да се појави биолошки отац, очух, мајка, рођени брат, члан шире породице (деда, ујак, стриц) итд. У највећем броју случајева као инцестници се јављају мушкарци, знатно ређе припаднице женског пола, док су жртве најчешће дјевојчице. За разлику од мушкарца, који на овај начин демонстрира своју моћ и контролу, за жену би се могло рећи да кроз инцестни однос са

---

[606] З. Мршевић, Инцест: између мита и стварности, op.cit., стр. 19.
[607] З. Мршевић, Инцест: између мита и стварности, ibid., стр. 18.
[608] Више: И. Симић, Полна злоупотреба малољетника код кривичног дела родоскрвњења, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, Београд, број 1/1978.године, стр. 107 – 116.
[609] Ј. Миленковић Вуковић, Криминолошки и кривичноправни аспект инцеста, op. cit.,стр. 147.
[610] Љ.Стевковић, Карактеристике насиља над децом и његове последице на здравље, op. cit., стр. 29.
[611] О. Крстић, Малољетничка делинквенција, Универзитет Синергија, Бања Лука, 2009.године, стр. 298.
[612] О. Крстић, Малољетничка делинквенција, ibid., стр. 29.

својим (углавном мушким) дететом, демонстрира своју емоционалну потребу, осећање љубави.[613]

Анализа и непосредно посматрање случајева у пракси указују да се инцест најчешће јавља у породицама које су дисфункционалне и непотпуне, породицама које карактерише широка употреба алкохола од стране појединих (мушких) или свих чланова породице, душевна болест, значајни социјални поремећаји, гдје је породица одвојена од социјалне средине, изолована, па друштво не зна шта се дешава између чланова домаћинства.[614]

За мајку – инцестницу је карактеристично да је и сама преживјела емоционалну депривацију или инцест, те кроз инцестуозни однос са ћерком она настоји да задовољи своју потребу за љубављу која јој је недостајала у животу. У случају инцеста мајке са сином, у односу доминира нежност и љубав, те постоји предрасуда о његовој мањој штетности.[615] Када су дједови учиниоци инцеста, то су обично типичне породице у којима се инцест преноси са генерације на генерацију. Ту је најизраженија породична „завјера ћутања“. У оваквим породицама мајка је потиснута, а дијете беспомоћно. Поред инцестуозног дједа, као породичне фигуре, јављају се отац, који даје прећутно одобрење, и бака, која се јавља као лојална дједова савезница, чуварка породичног „доброг гласа“ и највећа заштитница породичне тајне.[616]

Када је реч о сексуалним односима између браће и сестара, сматра се да је ријеч о добровољном односу, да нема присиле и ничега лошег, као и да сестра у сваком тренутку може да се пожали родитељима и од њих добије заштиту. То се понекад сматра и за неку врсту наивне игре од које сви профитирају, мушкарци стичу самопоуздање и искуство, да дјевојке стичу искуство, а не губе притом „добар“ глас, јер се све дешава у тајности породичних односа.[617] Истраживања показују да се многи мушкарци са задовољством сјећају својих сексуалних почетака са својим сестрама, док насупрот овоме, многе феминистичке групе истичу да жена не осјећа задовољство и срећу што јој је сексуални живот почео на тај начин. Без обзира ко се јавља као

[613] О. Крстић, Малољетничка делинквенција, ibid., стр. 29.
[614] Више, О. Крстић, Занимљива криминалистика, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2002.године.
[615] О. Крстић, Малољетничка делинквенција, op.cit., стр. 30.
[616] З. Мршевић, Инцест: између мита и стварности, op. cit., стр. 69.
[617] З. Мршевић, Инцест: између мита и стварности, ibid., стр. 72.

инцестник, ријеч је о лицу које над дјететом има контролу и моћ и у коју дијете има повјерење.

15.2. Жртве родоскрвњења

Жртве родоскрвњења могу бити дјеца од рођења до адолесценције. Када су у питању мала дјеца, најчешћи учиниоци сексуалних злостављања су чланови уже или шире породице, односно лица која су у блиском односу са жртвом. Ова дјеца углавном нису ни свјесна шта им се догодило. Што се тиче старије дјеце, она ријетко пријављују сексуалну злоупотребу, иако су свјесна шта им се догодило. Бројна истраживања су показала да су најчешћи извршиоци мушкарци, а да су најчешће жртве жене, што и потврђује да је ово насиље засновано на родној припадности.[618]

Када се радило о инцестуозним односима очева са кћеркама, старост кћерки се кретала између 12 и 16 година, те је редовно долазило до пресуђења стицаја кривичног дјела родоскрвњење са силовањем, односно обљубе над лицем које није навршило 14 година. По правилу, до обљубе долази након дужих припрема. Малољетницама се говори веома слободно о полним односима, гениталним органима, показује порнографска литература. У случају 42 – годишњег шефа рачуноводства једне привредне организације, он је своју кћерку редовно купао, не само у предшколском већ и у школском узрасту, а прво његово интересовање према њој које би се могло окарактерисати као перверзно било је од десете године које се испољава у миловању и голицању које оптужени назива „мажењем“, које касније прераста у пипање груди и полног органа, па касније и завлачења прстију у полни орган које је највјероватније довело до дефлорације, тако да први однос у тринаестој години живота није довео ни до обилнијег крварења, који је моменат одбрана користила у доказивању чињенице да ли је први однос био прије навршене четрнаесте године или касније.[619]

Жртва родоскрвњења има осјећај кривице и одговорности за све што јој се дешава и пребацује одговорност за злостављање на себе. Она прихвата такав начин

---

[618] Више: И. Симић, Полна злоупотреба малолетника код кривичног дела родоскрвњења, Зборник радова, Судскомедицинске и правне актуалности, Загреб, број 2/1979.године, стр. 68. – 73.

[619] Више о односу теоријских поставки и примјера из праксе: И. Симић, Полна злоупотреба малољетника код кривичног дјела родоскрвњење, Наша законитост, Загреб, број 5/1979.године, стр. 70.

живота, у потпуности се предаје, што нужно доводи до депресије. Из депресије произилазе различита деструктивна понашања жртве, а често долази до суицида, прекомјерног коришћења алкохола, опојних дрога, вршења кривичних дјела и сл. Жртве настављају и у каснијем периоду живота да живе у злостављачком односу, а често и саме постају учиниоци различитих облика сексуалних злоупотреба.[620]

Овај вид насилне виктимизације је тешко доступан друштвеном реаговању, јер када се и открије, то се дешава много година након престанка злостављања. Доста дуго је друштвена реакција занемаривала жртве стављајући акценат на могућност рађања ненормалног потомства, где је терет кривице сваљиван, не на инцестуозног родитеља, већ на дијете које је чином пријављивања разрушило хармонију породичног живота. Криминализација инцеста, само због могућих посљедица по потомство, значи давање максималне друштвене заштите нерођеним и незачетим људским бићима чије је зачеће и рођење неизвесно, пре него рођеним и у садашњости, већ постојећим, живим људима, који су сасвим извесно њиме доживотно траумирани.[621]

Сексуална злоупотреба дјеце је, по новијим резултатима истраживања, чешћа него што се о томе традиционално мисли, а у складу с тим је и велика разлика између пријављених и учињених кривичних дела. Учиниоци ових дјела су у 90% случајева мушкарци, а у 70 – 90% случајева ради се о лицима која су у сродству са жртвом или су већ учинила раније такво дјело, прије свега, у случају извршења кривичног дјела у најужем кругу породице када је мала вјероватноћа пријављивања овог дјела надлежним органима. Код регистрованих случајева заступљенији су преступи у нижим социјалним слојевима становништва. Овај податак, међутим, може се оправдати бољим стратегијама сакривања и порицања међу учиниоцима из средњих и виших социјалних слојева.[622]

---

[620] Ј. Миленковић Вуковић, Криминолошки и кривичноправни аспект инцеста, op.cit., стр. 149.
[621] З. Мршевић, Инцест: између мита и стварности, op. cit., стр. 14.
[622] Kienapfel Diethelm, Schmoller Kurt, Studienbuch Strafrecht Besonderer Teil, Band III Delikte gegen sonstige Individual und Gemeinschaftsworte op.cit., str. 170.

15.3. Посљедице родоскрвњења

Родоскрвњење оставља бројне физичке, психолошке и социјалне посљедице на жртву. Оне су обухваћене појмом пост – инцестни синдром.

Физички симптоми који указују на могућност да је дијете преживјело сексуално злостављање у породици су повреде у гениталном или аналном подручју: модрице, огуљотине, крварења, повреде на грудима, дојкама, у доњем делу трбуха, инфекције које се преносе сексуалним путем, болови при мокрењу, поновљене уринарне инфекције, трудноћа, присуство сперме на телу, одећи, присуство страних тела у неким телесним отворима (анус), губитак апетита, поремећаји исхране, поремећаји спавања, болови при седењу или ходању итд.

Кривично дјело сексуалног насиља, учињено од стране чланова породице, изазива веће осјећање издаје код жртве, него дјело које је учинило непознато лице.[623] Дијете је жива цјелина, која се развија и на основу тјелесног сазријевања и у одређеним друштвеним приликама, у одређеном друштвеном миљеу, а све се то преплиће са душевним животом. Нема, дакле, тога познавања без познавања дјететовог тјелесног раста који, нарочито у погледу развоја централног нервног система, значи његов физиолошки основ. А у животу дјетета, тјелесне и душевне особености налазе се у најтјешњим односима.[624] Дијете као цјелина оживјело је нарочито у новијој, модерној психологији, која непрестано полази са гледишта да су све његове тјелесне и душевне функције нераздвојиве, да једне непрестано утичу на друге, и да дијете, односно млад човјек, у својој активности и рефлексивности увијек наступа као многоврсна цјелина.[625]

Заштита дјетета представља посебно осјетљив сегмент друштвене бриге. Посебност дјетета се огледа у његовој незрелости у психолошком и биолошком смислу, као и у дужности родитеља и заједнице да се баве васпитањем и одгајањем потомства. У складу са психолошким теоријама, које се заснивају на егзактним емпиријским и теоријским анализама, сматра се да дијете, односно човјек до четрнаест година живота није у могућности да управља својим поступцима, да схвати

---

[623] М. Новаковић, Форензички значај силовања, op.cit., стр. 569.
[624] Л. Желебник, Психологија детета и младих, Први део, op.cit., стр. 9.
[625] Л. Желебник, Психологија детета и младих, Први део, ibid., стр. 19.

значај својих дјела, да доноси разумне судове и да одлучује о ступању у сексуалне односе.

У нашем друштву, о сексуалном злостављању дјеце у породици стидљиво се разговара, а још мање се ради на ангажовању у откривању и на пружању психолошке и сваке друге помоћи дјеци, жртвама насиља. Сексуално злостављање дјеце у породици представља дубоко чувану тајну породице, коју жртва не сме или неће да открије. Чак и када се и открије и пријави злостављање, најчешће због страха од осуде средине, чувања властитог угледа или угледа своје породице, жеље да се заштити злостављач – родитељ, или неко друго блиско лице, под притиском породице, жртва од пријаве одустаје. Због тога, на жалост, мали број учинилаца сексуалног злостављања дјеце у породици бива откривен, а против још мањег броја лица буде покренут поступак и изречена казна.

Злостављаном дјетету треба пружити помоћ одмах, издвојити га из породице у којој трпи сексуално злостављање и смјестити га у нову средину, другу породицу, социјалну или здравствену установу, у којој према њему треба примјенити одговарајући стручни третман и мултидисциплинарни рад: љекара, социјалних радника, психолога, педагога, полиције, тужилаштва и правосудних органа. Према дјетету – жртви неопходно је примјенити одговарајућу стручну терапију, тако да из положаја жртве не дође у положај кривца, да се опорави од траума и успостави равнотежи личности, како би поново стекло повјерење у себе.[626]

Психичке и социјалне посљедице, или промјене у понашању дјеце могу да се састоје од: страха од додиривања, нарочито у пределу гениталија, страха од затворених врата, од купања, од мрака, од одређених лица, страха од одласка кући или бјежање од куће, страха да се буде сам у мраку, да се спава сам у соби, појава ноћних мора, кошмара, отуђености од свог тијела – одсуство осјећаја самог себе у сопственом тијелу, аутодеструкције, самоповређивања, фобија, покушаја суицида, депресија, осјећаја кривице и стида, ниског самопоштовања, осјећаја безвриједности, проблема са одбаченошћу, злоупотребе опојних дрога или алкохола и других врста зависности, принудног (компулсивног) понашања итд.

[626] М. Костић, Феноменолошке карактеристике сексуалног злостављања деце, Социјална мисао, Београд, број 7 – 8/1995.године, стр. 33.

Одрасле особе које су у дјетињству биле изложене инцесту често доживљавају паралишућу депресију када почну да се присјећају или се неминовно суочавају са чињеницом постојања сексуалне злоупотребе у сопственом детињству.[627] Љекари и психијатри, услијед немогућности да утврде да је прави узрок проблема сексуална злоупотреба коју је одређено лице доживјело у дјетињству, прописују љекове против депресије. За депресију се понекад каже да је „бијес окренут против самог себе“.[628] То се односи и на жртву инцеста. Често је њен гнијев заробљен, јер без сјећања на шта или на кога треба да буде гнијевна, пошто искрено мисли да ће умријети ако се суочи са својим гнијевом, а привикнута да се сама окривљује, она окреће свој бијес на себе - она мрзи себе због онога што су јој урадили.[629]

Проблем сексуалног злостављања дјеце се фундаментално разликује од силовања, злостављања супружника, ухођења и сексуалног узнемиравања. Постоје мишљења у појединим друштвима да је за одрасле секс са дјецом нормалан. Међутим, из разлога који још увијек нису добро разумљиви и без обзира на огромне доказе да сексуално злостављање дјеце постоји и да је присутно у многим, ако не и у већини друштава, постоји чудно негирање његовог постојања, чак и данас. Садашња истраживања о сексуалном злостављању дјеце настављају да се баве чињеницом да се дјетету које је сексуално злостављано, углавном не вјерује. У ствари, тренутно постоји контроверза да ли дјеца могу тачно да свједоче да ли се нешто и конкретно шта догодило.

Иако многа истраживања указују на немогућност дјеце да сексуално злостављање које су преживјели јасно опишу, она такође указују и на чињеницу да се, уз правилан приступ испитивача, чак и од дјеце млађег узраста, могу добити тачни и прецизни одговори. Изненађујуће, постоје контраидеје које проглашавају да је са одраслима секс добар за дјецу или да у крајњем случају није штетан. Овај став је одржан упркос јасним доказима да су дјеца трауматизована од сексуалности коју одрасли ка њима усмјеравају и да трпе штетне посљедице које се манифестују на различите начине и различите, углавном дуже, периоде.[630] Посљедице сексуалног насиља су озбиљније када је насиље

[627] З. Мршевић, Инцест, између мита и стварности, op.cit., стр. 26.
[628] З. Мршевић, Инцест, између мита и стварности, ibid., стр. 26.
[629] З. Мршевић, Инцест, између мита и стварности ibid., стр. 26.
[630] B. J. Cling, Sexualized violence against Women and Children, The Guilford Pres, New York, 2004., page 149.

извршено од стране родитеља, када је праћено насиљем, продирањем полног органа, извршено од стране више лица, или ако се понавља током више мјесеци и година.[631]

Посебан проблем и криминолошко – психолошко питање јесте реакција околине, секундарна виктимизација и проширивање тешких посљедица злостављања.

Једна од најшире распрострањених друштвених реакција на сексуално злостављање дјеце је негирање његовог постојања или умањивање обима његове распрострањености. Реакција институција и појединаца је најчешће невјерица која је некада добро организована и изражена од стране самих учинилаца, а некада сасвим искрен плод необавјештености која, међутим, ефикасно онемогућава жртвама инцеста да се спасу од својих мучитеља. Посљедице друштвене немоћи одређују тако ко ће, колико и о чему имати могућност да говори и коме ће се и колико притом веровати.[632]

Студије нису уочиле разлике у дистрибуцији сексуалног злостављања дјеце у различитим друштвеним класама и расама. Међутим, стање у породици које осликава родитељску неподесност, неадекватност, конфликт и слаб однос између родитеља и дјетета, представљају карактеристике које издвајају дјецу у ризичну категорију као жртве сексуалног злостављања.[633]

15.4. Родоскрвњење као кривично дјело

Кривично дјело родоскрвњење одређено је у члану 201. Кривичног закона Републике Српске. Дјело се састоји у вршењу обљубе са сродником у правој линији или са братом, односно сестром. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора до три године или новчана казна. Радња чињења је одређена на тај начин да није потребно да је учинилац пунољетан, а жртва малољетна, већ се штите породични односи без обзира на старосне детерминанте учиниоца и жртве.

Квалификовани облик дјела чини лице које дјело изврши са дјететом или малољетним лицем. Прописана казна за ово дјело је казна затвора од једне до осам

[631] B. J. Cling, Sexualized violence against Women and Children, ibid., page 151.
[632] З. Мршевић, Криминолошки аспекти сексуалне делинквенције са посебним освртом на малолетна лица, Сексуалност, агресивност, делинквентност, Матица Српска, Медицински факултет, Правни факултет, Нови Сад, 1999.године, стр. 99.
[633] J. Fowler, A Practitioners Tool for the Assessment of Adults who Sexually Abuse Children, Jessica Kingsley Publishers, London, 2008., page. 16.

година. Закон је изричито одредио да се казна неће примјенити према жртви, квалификованог облика дјела, која је у време извршеног дјела била малољетна, чак и у случају када је ово дјело настављено након што жртва постане пуноољетна.

15.4.1. Објект заштите

Објект заштите код кривичног дјела родоскрвњење је породица, породично јединство, јавни морал и спречавање рађања нездравог потомства. Инкриминисањем обљубе са сродником у правој линији или са братом, односно сестром, као кривичног дјела, Закон штити породицу као друштвену цјелину и јавни морал у складу са друштвеним нормама. За постојање кривичног дјела ирелевантно је да ли је женско лице, приликом радоскрвњења, остало у другом стању, из чега се закључује да је заштита коју закон пружа искључиво заштита јавног морала, док трудноћа и рађање нездравог потомства није квалификаторна околност овог дјела. Закон посебно штити дијете и малољетника, одређујући узраст жртве као квалификаторну околност код родоскрвњења.[634]

Наиме, када год инцесне радње обухватају одрасла пуноољетна лица у најближем сродству (сви степени у правој и први у побочној), јасно је да у првом плану није заштита дјетета од сексуалног насиља и експлоатације, већ еугенични разлози, који су, упоредноправно гледано, већ помало застарјели. Ако их не треба у потпуној мјери елиминисати, у сваком случају је неопходно допунити их савременијим схватањима, по којима је много примарнија заштита дјетета од домаћег насиља, типа сексуалних деликата извршених од стране најближих одраслих лица.[635]

Наиме, генетски ризик који произилази из инцеста јесте врло висок. Али је чињеница да ни један закон, а понајмање кривични, ипак не забрањује сексуалне односе са лицима која имају озбиљне насљедне болести, гдје је генетски ризик такође висок.[636]

---

[634] Више: Љ. Нешић, Кривично право, Посебни део, Висока школа унутрашњих послова, Београд, 1998.године, стр. 56 – 63.
[635] З. Мршевић, Инцест и пратећа кривична дела, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, Београд, број 3/1994.године, стр. 48., по: Devlin P. (1990.), The Enforcment of Morals, Oxford, New York, Oxford University Press, str. 2 – 17.
[636] З. Мршевић, Инцест и пратећа кривична дела, ibid., стр. 53.

15.4.2. Радња извршења

Радња извршења овог дјела остварује се вршењем обљубе (природног полног односа – сношаја) између сродника по крви и правој линији, односно између брата или сестре. Закон не предвиђа као радњу извршења неку другу полну радњу, као ни друге облике сексуалне делинквенције или патолошких облика задовољавања полног нагона, а чије су радње у глави деветнаестој Кривичног закона: „Кривична дјела против полног интегритета“ одређена као кривично дјело.

15.4.3. Својство учиниоца и жртве

Сродници по крви су лица која потичу једна од другог, као и лица која потичу од заједничких предака: у правој линији и побочној линији. Крвно сродство у правој линији чине сва лица која потичу једна од других у узлазној или силазној линији.[637] Крвно сродство у побочној линији чине браћа и сестре. Однос родбинске повезаности извршилаца кривичног дјела родоскрвњење јесте елемент бића кривичног дјела. Да би постојало ово дјело, извршиоци треба да буду у родбинским односима у правој линији, односно брат или сестра, без обзира да ли је ово сродство засновано на брачној или ванбрачној вези. Пасивни субјект, жртва, постоји код квалификованог облика дјела гдје пунољетни рођак у правој линији, брат или сестра врши обљубу над малољетником или дјететом.[638]

15.4.4. Облик кривице учиниоца

У погледу кривице учиниоца потребно је постојање умишљаја. Учинилац посједује свијест о својој родбинској повезаности у правој линији или чињеници да је брат или сестра са лицем које је жртва.

---

[637] Д. Јовашевић, Кривично право, Посебни део, Досије, Београд, 2014.године, стр. 105.
[638] Више: Г. Митровић, Кривично право, Посебни део, Српско удружење за кривично право, Београд, 1997.године, стр. 87 – 93.

15.4.5. Родоскрвњење у другим законима у Босни и Херцеговини

Кривично дјело родоскрвнуће одређено је у члану 213. Кривичног закона Федерације Босне и Херцеговине. Основни облик дјела остварује лице које изврши полни однос, или са њом изједначену полну радњу, са крвним рођаком у правој линији, братом или сестром. Прописана казна за основни облик дјела јесте казна затвора од шест мјесеци до двије године. Први квалификовани облик дјела постоји ако је дјело извршено са малољетником, за шта је прописана казна затвора од једне до пет година. Други квалификовани облик дјела постоји ако је дјело извршено над дјететом, за шта је прописана казна затвора од двије до десет година.

У Кривичном закону Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине, у члану 210., одређено је кривично дјело родоскрвнуће. Основни облик дјела је идентично прописан као и у Кривичном закону Федерације Босне и Херцеговине, док се прописана казна разликује. Тако, за основно дјело прописана је новчана казна или казна затвора до једне године. Први квалификовани облик дјела је идентично прописан као и у Кривичном закону Федерације Босне и Херцеговине, док се прописана казна разликује, па је за ово дјело прописана казна затвора од шест мјесеци до пет година. Други квалификовани облик дјела је идентично прописан као и у Кривичном закону Федерације Босне и Херцеговине, док је за ово дјело прописана казна затвора од једне до осам година.

16. Полне злоупотребе малољетника као облик насиља у породици

16.1. Опште карактеристике насиља у породици и међународни стандарди

Једна од посебно опасних друштвених девијација и облика криминалитета јесте насиље у породици (породично насиље, насиље у породичној заједници, кућно насиље, Domestic violence). Насиље у породици се дефинише као примјена физичке и психичке силе према члановима породице уз угрожавање и повријеђивање домена сигурности и односа повјерења и испољавање контроле и моћи над члановима породице, без обзира да ли је у важећем законодавству предвиђено као кривично дјело и да ли је извршилац

насиља пријављен органима гоњења.[639] Питање насиља у породици, са свим својим појавним облицима, као друштвено патолошка појава која завриједђује пажњу и захтјева одговарајућу друштвену заштиту угрожених, је актуелизовано тек средином двадесетог вијека. Насиље у породици је неодвојиво питање од разматрања друштвеног морала, норми и свјетоназора. Тако Е. Диркем каже: „И, заиста, шта је породични морал ако није опис и објашњење породице у најсавршенијем облику, што ће рећи најскоријем до којег је дошла? И, с друге стране, како објаснити данашњи тип ако не познајемо остале и ако га не упоредимо са њим“.[640]

Појам савремене породице може се одредити као животна заједница родитеља са њиховом дјецом коју издржавају. Ова породица се назива нуклеарном породицом, и за разлику од осталих појавних облика, заснива се на емоционалној основи, на љубави и трајном међусобном поштовању свих чланова.[641]

Насиље над дјецом представља појаву која је, може се слободно рећи, стара колико и човјечанство. О томе свједоче бројни докази из ближе и даље људске историје, па је тако забиљежено сурово кажњавање и убијање дјеце још код античких народа – сумера, грка и римљана, када се овакво понашање сматрало родитељским правом. Разни облици примјене насиља у процесу васпитања забиљежени су и у средњем вијеку, али ни грађанско понашање није много одмакло од оваквог поступања према дјеци у породици, па су осим различитих облика физичког насиља над дјецом, забиљежени и случајеви суровог убијања сопствене дјеце у радничким породицама.[642]

Насиље у породици, као посебан вид манифестације насиља над женама, представља облик кршења женских људских права изузетно суров начин родно засноване дискриминације са тешким и дугорочним посљедицама.[643]

Позитивне примјене у односу према дјетету се могу посматрати кроз неколико фаза људске историје, поред чињенице да је још 1875.године у држави Њујорк донијет први закон о заштити дјеце којим је, први пут насилничко понашање према дјеци

---

[639] С. Константиновић Вилић, В. Николић Ристановић, М. Костић, Криминологија, op.cit., стр. 120.
[640] Е. Диркем, припремио Д. Маринковић, Емил Диркем 1858 – 2008, Увод у социологију породице, Меди Теран, Нови Сад, 2008.године, стр. 127.
[641] Ј. Кјурски, Насиље у породици, Темида, Београд, број 2/2003.године, стр. 38.
[642] Б. Михић, Породично насиље над дететом, Темида, Београд, број 3/2002.године, стр. 45.
[643] Д. Спасић, И. Радановић, Породично насиље у земљама Западног балкана (локално законодавство и међународни стандарди), Правна ријеч, Бања Лука, број 15/2008.године, стр. 689.

санкционисано, тако и да је од тада донијет велики број правних аката међународног и националног карактера којима се штити живот и интегритет дјетета.[644]

Данас се низ међународних конвенција бави питањем насиља у породици на систематичан начин, као што су: Конвенција о елиминисању свих облика дискриминација жена[645], Декларација о елиминацији насиља према женама[646], Пекиншка декларација и Платформа за акцију из 1995.године[647], Декларација о политици супротстављања насиљу према женама у демократској Европи из 1993.године[648], Препорука Савјета Европе број 1582. „Насиље над женама у породици“ из 2002.године[649] и Конвенција о спрјечавању и борби против насиља над женама и насиља у породици[650] из 2011.године.

Конвенција о спрјечавању и борби против насиља над женама и насиља у породици је последња конвенција Савјета Европе којом се штити породица и жена од насиља. У члану 3. Конвенције насиље над женама означава се као: „кршење људских права и облик дискриминације над женама и представља сва дјела родно заснованог насиља која доводе, односно могу да доведу до физичке, сексуалне, психичке, односно економске повреде, односно патње за жене, обухватајући и претње таквим дјелима, принуду, односно арбитрерно лишавање слободе, било у јавности, односно у приватном животу; насиље у породици означава свако дјело физичког, сексуалног, психичког, односно економског насиља до којег дође у породици или домаћинству, односно између бивших, односно садашњих супружника, односно партнера, независно од тога да ли учинилац дјели или је дјелио домаћинство са жртвом“.

Конвенција препознаје више облика насиља у породици и насиља над женама: психичко насиље, прогањање, физичко насиље, сексуално насиље, укључујући

---

644 Б. Михић, Породично насиље над дететом, op.cit.,стр. 45.

645 Службени лист Социјалистичке Федеративне Републике Југославије – Међународни уговори, број 11/1981.године.

646 Резолуција Опште скупштине Уједињених нација број: A/PEC/50/202, од 22. децембра 1995.године, ратификована и објављена у Службеном гласнику Босне и Херцеговине – Међународни уговори, број 4/2012.године.

647 Насиље над женама – препорука развоју, Аутономни женски центар, Београд, 1995.године, стр. 44.

648 З. Мршевић, Женска права у међународном праву, Југословенски комитет правника за људска права, Београд 1998.године, стр. 124.

649 Стратешки план за превенцију насиља у породици за Федерацију Босне и Херцеговине, 2009 – 2010, Гендер центар Федерације Босне и Херцеговине, Сарајево, 2008.године, стр. 8.

650 Конвенција о спрјечавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, Council of Europe Treaty Series — № 210, Истамбул, 11.05.2011.године.

силовање, принудни брак, генитално сакаћење жена, принудни абортус, принудна стерилизација и сексуално узнемиравање. Под појмом жене подразумијева се женско лице и млађе доби од 18 година. Сексуално насиље, подразумијевајући и силовање, је одређено чланом 36. Конвенције, и то као вагинална, анална или орална пенетрација сексуалне природе на тијелу другог лица без њеног/његовог пристанка, коришћењем било ког дијела тијела, односно предмета; друге сексуалне радње и навођење другог лица на покушај сексуалних радњи са трећим лицем без њеног/његовог пристанка. У погледу пристанка жртве на сексуалну радњу, или са њом изједначен чин, потребно је да пристанак буде: „добровољан исход слободне воље лица према процјени у контексту датих околности".

Ипак, у самом овом акту назиру се кораци ка отварању простора за гласове који тврде да се пажња мора обратити и на мушкарце који такође трпе насиље у партнерским везама (о чему се не говори или се не говори довољно). Наиме, у прембули Конвенције стоји да: „насиље у породици диспропорционално погађа жене, али да жртве овог облика насиља могу бити и мушкарци", као и да: „су жене у већем ризику од родно заснованог насиља него мушкарци".[651]

Процес непосредне примјене међународних докумената у национална законодавства земаља бивше Југославије тече од средине осамдесетих година XX вијека. Тај процес карактерише значајна активност невладиних организација, академског особља и стручне јавности.[652]

16.2. Кривично дјело насиље у породици или породичној заједници

Кривично дјело насиље у породици или породичној заједници[653] прописано је у члану 208. у глави двадесетој под насловом: „Кривична дјела против брака и породице"

[651] С. Јовановић, Насиље у породици у Србији: учесници, жртве и друштвена реакција, Зборник радова, Насилнички криминалитет – етиологија, феноменологија, сузбијање, Бања Лука, 2011.године, стр. 157.
[652] Више о процесу имплементације међународних докумената којима се штити породица и предвиђа санкционисање насиља у породици: В. Николић Ристановић, Кривично дело насиља у породици у друштвеном контексту и правном систему Србије и Црне Горе, Темида, Београд, број 2/2003.године, стр. 4. – 10.
[653] Више о праву дјетета на заштиту у породици: М. Обретковић, Насиље у породици и права детета на заштиту, Темида, Београд, број 4/1998.године, стр. 3 – 9.

Кривичног закона Републике Српске. Основни облик дјела чини лице које примјеном насиља, дрским или безобзирним понашањем угрожава спокојство, тјелесни интегритет, или душевно здравље члана своје породице или породичне заједнице и тиме доведе до повреде физичког или психичког интегритета пасивног субјекта. Прописана казна за ово дјело јесте новчана казна или казна затвора од три мјесеца до три године.[654]

Први квалификовани облик дјела постоји ако је при извршењу дјела учинилац користио оружје, опасно оруђе или друго средство погодно да тијело тешко повриједи или здравље тешко наруши. Прописана казна за ово дјело, квалификовано начином и средством извршења, јесте казна затвора од шест мјесеци до пет година.[655]

Други квалификовани облик дјела постоји ако је услијед вршења основног или првог квалификованог облика дјела пасивни субјект задобио тешку тјелесну повреду, ако му је здравље тешко нарушено, ако је дјело учињено над пасивним субјектом млађим од осамнаест година или у присуству лица млађег од осамнаест година. Прописана казна за ово дјело је казна затвора од двије до десет година.

У нашој друштвеној теорији дефиниције физичког злостављања дјетета су ријетке, док правни писци одређују овај облик злостављања дјетета дескриптивно (описивањем посљедица физичког чињења) и операционално (набрајањем најчешћих видова физичког злостављања дјетета). Тако Н. Жегарац износи да се под физичким злостављањем дјетета подразумијевају: „физичка чињења као што су ударање, трешење, шутирање, бацање, дављење, гушење, тровање или попаривање која изазивају или могу изазвати физичке повреде или смрт дјетета“. Иначе, у нашој законодавној и стручној пракси изостаје ближе одређење физичког злостављања дјетета.[656]

По нашем мишљењу, физичко злостављање дјетета у породици подразумијева физичка чињења родитеља или других лица која су дужна да се старају о дјетету, којима се намјерно, примјеном физичке силе, уз или без употребе других средстава, изазивају или могу изазвати физичке повреде или смрт дјетета.[657]

---

[654] С. Константиновић Вилић, Н. Петрушић, Кривично дело насиља у породици: Правна пракса у Републици Србији, Темида, Београд, број 2/2003.године, стр. 27 – 36.
[655] Више из судске праксе: С. Јовановић, Насиље у породици – нова инкриминација и стара пракса, Избор судске праксе, Београд, број 9/2005.године, стр. 9 – 14.
[656] Н. Љубојев, Појам физичког злостављања детета унутар породице, Правни живот, Београд, број 9/2005.године, стр. 1102.
[657] Н. Љубојев, Појам физичког злостављања детета унутар породице, ibid., 1103.

Трећи квалификовани облик дјела постоји ако је услијед вршења дјела наступила смрт члана породице или породичне заједнице, за шта је прописана казна затвора од три до петнаест година.

Четврти и најтежи облик дјела постоји уколико је учинилац лишио живота члана породице или породичне заједнице кога је претходно злостављао. Предвиђена казна за ово дјело је казна затвора од најмање десет година.[658]

У шестом ставу члана 208. Кривичног закона одређен је појам породице или породичне заједнице као: „Супружници или бивши супружници и њихова дјеца и дјеца сваког од њих, ванбрачни партнери, бивши ванбрачни партнери, њихова дјеца или дјеца сваког од њих, сродници по тазбини закључно до другог степена без обзира на чињеницу да је брачна заједница престала, родитељи садашњих и бивших брачних и ванбрачних партнера, сродници из потпуног усвојења по правој линији без ограничења, а по бочној линији закључно са четвртим степеном, као и сродници из непотпуног усвојења, лица која везује однос старатељства, лица која живе или су живјела у истом породичном домаћинству без обзира на сродство, те лица која имају заједничко дијете или је дијете зачето, иако никада нису живјела у истом породичном домаћинству“.

Заштитни објект дјела је спокојство породице као основне јединице друштвене заједнице и чланови породице. Појединачни заштитни објект су: спокојство, тјелесни интегритет, душевно здравље и живот чланова породице или породичне заједнице. Ово је посебни, специјални облик кривичног дјела угрожавање сигурности.[659]

Радња извршења овог кривичног дјела одређена је алтернативно као: а) примјена насиља и б) дрско или безобзирно понашање. Радњом се угрожава спокојство, тјелесни интегритет, душевно здравље и живот чланова породице. Посљедица дјела је постављена алтернативно и остварује се примјеном насиља, дрским или безобзирним понашањем. Квалификаторна околност постоји ако је учинилац приликом извршења дјела користио оружје, опасно оруђе или друго подобно средство да тијело тешко повриједи или здравље тешко наруши. Тако дјело може да буде извршено од било ког члана породице или породичне заједнице над другим чланом или члановима те породице.

---

[658] Више: З. Мршевић, Насиље у породици – кривичноправна заштита према новом Кривичном законику, Зборник радова, Ново кривично законодавство, Београд, 2005.године, стр. 93 – 102.
[659] Д. Јовашевић, Кривично право, Посебни део, op.cit., стр.101.

У научној литератури насиље се дефинише као употреба силе, пријетње или злоупотрба моћи према неком лицу, док се под насиљем у породици, такође у литератури, подразумијева континуирана примјена физичке или психичке силе према члановима породице, уз угрожавање и повријеђивање сигурности и односа повјерења, као и испољавање контроле и моћи над члановима породице, без обзира да ли је у важећем законодавству предвиђено као кривично дјело и да ли је извршено насиље пријављено органима гоњења.[660]

Резултати истраживања породичног насиља, односно насиља над женама у Србији, Македонији и Федерацији Босне и Херцеговине, показују суморну слику савремене породице на овим посторима, у којој насиље готово да постаје дио свакодневног живота. Тако је у Србији од 700 испитаних пунољетних жена скоро свака друга (46,1%) изложена психичком насиљу унутар породице, свака трећа (30,6%) је била, или је још увијек жртва физичког злостављања, свакој четвртој (26,3%) се пријети насиљем, у 8,7% случајева пријављено је сексуално насиље, док је у 7,4% случајева приликом насиља било употријебљено оружје или оруђе подобно да тијело тешко повриједи или здравље тешко наруши.[661]

Посљедицу насиља у породици је тешко једнозначно одредити. Она је вишеструка и слојевита. Огледа се у настанку конкретне опасности при нарушавању спокојства породице, тјелесног и душевног интегритета и одузимању живота члану породице. Радње којима се остварује насиље у породици остављају тешке психолошке и социјалне поремећаје које чланови породице трпе дуго након извршеног дјела.[662]

Под трајним и тешким нарушавањем здравља треба подразумијевати такво органско или душевно обољење које се, при садашњем знању медицинске науке, не може са сигурношћу излијечити или се, пак са сигурношћу не зна колико ће дуго лијечење трајати и какав ће исход бити. Поред тога што је обољење трајно оно мора бити и тешко, а то значи да је опасно по живот повријеђеног члана породице. Нарушавање здравља представља изазивање или погоршање обољења органске или

---

[660] Н. Милошевић, Насиље у породици, Правни живот, Београд, број 9/2005.године, стр. 1045.

[661] Више о резултатима истраживања о насиљу у породици у Србији, Македонији и Федерацији Босне и Херцеговине: С. Ћопић, Породично насиље у земљама бивше Југославије: преглед најважнијих резултата истраживања, Темида, Беогад, број 2/2003.године, стр. 19.

[662] Више о посљедицама насиља у породици: Д. Добросављевић, Кривично дело насиља у породици, Билтен Окружног суда, Београд, број 61/2001.године, стр. 21 – 32.

душевне природе повриједђивањем психофизичке конституције пасивног субјекта члана породице. То је, у ствари, свако дјеловање на тијело пасивног субјекта које је потребно да оштети његов тјелесни интегритет или трајно и тешко наруши његово здравље.[663]

Код смртних посљедица насиља у породици или породчној заједници битно је поменути правномедицински синдром *shaking baby* који представља вид физичког насиља над бебама гдје извршилац снажно тресе бебу држећи је у рукама. Овај вид насиља узрокује тешке тјелесне, па и смртне посљедице услијед пуцања вратних пршљенова, физичких поремећаја у циркулацији мождане овојнице и мозга, те повреде самог мозга.[664]

Кривично дјело насиље у породици или породичној заједници је бланкетног карактера. У Републици Српској постоје два закона којима се ближе дефинишу елементи одређени у члану 208. Кривичног закона. То су: 1. Породични закон[665] и 2. Закон о заштити од насиља у породици[666]. У глави другој, у члану 6. Закон о заштити од насиља у породици Републике Српске таксативно одређује радње које представљају радње насиља у породици којима се остварује кривично дјело или прекршај:

1. свака радња насиља члана породице или породичне заједнице којом се угрожава спокојство, психички, тјелесни, сексуални или економски интегритет другог члана породице или породичне заједнице,
2. пријетња наношењем тјелесне повреде члану породице или њему блиском лицу,
3. пријетња одузимањем дјеце члану породице или избацивањем из стана,
4. исцрпљивање радом, изгладњивање, ускраћивање сна или неопходног одмора члану породице,
5. васпитавање дјеце на начин понижавајућег поступања,[667]
6. ускраћивање средстава за егзистенцију члану породице,

[663] М. Јовић, Насиље у породици у светлу нових инкриминација, Безбедност, Београд, број 6/2002.године, стр. 885.
[664] Више о синдрому *shaking baby*: Dolinak D., Matshes W. E., Lew O. Emma, Forensic Pathology, Principles and Practice, Elsevier Academic press, London, 2005., стр. 378 – 389.
[665] Породични закон, Службени гласник Републике Српске, број 54/2002.године.
[666] Закон о заштити од насиља у породици, Службени гласник Републике Српске, број 102/2012.године.
[667] Више: С. Јовановић, М. Лукић, Друго је породица – насиље у породици, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2011.године, стр. 167 – 173.

7. ускраћивање права на економску независност забраном рада или држањем члана породице у односу зависности или подријеђености, пријетњом или недавањем средстава за живот или другим облицима економске доминације,

8. вербални напад, псовање, називање погрдним именом или вријеђање члана породице на други начин,

9. ограничавање слободе комуницирања члана породице са члановима породице или другим лицима,

10. оштећење, уништење или прометовање заједничке имовине или имовине у посједу, као и оштећење или уништење имовине у власништву или посједу другог члана породице, односно, покушај да се то учини,

11. ухођење члана породице и

12. проузроковање страха, понижења, осјећаја мање вриједности, као и друге радње које не садрже обиљежја кривичног дјела.

За разлику од физичког насиља, односно угрожавања тјелесног интегритета, које је врло јасно одређено, психичко насиље, односно угрожавање спокојства је веома широк појам под који се могу подвести различити облици насиља, као и њихов субјективни доживљај од стране жртве. Тако испитаници наводе различите облике насиља које они препознавају као психичко насиље над њима и то:

1. психичко насиље: поножавање; називање погрдним именима; псовање; ниподаштавање и понижавање,

2. изолација: ограничавање кретања; ограничавање контаката и контролисање („шпијунирање“, праћење, забрана изласка),

3. психичко и емоционално насиље: свађање; викање; занемаривање; љубомора; пијанство; игнорисање и бацање ствари по кући,

4. економско насиље: ускраћивање располагања новцем – ускраћивање хране; искључивање струје и спрјечавање запослења и напредовања и

5. пријетње и застрашивање: пријетња телефоном и застрашивање.[668]

Засигурно је тачно да извршилац овог дјела од стране члана (или чланова) своје породице, прије свега, захтијева одређено трпљење, мада нису искључени ни захтјеви за одређеним чињењем или нечињењем. Трпљење постоји када извршилац кривичног

[668] М. Јевтић, Кривично дело насиље у породици, Правни живот, Београд, број 10/2006.године, стр. 116.

дјела од жртава насиља не захтијева никаква чињења или нечињења, већ акте насиља (физичког и психичког злостављања) врши из само њему знаних „разлога“ (хира) и потребе за иживљавањем, наносећи жртвама кривичног дјела првенствено психички бол (најчешће су у питању перманентна вријеђања на личној основи или пак одређена физичка малтретирања, као што су нпр. шамарање и наношење тјелесних повреда лакше природе).[669]

За разлику од претходног законског рјешења, којим је насиље у породици било изузетно широко и непрецизно постављено (уз наметање непотребних услова, као што је нпр. услов да се радњама насиља чланови породице озбиљно спутавају да уживају у својим правима и слободама по принципу равноправности полова), наведеном се дефиницијом насиље у породици, као прекршај, своди на угрожавање спокојства, психичког, тјелесног, сексуалног или економског интегритета другог члана породице или породичне заједнице. Све радње насиља које доводе до повреде наведених вриједности члана породице или породичне заједнице, представљају кривично дјело.[670]

Кривично дјело насиље у породици може бити извршено само са директним умишљајем, док у односу на тежу посљедицу учинилац поступа из нехата. Стога је потребно пажљивим утврђивањем свих објективних и субјективних околности оцијенити да ли је у питању квалификовани облик овог кривичног дјела или неко ново кривично дјело.[671] Кажњавање за кривична дјела, по природи ствари, увијек је постериорно остварењу бића кривичног дјела и наступању посљедица. Када се ради о насиљу у породици, те посљедице могу бити: угрожавање сигурности жртве насиља, проузроковање лаке или тешке тјелесне повреде, чак и смрти жртве. Немогућност превентивног дјеловања у оваквим ситуацијама може се ублажити примјеном прекршајног кажњавања.[672]

---

[669] М. Јовић, Ж. Кешетовић, Насиље у породици у светлу нових инкриминација, Безбедност, Београд, број 6/2002.године, стр. 15.
[670] И. Марковић, Обиљежја Закона о заштити од насиља у породици РС, Наука, безбедност, полиција, Београд, број 2/2013.године, стр. 73.
[671] Ј. Кјурски, Насиље у породици, Темида, Београд, број 2/2003.године, стр. 42.
[672] Н. Мрвић Петровић, Потребе измене прекршајног законодавства са аспекта спречавања насиља у породици, Темида, Београд, број 2/2003.године, стр. 11.

16.3. Кривично дјело насиље у породици или породичној заједници у другим законима у Босни и Херцеговини

Кривично дјело насиље у породици или породичној заједници[673] одређено је у члану 222. Кривичног закона Федерације Босне и Херцеговине, у глави двадесетој „Кривична дјела против брака, породице и младежи“. Дјело чини лице које насиљем или дрским или безобзирним понашањем угрожава мир, тјелесну цјеловитост или психичко здравље члана своје породице. Прописана казна за ово дјело јесте новчана казна или казна затвора до једне године.[674]

Кривично дјело насиље у породици или породичној заједници спада у доста ријетка и специфична кривична дјела у погледу својих субјеката јер се може извршити само између ограниченог круга лица. Наиме, извршилац дјела, као и пасивни субјект дјела (жртва) може бити само члан породице или породичне заједнице.[675]

Критичком анализом садржаја дефиниције насиља у породици може се констатовати да се насиље у породици остварује примјеном силе или озбиљне пријетње, односно застрашивањем, те да се не ради о неком повременом виду насиља, већ да се оно одвија у континуитету и да оно представља непрекидно насиље, које се може испољити у више различитих облика, међу којима су најкарактеристичнији физичко, психичко и сексуално насиље које се најчешће врши према женама и дјеци.[676]

Први квалификовани облик дјела постоји ако је дјело извршено над чланом породице или породичне заједнице са којим се живи у заједничком домаћинству, за шта је прописана новчана казна или казна затвора до три године.

Насиље у породици је најекстремнији облик неприхватљивог понашања у породици, ствара негативну атмосферу у породици и узрокује бројне тешкоће у понашању жртава и насилника.[677]

---

[673] И. Стефановић, Насиље у породици није приватна ствар, Темида, Београд, број 4/1998.године, стр. 27 – 35.

[674] Више о практичним примјерима насиља у породици: С. Константиновић Вилић, Н. Петрушић, Кривично дело насиља у породици: Правна пракса у Републици Србији, op.cit., стр. 27 – 36.

[675] И. Марковић, Насиље у породици или породичној заједници – нормативни и практични аспекти, Правни савјетник, Сарајево, број 6/2003.године, стр. 31.

[676] Д. Бошковић, Етиолошка обележја насиља у породици, Безбједност, грађани, полиција, Бања Лука, број 1/2009.године, стр. 203.

[677] И. Јеличић, Д. Лукач, З. Јањуш, Анализа кривичног дјела насиље у породици на подручју ЦЈБ Бања Лука, Безбједност, полиција, грађани, Бања Лука, број 1 – 2/2012.године, стр. 39.

Други квалификовани облик дјела постоји ако је учинилац приликом извршења основног или првог квалификованог облика дјела користио оружје, опасно оруђе или друго средство које је подобно да се тијело тешко повриједи или здравље тешко наруши. За овај квалификовани облик дјела прописана је казна затвора од три мјесеца до три године.

Трећи квалификовани облик дјела постоји ако је учинилац при вршењу основног облика, првог или другог квалификованог облика дјела пасивном субјекту нанио тешке тјелесне повреде или му је здравље тешко нарушио или ако је дјело учинио према дјетету или малољетнику, за шта ће се казнити затвором од једне до пет година.

Четврти квалификовани облик дјела постоји ако је вршењем основног или неког од квалификованих облика дјела учинилац проузроковао смрт пасивног субјекта. Прописана казна за ово дјело јесте казна затвора од двије до петнаест година.

Пети квалификовани облик дјела постоји ако је приликом вршења основног или неког од квалификованих облика дјела учинилац проузроковао смрт пасивног субјекта кога је претходно злостављао. Прописана казна за ово дјело јесте казна затвора од најмање десет година или казна дуготрајног затвора.[678]

Кривични закон Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине у члану 218. на идентичан начин прописује кривично дјело насиље у породици.

16.4. Сексуално насиље над дјецом у породици

Сексуално насиље над дјецом у породици или породичној заједници је најтрауматичније искуство које дијете може да доживи и које оставља тешке и дуготрајне посљедице на физички, психички, морални и социјални развој жртве и њен будући живот.[679] Овај вид насилне виктимизације је тешко доступан друштвеном реаговању, јер је сексуално насиље у породици добро скривена тајна о којој жртва не може или не смије да говори, што узрокује велику тамну бројку. Само мањи проценат

[678] Више: Г. Зрилић, Насиље у породици у светлу новог Кривичног законика Србије, Зборник радова, Казнено законодавство – прогресивна или регресивна решења, Београд, 2005.године, стр. 541 – 553.
[679] Више: В. Николић Ристановић, Породично насиље у Србији, Виктимолошко друштво Србије, Београд, 2002.године, стр. 67 – 81.

ових случајева буде откривен и они су, у правилу, у одмаклој фази злостављања гдје су већ наступиле тешке и непоправљиве посљедице.

Појам сексуалног злостављања тешко је дефинисати будући да су обрасци дјечијег понашања културно варијабилни с обзиром на породичну и социјалну толеранцију. Сексуално злостављање, према америчким подацима, чини 8 – 13% цјелокупне појавности злостављања дјеце и најчешће је дефинисано као утицај на интегритет, развој незрелог дјетета, извођење сексуалних активности са дјететом које то није у стању у потпуности разумјети, а стога ни конзистентно обавијестити о томе, те на тај начин пробити табу друштва.[680]

Елементарна је чињеница да насиље у породици не познаје имовинске, класне ни културне границе.[681]

Дијете се рађа са извесним био – психолошким диспозицијама које су карактеристичне за људски род.[682] Међутим, личност дјетета се првенствено формира у породици и најближој околини. Начин на који ће дијете гледати на свет око себе, зависи од тога шта му родитељи и остали чланови породице из тог света преносе, како га они виде, шта прихватају, а шта не прихватају. Ако се на дијете преносе негативни ставови родитеља, дијете може бити виктимизирано у развоју сопствене личности од најранијих дана. Личност дјетета остварује се кроз сложене процесе култивизације, социјализације и индивидуализације. Посебно место заузима процес социјализације који се остварује путем васпитања, образовања, обучавања и просвјећивања. Кроз васпитање се настоји да се дјетету свјесно усаде жељене црте и особине, док социјализација укључује и ненамјерне, спонтане утицаје са циљем да дијете прими одговарајуће информације.[683]

Позиција старих лица и дјеце у породици је суштински одређена њиховом нужном и објективном зависношћу. Иако су неспорни подаци да се и у овим случајевима ради најчешће о женским члановима породице, опредјељујућа чињеница за анализу ових дјела није само анализа моћи и контроле коју (мушкарци) насилници имају, већ и злоупотреба повјерења. Ријеч је о обавезама које се тичу бриге и старања, које по

---

[680] М. Сингер и сарадници, Криминологија деликата насиља, Насиље над дјецом и женама, малољетничко насиље, Накладни завод Глобус, Загреб, 2005.године, стр. 51.
[681] В. Карајица, Насиље у породици и заштита жене у свјетлу друштвених вриједности у БиХ, Дефендологија, Бања Лука, број 21 – 22/2008.године, стр. 151.
[682] М. Костић, Девијантно понашање деце као последица претрпљене виктимизације, Социјална мисао, Београд, број 5 – 6/1995.године, стр. 137.
[683] М. Костић, Девијантно понашање деце као последица претрпљене виктимизације, ibid., стр. 138.

правилу, не постоје у случајевима насиља над женама. Због тога је анализа ових облика насиља увијек везана за повјерење и његову злоупотребу.[684]

С обзиром на извесне био – психолошке диспозиције и узраст дјетета, постоји обавеза и одговорност родитеља да својој дјеци пруже неопходну љубав, сигурност и осећај да је у породици најзаштићеније.[685]

Наиме, за разлику од насиља које се дешава између лица која нису у блиском односу, која се често индивидуално и не познају, код овог облика насиља имамо лица која су најчешће била, или су још увијек, у блиском емотивном односу.[686]

У литератури се појам сексуалног злостављања дјеце различито дефинише. Тако се сексуално злостављање може дефинисати у ужем и у ширем смислу. Под сексуалним насиљем у ужем смислу сматра се сваки вид задовољења сексуалних потреба и нагона применом физичке, психичке или друге силе или надмоћи.[687] У ширем смислу под сексуалним насиљем подразумијева се сваки вид вербалног, гестовног или физичког контакта са сексуалним садржајем најмање два лица било ког пола, на скали од сексуалних порука, ласцивних ријечи, прича и понуда, до наглашеног показивања сексуалних симбола, додиривања, покушаја или оствареног сексуалног односа или силовања, уколико је резултат невољног и неприхваћеног става било ког учесника у овим односима, када су у питању одрасле особе и независно од постојања или непостојања воље, хтијења и сазнања када је објект оваквих односа малољетно лице.[688]

Сексуални контакт дјетета са другим лицем које је старије и које има моћ и контролу над њим, такође представља сексуално злостављање.[689] У ову врсту насиља спада и сексуални контакт између тинејџера и млађег дјетета, уколико постоји знатна разлика у узрасту. Такође, у специфичне видове сексуалног насиља над дјецом спадају и

---

[684] М. Лукић, Заштита деце у контексту вишеструког насиља у породици, Правни живот, Београд, број 9/2005.године, стр. 1256.

[685] Више: И. Нефић, Насиље у породици, Криминалистичке теме, Сарајево, број 1 – 2/2005.године, стр. 232 – 340.

[686] И. Марковић, Правна регулатива насиља у породици, Право и правда, Сарајево, број 1/2005.године, стр. 351.

[687] Љ. Стевковић, Породично насиље над децом – феноменолошки аспект, Социјална мисао, Београд, број 2/2007.године, стр. 17.

[688] Љ.Стевковић, Породично насиље над децом – феноменолошки аспект, ibid, стр. 17.

[689] Више о односу прописаног кривичног дјела насиље у породици или породичној заједници у Кривичном закону Републике Српске са радњама сексуалног насиља над члановима породице: И. Марковић, Примјена одредби о насиљу у породици у Републици Српској, Темида, број 2/2003.године, стр. 54.

дјечија малољетничка проституција или порнографија и друге сличне активности.[690] Насиље у породици је, најчешће, дуг и континуиран процес злостављања потчињене стране, најчешће жене, од стране другог члана породице. Насиље у породици се најчешће дешава један дужи период, почињући од блажих и идући ка све тежим облицима злостављања.[691]

Свјетска здравствена организација дефинише сексуалну злоупотребу дјетета као укључивање дјетета у сексуалну активност коју оно не схвата у потпуности, са којом није сагласно или за коју није развојно дорасло и није у стању да се са њом сагласи или ону којом се крше закони или социјални табуи друштва.[692] Све државе у свом кривичном законодавству одређују узраст када се малољетно лице може сагласити са сексуалним контактом. То је углавном узраст између четрнаесте и осамнаесте године. Кривично законодавство Републике Српске одређује тај узраст са навршених четрнаест година. До четрнаесте године ријеч је о дјетету, које због своје недовољне физичке, емоционалне, моралне и социјалне зрелости није у стању да да сагласност на ступање у полне односе.

Сексуална злоупотреба дјетета обухвата различита понашања. Ту спадају контактне активности као што су: силовање, присиљавање дјетета на вагинални, анални или орални однос, сексуализовано миловање, пипање, коришћење дјетета за мастурбацију одраслог, затим неконтактне активности у склопу воајеризма, опсценог говора или егзибиционизма пред дјететом.[693] У видове сексуалне злоупотребе дјеце спадају и дјечија проституција, порнографија и друге незаконите сексуалне радње. Она се може кретати у распону од само једног инцидента од стране непознатог лица, па до сталне злоупотребе која траје годинама од стране рођака или члана породице.[694]

---

[690] И. Стевановић, Осврт на нека питања сексуалног насиља над децом, Темида, Београд, број 2/2002.године, стр. 36.

[691] Више о облицима манифестовања насиља у породици и дјеловању полицијског органа у поступку истраге: С. Сумоња, Насиље у породици – осврт из праксе, улога и задаци полиције, Безбједност, грађани, полиција, Бања Лука, број 2/2006.године, стр. 801.

[692] Trening for the Health Sector, Children are not little adults, World Health Organization, 2008. http://www.who.int, приступ 12.4.2014.године.

[693] http://www.minrzs.gov.rs/doc/porodica/zlostavljanje/PRIRUCNIK%20OPSTI%20PROTOKOL.pdf, приступ 15.03.2014.године.

[694] Више: Н. Антић, Насиље у породици, Бранич, Београд, број 1/2004.године, стр. 66 – 72.

Индикатори сексуалног злостављања дјетета могу се подијелити на: а) физичке, б) бихејвиоралне и в) породичне.[695] Од физичких индикатора у литератури се наводе: постојање уринарних инфекција код дјетета, трудноћа, болови у гениталном предјелу, стомаку или глави, гениталне или аналне повреде и крварења. Бихејвиорални индикатори укључују: претјерано или неуобичајено сексуално понашање, претјерану мастурбацију код мале дјеце, компулзивно понашање, сексуални промискуитет и заводничко понашање, изјава дјетета да је злостављано.[696] Породични индикатори подразумијевају: претјерано заштитничко понашање једног од родитеља (или члана родбине) или тајанствен однос са дјететом, близак физички контакт одраслог и дјетета када други родитељ није ту, став мајке да јој је дијете ривал, искуство сексуалне злоупотребе код једног од родитеља.[697]

Оно што карактерише овај облик насиља над дјецом је немогућност утврђивања тачног обима и распрострањености ове појаве, због чињенице да се сексуална злоупотреба дешава у оквиру породице, те да остаје породична тајна, коју жртва не може или не сме да открије, већ ћутећи подноси злоупотребу, што отежава откривање случајева сексуалног насиља и пријављивање.[698] Када се и открије, то је много времена након престанка злостављања, тако да обично изостаје пријављивање, а учинилац остаје некажњен.

За разлику од других кривичних дјела, гдје је жртва заинтересована за процесуирање предмета, код дјела са елементима насиља и жртва и извршилац насиља често настоје да сакрију догађај и да све остане унутар породичног домаћинства. Са новим, савременим погледима на проблем, може се очекивати да ће се у будућности сазнавати за већи број случајева насиља у породици, односно да ће се смањити „тамна бројка“.[699]

---

[695] Више: А. Џајлић Дедовић, Насиље у породици, Криминалистичке теме, Сарајево, број 1 – 2/2004.године, стр. 7 – 21.

[696] Више о истраживању које се односи на дистрибуцију насиља у породици: Ж. Хорватић, Судска пракса за деликте насиља у обитељи, Наша законитост, Загреб, број 5/1988.године, стр. 604 – 612.

[697] Љ. Стевковић, Породично насиље над децом – феноменолошки аспект, op. cit., стр. 20.

[698] Више: С. Деген, Деликти насиља у породици, Наша законитост, Загреб, број 19/1979.године, стр. 82 – 89.

[699] Б. Ђукић, Д. Вујић, Специфичности кривичног дјела насиља у породици у кривичном законодавству Републике Српске, Безбједност, грађани, полиција, Бања Лука, број 1 – 2/20013.године, стр. 211.

Глава четврта

ПОЛНО НАСИЉЕ НАД МАЛОЉЕТНИЦИМА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ У ПРАВОСУДНОЈ ПРАКСИ

1. УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Феноменологија кривичних дјела којима се угрожава полна слобода, а посебно дјела којима се угрожава полна слобода малољетника, заслужује посебну пажњу. Подаци из статистичких регистара омогућавају увид у квантитативне карактеристике ових дјела, посебно указујући на учесталост испољавања, потом однос учесталости испољавања појединих група кривичних дјела у односу на укупан број или друга друштвено неприхватљива понашања, начин извршења, посљедице, активност државних органа на гоњењу извршилаца и коначно казнену политику, те облике и учесталост рецидивизма.

Савремена истраживања све више указују да је удио кривичних дјела против полне слободе у укупном криминалитету изражен и да није занемарљив како се то раније сматрало. Ако се узме у обзир и чињеница раније изнијета, а која се односи на криминолошки и психолошки аспект полног насиља у смислу велике тамне бројке, питање удјела кривичних дјела против полне слободе у укупном броју кривичних дјела добија посебан значај и поставља се као значајан разлог за истраживање.

Упоређујући број сексуално злоупотријебљене дјеце у односу на остале сексуалне деликте, може се извести закључак да ова врста сексуалне злоупотребе није за потцјењивање, како се то чини онима који износе тврдње да је ријеч о спорадичним деликтима.[700] Крстић као најчешће учиниоце сексуалних деликата против малољетника наводи следећа лица: 1. родитељи, 2. мађеха/очух, 3. браћа или сестре, 4. рођаци, 5. кућни пријатељи, 6. комшије, 7. вршњаци, 8. васпитно образовно особље, 9. инструктори и тренери, 10. јавне личности, 11. млади физички радници и др.[701]

---

[700] О. Крстић, Превентивна улога полиције у случајевима сексуално злоупотријебљене дјеце и омладине. Наука, безбедност, полиција, Полицијска академија, Београд, број 1/2006.године, стр. 9.
[701] О. Крстић, Превентивна улога полиције у случајевима сексуално злоупотријебљене дјеце и омладине, ibid., стр. 14.

Поједина истраживања говоре о, наводно, мањој угрожености младих од сексуалних контаката са одраслима. Тако A. Kinsey и други у научној студији о извршеном истраживању тврде да је учесталост пред – адолесцентних контаката са одраслима заправо мала. Око 80% жена које су биле укључене у истраживање изјавиле су да имају само једно искуство у свом пред-адолесцентном периоду. Затим, 12% пријављених су изјавили да су имали два таква искуства и 3% су изјавили да су имали нешто између три и шест искустава из дјетињства.[702]

Упркос великом броју студија о сексуалном преступништву и повратништву у сексуалним деликтима, ипак и даље мало знамо о томе. Због многих практичних тешкоћа у пројектовању и извођењу истраживања у овој области, методолошки недостаци су присутни у готово свим истраживањима, чинећи резултате истраживања тешким за интерпретацију и неодговарајућим за коришћење у конвенционалним нивоима.[703]

Значај и важност утврђивања феноменологије криминалних друштвених појава, у овом случају полног насиља над малољетницима, је од суштинског значаја за схватање динамике, распрострањености, друштвене опасности и квантитативних карактеристика.

Код сексуалних деликата уопште, а нарочито када су почињени на штету дјеце и малољетника, тамна бројка је изузетно велика. То се посебно односи на покушаје обљубе и на сексуалне контакте који су се исцрпили у блудним радњама.[704] Према резултатима криминолошких истраживања, у свијету се више милиона дјеце годишње сексуално злоупотребљава, а само мали број делинквената је пријављен. Сматра се да је тамна бројка нарочито велика када је извршилац у сродству са жртвом.[705]

У теорији и пракси постоји недовољан број емпиријских истраживања обима и учесталости кривичних дјела против полне слободе уопште, а посебно полне слободе малољетника као облика угрожавања безбједности, како појединца, тако и цјелокупног друштва. Даље, уочава се недостатак истраживања квантитативних одредница полног насиља и корелације са другим облицима делинквенције. Истраживања која постоје

---

[702] A. Kinsey, W. Romepoy, C. Martin, P. Gebhard, Sexaul Behavior in the Human Female, Indiana University Press, Bloomington Indiana, 1998., page 118.
[703] L. Furby, M. R. Weinrott, L. Blackshaw, Sex Offender Recidivism A Review 3 – 30, Psychological Bulletin, American Psychological Association Inc., Washington,1989., page 22.
[704] В. Ракочевић, Кривична дјела против полне слободе, Нове тенденције у савременој науци кривичног права и наше кривично законодавство, op. cit., стр. 180.
[705] В. Ракочевић, Кривична дјела против полне слободе, ibid., стр. 181.

углавном су, медицинско – психијатријског карактера, друштвено – политичког, као и практична, ненаучна истраживања за потребе разних медија.

Тако Новаковић[706] у раду који је резултат емпиријског истраживања из области психијатрије наводи да се у Босни и Херцеговини кривична дјела против полне слободе дешавају у сразмјери 1:3 у односу на кривична дјела против имовине. Блудне радње чешће чине мушкарци, региструју се у броју приближном извршеним кривичним дјелима силовања.

Док према подацима Државног завода за статистику Републике Хрватске сексуални деликти у укупном криминалитету партиципирају са тек 1,1%, ипак треба нагласити да ови статистички подаци не говоре много о обиму ових деликата. Наиме, код сексуалних деликата, посебно кад су учињени на штету дјеце, тамна бројка је изразито велика.[707] Сексуалних деликата у нас има, према службеним статистикама, мање од 1% укупног познатог криминала (око 1500 осуђених годишње у СФРЈ или око 180 у Социјалистичкој Републици Хрватској).[708]

Посебности сексуалних насилника говоре да 1/3 потиче из разорених породица, миграције су имали 1/2, и насиље у породици мање од 1/3, што може дати бихејвиоралне поремећаје личности. Агресивност насилника се експлорише и поред скривања варијаблама емоционалности. Код насилника клиничка искуства запажају анксиозност и персоналне промјене и ријетко велике клиничке ентитете.[709]

Посебан проблем који у знатној мјери усложњава проблем сексуалног насиља и чини га друштвено опаснијим јесте изражени рецидивизам. Проблем рецидивизма најбоље изражава студија објављена у часопису Америчке асоцијације психолога у којој су посматрана лица која су извршила кривична дјела из области сексуалне делинквенције. У студији се истиче да је 19% од тих лица, по завршеном третману, поново извршило неко од кривичних дјела против полне слободе, док је 27% извршило неки други преступ. Том приликом истраживач Нагајама (Nagayama) наводи да су

[706] М. Новаковић, Форензички значај силовања, op.cit., стр.569.
[707] В. Грозденовић, З. Сршен, Казненоправни одговор на сексуално насиље, Ријечки теолошки часопис, Ријека, 2012.године, стр. 325.
[708] Ф. Бачић, З. Шепаровић, Кривично право, Посебни дио, op. cit., стр. 147.
[709] М. Новаковић, Форензички значај силовања, op.cit., стр.569.

подаци добијени на основу извршених дванаест студија, што може бити недовољан узорак.[710]

Разматрајући Иницијални извјештај Босне и Херцеговине о стању права дјетета 2005.године, Комитет УН за права дјетета је изразио многе забринутости у вези са примјеном Конвенције о правима дјетета, те је Босни и Херцеговини упутио препоруке које се односе и на прикупљање података о дјеци. Разматрајући 2012.године нови Извјештај Босне и Херцеговине, Комитет је и даље дубоко забринут због недостатка статистичких података који се односе на имплементацију Конвенције и јасне подјеле одговорности за прикупљање, консолидацију и анализу података, те понавља своју ранију препоруку држави да развије координисан систем за свеобухватно прикупљање података који би требало да „покрију“ сву дјецу млађу од осамнаест година и да рашчлани те податке по групама дјеце којима је потребна посебна заштита.[711]

У глави четвртој са насловом „Полно насиље над малољетницима у Републици Српској у правосудној пракси“ објединиће се статистичка грађа Министарства унутрашњих послова Републике Српске, тужилаштава Републике Српске и судова Републике Српске, односно дати статистички приказ политике казненог прогона тужилаштава и казнене политике судова. Потом, извршиће се упоредна анализа добијених података, по разним критеријумима, што ће омогућити суштински увид у феноменолошке квалитативне карактеристике ових дјела.

[710] G. C. Nagayama Hall, Sexual Offender Recidivism Revisited: A Meta – Analysis of Recent Treatment Studies 802 – 809, Journal of Consulting and Clinical Psychology, American Psychological Association Inc., Washington. 1995., page 806.

[711] Комитет УН за права дјетета, Закључна разматрања и препоруке 2005., тачке 18. и 19. Закључна разматрања и препоруке 2012., прикупљање података, тачке 17. и 18. Види више: Годишњи извјештај омбудсмана за дјецу за 2013.годину, број 231 – I/14, Омбудсман за дјецу Републике Српске, Бања Лука 2014.године, стр. 13.

2. ОБИМ, СТРУКТУРА И ДИНАМИКА ПОЛНОГ НАСИЉА НАД МАЛОЉЕТНИЦИМА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ[712]

У циљу сагледавања облика, обима и видова испољавања кривичних дјела против полног насиља над малољетницима у Републици Српској, у овом дијелу рада ћемо анализирати статистичке податке о извршеним кривичним дјелима ове врсте у периоду од 2009 – 2013.године. Поред тога, у раду ћемо користити податке за подручја окружних тужилаштава Бања Лука, Бијељина и Требиње у периоду од 2010 – 2013.године.

При анализи облика кривичних дјела полног насиља над малољетницима, прво ћемо указати на однос појединих облика и видова криминалитета.

Табела и графички приказ број 1 – *Укупан број извршених кривичних дјела на подручју Републике Српске у периоду од 2009. до 2013.године*

	Година	Општи кримина-литет	Привредни криминалитет	Опојне дроге	Безбједност саобраћаја	Укупан број	КД против полног интегритета	Учешће
1.	2009.	10.979	657	197	674	12.507	41	0,32%
2.	2010.	9.522	701	213	615	11.051	40	0,36%
3.	2011.	9.066	722	219	636	10.643	37	0,35%
4.	2012.	9.999	698	199	547	11.443	29	0,25%
5.	2013.	9.935	664	190	463	11.252	37	0,33%
6.	**Укупно**	**49.501**	**3.442**	**1.018**	**2.935**	**56.896**	**184**	**0,32%**

[712] Извјештај о раду Министарства унутрашњих послова Републике Српске 2009., 2010., 2011., 2012. и 2013.године.

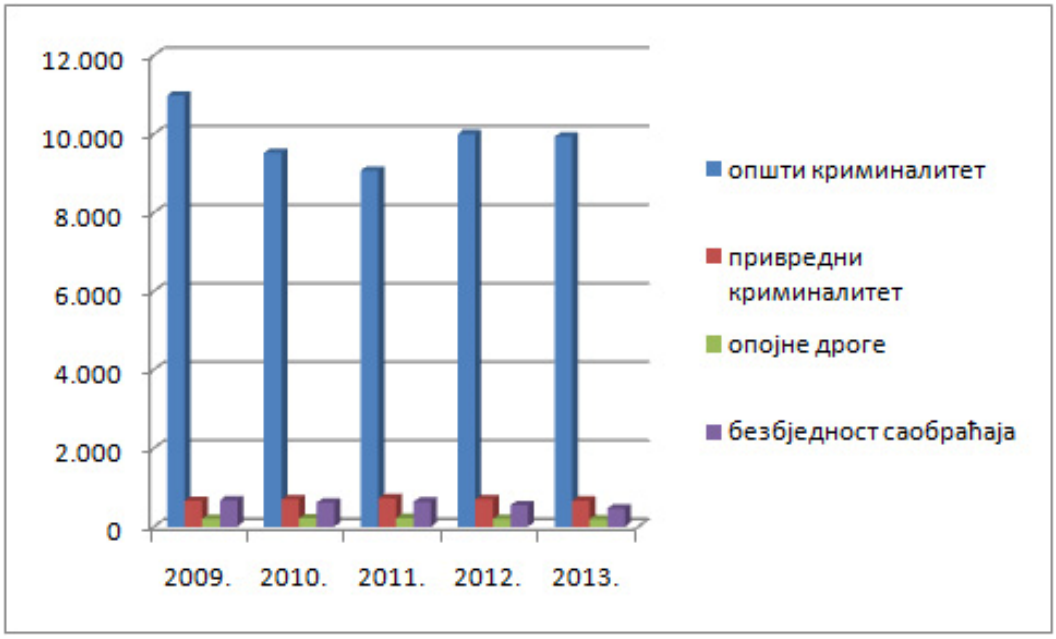

У табели број 1 дати су статистички подаци Министарства унутрашњих послова Републике Српске који приказују укупан број извршених кривичних дјела на подручју Републике Српске, као и укупан број извршених кривичних дјела по основним групама како се у полицијским статистикама воде и то: а) општи криминалитет, б) привредни криминалитет и в) криминалитет у вези са опојним дрогама, као и удио кривичних дјела против полног интегритета.

При анализи података о укупном броју извршених кривичних дјела на подручју Републике Српске, према званичним полицијским подацима, можемо доћи до закључка да укупан број извршених кривичних дјела, посматрано по годинама, на подручју Републике Српске, у периоду од 2009 – 2013.године, у значајној мјери не одступа и не показује значајнију тенденцију опадања или повећавања. Посматрањем података, уочава се да је 2009.године извршен највећи број кривичних дјела и то 12.507, док је 2013.године извршено 11.252 кривичних дјела, што је умањење за 10,4%. Највећи удио има општи криминалитет, који учествује са 87% у укупном броју извршених кривичних дјела.

Табела и графички приказ број 2 *– Удио кривичних дјела општег криминалитета у укупном броју извршених кривичних дјела по годинама*

	Година	Укупан број	Општи криминалитет	Учешће
1.	2009.	12.507	10.979	87,78%
2.	2010.	11.051	9.522	86,17%
3.	2011.	10.643	9.066	85,19%
4.	2012.	11.443	9.999	87,38%
5.	2013.	11.252	9.935	88,30%
6.	**Укупно**	**56.896**	**49.501**	**87,00%**

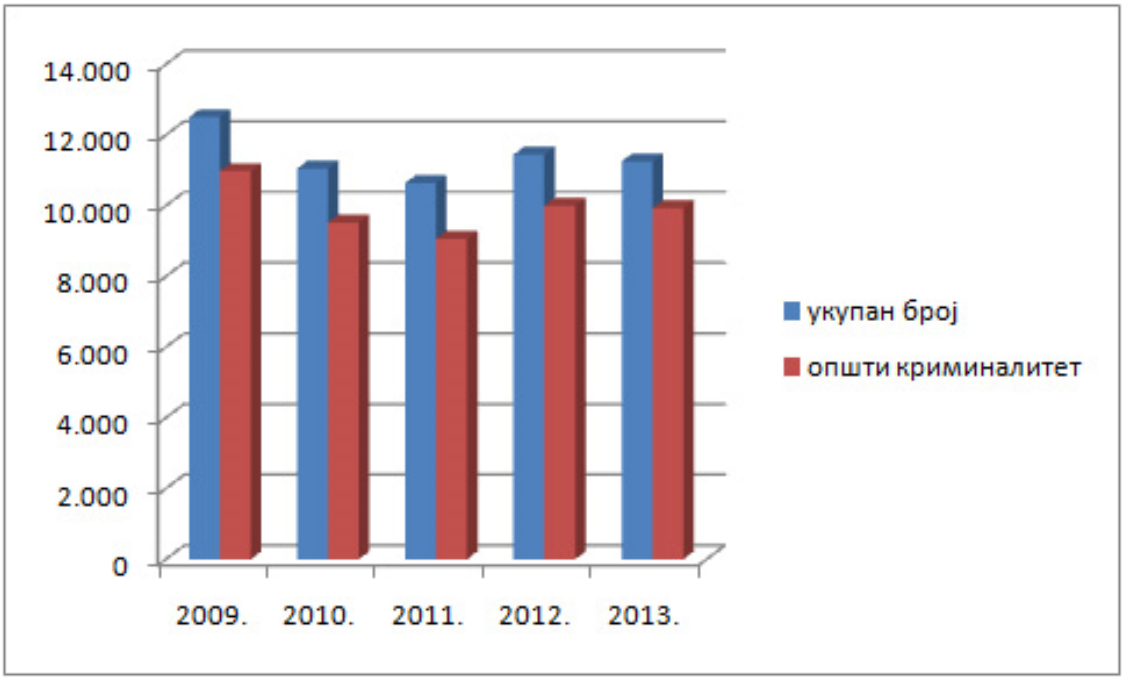

У табели број 2 приказан је однос, односно удио кривичних дјела из групе општег криминалитета у укупном броју кривичних дјела по годинама, а потом и збирно.

Тако, од укупног броја извршених кривичних дјела у 2009.години и то од 12.507, удио дјела из општег криминалитета износи 10.979, изражено у процентима 87,78%. Од укупног броја извршених кривичних дјела у 2010.години и то 11.051, удио дјела из општег криминалитета износи 9.522, изражено у процентима 86,17%. Од укупног броја извршених кривичних дјела у 2011.години и то 10.643, удио дјела из општег криминалитета износи 9.066, изражено у процентима 85,19%. Од укупног броја извршених кривичних дјела у 2012.години и то 11.443, удио дјела из општег криминалитета износи 9.999, изражено у процентима 87,38%. Од укупног броја

извршених кривичних дјела у 2013.години и то 11.252, удио дјела из општег криминалитета износи 9.935, изражено у процентима 88,30%. Од укупног броја извршених кривичних дјела у периоду од 2009 – 2013.године и то 56.896, удио дјела из општег криминалитета износи 49.501, изражено у процентима 87%.

Највећи број кривичних дјела општег криминалитета извршен је 2009.године и то 10.979, што чини 87,78% укупног броја извршених кривичних дјела, а најмањи број је по оба параметра забиљежен 2011.године и то 10.643, односно 9.066, што чини 85,19% укупног броја извршених кривичних дјела.

***Табела и графички приказ број* 3** – структура *кривичних дјела општег криминалитета*

	Година	Имовинска КД	КД против живота и тијела	Остала КД општег криминалитета	Опојне дроге
1.	2009.	7.303	901	1.725	197
2.	2010.	6.189	725	1.680	213
3.	2011.	5.835	661	2.367	219
4.	2012.	6.289	681	3.000	199
5.	2013.	6.598	663	2.639	190
6.	**Укупно**	**32.214**	**3.631**	**11.411**	**1.018**

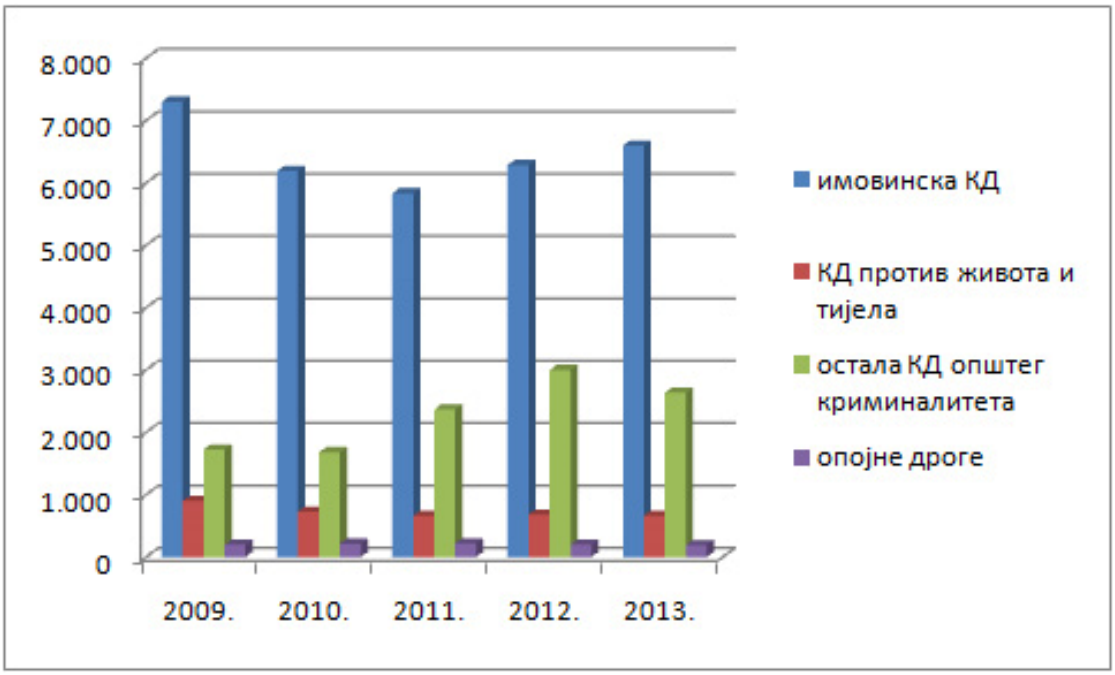

У табели број 3 приказан је однос, односно удио појединих група кривичних дјела, како се воде у статистикама Министарства унутрашњих послова у укупном броју кривичних дјела по годинама, а потом и збирно.

При анализи података о општем криминалитету, према наведеним полицијским подацима можемо доћи до следећих закључака:

1. у периоду од 2009 – 2013.године у Републици Српској највише је извршено имовинских кривичних дјела и то скоро десет пута више него кривичних дјела против живота и тијела,

2. највише имовинских кривичних деликата је извршено 2009.године, док општи криминалитет биљежи максимум 2012.године и

3. у посматраном периоду најмање су заступљена кривична дјела из области злоупотребе опојних дрога, скоро тридесет пута мање него имовинска кривична дјела. Дјела из области злоупотребе опојних дрога су извршена у најмањем броју 2013.године, док су 2011.године забиљежила свој максимум.

Табела и графички приказ број 4 *– удио осталих кривичних дјела општег криминалитета у укупном броју извршених кривичних дјела по годинама*

	Година	Укупан број	Остала КД општег криминалитета	Учешће
1.	2009.	12.507	1.725	13,79%
2.	2010.	11.051	1.680	15,20%
3.	2011.	10.643	2.367	22,24%
4.	2012.	11.443	3.000	26,22%
5.	2013.	11.252	2.639	23,45%
6.	**Укупно**	**56.896**	**11.411**	**20,05%**

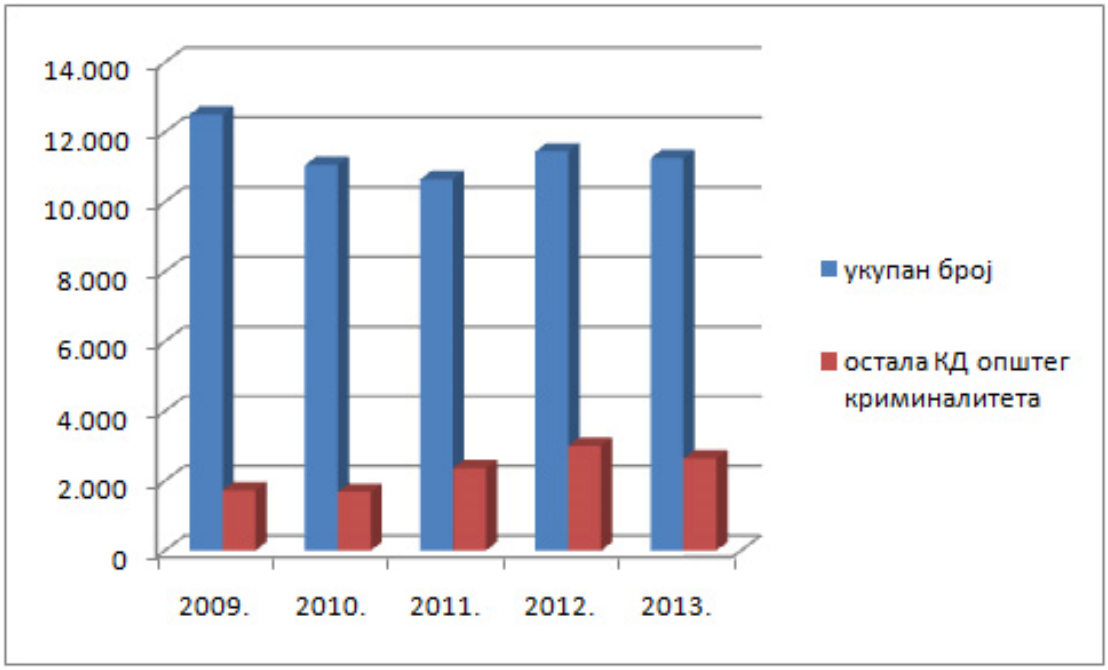

У табели број 4 приказан је однос, односно удио кривичних дјела која се у статистикама Министарства унутрашњих послова воде под остала кривична дјела општег криминалитета у укупном броју кривичинх дјела по годинама, а потом и збирно.

Под групом кривичних дјела која се у статистичким показатељима означавају као „остала кривична дјела општег криминалитета“ сматрају се: 1. изазивање опште опасности, 2. недозвољена производња и промет оружја или експлозивних материја, 3. насиље у породици или породичној заједници, 4. насилничко понашање, 5. фалсификовање исправе, 6. спречавање службеног лица у вршењу службене радње, 7. напад на службено лице у вршењу службене дужности, 8. навођење на овјеравање неистинитог садржаја, 9. изазивање националне, расне и вјерске мржње и нетрпељивости, 10. шумска крађа, 11. кријумчарење лица, 12. трговина људима, 13. кривична дјела против човјечности и вриједности заштићених међународним правом и 14. остала кривична дјела која не улазе у групе кривичних дјела против живота и тијела, привредни криминалитет и кривична дјела у вези са опојним дрогама.

Анализом података о удјелу групе кривичних дјела из области општег криминалитета која се у статистикама води под називом „остала кривична дјела општег

криминалитета“, у односу на укупан број извршених кривичних дјела, а према званичним полицијским подацима можемо доћи до следећих закључака:

Од укупног броја извршених кривичних дјела у 2009.години и то 12.507, удио дјела из групе остала кривична дјела општег криминалитета износи 1.725, изражено у процентима 13,79%. Од укупног броја извршених кривичних дјела у 2010.години и то 11.051, удио дјела из групе остала кривична дјела општег криминалитета износи 1.680, изражено у процентима 15,20%. Од укупног броја извршених кривичних дјела у 2011.години и то 10.643, удио дјела из групе остала кривична дјела општег криминалитета износи 2.367, изражено у процентима 22,24%. Од укупног броја извршених кривичних дјела у 2012.години и то 11.443, удио дјела из групе остала кривична дјела општег криминалитета износи 3.000, изражено у процентима 26,22%. Од укупног броја извршених кривичних дјела у 2013.години и то 11.252, удио дјела из групе остала кривична дјела општег криминалитета износи 2.639, изражено у процентима 23,45%. Од укупног броја извршених кривичних дјела у периоду од 2009. – 2013.године и то 56.896, удио осталих дјела из општег криминалитета износи 11.411, изражено у процентима 20,05% (или једна петина).

Табела и графички приказ бро 5 – укупан *број кривичних дјела против полног интегритета по годинама*

	Година	КД против полног интегритета
1.	2009.	41
2.	2010.	40
3.	2011.	37
4.	2012.	29
5.	2013.	37
6.	**Укупно**	**184**

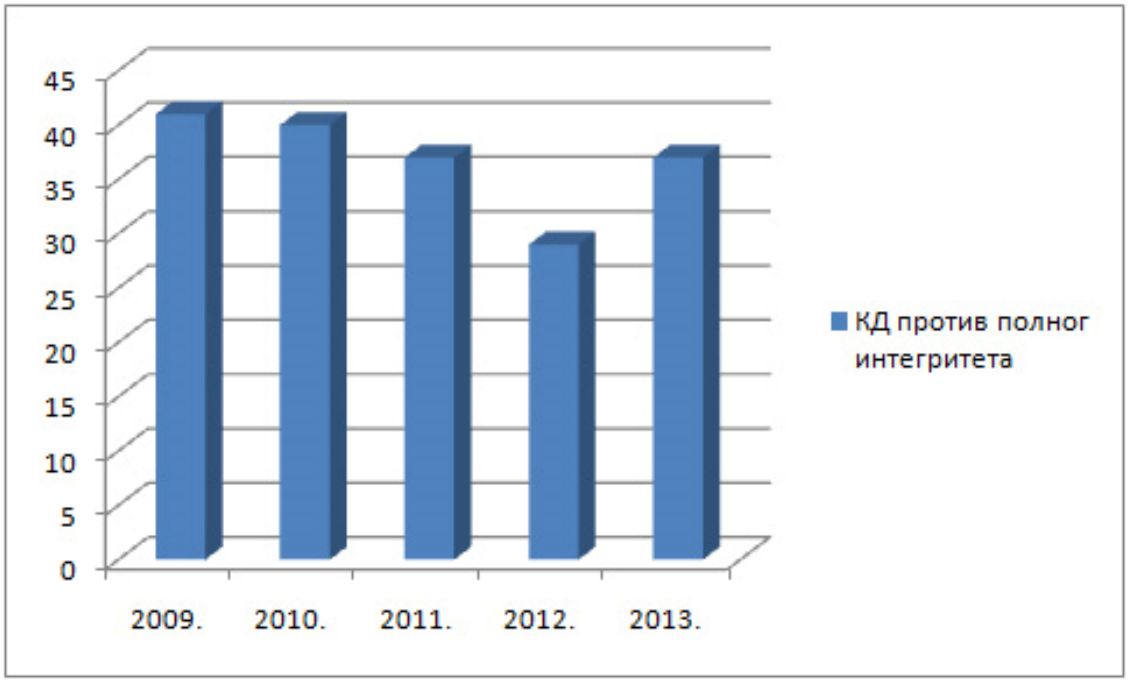

У табели број 5 приказан је број кривичних дјела из главе XIX Кривичног закона Републике Српске – Кривична дјела против полног интегритета по годинама и укупан број извршених дјела у периоду од 2009 – 2013.године. Табела даје приказ свих извршених кривичних дјела против полне слободе. Посматрањем статистичког приказа извршених дјела по годинама, уочава се да не постоје значајније тенденције или одступања од просјечног броја дјела те врсте извршених у једној години у посматраном периоду. Највећи број ових дјела извршен је 2009.године од када се биљежи константан пад, да би 2012.године био забиљежен најмањи број ових кривичних дјела – свега 29 на цијелом подручју Републике Српске.

Табела и графички приказ број 6 *– Удио кривичних дјела против полног интегритета у укупном броју извршених кривичних дјела по годинама*

	Година	Укупан број	КД против полног интегритета	Учешће
1.	2009.	12.507	41	0,32%
2.	2010.	11.051	40	0,36%
3.	2011.	10.643	37	0,36%
4.	2012.	11.443	29	0,25%
5.	2013.	11.252	37	0,33%
6.	**Укупно**	**56.896**	**184**	**0,32%**

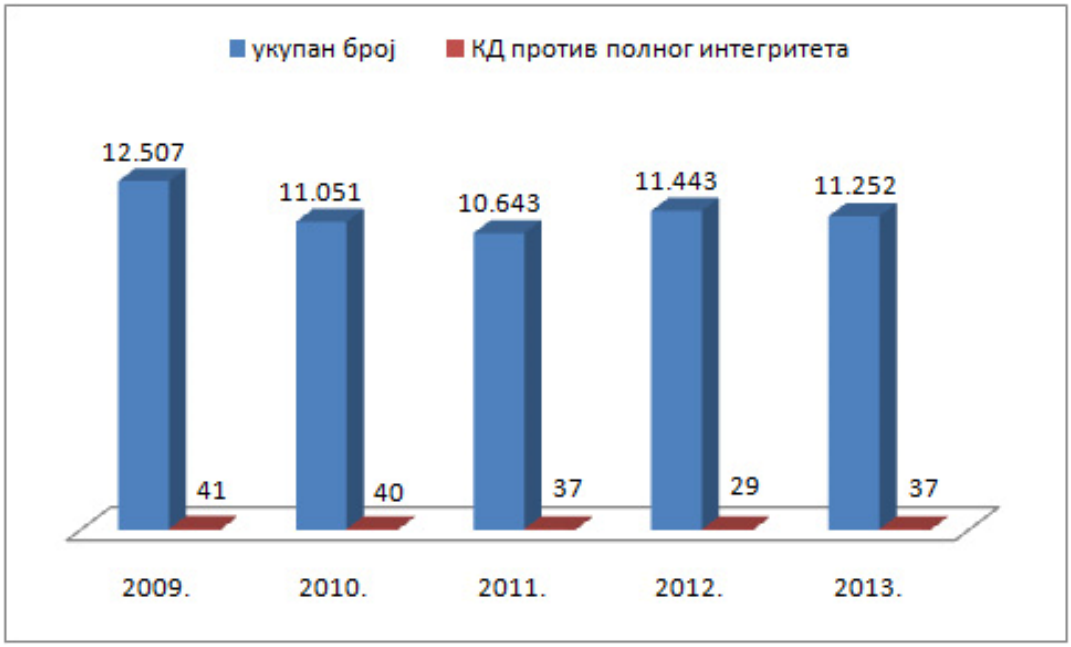

У табели број 6 приказан је однос, односно удио кривичних дјела из главе XIX Кривичног закона Републике Српске – Кривична дјела против полне слободе или полног интегритета по годинама у укупном броју кривичних дјела по годинама, а потом и збирно.

Тако, од укупног броја извршених кривичних дјела у 2009.години и то 12.507, удио кривичних дјела против полног интегритета износи 41, изражено у процентима 0,32%. Од укупног броја извршених кривичних дјела у 2010.години и то 11.051, удио кривичних дјела против полног интегритета износи 40, изражено у процентима 0,36%. Од укупног броја извршених кривичних дјела у 2011.години и то 10.643, удио кривичних дјела против полног интегритета износи 37, изражено у процентима 0,36%. Од укупног броја извршених кривичних дјела у 2012.години и то 11.443, удио кривичних дјела против полног интегритета износи 29, изражено у процентима 0,25%. Од укупног броја извршених кривичних дјела у 2013.години и то 11.252, удио кривичних дјела против полног интегритета износи 37, изражено у процентима 0,33%. Од укупног броја извршених кривичних дјела у периоду од 2009 – 2013.године и то 56.896, удио кривичних дјела против полног интегритета износи 184, изражено у процентима 0,32%.

Из расположивих статистичких полицијских података у периоду од 2009 – 2013.године у Републици Српској можемо закључити следеће:

1. кривична дјела против полног интегритета учествују са свега 0,32% у броју укупно извршених кривичних дјела и

2. проценат учешћа ових дјела осцилира из године у годину у односу на укупан број извршених кривичних дјела и креће се од 0,25% у току 2012.године (када је забиљежен најмањи удио) до 0,36% у току 2010. и 2011.године (када је забиљежен највиши износ).

Табела и графички приказ број 7 *– Удио кривичних дјела против полног интегритета у укупном броју извршених кривичних дјела општег криминалитета*

	Година	Општи криминалитет	КД против полног интегритета	Учешће
1.	2009.	10.979	41	0,37%
2.	2010.	9.522	40	0,42%
3.	2011.	9.066	37	0,41%
4.	2012.	9.999	29	0,29%
5.	2013.	9.935	37	0,37%
6.	**укупно**	**49.501**	**184**	**0,37%**

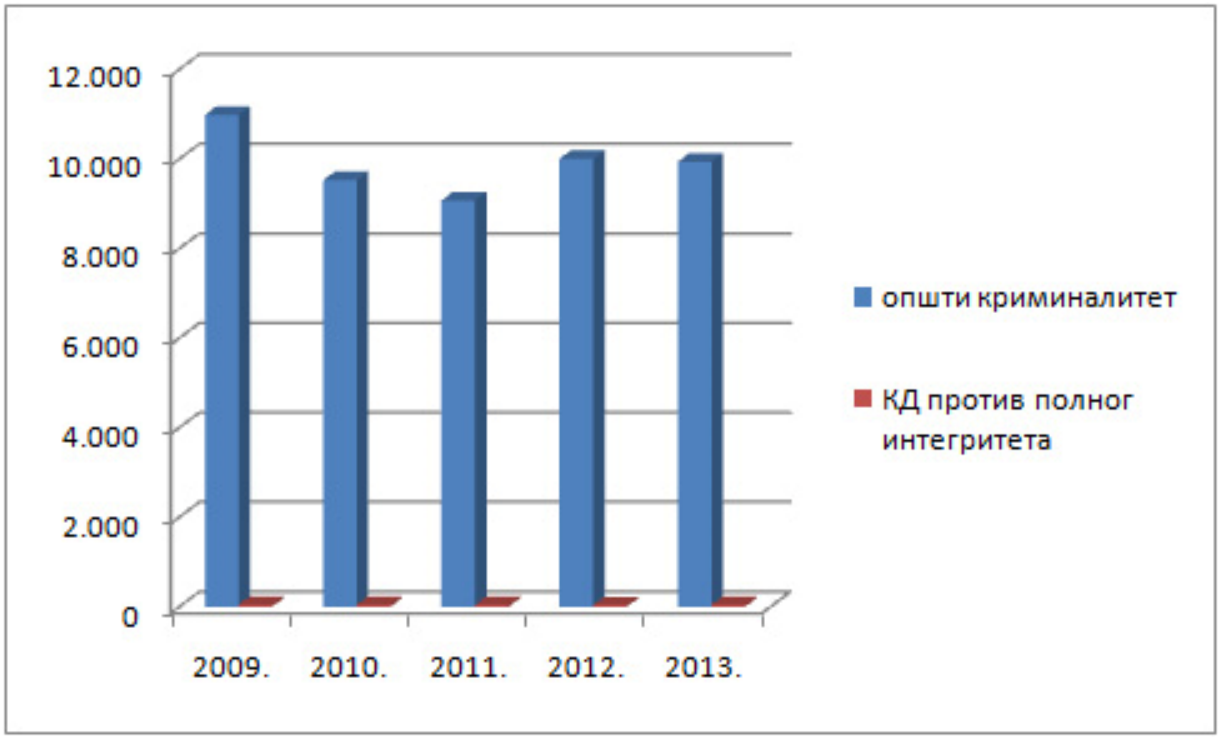
12.000
10.000
8.000
6.000
4.000
2.000
0
2009.
2010.
2011.
2012.
2013.
општи криминалитет
КД против полног интегритета

општи криминалитет
2009.
2010.
2011.
2012.
2013.

У табели број 7 приказан је однос, односно удио кривичних дјела из главе XIX Кривичног закона Републике Српске – Кривична дјела против полног интегритета у укупном броју извршених кривичних дјела општег криминалитета.

Тако, од укупног броја извршених кривичних дјела општег криминалитета у 2009.години и то 10.979, удио кривичних дјела против полног интегритета износи 41, изражено у процентима 0,37%. Од укупног броја извршених кривичних дјела општег криминалитета у 2010.години и то 9.522, удио кривичних дјела против полног интегритета износи 40, изражено у процентима 0,42%. Од укупног броја извршених кривичних дјела општег криминалитета у 2011.години и то 9.066, удио кривичних дјела против полног интегритета износи 37, изражено у процентима 0,41%. Од укупног броја извршених кривичних дјела општег криминалитета у 2012.години и то 9.999, удио кривичних дјела против полног интегритета износи 29, изражено у процентима 0,29%. Од укупног броја извршених кривичних дјела општег криминалитета у 2013.години и то 9.935, удио кривичних дјела против полног интегритета износи 37, изражено у процентима 0,37%. Од укупног броја извршених кривичних дјела општег криминалитета у периоду од 2009 – 2013.године и то 49.501, удио кривичних дјела против полног интегритета износи 184, изражено у процентима 0,37%.

Приказани подаци нам показују да је у периоду од 2009 – 2013.године у Републици Српској изражен тренд опадања укупног броја извршених кривичних дјела општег криминалитета од 10.979 на 9.935. Слична ситуација је и са кривичним дјелима против полног интегритета. И овде број извршених кривичних дјела ове врсте опада од 41 дјела 2009.године до 37 дјела 2013.године, за 10%.

Поред тога, из наведених података можемо закључити да је удио кривичних дјела против полног интегритета у укупном броју извршених кривичних дјела општег криминалитета готово симболичан. Он се овде креће од 0,29% у току 2012.године, до 0,42% у току 2010.године.

Табела и графички приказ број 8 – *Структура кривичних дјела против полног интегритета*

	Кривично дјело	**2009.**	**2010.**	**2011.**	**2012.**	**2013.**	**укупно**
1.	силовање	12	13	12	15	20	72
2.	полно насиље над дјететом			6	4	12	22
3.	обљуба над немоћним лицем			2	3		5
4.	трговина људима ради вршења проституције	3	1	1	2		7
5.	задовољење полних страсти пред другим			5	1		6
6.	родоскрвњење			1	1	1	3
7.	обљуба злоупотребом службеног положаја			2	1	3	6
8.	производња и приказивање дјечије порнографије			2			2
9.	искоришћавање дјеце и малољетних за порнографију			2		1	3
10.	остало	25	25	4	2		58
11.	**укупно**	**40**	**39**	**39**	**29**	**37**	**184**

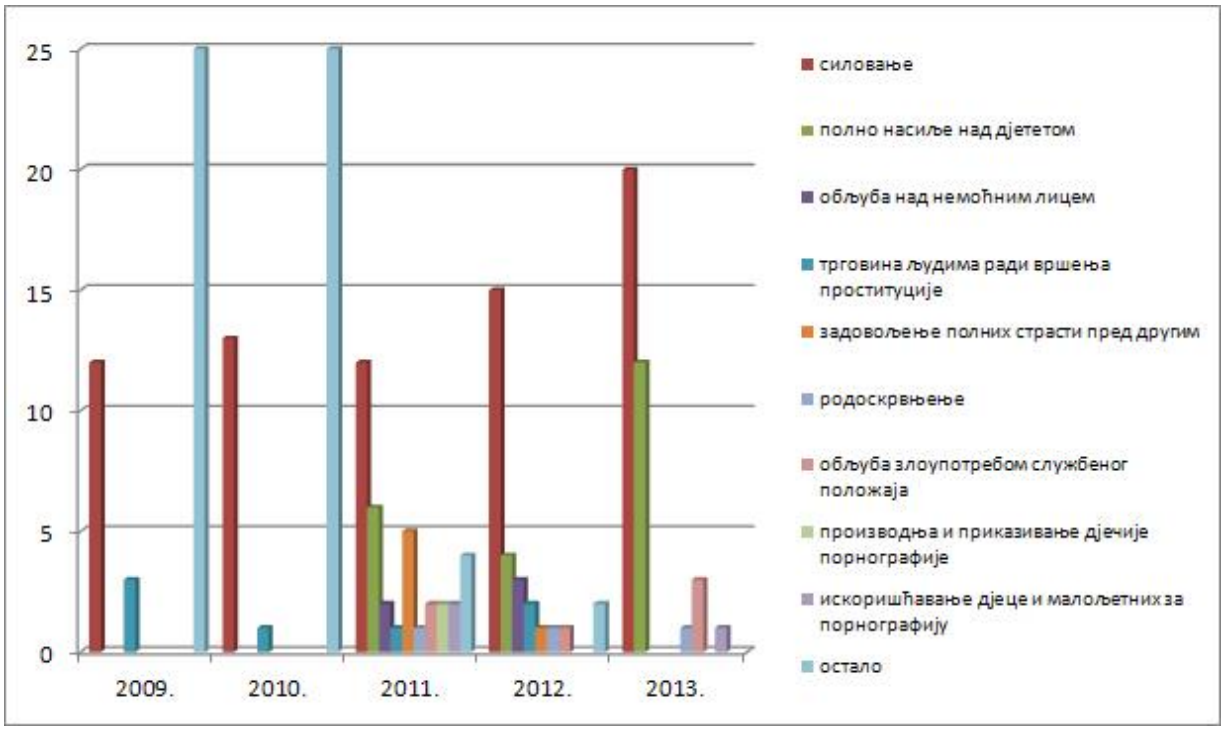

У табели број 8 приказана је структура и учесталост кривичних дјела против полног интегритета у полицијским евиденцијама. Подаци презентовани у табели

исказани су у годишњим извјештајима Министарства унутрашњих послова Републике Српске. У прве двије године, које су предмет посматрања, и то 2009. и 2010. Министарство није водило посебне евиденције о појединим кривичним дјелима из ове групе, услијед чега добијени подаци у потпуности не исказују структуру ових дјела. У 2009. и 2010.години, у групи кривичних дјела против полног интегритета, водила се посебна евиденција само за кривична дјела: силовање, полно насиље над дјететом, обљуба над немоћним лицем и трговина људима ради вршења проституције.

Приказани подаци указују на релативно уједначен број извршених кривичних дјела против полног интегритета у посматраном периоду. Тако је, у 2012.години извршено најмање дјела, ове врста – свега 29, док је 2009.године забиљежен највећи број извршених кривичних дјела ове врсте – 41.

Посматрањем структуре извршених кривичних дјела против полне слободе, уочава се да највиши удио чини кривично дјело силовање и то чак 53,73% укупног броја извршених кривичних дјела. Најмањи удио у укупном збиру чине кривична дјела трговина људима ради вршења проституције и производња и приказивање дјечије порнографије, и то по 1,49%.

Кривична дјела у којима је пасивни субјект дијете или малољетник и то: а) полно насиље над дјететом, б) производња и приказивање дјечије порнографије, в) искоришћавање дјеце и малољетних за порнографију и г) родоскрвњење[713], извршена су 30 пута, што у односу на укупан број извршених дјела ове групе чини 22,38%, док кривично дјело полно насиље над дјететом, као најтеже кривично дјело којим се угрожава полни интегритет дјетета, са 22 дјела учествује у укупном збиру са 16,41%.

[713] Код кривичног дјела родоскрвњење пасивни субјект може бити и пунољетно лице, али у забиљеженој пракси углавном се откривају и кривични поступак се води за дјела у којима је пасивни субјект дијете или малољетно лице.

Табела и графички приказ број 9 *– Удио кривичног дјела полно насиље над дјететом у укупном броју извршених кривичних дјела у периоду од 2010 – 2013.године у Републици Српској*

Година	Укупно пријава у раду	Члан 195.	Учешће
2010.	11.080	13	0,1173%
2011.	11.426	13	0,1137%
2012.	10.510	13	0,1237%
2013.	9.309	16	0,1719%
Укупно	**42.325**	**55**	**0,1299%**

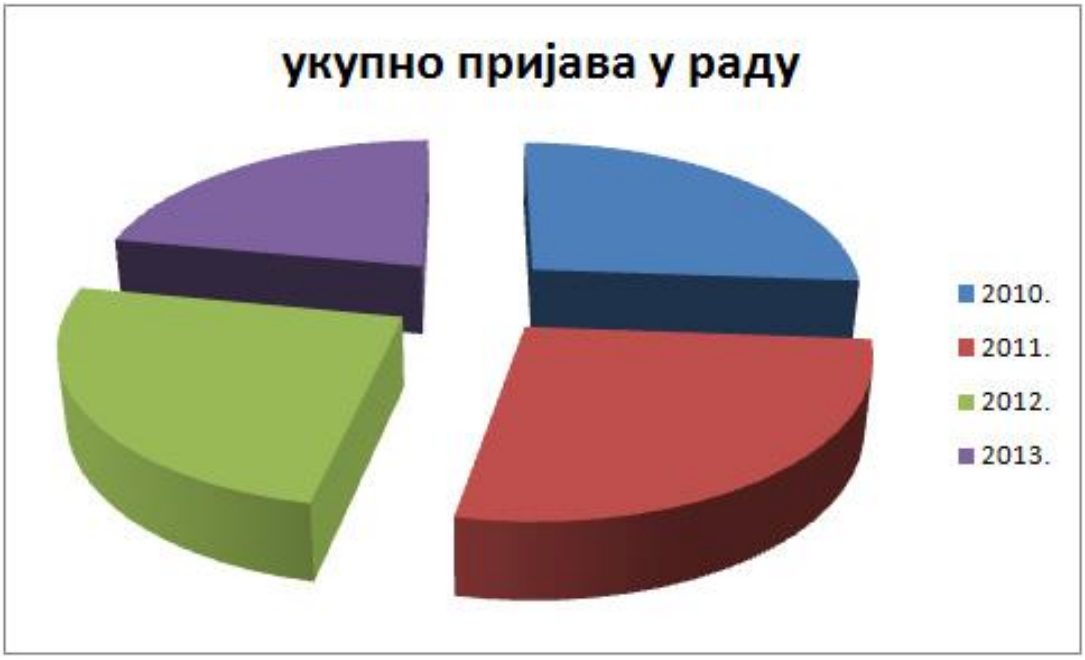

Табела број 9 даје статистички приказ удјела кривичног дјела полно насиље над дјететом из члана 195. Кривичног закона Републике Српске у односу на укупан број пријављених свих других кривичних дјела на подручју Републике Српске. Приказани подаци указују да је најмања заступљеност кривичног дјела полно насиље над дјететом 2010.године и то 0,1137%, када је као и 2011. и 2012.године пријављено по 8 ових кривичних дјела. Највећа заступљеност ових дјела била је 2013.године и то 0,1718%, када је пријављено 16 кривичних дјела. Анализом приказа уочава се да не постоји значајније одступање у учесталости извршења овог дјела, те да у просјеку ово кривично дјело учествује у укупном броју кривичних дјела са 0,1299%. Поред тога, можемо закључити да је удио овог кривичног дјела, у односу на друга пријављена дјела, симболичан.

Табела и графички приказ број 10 – Удио *кривичног дјела полно насиље над дјететом у укупном броју извршених кривичних дјела у периоду од 2010 – 2013.године на подручју Окружног тужилаштва Бања Лука*

Година	Укупно пријава у раду	Члан 195.	Учешће
2010.	5.857	6	0,1024%
2011.	5.600	8	0,1428%
2012.	5.946	7	0,1177%
2013.	5.006	8	0,1598%
укупно	**22.409**	**29**	**0,1294%**

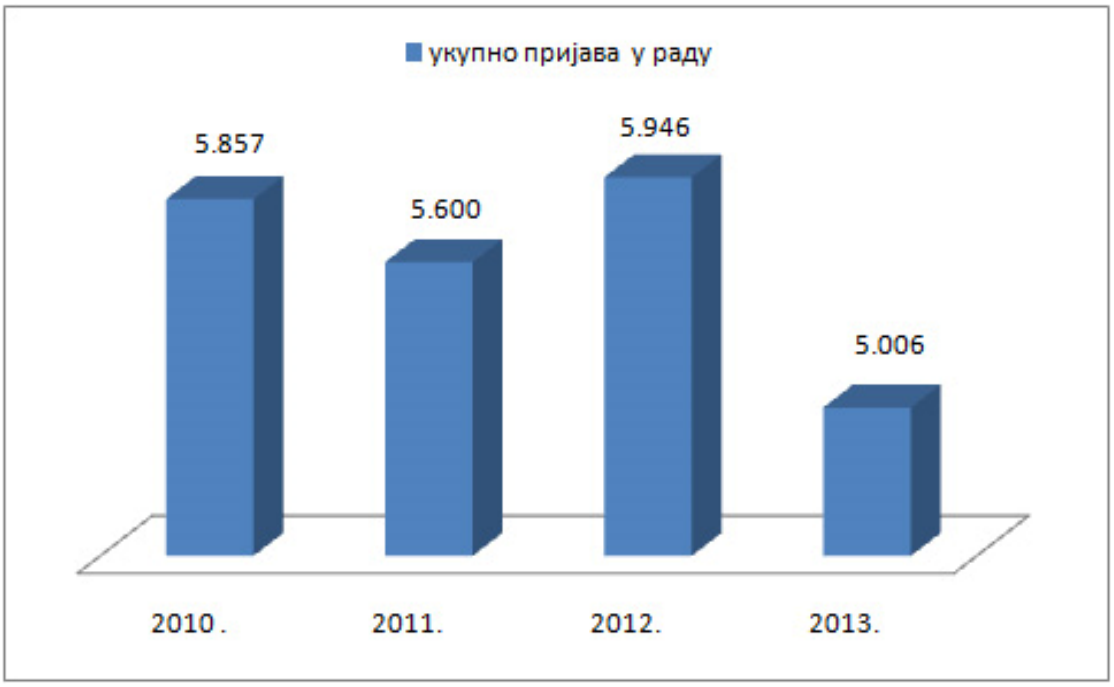

Табела број 10 даје статистички приказ удјела кривичног дјела полно насиље над дјететом из члана 195. Кривичног закона Републике Српске у односу на укупан број пријављених свих кривичних дјела за подручје Окружног тужилаштва Бања Лука. Приказани подаци указују да је најмања заступљеност кривичног дјела полно насиље над дјететом 2010.године и то 0,10%, када је пријављено 6 кривичних дјела. Највећа заступљеност овог дјела била је 2013.године и то 0,15% када је пријављено 8 кривичних дјела. Анализом приказа уочава се да не постоји значајније одступање у учесталости извршења овог дјела, те да у просјеку ово кривично дјело учествује у укупном броју

кривичних дјела са 0,1294%. Поред тога, можемо закључити да је удио овог кривичног дјела, у односу на друга пријављена дјела, симболичан.

Табела и графички приказ број 11 *– Удио кривичног дјела полно насиље над дјететом у укупном броју извршених кривичних дјела у периоду од 2010 – 2013.године на подручју Окружног тужилаштва Бијељина*

Година	Укупно пријава у раду	Члан 195.	Учешће
2010.	1.189	1	0,0841%
2011.	1.193	1	0,0838%
2012.	1.931	0	-
2013.	1.458	2	0,1371%
Укупно	**5.771**	**4**	**0,0693%**

Табела број 11 даје статистички приказ удјела кривичног дјела полно насиље над дјететом из члана 195. Кривичног закона Републике Српске у односу на укупан број пријављених свих кривичних дјела за подручје Окружног тужилаштва Бијељина. Приказани подаци указују да је најмања заступљеност кривичног дјела полно насиље над дјететом била 2012.године, када није пријављено ни једно ово кривично дјело.

Највиша заступљеност је забиљежена 2013.године и то 0,1371% када су пријављена 2 ова кривична дјела. Анализом се уочава да не постоји значајније одступање у учесталости, те да у просјеку ово кривично дјело учествује у укупном броју кривичних дјела са 0,0693%. Поред тога, можемо закључити да је удио овог кривичног дјела, у односу на друга пријављена дјела, симболичан.

Табела и графички приказ број 12 *– Удио кривичног дјела полно насиље над дјететом у укупном броју извршених кривичних дјела у периоду од 2010 – 2013.године на подручју Окружног тужилаштва Требиње*

Година	Укупно пријава у раду	Члан 195.	Учешће
2010.	970	0	-
2011.	1.055	0	-
2012.	1.040	0	-
2013.	985	1	0,10%
Укупно	**4.050**	**1**	**0,02%**

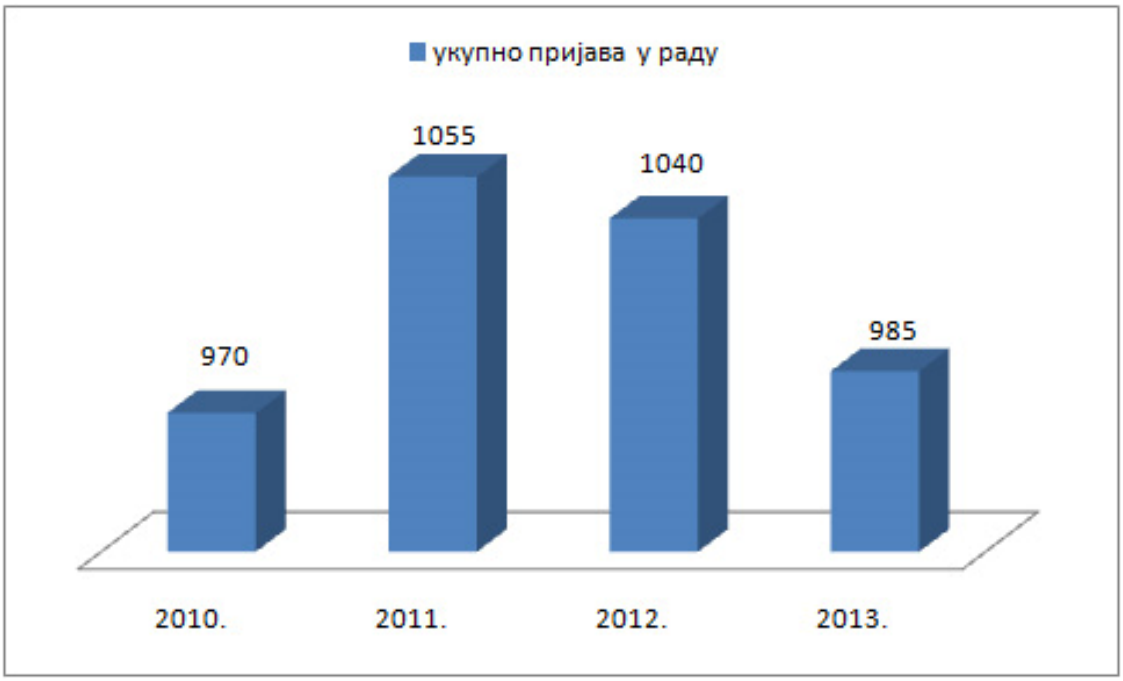

Табела број 12 даје статистички приказ удјела кривичног дјела полно насиље над дјететом из члана 195. Кривичног закона Републике Српске у односу на укупан број

пријављених свих кривичних дјела за подручје Окружног тужилаштва Требиње. Приказани подаци указују да у току 2010., 2011. и 2012.године није пријављено ни једно ово кривично дјело. У периоду истраживања, једно дјело ове врсте јесте пријављено 2013.године. Анализом се уочава да не постоји значајније одступање у учесталости, с обзиром да у прве три посматране године није извршено нити једно дјело ове врсте, а 2013.године само једно. Поред тога, можемо закључити да је удио овог кривичног дјела, у односу на друга пријављена дјела, симболичан.

Табела и графички приказ број 13 – *Учешће неурачунљивих лица у извршењу кривичних дјела у периоду од 2010 – 2013.године у Републици Српској*

Година	Број пријава	Неурачунљива лица	Учешће
2010.	11.051	15	0,13%
2011.	10.340	17	0,16%
2012.	11.413	1	0,008%
2013.	11.252	8	0,07%
Укупно	**56.749**	**41**	**0,07%**

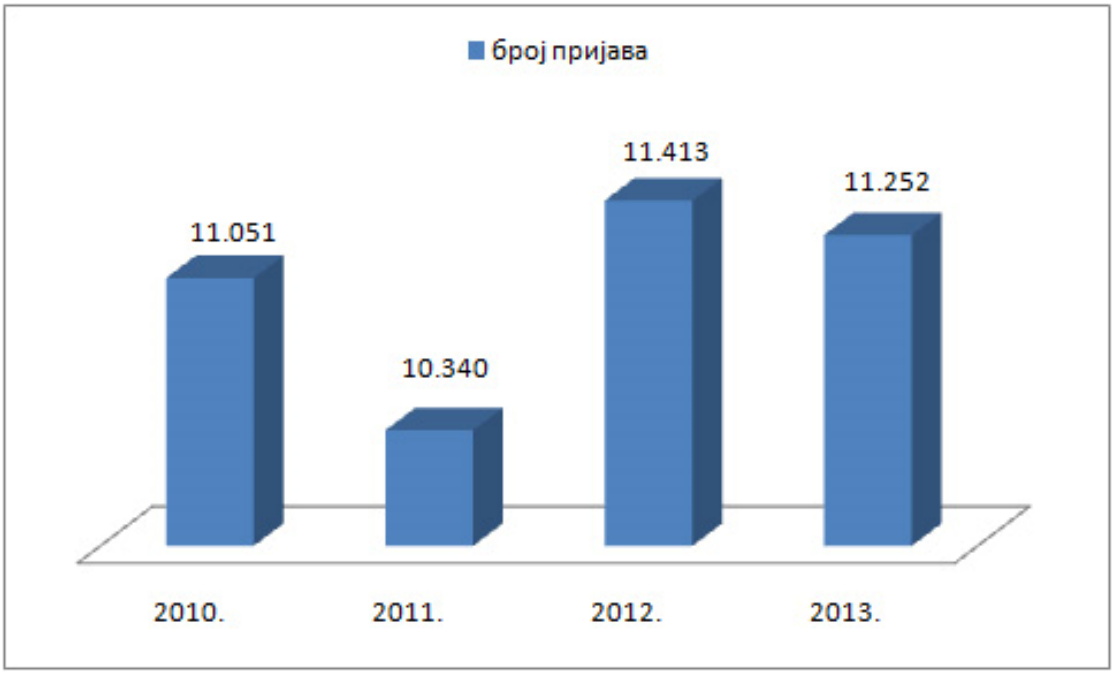

При анализи података који се односе на учесталост стања неурачунљивости код извршилаца кривичних дјела у Републици Српској, у односу на укупан број

извршилаца, уочава се да је, за посматрани период, најмањи удио учешћа неурачунљивих извршилаца био 2012.године, када та категорија учествује са свега 0,008%, док је највиши удио учешћа забиљежен 2011.године, када та категорија учествује са 0,16%. Просјечан удио неурачунљивих лица у укупном броју извршилаца, за посматрани период, износи 0,07%.

Табела и графички приказ број 14 – *Учешће неурачунљивих лица у извршењу кривичних дјела притив полног интегритета у периоду од 2010 – 2013.године у Републици Српској*

Година	Број пријава	Неурачунљива лица	Учешће
2010.	40	-	-
2011.	37	1	2,70%
2012.	29	-	-
2013.	37	-	-
Укупно	**143**	**1**	**0,69%**

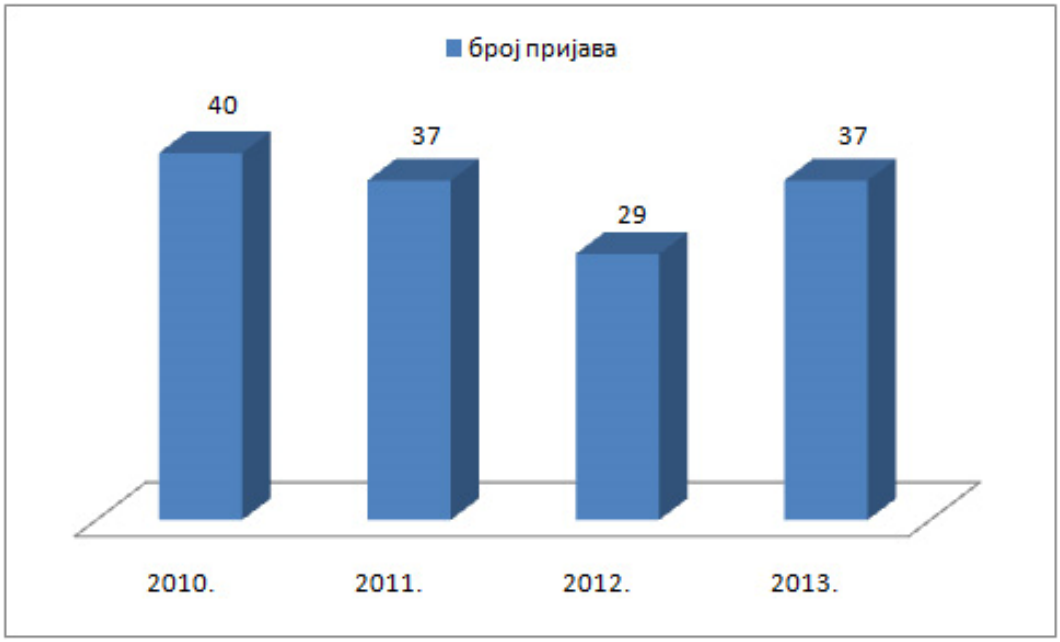

При анализи података који се односе на учесталост стања неурачунљивости код извршилаца кривичних дјела против полног интегритета на подручју Републике Српске, у односу на укупан број извршилаца овог дјела, уочава се да је, за посматрани период, забиљежено једно кривично дјело које је извршило лице у стању неурачунљивости и то 2011.године. Посматрајући укупан збир, закључује се да је за четири године, од укупно

143 извршена кривична дјела против полног интегритета, извршилац само у једном случају дјело извршио у стању неурачунљивости.

Табела и графички приказ број 15 – *Учешће неурачунљивих лица у извршењу кривичних дјела у периоду од 2010 – 2013.године на подручју Окружног тужилаштва Бања Лука*

Година	Број пријава	Неурачунљива лица	Учешће
2010.	5.283	6	0,11%
2011.	4.966	8	0,16%
2012.	5.479	1	0,01%
2013.	5.328	3	0,05%
Укупно	**21.056**	**18**	**0,08%**

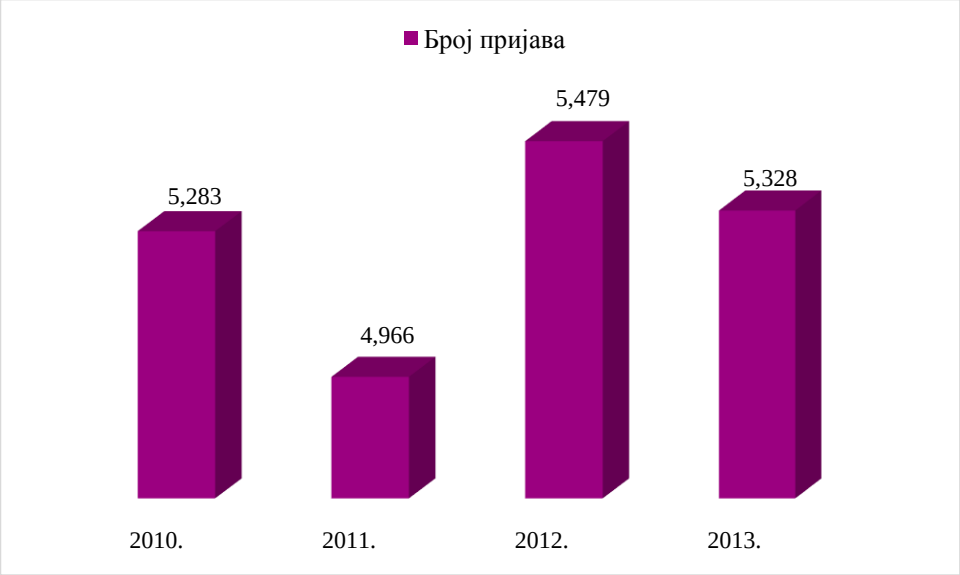

При анализи података који се односе на учесталост стања неурачунљивости код извршилаца кривичних дјела на подручју Бања Луке, у односу на укупан број извршилаца, уочава се да је, за посматрани период, најмањи удио учешћа неурачунљивих извршилаца био 2012.године када та категорија учествује са свега 0,01%, док је највиши удио учешћа забиљежен 2011.године, када та категорија учествује са 0,16%. Просјечан удио неурачунљивих лица у укупном броју извршилаца, за посматрани период, износи 0,08%.

Табела и графички приказ број 16 *– Учешће неурачунљивих лица у извршењу кривичних дјела у периоду од 2010 – 2013.године на подручју Окружног тужилаштва Бијељина*

Година	Број пријава	Неурачунљива лица	Учешће
2010.	2.031	3	0,14%
2011.	1.986	4	0,20%
2012.	2.234	-	-
2013.	2.370	1	0,04%
Укупно	**8.621**	**8**	**0,09%**

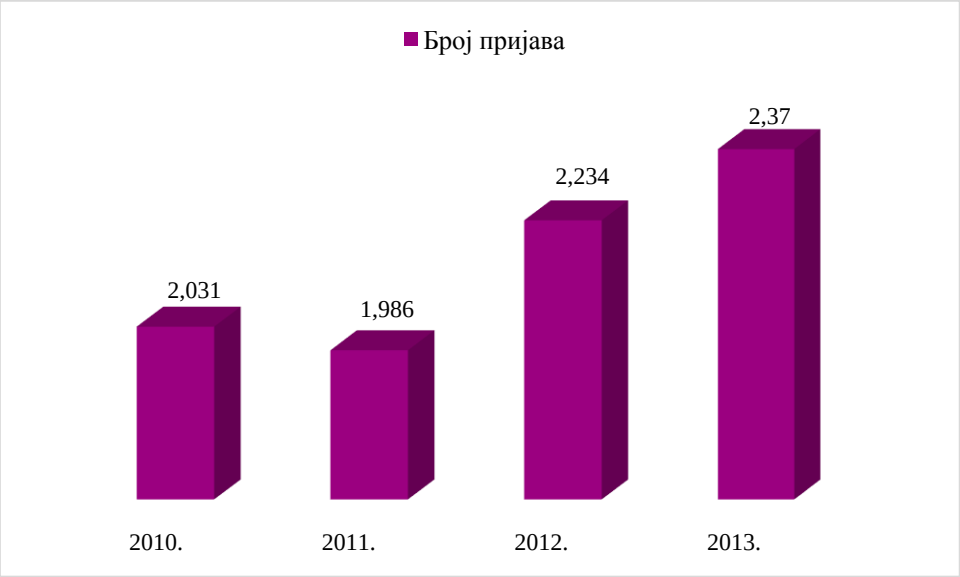

При анализи података који се односе на учесталост стања неурачунљивости код извршилаца кривичних дјела на подручју Бијељине, у односу на укупан број извршилаца, уочава се да је, за посматрани период, најмањи удио учешћа неурачунљивих извршилаца био 2012.године када су сви извршиоци урачунљиви, док је највиши удио учешћа ових лица забиљежен 2011.године, када та категорија учествује са 0,20%. Просјечан удио неурачунљивих лица у укупном броју извршилаца, за посматрани период, износи 0,09%.

Табела и графички приказ број 17 *– Учешће неурачунљивих лица у извршењу кривичних дјела у периоду од 2010 – 2013.године на подручју Окружног тужилаштва Требиње*

Година	Број пријава	Неурачунљива лица	Учешће
2010.	513	-	-
2011.	504	2	0,39%
2012.	470	-	-
2013.	425	1	0,23%
Укупно	**1.912**	**3**	**0,15%**

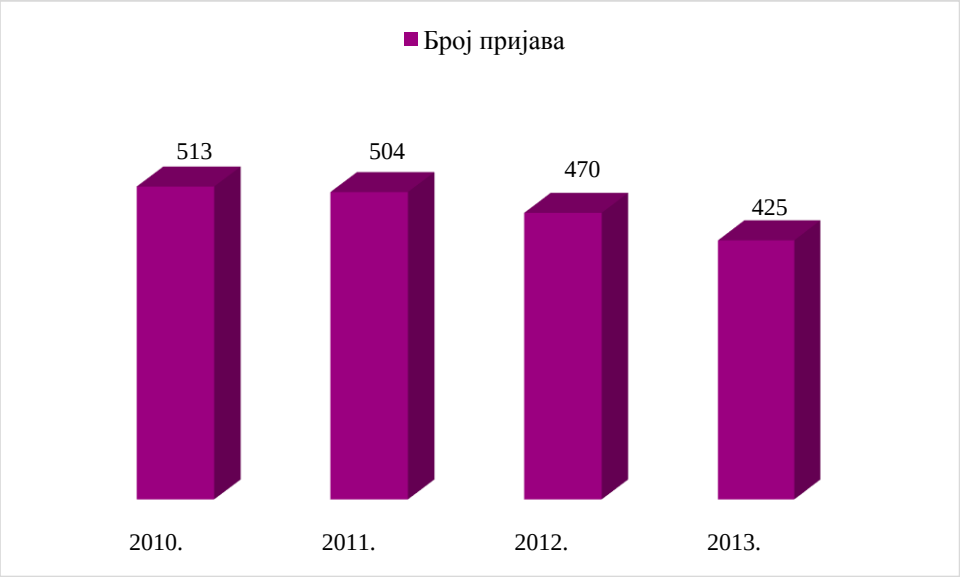

При анализи података који се односе на учесталост стања неурачунљивости код извршилаца кривичних дјела на подручју Требиња, у односу на укупан број извршилаца, уочава се да је, за посматрани период, најмањи удио, односно нема нити једног неурачунљивог извршиоца 2010. и 2012.године, док је највиши удио учешћа ових лица забиљежен 2011.године, када та категорија учествује са 0,39%. Просјечан удио неурачунљивих лица у укупном броју извршилаца, за посматрани период, износи 0,15%.

3. ПОЛИТИКА КРИВИЧНОГ ПРОГОНА ЗА ПОЛНО НАСИЉЕ НАД МАЛОЉЕТНИЦИМА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ[714]

Политика казненог прогона приказује податке окружних тужилаштава на подручју Републике Српске, односно репрезентативног узорка, који су узети с обзиром на расподјелу криминалитета и географску специфичност Српске. Тако ћемо у наставку рада анализирати политику кривичног прогона за цијелу Републику Српску, а потом и за окружна тужилаштва: 1. Бања Лука, 2. Бијељина и 3. Требиње.

1. Подручје Републике Српске

Табела и графички приказ број 18 – Укупан *број извршених кривичних дјела у Републици Српској*

Година	Укупно пријава у раду	Укупно истрага у раду	Наредбе о непокретању истраге	Обустављено истрага	Подигнуто оптужница	Потврђено оптужница
2010.	12.269	8.514	998	1.723	4.511	4.270
2011.	12.619	9.245	1.247	2.011	5.010	4.784
2012.	12.053	8.929	1.256	1.820	5.483	5.049
2013.	10.765	7.254	1.241	1.335	4.353	4.377
Укупно	**47.706**	**33.942**	**4.742**	**6.889**	**19.357**	**18.480**

[714] Окружно тужилаштво Бања Лука, Одговор на захтјев за приступ информацијама, број ИТ – 205/14 од 10.10.2014.године, са прилозима; Окружно тужилаштво Бијељина, одговор на захтјев за приступ информацијама, број А – 385/14 од 25.9.2014.године, са прилозима; Окружно тужилаштво Добој, одговор на захтјев за приступ информацијама, број ІТ – 89/14.године, са прилозима; Окружно тужилаштво Источно Сарајево, одговор на захтјев за приступ информацијама, број А – 210/14 од 30.9.2014.године, са прилозима: Окружно тужилаштво Требиње, одговор на захтјев за приступ информацијама, број ІТ – 65/14, од 1.10.2014.године са прилозима.

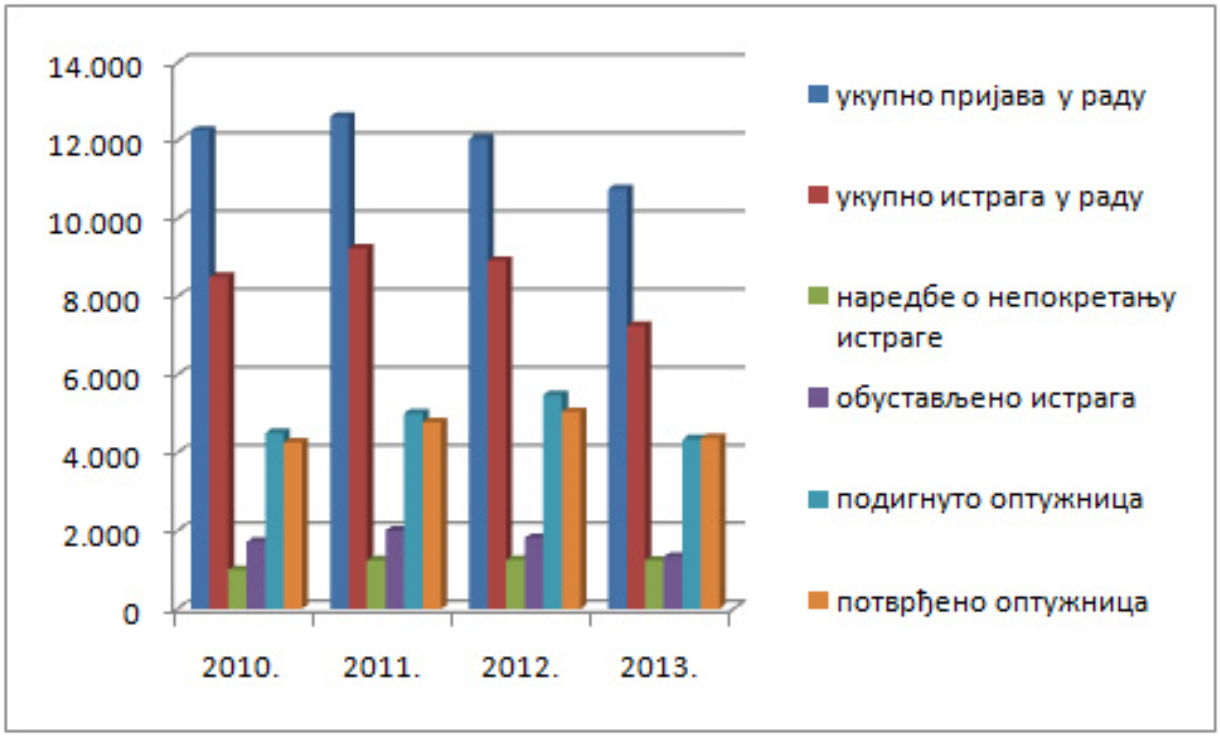

Табела број 18 даје укупан приказ пријава у раду, истрага, наредби о непокретању истрага, наредби о обустављању истрага, подигнутих оптужница и број потврђених оптужница за цијелу Републику Српску по свим извршеним кривичним дјелима. Из табеларног приказа уочава се да су тужилаштва највише пријава запримила 2011.године. Исте године је било и највише истрага у раду, обустављено истрага и потврђено оптужница, док је највише наредби о непокретању истрага донесено 2012.године, и то 12.619, и потврђено оптужница, и то 5.049. Најмање пријава тужилаштва су запримила 2013.године и то 10.765. Исте године било је најмање истрага у раду, и то 7.254, најмање обустављено истрага – 1.335 и најмање је подигнуто оптужница – 4.353. Наредби о непокретању истрага најмање је донесено 2010.године – 998, као и потврђено оптужница 4.270.

За четири посматране године, тужилаштва у Републици Српској су имала 47.706 пријава у раду, док се за исти период воде 33.942 истраге, за 4.742 предмета тужилаштва су донијела наредбу о непокретању истраге, а 6.889 истрага је обустављено у истом периоду. У периоду који је предмет истраживања тужилаштва су подигла 19.357 оптужница, док је 18.480 оптужница потврђено од стране надлежних судова.

Табела и графички приказ број 19 *– Приказ броја извршених кривичних дјела против полног интегритета у Републици Српској*

Година	Укупно пријава у раду	Укупно истрага у раду	Наредбе о непокретању истраге	Обустављено истрага	Подигнуто оптужница	Потврђено оптужница
2010.	71	68	6	11	23	23
2011.	79	74	10	22	22	24
2012.	57	67	8	20	29	23
2013.	57	47	9	16	16	15
Укупно	**264**	**256**	**33**	**69**	**90**	**85**

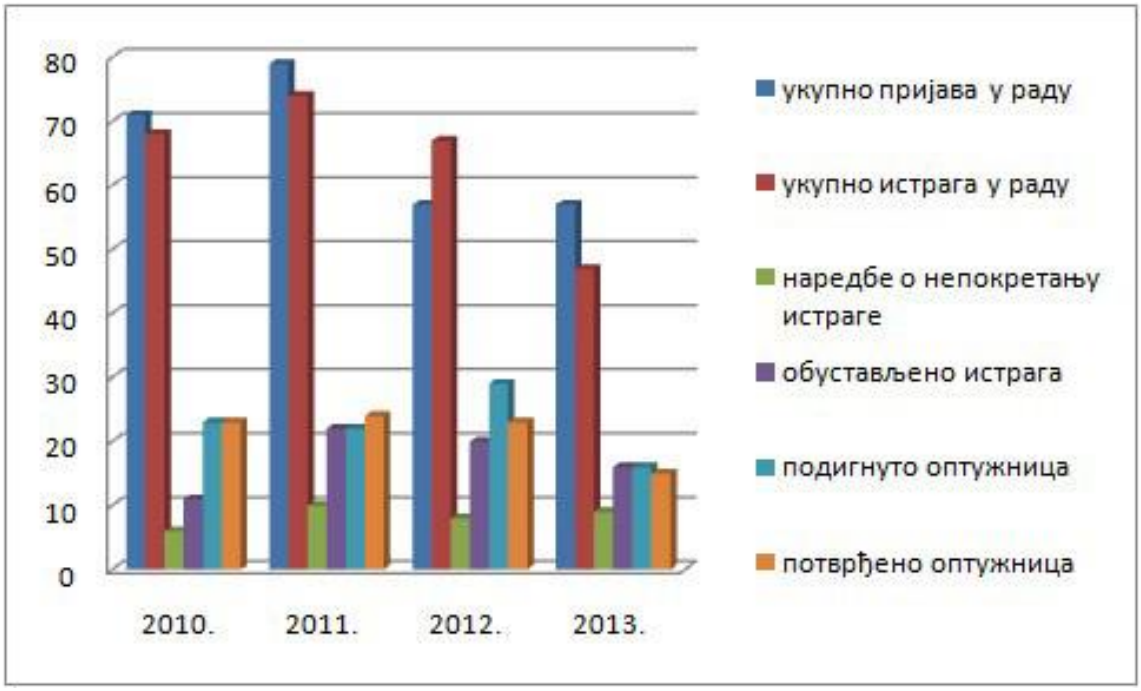

Табела број 19 даје приказ пријава у раду, истрага, наредби о непокретању истрага, наредби о обустављању истрага, подигнутих оптужница и број потврђених оптужница за цијелу Републику Српску по кривичним дјелима којима се угрожава полни интегритет. Посматрањем података, уочава се да су тужилаштва 2011.године запримила највише пријава за кривично дјело полно насиље над дјететом и то 79. Исте године се водило највише истага – 74, наредби о непокретању истага – 10, обустављено истрага – 22 и највише је потврђено оптужница и то 24. Највише подигнутих оптужница по овом дјелу је било 2010.године и то 23. Најмање пријава за ово дјело тужилаштва су запримила 2012. и 2013.године и то по 57, 2012.године је донесено и најмање наредби о

непокретању истраге и то 8. Најмање истрага се водило 2013.године и то 47. Исте године је подигнуто и потврђено најмање оптужница и то 15, односно 16.

У посматраном периоду уочава се да је највише дјела полно насиље над дјететом извршено 2011.године, као и осталих радњи које се односе на поступање тужилаштва, док је најмање дјела извршено 2012. и 2013.године. Из табеларног приказа уочава се да су за четири године тужилаштва у Републици Српској имала укупно 264 пријаве у раду, да се за исти период водило 256 истрага, док су за 33 предмета тужилаштва донијела наредбу о непокретању истраге, а 69 истрага је обустављено у истом периоду. У периоду који је предмет истраживања тужилаштва су подигла 90 оптужница, док је 85 оптужница потврђено од стране надлежних судова по кривичним предметима којима се угрожава полна слобода.

Табела и графички приказ број 20 *– Приказ удјела кривичних дјела против полног интегритета у укупном броју извршених кривичних дјела у Републици Српској*

Година	**Укупно пријава у раду**	**Укупно истрага у раду**	**Наредбе о непокретању истраге**	**Обустављено истрага**	**Подигнуто оптужница**	**Потврђено оптужница**
2010.	0,58%	0,80%	0,60%	0,64%	0,51%	0,54%
2011.	0,63%	0,80%	0,80%	1,09%	0,44%	0,50%
2012.	0,47%	0,75%	0,64%	1,10%	0,53%	0,46%
2013.	0,53%	0,65%	0,73%	1,20%	0,37%	0,34%
Укупно	**0,55%**	**0,75%**	**0,70%**	**1%**	**0,46%**	**0,46%**

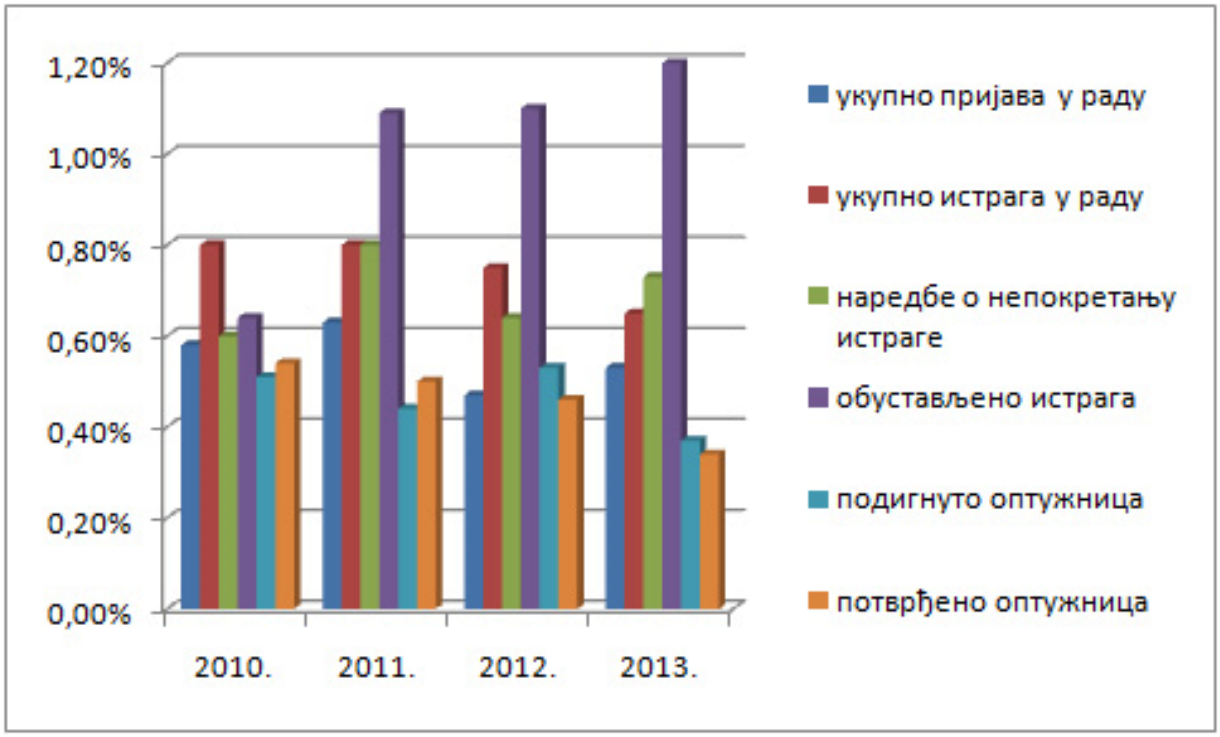

Табела број 20 даје процентуални приказ односа свих пријава у раду, истрага, наредби о непокретању истрага, наредби о обустављању истрага, подигнутих оптужница и број потврђених оптужница у односу на исте параметре за дјела којима се угрожава полна слобода за цијелу Републику Српску. Посматрањем података о кривичном дјелу полно насиље над дјететом, у односу на укупно поступање органа кривичног правосуђа, уочава се да је најмања заступљеност овог дјела била 2012.године и то 0,47%, док 2011.године ово дјело највише учествује са 0,63%. Кривична дјела против полног интегритета у укупном броју подигнутих оптужница учествују највише 2012.године са 0,53%, а најмање 2013.године са 0,37%.

Из табеларног приказа уочава се да кривична дјела којима се штити полни интегритет, у просјеку за посматрани период, учествују са свега 0,55% у укупном броју пријава у раду, са 0,75% свих покренутих истрага, са 0,70% свих донесених наредби о непокретању истрага и са 1% свих обустављених истрага у истом периоду. У периоду који је предмет истраживања, од укупног броја подигнутих и потврђених оптужница, кривична дјела којима се угрожава полни интегритет учествују са по 0,46%.

Табела и графички приказ број 21 *– Приказ врста судских одлука по кривичним дјелима против полног интегритета у укупном броју кривичних дјела на подручју Републике Српске*

Година	Обустава поступка	Затворска казна	Новчана казна	Условна осуда	Укупно	Одбијајуће пресуде	Ослобађају-ће пресуде	КД у стању неурачунљивости
2010.	1,32%	3,36%	0,00%	0,16%	0,50%	0,00%	20,00%	0,00%
2011.	1,81%	3,01%	0,00%	0,17%	0,46%	0,00%	17,65%	5,88%
2012.	1,00%	1,88%	0,10%	0,12%	0,29%	0,93%	30,00%	0,00%
2013.	0,87%	2,04%	0,00%	0,00%	0,25%	0,42%	37,50%	0,00%
Укупно	**1,07%**	**2,59%**	**0,03%**	**0,11%**	**0,38%**	**0,33%**	**29,27%**	**2,44%**

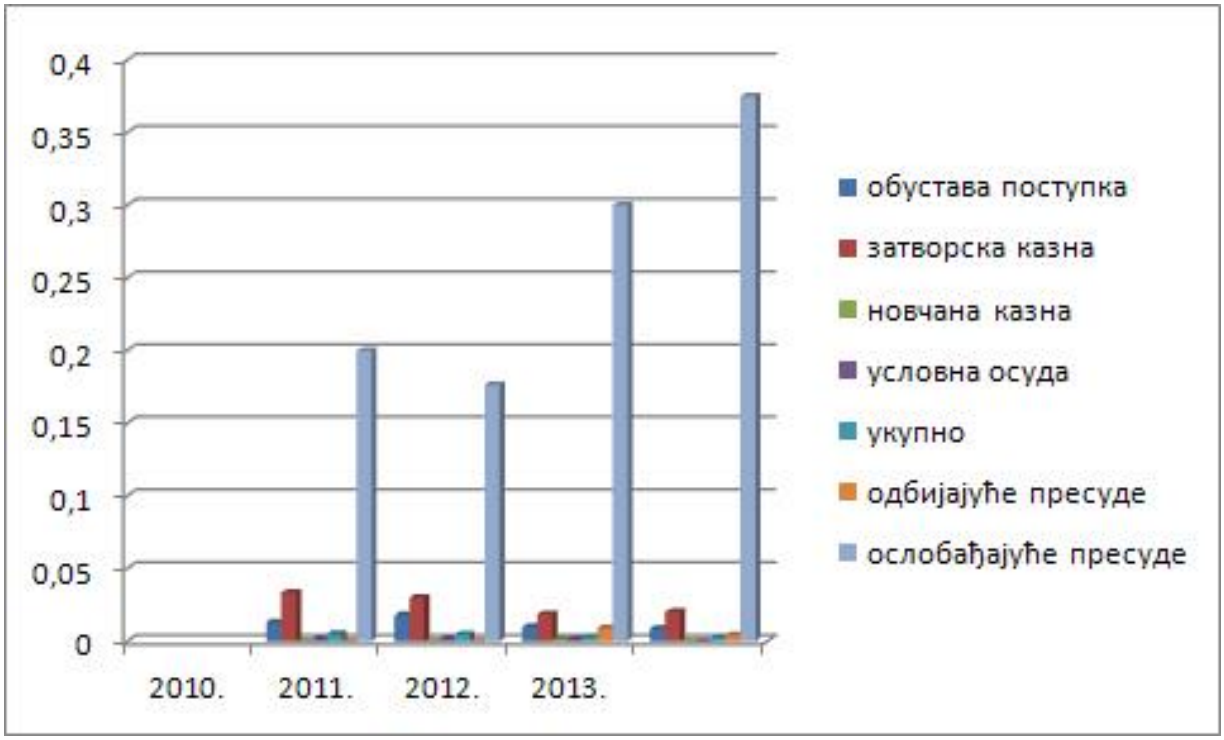

Табела број 21 даје приказ учешћа обустава поступака, као и изречених затворских казни, новчаних казни, условних осуда, те донијетих одбијајућих и ослобађајућих пресуда, као и број неурачунљивих извршилаца за дјела којима се угрожава полни интегритет у односу на исте параметре за сва извршена дјела за цијелу Републику Српску. Посматрањем података, уочава се да 2013.године кривична дјела против полног интегритета у најмањој мјери учествују у укупном броју обустава поступка и то са 0,87%. У броју изречених затворских казни ова дјела највише учествују 2010.године са 3,36%, док су новчане казне изречене само 2012.године и то са 0,10%. У

одбијајућим пресудама кривична дјела из ове главе учествују највише 2012.године са 0,93%, а у ослобађајућим пресудама 2013.године са 37,50%.

Анализом ових података уочава се да обустава поступка за кривична дјела којима се угрожава полни интегритет, у посматраном периоду, учествује са 1,07%, док је изречено 2,59% затворских казни, 0,03% новчаних казни и 0,11% условних осуда. Потом, одбијајуће пресуде за кривична дјела којима се угрожава полни интегритет учествују са 0,33%, а ослобађајуће пресуде са 29,27% у односу на укупан број. Кривична дјела извршена у стању неурачунљивости којима се угрожава полна слобода учествују са 2,44% у односу на укупан број пријављених кривичних дјела ове врсте.

2. Подручје Окружног тужилаштва Бања Лука

Табела и графички приказ број 22 *– Укупан број извршених кривичних дјела на подручју Окружног тужилаштва Бања Лука*

Година	Укупно пријава у раду	Укупно истрага у раду	Наредбе о непокретању истраге	Обустављено истрага	Подигнуто оптужница	Потврђено оптужница
2010.	5.857	4.231	502	1.285	1.936	1.922
2011.	5.600	3.978	523	1.218	2.175	2.037
2012.	5.946	4.421	569	1.089	2.712	2.405
2013.	5.006	3.511	467	820	2.071	2.221
Укупно	**22.409**	**16.141**	**2.061**	**4.412**	**8.894**	**8.585**

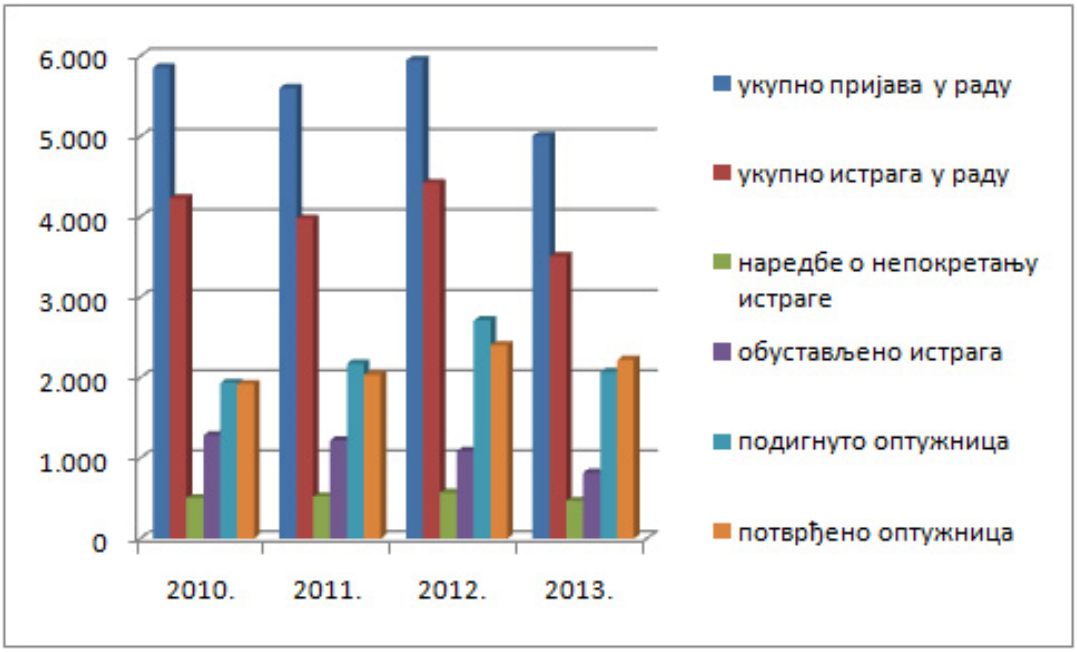

Табела број 22 даје укупан број пријава у раду, истрага, наредби о непокретању истрага, наредби о обустављању истрага, подигнутих оптужница и број потврђених оптужница за Окружно тужилаштво Бања Лука, по свим кривичним дјелима. Посматрањем табеларног приказа уочава се да је у 2012.години Окружно тужилаштво Бања Лука запримило највише пријава – 5.946, водило највише истрага – 4.421, донијело највише наредби о непокретању истраге – 569, тада је подигнто оптужница – 2.712 и потврђено оптужница – 2.405. За посматрани период, највише истрага је обустављено 2010.године и то 1.285. Најмање пријава тужилаштво је запримило 2013.године и то 5.006, када се водило 3.511 истрага, донијело наредби о непокретању истраге – 467 и обуставило истрага – 820. Најмањи број подигнутих и потврђених оптужница забиљежен је 2010.године и то 1.936, односно 1.922.

Из табеларног приказа уочава се да је у посматраном периоду Окружно тужилаштво Бања Лука имало укупно 22.409 пријава у раду, да се у истом периоду водило 16.141 истрага, док су за 2.061 предмета тужилаштва донијела наредбу о непокретању истраге, а 4.412 истрага је обустављено у истом периоду. У периоду који је предмет истраживања тужилаштво је подигло 8.894 оптужница, док је 8.585 оптужница потврђено од стране надлежних судова.

Табела и графички приказ број 23 – Приказ *броја извршених кривичних дјела против полног интегритета на* подручју *Окружног тужилаштва Бања Лука*

Бања Лука	Укупно пријава у раду	Укупно истрага у раду	Наредбе о непокрета-њу истраге	Обустављено истрага	Подигнуто оптужница	Потврђено оптужница
2010.	54	60	6	14	16	16
2011.	42	28	4	12	8	9
2012.	34	32	6	9	15	13
2013.	24	20	4	6	5	5
Укупно	**154**	**140**	**20**	**41**	**44**	**43**

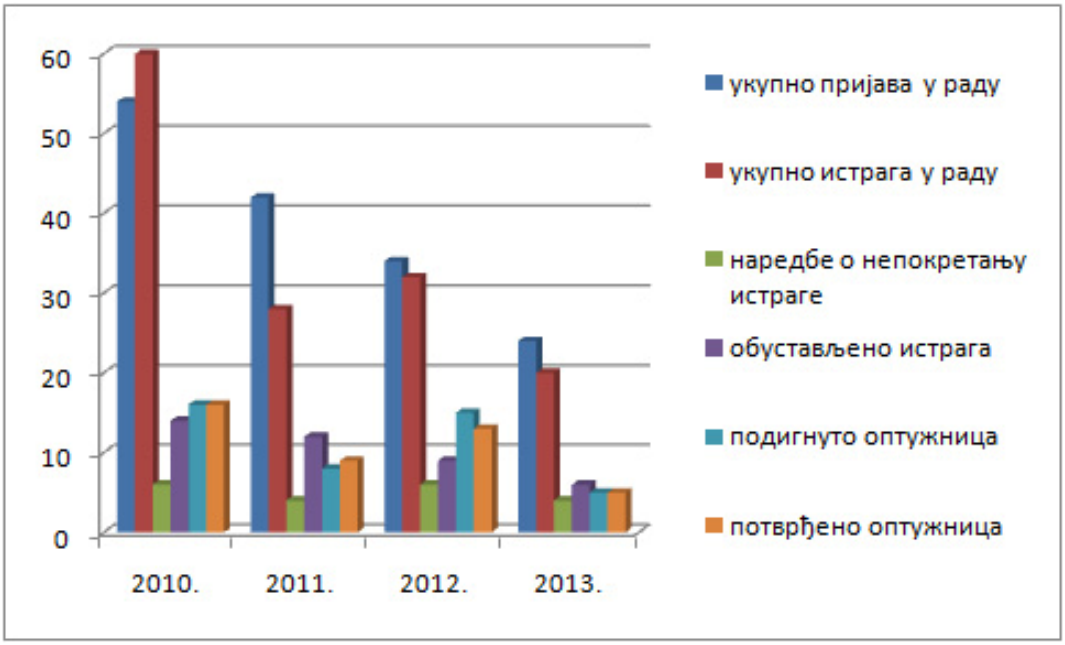

Табела број 23 даје анализу броја пријава у раду, истрага, наредби о непокретању истрага, наредби о обустављању истрага, подигнутих и потврђених оптужница за подручје под надлежношћу Окружног тужилаштва Бања Лука за кривична дјела против полног интегритета. Анализом ових података уочава се да је 2010.године забиљежена највећа активност тужилаштва у посматраном периоду. Тако је запримљен највећи број пријава и то 54, водило се 60 истрага, донесено је 6 наредби о непокретању истраге, обустављено је 14 истрага, док је подигнуто и потврђено по 16 оптужница. Најмањи број пријава запримљен је 2013.године и то 24, када се водио и најмањи број истрага – 20. Заједно са 2010.годином забиљежен је најмањи број наредби о непокретању истрага и то 4, обустављено је 6 истрага, док је подигнуто и потврђено најмање оптужница и то по 5.

Из табеларног приказа уочава се да је Окружно тужилаштво Бања Лука имало укупно 264 пријаве у раду, да се у истом периоду водило 256 истрага, док су за 33 предмета тужилаштва донијела наредбу о непокретању истраге, а 69 истрага је обустављено у истом периоду. У периоду који је предмет истраживања тужилаштво је подигло 90 оптужница, док је 85 оптужница потврђено од стране надлежних судова по кривичним предметима којима се угрожава полна слобода.

Табела и графички приказ број 24 *– Приказ удјела кривичних дјела против полног интегритета у укупном броју извршених кривичних дјела на подручју Окружног тужилаштва Бања Лука*

Година	Укупно пријава у раду	Укупно истрага у раду	Наредбе о непокрета-њу истраге	Обустављено истрага	Подигнуто оптужница	Потврђено оптужница
2010.	0,92%	1,42%	1,20%	1,09%	0,83%	0,83%
2011.	0,75%	0,70%	0,76%	0,99%	0,37%	0,44%
2012.	0,57%	0,72%	1,05%	0,83%	0,55%	0,54%
2013.	0,48%	0,57%	0,86%	0,73%	0,24%	0,23%
Укупно	0,69%	0,87%	0,97%	0,93%	0,49%	0,50%

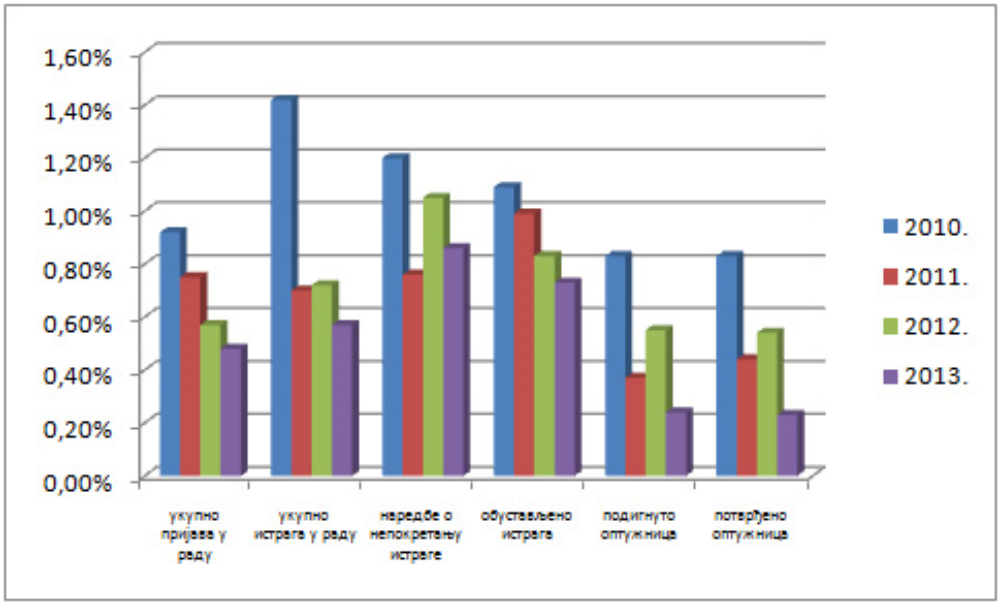

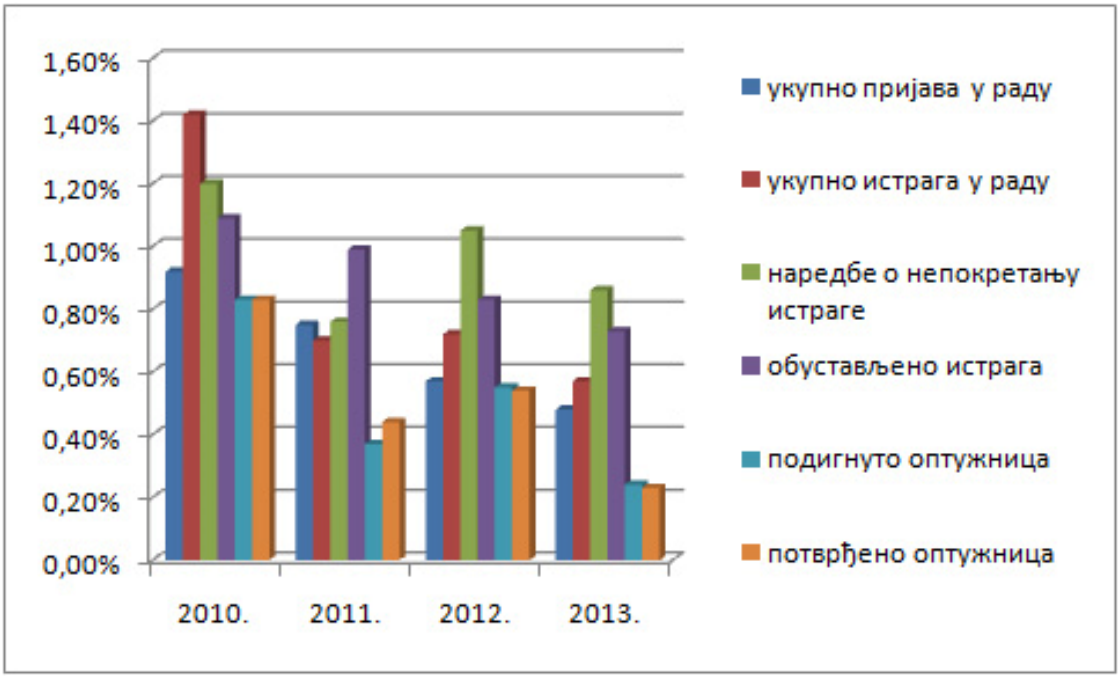

Табела број 24 даје процентуални приказ односа броја пријава у раду, истрага, наредби о непокретању истрага, наредби о обустављању истрага, подигнутих оптужница и потврђених оптужница у односу на исте параметре за дјела којима се угрожава полна слобода, за подручје под надлежношћу Окружног тужилаштва Бања Лука. Анализом табеларног приказа уочава се да је 2010.године највиши удио учешћа кривичних дјела против полног интегритета у укупном збиру свих пријављених кривичних дјела, и то 0,92%. Исте године је највише поднигуто и потврђено оптужница и то по 0,83%. Највише истрага водило се 2012.године и то 1,05%, док је 2011.године донесено највише наредби о непокретању истрага – 1,05% и обустављено истрага – 0,99%. Процентуално најмање пријава у раду је запримљено 2013.године и то 0,48%, вођено истрага – 0,57%, обустављено истрага – 0,73%, као и подигнуто и потврђено оптужница – 0,24%, односно 0,23%.

Из табеларног приказа уочава се да кривична дјела којима се штити полна слобода учествују са 0,69% у укупном броју пријављених кривичних дјела, затим са 0,87% свих покренутих истрага, са 0,97% свих донесених наредби о непокретању истрага, као и са 0,93% свих обустављених истрага у истом периоду. У периоду који је предмет истраживања од укупног броја подигнутих оптужница, кривична дјела којима

се угрожава полна слобода учествују са 0,49% свих подигнутих оптужница и са 0,50% потврђених оптужница.

3. Подручје Окружног тужилаштва Бијељина

Табела и графички приказ број 25 *– Укупан број извршених кривичних дјела на подручју Окружног тужилаштва Бијељина*

Година	Укупно пријава у раду	Укупно истрага у раду	Наредбе о непокретању истраге	Обустављено истрага	Подигнуто оптужница	Потврђено оптужница
2010.	1.189	1.303	236	167	841	632
2011.	1.193	1.265	196	114	812	809
2012.	1.543	1.182	293	156	852	779
2013.	1.456	1.095	334	146	777	742
Укупно	**5.381**	**4.845**	**1.059**	**583**	**3.282**	**2.962**

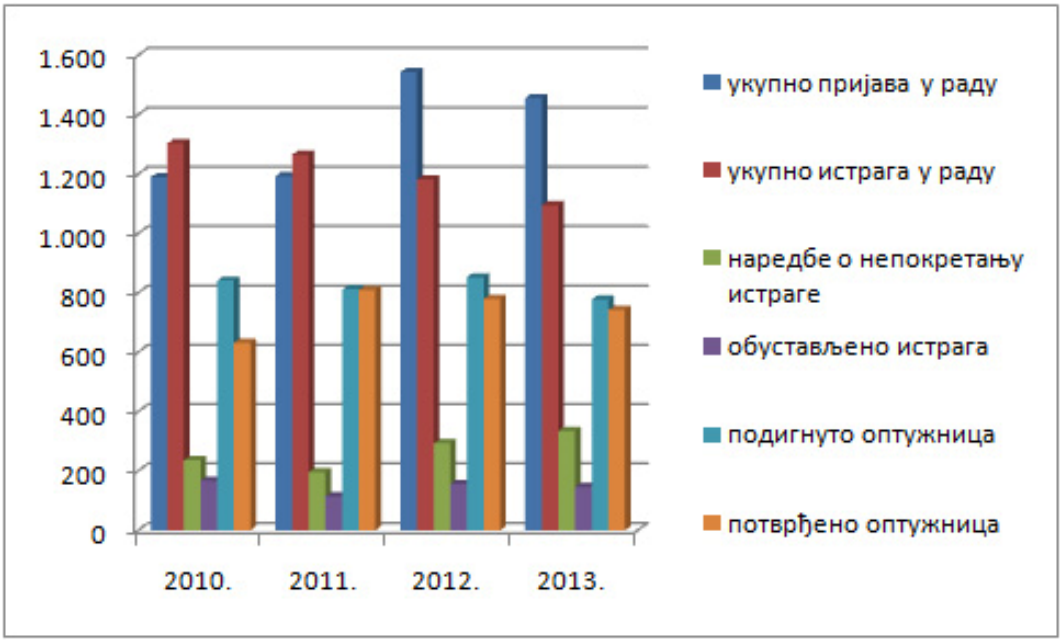

Табела број 25 даје анализу броја пријава у раду, истрага, наредби о непокретању истрага, наредби о обустављању истрага, подигнутих и потврђених оптужница за Окружно тужилаштво Бијељина по свим кривичним дјелима. Анализом података уочава се да је 2012.године било највише пријава у раду и то 1.543. Исте године било је и највише подигнутих оптужница – 852. Највише истрага је вођено 2010.године – 1.303, када је и обустављено највише истрага и то 167. Оптужница је највише подигнуто

2012.године – 852, а највише оптужница је потврђено 2011.године – 809. Најмањи број пријава запримљен је 2010.године – 1.189. Исте године је донесен и најмањи број наредби о непокретању истраге – 236 и потврђено оптужница – 632.

Из наведених података уочава се да је за четири године Окружно тужилаштво Бијељина имало укупно 5.381 пријаву у раду, да је вођено 4.845 истрага, док су за 1.095 предмета тужилаштва донијела наредбу о непокретању истраге, а 583 истрага је обустављено. У периоду који је предмет истраживања тужилаштво је подигло 3.282 оптужнице, док је 2.962 оптужнице потврђено од стране надлежних судова.

Табела и графички приказ број 26 *– Приказ броја извршених кривичних дјела против полног интегритета на подручју Окружног тужилаштва Бијељина*

Година	Укупно пријава у раду	Укупно истрага у раду	Наредбе о непокретању истраге	Обустављено истрага	Подигнуто оптужница	Потврђено оптужница
2010.	11	15	1	1	7	6
2011.	6	11	2	3	3	5
2012.	4	5	2	1	3	2
2013.	8	6	2	4	2	2
Укупно	**29**	**37**	**7**	**9**	**15**	**15**

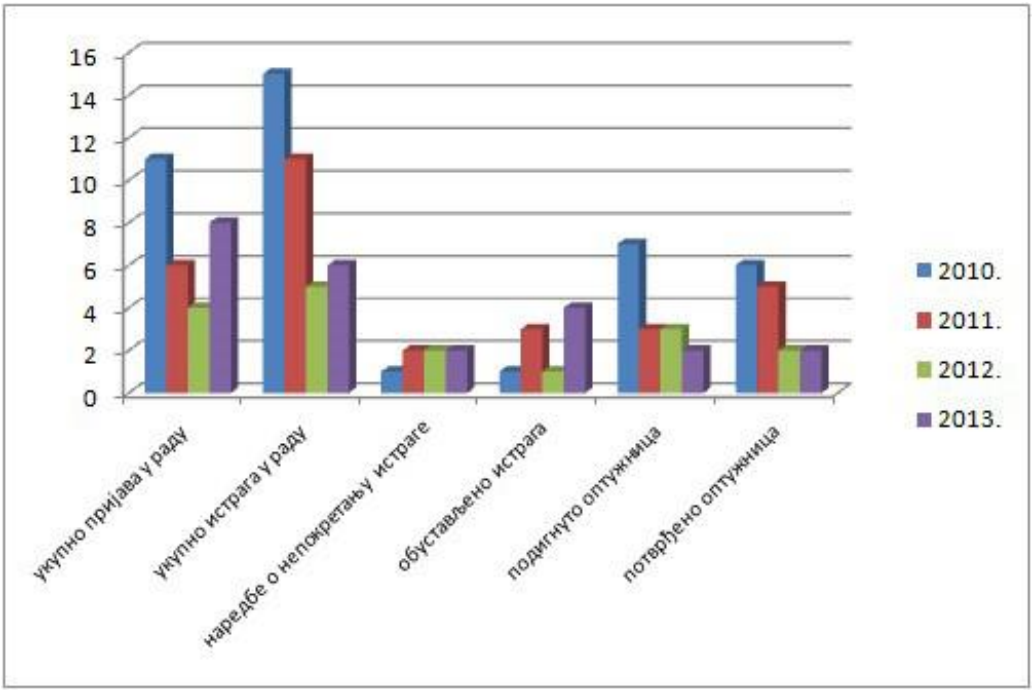

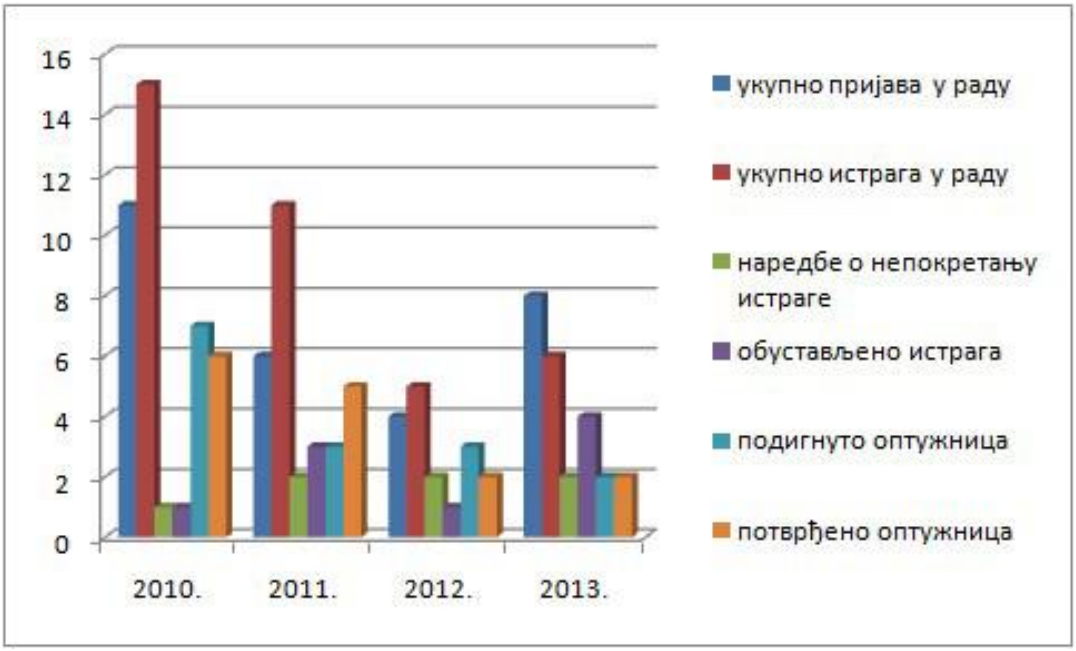

Табела број 26 даје анализу броја пријава у раду, истрага, наредби о непокретању истрага, наредби о обустављању истрага, подигнутих и потврђених оптужница за подручје под надлежношћу Окружног тужилаштва Бијељина по кривичним дјелима којима се угрожава полна слобода. Посматрањем ових података уочава се да је било највише пријава у раду 2010.године – 11. Исте године се водило и највише истрага – 15, те је донијето наредби о непокретању истраге – 2. Као 2011. и 2012.године подигнуто је и потврђено највише оптужница – 7, односно 6. Најмање пријава у раду је било 2012.године. Исте године се водило и најмање истрага – 5, као и 2010.године када је обустављена једна истрага, док су двије оптужнице потврђене, као и 2013.године.

Из табеларног приказа уочава се да је Окружно тужилаштво Бијељина имало укупно 29 пријава у раду. У истом периоду се водило 37 истрага, док су за 7 предмета тужилаштва донијела наредбу о непокретању истраге, а 9 истрага је обустављено. У периоду који је предмет истраживања, тужилаштво је подигло 15 оптужница, док је 15 оптужница потврђено од стране надлежних судова по кривичним предметима којима се угрожава полна слобода.

Табела и графички приказ број 27 *– Приказ удјела кривичних дјела против полног интегритета у укупном броју извршених кривичних дјела на подручју Окружног тужилаштва Бијељина*

Година	Укупно пријава у раду	Укупно истрага у раду	Наредбе о непокретању истраге	Обустављено истрага	Подигнуто оптужница	Потврђено оптужница
2010.	0,93%	1,15%	0,42%	0,60%	0,83%	0,95%
2011.	0,50%	0,87%	1,02%	2,63%	0,37%	0,62%
2012.	0,26%	0,42%	0,68%	0,64%	0,35%	0,26%
2013.	0,55%	0,55%	0,60%	2,74%	0,26%	0,27%
Укупно	**0,54%**	**0,76%**	**0,66%**	**1,54%**	**0,46%**	**0,51%**

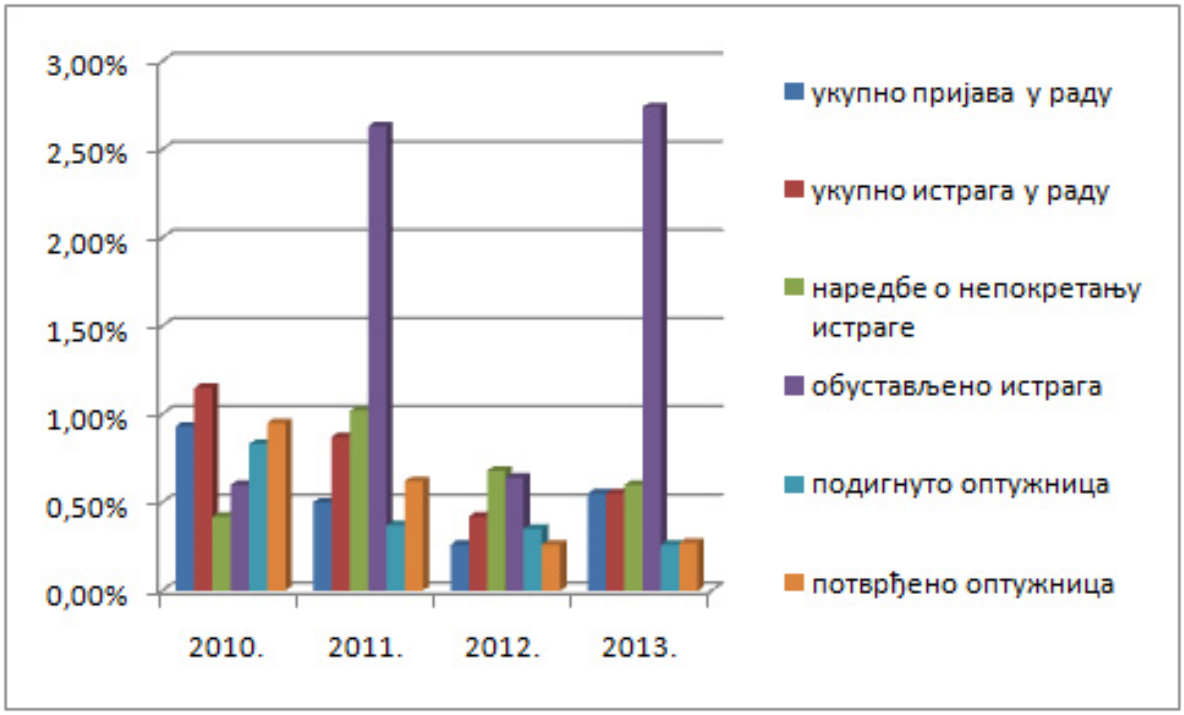

Табела број 27 даје процентуални приказ односа броја пријава у раду, истрага, наредби о непокретању истрага, наредби о обустављању истрага, подигнутих и потврђених оптужница у односу на исте параметре за дјела којима се угрожава полна слобода за подручје под надлежношћу Окружног тужилаштва Бијељина. Анализом датих података уочава се да је процентуално највише пријава у раду било 2010.године – 0,93%. Исте године је спроведено и највише истрага – 1,15%, подигнуто и потврђено оптужница – 0,83%, односно, 0,95%. Највише наредби о непокретању истрага и

обустављању истрага донесено је 2011.године – 1,02%, односно, 2,63%. Најмањи број запримљених пријава је забиљежен 2012.године – 0,26%. Исте године се водило најмање истрага – 0,42% и потврђено је најмање оптужница – 0,26%, док је најмање оптужница подигнуто 2013.године – 0,27%.

Из табеларног приказа уочава се да кривична дјела којима се штити полна слобода учествују са 0,54% у укупном броју пријављених кривичних дјела, затим са 0,76% свих покренутих истрага, са 0,66% свих донесених наредби о непокретању истрага, као и 1,54% свих обустављених истрага у истом периоду. У периоду који је предмет истраживања, од укупног броја подигнутих оптужница, кривична дјела којима се угрожава полна слобода учествују са 0,46% свих подигнутих оптужница и 0,51% потврђених оптужница.

4. Подручје Окружног тужилаштва Требиње

Табела и графички приказ број 28 *– Укупан број извршених кривичних дјела на подручју Окружног тужилаштва Требиње*

Требиње	Укупно пријава у раду	Укупно истрага у раду	Наредбе о непокретању истраге	Обустављено истрага	Подигнуто оптужница	Потврђено оптужница
2010.	1.348	652	113	64	396	403
2011.	1.039	589	75	53	406	404
2012.	1.019	554	64	75	369	339
2013.	414	257	41	35	179	134
Укупно	**3.820**	**2.052**	**293**	**227**	**1.350**	**1.280**

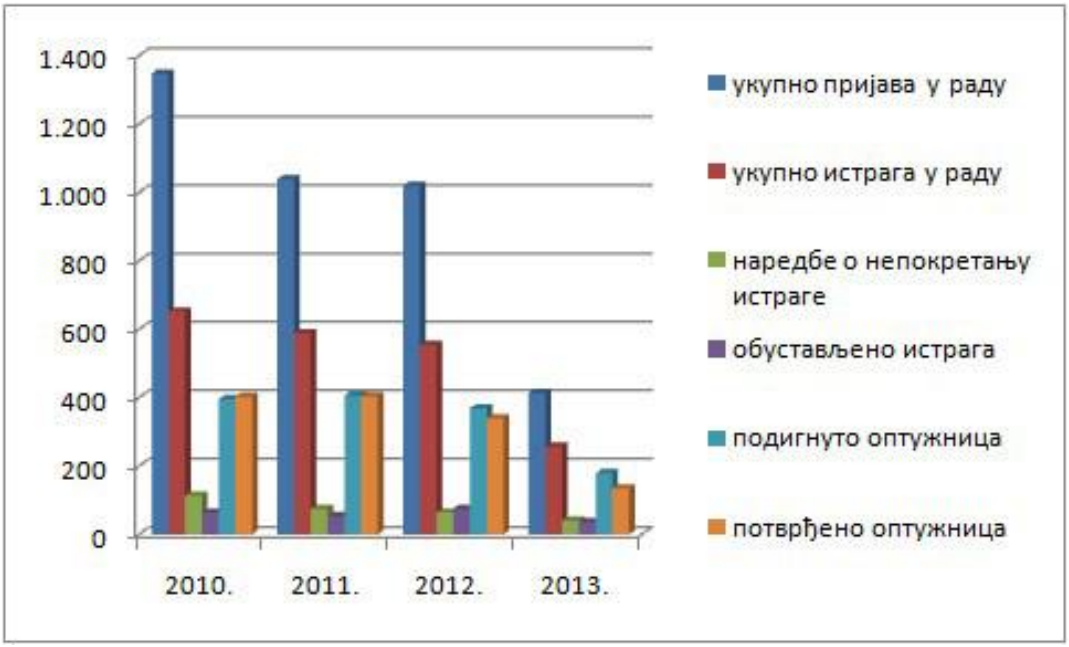

Табела број 28 даје укупан приказ броја пријављених кривичних дјела, истрага, наредби о непокретању истрага, наредби о обустављању истрага, подигнутих и потврђених оптужница за Окружно тужилаштво Требиње по свим кривичним дјелима.

Анализом ових података уочава се да је 2010.године запримљено највише пријава – 1.348. Исте године је и вођено највише истрага – 652 и донесено највише наредби о непокретању истраге – 113. Највише оптужница је подигнуто и потврђено 2011.године – 406, односно 404. Најмање пријава је запримљено 2013.године. Исте године је вођено и најмање истрага – 257, донесене су 41 наредба о непокретању истраге, обустављено је 35 истрага, док је подигнуто и потврђено најмање оптужница – 179, односно 134.

Из табеларног приказа уочава се да је у посматраном периоду Окружно тужилаштво Требиње имало укупно 3.820 пријава у раду, да се водило 2.052 истраге, док су за 293 предмета тужилаштва донијела наредбу о непокретању истраге, а 227 истрага је обустављено. У периоду који је предмет истраживања тужилаштво је подигло 1.350 оптужница, док је 1.280 оптужница потврђено од стране надлежних судова.

Табела и графички приказ број 29 *– Приказ броја извршених кривичних дјела против полног интегритета на подручју Окружног тужилаштва Требиње*

Година	Укупно пријава у раду	Укупно истрага у раду	Наредбе о непокретању истраге	Обустављено истрага	Подигнуто оптужница	Потврђено оптужница
2010.	2	1	-	-	-	-
2011.	2	2	-	-	-	-
2012.	5	7	-	4	3	3
2013.	3	-	-	-	-	-
Укупно	**12**	**10**	**-**	**4**	**3**	**3**

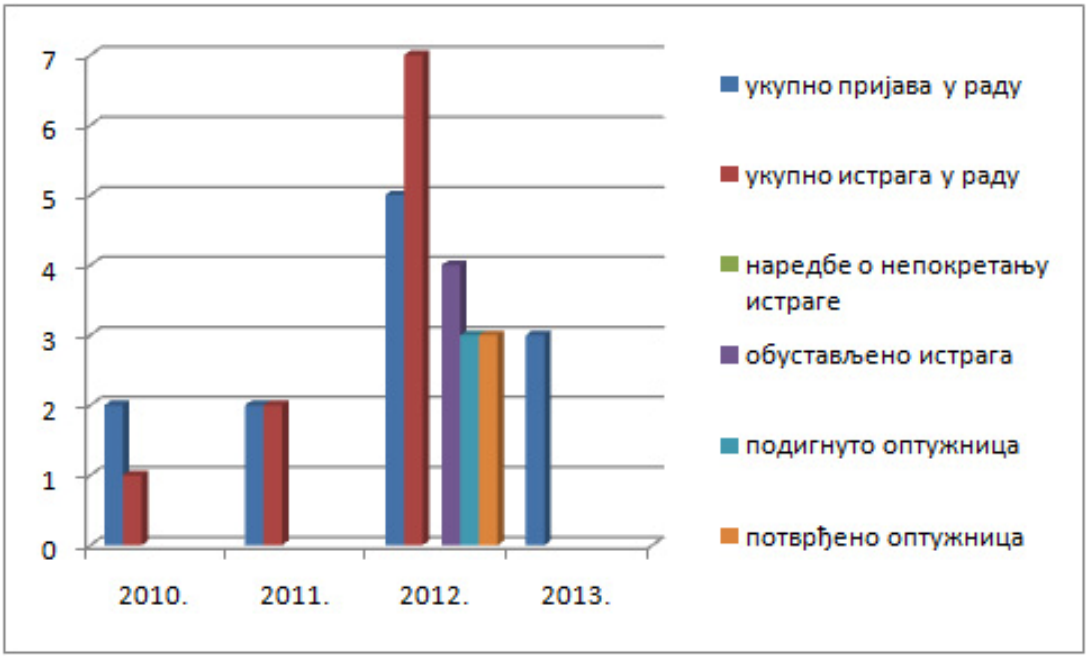

Табела број 29 даје приказ броја пријављених кривичних дјела, истрага, наредби о непокретању истрага, наредби о обустављању истрага, подигнутих и потврђених оптужница за подручје под надлежношћу Окружног тужилаштва Требиње по кривичним дјелима којима се угрожава полни интегритет. Анализом ових података, уочава се да су кривична дјела против полног интегритета у мањој мјери заступљена на подручју Требиња. Тако су 2010. и 2011.године запримљене по двије пријаве, 2012.године запримљено је највише пријава и то 5, када је вођено и највише истрага – 7, док 2013.године није вођена нити једна истрага. У посматраном периоду није донесена

ниједна наредба о непокретању истраге. Само у току 2012.године су обустављене 4 истраге, 3 оптужнице су подигнуте и 3 отпужнице су потврђене.

Из табеларног приказа уочава се да је Окружно тужилаштво Требиње имало укупно 12 пријава у раду и да је водило 10 истрага. У истом периоду тужилаштво није донијело нити једну наредбу о неспровођењу истраге, а 9 истрага је обустављено. У периоду који је предмет истраживања, тужилаштво је подигло 3 оптужнице, које су све потврђене од стране надлежних судова по кривичним предметима којима се угрожава полна слобода.

Табела и графички приказ број 30 *– Приказ удијела кривичних дјела против полног интегритета у укупном броју извршених кривичних дјела на подручју Окружног тужилаштва Требиње*

Година	Укупно пријава у раду	Укупно истрага у раду	Наредбе о непокретању истраге	Обустављено истрага	Подигнуто оптужница	Потврђено оптужница
2010.	0,15%	0,15%	0,00%	0,00%	0,00%	**0,00%**
2011.	0,19%	0,34%	0,00%	0,00%	0,00%	**0,00%**
2012.	0,49%	1,26%	0,00%	5,33%	0,81%	**0,88%**
2013.	0,72%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	**0,00%**
Укупно	**0,31%**	**0,49%**	**0,00%**	**1,76%**	**0,22%**	**0,23%**

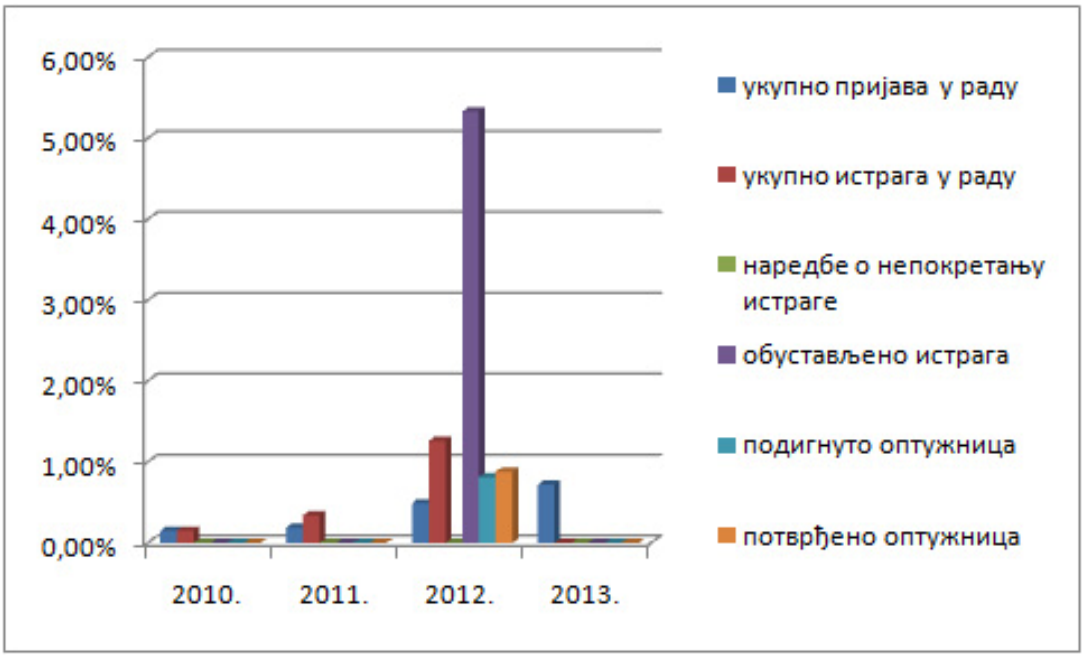

Табела број 30 даје процентуални приказ односа пријављених кривичних дјела, истрага, наредби о непокретању истрага, наредби о обустављању истрага, подигнутих и потврђених оптужница у односу на исте параметре за дјела којима се угрожава полна слобода за подручје под надлежношћу Окружног тужилаштва Требиње.

Посматрањем табеларног приказа учешћа кривичних дјела против полног интегритета у односу на укупан збир кривичних дјела и поступања, уочавамо да је 2013.године највише пријава у раду – 0,72%, док по осталим показатељима није било активности, а 2010.године је најмањи број пријава у раду – 0,15%. У току посматраног периода није донесена нити једна наредба о непокретању истраге, оптужнице су подизане и потврђиване једино 2012.године – 0,81%, односно 0,88%.

Из наведених података уочава се да кривична дјела којима се штити полна слобода учествују са 0,31% у укупном броју пријављених кривичних дјела, затим са 0,49% свих покренутих истрага, док ниједна наредба о непокретању истраге није донесена за ова дјела која учествују са 1,76% свих обустављених истрага. У периоду који је предмет истраживања, од укупног броја подигнутих оптужница, кривична дјела којима се угрожава полна слобода учествују са 0,22% свих подигнутих оптужница и 0,23% потврђених оптужница.

5. Начин рјешавања кривичних дјела

Табела и графички приказ број 31 *– Начин рјешавања пријављених кривичних дјела извршених у периоду од 2010 – 2013.године у Републици Српској*

Година	Број пријава	Обуставе поступка	Учешће	Одбијајуће пресуде	Учешће	Ослобађајуће пресуде	Учешће
2010.	12.269	151	1,32%	183	1,49%	211	1,71%
2011.	12.619	166	1,31%	207	1,64%	255	2,02%
2012.	12.053	128	1,06%	170	1,41%	214	1,77%
2013.	10.765	115	1,06%	145	1,34%	237	2,20%
Укупно	**47.706**	**560**	1,17%	**705**	1,47%	**917**	1,92%

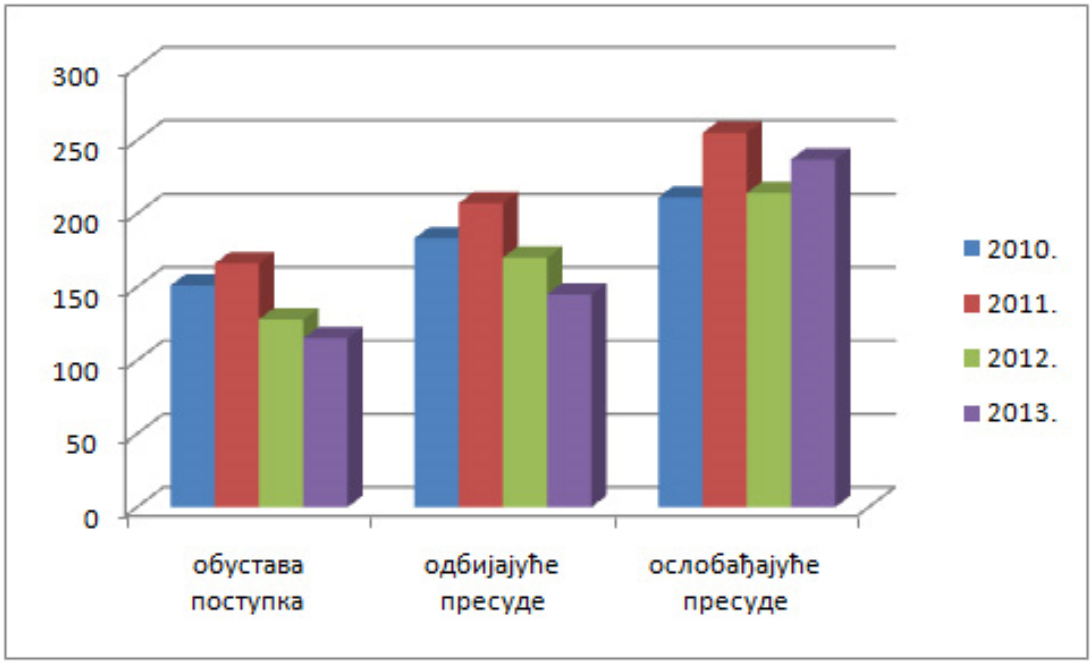

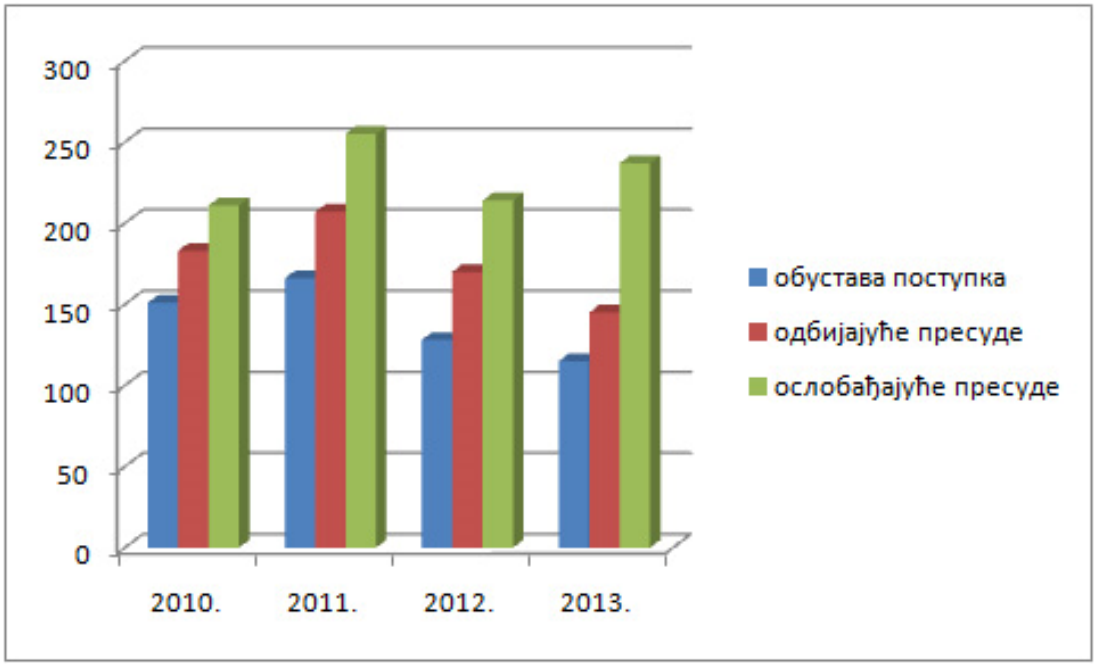

Табела број 31 даје приказ начина рјешавања кривичних предмета на подручју цијеле Републике Српске за период од 2010 – 2013.године у односу на укупан број пријава, и то по следећим елементима: 1. обустава поступка, 2. одбијајуће пресуде и 3. ослобађајуће пресуде.

Анализом података уочава се да је у посматраном периоду проценат учешћа обустава поступка у укупном броју пријава 1,17%, одбијајућих пресуда 1,47%, а ослобађајућих пресуда 1,92%. За посматрани период, поступака је највише обустављено 2011.године и то 166, када у укупном броју пријава овај параметар учествује са чак 1,31%, док је поступака најмање обустављено 2013.године и то 115, када је овај параметар учествовао са свега 1,06%.

Одбијајућих пресуда је највише донесено 2011.године и то 207, када у укупном броју пријава овај параметар учествује са чак 1,64%, док је број одбијајућих пресуда најмањи 2013.године и то 145, када је овај параметар учествовао са свега 1,34%.

Такође, ослобађајућих пресуда је највише донесено 2011.године и то 255, када у укупном броју пријава овај параметар учествује са 2,02%, док је ослобађајућих пресуда најмање донесено 2010.године и то 211, када је овај параметар учествовао са свега 1,71%.

Табела и графички приказ број 32 *– Начин рјешавања пријављених кривичних дјела против полног интегритета извршених у периоду од 2010 – 2013.године у Републици Српској*

Година	Број пријава	Обуставе поступка	Учешће	Одбијајуће пресуде	Учешће	Ослобађајуће пресуде	Учешће
2010.	71	2	2,81%	-	-	3	4,22%
2011.	79	3	3,80%	-	-	3	3,80%
2012.	57	-	-	2	3,50%	3	5,26%
2013.	57	1	1,75%	1	1,75%	3	5,26%
Укупно	**264**	**6**	**2,28%**	**3**	**1,13%**	**12**	**4,54%**

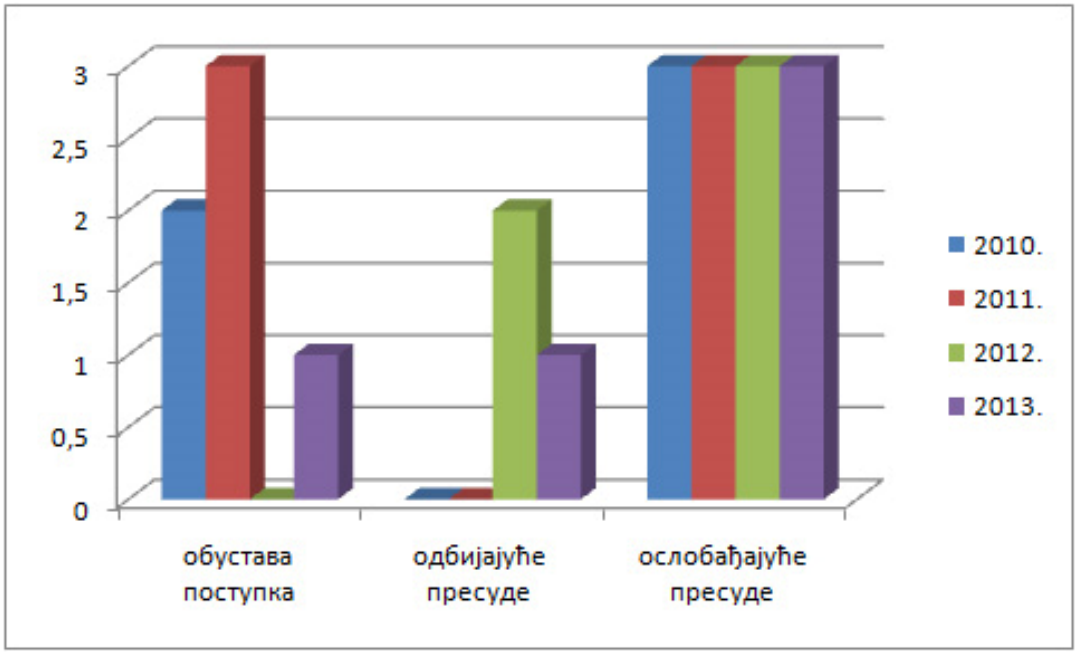

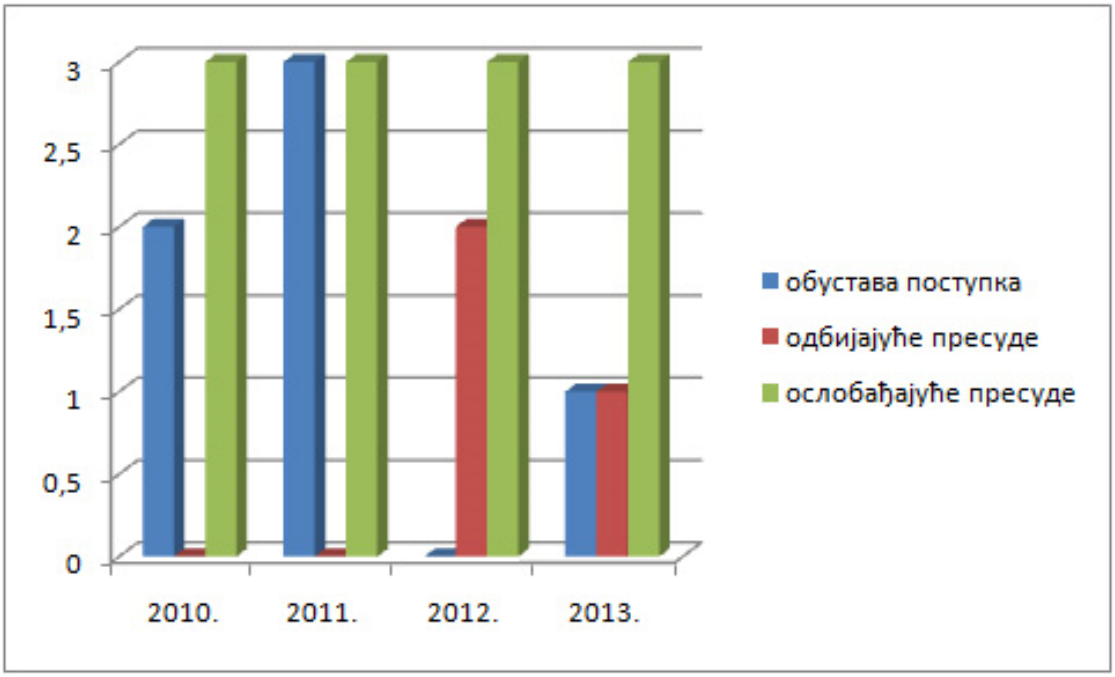

Табела број 32 даје приказ начина рјешавања кривичних дјела против полног интегритета на подручју Републике Српске за период од 2010 – 2013.године, и то по елементима: 1. обустава поступка, 2. одбијајуће пресуде и 3. ослобађајуће пресуде.

Анализом датих података, уочава се да је у посматраном периоду проценат учешћа обустава поступка за наведена кривична дјела у укупном броју пријава 2,28%, одбијајућих пресуда 1,12% и ослобађајућих пресуда 4,54%. Кривичних поступака је

највише обустављено 2011.године и то три, када у укупном броју пријава овај параметар учествује са чак 3,80%, док 2012.године није обустављен нити један поступак.

Одбијајућих пресуда је највише донесено 2012.године и то двије, када у укупном броју пријава овај параметар учествује са чак 3,50%, док 2010. и 2011.године није донесена нити једна одбијајућа пресуда.

Такође, ослобађајућих пресуда је сваке године доношено по три, које у укупном проценту поднијетих пријава највише учествују 2012. и 2013.године са по 5,26%, а најмање 2010.године са 3,80%.

Табела и графички приказ број 33 *– Начин рјешавања пријављених кривичних дјела извршених у периоду од 2010 – 2013.године на подручју Окружног суда Бања Лука*

Година	Број пријава	Обуставе поступка	Учешће	Одбијајуће пресуде	Учешће	Ослобађајуће пресуде	Учешће
2010.	5.857	83	1,41%	55	0,93%	75	1,28%
2011.	5.600	76	1,36%	46	0,82%	67	1,20%
2012.	5.946	46	0,77%	59	0,99%	75	1,26%
2013.	5.006	59	1,18%	31	0,61%	81	1,61%
Укупно	**22.409**	**264**	**1,18%**	**191**	**0,85%**	**298**	**1,33%**

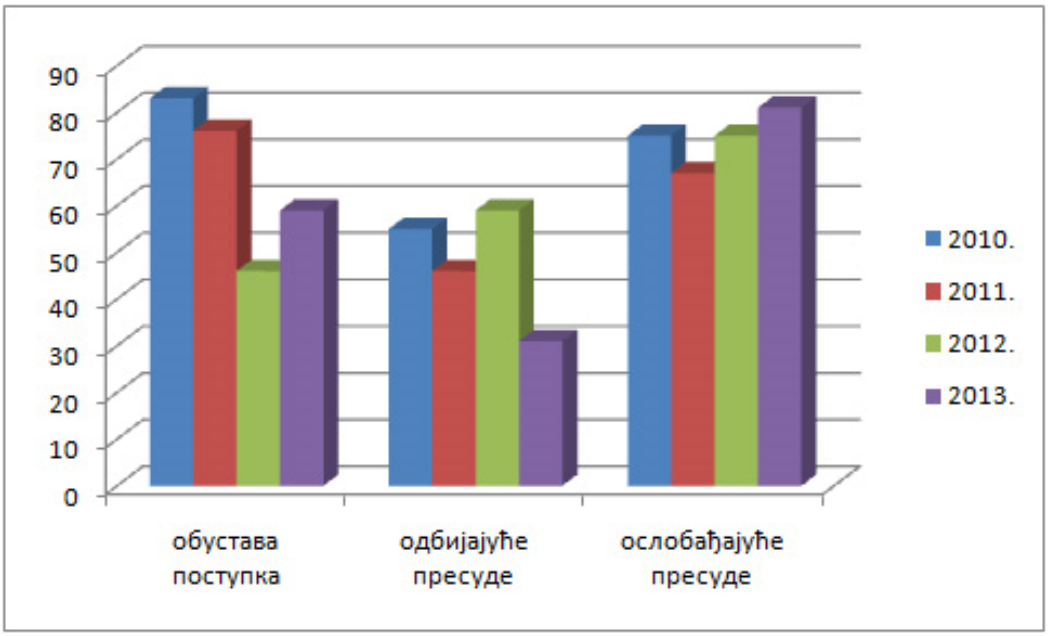

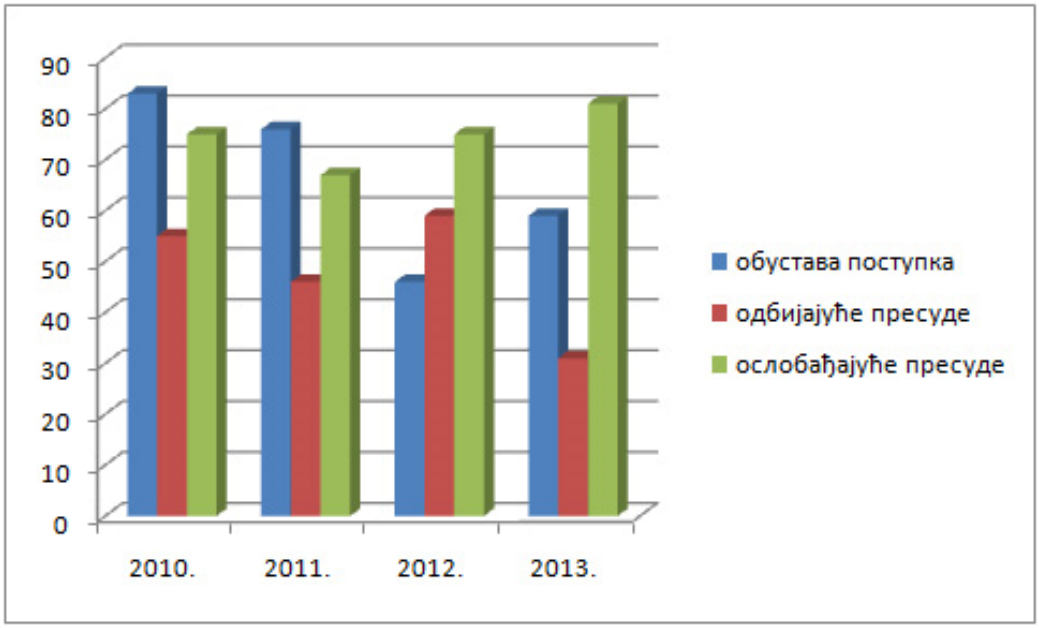

Табела број 33 даје приказ начина рјешавања кривичних предмета на подручју Окружног суда Бања Лука за период од 2010 – 2013.године у односу на укупан број пријављених кривичних дјела, и то по следећим елементима: 1. обустава поступка, 2. одбијајуће пресуде и 3. ослобађајуће пресуде.

Анализом података уочава се да је у посматраном периоду проценат учешћа обустава поступка у укупном броју пријављених дјела свега 1,18%, одбијајућих пресуда 0,85% и ослобађајућих пресуда 1,13%. Кривичних поступака је највише обустављено 2010.године и то 83 када у укупном броју пријава овај параметар учествује са 1,41%, док је поступака најмање обустављено 2012.године и то 46, када је овај параметар учествовао са свега 0,77%.

Одбијајућих пресуда је највише донесено 2012.године и то 59, када у укупном броју пријава овај параметар учествује са 0,99%, док је одбијајућих пресуда најмање донесено 2013.године и то 31, када је овај параметар учествовао са свега 0,61%.

Такође, ослобађајућих пресуда је највише донесено 2013.године и то 81, када у укупном броју пријава овај параметар учествује са 1,61%, док је ослобађајућих пресуда најмање донесено 2011.године и то 67, када је овај параметар учествовао са 1,21%.

Табела и графички приказ број 34 *– Начин рјешавања пријављених кривичних дјела против полног интегритета извршених у периоду од 2010 – 2013.године на подручју Окружног суда Бања Лука*

Година	Број пријава	Обуставе поступка	Учешће	Одбијајуће пресуде	Учешће	Ослобађајуће пресуде	Учешће
2010.	54	-	-	-	-	-	-
2011.	42	3	7,14%	-	-	1	2,38%
2012.	34	-	-	1	2,94%	-	-
2013.	24	-	-	-	-	-	-
Укупно	**154**	**3**	1,95%	**1**	0,65%	**1**	0,65%

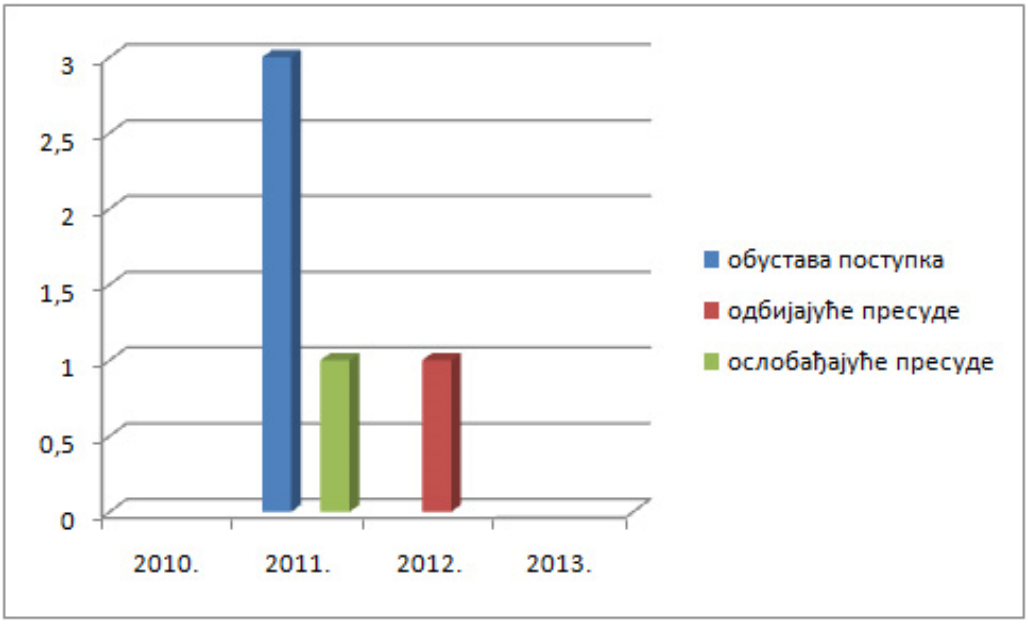

Табела број 34 даје приказ начина рјешавања кривичних дјела против полног интегритета на подручју Окружног суда Бања Лука за период од 2010 – 2013.године, и то по елементима: 1. обустава поступка, 2. одбијајуће пресуде и 3. ослобађајуће пресуде.

Анализом података, уочава се да је у посматраном периоду проценат учешћа обустава поступка за кривична дјела против полног интегритета у укупном броју пријава 1,95%, одбијајућих пресуда 0,65%, а ослобађајућих пресуда 0,65%. Кривичних поступака је највише обустављено 2011.године и то три, када у укупном броју пријава овај параметар учествује са 7,14%, док у осталим посматраним годинама није обустављен нити један поступак.

Одбијајућа пресуда за ова кривична дјела је донесена једино 2012.године и то једна, када у укупном броју пријава овај параметар учествује са 2,94%, док у осталим посматраним годинама није донесена нити једна одбијајућа пресуда.

Слично, ослобађајућа пресуда је донесена само 2011.године када у укупном броју пријава овај параметар учествује са 2,38%, док у осталим посматраним годинама није донесена нити једна ослобађајућа пресуда.

Табела и графички приказ број 35 *– Начин рјешавања пријављених кривичних дјела извршених у периоду од 2010 – 2013.године на подручју Окружног суда Бијељина*

Година	Број пријава	Обуставе поступка	Учешће	Одбијајуће пресуде	Учешће	Ослобађајуће пресуде	Учешће
2010.	1.189	38	3,19%	42	3,53%	45	3,78%
2011.	1.193	45	3,77%	65	5,45%	66	5,53%
2012.	1.543	32	2,07%	42	2,27%	49	3,17%
2013.	1.456	16	1,09%	36	2,47%	41	2,81%
Укупно	**5.381**	**131**	**2,43%**	**185**	**3,44%**	**201**	**3,75%**

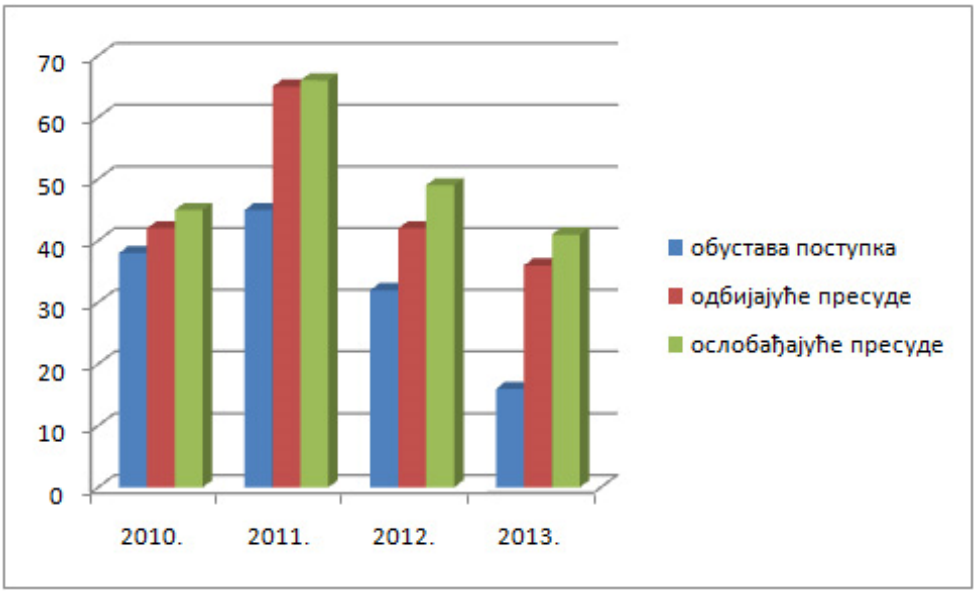

Табела број 35 даје приказ начина рјешавања кривичних предмета на подручју Окружног суда Бијељина за период од 2010 – 2013.године у односу на укупан број пријављених кривичних дјела, и то по елементима: 1. обустава поступка, 2. одбијајуће пресуде и 3. ослобађајуће пресуде.

Анализом ових података уочава се да је у посматраном периоду проценат учешћа обустава поступка у укупном броју пријављених дјела 2,43%, одбијајућих пресуда

3,44%, а ослобађајућих пресуда 3,75%. Кривичних поступака је највише обустављено 2011.године и то 45, када у укупном броју пријава овај параметар учествује са 3,77%, док је поступака најмање обустављено 2013.године и то 16, када је овај параметар учествовао са 1,09%.

Одбијајућих пресуда је највише донесено 2011.године и то 65, када у укупном броју пријава овај параметар учествује са 5,45%, док је одбијајућих пресуда најмање донесено 2013.године и то 36, када је овај параметар учествовао са свега 2,47%.

Слично, ослобађајућих пресуда је највише донесено 2011.године, и то 66 када у укупном броју пријава овај параметар учествује са 5,53%, док је ослобађајућих пресуда најмање донесено 2013.године и то 41, када је овај параметар учествовао са 2,81%.

***Табела и графички приказ број* 36** – Начин *рјешавања пријављених кривичних дјела против полног интегритета извршених у периоду од 2010 – 2013.године на подручју Окружног суда Бијељина*

Година	Број пријава	Обуставе поступка	Учешће	Одбијајуће пресуде	Учешће	Ослобађајуће пресуде	Учешће
2010.	11	1	9,10%	-	-	2	18,18%
2011.	6	-	-	-	-	-	-
2012.	4	-	-	-	-	1	25,00%
2013.	8	-	-	-	-	-	-
Укупно	**29**	**1**	**3,45%**	**-**	**-**	**3**	**10,34%**

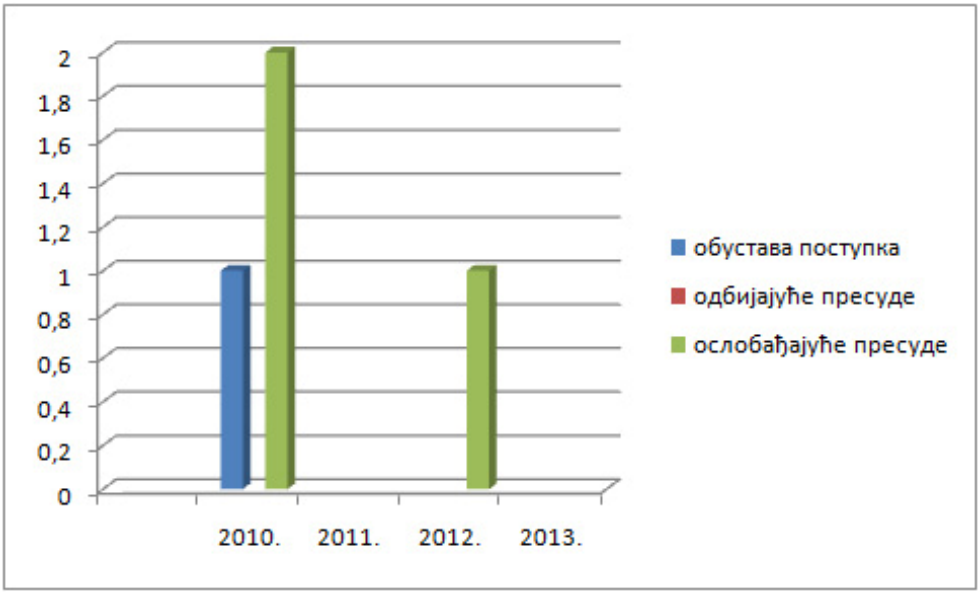

Табела број 36 даје приказ начина рјешавања кривичних дјела против полног интегритета на подручју Окружног суда Бијељина за период од 2010 – 2013.године, и то по елементима: 1. обустава поступка, 2. одбијајуће пресуде и 3. ослобађајуће пресуде.

Анализом података уочава се да је у посматраном периоду проценат учешћа обустава поступка у укупном броју пријављених кривичних дјела 3,45%, одбијајућих пресуда није било, док је ослобађајућих пресуда било чак 10,34%. Кривични поступак је обустављен једино 2010.године и то једном, када у укупном броју пријављених кривичних дјела овај параметар учествује са 9,10%, док у осталим посматраним годинама није обустављен нити један поступак.

Интересантно је да није донесена ниједна одбијајућа пресуда, док су донијете двије ослобађајуће пресуде и то 2010.године, када у укупном броју пријава овај параметар учествује са 18,18%, а 2012.године донијета је једна ослобађајућа пресуда која у укупном броју пријава учествује са 25%. У осталим посматраним годинама није донесена нити једна ослобађајућа пресуда.

Табела и графички приказ број 37 *– Начин рјешавања пријављених кривичних дјела извршених у периоду од 2010 – 2013.године на подручју Окружног суда Требиње*

Година	Број пријава	Обуставе поступка	Учешће	Одбијајуће пресуде	Учешће	Ослобађајуће пресуде	Учешће
2010.	1.348	3	0,22%	12	0,89%	10	0,74%
2011.	1.039	1	0,09%	4	0,38%	11	1,05%
2012.	1.019	2	0,20%	4	0,39%	2	0,19%
2013.	414	1	0,24%	1	0,24%	2	0,48%
Укупно	**3.820**	**7**	**0,18%**	**21**	**0,54%**	**25**	**0,65%**

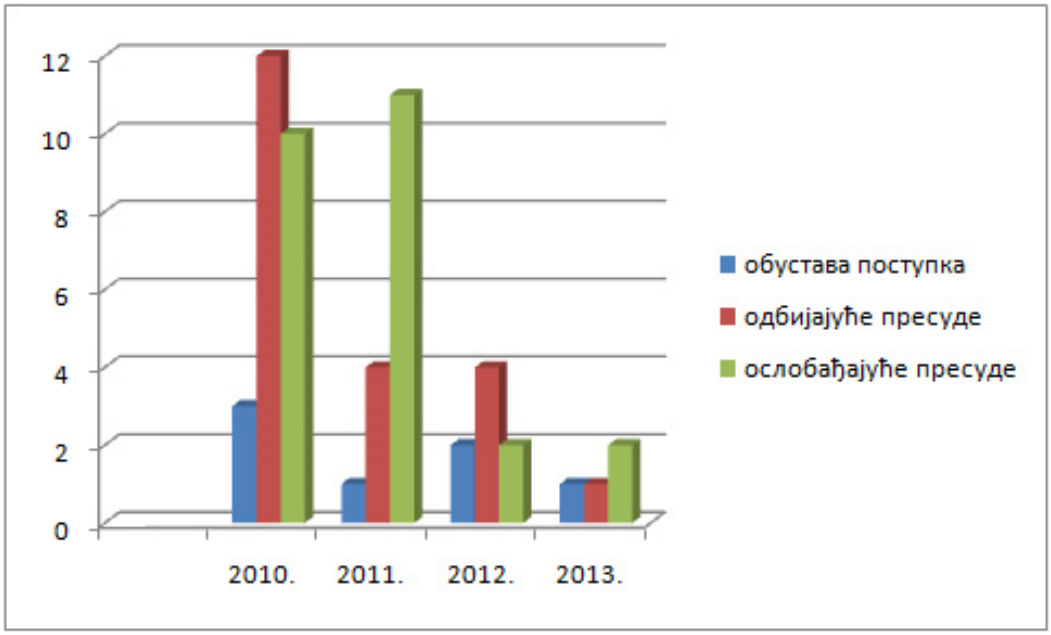

Табела број 37 даје приказ начина рјешавања кривичних предмета на подручју Окружног суда Требиње за период од 2010 – 2013.године у односу на укупан број пријављених кривичних дјела, и то по следећим елементима: 1. обустава поступка, 2. одбијајуће пресуде и 3. ослобађајуће пресуде.

Анализом података уочава се да је у посматраном периоду проценат учешћа обустава поступка у укупном броју пријава 0,18%, одбијајућих пресуда 0,44%, а ослобађајућих пресуда 0,07%. Кривичних поступака је највише обустављено 2010.године и то три, када у укупном броју пријава овај параметар учествује са 0,22%, док обустава поступка у укупном броју пријава најмање учествује 2011.године и то са 0,09% када је обустављен само један поступак.

Одбијајућих пресуда је највише донесено 2010.године и то 12, када у укупном броју пријава овај параметар учествује са 0,89%, док је одбијајућих пресуда најмање донесено 2013.године и то једна, када је овај параметар учествовао са свега 0,24%.

Ослобађајућих пресуда је највише донесено 2011.године и то 11, када у укупном броју пријава овај параметар учествује са 1,05%, док је ослобађајућих пресуда у укупном броју пријава најмање било 2012.године и то са 0,19%, када су обустављена два поступка.

Табела и графички приказ број 38 *– Начин рјешавања кривичних дјела против полног интегритета извршених у периоду од 2010 – 2013.године на подручју Окружног суда Требиње*

Година	Број пријава	Обустава поступка	Учешће	Одбијајуће пресуде	Учешће	Ослобађајуће пресуде	Учешће
2010.	2	-	-	-	-	-	-
2011.	2	-	-	-	-	-	-
2012.	5	-	-	-	-	-	-
2013.	3	-	-	-	-	-	-
Укупно	**12**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**

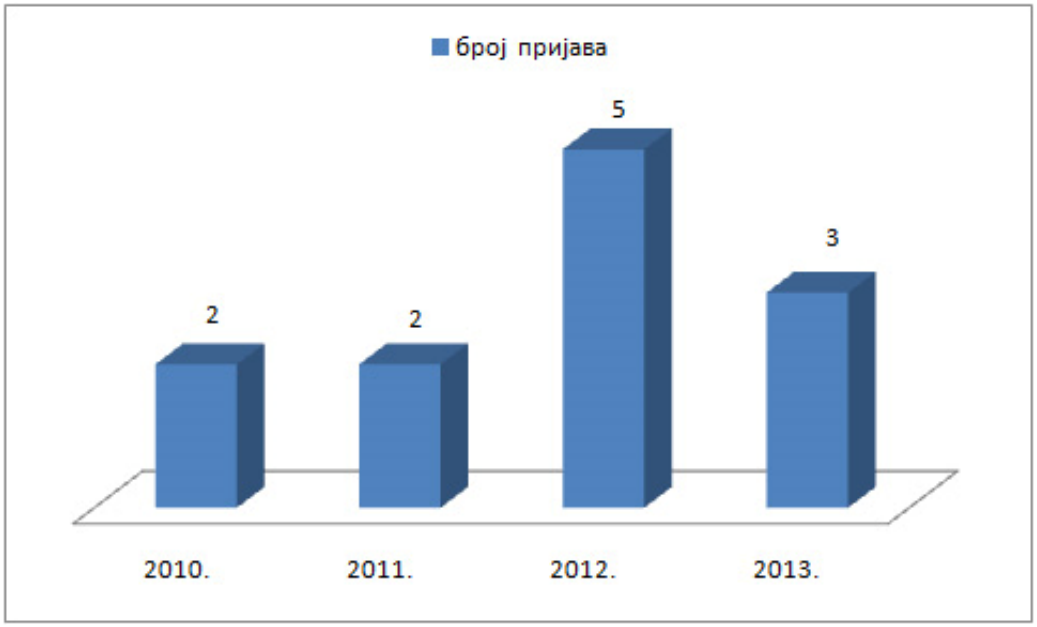

Табела број 38 даје приказ начина рјешавања кривичних дјела против полног интегритета на подручју Окружног суда Требиње за период од 2010 – 2013.године, и то по елементима: 1. обустава поступка, 2. одбијајуће пресуде и 3. ослобађајуће пресуде.

Анализом података уочава се да у посматраном периоду по свим параметрима није изречена ниједна одбијајућа или ослобађајућа пресуда, нити је обустављен кривични поступак из законом прописаних разлога.

4. КАЗНЕНА ПОЛИТИКА СУДОВА ЗА ПОЛНО НАСИЉЕ НАД МАЛОЉЕТНИЦИМА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ

На бази статистичких података ћемо у наредним излагањима анализирати врсте и мјере кривичних санкција које су надлежни судови у Републици Српској изрицали учиниоцима кривичних дјела у периоду од 2010 – 2013.године уопште, односно учиниоцима кривичних дјела против полног интегритета.

Табела и графички приказ број 39 *– Изречене кривичне санкције за кривична дјела извршена у периоду од 2010 – 2013.године у Републици Српској*

Година	Број пријава	Казне затвора	Учешће	Новчане казне	Учешће	Условне осуде	Учешће
2010.	12.269	773	6,30%	840	6,84%	2.374	19,34%
2011.	12.619	697	5,52%	764	6,05%	2.399	19,01%
2012.	12.053	744	6,17%	959	7,95%	2.446	20,29%
2013.	10.765	686	6,37%	919	8,53%	2.185	20,29%
Укупно	**47.706**	**2.900**	**6,07%**	**3482**	**7,30%**	**9.404**	**19,71%**

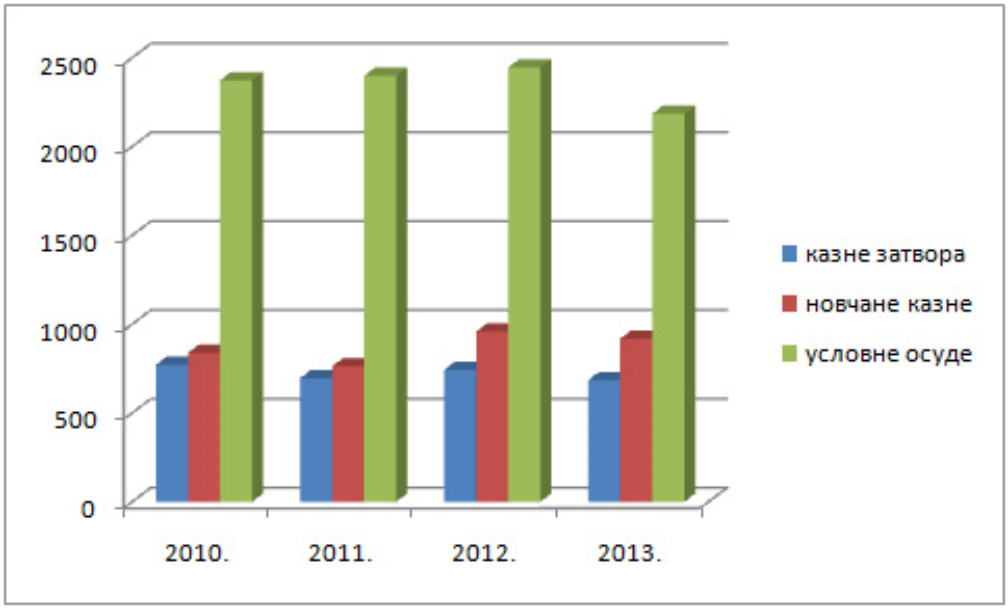

Табела број 39 даје анализу врста изречених кривичних санкција за кривична дјела извршена у Републици Српској у периоду од 2010 – 2013.године посматрано у односу на број пријављених кривичних дјела.

Анализом ових података уочава се да је у посматраном периоду проценат изречених казни затвора 6,07%, новчаних казни 7,30%, а условних осуда 19,71%. За посматрани период, казна затвора је највише изречена 2010.године и то 773 пута. Казна затвора, у односу на укупан број пријављених кривичних дјела, најмање учествује 2011.године и то са 5,52%, када је изречено 697 ових кривичних санкција.

Новчане казне највише учествују у укупном броју изречених санкција 2013.године и то са 8,53%, када је изречено 919 пресуда са новчаном казном. Новчане казне најмање учествују у укупном броју изречених санкција 2011.године и то са 6,05%.

Условне осуде у укупном броју изречених санкција највише учествују 2012. и 2013.године и то са 20,29%, док најмање учешће исказују 2011.године са 19,01%.

Табела и графички приказ број 40 *– Изречене кривичне санкције за кривична дјела против полног интегритета извршена у периоду од 2010 – 2013.године у Републици Српској*

Година	Број пријава	Казне затвора	Учешће	Новчане казне	Учешће	Условне осуде	Учешће
2010.	71	26	36,61%	-	-	4	5,63%
2011.	79	21	26,58%	-	-	4	5,06%
2012.	57	14	24,56%	-	-	3	5,26%
2013.	57	14	24,56%	-	-	-	-
Укупно	**264**	**75**	**28,40%**	**-**	**-**	**11**	**4,16%**

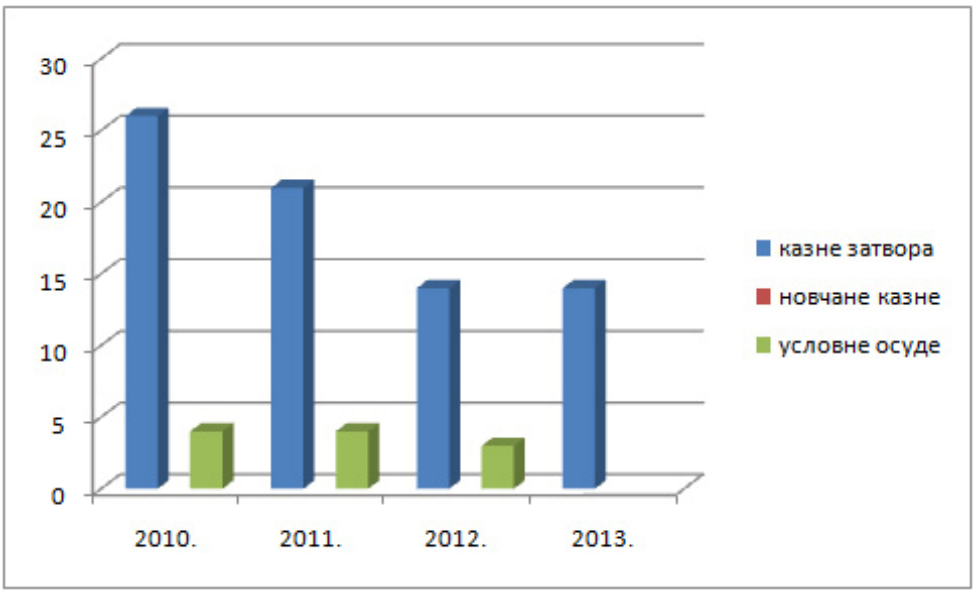

Табела број 40 даје приказ изречених кривичних санкција за кривична дјела против полног интегритета у Републици Српској у периоду од 2010 – 2013.године, посматрано у односу на број пријављених кривичних дјела.

Анализом података уочава се да у посматраном периоду проценат учешћа казне затвора износи 28,40%, новчане казне нису изрицане, а условних осуда је 4,16%. Казне затвора су најчешће изрицане 2010.године са 36,61%, када је изречено 26 ових кривичних санкција. Казна затвора најмање учествује 2012. и 2013. године и то са 24,56% када је изречено по 14 ових врста кривичних санкција.

У посматраном периоду, није изречена нити једна новчана казна. Условне осуде највише учествују 2010.године и то са 5,63%, када су изречене четири условне осуде, док 2013.године није изречена нити једна условна осуда.

Табела и графички приказ број 41 *– Изречене кривичне санкције за кривична дјела извршена у периоду од 2010 – 2013.године на подручју Окружног суда Бања Лука*

Година	Број пријава	Казне затвора	Учешће	Новчане казне	Учешће	Условне осуде	Учешће
2010.	5.857	322	5,49%	429	7,34%	1.097	18,73%
2011.	5.600	225	4,01%	337	6,01%	1.099	19,62%
2012.	5.946	336	5,65%	425	7,14%	1.093	18,38%
2013.	5.006	326	6,51%	541	10,80%	957	19,11%
Укупно	**22.409**	**1.209**	**5,39%**	**1.732**	**7,72%**	**4.246**	**19,94%**

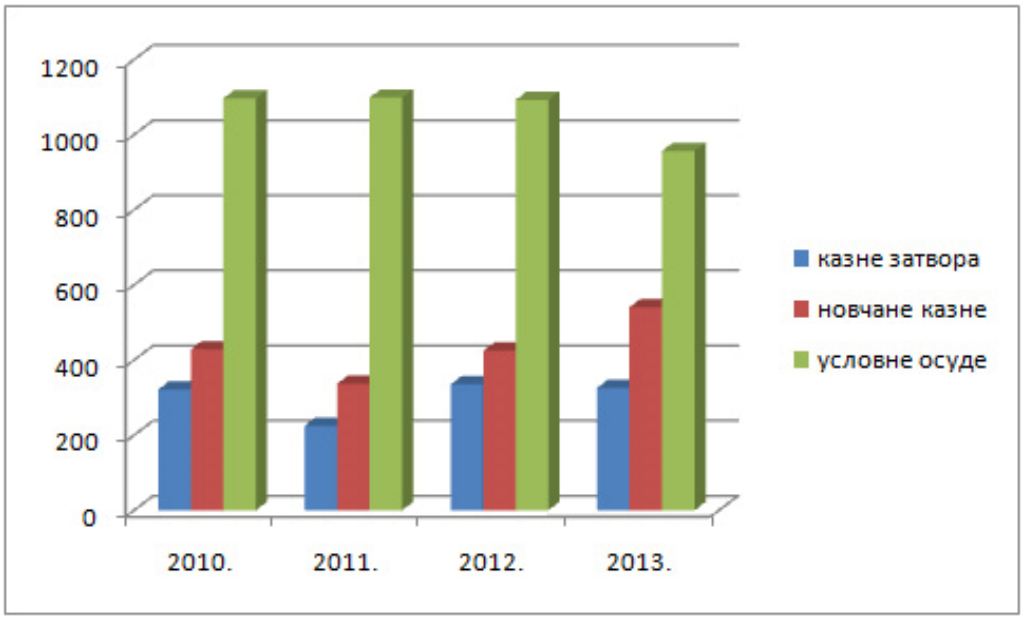

Табела број 41 даје приказ изречених кривичних санкција за кривична дјела извршена на подручју Окружног суда Бања Лука у периоду од 2010 – 2013.године, посматрано у односу на број пријављених кривичних дјела.

Анализом података уочава се да у посматраном периоду казна затвора учествује са 5,39%, новчана казна са 7,72%, а условна осуда са 19,94%. Казна затвора је најчешће изрицана 2013.године и то са 6,51%, када су изречене 326 ове кривичне санкције, док најмање учествује 2011.године и то са 4,01%, када је изречено 225 казни затвора.

Новчане казне су најчешће изречене 2013.године и то 10,80%, када је изречена 541 пресуда са новчаном казном. Новчане казне најмање учествују 2011.године и то са 6,01%, кад је изречено 337 новчаних казни.

Условне осуде у укупном броју изречених санкција највише учествују 2011.године и то са 19,62%, када је изречено 1.099 условних осуда, док најмање учешће ове санкције исказују 2012.године са 18,38%, када су изречене 1.093 условне осуде.

Табела и графички приказ број 42 *– Изречене кривичне санкције за кривична дјела против полног интегритета извршена у периоду од 2010 – 2013.године на подручју Окружног суда Бања Лука*

Година	Број пријава	Казне затвора	Учешће	Новчане казне	Учешће	Условне осуде	Учешће
2010.	54	20	37,03%	-	-	-	-
2011.	42	10	23,80%	-	-	2	4,76%
2012.	34	6	17,64%	1	2,94%	-	-
2013.	24	8	33,33%	-	-	-	-
Укупно	**154**	**44**	**28,58%**	**1**	**0,65%**	**2**	**1,30%**

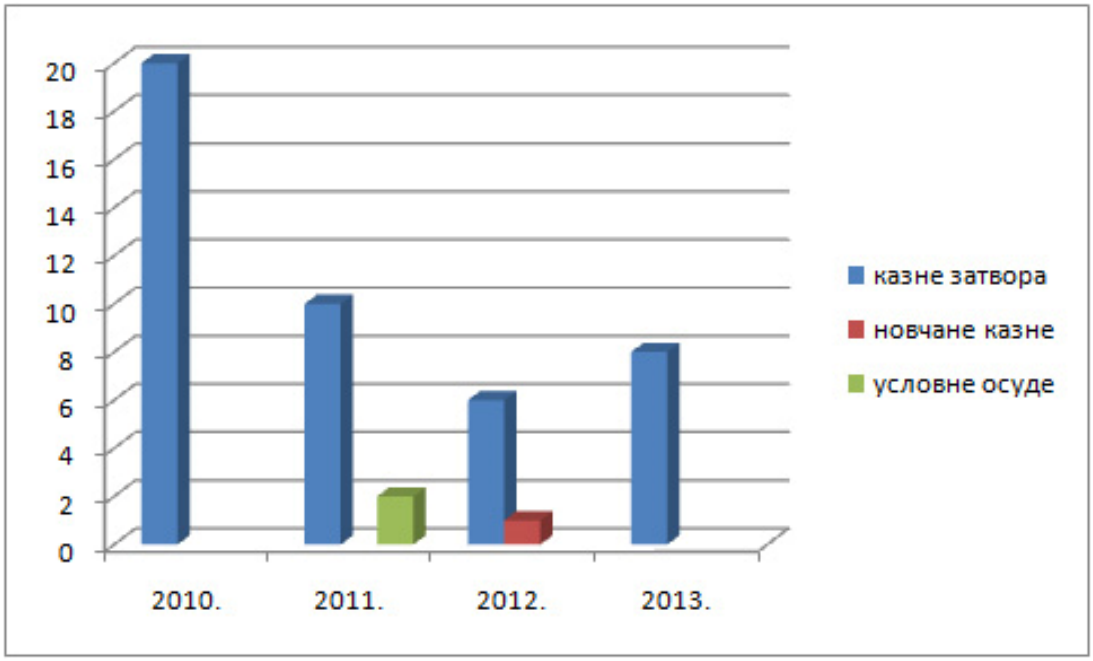

Табела број 42 даје укупан приказ изречених кривичних санкција за кривична дјела против полног интегритета извршена на подручју Окружног суда Бања Лука у периоду од 2010 – 2013.године.

Анализом ових података уочава се да су у посматраном периоду казне затвора изречене у 28,58%, случајева, новчана казна 0,65% , а условна осуда 1,30%. Казна затвора је најчешће изречена 2010.године и то са 37,03%, када је изречено 20 ових кривичних санкција, док она најмање учествује 2012.године и то са 17,64%, када је изречено свега шест казни затвора.

Новчана казна је изречена једино 2012.године када учествује са 2,94%.

Условна осуда изречена је једино 2011.године у два случаја, када учествује са 4,76%.

Табела и графички приказ број 43 *– Изречене кривичне санкције за кривична дјела извршена у периоду од 2010 – 2013.године на подручју Окружног суда Бијељина*

Година	Број пријава	Казне затвора	Учешће	Новчане казне	Учешће	Условне осуде	Учешће
2010.	1.189	214	18,00%	135	11,35%	361	30,36%
2011.	1.193	267	22,40%	117	9,80%	384	32,19%
2012.	1.543	207	13,41%	107	6,93%	386	25,01%
2013.	1.456	180	12,40%	83	5,70%	317	21,77%
Укупно	**5.381**	**868**	**16,13%**	**442**	**7,84%**	**1.448**	**26,90%**

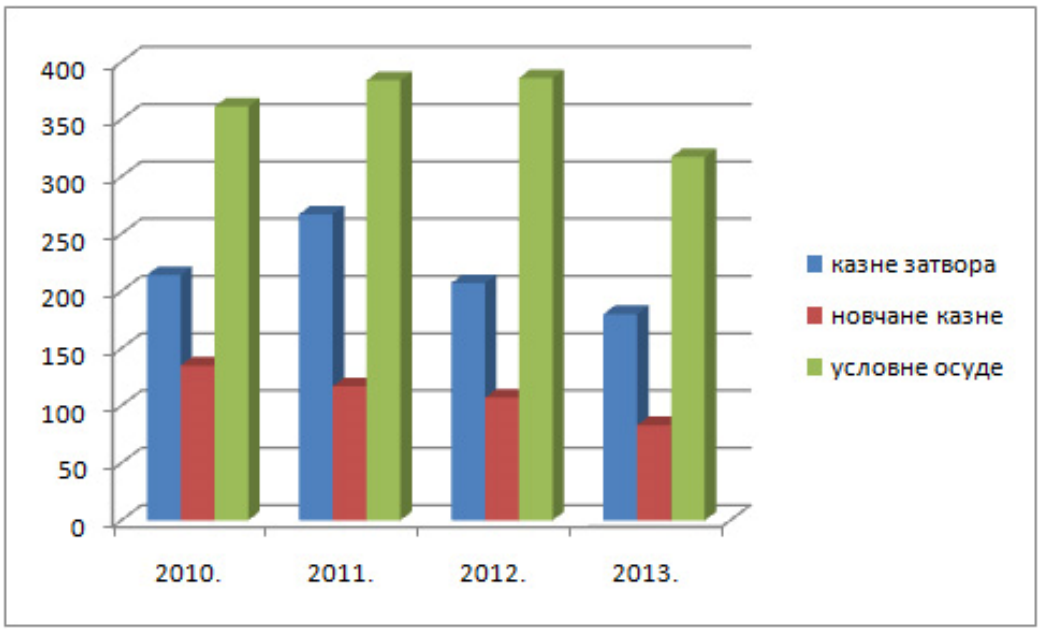

Табела број 43 даје укупан приказ изречених кривичних санкција за кривична дјела на подручју Окружног суда Бијељина у периоду од 2010 – 2013.године.

Анализом ових података уочава се да је у посматраном периоду казна затвора изречена 16,13%, новчана казна 7,84%, а условна осуда 26,90%. Казна затвора највише учествује 2011.године са 22,40%, када су изречене 267 ове кривичне санкције, док најмање учествује 2013.године и то са 12,40%, када је изречено 180 казни затвора.

Новчане казне највише учествују 2013.године, и то са чак 11,35%, када је изречено 135 пресуда са новчаном казном, док најмање учествују 2013.године и то са 5,70%, кад су изречене 83 новчане казне.

Условне осуде су најчешће изречене 2011.године и то са 32,19%, када је било 384 условних осуда, док оне најмање учешће исказују 2013.године са 21,77%, када су изречене 317 условне осуде.

Табела и графички приказ број 44 *– Изречене кривичне санкције за кривична дјела против полног интегритета извршена у периоду од 2010 – 2013.године на подручју Окружног суда Бијељина*

Година	Број пријава	Казне затвора	Учешће	Новчане казне	Учешће	Условне осуде	Учешће
2010.	11	9	81,81%	-	-	2	18,18%
2011.	6	3	50,00%	-	-	1	16,66%
2012.	4	3	75,00%	-	-	1	25,00%
2013.	8	2	25,00%	-	-	-	-
Укупно	**29**	**17**	**58,62%**	**-**	**-**	**4**	**13,79%**

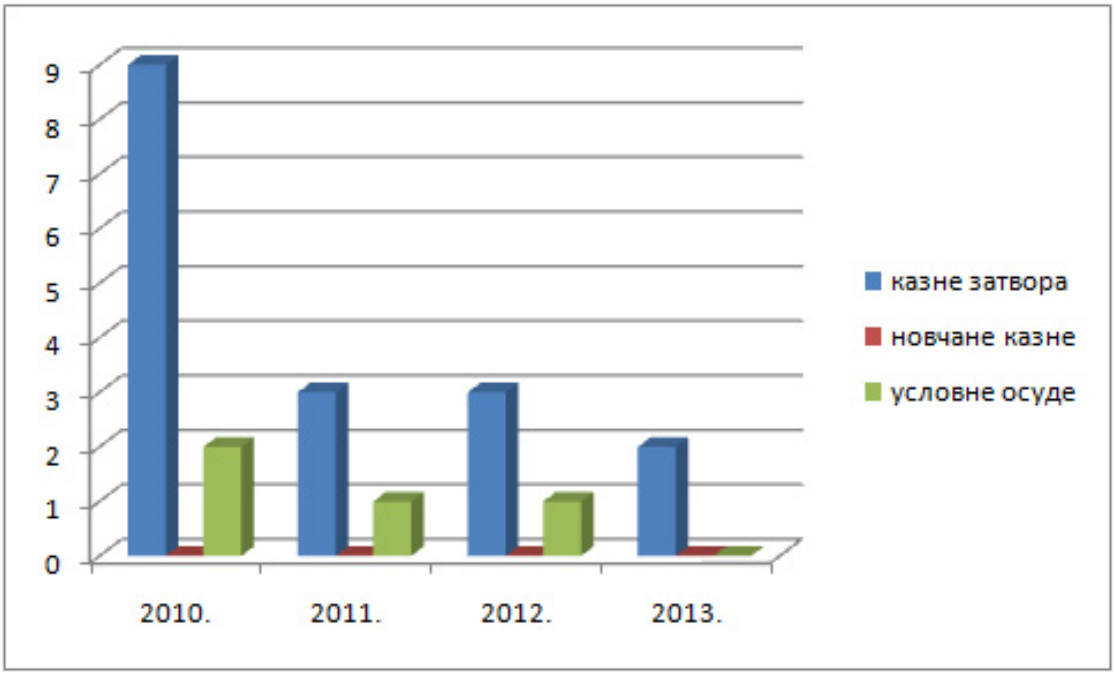

Табела број 44 даје приказ изречених кривичних санкција за кривична дјела против полног интегритета на подручју Окружног суда Бијељина у периоду од 2010 – 2013.године.

Анализом датих података уочава се да проценат учешћа казне затвора износи 58,62%, новчане казне нису уопште изрицане, а условне осуде учествују са 13,79%. Казна затвора најчешће је изречена 2010.године и то чак са 81,81%, када је изречено девет ових кривичних санкција, док најмање учествује 2013.године и то са свега 25%, када су изречене свега двије казне затвора.

Новчана казна није изречена од стране суда у Бијељини.

Условна осуда највише учествује 2012.године са 25% када је изречена једном, док 2013.године није изречена нити једна условна осуда.

Табела и графички приказ број 45 *– Изречене кривичне санкције за кривична дјела извршена у периоду од 2010 – 2013.године на подручју Окружног суда Требиње*

Година	Број пријава	Казне затвора	Учешће	Новчане казне	Учешће	Условне осуде	Учешће
2010.	1.348	109	8,86%	47	3,49%	233	17,28%
2011.	1.039	83	7,99%	91	8,76%	219	21,09%
2012.	1.019	40	3,92%	53	5,20%	75	7,36%
2013.	414	28	6,76%	50	12,07%	77	18,60%
Укупно	**3.820**	**260**	**6,80%**	**241**	**6,30%**	**604**	**15,81%**

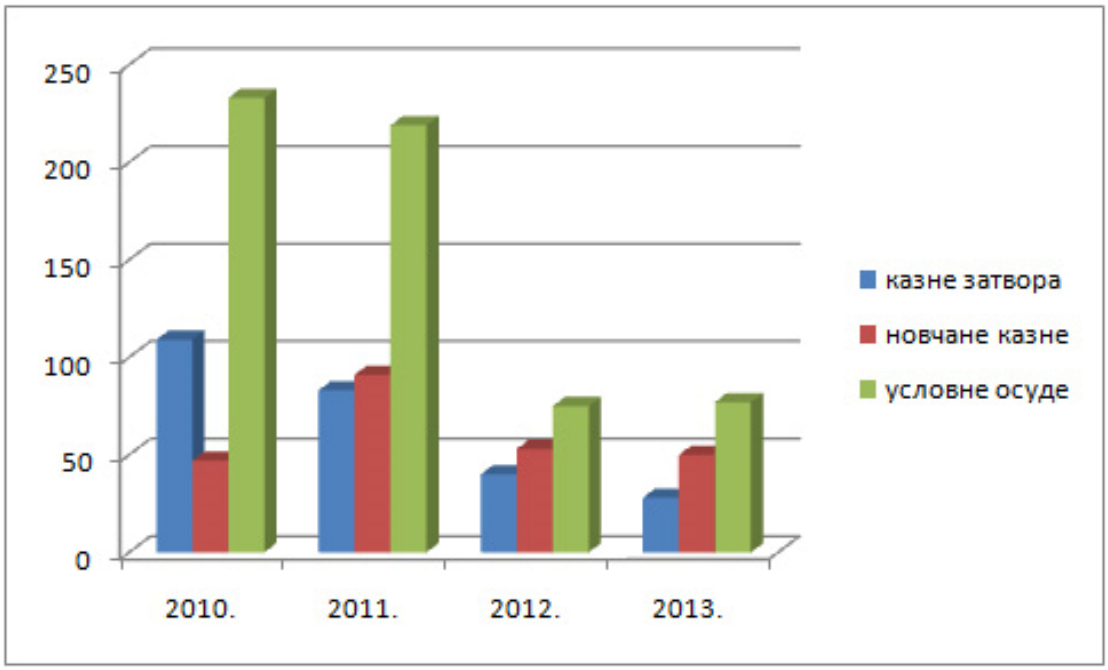

Табела број 45 даје приказ изречених кривичних санкција за кривична дјела на подручју Окружног суда Требиње у периоду од 2010 – 2013.године.

Анализом ових података уочава се да у посматраном периоду проценат учешћа казне затвора износи 6,80%, новчаних казни 6,30%, а условних осуда 15,81%. Казна затвора највише учествује 2010.године са 8,86%, када је изречено 109 ових кривичних санкција, док најмање учествује 2012.године и то са 3,92%, када је изречено 40 казни затвора.

Новчане казне највише учествују 2011.године и то са чак 8,76%, када је изречена 91 пресуда са новчаном казном. Ове казне најмање учествују у 2010.години и то са 3,4%, када је изречено 47 новчаних казни.

Условне осуде највише учествују 2011.године и то са 21,09%, када је изречено 219 условних осуда, док најмање учешће оне исказују 2012.године са 7,36%, када је изречено 75 условних осуда.

Табела и графички приказ број 46 *– Изречене кривичне санкције за кривична дјела против полног интегритета извршена у периоду од 2010 – 2013.године на подручју Окружног суда Требиње*

Година	Број пријава	Казне затвора	Учешће	Новчане казне	Учешће	Условне осуде	Учешће
2010.	2	-	-	-	-	-	-
2011.	2	-	-	-	-	-	-
2012.	5	1	20,00%	-	-	-	-
2013.	3	1	33,33%	-	-	-	-
Укупно	**12**	**2**	**16,66%**	**-**	**-**	**-**	**-**

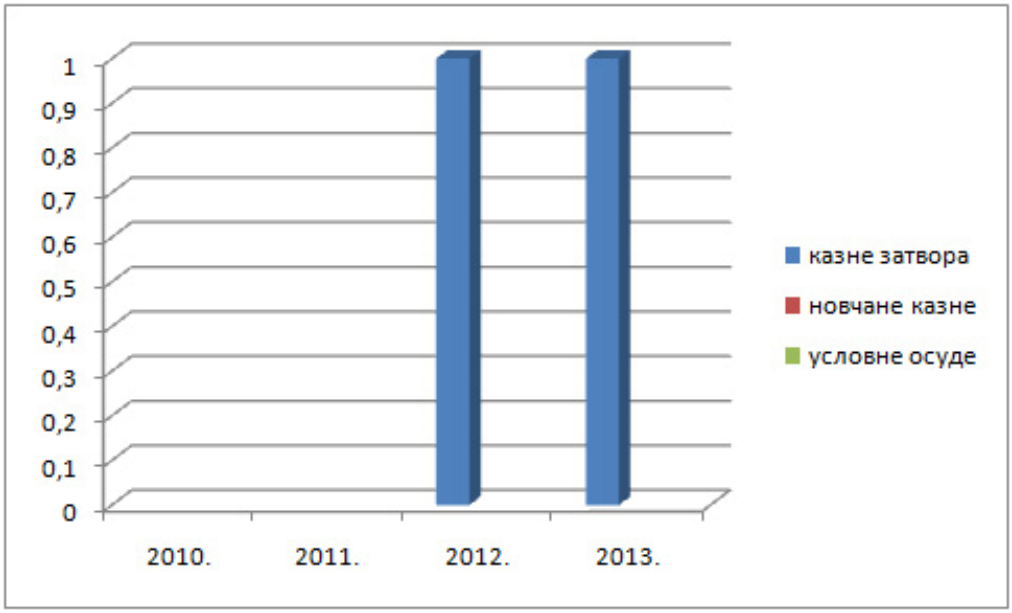

Табела број 46 даје приказ изречених кривичних санкција за кривична дјела против полног интегритета на подручју Окружног суда Требиње у периоду од 2010 – 2013.године.

Анализом ових података уочава се незнатан број пријава за ова кривична дјела, као и околност да у посматраном периоду није изречена нити једна условна осуда, односно новчана казна, док је тек 2012. и 2013.године изречена по једна казна затвора. Укупно за посматрани период проценат учешћа казне затвора износи 16,66%.

Табела и графички приказ број 47 *– Приказ удјела судских одлука по кривичним дјелима против полног интегритета у укупном броју кривичних дјела за подручје Окружног суда Бања Лука*

Година	Обустава поступка	Затворска казна	Новчана казна	Условна осуда	Укупно	Одбијајуће пресуде	Ослоба-ђајуће пресуде	КД у стању неурачунљиво-сти
2010.	0,00%	6,21%	0,00%	0,00%	1,08%	0,00%	0,00%	0,00%
2011.	3,95%	4,44%	0,00%	0,18%	0,72%	0,00%	1,49%	0,00%
2012.	0,00%	1,79%	0,24%	0,00%	0,37%	1,69%	0,00%	0,00%
2013.	0,00%	2,45%	0,00%	0,00%	0,44%	0,00%	0,00%	0,00%
Укупно	**1,14%**	**3,64%**	**0,06%**	**0,05%**	**0,65%**	**0,52%**	**0,34%**	**0,00%**

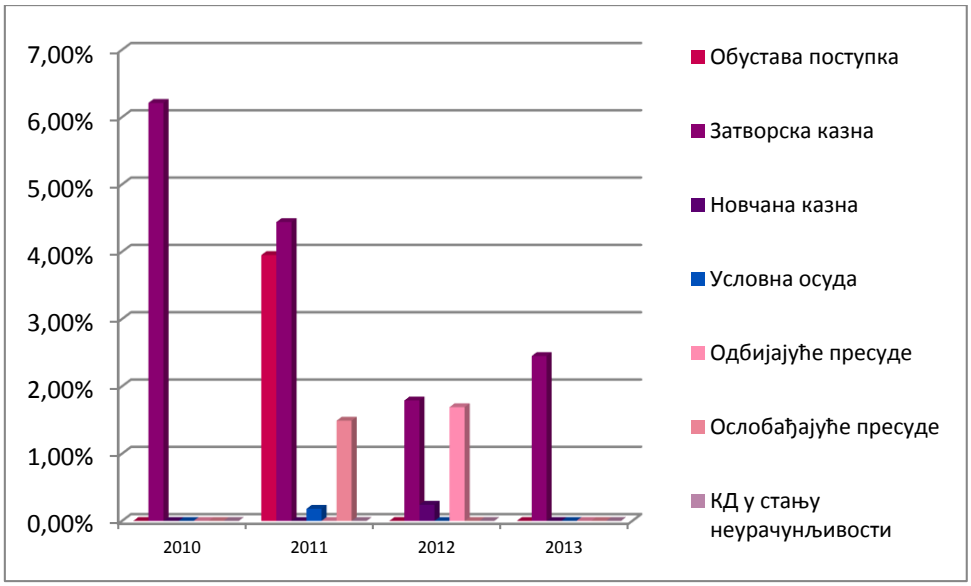

Табела број 47 даје процентуални приказ односа свих врста судских одлука: обустава поступака, изречених затворских казни, новчаних казни и условних осуда, као и донијетих одбијајућих и ослобађајућих пресуда, те извршених кривичних дјела у стању неурачунљивости у току извјештајног периода за дјела којима се угрожава полни интегритет за подручје под надлежношћу Окружног суда Бања Лука. Обустава поступка за кривична дјела којима се угрожава полна слобода учествује са 1,14 %, затим слиједи 3,64% затворских казни, док није изречена нити једна новчана казна, а само 0,06% је било условних осуда што чини 0,64%. Потом, одбијајуће пресуде учествују са 0,52%, а ослобађајуће пресуде учествују са 0,34%. У извјештајном периоду, који је предмет

анализе, није извршено нити једно кривично дјело против полног интегритета у стању неурачунљивости на подручју Бања Луке.

Табела и графички приказ број 48 *– Приказ удјела других судских одлука по кривичним дјелима против полног интегритета у укупном збиру кривичних дјела за подручје Окружног суда Бијељина*

Година	Обустава поступка	Затворска казна	Новчана казна	Условна осуда	Укупно	Одбијајуће пресуде	Ослобађају-ће пресуде	КД учињено у стању неурачуњи-вости
2010.	2,63%	4,21%	0,00%	0,55%	1,54%	0,00%	4,44%	0,00%
2011.	0,00%	1,12%	0,00%	0,26%	0,52%	0,00%	0,00%	0,00%
2012.	0,00%	1,45%	0,00%	0,26%	0,57%	0,00%	2,04%	0,00%
2013.	0,00%	1,11%	0,00%	0,00%	0,34%	0,00%	0,00%	0,00%
Укупно	**0,76%**	**1,96%**	**0,00%**	**0,28%**	**0,76%**	**0,00%**	**1,49%**	**0,00%**

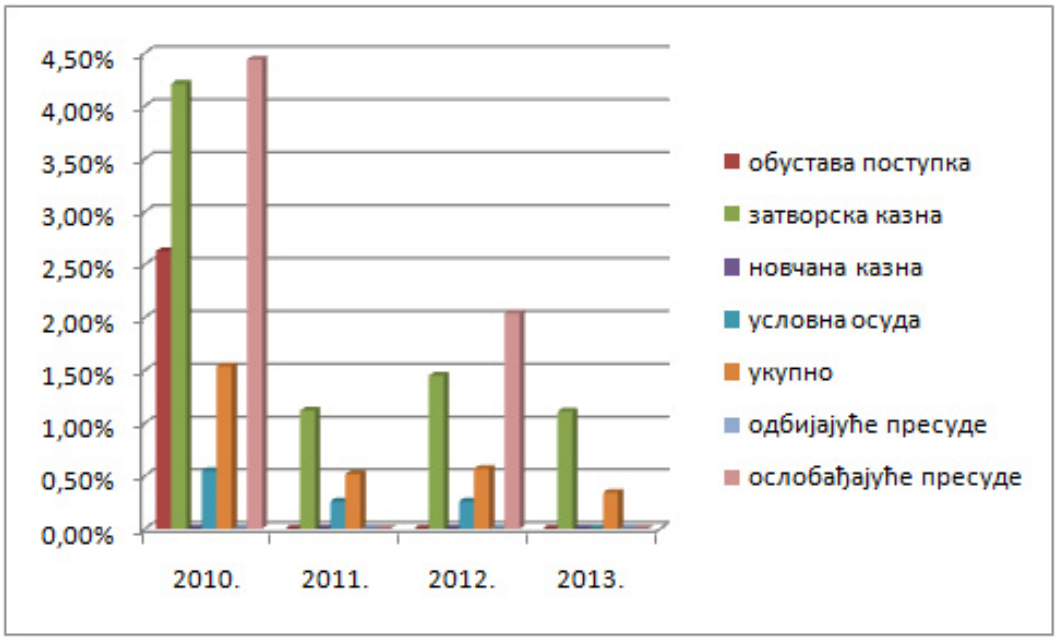

Табела број 48 даје процентуални приказ односа свих врста судских одлука: обустава поступака, изречених затворских казни, новчаних казни и условних осуда, као и донијетих одбијајућих и ослобађајућих пресуда, те извршених кривичних дјела у стању неурачунљивости у току извјештајног периода за дјела којима се угрожава полни интегритет за подручје под надлежношћу Окружног суда Бијељина. Обустава поступка за кривична дјела којима се угрожава полна слобода учествује са 0,76%, затим слиједи

1,96% затворских казни, док није изречена нити једна новчана казна, као и 0,28% условних осуда што чини 0,76%. Потом, није донесена нити једна одбијајућа пресуда за кривична дјела којима се угрожава полна слобода, док ослобађајуће пресуде учествују са 1,49%. У посматраном периоду није извршено нити једно кривично дјело ове врсте у стању неурачунљивости.

***Табела и графички приказ број* 49** – Приказ *удјела других судских одлука по кривичним дјелима против полног интегритета у укупном збиру кривичних дјела за подручје Окружног суда Требиње*

Година	Обустава поступка	Затворска казна	Новчана казна	Условна осуда	Укупно	Одбијајуће пресуде	Ослобађајуће пресуде	КД у стању неурачун-љивости
2010.	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
2011.	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
2012.	0,00%	2,50%	0,00%	0,00%	0,60%	0,00%	0,00%	0,00%
2013.	0,00%	3,57%	0,00%	0,00%	0,64%	0,00%	0,00%	0,00%
Укупно	**0,00%**	**0,77%**	**0,00%**	**0,00%**	**0,18%**	**0,00%**	**0,00%**	**0,00%**

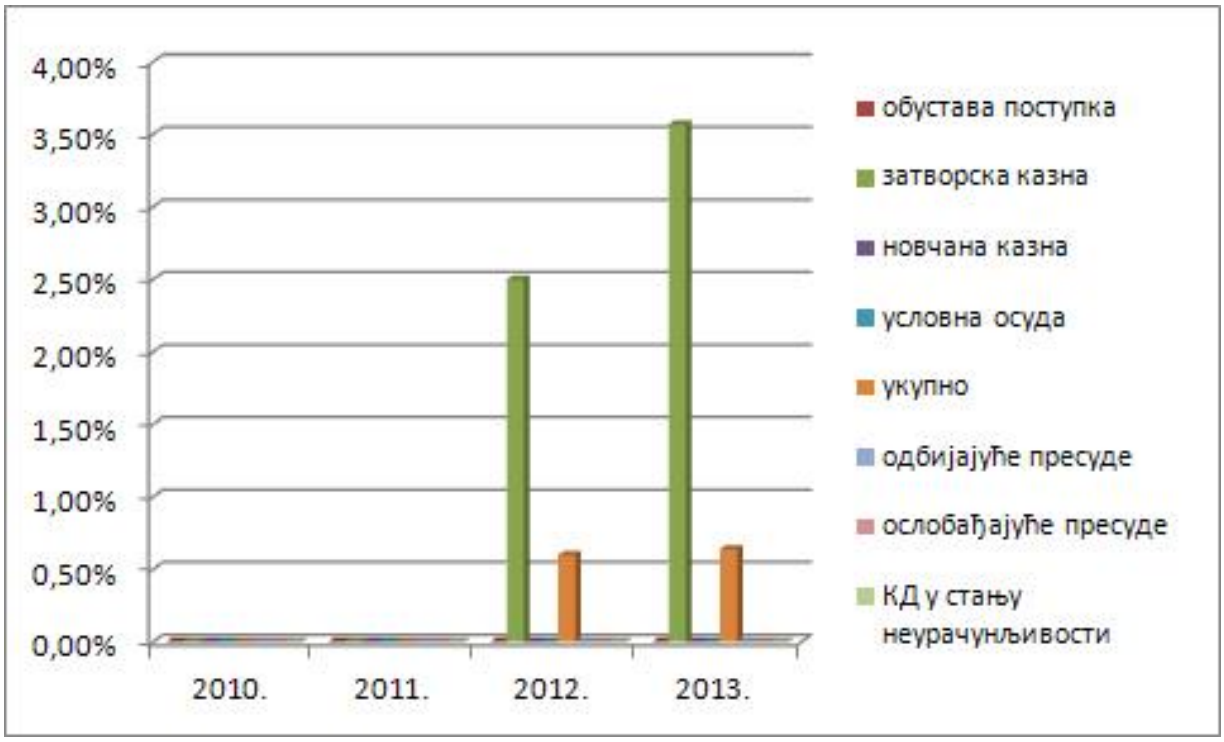

Табела број 49 даје процентуални приказ односа свих врста судских одлука: обустава поступака, изречених затворских казни, новчаних казни и условних осуда, донијетих одбијајућих и ослобађајућих пресуда, као и извршених кривичних дјела у стању неурачунљивости за дјела којима се угрожава полна слобода за подручје под надлежношћу Окружног суда Требиње. У посматраном периоду није било обустава поступка, нити је уопште изречена новчана казна, нити условна осуда. Такође, није донијета ниједна ослобађајућа пресуда за кривична дјела против полног интегритета на подручју Окружног суда Требиње, нити је извршено кривично дјело у стању неурачунљивости. Затворска казна изречена за кривична дјела којима се угрожава полна слобода учествује са 0,77%.

З А К Љ У Ч А К

Докторска дисертација „Кривичноправна заштита полне слободе малољетника“ систематизована је у четири цјелине које су међусобно повезане, а опет, свака понаособ, на својствен и посебан начин, прилази овом комплексном и мултидисциплинарном проблему. Поглавља, као основни сегменти рада, истражују следећа питања:

1. Историјски развој кривичноправне заштите полне слободе малољетника,
2. Кривичноправна заштита полне слободе малољетника у међународном и упоредном праву,
3. Кривичноправна заштита полне слободе малољетника у позитивном праву Републике Српске и Босне и Херцеговине и
4. Полно насиље над малољетницима у Републици Српској у правосудној пракси.

Истраживање питања заштите полне слободе малољетника, са кривичноправног аспекта, да би се на свеобухватан начин објаснили сегменти који чине биће ових кривичних дјела, захтијева мултидисциплинаран приступ како би се, путем сродних друштвених и природних наука, као што су право, историја, социологија, психологија, криминологија, медицина, психијатрија и статистика, добили одговори на основна питања која чине овај друштвени проблем. На тај начин су добијени подаци подложни анализи и разматрању питања која се стављају пред правну теорију и праксу, а односе се на потребу посебне заштите малољетника, као и младих људи који су у специфичној психичкој и физичкој фази развоја и посебно су осјетљиви. Посебан значај у разматрању и схватању угрожености друштва од овог облика антисоцијалног понашања, у дисертацији је дала примјена статистичких метода кроз представљање, поређење и анализу података о распрострањености и учесталости појединих облика криминалитета и друштвене реакције према њима.

Истраживање питања полне слободе малољетника, у смислу кривичноправне заштите, али и социолошко – психолошких аспеката, није у довољној мјери до сада заступљено у теорији и пракси. Околност недостатка претходно вршених емпиријских и теоријских истраживања са темом заштите полне слободе малољетника, у кривичноправном смислу, у значајнијој мјери је истакла потребу мултидисциплинарног приступа овом проблему и употребу статистичких и других емпиријских метода.

Недостатак истраживања, прије свега, систематизованих, емпиријских података захтијевао је систематизовање доступних података из статистика Министарства унутрашњих послова Републике Српске и Тужилаштва Републике Српске, а потом и рад на анализи и стављање у контекст са теоријским знањима.

У првој глави разматра се историјскоправни развој кривичноправне заштите полне слободе малољетника. Специфичност рада на систематизовању података из историјске грађе састоји се у чињеници да не постоји значајан број специфичних научних радова на ову тему. Приликом истраживања, коришћена је доступна грађа из историјских извора, религијских, као и доступних библиотечких фондова, уз несебичну помоћ представника Српске православне цркве и Исламске вјерске заједнице у Босни и Херцеговини, а посебно Гази Хусрев – бегове библиотеке у Сарајеву. Рад на истраживању историјског аспекта кривичноправне заштите полне слободе малољетника у свијету и на подручју Републике Српске нема амбицију историографског истраживања већ, прије свега, систематизовање и анализу доступних података о настанку првих облика заштите и континуитету развоја, све до позитивноправних рјешења.

Неопходност историјскоправног изучавања овог комплексног, прије свега друштвеног, а потом и кривичноправног, питања се показала као неопходна компонента цјеловитости рада. Потреба истраживања историјског контекста огледа се у разумијевању друштвених свјетоназора и околности у којима настаје, а потом се даље развија свијест о потреби заштите полне слободе уопште, а посебно полне слободе малољетника и дјетета. Овдје је посебно указана пажња на уочавање момента у коме друштво иницијално препознаје потребу заштите полне слободе и полност као интимно право појединца, потом узраст пасивног субјекта као посебно осјетљивог члана друштва и коначно прве кривичноправне норме које штите малољетника од полног насиља. Развој друштвене свијести о потреби и врсти заштите ових слобода се посебно истакао у значају уочавања контекста друштвеног уређења и догми које су карактерисале поједине периоде.

Истраживање историјског аспекта је подијељено у двије цјелине и то: 1. заштита полне слободе малољетника у историјским изворима у свијету и 2. заштита полне слободе малољетника у историјским изворима на подручју Републике Српске.

Истраживање првих облика и развоја заштите полне слободе малољетника у свијету проведено је кроз најзначајније, доступне, историјске документе и то: 1. Хамурабијев законик, 2. Гортински законик, 3. Салијски законик, 4. Законик Еклога и 5. Душанов законик.

Први историјски правни кодификовани акт који је обрађен у раду јесте Законик вавилонског цара Хамурабија, који је уједно и најзначајнији клинописани правни споменик и један од најпотпунијих правних извора Старог вијека у цјелини. Законик је донио цар Хамураби у раздобљу између 1792. и 1750.године прије Христа, односно прије 3807 година и садржи, дуго у накнадним законима примјењиван, принцип „талиона“. Овај Законик препознаје питање полне слободе као значајно друштвено питање, а ову слободу као неприкосновено право појединца. Тако, Законик за силовање и прељубу предвиђа смртну казну, гдје би се, посматрајући кроз принцип „талиона“, могло закључити да је силовање било равно, по својој друштвеној опасности, убиству. Законик није препознао дјецу као посебно угрожену друштвену категорију, нити је предвидио посебну кривичноправну заштиту дјеце.

Након Хамурабијевог законика, обрађен је Гортински законик који препознаје и мушкарца као жртву силовања. Он и даље задржава класне подјеле, а друштвену опасност, осликану у висини предвиђене санкције за извршиоца, одређује према чињеници из које класе су учинилац и пасивни субјект. Овај Законик препознаје слободну, неудату жену као посебну категорију жртве силовања, предвиђајући казну у износу од 10 стартера. Поређења ради, за силовање слободног мушкарца или жене, била је предвиђена казна од 100 стартера. Из наведеног произилази да је жена сматрана својином супруга, а штета, односно друштвена опасност, је била већа уколико је она била удата.

Салијски законик из петог вијека наше ере, као један од најзначајнијих законика раног средњег вијека, прописује новчану казну у различитим износима зависно тога ком друштвеном сталежу припада силована жена (слободна дјевојка, слободна дјевојка уз њен пристанак, робиња, краљева робиња), при чему познаје више различитих дјела ове врсте.

Тек Законик Еклога из Византијског царства, који потиче из прве половине осмог вијека, врши дистинкцију пасивног субјекта код ових кривичних дјела. Тако Еклога

препознаје следеће жртве силовања: монахиња, свјетовна жена, дјевица и дијете до навршене тринаесте године живота. Посматрајући кроз предвиђене санкције, силовање дјетета је, у свјетоназору тог периода, препознато као друштвено опаснија радња од силовања монахиње или свјетовне жене, за шта је предвиђена казна била сјечење носа и одузимање пола имовине коју посједује извршилац, а која се предаје жртви, док је за силовање монахиње или свјетовне жене била предвиђена санкција сјечење носа. За разлику од Еклоге, Душанов законик, из 1349.године, не препознаје дијете као категорију која је посебно угрожена код кривичног дјела силовање, док задржава сталешке разлике у кажњавању учинилаца ових кривичних дјела.

Истраживање првих облика и развоја заштите полне слободе малољетника на подручју Републике Српске спроведено је од периода настанка првих писаних извора до позитивних кривичноправних рјешења кроз најзначајније доступне документе. Периоди који су били предмет истраживања подијељени су, ради прегледности, на: 1. Период прије Првог свјетског рата, 2. Период између два свјетска рата, 3. Период послије Другог свјетског рата и 4. Период послије 9. маја 1992.године.

Тако, период средњег вијека и постојање Босанске државе карактерише снажан утицај Душановог законика, односно традиције која је настала из њега, као и утицај вјерског хришћанског учења. По доласку Османлијског царства на подручје данашње Републике Српске, примјењује се исламско право које је у знатној мјери било прилагођено осјетљивошћу у односу на земље које су окупиране. Тај период карактерише постојање законских прописа који се називају кануни и канун – наме, као и исламског права – шеријата. Битно је поменути да постоји одређени континуитет у праву, који се огледа кроз чињеницу да су турске власти преузеле из Душановог законика поједина правна начела, углавном начела која се тичу питања облигација и повреде части и угледа.

Шеријатско право садржано је у низу прописа различите врсте, гдје за блуд (зину) предвиђа тјелесне казне каменовања и батинања, а проводиле су га османске власти. Касније донијети прописи – кануни и канун – наме из шеснаестог вијека за блуд прописују новчане казне чија је висина зависила од имовног стања учиниоца дјела, а за отмицу дјевојке или дјечака тјелесну казну – одсијецање руке, док је за проституцију било предвиђено жигосање и батинање.

Окупација Босне и Херцеговине од стране Аустро – Угарске царевине представља, како у друштвеном, тако и у правном смислу снажан напредак и одвајање од традиционалних правних система и уопште, државног уређења које је карактерисало Османско царство. Тако се, у периоду окупације, и на подручју Босне и Херцеговине примјењивао Законик цара Фрање Јосифа Првог, донесен 1852.године. Овај Законик представља први модерни законски текст, који је примјењен на подручју Републике Српске. Законик, у глави четрнаестој која се односи на кривичноправну заштиту полне слободе, предвиђа четири кривична дјела.

Силовање из члана 125. се састоји у принуди на обљубу женског лица за чијег учиниоца је прописана казна тешке тамнице од пет до десет година. Ово дјело има два тежа облика за која је предвиђено пооштрено кажњавање: а) у случају тешког нарушавања здравља и б) у случају смрти женског лица. У члану 127. је предвиђено кривично дјело обљубе са немоћним женским лицем или лицем које није навршило четрнаест година живота, за које су прописане идентичне казне као и за силовање. Скрвњење је кривично дјело из члана 128. које се састоји у предузимању радње према дјетету које није навршило четрнаест година у циљу задовољавања полног нагона учиниоца. За учиниоца овог дјела предвиђена је казна тешке тамнице од једне до пет година. Последње кривично дјело ове врсте је блуд предвиђен чланом 129. који се јавља у више облика и то као: а) блуд са животињама или лицем истог пола, б) родоскрвњење и в) завођење. Зависно од облика дјела прописане су различите врсте и мјере казне за учиниоца.

Период између два свјетска рата карактерише доношење Кривичног законика Краљевине Југославије 1929.године, као и дјелимична примјена шеријатског права за грађане муслиманске вјероисповјести. Нови Законик, као и Законик Аустро – угарске, предвиђа посебну заштиту полне слободе дјеце до четрнаест година. У глави двадесет четвртој, кроз двадесет чланова одређена су: „Кривична дјела против јавног морала“, односно кривична дјела којима се штити полни интегритет и слобода човјека. Законик у шест чланова штити слободу и полни интегритет малољетника и дјетета. Овај Законик такође одређује пасивни субјект силовања као лице женског пола. Дијете, у смислу кривичноправне заштите, је лице узраста до четрнаест година. Овај Законик предвиђа више кривичних дјела против полне слободе малољетника. Тако је у члану 273.

предвиђена казна затвора до десет година за дјело обљубе или блудне радње према женском лицу узраста до четрнаест година. У члану 274. прописано је дјело које се састоји у искоришћавању мушког лица узраста до четрнаест година ради обљубе или свог малољетног пасторка, усвојеника, храњеника, храњенице, штићеника или штићенице. За ово дјело прописана је казна строгог затвора. Обљуба са малољетним женским лицем, узраста до четрнаест година, искоришћавањем повјерења је прописана у члану 276. Кривичног законика. За ово кривично дјело је прописана казна затвора од најмање шест мјесеци. Насилна обљуба дјетета, за коју је прописана казна затвора до пет година, је предвиђена у члану 278. Кривичног законика. Члан 282. штити женско лице старости до осамнаест година од полне злоупотребе и подвођења чији се учинилац кажњава затвором до петнаест година.

Кривичноправна заштита полне слободе малољетника у периоду након Другог свјетског рата се значајно не разликује од кривичноправних рјешења у Краљевини Југославији. У посљератној Југославији, кривичноправна заштита полне слободе малољетника је прво била уређена Кривичним закоником ФНР Југославије из 1951. године, у глави XVI под називом: „Кривична дела против достојанства личности и морала“. Овдје је предвиђено више кривичних дјела која за објект заштите имају полну слободу малољетника. Тако је у члану 181. Кривичног законика прописана казна строгог затвора од шест мјесеци до пет година за обљубу или противприродни блуд са малољетним лицем које није навршило четрнаест година. Дјело има два тежа облика испољавања. У члану 182. Кривичног законика прописан је тежи облик обљубе или противприродног блуда злоупотребом положаја ако је пасивни субјект малољетно лице узраста до четрнаест година, а учинилац наставник, васпитач, старалац, усвојитељ, очух или друго лице које злоупотребом свог положаја изврши обљубу. Завођење, из члана 185. Кривичног законика, је дјело које је управљено на обљубу женског дјетета које је навршило четрнаест година лажним обећањем брака, за које је предвиђена казна затвора до двије године. Подвођење малољетног лица за вршење сексуалних радњи је кривично дјело из члана 187. Кривичног законика, за које је прописана казна строгог затвора до пет година. Ово дјело може да добије квалитет квалификованог кривичног дјела у виду заната.

Новелом Кривичног законика из 1959.године остала су идентична обиљежја кривичних дјела против полне слободе малољетника, с тим што је код појединих кривичних дјела дошло до пооштравања прописаних казни.

Под истим називима, ова кривична дјела против полне слободе малољетника предвиђа и Кривични закон СР Босне и Херцеговине из 1977.године, у глави једанаестој. Овај Закон садржи иста кривична дјела против полне слободе малољетника, са идентичним обиљежјима и облицима испољавања, при чему су само прописане казне за њихове учиниоце претрпјеле одређене измјене.

Значајан искорак у праћењу трендова у упоредноправним рјешењима земаља Европске уније, јавља се тек у Кривичном закону Републике Српске из 2000.године. Први Кривични закон Републике Српске, међу првима у упоредноправним рјешењима земаља у окружењу, уводи принцип полне неутралности, док и даље задржава старосну границу од четрнаест година којом се одређује посебна заштита полне слободе дјетета.

У другој глави дисертације разматра се питање кривичноправне зашите полне слободе малољетника у међународном и упоредном праву. Међународни правни оквир, на који се посебно обраћа пажња, обухвата универзалне документе, донесене кроз Организацију Уједињених нација и документе регионалног карактера, донесене од стране европских институција.

Први документ међународног карактера који је препознао потребу посебне заштите дјетета је Декларација о правима дјетета. Декларација је донесена 1924.године од стране Друштва народа. Значај ове Декларације огледа се, прије свега, у чињеници да је то први документ међународног карактера, а може се рећи и уопште, који препознаје на директан и непосредан начин проблем угрожености дјетета и потребу његове заштите. Декларација о правима дјетета, позната под називом „Декларација из Женеве“, препознаје потребу човјечанства да штити и брани дјецу без обзира на расу, националност или увјерење. Декларација је прокламовала основне принципе заштите дјетета који на директан начин не помињу питање заштите дјеце и малољетника од полне злоупотребе, али дају оквир који препознаје посебне потребе дјетета и отвара могућности њихове значајније заштите. Тако су прокламовани принципи:

1. дијете има право на одговарајуће материјалне и духовне услове за правилан развој;

2. дијете које је гладно мора бити нахрањено; болесно дијете мора бити лијечено; дијете које је заостало мора добити помоћ; дијете делинквент мора бити поново прихваћено; сироче и бескућник морају добити помоћ и заштиту;

3. дијете мора прво добити помоћ у кризним тренуцима;

4. дјетету се мора обезбиједити издржавање и заштита од сваког облика експлоатације и

5. дијете мора да се одгаја уз свијест да његове способности треба да служе његовим ближњима.

У периоду након завршетка Другог свјетског рата, а по оснивању Организације Уједињених нација, доносе се најзначајнији међународни документи, међу којима се посебно истичу документи којима се штите права малољетника и дјеце. Тако, други међународни документ који посебно штити дјецу јесте „Декларација о правима дјетета“ из 1959.године. Шта је Генерална скупштина хтјела постићи овим документом, на једноставан и директан начин, речено је у преамбули „Повеље“ гдје стоји: „Човјечанство дугује дјеци најбоље што има“.

Декларација, кроз десет основних принципа, таксативно наводи права дјетета и обавезе његове заштите. У принципима се тражи заштита дјетета од злостављања, мучења, рада и рата. Од држава потписница се захтијева омогућавање равноправности дјеце у расном, вјерском, полном и националном смислу, као и омогућавање њиховог правилног развоја, образовања, здравствене заштите и других облика заштите. Декларација није изричито препознала питање посебне заштите дјетета од полних злоупотреба и насиља, али на генералан начин захтијева заштиту права дјетета у његовом најбољем интересу. Декларација такође није обезбиједила непосредне механизме контроле и провођења тих принципа од стране држава потписница.

Најзначајнији документ који штити дијете јесте Конвенција о правима дјетета из 1989.године, донесена од Организације Уједињених нација. Конвенција представља универзални правни акт који на свеобухватан начин препознаје потребу заштите дјетета и предвиђа механизме њеног провођења. Тако ова Конвенција препознаје и проблем полне злоупотребе дјетета, а дијете дефинише као свако људско биће млађе од осамнаест година.

Конвенција дјетету предвиђа три групе основних права и то:

- грађанска, политичка, економска, социјална и културна права,
- партиципативна, протективна и права којима се обезбјеђује развој и
- права на преживљавање, права на заштиту, права на развој и права на учешће у животу заједнице,

Конвенција у члану 34. обавезује чланице ОУН да штите дјецу од свих облика сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања и да предузимају одговарајуће националне, билатералне и мултилатералне мјере за спречавање: а) навођења и присиљавања дјетета на учешће у ма којој незаконитој сексуалној активности, б) искоришћавања дјеце за проституцију и друге незаконите радње и в) искоришћавања дјеце у порнографским представама и материјалима.

Конвенција чланом 34. заговара различите интердисциплинарне мјере против сексуалног искоришћавања и злостављања дјеце, укључујући законе, политичко дјеловање, ефикасне мјере и механизме, примјену ресурса друштва кроз образовање, социјализацију и свеопшту мобилизацију друштва.

Како је, анализом ефеката претходних међународних докумената, а посебно Конвенције о правима дјетета, уочен недостатак у непосредној примјени норми у пракси, тачније у националним законодавствима, 2000.године је донесен Факултативни протокол, уз Конвенцију о продаји дјеце, дјечијој проституцији и дјечијој порнографији. Протокол има за циљ непосредну заштиту дјеце од разних облика полних злоупотреба и изградњу механизама који би омогућили њену непосредну примјену у националним законодавствима. Протокол је подијељен у три дијела, и то: први дио у коме су дефинисане злоупотребе дјеце и дате смјернице државама чланицама које минималне мјере заштите кроз прописивања кривичних дјела у позитивном кривичном праву имају предузети на заштити, други дио са одредбама намјењеним усмјеравању држава чланица на предузимање мјера ка омогућавању ефикасне и потпуне примјене, и трећи дио који садржи прелазне и завршне одредбе које се тичу приступања, одустајања од чланства и важења Протокола.

Протокол посебну пажњу обраћа на непосредне облике полне злоупотребе дјеце, и то позивајући на заштиту дјеце од злоупотреба без обзира на расу, боју коже, пол, језик, вјероисповјест, политичко или друго увјерење, национално, етничко или

социјално поријекло, имовинско стање, онеспособљеност, рођење или други статус дјетета, његовог родитеља или законског старатеља, затим незаконито пребацивање и задржавање дјеце у иностранству, заштиту дјетета које има статус избјеглице, заштиту дјеце од незаконите употребе наркотика или других психотропних супстанци, заштиту дјеце од сексуалног злостављања и сексуалног искоришћавања, заштиту дјеце од отмице, продаје или трговине, заштиту дјеце од свих видова искоришћавања. На крају је дата иницијатива за доношење Протокола која произилази из потребе заштите дјеце од незаконитог лишења слободе, мучења и непружања потребне правне помоћи, водећи се све значајнијим проблемом економског искоришћавања дјеце, растуће трговине дјецом, злоупотребом дјеце за вршење сексуалних услуга у туризму и све веће доступности дјечије порнографије на интернету и другим модерним технологијама.

Такође је битно поменути и друге међународне конвенције које су одлучујуће утицале на развој свијести о потреби заштите дјеце од полних злоупотреба и непосредно утицале на позитивна законска рјешења и правну теорију. Ту се посебно истичу: Допунска Конвенција о укидању ропства, трговине робљем и установа и праксе сличне ропству, Конвенција о сузбијању трговине људима и искоришћавања проституције других, Факултативни протокол уз Конвенцију о правима дјетета који се односи на продају дјеце, дјечију проституцију и дјечију порнографију, Факултативни протокол уз Конвенцију о правима дјетета који се односи на ангажовање дјеце у оружаним сукобима, Протокол о спрјечавању, заустављању и кажњавању трговине људима, нарочито женама и дјецом, којим се допуњује Конвенција Уједињених нација против транснационалног организованог криминала (Конвенција из Палерма), Препорука (1991.) 11 о сексуалној експлоатацији, порнографији, проституцији и трговини млађим особама, Препорука Комитета министара Савјета Европе Р (91) 11 о сексуалном искоришћавању, порнографији, проституцији и трговини дјецом и омладином, Резолуција 1099 (1997.) Парламентарне скупштине Савјета Европе о сексуалном искоришћавању дјеце, Препорука (2000.) 11 о дјеловању против трговине људима у сврху сексуалне експлоатације, Препорука (2001.) 16 о заштити дјеце од сексуалног искоришћавања, Конвенција Савјета Европе о кибернетичком криминалу, Допунски протокол уз Конвенцију о кибернетичком криминалу, Оквирна одлука (2004.) (68) ПУП Европске уније о спрјечавању сексуалног искоришћавања дјеце и дјечије

порнографије, Конвенција о контакту који се тиче дјеце, Препорука (2001.) 16 о заштити дјеце од сексуалног искоришћавања, Резолуција Европског парламента о искоришћавању проституције других у трговини људима (1989.), Заједничка акција Европске уније и Савјета Европе у вези са борбом против трговине људима и сексуалног искоришћавања дјеце (1997.) и Конвенција Савјета Европе о заштити дјеце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања (Ланзарот).

Посебан сегмент рада чини упоредноправно истраживање кривичноправне заштите полне слободе малољетника. Истраживање је спроведено у више европских кривичних законодавстава. Оно је подијељено на земље региона, односно бивше чланице Социјалистичке Федеративне Републике Југославије и то: Република Македонија, Република Словенија, Република Србија, Република Хрватска и Република Црна Гора, потом земље источноевропског правног подручја и то: Република Естонија, Република Литванија, Република Пољска и Руска Федерација, те земље западноевропског правног подручја и то: Краљевина Шведска, Краљевина Шпанија, Република Аустрија, Република Француска и Савезна Република Њемачка.

Како би се обим и квалитет заштите полне слободе малољетника у правном систему Републике Српске сагледао на свеобухватан начин, потребно је постојећа законска рјешења анализирати и упоредити са рјешењима у другим кривичним законодавствима. Циљ приказа упоредноправних рјешења јесте поређење истих, утврђивање квалитета заштите и извођење закључака којима би се допринијело побољшању кривичноправне заштите полне слободе малољетника у Републици Српској.

Систематизовањем и анализом законодавстава која су предмет истраживања, уочава се одређена специфичност у номотехници. Тако кривична законодавства бивших југословенских република, Републике Литваније, Републике Естоније, Руске Федерације, Краљевине Шпаније, Републике Аустрије и Савезне Републике Њемачке, посједују номотехнику која, посматрајући у историјском контексту, у знатној мјери подсјећа на начин прописивања кривичних дјела у Кривичном законику царске Аустро – Угарске из 1852.године. Кривична дјела су прописана у основним и квалификованим, односно привилегованим облицима са наслављеним нормама и предвиђеним кривичним санкцијама. За разлику од наведених, кривични законици Пољске и Шведске посједују

специфичну номотехнику, али не предвиђају наслове појединих чланова, док шведски Кривични законик одређује заштиту полне слободе у посебној глави и унутар те главе поједине чланове одређује почетним бројевима.

Посматрајући упоредноправна рјешења, уочавају се специфичне тенденције у савременим кривичним законодавствима у погледу заштите полне слободе малољетника. Примјећује се да савремена законодавства, осим општег принципа да су дјела против полне слободе полно неутрална и да се дијете препознаје као друштвена јединка посебно угрожена која заслужује посебну пажњу и заштиту, посједују и појединачна рјешења и начине заштите који се разликују. Тако државе у својим националним законодавствима границу посебне заштите дјетета постављају различито, почев од Руске Федерације гдје је та граница шеснаест година, затим појединих земаља као што су Пољска и Шведска гдје је та граница петнаест година и коначно Аустрија и Њемачка које, као и наше законодавство, препознају четрнаесту годину као границу од које се дијете штити посебним нормама од полног насиља и злоупотреба.

Посматрајући казнене одредбе прописане за кривично дјело којим се штити полни интегритет дјетета у већој мјери, у односу на друге карактеристике, примјећује се одступање код појединих законодавстава и регионални утицај. Земље региона на сличном нивоу прописују кривичну санкцију за ово кривично дјело, односно кривична дјела којима се штити полни интегритет малољетника. Тако се за основни облик дјела којим се штити полна слобода дјетета распон прописане кривичне санкције креће од најниже прописане казне затвора од три до осам година затвора у Кривичном законику Републике Словеније, док је најчешће прописивана казна затвора до десет година. Кривични закон Републике Српске прописује за основни облик кривичног дјела полно насиље над дјететом казну затвора у трајању од једне до десет година.

Земље региона, односно бивше југословенске републике, приступајући овом питању, воде се истом номотехником и на сличан начин обезбјеђују кривичноправну заштиту полне слободе малољетника, прописујући основни облик, а потом квалификоване и привилеговане облике дјела. Додатна полна заштита малољетних лица обезбјеђује се кроз квалификоване облике кривичних дјела силовање, полно насиље над немоћним лицем, обљуба злоупотребом положаја и др.

За разлику од земаља нашег региона, које карактерише сличност у дефинисању овог питања, кривичноправна заштита полне слободе малољетника у другим земљама се разликује. Тако земље источноевропског подручја, и то Република Естонија, Република Литванија и Руска Федерација предвиђају кривичноправну заштиту изграђену номотехником сличном као и у нашем кривичном законодавству, гдје посебним нормама штите полну слободу дјетета млађег од четрнаест година, док су малољетна лица препозната као посебно угрожена категорија и штите се кроз посебне, квалификоване облике дјела.

Кривични законик Републике Естоније штити полну слободу дјетета старости до четрнаест година у члану 145., прописујући за основни облик дјела казну затвора до пет година. Кривични законик Републике Литваније штити полну слободу дјетета старости до четрнаест година у члану 153., прописујући за основни облик дјела новчану казну, казну ограничења слободе или казну затвора до двије године. Кривични законик Руске Федерације штити полну слободу дјетета у члану 134. гдје за основни облик дјела предвиђа казну обавезног рада од највише четири стотине и седамдесет часова, односно ограничење слободе у трајању до четири године или обавезан рад у периоду од четири године, уз одузимање права учиниоцу да заузима одређене позиције или да обавља одређене дјелатности у року од три године, или без тога. Кривични законик Републике Пољске посједује специфичност гдје поједини чланови немају називе. Овај Кривични законик у члану 200. штити полну слободу дјетета млађег од петнаест година, док су малољетна лица посебно заштићена кроз квалификоване облике других кривичних дјела. Тако је за ово дјело прописана казна затвора од двије до дванаест година. Истом казном казниће се и лице које подводи малољетника млађег од петнаест година ради вршења полног односа или других полних радњи.

Друга група кривичних закона који су анализирани јесу закони земаља евроконтиненталног правног подручја, међу којима су Краљевина Шведска, Краљевина Шпанија, Република Аустрија, Савезна Република Њемачка и Република Француска.

Кривични законик Краљевине Шведске, слично као и Кривични законик Републике Пољске, није именовао поједине норме означене члановима. Овај Законик има цијело поглавље под називом: „Полни злочини“, које кроз тринаест чланова штити полни интегритет. Тако је у члану четвртом, након описа кривичног дјела

родоскрвњење, обезбијеђена заштита полног интегритета малољетника млађег од петнаест година, гдје је запријећена казна затвора до четири године. Законик предвиђа и квалификовани облик дјела у случају да је извршилац приликом извршења дјела остварио посебан ниво безобзирности према малољетној жртви, значајнији од уобичајеног код ових кривичних дјела, када се учинилац овог дјела кажњава казном затвора од двије до осам година.

Кривични законик Краљевине Шпаније у посебној глави, под називом „Кривична дјела против полне слободе“, у седам прописаних кривичних дјела, штити полни интегритет. Полни интегритет дјетета заштићен је чланом 182. гдје је запријећена новчана казна од дванаест до двадесет и четири мјесечне рате за извршиоца који изврши полну радњу над лицем старости од тринаест до шеснаест година, док је казна затвора од двије до шест година прописана за извршиоца који изврши полну радњу са малољетником старости од тринаест до шеснаест година вагиналном, аналном или оралном пенетрацијом полног органа, или убацивањем дијелова тијела или предмета у вагинални или анални отвор пасивног субјекта. Чланом 183. прописано је да ће се казном затвора у трајању од двије до шест година казнити онај ко изврши напад на полну слободу над малољетником млађим од тринаест година. Законик такође предвиђа и квалификоване облике овог дјела.

Кривични законик Републике Аустрије, у глави десетој, под називом „Кривична дјела против сексуалног интегритета и самоопредјељења“, у двадесет и једном члану штити полну слободу човјека. Полни интегритет дјетета се посебно штити у члану 206. под називом „Тешко сексуално злостављање малољетника“ којим је прописана казна затвора у трајању од једне до десет година за лице које изврши обљубу или другу полну радњу над лицем млађим од четрнаест година. Законик предвиђа квалификоване облике дјела, а најтежи облик дјела постоји уколико је услијед предузете радње извршења наступила смрт пасивног субјекта, за шта је прописана казна затвора од десет до двадесет година или казна доживотног затвора.

Кривични законик Савезне Републике Њемачке представља један од најсавременијих кривичних законика на свијету. Законик у члану 176. под дјететом дефинише лице млађе од четрнаест година. Стога посебна заштита дјетета од полне злоупотребе и насиља подразумијева чињеницу да је жртва – лице млађе од четрнаест

година. Законик у глави тринаестој, под називом „Дјела против полне слободе“, у четири члана, првенствено штити малољетника од полне злоупотребе. Предвиђена су следећа кривична дјела ове врсте:

1. сексуална злоупотреба дјеце,
2. сексуална злоупотреба дјеце са смртном посљедицом,
3. тешка сексуална злоупотреба дјеце и
4. силовање.

Кривични законик Савезне Републике Њемачке на специфичан начин прописује поједине норме штитећи полну слободу малољетника, са посебном осјетљивошћу за квалификаторне околности за које прописује и теже казне. Тако кривичним дјелом под називом „Сексуална злоупотреба дјеце“ одређеним у члану 176. штити дијете млађе од четрнаест година од сексуалне радње, без посебног одређења шта се под сексуалном радњом подразумијева. Ово дјело чини лице које дозволи да дијете врши над њим радње које имају за циљ задовољавање његовог сексуалног нагона, чиме се инкриминише и нечињење, односно неспречавање дјетета да врши сексуалне радње самоиницијативно. За основни облик дјела је прописана казна затвора од шест мјесеци до десет година. Предвиђени су и квалификовани облици дјела. Законик на посебан начин предвиђа строжије казне за специјалне повратнике.

Кривични законик Републике Француске на посебан начин, ван номотехнике карактеристичне за државе Централне и Источне Европе, уређује питање полне заштите. Полну заштиту малољетника млађег од петнаест година француски Кривични законик предвиђа као квалификовани облик кривичног дјела силовање, за шта је прописана казна затвора од двадесет година.

Глава трећа представља централни дио дисертације. У њој се разматра стање кривичноправне заштите полне слободе малољетника у позитивном праву Републике Српске и Босне и Херцеговине. Водећи се савременим моралним и филозофским стајалиштима, као и правним принципом по коме је кривично право *ultima racio,* наше кривично законодавство инкриминише само она кривична дјела против полног морала која, вријеђајући полни морал, вријеђају и друге друштвене вриједности, за разлику од примјера у историјским законима презентованим у раду, у којима се на снажан начин у нормама кривичног права осликавају и религијски свјетоназори. Са једне стране, тежи

се принципу да се у што већем обиму смањи број кривичних дјела против полног интегритета и да се ова сведу само на кривична дјела која су најопаснија и која се могу означити као најтипичнија дјела ове врсте, док са друге стране, постоји непрестана потреба друштва за заштитом полних слобода дјеце и малољетника како би се обезбиједио њихов правилан развој и васпитање.

У савременом међународном и нашем законодавству запажа се тенденција да се прошири криминална зона на велики број понашања која имају карактер полног насиља, као и потреба декриминализације појединих облика сексуалног понашања, која су до скора сматрана девијацијом, друштвено опасним понашањем и карактерисана као кривична дјела. На ове тенденције утицао је развој друштвених односа и свјетоназора усљед чега долази до промјене схватања у погледу полне слободе и полног морала. Због тога се данас све мање нормира интимни живот људи, инкриминишу се само оне повреде полног живота ако се њима у исто вријеме наноси и повреда другом заштићеном добру, као што је слобода одлучивања у полном животу или полни морал према схватањима једног друштва. Ту се такође тражи и граница између слободе човјека у сфери полности и потребе државе да заштити појединца и јавни морал нормама кривичног права као крајњом мјером.

Кривични закон Републике Српске штити полну слободу малољетника у глави XIX – под називом „Кривична дјела против полног интегритета“. Кривични закон Републике Српске ову заштиту пружа кроз следећа кривична дјела:

1. члан 193. – силовање,
2. члан 194. – обљуба над немоћним лицем,
3. члан 195. – полно насиље над дјететом,
4. члан 196. – обљуба злоупотребом положаја,
5. члан 197. – задовољавање полних страсти пред другим,
6. члан 198. – навођење на проституцију,
7. члан 198 а. – трговина људима,
8. члан 198 б. – трговина малољетним лицима,
9. члан 198 в. – организовање групе или злочиначког удружења за извршење кривичних дјела трговине људима и трговине малољетним лицима,
10. члан 199. – искоришћавање дјеце и малољетних лица за порнографију,

11. члан 200. – производња, посједовање и приказивање дјечије порнографије и

12. члан 201. – родоскрвњење.

Кривично дјело силовање прописује забрану принудне обљубе, или са њом изједначеног полног чина, и одређено је у свим позитивним законодавствима. Кривични закон Републике Српске прописује силовање као кривично дјело на савремен начин водећи се међународним уговорима и тенденцијама у савременој правној теорији и пракси. Прописано на тај начин, силовање је одређено као полно неутрално, чиме се штити полна слобода грађана и на тај начин Закон поставља основу која омогућава кривичноправну заштиту полних слобода у пуном капацитету. Закон на овој основи разрађује друге облике угрожавања полног интегритета кроз друга кривична дјела у глави XIX, под називом „Кривична дјела против полног интегритета“.

Посматрајући развојни историјски пут, а потом анализирајући позитивноправно рјешење у Кривичном закону Републике Српске, као и земаља региона, уочава се специфична тенденција прописивања кривичних дјела против полне слободе, а посебно кривичних дјела којима се штити полна слобода малољетника. Наиме, анализом цијелог спектра кривичних дјела којима се штити полни интегритет малољетника, како у основном облику, тако и у квалификованим облицима, уочава се развојни пут наше номотехнике која прописује већи број кривичних дјела ове врсте. Таквим приступом законодавац прописује велики број кривичних дјела која штите полни интегритет малољетника у основном облику, и то: 1. полно насиље над дјететом, 2. трговина малољетним лицима, 3. организовање групе или злочиначког удружења за извршење кривичних дјела трговине људима и трговине малољетним лицима, 4. искоришћавање дјеце и малољетних лица за порнографију, 5. производња, посједовање и приказивање дјечије порнографије и 6. родоскрвњење.

На тај начин повећава се, у значајној мјери, обим поглавља у Закону и доводи, у одређеној мјери, до понављања кривичних дјела, односно забрањених понашања, у којима су пасивни субјекти пунољетна лица, а потом малољетници. Тако позитивни Кривични закон Републике Српске прописује следећа кривична дјела: трговина људима, трговина малољетним лицима и организовање групе или злочиначког удружења за извршење кривичних дјела трговине људима и трговине малољетним лицима,

избјегавајући прописивање ових кривичних дјела као квалификованих облика кривичних дјела којима се штити полни интегритет.

Како би се малољетници заштитили од разних облика угрожавања полне слободе неопходан је, поред кривичноправног приступа и заштите, и мултидисциплинарни приступ проблему заштите дјетета, кроз разне облике формалне и неформалне заштите и вођења здраве и функционалне породице, као и путем инструмената социјалне заштите и образовања. Ово се посебно намеће као незаобилазан закључак и препорука, из разлога што кривичним дјелима, у којима су малољетници и дјеца жртве, у пракси често претходе услови њиховог одрастања у дисфункционалним породицама у којима се јављају, у продуженом облику, једно или више кривичних дјела описаних у глави под називом „Кривична дјела против брака и породице“, као што су: запуштање и злостављање малољетног лица, насиље у породици или породичној заједници, кршење породичних обавеза и избјегавање давања издржавања. Ова кривична дјела, остварена у оквиру породице, што је елемент бића кривичног дјела, исказују се у истраживањима кроз висок степен тамне бројке, осликавају дисфункционалне породице у којима су дјеца посебно предиспонирана и изложена угрожавању полне слободе и другим облицима виктимизације.

Сматрамо да је потребно, ради свеобухватније кривичноправне заштите, као и остварења основне функције кривичног права, а то је заштита друштва од понашања којим се оно угрожава, извршити поједине допуне и измјене у позитивним нормама којима се штити полни интегритет малољетника. Тако је, приликом прописивања кривичног дјела полно насиље над дјететом из члана 195. у ставу 3. који гласи: „Ако дјело из става 1. и 2. овог члана изврши наставник, васпитач, старалац, усвојилац, љекар, вјерски службеник или друго лице злоупотребом свог положаја према дјетету које му је повјерено на учење, васпитање, чување или старање, учинилац ће се казнити затвором од пет до петнаест година“, изостављено, по нашем мишљењу, одређивање обавезне мјере безбједности забрана вршења позива, дјелатности и дужности. Идентичан пропуст је учињен и у члану 196. став 2. код кривичног дјела обљуба злоупотребом положаја.

Четврта глава дисертације која носи наслов „Полно насиље над малољетницима у Републици Српској у правосудној пракси“ представља емпиријски дио дисертације, а

самим тим и специфичан одговор теоријском дијелу рада, који је разматран кроз претходне три главе. У раду су анализирани статистички подаци који се односе на Републику Српску. Презентовани подаци, приказани у табелама, и графиконима добијени су из годишњих извјештаја Министарства унутрашњих послова Републике Српске за 2009., 2010., 2011., 2012. и 2013.годину и статистика окружних тужилаштава Бања Луке, Бијељине, Источног Сарајева и Требиња за 2010., 2011., 2012. и 2013.годину.[715]

Добијени статистички подаци непосредно указују на учесталост испољавања кривичних дјела у Републици Српској, тенденцијама по посматраним годинама, дистрибуцији укупног облика криминала по регијама, учесталост појединих група кривичних дјела, и коначно учесталост кривичних дјела против полног интегритета у односу на друга кривична дјела. Потешкоће које су се јавиле у систематизовању доступних података огледају се у неусклађености методологије статистичког праћења кривичних дјела у Министарству унутрашњих послова и тужилаштвима, непрецизним подацима у смислу биљежења и засебног вођења података о појединим кривичним дјелима против полног интегритета, а како би се она могла одвојено посматрати, доводити у везу и анализирати у односу на појединачна кривична дјела из других група кривичних дјела.

Анализом статистичких података Министарства унутрашњих послова Републике Српске, а који се односе на обим, структуру и динамику кривичних дјела уопште, а посебно оних којима се угрожава полна слобода малољетника, за период од 2009 – 2013.године долази се до следећих закључака:

1. укупан обим криминала 2013.године је умањен у односу на 2009.годину за 0,89%, са 12.507 у 2009.години на 11.252 кривична дјела у 2013.години,

2. у истом периоду укупан број извршених кривичних дјела против полног интегритета је умањен за 9,76%, са 41 у 2009.години на 37 у 2013.години,

3. тренд пада укупног броја извршених кривичних дјела прати и група кривичних дјела под заједничким именитељем „општи криминалитет“, тако да је исти за

[715] Подаци добијени по захтјеву за приступ информацијама у складу са Законом о слободи приступа информацијама.

наведени период умањен за укупно 9,51%, са 10.979 у 2009.години на 9.935 кривична дјела ове групе у 2013.години,

4. посматрајући упоредне показатеље, закључује се да тренд смањења броја извршених кривичних дјела из групе кривичних дјела против полног интегритета прати смањење укупног криминалитета гдје ова група у укупном криминалитету 2009.године учествује са 0,32%, а 2013.године са 0,33%,

5. како се кривична дјела против живота и тијела могу по заштићеном објекту у највећој мјери поредити са кривичним дјелима против полног интегритета, битан је податак да је за исти период умањен и укупан број изрвшених кривичних дјела против живота и тијела за 36,42% и то са 901 у 2009.години на 663 у 2013.години,

6. у статистикама Министарства унутрашњих послова исказан је број извршених кривичних дјела против полног интегритета појединачно, с тим да не постоје подаци о квалификованим облицима појединих кривичних дјела, те није могуће утврдити да ли је, рецимо, кривично дјело извршено над пунољетним пасивним субјектом или над малољетним лицем. Посматрајући доступне статистичке податке за период од 2009 – 2013.године по кривичним дјелима против полног интегритета закључује се да је кривично дјело силовање, са укупно 72 евидентирана дјела у посматраном периоду најчешће, за разлику од кривичног дјела полно насиље над дјететом које је извршено у 22 случаја, док су кривична дјела трговина људима ради вршења проституције и производња и приказивање дјечије порнографије евидентирана у по два случаја,

7. у статистикама окружних тужилаштава у Републици Српској, а које се односе на поступак оптужења, може се утврдити учесталост и дисперзија укупног криминалитета на подручју Републике Српске, односно бањалучке, бијељинске и требињске регије, као и омјера кривичних дјела против полног интегритета, односно дјела којима се угрожава полна слобода малољетника у периоду од 2010 – 2013.године. Тако се може уочити да кривично дјело полно насиље над дјететом као типично и најтеже кривично дјело којим се угрожава полна слобода малољетника, у просјеку у наведеном периоду учествује, у односу на укупан број пријављених кривичних дјела, са 0,12%, гдје је у 2010., 2011. и 2012.години пријављено по тринаест ових кривичних дјела, а 2013.године шеснаест у односу на укупан број кривичних дјела који се креће од 11.080 дјела 2009.године, до 9.309 дјела 2013.године.

У посматраним регијама, као референтним, с обзиром на географске и демографске специфичности Републике Српске, највећи број становника живи у бањалучкој регији гдје се биљежи и највиши број извршених кривичних дјела ове врсте. Тако је, према статистикама Окружног тужилаштва Бања Лука у периоду од 2010 – 2013.године пријављено укупно 22.409 кривичних дјела, док је кривично дјело полно насиље над дјететом пријављено у 29 случајева, гдје учествује са 0,12%, док у статистикама Окружног тужилаштва Бијељина ово кривично дјело учествује са 0,06%, гдје су за исти период пријављена само четири ова кривична дјела, у односу на 5.771 укупно пријављених кривичних дјела, док у Окружном тужилаштву Требиње ово дјело учествује са 0,02% са укупно пријављеним једним кривичним дјелом ове врсте у односу на 4.050 укупно пријављена кривична дјела,

8. када се посматрају подаци који се односе на политику казненог прогона, посебно је упадљива чињеница ниске ефикасности, односно квалитета поднесених извјештаја за извршена кривична дјела. Тако су у 2009.години у Републици Српској тужилаштва у раду имала 12.269 пријава, да би у истој години било поднијето свега 4.511 оптужница, док је од стране надлежних судова потврђено свега 4.270 оптужница. У 2013.години биљежи се мањи број пријава и то 10.765, док је подигнуто 4.353 оптужница, а потврђено 4.377. Наведени подаци говоре о квалитету достављених извјештаја окружним тужилаштвима, као и о усклађености, односно неефикасности истрага које воде и покрећу тужилаштва у циљу утврђивања чињеничног стања након достављених извјештаја полицијских органа.

Ако се посматрају подаци на републичком нивоу, закључује се да су за период од 2010 – 2013.године тужилаштва имала укупно 47.706 пријава у раду, од чега је подигнуто свега 19.357 оптужница или 40,57%, док је потврђено 18.480 оптужница или 38,73%. Посматрајући упоредне податке за кривична дјела којима се штити полни интегритет, уочава се знатно нижи степен ефикасности, односно потврђивања оптужница од стране надлежних судова у односу на поднесене извјештаје надлежних органа гоњења. Тако је у 2009.години у окружним тужилаштвима Републике Српске била 71 пријава у раду, подигнута је 21 оптужница, односно 29,57%, док је потврђена 21 оптужница. У 2013.години тужилаштва су примила 57 предмета, подигнуто је 16 оптужница или 28,07%, док је потврђено 15 оптужница. Ако се посматрају подаци на

републичком нивоу закључује се да су за период од 2010 – 2013.године тужилаштва имала укупно 286 пријава за кривична дјела против полног интегритета у раду, од чега је подигнуто свега 90 оптужница или 31,46%, док је потврђено 85 оптужница, или 29,72%,

9. кривична дјела којима се штити полни интегритет у изразито малом омјеру учествују у укупном броју извршених кривичних дјела у Републици Српској, тако је од укупног броја пријава у раду за период од 2009 – 2013.године свега 0,55% дјела из ове главе Кривичног закона и

10. од укупног броја пресуда у којима је изречена казна затвора за посматрани период, учешће лица која су извршила кривична дјела којима се угрожава полни интегритет износи свега 2,59%, што говори о судској пракси, односно благој казненој политици за дјела из ове групе.

Анализом статистичких података о извршеним кривичним дјелима против полног интегритета у Републици Српској у периоду од 2009 – 2013.године и тумачењем добијених података можемо закључити следеће:

1. од укупно извршених кривичних дјела у износу од 56.896 дјела, дјела против полног интегритета учествују са симболичних 0,32%, јер су извршена само 184 дјела ове врсте,

2. у односу на општи криминалитет који је заступљен са 49.501 кривичним дјелом, свега 0,37% отпада на кривична дјела против полног интегритета,

3. од 184 кривична дјела против полног интегритета, колико је укупно пријављено на територији Републике Српске, најчешће је извршено дјело силовања – 72 случаја, затим слиједи полно насиље над дјететом – 22 случаја или само 12%. Три пута мање од полног насиља над дјететом извршено је кривично дјело трговина људима ради вршења проституције – 7 случајева, или задовољење полних страсти пред дјететом и обљуба злоупотребом положаја са по шест кривичних дјела,

4. из полицијских података, у Републици Српској се у посматраном периоду укупно изврши 42.325 кривична дјела, од чега само 55 дјела чини полно насиље над дјететом (0,1299%) које је најчешће извршено у Бања Луци – 29 дјела (0,1294%) и Бијељини – 4 дјела (0,0693%),

5. од укупног броја пријављених кривичних дјела у Републици Српској – 42.325, дјела против полног интегритета учествују свега у 264 случаја. Од ових дјела, у 69 случаја (скоро 25%) је обустављена истрага, а оптужница је подигнута само у 30 случајева (дакле око 1/3 случајева), док је донесено шест обустава поступка (2,28%), а донијете су три одбијајуће пресуде (1,13%) и чак 12 ослобађајућих пресуда (4,54%) и

6. за кривична дјела против полног интегритета, од 264 пријаве, казна затвора је изречена свега у 75 случајева или 25,40% (од чега су 44 пресуде донесене од стране суда у Бања Луци, што чини 28,58%), новчана казна није изрицана ни у једном случају (што је очекивано јер се ради о тешким и опасним кривичним дјелима), док је условна осуда изречана у једанаест случајева (4,16%), од чега су двије пресуде (1,30%) донесене од стране надлежног суда у Бања Луци.

У складу са статистичким подацима релевантних републичких институција који представљају органе кривичног гоњења, закључује се да удио кривичних дјела којима се угрожава полни интегритет, није у значајној мјери заступљен у односу на друга кривична дјела у посматраном периоду. Свакако, чињеница ниске заступљености ни у ком случају не умањује изражен степен друштвене опасности коју носе ова кривична дјела, а посебно с обзиром на тешке посљедице по малољетна лица. Томе треба додати и високу тамну бројку криминалитета у овој области.

ЛИТЕРАТУРА

1. Аврамовић С., Општа правна историја, Стари и Средњи век, Номос, Београд, 2004.
2. Аврамовић С., Прилози настанку државно – црквеног права у Србији, Правни факултет Универзитета у Београду, Православни богословски факултет Универзитета у Београду и Јавно предузеће „Службени гласник“, Београд, 2007.
3. Адемовић Н., Марко Јосепх, Марковић Горан, Уставно право Босне и Херцеговине, Konrad Adenauer Stiftung, Сарајево, 2012.
4. Алагић Д., Бубаловић Т., Кривични закони у Босни и Херцеговини, Стокхолм, 1999.
5. Амброж М., Нови словенски Казнени законик, Хрватски љетопис за казнено право и праксу, Загреб, број 1/2008.
6. Анкеберг Џ., Велдон Џ., Чињенице о хомосексуалности, Мушкарац и жена пред тајном тела, православље и полност, Православна мисионарска школа при храму светог Александра Невског, Београд, 2005.
7. Антић Н., Насиље у породици, Бранич, Београд, број 1/2004.
8. Атанацковић Д., Кривично право, Посебни део, Привредна штампа, Београд, 1981.
9. Атанацковић Д., Кривично право, Посени део, Службени Гласник, Београд, 1985.
10. Аџајлић Дедовић А., Организовани криминалитет – проституција у БиХ, Криминалистичке теме, Сарајево, број 3 – 4/2003.
11. Аџајлић Дедовић А., Насиље у породици, Криминалистичке теме, Сарајево, број 1 – 2/2004.
12. Бабић В., Дјечија порнографија и интернет, Владица Бабић, Витез, 2013.
13. Бабић М., Кривична дјела против достојанства личности и морала, Правна мисао, Сарајево, број 9 – 10/1986.
14. Бабић М., Марковић И., Кривично право, Посебни дио, Бања Лука, 2013.
15. Бабић М., Филиповић Љ., Марковић И., Рајић З., Коментари кривичних/казнених закона у Босни и Херцеговини, Савјет/Вијеће Европе и Европска комисија, Канцеларија Сарајево, Сарајево, 2005.

16. Бајић Л., Поједине разлике у инкриминисању силовања у новом југословенском кривичном законодавству, Гласник АК Војводине, Нови Сад, број 10/1980.
17. Бакшић Мустафић Ј., Систем људских права, Магистрат, Сарајево, 2002.
18. Бачић Ф., Коментар Кривичног закона Савезне Републике Југославије, Савремена администрација, Београд, 1995.
19. Бачић Ф., Кривично право, Посебни дио, Правни факултет, Загреб, 1979.
20. Бачић Ф., Опћи поглед на средњовјековно кривично право, Зборник Правног факултета, Загреб, број 5/1988.
21. Бачић Ф., Павловић Ш., Казнено право, Посебни дио, Информатор, Загреб, 2001.
22. Бачић Ф., Павловић Ш., Коментар Казненог закона, Организатор, Загреб, 2004.
23. Бачић Ф., Шепаровић З., Кривично право, Посебни дио, Правни факултет, Загреб, 1982.
24. Бегић К., Уставноправни оквири заштите људских права у Босни и Херцеговини, Босна и Херцеговина и људска права, Правни факултет, Сарајево, 1999.
25. Беговић М., Преглед шеријатског кривичног права, Глас САНУ, Београд, књига 7., 1990.
26. Беговић М., Трагови нашег средњовјековног кривичног права у турским законским споменицима, Историјски часопис VI Органа Историјског института Српске академије наука, Београд, 1956.
27. Безмаревић Јањић Т., Историја кривичног права у средњовековној Србији, Билтен судска праксе Првог општинског суда, Београд, број 13/2004.
28. Благојевић Б., Актуелна судска пракса из кривичног права, Пословни биро, Београд, 1996.
29. Бокоњић Р., Сексуалне настраности и њихов правномедицински значај, Годишњак Правног факултета, Сарајево, 1980.
30. Бошковић А., Кривичноправни аспекти кривичног дела силовање, Безбедност, Београд, број 6/2003.
31. Бошковић Д., Етиолошка обележја насиља у породици, Безбједност, грађани, полиција, Бања Лука, број 1/2009.
32. Бошковић М., Бошковић А., Криминалистика, Факултет за безбједност и заштиту, Бања Лука, 2007.

33. Бошковић М., Кривична дела обљубе и противприродног блуда (облици испољавања), Безбедност, Београд, број 6/1997.
34. Бошковић М., Криминолошка обележја кривичних дела против полних слобода, Зборник радова, Правни факултет, Нови Сад, број 2/2009.
35. Бошковић М., Организовани криминалитет и корупција, Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука, 2004.
36. Бошковић М., Организовани криминалитет, Први део, Криминолошки и криминалистички аспекти, Полицијска академија, Београд, 1998.
37. Бошковић М., Скакавац З., Трговина људима – основни и посебни облици регулације у националном и упоредном законодавству, Зборник радова, Казнено законодавство – прогресивна или регресивна решења, Будва, 2005.
38. Бркић Б., Казнена дјела против сполне слободе и сполног ћудорђа, те посебни осврт на силовање и блудне радње, Хрватска правна ревија, Загреб, број 2/2003.
39. Брковић А., Развојна психологија, Регионални центар за развој запослених у образовању, Чачак, 2011.
40. Бубаловић Т., Кривични закони Федерације Босне и Херцеговине, Сарајево, 2003.
41. Бубић Т., Кривичноправни значај силе и пријетње, Зборник радова, Кривично законодавство и превенција криминала, Брчко, 2011.
42. Бујановић Т., Узроци, услови и феномен девијантног понашања малољетника, специјалистички рад, Факултет правних наука Апеирон, Бања Лука, 2007.
43. Букарица М., Сексуално искоришћавање дјеце и малољетника, Зборник радова, Примјена савремених метода и средстава у сузбијању криминалитета, Брчко, 2008.
44. Бушатлић А., Шеријатски судски поступак, Исламска дионичка штампарија, Сарајево, 1927.
45. Василијевић В., Права човека – зборник докумената о правима човека, Прометеј, Београд, 1991.
46. Весел Ј., Тимошкин В., Кривични законик Краљевине Југославије у 343 рјешења апелационих судова, Сарајево, 1935.

47. Видовић В., Томић М., Кривично правно и казнени систем феудализма, Годишњак Правног факултета, Бања Лука, број 10/1986.
48. Вишић М., Законици древне Мезопотамије, Просвета, Београд, 1985.
49. Врањ Е., Хасановић Е., Дјечија порнографија и реакција полиције у Босни и Херцеговини, Зборник радова, Примјена савремених метода и средстава у сузбијању криминала, Брчко, 2011.
50. Вујаклија М., Лексикон страних речи и израза, Просвета, Београд, 2007.
51. Гамс А., Библија и друштво, Матица Српска, Нови Сад, 1979.
52. Гарачић А., Нови казнени закон, Организатор, Загреб, 2013.
53. Гарачић А., Правна схваћања у казненом праву 1965 – 2008., Организатор, Загреб, 2008.
54. Голубовић В., Трговина људима и други облици недозвољеног поступања са људима супротно правилима међународног права, Зборник радова, Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода и кривично законодавство Србије и Црне Горе, Београд, 2004.
55. Грозденовић В., Сршен З., Казненоправни одговор на сексуално насиље, Ријечки теолошки часопис, Ријека, 2012.
56. Грубић Радаковић Л., Сексуална делинквенција у савременом кривичном праву, Законитост, Загреб, број 7 – 8/1990.
57. Грузинов М., Миловановић Н., Жртве сексуалног криминалитета, Безбедност и друштвена самозаштита, Београд, број 12/1990.
58. Група аутора, Историја државе и права народа Југославије, Институт за историју државе и права Правног факултета у Београду, Научна књига, Београд, 1972.
59. Деген С., Деликти насиља у породици, Наша законитост, Загреб, број 19/1979.
60. Делибашић В., Кривично дело силовање, Архив за правне и друштвене науке, Београд, број 1 – 2/2009.
61. Деренчиновић Д., Цвитановић Л., Муниврана Вајда М., Турковић К., Посебни дио казненог права, Правни факултет, Загреб, 2013.
62. Димитријевић В., Универзална декларација о правима после четрдесет година, Архив за правне и друштвене науке, Београд, број 4/1988.

63. Димитријевић Д., Кривично право ФНРЈ, Општи део, Универзитетско књижарско издавачко предузеће Веселин Маслеша, Сарајево, 1953.
64. Диркем Е., припремио Душан М., Емил Диркем 1858 – 2008, Увод у социологију породице, Меди Теран, Нови Сад, 2008.
65. Добросављевић Д., Кривично дело насиља у породици, Билтен Окружног суда, Београд, број 61/2001.
66. Дожић В., Христић Љ., Мичић С., Станојевић М., Комбиновано силовање и убиство малолетница, Прилог проучавању полне злоупотребе деце и омладине, Зборник радова, Судскомедицинске и правне актуалности, Загреб, број 2/1979.
67. Доленц М., Тумач Кривичног законика Краљевине Југославије, Тисак „Типографија“, Загреб, 1930.
68. Dolinak D., Matshes W. E., Lew O. Emma, Forensic Pathology, Principles and Practice, Elsevier Academic press, London, 2005.
69. Драгичевић Дичић Р., Кривично дело трговине људима, Билтен, Врховни касациони суд, Београд, број 2/2013.
70. Дудо Е., Кривично дјело силовање као насилнички криминалитет, Зборник радова, Насилнички криминалитет – етиологија, феноменологија, сузбијање, Паневропски Апеирон Универзитет, Бања Лука, 2011.
71. Дурмишевић Е., Примјена и интерпретација шеријатског права у Босни у вријеме османске власти, Годишњак Правног факултета, Сарајево, број 46/2004.
72. Дурмишевић Е., Шеријатско право и наука шеријатског права у Босни и Херцеговини у првој половини XX вијека, Правни факултет, Сарајево, 2008.
73. Ђорђевић Ђ., Кривично право, Посебни део, Криминалистичко полицијска академија, Београд, 2011.
74. Ђукић Б., Вујић Д., Специфичности кривичног дјела насиља у породици у кривичном законодавству Републике Српске, Безбједност, грађани, полиција, Бања Лука, број 1 – 2/20013.
75. Ђурђев Б., Филиповић Н., Хаџибегић Х., Мујић М., Шабановић Х., Кануни и канун – наме за Босански, Херцеговачки, Зворнички, Клишки, Црногорски и Скадарски санџак, Орјентални институт у Сарајеву, Сарајево, 1957.

76. Ђурђевић З., Радовић Н., Криминалистичка оператива, Криминалистичко полицијска академија, Београд, 2012.
77. Ђурђевић З., Радовић Н., Коларић Д., Мотивациони модели серијских сексуално мотивисаних убистава, НБП – Журнал за криминалистику и право, Криминалистичко полицијска академија, Београд, број 2/2012.
78. Ђурђић В., Јовашевић Д., Кривично право, Посебни део, Номос, Београд, 2006.
79. Ђурђић В., Јовашевић Д., Кривично право, Посебни део, Правни Факултет, Центар за публикације, Ниш 2012.
80. Ђурђић В., Сексуални деликти, Зборник радова, Нацрт Кривичног закона СР Југославије и заштита од криминалитета насиља, Правни факултет, Ниш, 1999.
81. Ellsworth L., Choosing to Heal, Using Reality Therapy in the Treatment of Sexually Abused Children, Reutledge Taylor and Francis goup, New York, 2007.
82. Erikson Homburger E., Identity Jouth and Crisis, New York, N. Norton, 1980.
83. Желебник Л., Психологија дјетета и младих, Први део, Делта Прес, Београд, 1972.
84. Желебник Л., Психологија дјетета и младих, Трећи део, Делта Прес, Београд, 1972.
85. Живковић С., Судски поступак – дјеца жртве сексуалног злостављања, саслушање жртве, свједоци, државна стратегија за борбу против насиља над дјецом у Босни и Херцеговини, Дјеца имају право на заштиту од сексуалног злостављања и искоришћавања, јесмо ли довољно учинили да их заштитимо, Зборник радова, Омбудсман за дјецу Републике Српске, Бања Лука, 2010.
86. Zemach E. D., Rumisek A. Lisa, Academic Writing, Macmillan Education, Oxford, 2003.
87. Зрилић Г., Насиље у породици у светлу новог Кривичног законика Србије, Зборник радова, Казнено законодавство – прогресивна или регресивна решења, Београд, 2005.
88. Икбал М., The Reconstruction Thought in islam, Старјешинство исламске заједнице у СР Босни и Херцеговини, Сарајево, 1979.
89. Имамовић М., Основе управно – политичког развитка и државноправног положаја Босне и Херцеговине, Правни факултет, Сарајево, 2006.

90. Имамовић М., Увод у хисторију и изворе босанског права, Правни факултет, Сарајево, 2006.
91. Јаковац Лазић Д., Међународноправна заштита дјеце од сексуалног искоришћавања у комерцијалне сврхе, Зборник Правног факултета, Мостар, број 15/2002.
92. Јакшић А., Европска конвенција о људским правима, Коментар, Правни факултет, Београд, 2006.
93. Јанковић Д., Мирковић М., Државноправна историја Југославије, Научна књига, Београд, 1984.
94. Јанковић С., Међународне конвенције из области кривичног права, Београд, 2003.
95. Јевтић М., Кривично дело насиље у породици, Правни живот, Београд, број 10/2006.
96. Јеличић И., Лукач Д., Јањуш З., Анализа кривичног дјела насиље у породици на подручју ЦЈБ Бања Лука, Безбједност, полиција, грађани, Бања Лука, број 1 – 2/2012.
97. Јовановић Љ., Ђурђић В., Јовашевић Д., Кривично право, Посебни део, Службени гласник, Београд, 2004.
98. Јовановић Љ., Јовашевић Д., Кривично право, Посебни део, Полицијска академија, Београд, 1995.
99. Јовановић Љ., Јовашевић Д., Кривично право 2, Посебни део, Полицијска академија, Београд, 2002.
100. Јовановић Љ., Јовашевић Д., Практикум за кривично право 1, Општи део, Полицијска академија, Београд, 2002.
101. Јовановић С., Лукић М., Друго је породица – насиље у породици, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2011.
102. Јовановић С., Насиље у породици – нова инкриминација и стара пракса, Избор судске праксе, Београд, број 9/2005.
103. Јовановић С., Насиље у породици у Србији: учесници, жртве и друштвена реакција, Зборник радова, Насилнички криминалитет – етиологија, феноменологија, сузбијање, Бања Лука, 2011.

104. Јовашевић Д., Икановић В., Кривично право Републике Српске, Посебни дио, Апеирон, Бања Лука, 2012.
105. Јовашевић Д., Коментар Кривичног закона Републике Србије, Номос, Београд, 2003.
106. Јовашевић Д., Кривично право, Општи део, Номос, Београд, 2006.
107. Јовашевић Д., Кривично право, Посебни део, Досије, Београд, 2014.
108. Јовашевић Д., Лексикон кривичног права, Службени гласник, Београд, 2006.
109. Јовашевић Д., Малолетничко кривично право, Беосинг, Београд, 2008.
110. Јовашевић Д., Малолетничко кривично право, Правни факултет, Ниш, 2011.
111. Јовашевић Д., Покушај у савременом кривичном праву, Анали, Правни факултет, Зеница, број 11/2006.
112. Јовашевић Д., Посебне кривичноправне мјере у кривичном праву Србије, Кривично законодавство – *De lege lata et de lege ferenda*, Министарство правде Републике Српске и др., Приједор, 2015.
113. Јовашевић Д., Хашимбеговић Т., Основи искључења кривичног дјела, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2001.
114. Јовић М., Кешетовић Ж., Насиље у породици у светлу нових инкриминација, Безбедност, Београд, број 6/2002.
115. Јовић М., Основи кривичног права, Виша школа унутрашњих послова, Београд, 2005.
116. Јорга Н., Османлије и балкански народи, књига о Балкану, Unus mundus, Београд, 1937.
117. Казазић В., Дискриминација и насиље над женом – међународни стандарди и босанскохерцеговачко законодавство, Зборник радова Правног факултета, Мостар, број 15/2002.
118. Каличанин П., Букелић Ј., Ишпановић Радојковић В., Лечић Тошевски Д., Стресови рата, Институт за ментално здравље, Београд, 1994.
119. Камбовски В., Казнено право, Општи дел, Култура, Скопље, 2005.
120. Камбовски В., Кривично право, Посебен дел, Скопље, 1982.
121. Кандић Поповић З., Кривично право, Посебни део, Научна књига, Београд 1991.

122. Карајица В., Насиље у породици и заштита жене у свјетлу друштвених вриједности у БиХ, Дефендологија, Бања Лука, број 21 – 22/2008.
123. Карчић Ф., Одабрани извори за опћу хисторију државе и права, Правни факултет, Сарајево, 2004.
124. Карчић Ф., Студије о шеријатском праву, Бемуст, Сарајево, 1997.
125. Карчић Ф., Упоредна религијска права, Правни факултет, Сарајево, 2005.
126. Карчић Ф., Шеријатски судови у Југославији 1918 – 1941., Факултет исламских наука, Сарајево, 2005.
127. Касим Т., Милићевић Н., Симовић М., Дмичић М., Устав Федерације Босне и Херцеговине и Устав Републике Српске, Коментар, Центар за промоцију цивилног друштва, Сарајево, 2004.
128. Kienapfel D., Schmoller K., Studienbuch Strafrecht, Besonderer Teil, Band III Delikte gegen sonstige Individual und Gemeinschaftsworte, Menzsche Verlags – und Univerzsitatsbuchhandlung, Wien, 2009.
129. King H., Sowing the field: Greek and Roman sexology, Sexual Knowledge, Sexual Science: the History of Attitudes to Sexuality, University of Cambridge, Cambridge, 1994.
130. Kinsey C. A., Romepoy B. W., Martin E. C., Gebhard H. P., Sexaul Behavior in the Human Female, Indiana University Press, Bloomington Indiana, 1998.
131. Кјурски J., Насиље у породици, Темида, Београд, број 2/2003.
132. Cling J.B., Sexualized violence against Women and Children, The Guilford Press, New York, 2004.
133. Ковачевић Б., Породично насиље, Правни факултет, Бања Лука, 1999.
134. Ковачевић Љ., Конвенција о сајбер криминалу, Правни живот, Београд, број 9/2009.
135. Ковачевић Р., Кецман Б., Психопатолошке и криминолошке особине личности сексуалних делинквената, Српска правна мисао, Бања Лука, број 41/2007.
136. Ковачевић Р., Правна медицина, Правни факултет, Бања Лука, 2008.
137. Кокољ М., Свест и свесност у судској психијатрији и кривичном праву, Наука, безбедност, полиција, Криминалистичко полицијска академија, Београд, број 3/2007.

138. Константиновић Вилић С., Кривична дела против полне слободе (сексуална делинквенција), Зборник радова, Нацрт Кривичног законика СР Југославије и заштита од криминалитета насиља, Ниш, 1999.
139. Константиновић Вилић С., Петрушић Н., Кривично дело насиља у породици: Правна пракса у Републици Србији, Темида, Београд, број 2/2003.
140. Констатиновић Вилић С., Николић Ристановић В., Костић М., Криминологија, Прометеј, Београд, 2010.
141. Копривица З., Нека обиљежја и особине извршилаца и оштећених код кривичног дјела силовање, Адвокатура, Сарајево, број 4/1975.
142. Костић М., Против дететове воље: дете, породица и сексуално васпитање, Зборник радова, Сексуалност, агресивност, делинквентност – медицински, правни и социјални аспекти сексуалне делинквенције, Нови Сад, 1998.
143. Костић М., Девијантно понашање деце као последица претрпљене виктимизације, Социјална мисао, Београд, број 5 – 6/1995.
144. Костић М., Дете као жртва криминалитета, магистарска теза, Правни факултет, Ниш, 1995.
145. Костић М., Злочин из страсти, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 1998.
146. Костић М., Историјски приказ заштите детета на међународном и националном плану, Хуманитас, Ниш, број 1 – 4/1996.
147. Костић М., Међународноправно признање и заштита основних права детета, Теме, Ниш, број 1 – 2/1998.
148. Костић М., Феноменолошке карактеристике сексуалног злостављања деце, Социјална мисао, Београд, број 7 – 8/1995.
149. Кривокапић В., Илегалне миграције и трговина људима као облик организованог криминалитета, Перјаник, Даниловград, број 1/2003.
150. Кривокапић В., Илегалне миграције и трговина људима као облик организованог криминалитета, Безбедност, Београд, број 6/2002.
151. Кривокапић В., Крстић О., Криминалистика тактика 2, Полицијска академија, Београд, 1999.

152. Крклјуш Љ., Кривична дјела против полног морала у српским правним изворима, Сексуалност, агресивност, делинквентност, медицински, правни и социјални аспекти, Матица Српска, Нови Сад, 1999.
153. Крон Л., Николић З., Анатомија сексуалне агресивности, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2009.
154. Крстић О., Малољетничка делинвенција, Универзитет Синергија, Бања Лука, 2009.
155. Крстић О., Превентивна улога полиције у случајевима сексуално злоупотријебљене дјеце и омладине, Наука, безбедност, полиција, Полицијска академија, Београд, број 1/2006.
156. Крстић О., Занимљива криминалистика, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2002.
157. Крунић Р., Илегалне миграције (кријумчарење људи и трговина људима), Безбедност, Београд, број 2/2005.
158. Куран, Стварност, Загреб, 1969.
159. Лазаревић Љ., Вучковић Б., Вучковић В., Коментар Кривичног законика Црне Горе, Обод, Цетиње, 2004.
160. Лазаревић Љ., Коментар Кривичног законика, Правни факултет, Београд, 2011.
161. Лазаревић Љ., Кривично право, Посебни део, Нови Сад, 1979.
162. Лазаревић Љ., Кривично право, Посебни део, Савремена администрација, Београд, 1992.
163. Лакичевић Д., Осврт на кривично дело порнографије, Безбедност, Београд, број 6/1990.
164. Лалић В., Радовић Н., Сузбијање трговине људима – практични аспекти и дилеме, Дефендологија, Бања Лука, број 25 – 26/2009.
165. Лалић В., Трговина људима у БиХ – локална парадигма глобалног феномена, Дефендологија, Бања Лука, број 19 – 20/2007.
166. Лукић М., Заштита деце у контексту вишеструког насиља у породици, Правни живот, Београд, број 9/2005.
167. Lundin T., Reaktoiner vid omskakande handelser, Kunskapscentrum for trumatisk stress, Akademiska sjukhusen Uppsala, Uppsala, 2005.

168. Љубојев Н., Појам физичког злостављања детета унутар породице, Правни живот, Београд, број 9/2005.
169. Маљановски К., Кривичноправне и криминолошке карактеристике кривичног дјела силовање и његових починилаца на територији Републике Македоније, магистарски рад, Правни факултет Јустинијан Први, Скопље, 2005.
170. Маринковић Д., Криминалистички релевантне класификације силовања, Журнал за криминалистику и право, Криминалистичко полицијска академија, Београд, број 1/2012.
171. Маркова Ц., Сексуални деликти са посебним освртом на кривично дјело силовање, магистарски рад, Правни факултет, Скопље, 2010.
172. Марковић И., Кривичноправна заштита полног интегритета дјеце и малољетника, Правна ријеч, Бања Лука, број 23/2010.
173. Марковић И., Кривична дјела против полног интегритета у кривичном законодавству Републике Српске, Наука, безбједност, полиција, Полицијска академија, Београд, број 1/2006.
174. Марковић И., Кривична дјела против полног интегритета у новом КЗ РС, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, Београд, број 2 – 3/2001.
175. Марковић И., Кривичноправна заштита полног интегритета, Српска правна мисао, Бања Лука, број 1 – 4/2006.године.
176. Марковић И., Међународни оквири и стандарди кривичноправне заштите полног интегритета малољетника, Годишњак Правног факултета, Бања Лука, број 1/2012.
177. Марковић И., Међународни стандарди кривичноправне заштите полног интегритета дјеце и малољетника, Годишњак Правног факултета, Бања Лука, број 33/2011.
178. Марковић И., Насиље у породици или породичној заједници – нормативни и практични аспекти, Правни савјетник, Сарајево, број 6/2003.
179. Марковић И., Нова концепција кривичних дјела против полне слободе, Зборник радова, Примјена кривичног законика Црне Горе – дилеме и проблеми, Будва, 2007.

180. Марковић И., Нова концепција кривичног дјела силовања у КЗ РС, Правни савјетник, Сарајево, број 10/2004.
181. Марковић И., Новине у регулативи полних деликата у КЗ РС и приједлози de lege ferenda, Зборник радова, Актуелна питања у примјени кривичног законодавства, Бања Лука, 2011.
182. Марковић И., Обиљежја Закона о заштити од насиља у породици РС, Наука, безбедност, полиција, Београд, број 2/2013.
183. Марковић И., Полно насиље над дјететом, Правни живот, Београд, број 10/2010.
184. Марковић И., Правна регулатива насиља у породици, Право и правда, Сарајево, број 1/2005.
185. Марковић И., Примјена одредби о насиљу у породици у Републици Српској, Темида, Београд, број 2/2003.
186. Марковић И., Сексуално насиље над дјецом, Дјеца имају право на заштиту од сексуалног злостављања и искоришћавања, јесмо ли довољно учинили да их заштитимо, Зборник радова, Омбудсман за дјецу Републике Српске, Бања Лука, 2010.
187. Марковић И., Трговина људима као облик организованог криминала, Криминалистичке теме, Сарајево, број 3 – 4/2003.
188. Марковић И., Трговина људима ради вршења проституције, Гласник правде, Бања Лука, број 9/2002.
189. Марковић И., Усклађивање националног законодавства са међународним стандардима у области кривичноправне заштите полног интегритета дјеце, међународни научни скуп Релевантна питања примене међународног кривичног права у националном праву, Интермекс, Тара, 2012.
190. Marcovich M., Водич кроз УН – ову Конвенцију од 2. децембра 1949.године о сузбијању трговине лицима и искоришћавању проституције других, Центар за жене жртве рата – Роса, Загреб, 2005.
191. Мејдани Р., Укубат – шеријатско кривично право, Law in the Middle East, ed. M. Khadduri and H. J. Liebesny, vol. I Washington, 1955.
192. Мемедовић Н., Кривична дела против достојанства личности и морала, Правни живот, Београд, број 10/1970.

193. Мемедовић Н., Кривично дело силовања у југословенском кривичном праву, Београд, 1988.
194. Мемедовић Н., Покушај кривичног дјела силовања, Правни живот, Београд, број 2/1986.
195. Мемедовић Н., Проблем саизвршилаштва код кривичног дела силовања, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, Београд, број 3/1987.
196. Мемедовић Н., Сила и претња као обележја кривичног дела силовање, Правни живот, Београд, број 8 – 9/1987.
197. Мемедовић Н., Стицај кривичних дела силовања и лаке телесне повреде, Билтен судске праксе Окружног суда, Београд, број 29 – 30/1998.
198. Мемедовић Н., Убиство и телесне повреде при сексуалном насиљу, Правни живот, Београд, број 9/1996.
199. Мемедовић Н., Шта је данас порнографија с обзиром на слободу испољавања личности, Правни живот, Београд, број 9/2005.
200. Мијалковић С., Трговина људима, Беосинг, Београд, 2005.
201. Мијалковић С., Угрожавање живота као последица трговине људима, Правни живот, Београд, број 9/2005.
202. Мијалковић С., Видови и облици трговине људима, Темида, Београд, број 1/2005.
203. Мијалковић С., Теоријско одређивање појма трговине људима, Наука, безбедност, полиција, Београд, број 2 – 3/2004.
204. Мијалковић С., Трговина људима као облик организованог криминала – основна феноменолошка обележја, Наука, безбедност, полиција, Полицијска академија, Београд, број 1/2006.
205. Миленковић Вуковић Ј., Криминолошки и кривичноправни аспект инцеста, Зборник радова, Нова научна едукативна мисао, Београд, број 5/2013.
206. Милић А., Превенција малољетничке делинквенције, Безбједност, грађани, полиција, Бања Лука, број 2/2006.
207. Милић А., Стрес, Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука, 2004.
208. Миловановић М., Судска медицина, Медицинска књига, Београд – Загреб, 1970.

209. Миловић М., Подвођење и омогућавање вршења блуда, Правни живот, Београд, број 9/2004.
210. Миловић М., Сексуални деликти са елементима насиља – противприродни блуд, Зборник радова, Деликти насиља – кривичноправни и криминолошки аспект, Београд, 2002.
211. Миловић М., Сексуални деликти у новом Кривичном законику, Правни живот, Београд, број 9/2005.
212. Миловић М., Осврт на сексуалне деликте у кривичним законодавствима Републике Српске и Републике Србије, Правна ријеч, Бања Лука, број 4/2005.
213. Милојевић М., Конвенција о правима детета, Безбедност и друштвена самозаштита, Београд, број 1/1990.
214. Милошевић М., Актуелни проблеми сузбијања компјутерског криминала, Наука, безбедност, полиција, Криминалистичко полицијска академија, Београд, број 1/2007.
215. Милошевић Н., Насиље у породици, Правни живот, Београд, број 9/2005.
216. Митровић Г., Кривично право, Посебни део, Српско удружење за кривично право, Београд, 1997.
217. Митровић Љ., Стандарди УН и други међународни документи у позитивном и „будућем“ малолетничком казненом праву Републике Српске, Контрола криминалитета и европски стандарди: стање у Србији, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2009.
218. Михић Б., Породично насиље над дететом, Темида, Београд, број 3/2002.
219. Модли Д., Превенција насиља над дјецом, Криминалистичке теме, Сарајево, број 3 – 4/2004.
220. Мрвић Петровић Н., Кривично право, Посебни део, Правни факултет Универзитета Унион, Службени гласник, Београд, 2011.
221. Мрвић Петровић Н., Кривично право, Правни факултет Универзитета Унион, Службени гласник, Београд, 2008.
222. Мрвић Петровић Н., Потребе измене прекршајног законодавства са аспекта спречавања насиља у породици, Темида, Београд, број 2/2003.

223. Мршевић З., Sexual herassment – Секуална злоупотреба и уцењивање: кривично дело или цивилни деликт, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, Београд, број 1 – 2/1995.
224. Мршевић З., Женска права у међународном праву, Југословенски комитет правника за људска права, Београд, 1998.
225. Мршевић З., Инцест и пратећа кривична дела, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, Београд, број 3/1994.
226. Мршевић З., Инцест:између мита и стварности, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 1997.
227. Мршевић З., Криминолошки аспекти сексуалне делинквенције са посебним освртом на малолетна лица, Сексуалност, агресивност, делинквентност, Матица Српска, Медицински факултет, Правни факултет, Нови Сад, 1999.
228. Мршевић З., Насиље у породици – кривичноправна заштита према новом кривичном законику, Зборник радова, Ново кривично законодавство, Београд, 2005.
229. Мршевић З., Откривање и превенција сексуалне злоупотребе деце инцестног и параинцестног типа, Зборник радова, Превенција криминалитета, Београд, 1998.
230. Мршевић З., Савремена концепција сексуалних деликата и предложена рјешења у КЗ РС и инкриминација силовања, Зборник радова, Кривично законодавство и правна држава, Београд, 1994.
231. Мршевић З., Сексуална злоупотреба и уцењивање – кривично дело или цивилни деликт, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, Београд, број 1 – 2/1995.
232. Muntarbhorn V., A Commentary on the United Nations Convention of the Rights of the Child, Article 34 Sexual Exploitation and Sexual Abuse of Children, Martinus Nijhoff publishers, Leiden – Boston, 2007.
233. Nagayama Hall C. G., Sexual Offender Recidivism Revisited: A Meta – Analysis of Recent Treatment Studies 802 – 809, Journal of Consulting and Clinical Psychology, American Psychological Association Inc., Washington, 1995.
234. Насиље над женама – препорука развоју, Аутономни женски центар, Београд, 1995.

235. Нефић И., Насиље у породици, Криминалистичке теме, Сарајево, број 1 – 2/2005.
236. Нешић Љ., Кривично право, Посебни део, Висока школа унутрашњих послова, Београд, 1998.
237. Нешић Љ., Осврт на кривично дело блудне радње, Безбедност, Београд, број 2/1980.
238. Нешковић Р., Недовршена држава, Политички систем Босне и Херцеговине, Fridrich – Ebart Stiftung, Сарајево, 2013.
239. Николић Гаротић С., Кријумчарење људи, Билтен Окружног суда, Београд, број 55/2001.
240. Николић Д., Ђорђевић А., Законски текстови старог и средњег вијека, Правни факултет, Ниш, 2010.
241. Николић Д., Кривични законик Кнежевине Србије, монографија, Ниш, 1991.
242. Николић Д., Трговина људима као тешки облик криминалитета, Зборник радова, Тешки облици криминалитета, Београд, 2004.
243. Николић Д., Фрагменти правне историје, Правни факултет, Ниш, 1977.
244. Николић Ристановић В., Кривична дела против достојанства личности и морала, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, Београд, број 2/1988.
245. Николић Ристановић В., Кривично дело насиља у породици у друштвеном контексту и правном систему Србије и Црне Горе, Темида, Београд, број 2/2003.
246. Николић Ристановић В., Породично насиље у Србији, Виктимолошко друштво Србије, Београд, 2002.
247. Новаковић М., Форензички значај силовања, Медицински преглед, LIX (11 – 12), Нови Сад, 2006.
248. Новоселец П., Бојанић И., Општи дио казненог права, Правни факултет, Загреб, 2013.
249. Новоселец П., Посебни дио казненог права, Правни факултет, Загреб, 2007.
250. Новоселец П., Посебни дио казненог права, Правни факултет, Загреб, 2011.
251. Ного С., Кривично дело трговине људима, Правна ријеч, Бања Лука, број 19/2009.

252. Обрадовић В., Трговина женама у Босни и Херцеговини, Факултет криминалистичких наука, Сарајево, 2004.
253. Обрадовић В., Трговина женама у смислу сексуалне експлоатације у Босни и Херцеговини, Криминалистичке теме, Сарајево, број 1 – 2/2005.
254. Обретковић М., Насиље у породици и права детета на заштиту, Темида, Београд, број 4/1998.
255. Омановић С., Шеријатска судска цивилна процедура у Босни и Херцеговини, Правни факултет, Сарајево, 2005.
256. Отовић М., Основни појмови кривичног права СФРЈ, Информатор, Загреб, 1988.
257. Павишић Б., Грозданић В., Вејић П., Коментар Казненог закона, Загреб, 2007.
258. Павловић Ш., Казнени закон, Либертин наклада, Загреб, 2013.
259. Paludi A. M., Barickman B. R., Academic and Workplace Sexual Harassment, State University of New York Press Albany, New York, 1991.
260. Парог И. А., Есаков А. Г., Чучаев И. А., Степалин П. В., Уголовное право Росии, Части общая и оссобенная, Москва, 2007.
261. Парог И. А., Уголовное право Росии, Оссобенная част, Москва, 2008.
262. Перић О., Положај малолетника у кривичном праву Србије од устанка до 1918.године, Зборник Правног факултета, Нови Сад, број 1 – 3/2000-2001.
263. Петровић Б., Јовашевић Д., Кривично право, Посебни дио, Правни факултет, Сарајево, 2005.
264. Петровић Д., Кривично дело трговина људима, Зборник радова, Кривично законодавство Државне заједнице Србија и Црна Гора, Београд, 2003.
265. Петровић З., Мрвић Петровић Н., Надокнада штете, одговорност и надокнада штете због повреде физичког интегритета, Интермекс, Београд, 2006.
266. Петровић М., Кривично право СФРЈ, Никшић, 1990.
267. Петровић С., О неопходности националне стратегије заштите кибер – простора, Наука, безбедност, полиција, Криминалистичко полицијска академија, Београд, број 2/2006.
268. Писарић М., Правни оквири Европске уније у борби против дјечије порнографије на интернету, Зборник радова, Правни факултет, Нови Сад, број 2/2012.

269. Поспишал Завршки К., Форензичко – психијатријска оцјена и просудба учинилаца сексуално мотивисаних кривичних дјела, Наша законитост, Загреб, број 3/1984.
270. Права детета у међународним документима, Уницеф Србија, Заштитник грађана, Повереник за заштиту равноправности, Београд, 2011.
271. Прелић Љ., О кривичноправном нормирању порнографије, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, Београд, број 3/1996.
272. Прелић Љ., Порнографија – порок или криминал, Филип Вишњић, Београд, 1987.
273. Прљета Љ., Карактеристике првог Кривичног закона СР Босне и Херцеговине, Адвокатура, Сарајево, број 8/1976.
274. Прљета Љ., Николић Р., Соколовић С., Кривични закон СР Босне и Херцеговине са објашњењима, V издање, Новинска – издавачка организација Службени лист СР БиХ, Сарајево, 1983.
275. Радовановић М., Ђорђевић М., Кривично право, Посебни део, Савремена администрација, Београд, 1973.
276. Радовић Н., Ђурђевић З., Лалић В., Трговина људима као криминална активност организованих криминалних група, Дефендологија, Бања Лука, број 29 – 30/2003.
277. Радошевић П., Темељни закон француског краљевства (lois fondamentales), Зборник радова Правног факултета у Сплиту, Сплит, број 4/2009.
278. Радуловић Д., Проституција у Југославији, Филип Вишњић, Београд, 1986.
279. Радуловић Љ., Конвенција УН о правима детета и инкриминације у југословенском кривичном законодавству, Зборник радова, Научно наслеђе Правног факултета, Београд, 1994.
280. Ракочевић Б., Кривична дела против полне слободе, Ревија за криминологију и кривично право, Београд, број 2 – 3/2005.
281. Ракочевић В., Сексуални криминалитет, Перјаник, Даниловград, број 8/2005.
282. Рамљак А., Даутбеговић А., Насилништво у крвним и сексуалним деликтима, Правна ријеч, Бања Лука, број 7/2006.
283. Рељић Д., Насиље над женама, Годишњак Правног факултета у Источном Сарајеву, Источно Сарајево, број 1/2013.

284. Ристивојевић Б., Недостаци легислативно – техничког обликовања пристанка повређеног код трговине људима: да ли Палермо протокол забрањује проституцију, Зборник радова, Правни факултет, Нови Сад, број 1/2015.
285. Ристивојевић Б., Утицај вредносних садржаја културе на развој и уобличавање међународног кривичног права, Зборник радова, Правни факултет, Нови Сад, број 3/2011.
286. Ритоса Д., Сексуални деликти на штету дјеце, Хрватско удружење за казнене знаности и праксу, Министарство унутрашњих послова Републике Хрватске, Загреб, 2007.
287. Робинсон О., Увод у кривично право Рима, Годишњак Правног факултета у Бања Луци, број 24/2000.
288. Robitaille J., Connelly R., Writer`s Resources From Paragraph to Essay, Thomson Wadswort, Boston, MA, 2007.
289. Roxin C., О евентуалном умишљају, Анали, Правни факултет, Београд, број 1/2010.
290. Рутовић В., Усклађивање инкриминације силовања са савременим кретањима у кривичном праву, Перјаник, Даниловград, број 5/2004.
291. Свето Писмо Старога и Новога завјета, Логин, Нови Сад, 2002.
292. Селаковић Н., Душанов законик, Упоредно – правна студија, Правни факултет, Београд, 2007.
293. Selinšek Lj., Kaznensko pravo, Spolšni del in osnove posebnoga dela, Ljubljana, 2007.
294. Seto C. M., The Annual Review of Clinical Psychology, Pedophilia, Royal Ottawa Health Care Group and University of Toronto, Ontario, 2009.
295. Сименуновић Пантић Б., Јовановић С., Заштита жртава трговине људима и њихова реинтеграција, Правни живот, број 9/2005.
296. Симеуновић Пантић Б., Јовановић С., Жене жртве убиства у партнерском односу, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2013.
297. Симић И., Осврт на кривично дело силовања, Билтен Окружног суда, Београд, број 33 – 34/1990.

298. Симић И., Петровић М., Кривични закон Републике Србије, практична примена, Службени гласник, Београд, 2002.
299. Симић И., Полна злоупотреба малолетника код кривичног дела родоскрвњења, Зборник радова, Судскомедицинске и правне актуалности, Загреб, број 2/1979.
300. Симић И., Полна злоупотреба малољетника код кривичног дела родоскрвњења, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, Београд, број 1/1978.
301. Симић И., Полна злоупотреба малољетника код кривичног дјела родоскрвњење, Наша законитост, Загреб, број 5/1979.
302. Симић И., Силовање као кривично дело, 13. Мај, Београд, број 6/1988.
303. Симић И., Трешњев А., Кривични законик са краћим коментаром, Београд, 2010.
304. Симовић М., Симовић В., Тодоровић Љ., Кривични закони у Босни и Херцеговини, Сарајево, 2010.
305. Сингер М. и сарадници, Криминологија деликата насиља, Насиље над дјецом и женама, малољетничко насиље, Накладни завод Глобус, Загреб, 2005.
306. Сингер М., Казненоправна одговорност и заштита младежи, Накладни завод Глобус, Министарство унутрашњих послова Републике Хрватске, Загреб, 1998.
307. Сингер М., Кривична дјела против достојанства личности и морала, те против брака, породице и омладине, Наша законитост, Загреб, број 3/1978.
308. Скакавац З., Симић Т., Трговина људима у домаћем законодавству, Темида, Београд, број, 4/2008.
309. Смиљанић С., Појам блудних радњи са посебним освртом на употребу силе или пријетње према женском лицу, Правни живот, Београд, број 4/1985.
310. Соловљев А., Законодавство Стефана Душана, цара Срба и Грка, Издавачко и књижарско предузеће Геце Кона, Београд, 1928.
311. Соловљев А., Историја словенских права и законодавство Душана Стефана цара Срба и Грка, Београд, 1998.
312. Соловљев А., Одабрани споменици српског права, Издавачко и књижарско предузеће Геце Кона, Београд, 1926.

313. Спасић Д., Радановић И., Породично насиље у земљама Западног Балкана (локално законодавство и међународни стандарди), Правна ријеч, Бања Лука, број 15/2008.
314. Срзетић Н., Стајић А., Кривично право, Општи и посебни дио, Завод за издавање уџбеника, Сарајево, 1966.
315. Стајић А., Вешовић М., Кривично право, Посебни дио, Свјетлост, Сарајево, 1987.
316. Станојевић Ј., Силовање, Универзитетска ријеч, Никшић, 1988.
317. Станојевић С., Историја Босне и Херцеговине, Државна штампарија, Београд, 1909.
318. Стевановић И., Кривичноправни положај деце – жртава злостављања и занемаривања, Правни живот, Београд, број 9/2005.
319. Стевановић И., Осврт на нека питања сексуалног насиља према деци, Темида, Београд, број 3/2002.
320. Стевковић Љ., Карактеристике насиља над децом и његове последице на здравље, Темида, Београд, број 3/2006.
321. Стевковић Љ., Породично насиље над децом – феноменолошки аспект, Социјална мисао, Београд, број 2/2007.
322. Стефановић И., Насиље у породици није приватна ствар, Темида, Београд, број 4/1998.
323. Стојаковић П., Педагошка психологија, Филозофски факултет, Бања Лука, 2002.
324. Стојановић З., Коментар Кривичног законика, треће допуњено издање, Службени гласник, Београд, 2009.
325. Стојановић З., Кривично право средњовјековне Србије, Годишњак Правног факултета, Бања Лука, број 17 – 19/1993.
326. Стојановић З., Кривично право, Посебни део, Правни факултет, Српско Сарајево, 2001.
327. Стојановић З., Кривичноправни аспект порнографије, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, Београд, број 1/1977.

328. Стојановић З., Кривичноправни и криминолошки аспекти дела против достојанства личности и морала, Зборник радова, Сексуална агресија, Матица Српска, Нови Сад, 1995.
329. Стојановић З., Критеријуми одређивања инкриминација – уопште и у сфери сексуалних односа, докторска дисертација, Универзитет у Љубљани, Правни факултет, 1981.
330. Стојановић З., Перић О., Кривично право, Посебни део, Правна књига, Београд, 2006.
331. Стојановић З., Перић О., Кривично право, Посебни део, Правна књига, Београд, 2009.
332. Стојановић З., Сексуална кривична дјела и предстојећа реформа кривичног законодавства, Сексуалност, агресивност, делинквентност, Матица Српска, Нови Сад, 1999.
333. Стојановић Ј., Силовање, Никшић, 1988.
334. Стојчевић Д., Римско право I део, Одбор за уџбенике стручног удружења студената права, Београд, 1947.
335. Стратешки план за превенцију насиља у породици за Федерацију Босне и Херцеговине, 2009 – 2010, Гендер центар Федерације Босне и Херцеговине, Сарајево, 2008.
336. Сумоња С., Насиље у породици – осврт из праксе, улога и задаци полиције, Безбједност, грађани, полиција, Бања Лука, број 2/2006.
337. Суђеска А., Неке особености кривичног права у југословенским земљама за вријеме Турака, Годишњак Правног факултета XIX, Сарајево, 1971.
338. Тарановски Т., Историја српског права у Немањићкој држави, Београд, 1931.
339. Теофиловић Н., Радовић Н., Теофиловић Т., Трговина људима у упоредном законодавству, Правна ријеч, Бања Лука, број 15/2008.
340. Тешановић М., Трговина децом, Правни живот, Београд, број 9/2005.
341. Томић З., Кривично право II, Посебни дио, Правни факултет, Сарајево, 2007.
342. Томковић Б., Кривично право, Посебни дио, Графос, Подгорица, 1998.

343. Топалов Пауновић И., Кривично дело силовања у пракси одељења за малолетнике Окружног суда у Београду, Билтен Окружног суда, Београд, број 53/2000.
344. Трајковић М., Право и морал у светлу прихватања и принуде, Зборник радова, Правни факултет, Нови Сад, број 1/2011.
345. Трикић З., Коруга Д., Врањешевић Ј., Дејановић В., Видовић С., Радановић М., Вршњачка медијација – „од свађе слађе“, Канцеларија немачке агенције за техничку сарадњу – ГТЗ, Београд, 2012.
346. Турковић К. и други, Коментар казненог закона, Народне новине, Загреб, 2013.
347. Ћирић З., Димитријевић Б., Основи судске психијатрије и психологије, Студентски центар, Ниш, 2009.
348. Ћопић С., Деца жртве насиља – криминолошки, кривичноправни и кривичнопроцесни аспект, Темида, Београд, број 1/2000.
349. Ћопић С., Кривично дело трговине људским бићима – међународни документи, савремена законска решења и Кривични закон СР Југославије, Темида, Београд, број 1/2002.
350. Ћопић С., Породично насиље у земљама бивше Југославије: преглед најважнијих резултата истраживања, Темида, Београд, број 2/2003.
351. Ћоровић В., Историја Срба, Пи Прес, Пирот, 2011.
352. Фајфрић Ж., Законик цара Душана, Гласник АК Војводине, Нови Сад, број 3/1991.
353. Федосова Ј., Скуратова Т., Уголовный кодекс Российской Федерации, Москва, 2005.
354. Ферид Вецеди М., Муслиманска жена, Прва муслиманска накладна књижара (Мухамед – Бекир Калајџић), Мостар, 1915.
355. Фестић Р., Стари кодекси, Магистрат, Сарајево, 1998.
356. Фила Т., Кривична дјела против слобода и права човјека, Нове тенденције у савременој науци кривичног права и наше кривично законодавство, Удружење за кривично право и криминологију Србије и Црне Горе, Златибор, 2005.

357. Филиповић Љ., Подвођење у вршењу проституције према Кривичном закону Федерације Босне и Херцеговине – поглед *de lege lata i de lege ferenda*, Право и правда, Сарајево, број 1/2002.
358. Fowler J., A Practitioners Tool for the Assessment of Adults who Sexually Abuse Children, Jassica Kingsley Publishers, London/Philadephia, 2008.
359. Foregger E., Serini E., Strafgesetzbuch, STGB, Wien, 1989.
360. Фројд С., Комплетан увод у психоанализу, Нова књига, Подгорица, 2006.
361. Furby L., Weinrott R. Mark, Blackshaw L., Sex Offender Recidivism A Review
a. 3 – 30, Psychological Bulletin, American Psychological Association Inc., Washington, 1989.
362. Халапић Е., Codex Hamurabii, Годишњак Правног факултета, Сарајево, број 45/2003.
363. Ханчевић Рајаковић Н., Кларић М., Зелић З., Руес Л., Приказ реактивних стања у сполно злоупотријебљене дјеце и омладине с психијатријско – психолошко – социјалног аспекта, Зборник радова, Судскомедицинске и правне актуалности, Загреб, број 2/1979.
364. Хаџибегић Х., Канун – нама султана Сулејмана Законодавца, Гласник Земаљског музеја, нова серија, свеска IV, 1949.
365. Хершак Г., Порнографија – криминал, злоупотреба или жанр, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, Београд, број 2/1990.
366. Хершак Г., Сексуални деликти у Кривичном закону СР Хрватске: неколико приједлога de lege ferenda, Законитост, број 3/1990.
367. Хирјан Ф., Кривична дјела против достојанства личности и морала, те против брака, породице и омладине у Кривичном закону СР Хрватске, Наша законитост, Загреб, број 3/1979.
368. Хирјан Ф., Сингер М., Коментар закона о судовима за младеж и казнених дјела на штету дјеце и малољетника, Накладни завод Глобус, Зареб, 2002.
369. Хирјан Ф., Сполне злоупотребе дјеце и омладине (кривичноправни и криминолошки приступ), Приручник, Загреб, број 5 – 6/1978.

370. Хирјан Ф., Сполне злоупотребе дјеце и омладине (правни и криминолошки приступ), Зборник радова, Судскомедицинске и правне актуалности, Загреб, 1978.
371. Хорватић Ж., Кривична дјела против достојанства личности и морала у новом југословенском кривичном законодавству, Наша законитост, Загреб, број 3/1978.
372. Хорватић Ж., Ново хрватско казнено право, Организатор, Загреб, 1997.
373. Хорватић Ж., Судска пракса за деликте насиља у обитељи, Наша законитост, Загреб, број 5/1988.
374. Хоровић С., Казнено право, Посебни дио, Правни факултет, Мостар, 2003.
375. Царић А., Млађе особе у казненом праву (починитељи и жртве), Правни факултет, Загреб, 2002.
376. Цвјетко Б., Сингер М., Казненоправна заштита дјеце, Закладни завод Глобус, Загреб, 2013.
377. Ценић Ђ., Казнитељски законик Србије из 1860.године, Правни факултет, Београд, 1979.
378. Цетинић М., Инкриминације силовања у најновијим кривичним законима неких земаља у транзицији и стање са предлогом у Југославији, Зборник радова, Србија – правна држава, Београд, 1999.
379. Цетинић М., Инкриминације силовања у најновијим кривичним законима земаља у транзицији у светлу већ дуже времена очекиване реформе југословенског кривичног законодавства, Темида, Београд, број 3/1998.
380. Цетинић М., Ново законодавно решење кривичних дјела против полне неприкосновености и полне слободе личности, Правни живот, Београд,
a. 3 – 4/1996.
381. Цетинић М., Поглед на питање да ли је потребно преиспитивање инкриминације силовања, Анали Правног факултета, Београд, број 1 – 2/1995.
382. Цетинић М., Прилог дискусији о потреби измјене инкриминације силовања, Зборник радова, Проблеми реинтеграције и реформе југословенског кривичног законодавства, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 1995.

383. Цисарж Б., Брачно право 2, Свети архијерејски синод Српске православне цркве, Београд, 1973.
384. Чејовић Б., Кривично право у судској пракси, Књига друга, Посебни део, Београд, 1986.
385. Чејовић Б., Кривично право, Општи и посебни део, Досије, Београд, 2006.
386. Чејовић Б., Кривично право, Посебни део, Привредна књига, Горњи Милановац, 1978.
387. Чејовић Б., Миладиновић В., Кривично право, Посебни део, Студентски културни центар, Ниш, 1995.
388. Чорић В., Буљан Фландер Г., Штимац Д., Сексуално злостављање дјеце: дијагностичка обрада и чимбеници који утичу на разоткривање, Peadiatr Croat, Заргеб, број 52/2008.
389. Чубински М., Научни и практични коментар Кривичног законика Краљевине Југославије од 27. јануара 1929.године, Издавачко и књижарско предузеће Геце Кона, Београд, 1934.
390. Чучковић В., Крвна освета у средњовјековном босанском праву, Годишњак Правног факултета у Сарајеву, број XIX, Сарајево, 1971.
391. Шепаровић З., Заштита човјека, Кривично право, Посебни дио: заштита човјека и његових вриједности, Правни факултет у Загребу, Загреб – Београд, 1987.
392. Шепаровић З., Кривично право, Посебни дио, Заштита човјека и његових вриједности, Правни факултет, Загреб, 1979.
393. Шепаровић З., Кривичноправна заштита дјеце и малољетника, Наша законитост, Загреб, број 7 – 10/1983.
394. Шкулић М., Деца – жртве сексуалног насиља (кривичноправни и кривичнопроцесни положај), Темида, Београд, број 3/2001.
395. Шкулић М., Малолетници као учиниоци и жртве кривичних дела, Досије, Београд, 2003.
396. Шутеј Д., Кривично дјело силовања – суђење код нас и у другим земљама, Одвјетник, Загреб, број 1 – 2/1978.

ДРУГИ ИЗВОРИ

1. *Convention on Cybercrime*, ETSNo.185, Budapest, 23.XI 2001.,
   Попис мултилатералних и билатералних споразума из области међународне сарадње, Европска унија, Директорат за људска права и правне послове – одјељење за економски криминал, Стразбур, 2009.
2. Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Abuse, *Council of Europe Treaty Series* – № *201*, Lanzarote, 25.X 2007.
3. EU Joint Action of 24th February 1997 concerning action to combat trafficking in human beings exploitation of children , OJ L 063, 4.3.1997.
4. LOI n°2010-121 du 8 février 2010 - art. 2, Journal official, LOI n°2011-525 du 17 mai 2011 - art. 150 Journal official, LOIn°2012-954 du 6 août 2012 - art. 4. Journal official, Décisionn°2012-240 QPCdu 4 mai 2012, v. init. Journal official, LOIn°2012-954 du 6 août 2012 - art. 1.Journal official, LOI n°2013-711 du 5 août 2013 - art. 6.Journal official.
5. Protecting children against sexual violence, The criminal law benchmarks of the Budapest and Lanzarote Conventions, Global Project on Cybercrime, Council of Europe, Strasbourg, 4th December 2012.
6. Resolution 1307 (2002) on sexual exploitation of children : zero tolerance, усвојена на Парламентарној скупштини 29.7.2002.
7. Trening for the Health Sector, Children are not little adults, World Health Organization, 2008.http://www.who.int/ceh
8. United Nations, Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the Sale of Children, Child Prostitution and Child Pornography, adopted on 25 May 2000, entered into force on 18th January 2002, http://www.ohchr.org/english/law/crc-sale.htm. приступ 09.05.2014.
9. United Nations, Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the Sale of Children, Child Prostitution and Child Pornography, adopted on 25 May 2000, entered into force on 18 January 2002, http://www.ohchr.org/english/law/crc-sale.htm.

10. United Nations, Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, especially Women and Children, Supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime, adopted on 15th November 2000, not entered into force yet, http://www.unhcr.org/49632379a.pdf, приступ 10.5.2014.
11. Билтен, Врховни касациони суд, Београд, број 1/2004.
12. Годишњи извјештај Омбудсмана за дјецу Републике Српске, Омбудсман за дјецу Републике Српске, Бања Лука, 2009.
13. Годишњи извјештај Омбудсмана за дјецу Републике Српске, Омбудсман за дјецу Републике Српске, Бања Лука 2013.
14. Годишњи извјештај Омбудсмана за дјецу, Омбудсман за дјецу Републике Српске, Бања Лука, 2014.
15. Декларација о правима детета, усвојена на Генералној скупштини Организације Уједињених нација резолуцијом 1386 од 10.11.1959.
16. Европска конвенција о обештећењу жртава насиља, Службени гласник Босне и Херцеговине, Међународни уговори, број број 3/2005.
17. Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода, Параграф д.о.о., Београд, 2012.
18. Европска конвенција о људским правима и основним слободама, Службени гласник Босне и Херцеговине, Међународни уговори и други споразуми, број 6/1999.
19. Европска правила о друштвеним санкцијама и мерама за спровођење малолетничког кривичног правосуђа усвојена резолуцијом Економског и социјалног савета Уједињених нација број 1997/30 од 21.07.1997.
20. Закон о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку, Службени гласник Брчко Дистрикта БиХ, број 44/2011.
21. Закон о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку, Службене новине Федерације Босне и Херцеговине, број 7/2014.
22. Закон о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку Републике Српске, Службени гласник Републике Српске број 13/2010.
23. Закон о заштити од насиља у породици, Службени гласник Републике Српске, број 102/2012.

24. Закон о измјенама и допунама Кривичног законика, Службени лист Федеративне Народне Републике Југославије, број 30/1959.
25. Закон о јавном реду и миру, Службени гласник Републике Српске, број 11/2015.
26. Закон о посебним мерама за спречавање вршења кривичних дела против полне слободе малолетника, Службени гласник Републике Србије, број 32/2013.
27. Закон о потврђивању Конвенције Уједињених нација против транснационалног организованог криминала и допунски протоколи, Службени лист СРЈ – Међународни уговори, број 6/2001.
28. Закон о ратификацији Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, измене са Протоколом број 11, Протоколом број 4, Протоколом број 6, Протоколом број 7, Протоколом број 12 и Протоколом број 13, Службени лист Србије и Црне Горе – Међународни уговори, број 3/2003, 5/2005 и 7/2005 – исправке, и Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори, број 12/2010.
29. Закон о ратификацији Конвенције УН о правима дјетета, Службени лист Републике Босне и Херцеговине број 2/1992 и 13/1994.
30. Извјештај о раду Министарства унутрашњих послова Републике Српске за 2009; 2010; 2011; 2012; 2013.
31. Извјештај о стању људских права у Босни и Херцеговини, Хелсиншки одбор Босне и Херцеговине, број 7 – 12 – 2005, Хелсиншки одбор за људска права у Босни и Херцеговини, Сарајево, 2005.
32. Казнени закон о злочинствима и преступима за Босну и Херцеговину, са објема новелама Казненом закону и Закону о лихви; Закон о каматама; Закон о штампи; Књижара и папирница Леон Финци, Сарајево, 1914.
33. Конвенција Вијећа Европе број: ЦМ (2011) 49, од 7. априла 2011.године, ратификована и објављена у Службеном гласнику Босне и Херцеговине, Међународни уговори и други споразуми, број 15/2013.
34. Конвенција о правима детета, усвојена на Генералној скупштини Организације Уједињених нација 20.11.1989.године резолуцијом број а/447736.
35. Конвенција о правима детета, Уницеф, Београд, 2001.

36. Конвенција о правима детета, усвојена на Генералној скупштини УН 20.11.1989.године, Службени лист Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, Међународни уговори, број 15/1990.
37. Конвенција о спријечавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, Council of Europe Treaty Series — № 210, Истамбул, 11.05.2011.
38. Кривични закон Босне и Херцеговине, Службени гласник Босне и Херцеговине, број 3/2003., 32/2003., 37/2003., 54/2004., 61/2004., 30/2005., 53/2006., 55/2006., 32/2007. и 8/2010.
39. Кривични закон Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине, Службени гласник Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине, број 10/2003, 45/2004, 06/2005, 21/2010, 52/2011 и 9/2013.
40. Кривични закон Републике Србије, Центар Менаџмент и Swedish International Development Cooperation Agency, Београд, 2002.
41. Кривични закон Републике Српске, Службени гласник Републике Српске, број 49/2003., измјене и допуне, Службени гласник Републике Српске, број 1/2012. и 67/2013.
42. Кривични закон Републике Српске, Службени гласник Републике Српске, број 22/2000.
43. Кривични закон Републике Хрватске, Народне новине, број 125/2011.
44. Кривични закон Социјалистичке Републике Босне и Херцеговине, Службени лист СР Босне и Херцеговине, број 16/1977.
45. Кривични закон Социјалистичке Републике Србије, Службени гласник Социјалистичке Републике Србије број 26/1977, измене и допуне Службени гласник Републике Србије, број 10/2002.
46. Кривични закон Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, Службени лист СФРЈ, број 44/1976.
47. Кривични закон Федерације Босне и Херцеговине, Службени лист Федерације Босне и Херцеговине, број: 36/2003, 37/2003, 21/2004, 69/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014 и 76/2014.

48. Кривични законик Аустрије: Das Strafgesetz, uber Verbrechen, Vergehen und Uebertretungen, fur das Kaiserthum Oesterrich, Aus der kaiserlich – koniglichen Hof und Staatsdruckeren, Wiena, 1853.
49. Кривични законик Краљевине Југославије од 16.02.1929.године, Збирка закона, Издавачка књижарница Геце Кона, Београд, 1929.
50. Кривични законик Републике Македоније, Службени весник Републике Македоније број 37/1996, Закон о измјенама и допунама Кривичног законика Републике Македоније, Службени вијесник Републике Македоније, број 88/1999, 4/2002, 43/2003, 19/2004, 81/2005, 60/2006, 73/2006, 7/2008, 139/2008, 114/2009, 51/2011, 135/2011, 185/2011, 142/2012 и 55/2013.
51. Кривични законик Републике Словеније, Урадни лист, број 55/2008.
52. Кривични законик Републике Србије, Службени гласник Републике Србије, број 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013 и 108/2014.
53. Кривични законик Републике Француске Loi n° 92 – 1336 du 16 décembre art 340 Journal officiel 23 décembre 1992 au sein vigueur le 1er mars 1994. ,измјена од 1. јануара 2002. Ordonnance n°2000-916 du 19 septembre 2000 - art. 3 (V) JORF 22 septembre 2000 en vigueur le 1er janvier 2002, измјена од 19. марта 2003. Loi n°2003-239 du 18 mars 2003 - art. 47 JORF 19 mars 2003, измјена од 7. марта 2007. Loi 2007-297 2007-03-05 art. 53 5° JORF 7 mars 2007, измјена од 10. фебруара 2010. LOI n°2010-121 du 8 février 2010 - art. 2, измјена од 8. августа 2012. LOIn°2012-954 du 6 août 2012 - art. 4., измјена од 10. фебруара 2010. LOIn°2010-121 du 8 février 2010 - art. 1., измјена од 13. октобра 2010. LOIn°2010-121 du 10 octobre 2010 - art. 1., измјена од 18. јуна 1998. Loin°98-468 du 17 juin 1998 - art. 13 JORF 18 juin 1998, измјена од 19. марта 2003. Loi n°2003-239 du 18 mars 2003 - art. 47 JORF 19 mars 2003, измјена од 13. децембра 2005. Loi n°2005-1549 du 12 décembre 2005 - art. 32 JORF 13 décembre 2005, измјена од 5. априла 2006. Loi n°2006-399 du 4 avril 2006 - art. 11 JORF 5 avril 2006, измјена од 7. марта 2007. Loi 2007-297 2007-03-05 art. 54 3° JORF 7 mars 2007, измјена од 10. фебруара 2010. LOI n°2010-121 du 8 février 2010 - art. 2, измјена од 19. маја 2011. LOI n°2011-525 du 17 mai 2011 - art. 150, измјена од 8. августа 2012. LOIn°2012-954 du 6 août 2012 - art. 4., измјена од 18. јуна 1998.Loin°98-468 du 17 juin 1998 - art. 13 JORF 18 juin

1998, измјена од 1. јануара 2002. Ordonnance n°2000-916 du 19 septembre 2000 - art. 3 (V) JORF 22 septembre 2000 en vigueur le 1er janvier 2002, измјена од 5. априла 2006. Loi n°2006-399 du 4 avril 2006 - art. 11 JORF 5 avril 2006, измјена од 7. марта 2007. Loi 2007-297 2007-03-05 art. 54 4° JORF 7 mars 2007, измјена од 10. фебруара 2010. LOI n°2010-121 du 8 février 2010 - art. 2, измјена од 19. маја 2011. LOI n°2011-525 du 17 mai 2011 - art. 150., измјена од 18. јуна 1998. Loi n°98-468 du 17 juin 1998 - art. 11 JORF 18 juin 1998 rectificatif JORF 2 juillet 1998, измјена од 1. јануар 2002. Ordonnance n°2000-916 du 19 septembre 2000 - art. 3 (V) JORF 22 septembre 2000 en vigueur le 1er janvier 2002, измјена од 18. јануара 2002. Loi n°2002-73 du 17 janvier 2002 - art. 179 JORF 18 janvier 2002, проглашен неважећим 5. маја 2012.године одлуком Décisionn°2012-240 QPCdu 4 mai 2012, v. init., измјена од 8. августа 2012. LOIn°2012-954 du 6 août 2012 - art. 1., измјена од 7. августа 2013. LOI n°2013-711 du 5 août 2013 - art. 6., измјена од 1. јануара 2002.године Ordonnance n°2000-916 du 19 septembre 2000 - art. 3 (V) JORF 22 septembre 2000 en vigueur le 1er janvier 2002., Loin°98-468 du 17 juin 1998 - art. 19 Journalofficiel18 juin 1998, Ordonnancen°2000-916 du 19 septembre 2000 - art. 3 (V) JORF 22 septembre 2000 envigueurle 1erjanvier 2002. Loi n°2002-73 du 17 janvier 2002 - art. 179 JORF 18 janvier 2002, Loi n°2003-239 du 18 mars 2003 - art. 47 JORF 19 mars 2003, Loi n°2005-1549 du 12 décembre 2005 - art. 32 JORF 13 décembre 2005, Loin°2006-399 du 4 avril 2006 - art. 11 Journal officiel,Loi 2007-297 2007-03-05 art. 54 4° JORF 7 mars 2007, LOI n°2010-769 du 9 juillet 2010 - art. 36 Journal officiel.

54. Кривични законик са уводним законом, напоменама, кривичним одредбама из других савезних закона и регистром, Службени лист ФНРЈ, Београд, 1959.
55. Кривични законик Савезне Републике Њемачке проглашен 13.11.1998.године, објављен у Савезном листу број ИП 3322, допуњен 02.10.2009.године, објављен у Савезном листу, број 3214.
56. Кривични законик Федеративне Народне Републике Југославије са уводним напоменама, Службени лист ФНРЈ, број 15/1951.
57. Кривични законик Црне Горе, Службени лист Републике Црне Горе број 70/2003, 13/2004, 47/2006, те Службени лист Црне Горе, број 40/2008 и 25/2010.

58. Латышски Уголовный кодекс, Юридический центр Пресс, Санкт – Петербург, 2001.
59. Окружно тужилаштво Бања Лука, Одговор на захтјев за приступ информацијама, број ИТ – 205/14 од 10.10.2014.године, са прилозима.
60. Директна асистенција жртвама трговине људима, Међународна организација за миграције, Сарајево, 2008.
61. Окружно тужилаштво Бијељина, Одговор на захтјев за приступ информацијама, број А – 385/14 од 25.9.2014. године, са прилозима.
62. Окружно тужилаштво Добој, Одговор на захтјев за приступ информацијама, број IT – 89/14 од 30.9.2014.године, са прилозима.
63. Окружно тужилаштво Источно Сарајево, Одговор на захтјев за приступ информацијама, број А – 210/2014, од 30.9.2014.године, са прилозима.
64. Окружно тужилаштво Требиње, Одговор на захтјев за приступ информацијама, број IT – 65/14, од 1.10.2014.године, са прилозима.
65. Попис становништва, домаћинстава и станова у Босни и Херцеговини 2013.године, Република Српска, Републички завод за статистику, Бања Лука, 2013.
66. Породични закон, Службени гласник Републике Српске, број 54/2002.
67. Посебан извјештај, Превенција експлоатације дјеце у Југоисточној Европи, сексуална експлоатација дјеце у Републици Српској, Омбудсман за дјецу Републике Српске, Бања Лука, број 535/2012.
68. Посебан протокол о поступању правосудних органа у заштити малолетних лица од злостављања и занемаривања, Министарство правде Републике Србије, Београд, 2009.
69. Правилник од заштити малољетника, Народне новине Републике Хрватске, број 153/2009.
70. Савезни кривични закон Републике Аустрије од 23.јануара 1974.године, Савезни гласник број 60/1974(NR: GPXIIIRV 30 u. 1000 AB 959 u. 1011 S. 84. u. 98. BR: S. 326.) са измјенама и допунама од 4.новембра 2013.
71. Саопштење, Агенција за статистику Босне и Херцеговине, Сарајево, 2013.

72. Службени гласник Босне и Херцеговине Међународни уговори и други споразуми, број 11/2012.
73. Службени гласник Босне и Херцеговине, Међународни уговори и други споразуми, број 4/2012.
74. Службени гласник Босне и Херцеговине, Међународни уговори и други споразуми, број 6/2012.
75. Службени гласник Босне и Херцеговине, Међународни уговори и други споразуми, број 5/2002.
76. Службени гласник Босне и Херцеговине, Међународни уговори и други споразуми, број 5/2002.
77. Службени гласник Босне и Херцеговине, Међународни уговори и други споразуми, број 14/2007.
78. Службени гласник Босне и Херцеговине, Међународни уговори и други споразуми, број 3/2002.
79. Службени гласник Босне и Херцеговине, Међународни уговори и други споразуми, број 6/2006.
80. Службени гласник Републике Србије, Међународни уговори број 7/2002., и 14/2007.
81. Службени лист Социјалистичке Федеративне Републике Југославије – Међународни уговори, број 11/1981.
82. Службени лист Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, Међународни уговори, број 15/1990.
83. Службени лист Федеративне Народне Републике Југославије, Међународни уговори и други споразуми, број 7/1958.
84. Смернице Уједињених нација за превенцију малолетничке делинквенције усвојена на Генералној скупштини ОУН 14.12.1990.године резолуцијом, број 45/112.
85. Стандардна минимална правила Уједињених нација за малолетничко правосуђе усвојена на Генералној скупштини ОУН 29.11.1985.године резолуцијом, број 40/33.

86. Стандардна минимална правила Уједињених нација за мере алтернативне институционалном третману усвојена на Генералној скупштини ОУН 14.12.1990.године резолуцијом број 45/110.
87. Уголовный кодекс Испании, Зерцало, Москва, 1998.
88. Уголовный кодекс Республики Польша (с изменениями и дополнениями на 1 августа 2001 г.), Юридический центр Пресс, Санкт – Петербург, 2001.
89. Уголовный кодекс Российской Федерации (УК РФ) от 13.06.1996.N 63 – ФЗ (принят ГД ФС РФ 24.05.1996).
90. Уголовный кодекс Швейцарии, Зерцало, Москва, 2000.
91. Уголовный кодекс Швеции, Юридический центр Пресс, Санкт – Петербург, 2001.
92. Устав Републике Српске, Службени гласник Републике Српске, број 3/92, од 14.08.1993.године са амандманима XXVI – XLIII, XLIV – LI, LII, LIII, LIV – LXV, LXVI – XCVIII, XCIX – CIII, CIV – CV, CVI – CXIII, CXIV и CXV – CXXI.
93. Устав Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, Уставни закон за провођење Устава, Образложење устава, Новинско – издавачко предузеће „Књижевне новине“, Београд, 1974.
94. Федеральный закон Российской Федерации от 29 февраля 2012г. N 14 – ФЗ, објављен 2.марта 2012.године, „РГ“ савезно издање, број 5719.
95. Хамурабијев законик, Утопија, Београд, 2005.

ИНТЕРНЕТ ИЗВОРИ

1. Аврамовић С., Гортински законик, превод, www.ius.bg.ac.rs/drakitic/gortinski_zakonik.doc приступ 23.3.2015.
2. http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2013/2103(INI) приступ 10.09.2015.
3. http://www.mhrr.gov.ba/PDF/djeca/ODGOVORI%20na%20upitnik%201%20Lanzarote%20komiteta_Opsti%20okvir_.pdf , приступ 09.09.2015.
4. Trening for the Health Sector, Children are not little adults, World Health Organization, 2008. Page 15.http://www.who.int.

5. Друшанов законик, http://www.dusanov-zakonik.com/ приступ 21.05.2012.
6. Интернет презентација Свјетске здравствене организације, sexual violence, chapter 6, http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/global_campaign/en/chap6.pdf, приступ 5.11.2014.
7. Интернет страница Правног Факултета Универзитета у Београду, www.ius.bg.ac.rs/drakitic/Salijski%20zakonik.doc, приступ 10.04.2012.
8. Општи протокол за заштиту деце од злостављања и занемаривања, Београд, 2005. http://www.minrzs.gov.rs/doc/porodica/zlostavljanje/PRIRUCNIK%20OPSTI%20PROTOKOL.pdf, приступ 14.3.2014.
9. Приручник о заштити жртава трговине људима у Босни и Херцеговини, Канцеларија високог комесара за људска права у Босни и Херцеговини, Сарајево, http://www.msb.gov.ba/anti_trafficking/dokumenti/prirucnici/?id=3921, приступ 15.4.215.
10. Уницеф Србија, http://www.unicef.org/crc/index_protocols.html приступ 11.8.2014.
11. Факултативни протокол уз Конвенцију о правима дјетета у оружаним сукобима, http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/OPACCRC.aspx приступ 11.8.2014.
12. Факултативни протокол уз Конвенцију о правима дјетета у поступку поводом притужби http://www.mspm.hr/djelokrug_aktivnosti/zastita_djece/3_fakultativni_protokol_uz_konvenciju_o_pravima_djeteta_o_postupku_povodom_prituzbi, Министарство социјалне политике и младих Републике Хрватске, приступ 12.8.2014.
13. Хамурабијев законик, http://ucionicaistorije.files.wordpress.com/2011/11/d185d0b0d0bcd183d180d0b0d0b1d0b8d198d0b5d0b2-d0b7d0b0d0bad0bed0bdd0b8d0ba.pdf приступ 20.07.2012.
14. Хашка конвенција о правима дјетета, http://www.unicef.org/serbia/Konvencija_o_pravima_deteta_sa_fakultativnim_protokolima(1). pdf приступ 10.3.2014.
15. Приручник о заштити жртава трговине људима у Босни и Херцеговини, Канцеларија Високог комесара за људска права у Босни и Херцеговини,

Уједињене нације, https://www.google.ba/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwjZ34qz6tnKAhWIfiwKHf9jAUcQFggqMAA&url=http%3A%2F%2Fmsb.gov.ba%2Fanti_trafficking%2Fdokumenti%2Fprirucnici%2F%3Fid%3D3921&usg=AFQjCNH3D-bsQ84nBUanqyquWdtKoiMGrw&sig2=tncgUUyCL1-ttjSh9s7Gbg , приступ 20.1.2016.

16. Теофиловић Т., Нормативни концепт заштите људских права, Central and Eastern European Online Library, http://www.academia.edu/4887146/NORMATIVNI_KONCEPT_ZASTITE_LJUDSKIH_PRAVA, приступ 24.1.2016.
17. Шолић П., Феноменолошки приступ порнографији, Црква у свијету, стр.58. file:///C:/Users/korisnik/Downloads/CUS1991_1_Solic.pdf, приступ 28.1.2016.

Б И О Г Р А Ф И Ј А

Мирко Живковић, рођен је 27.01.1984.године у Бања Луци. Основну школу завршио је у Насеобини Лишњој, а средњу школу Иво Андрић смјер ветеринарски техничар, завршио је у Прњавору, Република Српска.

Високу школу унутрашњих послова у Бања Луци уписао је 2002.године, а завршио 2006.године, стекавши звање дипломирани правник унутрашњих послова. По завршетку основних студија 2006.године, уписао је мастер студије на Правном факултету Универзитета у Београду, на кривичној катедри. Мастер студије завршио је 2008.године, одбранивши мастер рад на тему „Ратни злочини против цивилног становништва“, стекавши звање дипломирани правник – мастер. По завршетку мастер студија, 2008.године је уписао докторске студије на Правном факултету Универзитета у Нишу.

По завршетку основних студија ступио је у радни однос у Министарству унутрашњих послова Републике Српске, на радно мјесто инспектор криминалистичке полиције, које послове обавља и данас.

У току научне каријере објавио више научних и стручних радова и учествовао на међународним конференцијама са рефератима.